N5654

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

11 IIII 2014

Fondator:
Mitropolit Andrei Şaguna, 1853

Publicație bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 161 • nr. 1-4

1 şi 15 ianuarie 2013

TIMPUL CA DIMENSIUNE A VIEȚII CREȘTINE

Cuvântul ÎPS Părinte Mitropolit Laurenţiu la trecerea în Noul An – 2013

Preacuvioşi şi Preacucernici Părinţi,
Iubiţi credincioşi,

Dăm slavă Bunului Dumnezeu că ne-a învrednicit să ajungem acest moment de trecere dintr-un an în altul, în stare de rugăciune, mulţumindu-I Celui Preaînalt pentru toate darurile revărsate, în anul care a trecut, asupra noastră şi asupra întregului popor român, dar, în acelaşi timp, cerând mila şi ajutorul Său pentru noul an pe care îl avem înainte.

Nu puteam încheia acest an şi să-l întâmpinăm pe cel nou în alt mod mai plăcut decât prin această rugăciune de preamărire şi de mulţumire adresată *Mântuitorului*, săvârşind rânduiala ***Sfântului Acatist al Domnului nostru Iisus Hristos***. După această mulţumire adusă lui Hristos, Împăratul tuturor, *„Alfa şi Omega, Începutul şi Sfârşitul"* (Apoc. 21, 6), Cel care a venit pe pământ să ne mântuiască şi, prin înomenirea Sa, a sfinţit timpul, intrând în timp, i-am înălţat rugăciuni pentru întărirea noastră în noul an.

Acatistul a fost încununat apoi de patru rugăciuni, una mai minunată decât alta. ***Prima rugăciune***, care însoţeşte acest acatist, este alcătuită de *Sfântul Isaac Sirul* şi se adresează Domnului Hristos, Cel care *„a plâns pentru Lazăr şi lacrimi de întristare şi de milostivire"* a vărsat pentru el, şi Care este rugat să primească lacrimile noaste de pocăinţă şi, prin pătimirile Sale sfinte, să vindece patimile noastre şi să schimbe întreaga noastră viaţă, îndreptându-ne la păşunea Sa cea duhovnicească şi numărându-ne între oile turmei Sale. Prin cea de ***a doua rugăciune***, luată de la *Tedeumul de mulţumire*, am adus lui Hristos, Domnul, Stăpânul şi Binefăcătorul nostru, slavă, cântare, laudă şi mulţumire pentru binefacerile ce au fost asupra noastră, a robilor Săi, rugându-L să ne învrednicească *„a spori în dreapta credinţă, în dragostea"* către El *„şi cea către aproapele şi întru toate faptele cele bune"*. **A *treia rugăciune prin care am marcat intrarea în noul an***, specifică doar tradiţiei liturgice româneşti şi slavone, este adresată Preasfintei Treimi, prin care se cere ca Dumnezeu să binecuvânteze *„cununa anului ce a sosit"*, iar întreg poporul să dobândească: *„sănătate şi mântuire şi întru toate bună sporire"*. Rânduiala se încheie cu ***„Altă rugăciune de intrare în noul an"***, din tradiţia liturgică greacă, adresată lui Dumnezeu, Cel în Treime lăudat, *Cel „mai presus de timp"*, Care stăpâneşte vremurile şi anii, prezentul, trecutul şi viitorul, şi prin care se cere Celui Atotputernic să binecuvânteze cu harul Său noul an, rânduind oamenilor, pământului şi vieţuitoarelor toate cele necesare, pentru a veni pe pământ Împărăţia Sa, a bunătăţii, a dreptăţii şi a păcii.

Această rânduială liturgică prevăzută pentru noaptea trecerii dintre ani a fost aprobată de Sfântul Sinod pentru a se săvârşi în mod uniform în bisericile din toată ţara, răspunzând dorinţei tot mai multor credincioşilor de a se afla cu toţii în aceste momente deosebite, la sfârşitul anului şi la începutul unuia nou, în locaşul cel sfânt al Bisericii lui Hristos.

În aceste momente ne gândim la un lucru foarte important, şi anume, la ceea ce reprezintă pentru noi: *timpul ca dimensiune a vieţii creştine*, adică perioada dintre naştere şi plecare la Domnul, interval în cadrul căruia ne putem câştiga viaţa veşnică. Pentru creştini, timpul nu trebuie pierdut sau irosit cu preocupări mărunte, omeneşti şi trecătoare, pentru că fiecare clipă din viaţa noastră are o importanţă deosebită şi nu se mai întoarce niciodată. La Dumnezeu nu este timp, pentru că El este veşnic, mai presus de timp şi în afara timpului, şi totuşi Cel veşnic s-a înomenit, adică a luat trup omenesc devenind Dumnezeu-Omul, Cel născut din Fecioara Maria în peştera din Bethleem. Am serbat acest eveniment acum câteva zile. La 8 zile serbăm Tăierea Împrejur, ambele evenimente fiind legate cronologic, cel de-al doilea urmând, după rânduiala iudaică, la 8 zile după cel dintâi.

Atunci când serbăm trecerea într-un nou an nu facem altceva decât să recunoaştem că noi înşine am mai petrecut încă o perioadă de timp, pe care tot noi, oamenii, am măsurat-o. Dacă Dumnezeu le-a dat înţelepciune oamenilor să poată calcula mişcările astrelor, luându-le ca puncte de referinţă în măsurarea timpului, iată că au apărut astfel de sisteme, numite *calendare*, perioada de timp fiind împărţită în ani, luni, săptămâni, zile, ore, minute şi secunde. Măsurarea timpului ne ajută pe noi în viaţa cea de toate zilele, pentru a ne îngriji de câştigarea celor de trebuinţă vieţii acesteia. În mod special, însă, anul liturgic bisericesc, care se suprapune peste cel civil, ne ajută să ne câştigăm mântuirea, adică viaţa veşnică, pentru a trece dincolo de timp.

Când vom trece dincolo, când ne va chema Stăpânul a toate, va trebui să dăm socoteală de fiecare moment şi

(continuare în p. 2)

† Arhiepiscop
IOAN SELEJAN
al Episcopiei
Covasnei
și Harghitei

Sensul şi valoarea vieţii

Viaţa ca dar al lui Dumnezeu

Analizând conceptul de *„viaţă"* în marile religii ale lumii, putem trage o concluzie aproape unanimă, că *viaţa este un dar al Creatorului.*

Suntem obişnuiţi ca, atunci când primim un dar, să aşteptăm să-l vedem, să-l ţinem în mâinile noastre, să-l punem la loc de cinste în casele noastre şi să se bucure de el toată familia.

Recunoaştem cu toţii că am primit fiecare acest dar al vieţii. Însă unde este el aşezat în noi, căci acest dar este personal, chiar dacă vorbim şi de o viaţă comunitară?!

Omul, în căutarea adevărului şi în cercetarea lumii înconjurătoare, a descoperit mai întâi astrele cerului şi apoi a început a se descoperi pe sine. Şi astăzi, omului îi este mai uşor să descopere alte corpuri cereşti în galaxia noastră decât să se descopere pe sine, *omul fiind o mare bibliotecă cosmică.*

(continuare în p. 5)

Din cuprins:

Pr. Dr. Cristian MUNTEAN
Educație religioasă și educator (I) | pagina **4**

Pr. Prof. Dr. Nicolae Chifăr
Împăratul Constantin cel Mare – împlinirea unui destin | pagina **6**

Dr. Constantin Ittu
Prologul istoriei constantiniene: tetrarhia | pagina **7**

Ciprian Iulian Toroczkai
De ce S-a întrupat Fiul lui Dumnezeu? | pagina **11**

87837

Arătarea Domnului/Bobotează, Praznicul „deschiderii cerurilor”

Protopop
Pr. VASILE GAFTON

La râul Iordanului, acolo unde Ioan Botezătorul se face binevestitor şi Înaintemergător Domnului, încercând să le deschidă ochii, auzul, sufletele semenilor săi cu privire la apropierea vremii mântuirii, se întâmplă un lucru minunat.

De fapt, momentul este pregătit pentru noi încă din cea de-a treia zi a Crăciunului, prin martiriul Sfântului Arhidiacon Ştefan, eveniment care este dublat de acelaşi fapt pe care îl întâlnim şi la Praznicul Bobotezei. Despre ce este vorba? Ştefan mărturiseşte acuzatorilor: Văd cerurile deschise şi pe Fiul lui Dumnezeu stând de-a dreapta Tatălui (F.Ap. 7, 56). Descoperirea. Arătarea Treimii Celei deofiinţă: Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt, Cel Care deschide cerurile. Cerurile se deschid deasupra jertfei. Cel care îşi jertfeşte viaţa are viziunea Treimii. Oare, de ce? Pentru că Treimea poate fi contemplată în coborârea de bunăvoie, în dăruirea totală de sine, iar cel care are viziunea cerurilor deschise dă mărturie despre ea.

Ioan Botezătorul este cel care şi-a jertfit viaţa unui singur scop: pregătirea căii Domnului. Dedicarea lui totală îi mijloceşte, pe malul Iordanului, o viziune similară celei a Sfântului Ştefan: cerurile deschizându-se pentru a revela Treimea (Mc. 1, 10). Dar, şi apele de retrag, se dau înapoi, fug în momentul în care Iisus Se coboară în râu pentru a fi botezat de Ioan, aşa cum se mărturiseşte în una din rugăciunile Agheasmei mari: *Te-au văzut apele, Dumnezeule, Te-au văzut apele şi s-au temut. Iordanul s-a întors înapoi, văzând Focul Dumnezeirii pogorându-Se trupeşte şi intrând într-însul* (*Molitfelnic*, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1998, p. 585).

De altfel, există o similaritate între ape şi cer subliniată încă din Cartea Facerii, unde se spune că Dumnezeu *a despărţit apele de sub tărie* (tăria cerului), *de apele cele de deasupra tăriei* (Fac. 1, 6-7). De asemenea, atunci când Dumnezeu scoate pe evrei din robia egipteană, apele Mării Roşii se despart şi străjuiesc trecerea poporului israelitean de o parte şi de alta, întocmai unor pereţi (Ieşirea 14, 22). Când Cerurile se deschid asupra pământului şi apele de sub cer dau semn, se deschid pentru a deveni materie a botezului fiinţei noastre cu energiile Duhului Sfânt de care se încarcă.

Deschiderea cerurilor este un fapt ce poate să ne devină familiar şi nouă. Pe măsură ce lumea nu mai devine singura opţiune a ochilor noştri şi, atâta timp cât viaţa noastră ni se revelează ca dar al lui Dumnezeu pentru noi, iar nu ceva care ne aparţine de drept, cerurile se deschid. Ceea ce ni se revelează prin deschiderea cerurilor este, de fapt, scopul vieţii noastre: Preasfânta Treime. Orice ni s-ar părea nouă că ar putea fi scopul vieţii noastre este descoperit a fi, în cele din urmă, un scop fals. Slujba Agheasmei Mari conţine rugăciuni de o mare frumuseţe şi de o bogăţie generoasă în explicaţii în sensul evocat de către noi. Iată ce spune una din aceste rugăciuni: *Treime mai presus de fire, preabună, preadumnezeiască, atotputernică, atoatevăzătoare, nevăzută, nepătrunsă, făcătoarea fiinţelor celor înţelegătoare şi a firilor celor cuvântătoare; bunătatea cea firească, lumina cea neapropiată, Care luminezi pe tot omul care vine în lume, străluceşte şi întru mine, nevrednicul slujitorul Tău! Luminează-mi ochii minţii mele, ca să îndrăznesc a lăuda binefacerea şi puterea Ta cea nemăsurată.* (*Molitfelnic*, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1998, p. 583)

Cerurile deschise sunt condiţia vederii Treimii. Prea multă vreme din viaţa noastră o petrecem sub un cer care nu se deschide niciodată. Din această pricină, uităm că Dumnezeu există, pentru că nu-L mai vedem; nu vedem mai departe de cerul pe care îl boltesc deasupra noastră grijile, problemele, aspiraţiile, dorinţele noastre. Acest cer nu se deschide niciodată pentru că noi îi adăugăm tărie în fiecare clipă, cu fiecare opţiune pe care o facem pentru lumea pe care ne-o dorim, pentru lumea cu care ne hrănim. Nu dăm Duhului Sfânt permisiunea de a deschide cerurile şi de a lăsa să Se descopere în viaţa noastră Sfânta Treime.

În casele noastre primim deschiderea cerurilor prin binecuvântarea stropirii cu Agheasmă Mare. Ce suntem noi? Purtători de Hristos. Hristofori. Peste cine se deschid cerurile la Bobotează? Peste Hristos, Cel din noi. Dacă Îl avem pe Hristos în noi, cerurile se deschid deasupra noastră. Troparul care se cântă la casele oamenilor vorbeşte despre ceea ce se întâmplă în casa care se deschide Domnului la apelul binevestitorilor Lui.

Malul Iordanului devine casa noastră şi casa noastră devine malul Iordanului unde Duhul Sfânt face ca Sfânta Treime să fie o prezenţă familiară, intimă.

TIMPUL CA DIMENSIUNE A VIEȚII CREȘTINE

Cuvântul ÎPS Părinte Mitropolit Laurenţiu la trecerea în Noul An – 2013

(urmare din p. 1)

clipă din această viaţă. Acest timp ni-l oferă Hristos, ca timp de pregătire, El, Care a intrat în timpul istoric atunci când a luat trup din Fecioara Maria. Axa ascendentă a timpului, care se îndreaptă spre veşnicie în traiectoria ei, este marcată astăzi de evenimentul extraordinar şi unic al Întrupării Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Anii au început de atunci a fi număraţi – de la Hristos înainte şi de la Hristos înapoi. Intrând în istorie, Hristos a sfinţit timpul, iar fiecare eveniment din viaţa Sa comemorat liturgic ne oferă posibilitatea de a ne sfinţi şi noi, pentru că aceste evenimente au devenit *praznice* şi *sărbători*, care actualizează cele săvârşite de Mântuitorul, iar pe noi ne face contemporani cu aceste daruri cereşti. Prin Sfânta Liturghie şi Sfintele Taine noi reiterăm întreaga viaţă a lui Hristos, devenind tainic contemporani cu acele evenimente sfinte, prin împărtăşirea cu El în mod real, cu Trupul şi Sângele Său euharistic, devenind *purtători de Hristos* sau *hristofori*. Hristos, Cel mort şi înviat, prin realitatea prezenţei Sale în lucrările sfinte ale Bisericii Sale, cuprinde în Sine tot trecutul, prezentul şi viitorul, ca etape ale mântuirii noastre. Astfel, noi simţim că timpul liturgic este timpul vieţii veşnice şi el este experiat de noi prin cult ca fiind intervalul între revărsarea iubirii lui Dumnezeu către noi şi răspunsul nostru la această iubire. În clipele pe care omul le petrece cu Dumnezeu, limitările temporale dispar, timpul se subiectivizează, se umple de prezenţa harului dumnezeiesc care face ca toate evenimentele din viaţa Mântuitorului să fie mereu actualizate şi trăite prin cultul Bisericii, prin fiecare sărbătoare.

Ajungem din nou, cu darul lui Dumnezeu, la un nou început de an, coborând prin timpul anului trecut şi ne întâmpinăm fiecare cu frumoasa urare: *„La mulţi şi fericiţi ani!”* Recunoaştem astfel că pentru fiecare dintre noi anii sunt un dar al lui Dumnezeu şi de la El vine împlinirea acestei urări, pentru că atât mulţimea anilor, cât şi, mai mult, fericirea vieţii vin de la Dumnezeu. Deci, să-I mulţumim lui Dumnezeu din tot sufletul şi să-L rugăm ca să primească rugăciunea noastră ca pe un mic dar al nostru, ca răspuns la nemărginita Sa bunătate de care ne-am împărtăşit până acum, dăruindu-ne şi în acest an bucuria tainică şi sfântă ce coboară din ceruri, care aduce linişte, aduce tărie, statornicie în credinţă şi în fapte bune şi ne menţine pe drumul vieţii cu Hristos şi în Hristos, pe calea spre viaţa veşnică.

Dumnezeu să ne binecuvânteze pe noi toţi, cu toţi cei dragi ai noştri. ***La mulţi şi binecuvântaţi ani!***

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Sâmbătă, 1 decembrie 2012. Î.P.S. Sa a participat la şedinţa festivă a Consiliului Judeţean Sibiu, prilejuită de Ziua Naţională a României, în cadrul căreia a adresat celor prezenţi un cuvânt de binecuvântare. A participat, apoi, în faţa clădirii fostului sediu al Consiliului Dirigent din Sibiu, la ceremonia depunerii de coroane de flori în cinstea eroilor neamului. A oficiat o slujbă de pomenire şi a adresat celor prezenţi un cuvânt festiv. În aceeaşi zi, a fost prezent la Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia, unde, împreună cu Î.P.S. Andrei, Mitropolitul Clujului, Maramureşului şi Sălajului, şi cu Î.P.S. Irineu, Arhiepiscopul Alba Iuliei, a oficiat slujba de Te Deum şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură.

Duminică, 2 decembrie. A slujit Sf. Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Biserica „Sfântul Nicolae" din Şcheii Braşovului. Cu ocazia vizitei pastorale în Şcheii Braşovului, Î.P.S. Sa a sfinţit un aghiasmatar, o capelă mortuară şi o cruce de lemn din curtea bisericii. În aceeaşi zi, a oficiat slujba de binecuvântare a Centrului de zi pentru copiii din localitatea Cristian, protopopiatul Bran-Zărneşti, patronat de Asociaţia „Sfânta Maria", aparţinând parohiei Cristian I.

Luni, 3 decembrie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou.

Marţi, 4 decembrie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A participat, la Biblioteca Astra din Sibiu, la vernisajul expoziţiei „Sfântul zilelor noastre", în cadrul căreia au fost aduse publicului sibian imagini din viaţa şi activitatea Sfântului Ierarh Andrei Şaguna, Mitropolitul Transilvaniei. Cu acest prilej, Î.P.S. Sa a adresat celor prezenţi un cuvânt de învăţătură.

Joi, 6 decembrie – *Sărbătoarea Sf. Nicolae.* Împreună cu: Înaltpreasfinţitul Irineu, Arhiepiscop al Alba Iuliei, Înaltpreasfinţitul Arhiepiscop Ioan, al Covasnei şi Harghitei, Preasfinţitul Lucian, Episcopul Caransebeşului, Preasfinţitul Nicodim, Episcopul Severinului şi Strehaiei, Preasfinţitul Sebastian, Episcopul Slatinei şi Romanaţilor, Preasfinţitul Gurie, Episcopul Devei şi Hunedoarei, Preasfinţitul Andrei Făgărăşanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, şi cu un sobor de preoţi şi diaconi, Î.P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie la Catedrala „Sf. Ierarh Nicolae" din Deva. A adresat celor prezenţi un cuvânt de binecuvântare. La finalul slujbei, a acordat distincţia „Crucea Şaguniană" celor care au sprijinit, în ultimii ani, atât Episcopia Devei şi Hunedoarei, cât şi Mitropolia Ardealului.

Vineri, 7 decembrie. A participat la slujba Sfintei Liturghii, oficiată la Capela mitropolitană. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. În aceeaşi zi, a vizitat şantierul de lucru de la Complexul Monahal Păltiniş.

Duminică, 9 decembrie. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Biserica „Sf. Nicolae" din municipiul Făgăraş. L-a hirotesit *duhovnic* pe preotul Gheorghe Bica, profesor la Liceul Teologic Ortodox „Sfântul Constantin Brâncoveanu" din Făgăraş.

Luni, 10 decembrie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou.

Marţi, 11 decembrie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A avut program de audienţe.

Miercuri, 12 decembrie. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 13 decembrie. A vizitat şantierul de lucrări de la Complexul Monahal Păltiniş.

Vineri, 14 decembrie. L-a hirotesit întru *duhovnic* pe părintele Mircea Todirenchi, paroh al parohiei Beneşti, protopopiatul Agnita.

Sâmbătă, 15 decembrie. A oficiat slujba Vecerniei la Biserica „Sf. Nicolae" din Făgăraş, apoi a asistat la concertul de colinde susţinut de elevii seminarului teologic din municipiu. Cu acest prilej, a adresat celor prezenţi un cuvânt de învăţătură.

Duminică, 16 decembrie. A slujit Sf. Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" din localitatea Râu Sadului, protopopiatul Avrig. L-a hirotesit întru *iconom stavrofor* pe P.C. pr. Adrian Drăguşin. De asemenea, după Sfânta Liturghie, a oficiat slujba de sfinţire a casei parohiale. În aceeaşi zi, a participat, la Catedrala mitropolitană din Sibiu, la tradiţionalul concert de colinde susţinut de studenţii Facultăţii de Teologie. Cu acest prilej, a adresat celor prezenţi un cuvânt de învăţătură.

Luni, 17 decembrie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou. Seara, a participat la slujba Vecerniei

la Catedrala mitropolitană, unde a primit şi colinda diferitelor grupuri de elevi de la şcolile şi liceele sibiene.

Marţi, 18 decembrie. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 19 decembrie. L-a hirotesit întru *duhovnic* pe părintele Cosmin Ioan Sâmbouan, paroh al parohiei Curciu, protopopiatul Mediaş.

Joi, 20 decembrie. A primit, la reşedinţa mitropolitană din Sibiu, colinda preoţilor din protopopiatul Sibiu, a credincioşilor parohiei Dealu Ocnei, protopopiatul Sibiu, a credincioşilor parohiei Şeica Mică, protopopiatul Mediaş, precum şi a unui grup de copii de la Avrig. În aceeaşi zi, la invitaţia domnului Ioan Cindrea, preşedintele Consiliului Judeţean Sibiu, a participat la şedinţa Consiliului, în cadrul căreia a adresat celor prezenţi un cuvânt de mulţumire pentru sprijinul acordat, de-a lungul anului, Arhiepiscopiei şi parohiilor sibiene. În aceeaşi zi, a participat, în calitate de îndrumător ştiinţific de doctorat, la susţinerea publică a tezei „Viaţa cultică a Bisericii după tratatele pseudo-areopagitice. O realitate autentic creştină?", realizată de doctorandul Raul Darius Povârnaru.

Vineri, 21 decembrie. A primit, la reşedinţa mitropolitană colinda credincioşilor din oraşul Cisnădie, protopopiatul Sibiu, a credincioşilor din Miercurea Sibiului, protopopiatul Sălişte, a credincioşilor cu deficienţe de auz din Sibiu, precum şi a angajaţilor Centrului eparhial.

Duminică, 23 decembrie. A oficiat slujba de sfinţire a Bisericii „Sf. Prooroc Ilie" şi „Sf. Mucenic Mina" din Sibiu. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat celor prezenţi un cuvânt de învăţătură. I-a hirotesit întru *iconom* pe părintele Nicolae Comănici şi pe părintele Ioan Lupu.

Marţi, 25 decembrie *(Ziua Praznicului Naşterii Domnului).* A săvârşit Sf. Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Catedrala mitropolitană. La finalul slujbei, Î.P.S. Sa a oferit distincţia „Crucea şaguniană pentru mireni" domnului col. Costel Dogaru, Inspector-şef al Inspectoratului Judeţean de Jandarmi Sibiu. La ora 17, a participat la slujba Vecerniei la Catedrala mitropolitană, iar în aceeaşi zi, la reşedinţa mitropolitană, a oferit o recepţie oficială, la care au fost invitaţi preoţii din Sibiu, autorităţi locale, conducerea Universităţii „Lucian Blaga", decanii facultăţilor sibiene, profesori ai Facultăţii de Teologie „Andrei Şaguna", precum şi angajaţii Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 26 decembrie *(A doua zi de Crăciun. Soborul Maicii Domnului).* A săvârşit Sf. Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Biserica „Înălţarea Domnului" din Braşov. La sfârşitul Sfintei Liturghii, pentru meritele deosebite, Î.P.S. Sa i-a acordat părintelui Victor Neamţu, parohul bisericii, distincţia bisericească „Crucea Şaguniană". În aceeaşi zi, a oficiat slujba Vecerniei şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Biserica „Adormirea Maicii Domnului" din Parohia Sâmbăta de Sus-Răsăriteană. La sfârşitul slujbei, cetele de colindători şi de irozi au susţinut un recital de colinde şi obiceiuri specifice Ţării Făgăraşului.

Joi, 27 decembrie *(A treia zi de Crăciun. Sf. Arhidiacon Ştefan).* A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Biserica „Naşterea Domnului" din Sibiu. La sfârşitul Sfintei Liturghii, ca semn de apreciere pentru întreaga activitate în slujba Bisericii şi a semenilor, Î.P.S. Sa i-a acordat părintelui Ioan Coşa, protopop de Sibiu şi paroh al bisericii, distincţia bisericească „Crucea Şaguniană".

Vineri, 28 decembrie. A participat, la Sălişte, la sărbătoarea junilor, prilej cu care a adresat celor prezenţi un cuvânt de învăţătură.

Duminică, 30 decembrie. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat un cuvânt de învăţătură credincioşilor prezenţi la Schitul Păltiniş.

Luni, 31 decembrie. Î.P.S. Sa a oficiat, la Catedrala mitropolitană din Sibiu, slujba specială la trecerea dintre ani şi a adresat credincioşilor prezenţi un cuvânt de învăţătură.

87837

Educaţie religioasă şi educator (I)

„În ziua când dascălii vor înceta de a mai învăţa pe copii religia cărţii, lumea noastră va fi pârguită pentru o nouă barbarie."

Georges Duhamel

Educaţia teologică ortodoxă îşi propune ca finalitate înţelegerea lui Dumnezeu aşa cum a fost revelat prin Hristos în lumina Duhului Sfânt. Această înţelegere nu e doar un exerciţiu intelectual, ci o problemă de viaţă şi trăire creştină adaptată contextului istoric curent şi culturii moderne. De aceea educaţia religioasă este necesar să fie pastorală, pentru a continua să redescopere dimensiunea eclesială a implicării sociale a Bisericii în lumea contemporană. În Biserică, omul se slobozeşte din legea morţii, se înnoieşte şi este introdus în viaţă. În ea se înfiripă şi creşte comuniunea divino-umană şi omul este ridicat la calitatea de persoană adevărată, după chipul Dumnezeului Treimic.

Pregătirea omului pentru întâlnirea cu Domnul se face duhovniceşte prin conştientizarea caracterului trecător al lumii, prin schimbarea sistemului de referinţă – trecându-se de la lumea văzută la realitatea de dincolo de ea –, prin împărtăşirea de Tainele Bisericii. Stricăciunea lumii, scurtimea vieţii şi proximitatea morţii dau la iveală deşertăciunea la care duce alipirea de lume. Simţirea deşertăciunii acesteia îl eliberează pe om din robia lumii şi îl înalţă la adevărul Împărăţiei lui Dumnezeu. De aceea credinciosul este chemat să aibă privirea aţintită spre Împărăţia lui Dumnezeu.

În prima jumătate a secolului trecut intelectualitatea, fie ea laică sau religioasă, era preocupată de educaţie prin formarea caracterului. Învăţământul de azi a renunţat la idealul umanist al formării caracterelor, mulţumindu-se să formeze doar competenţe.

În acest sens, o carte ca aceasta: „Religie şi caracter. Contribuţii la cunoaşterea şi predarea religiei în epoca adolescenţei", pune în discuţie, atât pentru profesori, cât şi pentru elevi, necesitatea unei reevaluări a mesajului creştin într-o Europă ce se doreşte descreştinată.

Chiar dacă este scrisă în deceniul patru al secolului trecut, cartea părintelui Vasile Coman aduce în atenţia educatorilor de azi o multitudine de teme analizate riguros nu doar din perspectivă religioasă, ci atinge şi elementele esenţiale ale psihologiei şi pedagogiei creştine.

Atât de mult discutata şi disputata oră de religie nu poate fi o „umplere a timpului", ci o sfinţire a timpului, este un „apostolat educaţional" ce promovează o vedere a sensurilor profunde ale realităţii vieţii şi lumii.

Pedagogia actuală insistă asupra faptului că realizarea unei culturi şi a unei conduite religioase în şcoală este necesară nu doar pentru formarea integrală a personalităţii elevului, ci reprezintă o şansă pentru sistemul de învăţământ de a-şi valorifica un sprijin esenţial în atingerea scopurilor sale generale, urmărindu-se complementaritatea şi continuitatea în plan informativ şi formativ-educativ.

O educaţie religioasă integrală valorifică potenţialul formativ-educativ al disciplinei religie şi îl sprijină pe tânăr să devină capabil de a integra şi re-crea, prin propria dinamică sufletească, valorile unei societăţi aflate într-o continuă schimbare, cu un ritm tot mai accentuat.

Această educaţie religioasă creştină se fundamentează pe două adevăruri de credinţă: existenţa sufletului uman, care poate fi modelat doar pe calea educaţiei şi întruparea Mântuitorului Hristos, Care s-a făcut om pentru a-i da omului posibilitatea de a participa la viaţa lui Dumnezeu.

Într-o lume cosmopolită, educaţia religioasă propune cunoaşterea propriei identităţi, dar şi a celor de alte credinţe şi convingeri. Ea este chemată să contribuie la depăşirea prejudecăţilor şi a oricăror forme de discriminare cu care ne-a obişnuit pseudo-educaţia „ateist-ştiinţifică".

O educaţie religioasă nu reprezintă doar un demers religios, social şi cultural, ci constituie şi o cale spre formarea unor reprezentări corecte şi temeinice privind cultura naţională şi universală.

E uimitor să constaţi că în ciuda tuturor argumentelor pe care societatea civilă le aduce împotriva educaţiei religioase, în numele democraţiei, acest tip de educaţie încearcă să răspundă societăţii arătându-i adevărata libertate prin stimularea dialogului intercultural şi religios, prin educarea în spiritul respectării drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului, al demnităţii, al toleranţei, al cultivării sensibilităţii faţă de problematica umană, faţă de artă, natură şi mediul înconjurător, care sunt, de fapt, finalităţi ale Legii învăţământului ce se regăsesc sub diferite formulări în proiecte privind legea educaţiei dezbătută în ultimii ani.

Din perspectivă creştină, predispoziţia spre religiozitate este înnăscută în fiecare om, de aceea definiţia dată acestuia de Petre Ţuţea: „suveran faţă de natură, supus Divinităţii, nemuritor şi liber prin depăşirea extramundană a condiţiei sale", relevă trăsătura fundamentală a Religiei: „postularea unei lumi invizibile, a unei ordini înalte, la care trebuie să se raporteze lumea faptelor vizibile".

Spre deosebire de Dumnezeu, Singurul Care se poate autodefini: „Eu sunt Cel se sunt" (Ieş. 3, 14), omul se defineşte doar prin raportarea la El, la semeni şi la natură. De aceea, pentru om existenţa Religiei este dependentă de voinţa lui Dumnezeu, a Cărui cunoaştere şi iubire devin idealul şi din perspectiva eternităţii: „Şi aceasta este viaţa veşnică: Să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat şi pe Iisus Hristos, pe Care L-ai trimis" (In.17, 3). Deducem de aici că idealul nu este o idee, ci o Persoană: „Ţinta educaţiei nu este o idee plămădită de mintea omului, nici o imagine psihologică evocată pentru a întâmpina nevoile superstiţioase ale societăţii, ci Dumnezeul cel Veşnic şi mesajul Său către lumea Sa"[1].

Părintele Vasile îşi propune, în cartea sa „Religie şi caracter", să vină în folosul profesilor de religie care predau această materie adolescenţilor „în ochii cărora se poate citi curăţenia lor de gând şi hotărârea lor în faptă, ca şi, adeseori, povara unor îngenunchieri dureroase", după cum ne atrage atenţia încă din introducere.

Cartea îl priveşte pe adolescent din perspectiva întâlnirii acestei vârste cu Dumnezeu. În ea se încearcă să se arate cum răspunde sufletul adolescentului la chemările cerului şi cum poate fi educat la lumina razelor dumnezeieşti ale religiei creştine.

Părintele era convins că a nu-i vorbi tânărului despre Dumnezeu, a nu-i arăta frumuseţea şi demnitatea vieţii trăite după principiile Pedagogiei creştine reprezenta un atentat împotriva sufletului adolescentului. De aceea, folosindu-se de psihologie, ne familiarizează cu trăsăturile caracteristice ale acestei vârste şi cu întreaga problematică pe care o ridică trăirea unei vieţi religioase.

Dacă în societatea tradiţională adolescenţa dura mult mai puţin, de vreme ce imediat după pubertate tânărul intra în luptă cu viaţa, îşi întemeia o familie, azi se măreşte din ce în ce mai mult perioada în care adolescentul este obligat să rămână într-o adolescenţă psihologică, de vreme ce se prelungesc dependenţa lui financiară şi nesiguranţa profesională.

Psihanalistul Blos atrăgea atenţia că societatea democrat capitalistă nu oferă tinerilor o siguranţă a situaţiei lor. Adolescenţii sunt abandonaţi în organizaţii aflate în confruntare (găşti, grupări sau adunări de orice fel), dominate de agresivitate, de ambiţii sau extremism brutal. Golul unei adolescenţe neinstituţionalizate în societate permite, pe de o parte, un grad înalt de labilitate şi fragmentare a personalităţii din lipsa modelelor necesare, iar pe de altă parte, greutatea autodeterminării contribuie la dezvoltarea inadaptată şi patologică[2]. Se pare că singurul loc unde este instituţionalizată adolescenţa astăzi este piaţa liberă, cu produsele destinate exclusiv adolescenţilor, aşa încât n-ar mai trebui să ne mire magia care-i atrage pe adolescenţi în jurul consumului, deoarece în mijlocul acestuia îşi clădesc identitatea.

Părintele Vasile ne face să înţelegem că metodele de cunoaştere ale adolescenţei, fie ele experimentale sau auxiliare, au ca suport capacitatea imensă de iubire atât a educatorului, cât şi a familiei adolescentului, pentru că o cercetare în adâncul acestei vârste nu poate fi niciodată completă şi definitivă.

Adolescenţa nu tulbură doar comportamentul adolescentului, ci şi pe cel al profesorilor şi al părinţilor lui. Intrarea în această perioadă a vieţii poate pune întreaga familie într-o stare de tulburare înfricoşătoare. Influenţa reciprocă şi interacţiunea cu un adolescent nesigur şi revoluţionar implică înclinaţia părinţilor de a-şi problematiza deseori scopul şi direcţia vieţii lor.

Fiecare din conflictele adolescenţei presupune o atitudine responsabilă faţă de aceasta. Presupune, în prealabil, să o înţelegem, să pricepem cauza din care ia naştere conflictul. De multe ori vrem să rezolvăm problemele fără să le înţelegem. Abordarea problemelor adolescenţilor nu poate fi realizată mecanic sau automat. Este o problemă de înţelegere[3].

Expresia pe care societatea înclină să o dea adolescenţei, prezentând viaţa senzuală şi luminoasă, creşte sentimentul îndepărtării experienţei adolescenţilor de restul lumii şi adânceşte sistematic prăpastia dintre generaţii. Cultura vizuală le prezintă o imagine destul de strălucitoare despre ei înşişi, imagine ce nu se adaptează la ceea ce trăiesc înăuntrul lor. De aceea în faţa unei epoci instabile, adolescentul îşi dezvoltă identităţi provizorii şi efemere, ca strategii de supravieţuire.

Când abordează problema factorului religios în viaţa adolescentului, părintele Vasile porneşte de la caracteristicile primordiale ale adolescenţei: spiritul critic, sentimentul erotic şi neliniştea religioasă, admiţând că adolescenţa este epoca crizei religioase. Adolescentul nu trăieşte o religiozitate moderată, nici una indiferentă, ci trăieşte în valurile unor conflicte de ordin religios-moral, o stare de lămurire de pe urma căreia trece fie în planul unor certitudini de neclintit, fie într-o stare de indiferenţă.

Motivele care pot declanşa o astfel de criză religioasă în viaţa adolescentului pot fi atât de natură internă (determinate de evoluţia psiho-fizică), cât şi de natură externă (determinate de conflictele în care ajunge adolescentul cu lumea înconjurătoare). Părintele Vasile detectează natura conflictului în întâlnirea dintre raţiune şi credinţă, în raţiunea care vrea să înlocuiască certitudinile credinţei din copilărie.

Între idealul pe care şi l-a formulat, spune părintele Vasile, şi neputinţa realizării lui apare o depresie spirituală care duce pe mulţi la scepticism. Pe de o parte, puritatea morală la care râvneşte şi simţul pudorii, susţinut de încrederea şi supraprețuirea sa, pe de altă parte, căderile în care îl impinge pofta senzuală fac din mulţi adolescenţi fiinţe blazate, neîncrezătoare şi îndoielnice.

În acest sens, predarea religiei în epoca adolescenţei e mai grea decât a celorlalte studii, deoarece supranaturalul se face mai greu accesibil verificărilor raţionale ale vârstei. Condiţia principală a materialului religios este să corespundă stărilor sufleteşti ale adolescentului, să nu fie la un nivel neînţeles de ei, dar nici sub nivelul setei lor spirituale.

E necesar ca aceste lecţii de religie să fie pline de viaţă, dinamice, convingătoare, şi nu constrângătoare. Un rol covârşitor pentru adolescent îl are nu metoda, ci cel ce o propune, profesorul şi principiul călăuzitor.

Dintre cauzele pentru care şcoala a ajuns un mediu neprielnic religiozităţii, părintele Vasile identifică, în primul rând, lipsa lui Hristos din centrul acestui învăţământ, pe lângă formalism, conflictele dintre raţiune şi credinţă sau cele de ordin etic.

---

[1] Pr. Constantin Necula, *Ascultă Israel... Activitatea învăţătorească a Profeţilor în Vechiul Testament*, Ed. Tehnopress, 2004, p. 29.

[2] Peter Blos, *On Adolescence: A Psyho-Analytic Interpretation*, The Free Press, New York, 1962, p. 204.

[3] Vezi pe larg: Reed Larson şi Marys Richards, *Divergent Realities: The Emotional Leaves of Mothers, Fathers and Adolescents*, Basic Book, 1994, p. 6 şi urm. şi capitolul „Psihologia adolescentului" din cartea de faţă.

Pr. Dr. Cristian MUNTEAN

SENSUL ŞI VALOAREA VIEŢII. VIAŢA CA DAR AL LUI DUMNEZEU

(urmare din p. 1)

Pentru omul care crede în Dumnezeu, cercetarea sa trebuie să fie condusă după doi vectori principali: vectorul cercetării raţionale – pentru că lumea a fost creată după raţiunile divine – şi vectorul cercetării spirituale.

Suntem convinşi că omului i-a fost mai uşor să descopere lumea decât să se descopere pe sine.

Cred că primul organ intern pe care omul şi l-a descoperit a fost inima, şi mult mai târziu creierul.

Inima bate în pieptul omului, iar creierul *„bate" într-o lume a cunoaşterii*.

În limba ebraică conceptul de „*viaţă*" este exprimat prin cuvântul „*hayyim*", iar în limba greacă – „*zoe*".

Noţiunea de „*viaţă*" nu implică doar o stare fizică statică, ci mai cu seamă capacitatea de a acţiona, de a se mişca, fapt ce îl deosebeşte fundamental pe om de orice alte creaturi sau elemente din univers.

Viaţa este concepută ca un dar al lui Dumnezeu, al lui Dumnezeu cel Viu, Care insuflă viaţă în om.

În Cartea Genezei se spune: *„Atunci, luând Domnul Dumnezeu ţărână din pământ, a făcut pe om şi a suflat în faţa lui suflare de viaţă şi s-a făcut omul fiinţă vie*" (Gen. 2, 7).

Durata vieţii pământeşti a omului este mărginită. În Cartea Psalmilor scrie: *„Anii noştri s-au socotit ca pânza unui păianjen; zilele anilor noştri sunt şaptezeci de ani; iar de vor fi în putere, optzeci de ani, şi ce este mai mult decât aceştia osteneală şi durere*" (Ps. 89, 10-11). Aceste cuvinte se referă la viaţa omului pe pământ.

Dacă viaţa omului s-ar sfârşi după petrecerea lui pe pământ, am putea spune că viaţa omului nu este altceva decât o capodoperă tragică. Iată însă ce ne spune Profetul Daniil în cartea sa: *„Şi mulţi dintre cei care dorm în ţărâna pământului se vor scula, unii la viaţă veşnică, iar alţii spre ocară şi ruşine veşnică*" (Daniil 12, 2).

Oare darul lui Dumnezeu este stricăcios, este pieritor?!

Viaţa – ca dar al lui Dumnezeu – este veşnică şi de aceea nimănui nu-i este îngăduit a se atinge de darul vieţii niciunui om.

Chiar dacă noi, creştinii, folosim azi conceptul de „*moarte*" – preluat din filosofia şi gândirea antică – *pentru noi, acest concept nu reprezintă sfârşitul sau stingerea darului vieţii, ci doar aici, pe pământ, păcatul desparte în două ţărâna de suflet pentru o vreme – „vremea adormirii noastre"*, după cum spune Profetul Daniil.

Omul nu este rodul unei ficţiuni care sfârşeşte în cenuşă, căci lacrima iubirii lui Dumnezeu nu poate fi arsă; omul îşi continuă existenţa în veşnicia iubirii Creatorului său.

Cenuşa poate fi sfârşitul unei ficţiuni, dar al omului în niciun caz, căci el este rodul iubirii şi al raţiunii divine, iar iubirea nu poate fi niciodată arsă.

Ecuaţia iubire egal cenuşă nu este compatibilă în univers cu iubirea lui Dumnezeu.

Doamne, eu sunt lutul, pune-mă pe roata vieţii şi fă din mine vasul în care să verşi lacrimile iubirii Tale!

Care este totuşi esenţa acestui dar al vieţii?

Esenţa acestui dar este iubirea lui Dumnezeu, pentru că tot ce dăruieşte Dumnezeu este din iubirea Sa desăvârşită şi nemărginită.

Iată, deci, care este *suportul vieţii: iubirea lui Dumnezeu.*

Timpul şi viaţa omului curg înapoi spre Creator.

Dumnezeul nostru este Dumnezeul celor vii, adică Domnul cel plin de iubire.

Viaţa omului este unică şi irepetabilă şi are un sens pozitiv.

Omul, prin viaţa lui morală, este „împreună-lucrător cu Dumnezeu" şi contribuie la extinderea iubirii lui Dumnezeu în univers; omul devine astfel un săditor al iubirii nemărginite a lui Dumnezeu, căci întru aceasta a fost creat omul – partener de dialog al iubirii lui Dumnezeu.

Omul este bucuria lui Dumnezeu.

Asemănarea între om şi Dumnezeu constă şi în aceea că *omul trebuie să fie un semănător al iubirii lui Dumnezeu*, căci *Dumnezeu este izvorul nesecat al iubirii.*

Zilele omului pe pământ trec, dar viaţa lui nu trece, căci, o dată primind omul darul vieţii, el deja păşeşte în veşnicie alături de Creatorul său.

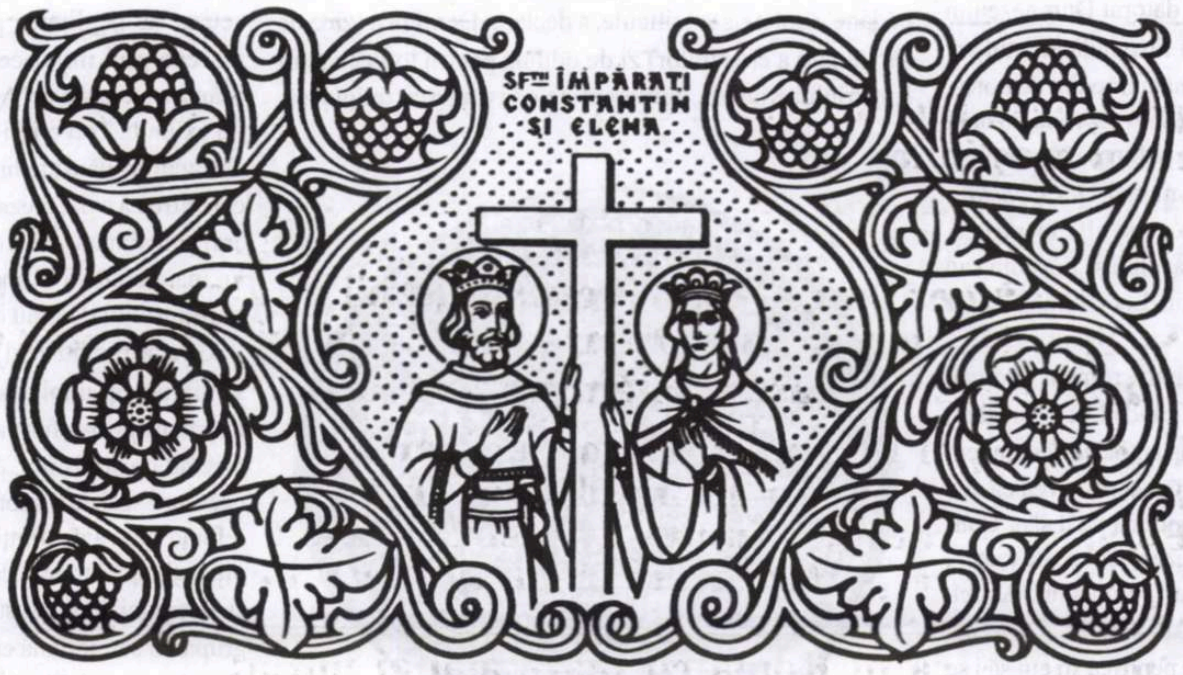

Zilele omului nu se topesc, ci intră în veşnicie.

Pentru ce trăieşte omul?! Aceasta este una din marile întrebări la care suntem chemaţi să răspundem.

Trăim pentru o viaţă limitată ca timp, aici, pe pământ, sau trecem şi păstrăm acest dar al vieţii în veşnicie?

Viaţă nu are doar omul, ci întreaga creaţie a lui Dumnezeu.

Prin viaţa noastră, Dumnezeu umple universul de iubire. Dumnezeu nu doreşte ca minunata Sa creaţie să fie un deşert, ci un univers al vieţii în care să rodească iubirea Sa. Viaţa este un dar universal.

Dumnezeu n-a creat o entitate care să-I distrugă creaţia Sa, moartea fiind un accident al vieţii omului, din care – prin Hristos – omul s-a ridicat, continuându-şi drumul spre Creatorul său.

Dumnezeu nu doreşte să ne exileze dincolo de univers, ci doreşte să ne exileze în iubirea Sa.

Sensul vieţii este de sus către în sus, adică de la Dumnezeu spre Dumnezeu, la deplina comuniune cu Creatorul nostru.

Viaţa este marele fluviu cu care Dumnezeu umple inimile unei lumi întregi.

În lumea antică omul era socotit ca o mare minune. Într-adevăr, mare este taina vieţii omului. Ea ne-a fost descoperită, în parte, după Întruparea şi Învierea lui Hristos.

Care era sensul vieţii până la Învierea lui Hristos?! *Totul se sfârşea printr-o tragedie. Acum, după Înviere, viaţa noastră, aici, pe pământ, se sfârşeşte printr-o mare bucurie – a întoarcerii pe braţul cel iertător şi pironit al lui Hristos, pe braţul iubirii şi al mângâierii.*

Dacă lumea creştină şi alte mari religii monoteiste au găsit sensul vieţii şi valoarea ei, mai sunt încă mulţi, şi printre noi, care nu ştiu sau nu vor să preţuiască acest dar al vieţii dat nouă de Creatorul nostru.

Unii ar dori să trăiască într-o *viaţă fără viaţă*. Darul vieţii trebuie păzit de fiecare dintre noi; el este personal, dar şi semenul nostru poartă în el acelaşi dar al vieţii, al iubirii lui Dumnezeu.

Darul vieţii omului este dat la fel fiecăruia dintre noi; de aceea *nu trebuie să râvnim la darul semenului nostru şi nu avem dreptul de a lua acest dar semenului nostru.*

Cu toate că oamenii se deosebesc unii de alţii după limba pe care o vorbesc şi după alte însuşiri, ei sunt totuşi fraţi prin originea lor; toţi sunt zidiţi după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu.

Omului îi este dat să stăpânească vietăţile mărilor, ale cerului şi tot pământul, dar nicidecum nu-i este dat să înrobească şi să asupărească pe semenii săi de altă limbă ori de altă cultură şi altă tradiţie decât ale lui.

Istoria civilizaţiei umane este plină de războaie, de ucideri şi sunt prea puţine consemnări despre o viaţă plină de iubire şi de întrajutorare.

Folosim, în limbajul nostru cotidian, expresia *„a început războiul între două state, între două popoare"* şi îi şi găsim cauza acestuia, însă nu spunem că, de fapt, *a început un război împotriva vieţii*. Dacă am conştientiza aceste lucruri, poate că n-ar mai fi atâtea războaie pe pământ.

Împotriva neînţelegerilor dintre oameni şi popoare nu se luptă cu sabia, ci cu lacrima şi cu iubirea.

Din cauza atâtor răutăţi de pe pământ, azi Dumnezeu şi omul plâng: unul în Cer, celălalt pe pământ.

Dar, oare numai în marile conflagraţii mondiale se duceau războaie împotriva vieţii?! Nu! Se pare că astăzi a început un nou şi mai periculos război împotriva vieţii, şi anume *războiul din eprubetă, războiul din laborator, unde se pun în pericol darul şi sensul vieţii umane.*

Mai este apoi încă un război împotriva vieţii omului, acesta fiind dus în planul conştiinţei umane, în planul ideilor. Nu trupul omului este ţinta unor gânditori, ci conştiinţa umană. Acesta face parte din războiul nevăzut care atacă poate cel mai crunt viaţa omului, încercând să-l întoarcă din drumul său spre Creator şi spre semenii săi.

Nu în arenele romane au fost sfâşiate cele mai multe vieţi, ci în laboratoarele pseudoconştiinţei umane.

Prin pilda vieţii Sale, Hristos a arătat că *sensul cel mai adânc al vieţii este împletirea jertfei cu iubirea*. Jertfindu-se şi iubind, omul nu cade niciodată:

„Dragostea nu caută ale sale (...), *dragostea nu cade niciodată*" (1 Cor. 13, 5-8). Sfântul Apostolul Pavel le pune în faţă creştinilor această triadă: *iubire-slujire-jertfă.*

Ne punem întrebarea: Mai avem noi azi în faţa noastră această triadă?

Se pare că aceste valori morale universal valabile sunt scoase încet-încet din viaţa socială. Asistăm la înlocuirea lor cu nonvalori: ura, uciderea şi dezbinarea dintre fraţi şi popoare.

Uităm însă ce ne porunceşte Hristos: *„Toate câte voiţi să vă facă oamenii şi voi faceţi lor!"* (Mt. 7, 12).

Sfântul Maxim Mărturisitorul ne spune, în una din lucrările sale, că *„scopul poruncilor evanghelice este de a elibera mintea de ură şi de a călăuzi la dragoste de Dumnezeu şi de aproapele"*.

Permiteţi-mi să închei cu un fragment dintr-o rugăciune a Sfântului Clement: *„Doamne, dă-ne înţelegere şi pace nouă şi la toţi cei ce locuiesc pe pământ!"*

Împăratul Constantin cel Mare – împlinirea unui destin

Primul împărat creştin al Imperiului Roman, Constantin cel Mare, este prăznuit de Biserica noastră ca sfânt, împreună cu mama sa, Elena, la 21 mai numindu-i „cei întocmai cu Apostolii". Istoriografia privind personalitatea sa prezintă elemente contradictorii, în mod special legate de convertirea la învăţătura creştină şi poziţia sa favorabilă faţă de Biserică. Aceasta cu atât mai mult cu cât unii istorici consideră politica sa religioasă determinată de interesele de stat impuse de conjunctura vremii respective iar lucrarea *Vita Constantini* doar atribuită istoricului bisericesc Eusebiu de Cezareea, însă nu scrisă de el. Prin urmare, pasajele care relatează despre convertirea împăratului Constantin cel Mare încă din anul 312 ar fi neautentice şi interpolări ulterioare. În sprijinul acestor afirmaţii este invocat faptul că, dacă victoria de la Pons Milvius împotriva lui Maxenţiu s-a datorat Dumnezeului creştinilor, împăratul ar fi trebuit să răspundă acestui act divin prin convertirea spontană, urmată imediat de botez. Or, el s-a botezat pe patul de moarte, la Ancyrona, în anul 337, de către episcopul semiarian Eusebiu de Nicomidia. Pe de altă parte, trebuie spus că nu numai *Vita Constantini* este sursa informaţiilor istorice, ci şi alte lucrări ca, de exemplu, *Istoria bisericească* a aceluiaşi Eusebiu sau *Despre moartea persecutorilor* a lui Lactanţiu, a căror autenticitate este incontestabilă.

Nu există nicio îndoială că împăraţii romani invocau ajutorul diferitelor zeităţi protectoare când plecau la război. În faţa confruntării cu Maxenţiu, Constantin, ca descendent al împăratului Claudiu al II-lea Goticul care-l avea ca zeu protector pe „Sol invictus", şi-a amintit că tatăl său, Constantiu Chlor, a respectat pe „Dumnezeul Cel peste toate", (Deus Summus) şi nu i-a persecutat pe creştini. Astfel, el a invocat în rugăciune Divinitatea supremă (Suprema Divinitas), cerându-i să i se reveleze pentru a şti cui să i se închine cu adevărat. Aşa a interpretat el imaginea Sfintei Cruci care i s-a arătat pe cer însoţită de mesajul: „Întru acest semn vei învinge" şi urmată de descoperirea în vis a lui Hristos Însuşi. Fără îndoială că va fi consultat pe unii creştini din armată asupra semnificaţiei celor revelate şi a descoperit astfel că „Dumnezeul Cel peste toate", invocat în rugăciune, este Dumnezeul creştinilor, Iisus Hristos. El a înţeles că, dacă semnele creştine (în special crucea şi monograma lui Hristos XP) sunt mai puternice decât riturile păgâne, folosite de rivalul său, atunci Dumnezeul creştinilor trebuie să fie Deus Summus (Dumnezeu Cel peste toate). Experienţele lui revelatoare l-au convins că Dumnezeul creştinilor i-a răspuns la rugăciunile lui sincere şi că prin puterea Crucii şi prin invocarea numelui lui Hristos va fi biruitor. De aceea s-a convertit la creştinism, fapt care nu trebuie privit nici ca o decizie finală şi categorică în urma unei îndelungate căutări, nici ca un act de moment cu motivaţii politice. El a căutat să găsească similitudini între Dumnezeul creştinilor Care i S-a descoperit acum, şi Dumnezeul suprem (Suprema Divinitas), pe care îl adorase ca moştenire religioasă de la tatăl său. De aceea el nu a repudiat dintr-odată credinţa lui într-o divinitate păgână cum era Sol invictus, considerat mediator vizibil între Dumnezeul suprem şi oameni. Pentru el monoteismul solar de tendinţă filosofică nu era incompatibil cu credinţa creştină iar Dumnezeul suprem adorat de el până atunci nu era altul decât Dumnezeul creştinilor. Convingerea că victoria împotriva lui Maxenţiu s-a datorat intervenţiei divine (instinctu divinitatis) reiese şi din inscripţia de pe Arcul de Triumf din Roma, inaugurat la 25 iulie 315, unde el numeşte divinitatea „Fiinţă absolută". Acesteia îi înalţă rugăciune de mulţumire în palatul imperial Palatin, şi nu lui Jupiter şi altor zei pe colina Capitoliului, conform tradiţiei romane.

Ca prim gest de mulţumire, dar şi ca dezvăluire a noii sale orientări religioase, împăratul Constantin cel Mare împreună cu Liciniu au semnat la Mediolanum în primăvara anului 313 Edictul care acorda deplina libertate credinţei creştine după trei secole de persecuţii. În prealabil ceruse augustului Maximin Daia să înceteze persecutarea creştinilor iar proconsulului Anullinus al Africii îi ordonase să restituie Bisericii proprietăţile confiscate.

Pentru că Edictul acorda la modul general libertate de manifestare religiei creştine asemenea celorlalte culte păgâne, împăratul Constantin cel Mare şi-a manifestat tot sprijinul faţă de credinţa creştină, protejând-o şi chiar favorizând-o. A acordat subvenţii în bani „conducătorilor legitimei şi sfintei religii creştine pentru a le plăti cheltuielile", a emis legi prin care „să fie scutiţi complet de îndatoririle publice, pentru ca să nu se abată în nici un fel şi prin nici o greşeală sau neglijenţă faţă de cele sfinte de la slujirea Divinităţii şi să se poată dărui fără nici o reţinere îndatoririlor lor", a îngrădit desfăşurarea ritualurilor păgâne, a interzis sacrificiile, a declarat Duminica (ziua de sărbătoare a creştinilor) zi de odihnă pentru toţi cetăţenii Imperiului Roman, indiferent de convingerea religioasă,

a înlocuit treptat chipurile zeităţilor păgâne de pe monedele romane cu simbolurile creştine, a permis eliberarea sclavilor în biserică în prezenţa episcopului, a acordat drept de azil bisericilor şi drept de a primi donaţii, averea mereu crescândă asigurând o bază solidă asistenţei sociale.

Convins că erezia ariană, care cobora pe Iisus Hristos, Cel care I s-a revelat, la nivel de creatură, supusă greşelii şi inferioară Tatălui, tinzând să rupă unitatea de credinţă a Bisericii creştine, „cea mai înaltă sursă a adevărului, a credinţei şi templul lui Dumnezeu", împăratul, ca „unul împreună slujitor cu episcopii" şi „episcop al celor din afară", a convocat Sinodul I Ecumenic de la Niceea (325). Văzând că în timpul discuţiilor episcopii se acuzau reciproc, cerându-i chiar arbitrajul, împăratul a răspuns cu diplomaţie şi fermitate: „Aceste acuzaţii vor fi judecate la timpul cuvenit în ziua judecăţii universale de către Judecătorul comun al tuturor. Mie, om fiind, nu mi se cuvine a face această judecată în care judecătorii şi acuzaţii sunt episcopi, care n-ar trebui nicidecum să se poarte astfel ca să fie judecaţi de altcineva. Aşadar, imitând milostivirea lui Dumnezeu, să ne iertăm unii pe alţii, renunţând la acuzaţii, să ne împăcăm şi să examinăm cele ale credinţei pentru care ne-am întrunit aici". O adevărată lecţie de morală creştină dată de un împărat care, deşi nu era creştin, simţea şi acţiona ca un adevărat creştin. Acest lucru reiese şi din scrisoarea adresată Bisericii din Alexandria după încheierea sinodului: „Cei peste trei sute de episcopi convocaţi de mine, cel ce prin excelenţă mă bucur a fi împreună slujitor cu voi, reuniţi prin înţelepciune şi pricepere, au confirmat că este una şi aceeaşi credinţă, după adevărurile autentice ale legii lui Dumnezeu şi numai Arie s-a arătat cuprins de înşelăciunea diavolului, răspândind acest rău mai întâi printre voi şi apoi printre alţii, prin nelegiuita lui învăţătură. Ceea ce au hotărât părinţii este adevărul lui Dumnezeu, căci ei au fost călăuziţi de puterea Duhului Sfânt, Care i-a ajutat să ajungă la înţelegere şi unire".

Continuarea disputelor teologice şi menţinerea dezbinării în Biserică nu s-au datorat împăratului, care credea încheiată problema ariană odată cu promulgarea crezului niceean şi cu exilarea combatanţilor lui. Criza ariană, în care, în cele din urmă, a fost antrenat şi împăratul, a continuat tot datorită nerespectării de unii episcopi a hotărârilor de la Niceea şi a dorinţei de răstălmăcire a adevărului.

Chiar dacă împăratul, motivat de dorinţa menţinerii unităţii bisericeşti în imperiu, dar şi influenţat de colaboratori apropiaţi ca Eusebiu de Nicomidia, care susţinea un arianism moderat, a favorizat prin atitudinea sa continuarea disputelor şi întărirea grupării semiariene, el nu poate fi acuzat de neglijarea păstrării şi promovării Ortodoxiei niceene prin mijloacele care îi stăteau la dispoziţie. Pe Sfântul Atanasie cel Mare, care i-a solicitat arbitrajul, nu l-a exilat la Treveri (5 februarie 336) pentru că episcopul alexandrin apăra credinţa niceeană împotriva arianismului, ci pentru că a dat crezare adversarilor lui ce-l învinuiau că ar fi ameninţat Constantinopolul, noua capitală a imperiului inaugurată la 11 mai 330, cu înfometarea prin oprirea transportului de grâu din Alexandria.

Că a primit botezul pe patul de moarte de la un episcop semiarian nu impietează credinţa lui, ci arată o realitate. Împăratul era profund ancorat în convingerile lui religioase privind creştinismul, dar nu deţinea pregătirea teologică necesară sesizării subtilităţilor dogmatice care făceau diferenţa dintre deofiinţime şi de o fiinţă asemănătoare. În plus, chiar Sinodul I Ecumenic validase botezul săvârşit şi de eretici dacă a fost făcut în numele Sfintei Treimi. Or, gruparea semiariană era, la sfârşitul domniei împăratului Constantin cel Mare, foarte puternică şi nimeni nu se gândea să reboteze pe cei botezaţi de ei.

Convins că a realizat pe deplin misiunea unui mare suveran, desăvârşind opera de restaurare a Imperiului roman începută de Diocleţian, şi că a scos Biserica lui Hristos din „Marea persecuţie", asigurându-i prin legi civile şi bisericeşti un grad înalt de organizare administrativă şi o stabilă bază teologico-dogmatică, împăratul Constantin cel Mare, simţindu-şi sfârşitul aproape (22 mai 337), a cerut să fie îmbrăcat cu „haina strălucitoare şi purificatoare a Sfântului Botez". Atingerea acestui moment de maximă trăire spirituală creştină a fost, pentru el, un urcuş permanent, fără întoarcere sau ezitare şi o dorinţă sinceră şi fierbinte de a înţelege tainele credinţei lăsate nouă de Hristos, Care l-a învrednicit şi pe el să-L cunoască, descoperindu-i-Se. De aceea, cerând episcopilor botezul creştin, a zis: „A sosit în cele din urmă şi clipa în care am nădăjduit atâta vreme şi la care tânjind, atâta vreme m-am rugat, ca să dobândesc mântuirea cea întru Dumnezeu. A venit vremea ca şi noi să merităm a fi însemnaţi cu pecetea nemuririi, vremea mântuitoarei pecetluiri". După primirea Tainei Botezului şi a Sfintei Împărtăşanii, rugăciunea de mulţumire înălţată lui Dumnezeu a fost expresia deplinei bucurii şi împliniri: „În clipa asta pot cu adevărat spune că sunt fericit; acum ştiu că m-am învrednicit de viaţa fără de moarte şi că m-am împărtăşit din dumnezeiasca lumină".

A fost înmormântat cu mare fast în Biserica „Sfinţii Apostoli", ctitoria sa din Constantinopol. Pentru tot binele făcut Bisericii lui Hristos, el a fost supranumit „Cel întocmai cu Apostolii", pentru că, într-adevăr, prin politica sa religioasă faţă de creştinism, a contribuit, asemenea unui apostol, la propovăduirea şi răspândirea credinţei adevărate nu numai într-o comunitate restrânsă la nivelul unei cetăţi sau a unui ţinut, ci în întreg Imperiul Roman, care se întindea din Britania până în pustiul Sahara şi de la Oceanul Atlantic până în Mesopotamia.

Pr. Prof. Nicolae CHIFĂR

Hotărârea Sfântului Sinod privind declararea anului 2013 ca *Anul omagial al Sfinților Împărați Constantin și Elena*

Hotărârea Sfântului Sinod privind declararea anului 2013 ca ***Anul omagial al Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena în Patriarhia Română,*** *adresată ierarhilor şi eparhiilor ortodoxe române din ţară şi străinătate*:

Cu frăţească dragoste, Vă aducem la cunoştinţă că Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în şedinţa sa de lucru din 25 octombrie 2011, a examinat **referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu declararea de către Patriarhia Română a anului 2013 ca *„Anul omagial al Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena”*.**

Având în vedere că în şedinţa Permanenţei Consiliului Naţional Bisericesc din 7 septembrie 2011 a fost aprobată iniţiativa Preafericitului Părinte Patriarh Daniel cu privire la **declararea anului 2013** ca *„Anul omagial al Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena”*, la împlinirea a 1.700 de ani de la Edictul de toleranţă religioasă de la Milano (313), şi s-a stabilit ca aceasta să fie supusă examinării şi aprobării Sfântului Sinod;

Ţinând seama că această iniţiativă are ca obiective: *prezentarea rolului şi a importanţei Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena la încetarea persecuţiilor pe motive religioase în Imperiul Roman şi recunoaşterea creştinismului ca religie licită; evlavia lor în apărarea dreptei credinţe şi susţinerea Bisericii creştine; cinstirea lor ca mari ctitori de locaşuri sfinte; zelul lor pentru educaţia creştină; contribuţia lor la susţinerea şi dezvoltarea lucrării social-filantropice a Bisericii;*

Luând act de **actualitatea temei în viaţa Bisericii şi a societăţii şi de necesitatea pregătirii din timp,** prin: **studii, articole, cărţi de reflecţie şi manifestări** cu caracter liturgic, duhovnicesc, educativ, social-filantropic şi teologic-ştiinţific; **organizarea de congrese, colocvii, seminarii, conferinţe preoţeşti** cu tema: ***„Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena, promotori ai libertăţii religioase şi susţinători ai Bisericii”;*** **organizarea de pelerinaje** la Roma, Milano, Constantinopol, Ierusalim, Niş, precum şi în alte locuri unde se află vestigii ale ctitoriilor pe care le-au făcut Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena; **evidenţierea temei şi a activităţilor organizate prin mass-media** Bisericii noastre; **evaluarea, la**

încheierea anului, a modului de aducere la îndeplinire în eparhii a programului-cadru de celebrare a **„Anului omagial al Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena”;**

În contextul proclamării la 1 ianuarie 2013 a Anului omagial, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel a evidenţiat preocuparea Sfinţilor Împăraţi pentru o societate creştină, dar şi sprijinul acordat Bisericii.

„În primul rând, noi cinstim pe Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena pentru că au fost mărturisitori ai lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Care S-a făcut om din iubire pentru oameni şi pentru mântuirea lor. De asemenea, îi cinstim ca fiind susţinători şi ajutători ai Bisericii. Nu numai că a eliberat pe episcopi şi pe preoţi din închisoare, ci i-a şi chemat să ajute la formarea şi educarea unei societăţi noi creştine. De aceea, episcopii şi preoţii erau încurajaţi să propovăduiască eliberarea sclavilor din robie; Sfinţii Împăraţi au dăruit unele imobile publice împărăteşti numite basilica, care erau folosite pentru judecată publică sau pentru a anunţa hotărârile imperiale. El a oferit astfel de basilici creştinilor pentru că multe biserici au fost dărâmate de împăraţii prigonitori romani şi, ca o compensaţie pentru bisericile pierdute, au fost oferite aceste locaşuri imperiale publice, pentru a servi ca biserici”, a mai arătat Părintele Patriarh.

„Sfinţii împăraţi au fost nu numai apărători ai libertăţii religioase, ci şi buni creştini, apărători ai demnităţii umane, apărători ai omului creat după chipul lui Dumnezeu. De aceea, Sf. Împărat Constantin a dat legi şi decrete imperiale prin care a modificat legislaţia romană păgână. Astfel, a interzis răstignirea, zdrobirea picioarelor şi arderea trupului cu fierul roşu. Deci, a interzis tortura care se practica foarte des în timpul împăraţilor păgâni. A pedepsit adulterul, a interzis avortul, deci o mulţime din legile creştine de mai târziu au temelie în legislaţia din timpul Sfinţilor Împăraţi. De asemenea, au încurajat ajutorarea săracilor, a văduvelor, a bătrânilor, a bolnavilor”, a mai precizat Preafericirea Sa.

Totodată, Părintele Patriarh a arătat că Sfinţii Constantin şi Elena sunt modele de viaţă creştină: „Deci, avem în Sfinţii Împăraţi un model de viaţă creştină, de ajutorare a Bisericii, de respectare a libertăţii religioase, dar şi a demnităţii umane; în ei doi avem şi rugători în ceruri. Sfinţii Împăraţi sunt rugători pentru noi şi atunci când trebuie să dăm o educaţie aleasă copiilor. Sfânta Elena este model de mamă care dăruieşte o educaţie luminată de credinţa în Hristos, care are ca temelie iubirea faţă de Dumnezeu şi faţă de semeni”. (*www.basilica.ro*)

Prologul istoriei constantiniene: tetrarhia

Cel ce chipul Crucii strălucind pe cer mai mult decât soarele l-ai văzut şi biruinţa semnului Domnului bine ţi-a descoperit, cu care întrarmându-te, pe toţi vrăjmaşii i-ai biruit, acum şi nouă celor ce ne plecăm genunchii înaintea icoanei tale, Sfinte Împărate Constantin, dă-ne nouă, împreună cu buna ta maică, Împărăteasa Elena, ajutor, celor ce cântăm vouă: Bucuraţi-vă, părinţii creştinilor![1]

După cum este ştiut, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române – în şedinţa sa de lucru din 25 octombrie 2011 – a decis ca anul 2013 să fie declarat *Anul omagial al Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena*, „întocmai cu Apostolii”, la împlinirea a 1.700 de ani de la Edictul de toleranţă religioasă de la Mediolanum (Milano) din anul 313[2].

Epoca constantiniană este una fascinantă, punct de cotitură atât în coordonate istorice, cât şi în cele religioase. În sens cronologic oarecum mai vast este epoca în care Imperiul Roman experimentează forma de conducere politică numică *tetrarhie*, cu alte cuvinte, „conducerea celor patru”. Astfel, când împăratul Diocleţian a intrat în al zecelea an al său de domnie, mai precis în 293, a instituit acest sistem nou de guvernare, *tetrarhia*, prin care spera să surmonteze dificultăţile prin care trecea Imperiul Roman în acele decenii. Privind *mai cu de-amănuntul* (*Fapte* 18, 26), cei patru constituiau o echipă cu doi suverani cu titlul de *Augustus*, împreună cu alţi doi, cu titlul de *Caesar* : Diocleţian *Augustus*, cu reşedinţa la Nicomedia, în Bythinia (nordul Turciei actuale), Maximianus *Augustus*, cu reşedinţa în Italia, la Aquileia, respectiv la Mediolanum (Milano), precum şi Galerius *Caesar*, care îşi exercita autoritatea între Marea Neagră şi provincia Noricum, avându-şi reşedinţa la Sirmium (în Serbia actuală) şi, nu în ultimul rând, Constantius *Caesar* – pe numele său întreg Caius Flavius Valerius Constantius – supranumit Constantius Chlorus, datorită figurii sale blonde, cu reşedinţa la Augusta Treverorum (Trier, în vestul Germaniei actuale). Caius Flavius Valerius Constantius a fost tatăl Sfântului împărat Constantin cel Mare şi soţul Sfintei Elena.

De reţinut faptul că unitatea teritorială a Imperiului nu era ruptă, nu avea de suferit, acesta rămânând un *patrimonium indivisum,* în timp ce autoritatea conducătoare, la rândul ei, nu era împărţită, ci „înmulţită cu patru”. Mai mult, cei patru împăraţi formau o singură familie, una de sorginte divină (*domus divina*), auguştii considerându-se fraţi între ei, iar cei doi cezari, fii ai acestora, raporturile fiind ca cele dintre părinţi şi copii.

Tetrarhia fusese concepută ca un sistem de guvernare continuu, adică dacă unul dintre augusti se retrăgea era înlocuit de cezarul său, fiind ales un nou *Caesar* în locul rămas vacant. Interesant este că, după toate probabilităţile, în anul 303 s-au fixat şi mai clar regulile, în sensul că, pe de o parte, cei doi *Augusti* – indiferent care ar fi fost ei – urmau să se retragă după douăzeci de ani (sau mai repede dacă puterile îi părăseau). Pe de altă parte, nimeni nu putea ajunge *Augustus* fără o ucenicie în calitate de Caesar, sub oblăduirea Augustului său.

Dar, datorită faptul că incursiunea noastră îl vizează pe Sfântul împărat Constantin cel Mare şi pe mama acestuia, Sfânta Elena, ne concentrăm asupra tatălui viitorului Sfânt Constantin, Constantius, care a purtat nişte lupte cu uzurpatorii din zona sa, uzurpatori care, ajungând în defensivă, au stăpânit numai Britannia (Anglia de azi). După lungi preparative, care au însemnat costruirea unei adevărate flote, Constantius a trecut pe teritoriul Britanniei romane pe care a luat-o în stăpânire fără prea mari dificultăţi în 296. Stabilindu-se pentru o perioadă la Eboracium (azi York), Constantius Caesar a adus *pax Romana* până la ţărmul Mării Nordului, iar de la Augusta Treverorum, unde îşi avea nu doar reşedinţa, ci şi cartierul general, tatăl Sfântului Constantin a respins în repetate rânduri atacurile unor triburi germanice la Rin, culminând cu o victorie zdrobitoare asupra alamanilor în anul 299. Şi astfel, tatăl celui care va aduce pacea religioasă în întreg Imperiul Roman – prin Edictul de toleranţă religioasă de la Mediolanum, din 313 – va asigura pacea politică în Occident pentru câteva decenii.

---

[1] *Acatistul Sfinţilor împăraţi Constantin şi Elena, condacul 1.*

[2] Hotărâre publicată în săptămânalul *Lumina de Duminică*, 6 ianuarie 2013; http://www.basilica.ro/stiri/bi2013-anul-omagial-al-sfintilor-imparati-constantin-si-elenaib_2572.html (9 ian 2013).

Dr. Constantin ITTU,
Cercetător ştiinţific, Muzeul Naţional Brukenthal

TEOLOGIE ŞI FILOSOFIE

Prolegomene la o metafizică creştină

Teologia şi filosofia sunt asemenea vaselor comunicante, îşi schimbă între ele substanţele. Ca să fie vorbitor de Dumnezeu, teologul trebuie să fie şi iubitor de înţelepciune, iubitor de cuvânt, iubitor de ştiinţă, de artă, de cultură în general.

Studiul filosofiei într-o facultate de teologie nu urmăreşte să inoculeze studentului teolog o anume doctrină filosofică, nici să-i transforme viaţa într-un perpetuu calvar deceistic (quidistic), ci să-i completeze cultura, să-l antreneze mental în lupta cu conceptele, să-i dezvolte spiritul speculativ, să-i dubleze masa neuronală cu axioni pentru a putea distinge între filosofie şi diversele filosofii, dar şi pentru a înţelege mai bine propria credinţă.

O facultate de teologie, fie că este ea ortodoxă sau catolică, din al cărei plan curricular lipseşte studiul filosofiei (Istoria filosofiei, Ontologia, Axiologia, Cosmologia, Filosofia religiei, Epistemologia, Teoriile contemporane ale fizicii şi biologiei, Filosofia limbajului, Logica, Psihanaliza, Hermeneutica, Semiotica etc.) riscă să devină o instituţie care furnizează societăţii personal de cult pentru mediul rural, cu o pregătire aproximativă, unilaterală, incapabili să înţeleagă marile probleme cu care se confruntă astăzi omenirea.

Studentul teolog trebuie să se raporteze obiectiv la textele filosofiei. Baruch Spinoza, unul dintre părinţii filosofiei moderne, îndeamnă pe cel ce vrea să gândească să înlăture orice idee de „Bonum et malum, pulchritudo et deformatione. Non ridere, non lugere, neque detestari sed intelligere" („Bun şi rău, frumuseţe şi urâţenie. Nu râde, nu plânge, nu detesta, ci înţelege" (lat.).

Nu trebuie să cădem în greşeala de a vedea un divorţ ireversibil între filosofie şi teologie, aşa cum îndeobşte se crede. Adevărata filosofie nu poate face abstracţie de un principiu creator şi proniator al lumii. Este suficient să amintim aici pe un Parmenide, Platon, Aristotel, Plotin, Augustin, Descartes, Spinoza, Leibnitz sau Hegel, care în *Fenomenologia Spiritului* are capitole întregi despre creştinism ca religie revelată: „Spiritul în el însuşi, Trinitatea"; „Spiritul în exteriorizarea lui, domeniul Fiului"; „Mântuirea şi împăcarea" etc. Fără un astfel de principiu ordonator, filosofia devine adulterină ontologic. Dacă teologia se raportează la lucrurile divine ca la ceva suprarațional, metalogic, filosofia încearcă să le decodifice raţional. Însă atât filosofia, cât şi teologia au în vedere Absolutul. Şi una şi cealaltă încearcă să cucerească Vârful Dumnezeu, chiar dacă urcă pe versanţi opuşi şi se folosesc de ustensile şi metode de escaladare diferite.

Filosofia antică a jucat rolul unui pedagog care a sensibilizat conştiinţele în vederea înţelegerii Logosului divin. Iată de ce Clement Alexandrinul considera filosofia grecilor un fel de „testament", un Vechi Testament raţional, am spune noi. Acest lucru poate fi dedus şi din faptul că acele zone ale lumii care nu au avut filosofi au rămas mai puţin receptive la mesajul hristic.

Sfântul Iustin Martirul şi Filosoful[1], unul dintre marii apologeţi ai Bisericii creştine din secolul al II-lea, spunea despre filosofie că „este bunul cel mai mare şi cel mai vrednic de Dumnezeu. Ea singură poate să se înalţe până la Dumnezeu şi să ne apropie de El; iar sfinţi cu adevărat sunt numai aceia care-şi deprind mintea cu filosofia"[2].

Starea de filosofare este proprie fiinţei umane şi ţine, în ultimă instanţă, de inocenţa ei. După Lucian Blaga, a filosofa înseamnă „a da răspunsuri mature la întrebări pe care şi le pun şi copiii". Nu poţi purta simultan stigmatele Cerului şi tarele unei existenţe cangrenate, nu poţi fi în acelaşi timp înger şi mamifer fără să te întrebi.

Întrebările filosofiei sunt identice cu ale teologiei: Ce este timpul? Există un temei transcendent al acestei coerenţe cosmice, şi dacă există în ce fel există? Ce este moartea? Există o continuitate postthanatică? Ce este omul? Este universul infinit? Ce este binele? Care este natura valorilor? Cum sunt posibile infinitul şi lumea? De ce trebuie să suferim? Care este sursa Răului? Există un rău metafizic? În ce măsură este omul liber? Are lumea aceasta un început sau este eternă? Există un Dumnezeu personal? Ce este iubirea şi fericirea? Are viaţa un sens?

Gândirea existenţială sau cel puţin o parte a ei, care respinge de plano tezele teiste, nu este altceva decât o reeditare inversată a drumului sfinţeniei. Avem aici de-a face cu o Golgotă fără Hristos.

Discursul filosofic provocator, impertinent ontologic, sileşte teologia la noi conceptualizări şi la clarificarea propriilor poziţii, aşa cum s-a întâmplat nu o dată în istorie, dar mai ales în perioada sinoadelor ecumenice.

În consecinţă, pentru teologie, filosofia rămâne un instrument indispensabil. În argumentările sale teoretice, în postulatele dogmatice, teologia se foloseşte de metodologia filosofică, motiv pentru care nu trebuie să-i minimalizeze importanţa.

Despre raportul dintre teologie şi filosofie am mai scris şi cu alte ocazii. Ţin totuşi să fac şi aici câteva distincţii necesare. Diferenţa dintre discursul filosofic şi cel teologic este legată de sursa cunoaşterii. Filosofia are o atitudine problematică faţă de sursa cunoaşterii, afirmând rând pe rând prioritatea sensibilităţii (empirismul) sau a intelectului (raţionalismul).

Indiferent că suntem empirişti sau raţionalişti, atâta timp cât ne aflăm într-o gnoseologie filosofică vom recunoaşte principial existenţa unui unic caracter al surselor cunoaşterii şi anume cel natural. Atât simţurile, cât şi raţiunea sau, în limbaj kantian, atât intuiţia, cât şi intelectul ţin de regimul natural al demersului cognitiv. Teologia operează de la bun început o ruptură radicală: pentru ea sursa cunoaşterii este revelată şi, în consecinţă, suprasensibilă şi suprarațională. Elementele sensibile prezente în revelaţie nu sunt dovada unui empirism, ci a unei utilizări simbolice a vizibilului care semnifică invizibilul. În cadrul teologiei sensibilitatea şi intelectul nu sunt propriu-zis surse ale cunoaşterii, ci simple mijloace pentru a exprima sursa transcendentă a ei. Argumentul esenţial invocat de teologie împotriva priorităţii surselor naturale ale cunoaşterii şi a exclusivităţii lor este dat de finitudinea atât a sensibilităţii cât şi a raţiunii. De vreme ce raţiunea şi simţurile sunt finite, ele nu ne pot furniza adevărul aşa cum este în sine, ci doar o aparenţă a lui, un provizorat cognitiv. Revelaţia însă are nu numai un caracter infinit pentru că provine de la o instanţă supranaturală, infinită, dar are şi un caracter real.

În măsura în care se poate vorbi, în sens raţional, de un concept limită precum este cel al fiinţei care are toate perfecţiunile (respectiv toate atributele afirmative) se poate vorbi de un punct de tangenţă între filosofie şi teologie. Şi dogmatica recunoaşte împreună cu discursul filosofic, care are în vedere natura absolutului, adică împreună cu discursul metafizic faptul că Dumnezeu are toate afirmaţiile, fiind plenitudine afirmativă. Tocmai această plenitudine îi oferă caracterul infinit, necondiţionat, etern. Ceea ce spune metafizica despre Divinitate ca despre fiinţa necesar perfectă spune şi dogmatica atunci când vorbeşte despre Fiinţa lui Dumnezeu, şi nu despre persoanele Lui. Caracterul infinit al fiinţei divine îi oferă, simultan cu determinaţiile, o radicală transcendenţă faţă de tot ceea ce este condiţionat. Transcendenţa este profund diferită de tot ceea ce cade sub câmpul cunoaşterii noastre.

Această diferenţă face ca afirmaţia supremă să poată fi caracterizată numai prin negaţii. Iată paradoxul înrudirii antinomice dintre teologia catafatică şi teologia apofatică. Problema argumentului ontologic se naşte practic pe punctul de frontieră dintre teologie şi metafizică. Redus schematic, argumentul ontologic ar suna astfel: dacă putem obţine într-un sens necontradictoriu o fiinţă care să aibă toate predicatele afirmative şi să nu conţină nicio lipsă, atunci înseamnă că acea fiinţă trebuie să existe cu necesitate.

Miza acestei abstracţii este legată de caracterul existenţei ca predicat. Dacă însă existenţa este predicat, atunci şi el trebuie să fie conţinut în totalitatea predicatelor fiinţei perfecte. Rezultă deci că fiinţa perfectă există prin definiţie. Dacă existenţa nu este predicat, aşa cum crede Kant, atunci argumentul ontologic nu poate funcţiona în această formulare, deoarece existenţa nu este presupusă ca făcând parte dintre predicatele fiinţei perfecte. Fiinţa perfectă rămâne prin aceasta una ipotetică. Dacă argumentul ontologic este valid, atunci certitudinea existenţei lui Dumnezeu este raţională, revelaţia adăugând numai felul în care există Divinitatea, nu şi certitudinea existenţei ei.

Filosofia vorbeşte doar de caracterul de substanţă al Divinităţii, nu şi de cel de subiect, ori substanţa este revelată nu prin experienţe mistice, ci prin structuri conceptuale abstracte. Dumnezeul filosofiei este un spectru deductiv, o entitate supracategorială, pe când cel al teologiei este un Dumnezeu al puterii, personal, hierofanic, afectiv[3].

O substanţă abstractă, o cifră, nu se întrupează, nu poate pătimi, nu este afectivă. Dumnezeul creştin este viu, Şi-a asumat supliciul în istorie; din trupul lui Hristos a curs sânge pe când din cifre nu poate curge decât cerneală.

În decursul istoriei, homo interrogans a făcut uz de toate posibilităţile sale cognitive: mit, simţuri, raţiune, ştiinţă şi, evident, credinţă, care pe lângă sursele naturale finite ale celorlalte modalităţi de cunoaştere, se bazează pe evidenţa unui dat revelaţional.

Ştiinţa operează, de asemenea, cu instrumente transistorice[4], însă ignoră problema fiinţei, operând cu structura ei şi mai puţin cu esenţa. Ştiinţa nu se ocupă cu nimicul, nu conceptualizează neantul şi, neocupându-se cu nimicul, nu se poate ocupa nici cu fiinţa, căci ambele sunt nedeterminate. Omul, calul, copacul sunt fiinţări, însă fiinţa este altceva, este Estele însuşi. Matematica operează cu numere, dar nu ştie ce este numărul în sine, dacă există independent de mintea care-l gândeşte sau este un simplu semn.

Spre deosebire de alte ştiinţe, filosofia are un caracter totalizator, ea abordează lumea ca întreg, nu ca aşchie, aşa cum fac ştiinţele particulare. Suntem de acord că nu mai putem reedita performanţele renascentiste, însă trebuie să găsim o aurea mediocritas între enciclopedism şi monospecializare pentru a evita efectul de ciob al culturii actuale. Riscăm nu numai să ne pierdem, ci şi să nu realizăm că am avut vreodată un axis mundi. Cultura postmodernă are din abundenţă instrumentişti, însă duce lipsă de dirijori. Va veni vremea când nu va mai fi nimeni care să conducă orchestra spiritului. Filosofia este singura ştiinţă care are vocaţia şi posibilitatea să oblige monadele să comunice între ele.

La începutul sec. al VI-lea şi jum. sec. al V-lea î.Hr. graniţele dintre filosofie şi alte ştiinţe nu erau bine definite, teologia, cosmologia, astronomia, matematica, biologia sau ştiinţele naturii intrând tot în sfera mai largă a filosofiei. Cu toate că filosofia este mama ştiinţelor, există încă destule voci care-i minimalizează eficacitatea în contextul cultural postmodern. Indiferent de acuzele care se aduc filosofiei, de progresul ştiinţific şi tehnic, filosofia, în calitate de regină a ştiinţelor, îşi va păstra rolul de arbitru al spiritului.

În poezia „Preot şi filosof", Eminescu surprinde plastic hipersensibilitatea metafizică a filosofilor, cât şi punctele de intersecţie ale celor două moduri de cunoaştere: filosofic şi teologic: „Căci n-avem sfinţii voştri/ Voi ne certaţi preoţi/ Deşi de-a voastră tagmă suntem şi noi cu toţi/ Şi noi simţim că suntem copii nimicniciei/ Nefericiri zvârlite în brazdele veciei/ Nu ne certaţi că şi noi suntem din cei cu auzul fin/ Ce pricepurăm şoapta glasului divin".

Adesea religia este acuzată de ignoranţă, invocându-se cazul Bruno şi Galilei, însă şi filosofiei i se pot aduce astfel de reproşuri: De ce a afirmat Aristotel că pământul este o sferă rotundă şi limitată? De ce a avut de suferit omenirea din partea comunismului sau a nazismului, ştiut fiind faptul că aceste ideologii funeste au avut la origine doctrine filosofice[5]?

O altă acuză ce i se aduce religiei este sentimentalismul. Trebuie însă să spunem că accentele afective, fervenţa religioasă sunt roadele practice ale aserţiunilor sale teoretice, ale ontologiei sale revelate. Nimeni nu-i poate împiedica pe un Newton sau pe un Einstein să se bucure de importanţa şi de apodicticitatea calculului infinitezimal sau a teoriei relativităţii.

În definitiv, toate opiniile filosofice sunt complementare, căci ce este altceva istoria filosofiei decât istoria momentelor contrapunctice ale unei singure fugi?

Dincolo de dispute însă, la nivel ultim, atât teologia, cât şi filosofia sunt pasibile de riscuri: credinţa fără contemplaţie este credulitate, este pariu, iar filosofia, dacă nu reuşeşte să devină mistică precum în Orient, poate deveni un exerciţiu ratat al spiritului.

Timpul este opac la eternitate. Filosofi ori teologi, trebuie să ieşim din prizonieratul temporal pentru a-L vedea pe Dumnezeu. A fi în timp înseamnă a fi în entropie. În momentele contemplative spiritul se întoarce acasă, aşa cum ne sugerează într-un sens mai adânc parabola Fiului Risipitor. Avem aici drama Spiritului, care se întoarce la infinit la Tatăl lui. El nu rezistă în lume pentru că nu este din lume.

---

[1] Supranume dat de Tertulianus în opera „Adv. Valentinianos", V.

[2] Dialogul cu iudeul Tryfon I, 1.

[3] Vezi Vasile Chira, *Dominantele gândirii cioraniene*, Ed. Univ. „Lucian Blaga", Sibiu, 2006, p. 66-72.

[4] Principiile logicii şi postulatele matematice au valoare transcendentală.

[5] Ne referim, desigur, la doctrina marxistă şi la teoria nitzscheană a Supraomului.

Lector Univ. Dr. Vasile CHIRA
Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna", Sibiu

CRUX CHRISTIANA

Crucile de pe înălţimi (V)

Crucea nu este doar „altarul" de jertfă pe care Mântuitorul Iisus Hristos a răscumpărat umanitatea din robia păcatului, prin propria-I pătimire, ci constituie peste veacuri simbolul prin excelenţă, semnul vizibil prin care creştinii privesc spre cer.

Experienţa umană a arătat că, încă din timpurile veterotestamentare, înălţimile (fizice) erau percepute de oameni ca locuri de meditaţie, de rugăciune sau de întâlnire cu Dumnezeu. În acest sens, însuşi Psalmistul David se exprima, spunând: „Ridica-voi ochii mei spre munţi, de unde-mi vine ajutorul. Ajutorul meu vine de la Domnul, Cel ce a făcut cerul şi pământul" (Ps. 121, 1-2). De asemenea, întâlnim adesea în paginile Sfintei Scripturi afirmaţia că Mântuitorul se retrăgea „pe înălţimi", singur sau cu Apostolii, pentru a Se ruga. Mai mult, ori de câte ori Hristos vorbea despre răstignire (Cruce), o privea ca pe o „înălţare"...spunând: „Atunci când Fiul Omului va fi înălţat...", cu referire directă la evenimentul răstignirii Sale pe Cruce!

Putem observa astfel că asocierea înălţimilor fizice (dealuri, munţi) cu plasarea semnului Sfintei Cruci constituie un gest firesc, simbolic şi totodată natural, de trăire a tainei credinţei, de percepere prin acest simbol a unei stări de protecţie divină.

Amplasarea de cruci pe înălţimile dealurilor sau ale munţilor trebuie să fi existat şi înainte de secolul al XIII-lea, însă abia atunci începe să se generalizeze tot mai mult acest fenomen de exprimare a stării de religiozitate (sau nu neapărat – vom vedea în prezentul articol în ce altfel de contexte mai sunt amplasate astfel de cruci).

Studiile de istorie a religiilor au arătat faptul că astfel de cruci „de pe înălţimi" au apărut în locul unor vechi altare romane, care fuseseră amplasate pe drumuri umblate, unde adesea se aduceau sacrificii zeităţilor. În anumite locuri, odată cu răspândirea creştinismului, oamenii au amplasat în locul acestor vechi altare păgâne „de pe înălţimi" cruci mari (iniţial din lemn, ulterior şi de fier).

Oricine are cutezanţa de a pribegi prin munţii Asiei Mici va observa că pe drum se află presărate, din loc în loc, cruci lăsate de către cei care au luat parte la prima cruciadă, în drumul lor spre Ierusalim. O astfel de cruce din prima cruciadă poate fi zărită, de pildă, coborând de la Tripoli spre Beirut (în Liban), pe partea stângă, pe drumul ce şerpuieşte paralel cu malul Mării Mediterane.

În mod deosebit, în secolul al XVI-lea, astfel de „cruci de pe înălţimi" au fost puse pentru a marca graniţe teritoriale, uneori pentru a face vizibilă încrucişarea anumitor drumuri de munte. Unele delimitează chiar teritoriile dintre anumite sate amplasate în zonă muntoasă; altele au fost puse împotriva cataclismelor, pentru a-i păzi pe oamenii care trăiesc sau lucrează acolo (în special în Alpii italieni), fiind în această situaţie cruci de pază şi protejare (potrivit mitologiei greco-romane, vremea rea era rodul forţelor întunericului). Aceste „cruci de pe înălţimi" marchează uneori locul unde a vieţuit un eremit sau unde a existat (în vechime) un schit sau o mănăstire. Altele au fost ridicate pentru soldaţii din Primul şi al Doilea Război Mondial (în Germania au apărut multe astfel de cruci, în munţi, acolo unde au căzut la datorie mulţi soldaţi, în timpul Primului Război Mondial). Adesea, acolo unde există un loc (privelişte) natural frumos pentru turişti e amplasată şi o astfel de cruce. În acest caz, crucea nu îşi păstrează neapărat relevanţa sacramentală/religioasă, gestul amplasării ei fiind mai degrabă un demers din sfera marketingului. Unele cruci de pe înălţimi sunt puse însă pentru a-l invita pe drumeţul aflat pe potecile munţilor la o scurtă rugăciune (meditaţie), existând acolo chiar şi o carte specială pentru însemnările trecătorilor (în special în zona muntoasă a Austriei şi Germaniei).

În secolul al XIX-lea, oamenii au început să meargă mai mult la munte, şi chiar să „cucerească" înălţimile munţilor. În acest sens, prin tehnici profesioniste, s-a început ca munţii să fie măsuraţi şi uneori acolo unde apărea o astfel de cruce era semnul vizibil că înălţimea acelui munte a fost măsurată (şi se amplasa o cruce de lemn, ulterior înlocuită cu o cruce de fier).

Nu în ultimul rând, există şi o tradiţie nu foarte răspândită, însă existentă, ca anumite „cruci de pe înălţimi"

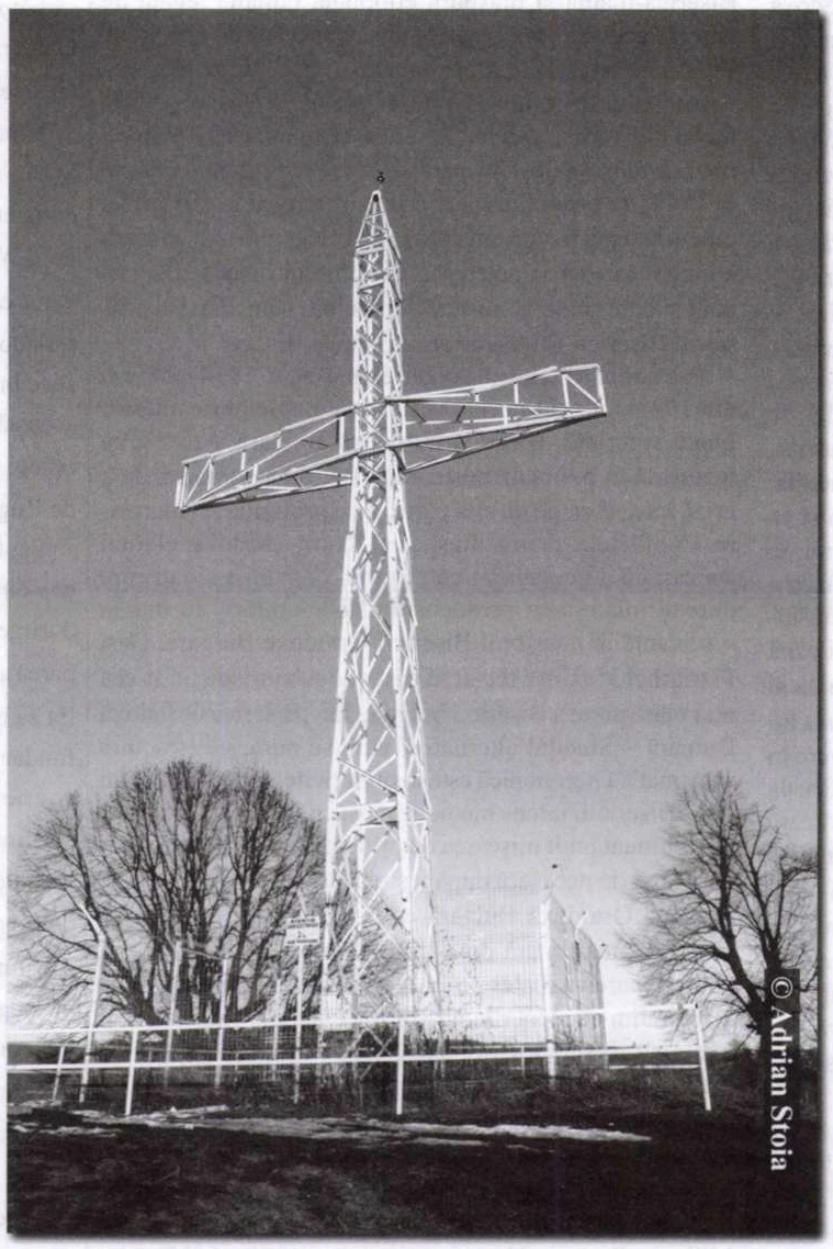

Crucea de pe Dealul Gusteriţa (Sibiu)

să fie amplasate în cinstea anumitor ctitori de biserici sau a unor acte de caritate deosebite, care au vizat o anumită biserică sau mănăstire/schit.

Din punct de vedere estetic, aceste „cruci de pe înălţimi" au mai multe aspecte/forme sau dimensiuni şi nu au o anumită direcţie a punctelor cardinale. Ele sunt construite din lemn, fier (oţel), piatră sau chiar zidite (datorită faptului că multe dintre acestea au fost de-a lungul vremii distrus de trăsnet, cele noi sunt dotate chiar şi cu paratrăsnet).

Nu pe toate continentele terrei există astfel de cruci pe înălţimile munţilor sau dealurilor. În Africa, de pildă, nu întâlnim un astfel de fenomen, deoarece băştinaşii consideră că pe înălţimile munţilor trăiesc zeităţile şi „de teamă" nu păşesc pe acolo. Munţii continentului asiatic, în general, sunt împânziţi cu semne şi simboluri religioase. În zone precum Tibetul sau Nepalul se pun pe astfel de înălţimi „steaguri de rugăciuni", în anumite cazuri fiind scrise chiar şi texte de rugăciune pe steaguri (în spiritualitatea locului se consideră că rugăciunile sunt activate prin vânt – „predate vântului" – şi astfel se înalţă spre cer).

În secolul al XVII-lea, cea mai răspândită astfel de cruce pe teritoriul românesc era *Crucifixul de pe Tâmpa* (Braşov). Pe harta întocmită de către Giovanni Morando Visconti, în anul 1699, deasupra Braşovului, pe vârful Tâmpei, se poate observa o cruce. Această cruce avea să fie confirmată de către învăţatul sas Thomas Tartler, care nota: „...era o cruce mare cu un crucifix, deoarece papistaşii au numit Tâmpa – Dealul Crucii (Kreuzberg)". În realitate însă, această cruce aparţinea românilor din Şchei, care ridicau (cu sau fără aprobarea autorităţilor din cetate) cruci şi troiţe în tot spaţiul şcheian. O cronică a timpului situează data construirii acestei cruci la 2 august 1696.

Una dintre cele mai renumite „cruci de pe înălţimi" româneşti, din vremea noastră, este *Crucea de pe Caraiman* (30 m înălţime), ridicată la iniţiativa reginei Maria, ca omagiu adus eroilor căzuţi în luptele de pe Valea Prahovei, în timpul Primului Război Mondial. Aceasta este a patra dintre cele mai mari „cruci de pe înălţimi" din lume[1].

La Sibiu există o altă „cruce de pe înălţimi", ridicată pe Dealul Guşteriţei, în preajma celei de a III-a Adunări Ecumenice Europene, sfinţită pe data de 1 septembrie 2007, de către un sobor ecumenic, din care a făcut parte Mitropolitul Laurenţiu al Ardealului şi Episcopul Cristoph Klein al Bisericii Evanghelice. Raţiunea amplasării acestei cruci era aceea de a constitui un semn vizibil al identităţii creştine a locuitorilor acestei zone. Cu o înălţime de 17 metri şi o lăţime a braţelor de 8 metri, ridicată lângă un vechi monument care a fost în trecut un punct de observare al oraşului, *Crucea de pe Dealul Guşteriţei* (construită din oţel) e luminată cu tuburi fluorescente, constituind chiar şi pe timp de noapte, o candelă arzând sub chipul crucii, o candelă care cheamă şi pe timp de noapte gândul celui ce o priveşte la împlinirea şi în faptă a idealului vieţuirii creştine... un fel de *memento Christi*!

Concluzionând prezentarea fenomenului „crucilor de pe înălţimi", putem lesne observa că raţiunile care determină amplasarea lor pot fi uneori variate. Dincolo de acest aspect, în orice context s-ar ridica o astfel de cruce, ea nu poate să nu poarte cu sine şi stindardul identităţii creştine, fiind astfel un vector de convingere religioasă plasat, iată, chiar şi pe înălţimi de munţi!... Înălţimi de munţi care cheamă la înălţimi de gând!... Paul Evdochimov afirma faptul că, „după cum timpul nu poate fi despărţit de spaţiu, cuvântul nu poate fi despărţit de imagine"[2]. În acest sens, mărturisindu-şi credinţa, creştinul însoţeşte întotdeauna cuvântul cu imaginea, simbolul crucii devenind în cazul nostru o mărturisire prin imagine.

---

[1] Cea mai înaltă cruce din lume se află în Spania (150 metri înălţime), la 60 de km de Madrid, şi a fost ridicată la iniţiativa generalului Franco, care a vrut să omagieze eroii căzuţi în războiul civil din Valle de los Caidos (Valea celor căzuţi). A doua cruce ca dimensiune din lume este o cruce „ortodoxă" (76 de metrii înălţime) ridicată lângă capitala Macedoniei (Skopje), cu scopul de a confirma existenţa ortodocşilor într-o ţară în care religia tinde să devină predominant musulmană. A treia cea mai mare cruce din lume este *Crucea de pe Mont Royal* (de lângă Montreal-Canada), construită în anul 1924 (cu o înălţime de 32 de metri), dotată cu un sistem de fibră optică ce permite schimbarea luminilor de la roşu la albastru sau purpuriu. Pe cei care au păşit pe Mont Royal, imaginea acestei cruci e imposibil să-i părăsească vreodată, acolo aflându-se şi unul dintre cele mai active centre ale catolicismului din Canada.

[2] Paul Evdochimov, *Arta icoanei, o teologie a frumuseţii*, Ed. Meridiane, Bucureşti, p. 34.

Diac. Dr. Ştefan L. TOMA/ Dr. Raimar KREMER

Ce a însemnat anul 2012 pentru Bisericile Ortodoxe?
O scurtă retrospectivă

Anul 2012 s-a încheiat, fapt pentru care sunt posibile primele lui evaluări. În ceea ce priveşte Bisericile Ortodoxe, ar putea fi realizate analize din varii perspective. Aş dori însă să mă opresc doar asupra realităţii că, în 2012, cinci Biserici Ortodoxe (trei răsăritene şi două orientale sau necalcedoniene) şi-au schimbat întâistătătorul. Rar se întâmplă ca atât de multe schimbări la vârf să aibă loc în lumea ortodoxă într-un singur an. Prezentul editorial îşi propune să amintească contextul acestor schimbări, ce anume ar putea ele să însemne pentru fiecare Biserică în parte, precum şi pentru lumea ortodoxă în general.

Shenouda III (1923-2012; papă din 1971) a fost primul cap de Biserică Ortodoxă care a trecut la cele veşnice în anul precedent (la 17 martie), după o lungă suferinţă. Am scris la vremea respectivă ce anume a însemnat pontificatul său de peste patruzeci de ani pentru Biserica Ortodoxă Coptă (vezi *Telegraful Român*, 1 şi 15 mart. 2012, p. 2 şi 8). Succesorul său, Theodoros II (în coptă Tawadros) a fost ales abia la 17 noiembrie, după ce au avut loc alegerile prezidenţiale din Egipt, câştigate de către Mohamed Morsi susţinut de Frăţia Musulmană. Amânarea alegerii liderului Bisericii Ortodoxe Copte până după cunoaşterea câştigătorului alegerilor prezidenţiale din Egipt cu siguranţă că nu a fost întâmplătoare. S-a dorit alegerea unui lider bisericesc copt care să nu intre în opoziţie făţişă cu noul preşedinte al Egiptului. Cel puţin pe baza analizei realităţilor de câteva luni, de când misiunea politică a lui Morsi, respectiv cea pontificală a lui Theodoros II se desfăşoară în paralel, se poate spune că există o bună colaborare între ei. Patriarhul Theodoros II este cunoscut ca o autoritate spirituală, urmând în acest sens linia înaintaşului său, precum şi ca un promotor convins al bunelor relaţii cu musulmanii, în vreme ce preşedintele Morsi a declarat în repetate rânduri că doreşte să fie preşedintele tuturor egiptenilor, musulmani şi creştini deopotrivă. Vor trece însă destui ani până ce noul patriarh se va bucura de autoritatea spirituală şi popularitatea adormitului papă Shenouda. Prin alegerea lui Theodoros II ca lider al Bisericii Ortodoxe Copte avem în Egipt situaţia pe care am avut-o până în acest an în Siria la Damasc, unde ambii patriarhi, atât cel ortodox răsăritean, cât şi cel ortodox oriental, au purtat acelaşi nume: Ignatios IV. Din acest an, avem în Egipt doi patriarhi, unul ortodox răsăritean şi altul ortodox oriental care poartă acelaşi nume: Theodoros II. Nu putem decât să nădăjduim că cei doi „Teodori" vor realiza, în ceea ce priveşte relaţiile dintre Bisericile pe care le conduc, ceea ce au realizat cei doi „Ignatios", anume o intensă colaborare, inclusiv pe plan pastoral.

La 7 iulie 2012 s-a anunţat retragerea din fruntea Bisericii Ortodoxe din America (OCA) a mitropolitului primat Iona (născut în 1959; ales primat în 2008, după retragerea Mitropolitului Herman). Mitropolitul Iona a fost primul convertit (fost episcopalian) ales în fruntea OCA şi, la acea vreme, cel mai nou episcop al OCA. De numele său s-au legat speranţele de înnoire şi primenire a OCA, greu încercată de numeroase scandaluri. Din păcate, Mitropolitul Iona a sfârşit prin a se retrage din scaun din cauza unor scandaluri legate de hirotonirea unor preoţi de moralitate îndoielnică. După ce interimatul a fost asigurat de Arhiepiscopul Nathanael Popp, al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din cadrul OCA, Sinodul General al OCA l-a ales, la 13 noiembrie 2012, pe Arhiepiscopul Tihon de Philadelphia şi Pennsylvania de Răsărit ca mitropolit primat. Fost episcopalian convertit la Ortodoxie, Arhiepiscopul Tihon va fi instalat ca mitropolit primat al OCA la 27 ianuarie anul acesta în Catedrala „Sfântul Nicolae" din Washington DC. Nădăjduim că seria nefericită a retragerilor va înceta, iar criza din interiorul OCA se va ameliora treptat, spre binele Ortodoxiei din America.

Abuna Paulos (1935-2012; patriarh din 1992), Patriarhul Bisericii Ortodoxe Etiopiene Tewahedo (necalcedoniană), a trecut în mod neaşteptat la cele veşnice la 16 august 2012. La numai patru zile după ce patriarhul a trecut la cele veşnice, a murit, într-un spital din Bruxelles, primministrul Etiopiei, Meles Zenawi. Există voci care spun că moartea subită a Patriarhului Paulos s-ar fi datorat unui infarct provocat de ştirea că starea de sănătate a prim-ministrului – principalul său susţinător – s-a înrăutăţit în mod dramatic. În Etiopia a existat o legătură „specială" între puterea politică şi Abuna Paulos. Acesta a fost ales patriarh în 1992 cu sprijinul Frontului Democratic Revoluţionar al Poporului Etiopian, care a preluat puterea în Etiopia în urmă cu un an. Fostul patriarh, Mekorios, a fost înlăturat din scaun în condiţii discutabile. Împreună cu un număr de susţinători, el a părăsit Etiopia, stabilindu-se în SUA, unde a format un sinod rival, adunând de partea lui majoritatea diasporei etiopiene. Chiar dacă celelalte Biserici Ortodoxe Orientale, inclusiv Biserica Ortodoxă Coptă, au recunoscut canonicitatea patriarhatului lui Paulos, diviziunea dintre Biserica-mamă şi diaspora etiopiană rămâne legată de numele acestuia. Alegerea unui cap al Bisericii Ortodoxe Etiopiene a fost intenţionat amânată până după alegerea Patriarhului copt, întrucât între cele două Biserici există legături istorice aparte (Biserica Ortodoxă Etiopiană a obţinut autocefalia din partea Bisericii Ortodoxe Copte în 1948, iar primul patriarh a fost întronizat în 1959). Ne putem aştepta în viitorul apropiat la alegerea unui patriarh etiopian care să se potrivească profilului omologului său copt şi care să fie în măsură să vindece schisma din interiorul Bisericii Etiopiene amintită mai sus.

Patriarhul Maxim al Bulgariei (născut în 1914, patriarh din 1971) a trecut la cele veşnice la 6 noiembrie, după o lungă suferinţă. Biserica Ortodoxă Bulgară a fost greu încercată în perioada postcomunistă, pe de o parte, de o criză internă şi, pe de altă parte, de o profundă secularizare. Conflictele interne, în special dintre ierarhii şi clericii acuzaţi că au colaborat cu regimul comunist şi cei care doreau înlăturarea presupuşilor colaboratori, au dus la o schismă în interiorul Bisericii Ortodoxe Bulgare. Deşi Patriarhul Maxim a reuşit să păstreze sub jurisdicţia sa cea mai mare parte a Bisericii bulgare, iar „Biserica Ortodoxă Bulgară – Sinodul alternativ" cum se numeşte structura schismatică necanonică este în minoritate, scandalurile din jurul Bisericii, intens mediatizate şi cu implicaţii politice, au diminuat mult mişcarea de primenire a Ortodoxiei bulgare, atât de necesară după ieşirea din comunism. Astăzi, Biserica Ortodoxă Bulgară este cea mai firavă Biserică Ortodoxă majoritară din ţările foste comuniste. Viitorul patriarh care va fi ales pe 24 februarie are o misiune grea. Nădăjduim că alegerile nu vor duce la noi schisme şi că, în sfârşit, Biserica Ortodoxă Bulgară va avea parte de o întârziată, dar puternică înflorire.

Patriarhul Ignatie IV al Antiohiei (1920-2012, patriarh din 1979) a trecut la cele veşnice la 5 decembrie, la Beirut, lăsând Biserica şi pe păstoriţii săi într-un moment greu al existenţei lor: război civil în Siria şi instabilitate în Orientul Mijlociu. Patriarhul Ignatie a reuşit în timpul patriarhatului său să organizeze diaspora antiohiană, să fondeze şcoala teologică de la Balamand şi să consolideze Ortodoxia de limbă arabă. Succesorul său a fost ales imediat (la 17 decembrie), cu siguranţă fără implicarea regimului Assad, în persoana lui Ioan al X-lea, fost mitropolit al Europei. Alegerea rapidă a unui succesor a fost un semn dat de către Biserică tuturor, că nu doreşte ca criza din regiune să-i afecteze situaţia. Noul Patriarh care va fi întronizat în curând va trebui să conducă Biserica sa în perioada grea a războiului şi să vegheze la primenirea ei după încetarea acestuia. De asemenea, va trebui să acorde o atenţie specială diasporei, care, cu siguranţă, va creşte tot mai mult datorită instabilităţii din Orientul Mijlociu.

Aceste schimbări vor avea, nădăjduim, un impact pozitiv şi asupra procesului preconciliar dintre Bisericile Ortodoxe răsăritene, precum şi asupra dialogului dintre Bisericile Ortodoxe Răsăritene şi cele Orientale (necalcedoniene). Afirm acest lucru pe baza principiului simplu că implicarea de noi lideri, cu entuziasm nou, poate debloca sau impulsiona procese de dialog.

Pr. Lect. Dr. Daniel BUDA, Sibiu/Geneva

ECUMENICA

Săptămâna de Rugăciune pentru Unitate Creştină este lansată şi anul acesta pentru perioada 18-25 ianuarie. Ca în fiecare an, un mic comitet liturgic format din ortodocşi, protestanţi şi romano-catolici, organizat de Consiliul Pontifical pentru Promovarea Unităţii Creştine şi Comisia pentru Credinţă şi Constituţie a Consiliului Mondial al Bisericilor (CMB), a publicat o broşură cu rugăciuni, spre a fi folosită pe parcursul săptămânii. Tema Săptămânii de Rugăciune din acest an este: „Ce anume cere Dumnezeu de la noi?" (cf. Miheia 6, 6-8) şi a fost propusă de către Mişcarea Studenţilor Creştini din India, care în acest an îşi sărbătoreşte centenarul, în colaborare cu Federaţia tuturor Universităţilor Catolice din India şi cu Consiliul Naţional al Bisericilor din India.

Săptămâna de Rugăciune pentru Unitate Creştină are loc în fiecare an, din 1908 încoace, între 18-25 ian., în emisfera nordică. Această perioadă a fost propusă de către Paul Wattson (episcopalian anglican, care mai târziu a devenit catolic) şi are valoare simbolică, întrucât începe cu sărbătoarea Sfântului Apostol Petru (în calendarul apusean) şi se încheie cu cea a Sfântului Apostol Pavel. Întrucât în această perioadă în emisfera sudică este vară şi este, de obicei perioada vacanţelor, din 1926 încoace, Săptămâna de Rugăciune are loc în jurul sărbătorii Rusaliilor.

Săptămâna de Rugăciune pentru Unitate Creştină este una dintre cele mai vechi şi mai răspândite manifestări ale dorinţei creştinilor pentru unitate, bucurându-se de participarea a milioane de credincioşi şi clerici din întreaga lume. Ea se bazează pe convingerea că rugăciunea comună este fundamentul căutării unităţii vizibile a Bisericii lui Hristos şi este manifestarea concretă a ceea ce teologii numesc „ecumenism spiritual". Săptămâna de Rugăciune pentru Unitate Creştină nu trebuie confundată cu Ziua Mondială de Rugăciune, chiar dacă sunt parte a aceluiaşi ecumenism spiritual, iar ultima s-a inspirat din experienţa Săptămânii de Rugăciune. Ziua Mondială de Rugăciune are loc în prima vineri a lunii martie şi a fost iniţiată de diferite grupări ale femeilor creştine, de aceea are loc în apropierea datei de 8 martie, Ziua Mondială a Femeii.

Biserica Unită Protestantă din Belgia are un nou preşedinte al Consiliului ei Sinodal în persoana pastorului de origine olandeză Steven H. Fuite. Acesta l-a înlocuit pe Rev. Dr. Guy Liagre, care a fost ales Secretar General al Conferinţei Bisericilor Europene în ianuarie anul trecut. Instalarea Pastorului Fuite în fruntea acestei biserici a avut loc la 13 ianuarie la Bruxelles, în prezenţa membrilor Consiliului Sinodal, a mai multor credincioşi şi reprezentanţi ai altor Biserici şi organizaţii ecumenice. Biserica Unită Protestantă din Belgia, care la ora actuală are în jur de 100 de parohii, este rezultatul unui lung proces de unificare dintre diferite grupări protestante belgiene, în special între reformaţi şi metodişti, încheiat în 1979. Belgia este o ţară cu o populaţie majoritar romano-catolică (57%), protestanţii fiind în minoritate (1,7%), alături de ortodocşi (0,8%). 31% din populaţia Belgiei nu aparţine unei religii, 6% este musulmană, iar 4% aparţine altor religii.

Rubrică realizată de

Pr. Lect. Dr. Daniel BUDA, Sibiu/Geneva

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ANDREI FĂGĂRĂȘANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

Sâmbătă, 1 decembrie 2012. A participat la festivitatea prilejuită de acordarea gradelor militare absolvenţilor Academiei Forţelor Terestre „Nicolae Bălcescu” din Sibiu.

Duminică, 2 decembrie. A săvârşit Sfânta Liturghie în biserica din parohia Prejmer, prot. Săcele, urmată de Taina Sfântului Maslu.

Marţi, 4 decembrie. A săvârşit Sfânta Liturghie în Biserica „Sf. Varvara” din parohia Petroşani, prot. Petroşani, cu prilejul hramului sfântului lăcaş.

Miercuri, 5 decembrie. A oficiat slujba Vecerniei unită cu Litia în Catedrala Episcopală din Deva, a participat la procesiunea cu sfintele moaşte şi la concertul de colinde.

Joi, 6 decembrie. P.S. Sa a participat la hramul Catedralei Episcopale din Deva, a slujit Sfânta Liturghie împreună cu un sobor de ierarhi, preoţi şi diaconi sub protia Î.P.S. Părinte Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului.

Miercuri, 7 decembrie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în capela cu hramul „Sf. Mc. Filofteia de la Curtea de Argeş” din Sibiu, şi a hirotonit pe teologul Negrilă Ioan Maniu întru diacon.

Duminica, 9 decembrie. A slujit Sf. Liturghie în Biserica „Sf. Ierarh Nicolae” din Agnita, prot. Agnita, al cărei preot paroh este P.C. Ioan Jurcă.

Miercuri, 12 decembrie. A slujit Sf. Liturghie în Capela Mitropolitană din Sibiu.

Vineri, 14 decembrie. A slujit Sf. Liturghie în Capela Mitropolitană din Sibiu.

Duminică, 16 decembrie. A săvârşit Sfânta Liturghie în Biserica din parohia Jina II, protopopiatul Sălişte, , şi a hirotonit şi instalat pe diaconul Negrilă Ioan Maniu întru preot, pe seama parohiei nou-înfiinţate Jina III. După-amiaza a participat la un concert de colinde în oraşul Agnita.

Duminică, 23 decembrie. A slujit Sfânta Liturghie în Biserica „Sf. Împăraţi Constantin şi Elena” din Sibiu.

Marţi, 25 decembrie – *Praznicul Naşterii Domnului.* A slujit Sfânta Liturghie în Biserica „Sf. Împăraţi Constantin şi Elena” din Sibiu.

Miercuri, 26 decembrie. A slujit Sfânta Liturghie în Catedrala Mitropolitană.

Joi, 27 decembrie. A oficiat Sfânta Liturghie la Mănăstirea Sâmbăta de Sus.

Duminică, 30 decembrie. A slujit Sf. Liturghie în biserica parohială din Blăjel, protopopiatul Mediaş.

Luni, 31 decembrie. A oficiat, în Biserica „Sf. Împăraţi Constantin şi Elena” din Sibiu, slujba specială la trecerea dintre ani.

De ce S-a întrupat Fiul lui Dumnezeu?

În perioada celebrării principalelor sărbători creştine, Paştile şi Crăciunul, posturile tv de documentare (Discovery, History ş.a.) ne oferă emisiuni ce au ca subiect persoana lui Iisus Hristos. Dincolo de caracterul lor educativ, necesar în special pentru înţelegerea contextului socio-istoric şi cultural al Întrupării – care a avut loc „la plinirea vremii” –, aceste emisiuni pun însă un accent exclusiv asupra umanităţii lui Iisus Hristos, uitând că El a fost Fiul lui Dumnezeu Întrupat, şi nu un simplu profet.

În fapt, emisiunile amintite mai sus nu fac altceva decât să ilustreze o teză devenită preponderentă în Occident chiar din secolul al XVIII-lea: căutarea lui „Iisus istoric”. Disocierea dintre „Hristos-ul credinţei” şi „Iisus-ul istoriei” s-a pus odată cu promovarea metodei critico-istorice a Noului Testament[1]. Primul care se cuvine a fi amintit este gânditorul iluminist german Hermann Samuel Reimarus (1694-1768), care a încercat să demonstreze că Iisus a fost un profet milenarist cu mesaj etic, promotorul unei mişcări de factură politică revoluţionară care s-a sfârşit tragic, prin răstignire. Ar fi urmat apoi inventarea de către Apostoli a „poveştii” Învierii Lui şi de aici a ajuns la crearea Bisericii, al cărei mesaj însă nu are nicio bază istorică, naturală şi raţională. Mesajul lui Reimarus a fost preluat şi radicalizat de filosoful hegelian David Friedrich Strauss (1808-1874), iar mai apoi, până în prezent, în diverse variante, şi de alţi teologi, filosofi şi chiar scriitori. Selectiv, amintim aici pe: Bruno Mauer (1809-1882), Ernst Renan (1823-1892), şcoala protestantă liberală de la Tübingen (reprezentată de Ferdinand Christian Baur, 1790-1860), Wilhelm Wrede (1859-1906), Albert Schweitzer (1875-1965), Ernst Käsemann (1906-1998), Elisabeth Schüssler-Fiorenza (n. 1938), Robert Funk, John Dominic Crossan, Stephen Davies, Marcus Borg, R. Horsley, R.D. Taylor, Scott McKnight, Ed Parish Sanders (n. 1928), John P. Meier, Nicholas T. Wright (n. 1948), Ben Witherington III, Bart D. Ehrman (n. 1960) sau Dan Brown (n. 1964), autorul bestsellerului *Codul lui Da Vinci.*

Astăzi, mai mult decât, oricând rămâne valabilă întrebarea: De ce S-a întrupat Fiul lui Dumnezeu? Această întrebarea are un dublu sens: în primul rând, se interoghează scopul Întrupării, adică *de ce* Dumnezeu a trebuit să vină pe lume. În al doilea rând, cineva s-ar putea întreba de ce S-a întrupat *Fiul*, şi nu o altă Persoană din Sfânta Treime. În fapt, cele două aspecte sunt strâns relaţionate, aşa după cum ne arată Sfântul Chiril al Alexandriei. Cu trimitere la In. 1, 12, acesta întreabă retoric: „Oare n-am fost chemaţi prin Fiul la filiaţie cei ce am primit credinţa în El şi n-am fost modelaţi după El ca nişte chipuri după arhetip?”[2]. Aici găsim răspunsul la întrebările noastre: fiind creaţi „după chipul” lui Dumnezeu, adică avându-L ca model pe Fiul Lui, Hristos (vezi Col. 1, 15), era firesc ca după cădere să Se întrupeze Fiul, şi nu Tatăl sau Duhul Sfânt, căci noi trebuia, în şi prin Iisus Hristos, să redobândim calitatea de fii ai lui Dumnezeu – nu prin natură, ca El, ci prin har. Aşadar, Mântuitorul Hristos este Cel Care (re)deschide calea filiaţiei: în dumnezeire este o relaţie iubitoare paternă-filială, scrie Părintele Stăniloae, ceea ce face posibil „să se întipărească şi în oameni simţirea filială faţă de Dumnezeu-Tatăl şi fraternă faţă de Dumnezeu-Fiul”. Căci „din puterea Lui de Fiu le-a dat oamenilor puterea simţirii de … fii ai lui Dumnezeu prin har”[3].

Există, aşadar, o strânsă legătură între creaţie şi Întrupare: creată prin şi după chipul Logos-ului divin, umanitatea a avut o „înrudire” cu dumnezeirea, a purtat în ea capacitatea de a asuma divinul. Din acest motiv, deşi este rezultatul unei iniţiative în exclusivitate divine, având izvorul în libertatea lui Dumnezeu ca Persoană, Întruparea s-a realizat doar atunci când umanitatea a fost ea însăşi pregătită să participe la comuniunea divină – şi cu conlucrarea umanităţii (acesta este sensul acelui „Fiat” rostit de Fecioara Maria).

Concepţia hristologică a Sfântului Chiril este una comună gândirii patristice, care se regăseşte afirmată cu tărie de Biserica Ortodoxă. Credinţa noastră puternică este că Iisus Hristos a fost Dumnezeu adevărat şi om adevărat; fără această unitate a celor două firi, divină şi umană, în unica persoană a Fiului lui Dumnezeu întrupat orice discuţie referitoare la persoana istorică a lui Iisus Hristos ni se pare a fi lipsită de orice relevanţă pentru omul de azi. Amintim aici extraordinarul pasaj din Sf. Maxim Mărturisitorul, „Răspunsuri către Talasie 22”, în *Filocalia sfintelor nevoinţe ale desăvârşirii*, vol. 3, trad., introd. şi note D. Stăniloae, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1997, p. 84-86: „Cel ce a dat fiinţă întregii zidiri, văzute şi nevăzute, numai cu puterea voinţei Lui, a avut înainte de toţi vecii, deci înainte şi de facerea lumii, un plan preabun şi negrăit în legătură cu ea. Iar acesta a fost ca să se împreuneze El Însuşi, fără schimbare, cu firea oamenilor, prin unirea adevărată într-un ipostas şi să unească cu Sine în chip neschimbat firea omenească. Aceasta pentru ca El să devină om, precum numai El a ştiut, iar pe om să-l facă Dumnezeu prin unire cu Sine. În acest sens a împărţit veacurile cu înţelepciune, rânduindu-le pe unele pentru lucrarea prin care S-a făcut pe Sine om, iar pe altele, pentru lucrarea prin care face pe om Dumnezeu. Sfârşitul veacurilor mai dinainte hotărâte pentru lucrarea prin care S-a făcut pe Sine om a ajuns la noi, sfatul lui Dumnezeu cu privire la întrupare aflându-şi împlinirea prin înfăptuirea lui… Odată ce au luat sfârşit la noi veacurile rânduite de mai înainte pentru lucrare prin care Dumnezeu avea să Se facă om, Dumnezeu împlinind cu adevărat întruparea Sa desăvârşită, trebuie să aşteptăm de aici înainte celelalte veacuri ce vor veni, care sunt rânduite pentru lucrarea îndumnezeirii tainice şi negrăite a oamenilor. În cursul lor ne va arăta Dumnezeu bogăţia covârşitoare a bunătăţii Lui, lucrând desăvârşit, în cei tainici, îndumnezeirea. Căci, dacă a ajuns la capătul lucrării tainice a înomenirii, făcându-Se în tot chipul asemenea nouă afară de păcat şi coborându-Se până la cele mai de jos părţi ale pământului, unde îl prăbuşise pe om tirania păcatului, desigur că va ajunge şi la capătul lucrării tainice de îndumnezeire a omului, făcând pe om în tot chipul asemenea Lui, afară de identificarea în fiinţă cu El, şi ridicându-l mai presus de toate cerurile, unde mărimea harului îl cheamă, din pricina nesfârşitei bunătăţi, pe omul care zace jos”. Iisus Hristos este Mântuitorul nostru: ceea ce El a asumat – natura umană căzută –, El a şi vindecat. Omul zilelor noastre, cufundat în depresia crizei social-existenţiale şi măcinat de grija „lucrurilor mărunte”, efemere, trebuie să redescopere pe Iisus Hristos trecut, prezent şi viitor, adică trebuie să-L redescopere pe Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat în istorie „pentru noi şi pentru a noastră mântuire”, pe Iisus Hristos euharistic şi pe Iisus Hristos eshatologic, Cel ce va să vină ca să judece lumea şi să o restaureze ca Împărăţie veşnică a lui Dumnezeu[4]. „Precum în Adam toţi mor, aşa şi în Hristos toţi vor învia” (I Cor. 15, 22), căci „precum Tatăl scoală morţii şi le dă viaţă, aşa şi Fiul le dă viaţă celor cărora voieşte” (In. 5, 21).

[1] O excelentă trecere în revistă a „căutărilor” iluministe, moderne şi postmoderne ale „Iisus-ului istoric” în Ioan Ică Jr, „Canonul şi canoanele creştinismului apostolic”, în Idem, *Canonul Ortodoxiei*, vol. I: *Canonul apostolic al primelor secole*, Deisis/Stavropoleos, Sibiu, 2008, p. 89-102. A se vedea, de asemenea, Colin Brown, *Filozofia şi credinţa creştină*, Ed. Cartea Creştină, Oradea, 2000, p. 156-164.

[2] Sf. Chiril al Alexandriei, *Scrieri, partea a treia: Despre Sfânta Treime* (PSB 40), trad., introd. şi note D. Stăniloae, EIBMBOR, Bucureşti, 1994, p. 158.

[3] *Ibidem*, p. 158, nota 218.

[4] D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 3, ed. a II-a, EIBMBOR, Bucureşti, 1997, p. 70. Marele teolog român subliniază, în opoziţie cu unele opinii catolice, că există o unitate indisolubilă între trupul personal, trupul tainic şi trupul euharistic al lui Iisus Hristos: „Trupul tainic nu e decât o prelungire a trupului personal, iar trupul euharistic e însuşi trupul Cuvântului, Care Se oferă în continuarea comunităţii bisericeşti, ca prelungire a trupului Său tainic”.

Ciprian-Iulian TOROCZKAI

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Eparhiile Mitropoliei Ardealului la ceas de bilanţ

După cum se obişnuieşte în fiecare an, în cursul lunii ianuarie, în toate eparhiile Patriarhiei Române sunt convocate Adunările Eparhiale pentru prezentarea activităţilor administrativ-bisericeşti, culturale, economice, canonico-juridice, pastoral-misionare şi sociale desfăşurate la nivelul fiecărei eparhii.

Lucrările Consiliului şi ale Adunării Eparhiale la Sibiu

Sibiul a găzduit, în data de 19 ianuarie 2013, şedinţele Consiliului şi Adunării Eparhiale, prezidate de Înaltpreasfinţitul Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului. Lucrările celor două foruri au fost precedate de Sfânta Liturghie şi un Te Deum, oficiate de Preasfinţitul Andrei Făgărăşanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, în capela Facultăţii de Teologie „Andrei Şaguna". Lucrările au avut loc, apoi, în Aula „Mitropolit Ioan Meţianu", participând majoritatea membrilor, astfel încât condiţiile au fost îndeplinite în totalitate pentru ca întâlnirea să se poată desfăşura.

În cadrul lucrărilor Adunării Eparhiale toate sectoarele eparhiale şi-au prezentat rapoartele de activitate pe anul 2012. Participanţii au avut la îndemână o mapă de lucru, în care au fost cuprinse şi aceste dări de seamă, iar pe parcursul discuţiilor, au fost prezentate şi imagini cu toate activităţile administrative, pastoral-misionare şi culturale din Arhiepiscopia Sibiului.

O atenţie deosebită a fost acordată proiectelor din acest an, lucrări ce sunt în stadiul de finalizare sau urmează a fi începute. „Vom încerca să ne implicăm în activităţile legate de Anul Omagial al Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena. Apoi, vom face tot posibilul să intensificăm activitatea duhovnicească, liturgică şi spirituală din bisericile noastre. Din punct de vedere administrativ, vom continua proiectele în derulare şi vom începe altele noi. Suntem aproape de finalizarea lucrărilor de la Centrul de Conferinţe „Sfântul Andrei Şaguna" de la Păltiniş. Apoi, multe dintre spaţiile pe care le deţinem vor fi reamenajate şi transformate în aşezăminte sociale. Sunt multe proiecte ce au fost discutate şi prezentate în imagini, pentru ca membrii Adunării Eparhiale să se implice mai mult în aceste lucrări. O preocupare permanentă ce va fi intensificată şi în acest an va fi sprijinirea lucrărilor la Catedrala Mântuirii Neamului", a spus IPS Mitropolit Laurenţiu.

Consiliu şi Adunare Eparhiale la Alba Iulia

În data de 26 ianuarie 2013, s-au desfăşurat la Alba Iulia lucrările Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de Alba Iulia.

Programul zilei a debutat la ora 10.00 cu slujba de Te Deum, oficiată în capela Facultăţii de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia, şi s-a continuat cu lucrările propriu-zise în Aula Mare „Dumitru Stăniloae" din incinta instituţiei de învăţământ.

În cadrul acestei întâlniri, după cuvântul Înaltpreasfinţitului Părinte Arhiepiscop Irineu, s-au prezentat rapoartele generale anuale ale consilierilor eparhiali, conţinând activităţile pastorale, misionare, administrative, economice, culturale şi filantropice desfăşurate în anul 2012.

Consiliu şi Adunare Eparhiale la Oradea

Tot în data de 19 ianuarie 2013, în Episcopia Ortodoxă Română a Oradiei s-au desfăşurat, în sesiune ordinară, şedinţele de lucru ale Consiliului eparhial al Episcopiei Oradiei şi, respectiv, Adunării eparhiale a Episcopiei Oradiei.

Sub preşedinţia Preasfinţitului Părinte Sofronie, cei nouă membri, trei clerici şi şase mireni, ai Consiliului eparhial al Episcopiei Oradiei s-au reunit în şedinţă ordinară în vederea dezbaterii şi aprobării rapoartelor generale anuale privind activităţile administrativ-bisericeşti, economice şi patrimoniale, cultural-educaţionale şi social-filantropice desfăşurate în Episcopia Oradiei în anul 2012, şi supunerii

acestora spre aprobare şi validare Adunării eparhiale.

A urmat, apoi, şedinţa Adunării eparhiale a Episcopiei Oradiei.

Preasfinţitul Părinte Sofronie a subliniat, în cuvântul său, importanţa întâlnirii membrilor acestui organism deliberativ eparhial, punând în evidenţă principalele aspecte legate de activitatea sectoarelor administrative ale Centrului eparhial în anul 2012.

Preasfinţia Sa şi-a exprimat bucuria pentru faptul că, prin purtarea de grijă a Preasfintei Treimi şi cu ajutorul bunilor credincioşi din Eparhia Oradiei, în anul 2012 lucrările la noua Catedrală Episcopală „Învierea Domnului" şi „Sfântul Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei" din Oradea au înaintat în ritm susţinut. Astfel, s-a reuşit ca, la praznicul Învierii Domnului, datorită lucrărilor de amenajare a spaţiului de slujire executate, să fie săvârşite primele sfinte slujbe în catedrala propriu-zisă, iar în exterior, la prăznuirea celui de-al doilea hram al catedralei, Sfântul Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei, să fie finalizate lucrările de placare a faţadei catedralei cu piatră de Podeni şi marmură roşie.

O altă realizare importantă din anul 2012 a fost mutarea Liceului Ortodox „Episcop Roman Ciorogariu" din Oradea în vechea clădire a Academiei Teologice din Oradea, odată cu începerea anului şcolar 2012-2013, clădire confiscată de regimul comunist şi redobândită de Episcopia Oradiei prin proces, în urma demersurilor făcute de Preasfinţitul Părinte Sofronie, în anul 2007.

Adunarea Eparhială a Episcopiei Covasnei şi Harghitei

Membrii Adunării Eparhiale a Episcopiei Covasnei si Harghitei s-au întrunit, la data de 12 ianuarie 2013, în şedinţă la Centrul Eparhial din Miercurea Ciuc. Au fost prezentate proiectele realizate în anul 2012 şi au fost făcute propuneri pentru anul curent.

Întâlnirea a fost prezidată de Înaltpreasfinţitul Arhiepiscop Ioan al Episcopiei Covasnei şi Harghitei.

În cadrul dezbaterilor s-au făcut mai multe propuneri după cum ar fi: „Sub aspect misionar, s-a formulat propunerea de elaborare, pentru fiecare protopopiat, a unor proiecte comune pastoral-misionare printr-o colaborare între preoţii parohi şi profesorii de religie. Sub aspect cultural – organizarea, în parohii, a unor activităţi culturale în legătură cu semnificaţia anului 2013, dedicat Sf. Împăraţi Constantin şi Elena, şi editarea unui volum de exegeză biblică pentru tineri şi adulţi; întocmirea, la nivelul fiecărei parohii, a unui plan catehetic pentru catehizarea credincioşilor; editarea unor broşuri pentru fiecare unitate bisericească din cuprinsul eparhiei noastre şi atragerea de voluntari, dintre tineri, pentru realizarea Campaniei pentru viaţă, cu caracter antiavort, antidrog şi chiar de mărturisire a spiritualităţii autentice româneşti ortodoxe. Sub aspect social, s-a formulat propunerea de elaborare a unui ghid pentru programul de asistenţă socială ce urmează să se desfăşoare la nivelul parohiilor, de implicare continuă a preoţilor, a profesorilor de religie, a consiliilor şi a comitetelor parohiale pentru identificarea copiilor cu risc de abandon şcolar care provin din familii nevoiaşe şi pentru ajutorarea lor; de asemenea, s-a propus stimularea voluntariatului la nivelul parohiilor cu posibilităţi pentru promovarea şi susţinerea programelor social filantropice şi de îngrijire a bolnavilor la domiciliu", după cum a afirmat pr. Teodor Bijec, consilierul administrativ bisericesc al Eparhiei.

Consiliu şi Adunare Eparhiale la Deva

În data de 29 ianuarie 2013, la Reşedinţa Episcopală din Deva, sub preşedinţia Preasfinţitului Părinte Gurie, Episcopul Devei şi Hunedoarei, s-au desfăşurat lucrările anuale ale Consiliului şi Adunării eparhiale ale Episcopiei Devei şi Hunedoarei.

În prima parte au fost analizate şi evaluate rapoartele consilierilor de resort privind activitatea din întreaga Eparhie, la nivel parohial, protopopesc, mănăstiresc şi eparhial, iar apoi membrii celor două organisme eparhiale au făcut propuneri şi au adoptat hotărâri pentru viaţa bisericească din cadrul Episcopiei în noul an şi au stabilit priorităţile pentru anul 2013. Şedinta a fost precedată de săvârşirea Sfintei Liturghii de către Preasfinţitul Părinte Gurie, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi.

Preşedinte – Redactor-şef
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA
Vicepreşedinte
P.S. Andrei Făgărăşanul

COLEGIUL DE REDACŢIE
Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan; Pr. Dr. Savu Popa – *Consilier cultural*; Diac. Dr. Ştefan L. Toma – *Secretar de redacţie*; Pr. Conf. Dr. Constantin Necula; Pr. Dr. Călin Sămărghiţan; Pr. Dr. Cristian Muntean; Pr. Vasile Gafton; Romeo Petraşciuc; Emanuel Tăvală

ISSN 1223-8392
Tiparul executat la Tipografia Şaguniana – Sibiu

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegrafului Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: telegrafulroman@yahoo.com. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2013 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403

Fondator:
Mitropolit Andrei Şaguna, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 161 • nr. 5-8

1 şi 15 februarie 2013

TELEGRAFUL ROMÂN – 160 DE ANI

La ceas aniversar

Telegraful Român la 160 de ani

Ziua de 3 ianuarie 1853 a fost o zi de mare bucurie pentru vlădica Andrei Şaguna, pentru preoţii şi credincioşii lui, căci atunci a ieşit de sub teascurile Tipografiei Diecezane din Sibiu – cea întemeiată de el cu trei ani în urmă – primul număr al ziarului iniţiat de el, *Telegraful Român*. Este, însă, o zi de bucurie şi pentru noi, cei de azi, pentru că sărbătorim 160 de ani de apariţie neîntreruptă a ziarului şagunian, care a fost o adevărată tribună de luptă naţional-politică a românilor – alături de *Gazeta de Transilvania* de la Braşov, până la Unirea din 1918; o tribună de luptă pentru apărarea Ortodoxiei în perioada interbelică, o tribună şi o mângâiere pentru preoţii şi credincioşii noştri în perioada regimului comunisto-ateu, iar azi, din nou o tribună de luptă pentru apărarea valorilor spirituale creştine în lumea secularizată în care trăim.

Nu intenţionăm să prezentăm o „istorie" a ziarului şagunian şi nici să facem o „evaluare" a rolului multiplu pe care l-a avut de îndeplinit în viaţa românilor ortodocşi din Transilvania, pentru că acest lucru va fi subliniat în materialele care se vor publica în decursul acestui an, începând cu acest număr. Dorim să menţionăm doar grija deosebită pe care Sfântul Ierarh Andrei Şaguna a manifestat-o faţă de ziarul său timp de două decenii, adică până la trecerea sa la Domnul. Este de ajuns să menţionăm că toate materialele care ajungeau în paginile ziarului erau citite şi uneori corectate de el însuşi înainte de a fi încredinţate tiparului, lucru pe care îl va face şi marele său succesor, mitropolitul Nicolae Bălan. Dar nu putem trece sub tăcere nici pe ceilalţi vrednici mitropoliţi ai Ardealului, Miron Romanul (1874-1898) şi Ioan Meţianu (1899-1916), care s-au confruntat de atâtea ori cu „cenzura" impusă de autorităţile de la Budapesta, încât de multe ori anumite materiale erau respinse. Şi tot aşa, nu-i putem uita nici pe mitropoliţii Nicolae Bălan, în ultimii ani de activitate, Nicolae Colan, Nicolae Mladin şi Antonie Plămădeală, care s-au străduit să salveze ziarul, să facă faţă atâtor neplăceri care veneau din partea Direcţiei Presei de la Bucureşti, care de multe ori respingea anumite articole de la tipar. Şi totuşi, ziarul a făcut faţă atâtor opresiuni şi acum ne bucurăm la împlinirea venerabilei vârste de 160 de ani, vârstă pe care nu a atins-o niciun ziar din ţara noastră.

Dar nu trebuie să-i uităm nici pe marii gazetari care i-au îndrumat destinul, între care trebuie să-i menţionăm cu veneraţie pe: Aron Florian, primul redactor, Zaharia Boiu, cel care a introdus alfabetul latin şi ortografia fonetică, Nicolae Cristea (1865-1883), considerat unul dintre cei mai mari ziarişti ardeleni din secolul al XIX-lea, Teodor Păcăţian (1901-1917), care a suferit chiar şi detenţia pentru articolele sale curajoase, Părintele Dumitru Stăniloae (1934-1945), cel mai de seamă teolog al Bisericii noastre, dar care s-a dovedit şi un remarcabil ziarist, fostul profesor şi apoi mitropolit Nicolae Mladin (1948-1967), care a redactat ziarul într-o perioadă tristă a istoriei noastre, şi Părintele Dumitru Abrudan, care l-a succedat timp de 32 de ani (1978-2010).

TELEGRAFUL ROMAN.

Nr. 1. 15818 I.

Cisiă 3. Ianuarie 1853.

Telegraful Roman

BISERICA BASARABIEI. Problema jurisdicţiei canonice în trecut şi astăzi (I)

Sf. Proorocul ILIE TESVITEANUL

Telegraful Român

Unitate, Pace, Responsabilitate creştină

INSEMNARE COMUNICAT

Pios omagiu academicianului pr. DUMITRU STĂNILOAE – la trecerea sa în veşnicie

Părintele Stăniloae Mărturie de veşnic

Telegraful Român

ORTODOXIA ESTE ŞANSA EUROPEI SECOLULUI XXI

Cronica unei vizite frăţeşti în Finlanda

Acum, la împlinirea a 160 de ani de existenţă, ne exprimăm nu numai bucuria pentru toate împlinirile ziarului, ci mai ales încrederea că el va duce mai departe tradiţiile de muncă, de devotament şi de dragoste de neam ale ierarhilor care au patronat ziarul, ale profesorilor şi preoţilor care l-au îndrumat, ale colaboratorilor şi ale cititorilor, preoţi şi credincioşi.

Drept aceea, adresăm un apel tuturor profesorilor Facultăţilor de Teologie, profesorilor de religie, protopopilor şi preoţilor să sprijine în continuare ziarul şagunian prin redactarea de articole care să ţină seama de realităţile de azi ale Bisericii, de nevoile de informare şi de îndrumare ale preoţilor şi credincioşilor noştri. Adresăm şi credincioşilor un călduros apel ca să ajute ziarul nostru prin abonamente, alături de cotidianul mai tânăr al Patriarhiei Române, *Ziarul Lumina*, încât să devină amândouă făclii luminoase de îndrumare duhovnicească, de informare în probleme bisericeşti şi de întărire în dreapta credinţă.

Dumnezeu să binecuvânteze strădaniile tuturor ostenitorilor de astăzi şi să facă parte de veşnică odihnă tuturor ostenitorilor din trecut care au contribuit la buna desfăşurare a activităţii ziarului întemeiat de Sfântul Ierarh Andrei Şaguna, mitropolitul Transilvaniei.

† DR. LAURENŢIU STREZA,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului
Redactor-şef al *Telegrafului Român*

Pr. Prof. Dr.
MIRCEA PĂCURARIU

O tribună de luptă românească şi ortodoxă: *Telegraful Român* la 160 de ani

La 3 ianuarie 2013 s-au împlinit 160 de ani de când apare la Sibiu ziarul şagunian *Telegraful Român*, el fiind astăzi cel mai vechi ziar cu apariţie neîntreruptă din ţara noastră, dar, în acelaşi timp, unul din cele mai vechi ziare din Europa. Se ştie că începuturile presei româneşti se plasează în prima jumătate a secolului al XIX-lea, când au apărut *Curierul românesc* al lui Ioan Heliade Rădulescu la Bucureşti (1829-1848), *Albina românească* a lui Gheorghe Asachi la Iaşi (1829) şi *Gazeta de Transilvania* a lui George Bariţiu la Braşov, cu o existenţă mai îndelungată (1838-1944), la care se adaugă şi altele, cu o existenţă mai scurtă.

Iniţiativa tipăririi *Telegrafului Român* se datora marelui ierarh trecut recent între sfinţi, Andrei Şaguna, conştient că românii transilvăneni aveau nevoie de un ziar care să le apere interesele naţionale, sociale şi culturale după înăbuşirea Revoluţiei din 1848/49 şi instaurarea unui regim absolutist în tot Imperiul Habsburgic, din care făcea parte şi Transilvania. De altfel, Şaguna îndemnase pe intelectualii români de aici să pună bazele unui ziar românesc încă din septembrie 1846, deci chiar din primul său an de activitate ca vicar. Apoi, chiar în cursul Revoluţiei, la 25 februarie 1849, printr-un memoriu înaintat Curţii imperiale din Viena, el cerea acordul autorităţilor pentru tipărirea unui ziar românesc la Viena. Dar atunci nu erau condiţii propice, fapt pentru care şi-a reluat demersurile prin mai multe memorii ulterioare, adresate guvernatorului Transilvaniei Karl von Schwarzenberg, ultimul fiind redactat, la 30 octombrie 1852.

De data aceasta, solicitarea sa a fost aprobată, la 15 decembrie 1852. În aceeaşi lună s-a încheiat un contract cu profesorul Aron Florian (1805-1887), originar din Rod, jud. Sibiu, fost profesor la Craiova şi la Colegiul „Sfântul Sava" din Bucureşti, care urma să devină primul redactor al ziarului. Potrivit obiceiului timpului, el a adresat intelectualilor români o „Prenumeraţiune la *Telegraful Român*", prin care îi anunţa de iminenta apariţie a ziarului, cu rugămintea de a face abonamente, prezentând, în acelaşi timp, şi obiectivele pe care le va urmări. Aşa se face că la 3 ianuarie 1853 a apărut, în „tipografia diecezană", întemeiată tot de Andrei Şaguna, în august 1850, primul număr din *Telegraful Român*, care se prezenta cu subtitlul: *Foaie politică, industrială, comercială şi literară*, pe care îl va purta până după Unirea din 1918. Cu alte cuvinte, rezultă limpede că ziarul urma să prezinte teme de interes naţional-politic, social-economic şi cultural şi mai puţin probleme de interes bisericesc.

Aron Florian n-a redactat decât primele opt numere, în anul 1853, după care i s-a încredinţat o muncă similară pe

(continuare în p. 4)

Când scrii la *Telegraful Român...*

Pr. Conf. Dr.
CONSTANTIN NECULA

Student fiind nu mi-am închipuit vreodată că voi scrie în foaia şaguniană. Copilăria mea fiind marcată de imaginea bunicii care-şi pleca faţa peste slova ziarului ca peste paginile Ceaslovului ori Bibliei. Apoi ziarul trecea la tata. Dacă după ce citea *Flacăra,* ori *Sportul,* ori *Pentru Patrie* îl auzeam pe tata comentând mereu, *Telegraful Român* era pus deoparte, pe un raft lângă icoană, cu un oftat. De emoţie, hârtia lucioasă, ca a calendarului ortodox de pe perete, părea că ascunde în ea ţesătura unei alte lumi, imposibile mie, de negrăit tatei. Colecţia ziarului, pe care bunica o moştenise cu sfinţenie, am mai văzut-o în multe case din Şcheii Braşovului şi, crescând şi peregrinând prin satele Ardealului, am redescoperit-o în multe case româneşti. Cu miros de tămâie, ca o ţesere de fum, ceruită parcă de lectură, sunt convins că pentru mulţi prunci a fost dintâiul *Abecedar,* iar pentru cei în vârstă mângâiere a singurătăţii. Aşa o va fi gândit tainicul Mitropolit Şaguna. Recunosc că *Telegraful Român* şi clădirea *Colegiului Şaguna* de azi au fost cele dintâi descoperiri ale Bisericii. Şi chipul lui, al Părintelui de la Sibiu, aşezat între icoane, pe latura de Răsărit a casei...

Desigur că istoria nu se scrie cu emoţii. Dar *Telegraful Român* da. Izvorât din nevoia funciară de a da la îndemâna neamului românesc din Ardeal piatra de gânduri cioplite din care să-şi zidească cetate de scăpare, foaia transilvană a fost cea dintâi închegare jurnalistică pre limbă românească şi scriere latină. Cei care ne inundă astăzi cu marasmul informaţional ar putea lua aminte la distincţia articolelor, la varietatea lor, la deschiderea cuvântului către un popor rănit în adâncul de cer al limbii sale. Prin foaia aceasta nu S-a vestit numai Dumnezeu ci şi lui Dumnezeu I s-a dat de veste, în scurte semnale de telegraf duhovnicesc, că într-un colţ al lumii locuite de imperii, un neam eliberat de păcat învaţă Libertatea. Povestea *Telegrafului Român*, inclusiv în anii din perioada comunistă, este una a exprimării libere a adevărului de credinţă, de luminare prin cultură duhovnicească a neamului, de limpezire a cuvântului românesc până la transparenţă liturgică. Dintru început închegare de informare socială şi formare duhovnicească, jurnalul Mitropolitului Şaguna a dovedit că se poate scrie competent şi competitiv şi în limbă română, că se poate face politică naţională şi confesională din vârf de condei, că realitatea românească este parte a realităţii universale. Fără complexe, scriitorii *Telegrafului Român* obligă istoria presei să recunoască: ziarul e primul organ de presă cu orientare europeană fără a pierde caracterul naţional din panoplia jurnalisticii româneşti. Chiar dacă lipseşte din *Dicţionare* şi *baze de date* de specialitate, chiar obturat de vehemenţe carieristice obscure.

Când va fi să fie realizată o antologie a *Telegrafului Român* – urgenţă maximă de vreme ce colecţiile de ziar se sting –, publicul de astăzi va avea dovada că jurnalismul poate fi realizat şi de preoţi şi de laici cu drag de Biserică. Va descoperi smerenia scrisului unor mari condee (e imposibil să punctăm nume), înălţimea savuroasă a unor conflicte intelectuale de marcă (Blaga-Stăniloae), complexitatea preocupărilor educaţionale şi sociale ale creştinilor ortodocşi din Ardeal, se va uimi de cordialitatea pastorală a clerului ortodox transilvan şi de intransigenţa sa dogmatică. Îndrăznesc să spun că *Telegraful Român* este editorialul de aur al istoriei neamului românesc din Ardeal, izvor de gândire creştină şi făptuire naţională.

Telegraful Român face parte din jurnalele născătoare de şcoală jurnalistică românească, cu foarte mult înainte de a avea şcoli de jurnalism ori holdinguri de editare. Luciditatea Mitropolitului Şaguna, de-acum sfânt ocrotitor inclusiv al lucrării acestui ziar, este fibra de rezistenţă a acestei alcătuiri. Şi tonalitatea sa polifonică, un soi de antifon jurnalistic la Liturghia cea Sfântă şi în educarea liturgică a unui Neam, gata să distingă nuanţele de limbă şi cultură română necesare înălţării lui din întunericul necunoştinţei la lumina unei cunoştinţe dispuse să nască viaţă în Hristos şi conştiinţă naţională. Era un ziar naţionalist? Nicidecum. Un ziar exclusivist? Nicidecum. Riguros în credinţă şi limpede în orientarea sa populară, *Telegraful Român* este unul din argumentele cuminţeniei Sfântului Mitropolit Şaguna, transferată, în Duhul Sfânt, preoţimii ortodoxe din Ardeal. Care urcă în vinele trupului duhovnicesc al Bisericii locale transilvane ca o sevă dătătoare de echilibru până astăzi. Roua care vindecă mereu arsura viclenei propagande catolice ori îndărătnicia înfumurată a protestantismului. La rigoare, *Telegraful Român* este parte integrantă din verticalizarea mesajului Evangheliei în sufletul credincioşilor, o catapeteasmă iconologică vie, luminoasă.

Astăzi *Telegraful Român* aduce cu un bătrân fluviu în limpezimea căruia te răcoreşti şi te hrăneşti din roadele vii crescute în lunca sa mănoasă. Ştim cum arată geografia spirituală a Ardealului şi a Ortodoxiei româneşti cu el, nu putem să ştim cum ar fi fost fără. Precum un dar al lui Dumnezeu şi gândul acesta al Sfântului Sfinţitului Ierarh Andrei Şaguna este de neînlocuit. Obligă mereu la revitalizare, la asumare cu atenţie a liniilor sale directoare şi dătătoare de tonus duhovnicesc poporului deznădăjduit, dezorientat în abundenţa de ştiri absurde şi ucigătoare de suflet. De aceea, când scrii la *Telegraful Român* nu este doar o onoare, ci şi un mod de a împlini misiunea Bisericii în mijlocul turmei lui Hristos, un mod de a mulţumi Domnului pentru toate darurile Sale revărsate peste credincioşi. E un mod de a rămâne viu în slujirea lui Dumnezeu, e o taină de inimă între tine şi El, minunatul Înviat. Pentru că, în fond, istoria *Telegrafului Român* este parte din istoria propovăduirii Învietului într-un neam înspăimântat de moarte şi atins de deznădejde. Astăzi, când umaniştii contorizează efortul Bisericii în kilometri de autostradă ori procente de salariu, e bine să le readucem aminte de *Telegraful Român*, un *Daily Telegraph* transilvan. Care însumează cuvinte, rânduri, pagini de mărturii creştine cu mult peste 25 de km de autostradă...

Când scrii, aşadar, în paginile lui eşti sub ochii tuturor bunicilor şi tuturor părinţilor care vor să-şi crească frumos nepoţii ori copiii. Eşti sub ochiul purtător de grijă al Sfântului Mitropolit Andrei, în unitate de duh şi limpezime cu ceilalţi „telegrafişti" ai scriiturii. Niciodată singur. Zvâcnetul ce face să tremure coarda telegrafului spre a transmite informaţia ţine şi de măiestria telegrafistului. Fie nouă, celor ce scriem azi, să nu pierdem semnalul! Să ţinem vie dragostea de Hristos şi Neam, vii în Biserica Slavei Treimii!

REFERINŢE
din paginile *Telegrafului* nostru, TIPĂRITURI. PERIODICE-CĂRŢI-BIBLIOTECI

I. În primele trei luni de apariţie, ianuarie-martie 1853.

Apariţia *Telegrafului Român* s-a produs pentru că *vremurile* o cereau şi, în acelaşi timp, exista un ierarh în stare să răspundă nevoilor acelor vremi. Pe de o parte, Andrei Şaguna simţea că în vechile condiţii de comunicare cu preoţimea/cu poporenii nu se mai putea continua fără a se păgubi grav informarea reciprocă, în ambele sensuri, între el şi credincioşii *sieşi subordonaţi*. Pe de alta, credea sincer în acei ani că „o epohă nouă au răsărit pentru noi românii", şansă pe care nu aveam dreptul de a o pierde.

Cu *Tipărituri* românii nu erau cu totul nefamiliarizaţi, prin *cărţile bisericeşti, circulare, porunci, broşuri, legi, prochemări, articuli* şi chiar *Gazeta Transilvaniei* de la Braşov.

În binomul care se născuse în anul 1853 – gazetă-cititor – cel mai important lucru era ca gazeta *să fie cunoscută*, iar cititorii *să-i remarce calităţile,* inclusiv preţul modic. În împrejurările efervescente în care a apărut, era conştientizată, încă de la apariţie, de potenţialii săi cititori şi, după primul număr, câştigă alţii, noi, *supranumerari*.

Cum era şi firesc, *tipăritura, cartea, gazeta, manuscrisul* aveau o înţelegere aparte la nivelul redacţiei, redacţia supraordonatoare fiind, dacă nu persoana episcopului Andrei, cu certitudine ideologia sa complexă. De la început

TELEGRAFUL ROMAN.

Nr. 1. ANUL I.

Ciniu 3. Ianuariu 1853.

se structurează aici o adevărată campanie pentru susţinerea marilor proiecte *tocmai potrivite* pentru a fi lansate/întrupate prin CUVÂNTUL SCRIS. Învăţătura, cultura, în general, inclusiv doritele manifestări creative literare, sunt slujite în demersuri generoase, chiar dacă sunt *numai nişte înştiinţări*, reclame/popularizări.

Cel mai impresionant fapt este că acum se manifestă deja, extrem de evident, contopirea proiectelor punctuale în marele proiect naţional, cel *de crescere a obiditului neam românesc*.

Culegerile de folclor ale folcloristului „D. Profesore Ioane Carol Şuler renumit în literatura germană" sunt prilej de a încuraja şi aprecia pozitiv tradiţia românească, în general creaţia românească. Dacă ne gândim la publicarea unei poezii trimise de „un şiesanu [în clasa a şasea] teologu" din „Blajiu, 8 aprilie 1853", putem *citi* aici şi un sistem de atragere a cititorilor din alte medii decât cele ortodoxe, dar şi încurajarea unui viitor poet român (?). Aşa cum, în acelaşi spirit, popularizează cărţi de peste Carpaţi, almanahuri etc., ori chiar... *MISCELE*. La fel, anunţarea unei cărţi în care românii pot fi remarcaţi prin actele lor paşoptiste, combaterea celor ce nu vorbesc limba română corectă, compromiţând-o, a unei diplome venite la Porceşti tocmai din Londra! Ori oportunitatea studiilor juridice.

Nu în ultimul rând, o atenţie deosebită se acordă publicaţiilor bisericeşti-religioase, cum sunt două cărţi apărute deja la Sibiu, un document descoperit în Franţa şi o bibliotecă predominant teologică la Arad. Şi numeroase alte *lucruri minunate şi făcătoare de bine*, servite de originalitatea, corectitudinea şi bogăţia limbajului foii *Telegraful Român*, exact atunci când încă se mai făceau *exerciţii păgubitoare* pentru expresia *curată* a limbii române.

Ana GRAMA

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Marți, 1 ianuarie. Î.P.S. Sa a săvârşit, la Catedrala mitropolitană din Sibiu, rânduiala liturgică specifică pentru noaptea dintre ani şi a adresat credincioşilor un cuvânt de binecuvântare. Dimineața, în acelaşi loc, a oficiat Sf. Liturghie şi slujba de Te Deum şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învățătură. La sfârşit, a conferit distincția bisericească „Crucea Şaguniană" P.C. pr. Ilarie Benchea, vicar administrativ al Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 2 ianuarie. A vizitat şantierul de lucrări de la Complexul Monahal Păltiniş.

Joi, 3 ianuarie. A prezidat şedința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Vineri, 4 ianuarie. A avut program de lucru la cabinet.

Duminică, 6 ianuarie – *Praznicul Botezului Domnului.* A săvârşit Sf. Liturghie la Catedrala mitropolitană. În aceeaşi zi, a oficiat, în Piața Mare a oraşului, slujba de Sfințire Mare a apei, la care au participat preoții şi credincioşii din municipiul Sibiu, precum şi o serie de oficialități locale. A adresat credincioşilor prezenți un cuvânt de învățătură.

Luni, 7 ianuarie – *Soborul Sf. Ioan Botezătorul.* A săvârşit Sf. Liturghie la Catedrala „Sf. Ioan Botezătorul" din Făgăraş şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învățătură. În aceeaşi zi, a participat la sărbătoarea tradițională a întrunirii „cetelor de feciori" din Țara Făgăraşului, ocazie cu care a adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Marți, 8 ianuarie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A prezidat şedința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 9 ianuarie. A participat la Sf. Liturghie, oficiată la Capela Facultății de Teologie. A participat la şedința consiliului profesoral al Facultății de Teologie „Andrei Şaguna".

Vineri, 11 ianuarie. A participat la Sf. Liturghie, oficiată la Capela Facultății de Teologie. A avut program de lucru la cabinet.

Duminică, 13 ianuarie. A săvârşit Sf. Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învățătură la biserica „Sf. Antonie cel Mare" din Sibiu.

Luni, 14 ianuarie. A participat la conferința națională „Bio-România" desfăşurată în Aula „Mitropolit Ioan Mețianu" de la Facultatea de Teologie din Sibiu. În aceeaşi zi, a participat, la Consiliul Județean Sibiu, la evaluarea anuală a activității pe anul 2012 a Inspectoratului pentru Situații de Urgență „Căpitan Dumitru Croitoru". Cu această ocazie, a adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Marți, 15 ianuarie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A avut program de audiențe.

Miercuri, 16 ianuarie. A participat la Sf. Liturghie, oficiată la Capela Facultății de Teologie. A prezidat şedința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 17 ianuarie. A avut program de lucru la cabinet.

Vineri, 18 ianuarie. A vizitat şantierul de lucru de la Complexul Monahal Păltiniş.

Sâmbătă, 19 ianuarie. A participat la Sf. Liturghie şi la slujba de TeDeum, oficiate de către P.S. Andrei Făgărăşanul, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, la Capela mitropolitană, cu ocazia deschiderii lucrărilor şedinței Consiliului Eparhial şi a Adunării Eparhiale ale Arhiepiscopiei Sibiului. A prezidat şedințele Consiliului Eparhial şi Adunării Eparhiale, desfăşurate în Aula „Mitropolit Ioan Mețianu" de la Facultatea de Teologie, în cadrul cărora s-au prezentat rapoartele de activitate pe anul 2012, pe sectoare şi protopopiate.

Duminică, 20 ianuarie. Î.P.S. Sa a slujit Sf. Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Buna Vestire" din localitatea Jina, protopopiatul Sălişte. A oficiat slujba de resfințire a picturii murale şi binecuvântare a tuturor lucrărilor efectuate la biserică. La sfârşit, a oferit acte de cinstire Consiliului Parohial şi principalilor ctitori.

Luni, 21 ianuarie. A avut program de audiențe şi lucrări de birou. Seara, a participat la slujba Vecerniei, oficiată la Catedrala mitropolitană, cu ocazia încheierii „Săptămânii de rugăciune pentru unitatea creştinilor". A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Marți, 22 ianuarie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie.

Miercuri, 23 ianuarie. A participat la Sf. Liturghie, oficiată la Capela Facultății de Teologie. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 24 ianuarie. A prezidat şedința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Duminică, 27 ianuarie. A slujit Sfânta Liturghie la Catedrala „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" din Mediaş şi a adresat credincioşilor prezenți un cuvânt de învățătură. În cadrul Sfintei Liturghii, l-a hirotonit pe diaconul Teodor Ionuț Ploscaru întru preot pe seama parohiei Dumbrăveni I.

Luni, 28 ianuarie. A avut program de audiențe şi lucrări de birou.

Marți, 29 ianuarie. A vizitat şantierul de lucrări de la Complexul Monahal Păltiniş.

Miercuri, 30 ianuarie – *Sărbătoarea Sfinților Trei Ierarhi: Vasile, Grigorie şi Ioan.* A săvârşit Sf. Liturghie la Catedrala mitropolitană şi a adresat credincioşilor şi studenților prezenți un cuvânt de învățătură. A participat, în Aula „Mitropolit Ioan Mețianu" a Facultății de Teologie din Sibiu, la sesiunea de comunicări ştiințifice organizată cu prilejul prăznuirii Sfinților Trei Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie de Nazianz şi Ioan Gură de Aur, în cadrul căreia dl conf. univ. dr. Ciprian Streza a prezentat lucrarea „Patriotismul civic al Sfinților Trei Ierarhi", iar lect. univ. dr. Alina Pătru a prezentat referatul „Problema răului în operele Sfinților Trei Ierarhi".

Joi, 31 ianuarie. A prezidat şedința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

TEOLOGIE ŞI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Părintele Profesor **Mircea Păcurariu** ne-a dăruit ultima sa carte apărută sub egida Editurii Basilica a Patriarhiei Române şi care este dedicată **Basarabiei**, prezentând **aspecte din istoria Bisericii şi a Neamului Românesc**. Lucrarea a apărut la 200 de ani de la anexarea teritoriului dintre Prut şi Nistru la Imperiul țarist (1812). Mult adăugită față de prima ediție din 1993, lucrarea reprezintă cea mai nouă şi completă istorie a Bisericii şi a Neamului românesc de dincolo de Prut, surprinzând ultimele evoluții istorice atât pe plan național, cât şi pe plan bisericesc. Iată, aşadar, că, pe lângă scrierile cu o anumită orientare şi foarte părtinitoare, venim şi cu o variantă proprie a Bisericii Ortodoxe Române asupra evenimentelor petrecute în istoria zbuciumată a acestui teritoriu românesc.

Episcopia noastră sufragană de la Deva se dovedeşte a fi foarte activă pe plan cultural, atât prin organizarea de simpozioane menite să cinstească memoria sau personalitatea vlăstarelor ce au răsărit din cuprinsul eparhiei şi care fac cinste şi bun nume acestor locuri, cât şi prin strângerea materialelor şi publicarea lor în volume menite să înveşnicească şi să dea mărturie pe mai departe de grija purtată de contemporani. Un astfel de eveniment a fost transpus între coperțile unei lucrări dedicate lui **Silviu Dragomir la 50 de ani de la trecerea în veşnicie**. Coordonată de destoinicul consilier cultural al episcopiei, Pr. Lect. Dr. Florin Dobrei, lucrarea curprinde toate prelegerile ce au fost ținute în cadrul simpozionului național organizat la Deva în 10 şi 11 februarie 2012.

La 140 de ani de la moartea marelui erou al românilor ardeleni, Editura Eikon a oferit publicului cititor o nouă ediție a lucrării dedicate lui **Avram Iancu**, ce aparține lui **Silviu Dragomir**. Ediția de față este îngrijită şi prefațată de către Emanuil Rus, lucrarea fiind de mare folos pentru o cât mai bună înțelegere a faptelor şi activității acestui mare luptător român, mai ales în aceste vremuri în care totul pare să cadă în derizoriu, nicio faptă nemaifiind considerată demnă de a fi prețuită şi cinstită, cu atât mai mult cu cât ea are de-a face cu trecutul nostru, nu chiar atât de îndepărtat.

O carte deosebită ce ne-a fost dăruită este cea semnată de **Beverly Cooke**, tradusă în româneşte de Luminița Irina Niculescu şi care este intitulată ***Principesă şi monahie. Domnița Ileana – Maica Alexandra.*** Autoarea ne propune să răsfoim, filă cu filă, viața unei temerare şi fascinante principese, Ileana a României, care în ultimii treizeci de ani ai (pe)trecerii sale pământeşti a îmbrăcat îngerescul chip monahicesc. Cartea de față ne înfățişează destinul Domniței, cu urcuşurile şi coborâşurile lui, cu luminile şi umbrele lui, mai puțin cunoscut de generațiile de după război. Este greu de înțeles cum o membră a Casei Regale a României a decis să îmbrățişeze viața monahală, dar nu numai atât, ci chiar să întemeieze o mănăstire românească în Statele Unite. Continuând, aşadar, obiceiul medieval al domnilor români, iată că şi ea decide, atunci când încă se afla în putere, că totul e deşertăciune şi îşi închină viața slujirii lui Dumnezeu şi a semenilor. Cartea ne oferă, aşadar, un exemplu deosebit de renunțare la toate cele din lume pentru dobândirea Împărăției.

Mitropolitul LAURENȚIU

O tribună de luptă românească şi ortodoxă: ***Telegraful Român* la 160 de ani**

(urmare din p. 1)

lângă Ministerul Justiţiei din Viena, în calitate de „coredactor" al „Buletinului legilor imperiale". Începând cu nr. 9 din 31 ianuarie 1853, până în aprilie 1856, ziarul a fost redactat de medicul şi biologul bănăţean Pavel Vasici, viitor membru al Academiei Române, apoi de câţiva tineri profesori de la Institutul Teologic-Pedagogic, între care consemnăm pe Visarion Roman, cunoscut economist şi întemeietor al Băncii „Albina" din Sibiu, şi pe preotul profesor Zaharia Boiu (decembrie 1862 – octombrie 1865), amândoi viitori membri corespondenţi ai Academiei Române.

În această primă perioadă din istoria ziarului şagunian, el a apărut de două ori pe săptămână (miercurea şi sâmbăta), până în 1857, apoi numai joia, din 1861 până în 1863 din nou de două ori, iar din 1863 până după 1918 de trei ori pe săptămână. În primii ani de apariţie *Telegraful Român* s-a tipărit cu caractere chirilice, deoarece mulţi cititori – mai ales din mediul rural – nu cunoşteau alfabetul latin; din 1859 unele articole erau tipărite cu aşa-numitul „alfabet de tranziţie", iar de la 1 ianuarie 1863, pe când era redactat de Zaharia Boiu, s-a tipărit în întregime cu litere latine.

Încă din primii ani de apariţie, ziarul a acordat o mare atenţie problemelor de limbă şi de literatură românească, inclusiv creaţii folclorice, militând pentru ortografia „fonetică", aşa cum va stabili şi Societatea Academică Română.

În această primă perioadă, în paginile ziarului au apărut numeroase articole „de orientare" semnate de însuşi Andrei Şaguna, pastoralele sale de Crăciun şi de Paşti, discursurile pe care le-a rostit în Parlamentul din Viena (mai târziu din Pesta), cuvântări rostite la diverse ocazii, cunoscuta polemică pe care a avut-o cu Ion Heliade Rădulescu în legătură cu traducerea Bibliei şi altele.

O perioadă de maximă strălucire în istoria ziarului a fost aceea în care a fost redactat de preotul profesor şi „asesor consistorial" (consilier eparhial) Nicolae Cristea (1834-1902), devenit mai târziu unul din liderii Partidului Naţional Român din Transilvania, condamnat şi întemniţat în urma Procesului Memorandumului din 1894. Apreciat de Andrei Şaguna, acesta a dispus prin testamentul său ca Nicolae Cristea să rămână redactor „cât îi va plăcea lui". A condus ziarul timp de 18 ani, de la 17/29 octombrie 1865 până în 8/20 octombrie 1883, când, în urma unui articol îndreptat împotriva prim-ministrului de atunci al Ungariei, Tisza Kálmán, a fost nevoit să se retragă.

În cei 18 ani de activitate, Nicolae Cristea a pus accentul mai mult pe problemele naţional-politice ale românilor de pe ambii versanţi ai Carpaţilor: ştiri privitoare la viaţa politică din Vechea Românie, Războiul de Independenţă din 1877/78, dar mai cu seamă date amănunţite despre colectele în bani, articole de îmbrăcăminte şi medicamente care se făceau în parohiile ortodoxe din Transilvania şi Banat pentru sprijinirea armatei române, dezbaterile din Parlamentul României, ştiri în legătură cu înfiinţarea şi activitatea Societăţii Academice Române (1866), devenită Academia Română (1879). În acelaşi timp, apar ştiri cu privire la reînfiinţarea Astrei în 1861 şi la Adunările ei generale, informaţii legate de reactivarea Mitropoliei Ortodoxe a Transilvaniei în 1864 şi dezbaterile care au avut loc în Congresul Naţional Bisericesc din toamna anului 1868, când s-a votat Statutul Organic, prin care s-a procedat la organizarea canonică a reînfiinţatei Mitropolii; câţiva ani mai târziu redactorul ziarului a luat atitudine faţă de legislaţia şcolară a Guvernului maghiar prin ministrul Instrucţiunii şi Cultelor Trefort Agoston, total defavorabilă pentru români.

În sfârşit, nu putem trece cu vederea faptul că în paginile *Telegrafului Român* au fost publicate sute de lucrări ale scriitorilor „clasici" români preluate din ziarele şi revistele de dincolo de Carpaţi, îndeosebi din „Convorbiri literare". Este vorba de poezii scrise de Vasile Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu, Mihai Eminescu sau din proza lui Ion Creangă, Alexandru Odobescu, mai târziu din Barbu Delavrancea, Alexandru Vlahuţă, Nicu Gane şi mulţi alţii, dar şi din creaţia ardelenilor Andrei Mureşanu, Zaharia Boiu, Iosif Vulcan, Ioan Slavici, mai târziu din George Coşbuc, Ştefan Octavian Iosif, Andrei Bârseanu, Octavian Goga şi mulţi alţii. La acestea se adaugă şi creaţiile populare din toate teritoriile româneşti, reproduse după Vasile Alecsandri, Simeon Florea Marian, Atanasie Marienescu, Ioan Pop-Reteganul şi alţii.

În felul acesta, *Telegraful Român* a contribuit, chiar dintru început, la consolidarea conştiinţei naţionale, mai ales prin cultură, pregătind astfel calea spre unirea statală din 1918.

Trebuie să notăm aici şi cuvintele de aleasă apreciere asupra ziarului şagunian scrise de Mihai Eminescu în 1876, în „Curierul" de la Iaşi, subliniind că limba folosită în multe articole „era de o curăţie puţin obişnuită în jurnalistica română"; iar în anul 1877 scria în revista „Convorbiri literare" de la Iaşi că *Telegraful Român* era „cea mai modernă foaie de peste Carpaţi". Mai notăm şi faptul că profesorul american Keith Hitchins, cel care s-a ocupat ani în şir de activitatea lui Andrei Şaguna, scria că Nicolae Cristea a fost unul dintre cei mai străluciţi ziarişti ardeleni, alături de George Barițiu, Iacob şi Aurel Mureşianu sau Ioan Slavici.

După retragerea lui Nicolae Cristea, perioada de glorie a *Telegrafului Român* a încetat, mai ales că în 1884 apărea, tot la Sibiu, ziarul *Tribuna*, sub conducerea lui Ioan Slavici. Între noii redactori trebuie să-i consemnăm pe Nicolae Ivan (1890-1892), viitorul episcop al Clujului, şi pe Elie Miron Cristea (ian. 1898 – dec. 1900), care va deveni apoi episcop de Caransebeş, mitropolit primat şi apoi primul patriarh al României. Toţi au fost nevoiţi să accepte politica moderată a mitropolitului Miron Romanul (1874-1898). Cu toate acestea, ziarul a continuat să prezinte evenimente importante petrecute în Vechea Românie, dar şi din Transilvania, între care cel mai de seamă a fost mişcarea memorandistă din anii 1892-1894, încheiată cu procesul intentat liderilor mişcării în mai 1894 şi condamnarea lor la închisoare; au apărut ştiri detaliate despre acest proces (nr. 47-54 din 1894). S-a continuat publicarea de poezii şi proză din opera clasicilor români din Vechea Românie şi din Transilvania, traduceri din clasicii literaturii universale (A. Cehov, F. Dostoievski, L. Tolstoi, A. Dumas, Jókai Mór, A. de Lamartine, Guy de Maupassant, G. Sand, Mark Twain, Selma Lagerlöf şi alţii). Apar însă şi multe articole care priveau problemele economice şi sociale ale românilor transilvăneni.

O nouă perioadă în istoria ziarului şagunian se înregistrează în timpul păstoririi mitropoliţilor Ioan Meţianu (1899-1916) şi Vasile Mangra (1916-1918). Mulţi ani a fost redactat de Teodor Păcăţian (ian. 1901 – dec. 1917), cunoscutul editor al colecţiei de documente *Cartea de aur sau luptele politice-naţionale ale românilor din Transilvania*, în 8 volume. Noul redactor s-a dovedit un însufleţit patriot, publicând un număr apreciabil de articole în care apăra dreptul la existenţă al şcolilor noastre confesionale, după ce au intrat în vigoare legile şcolare şovine ale ministrului Apponyi Albert din 1907, apoi altele în 1917, când autorităţile de la Budapesta au decis să creeze aşa-numita „zonă culturală", în care se urmărea trecerea sub controlul statului a tuturor şcolilor confesionale româneşti din judeţele situate la graniţa cu Vechea Românie. Apar însă şi multe articole care tratau probleme de istorie naţională şi bisericească, scrise de profesorii de teologie de atunci: Ioan Lupaş, Silviu Dragomir, Onisifor Ghibu, Romulus Cândea, dar şi alţi oameni de cultură ca: Enea Hodoş, Gheorghe Bogdan-Duică, Gheorghe Tulbure, Sebastian Stanca şi alţii.

Deosebit de ingrată a fost misiunea ziarului în anii Primului Război Mondial, mai ales în anii 1916-1918, după ce România a intrat în război împotriva Austro-Ungariei. Pentru patriotismul său luminat şi demnitatea sa lui Teodor Păcăţian i s-au intentat – în decursul activităţii sale de ziarist – şapte „procese de presă", dintre care patru erau pentru articole publicate în *Telegraful Român*.

În anul 1918, mai ales spre sfârşitul anului, *Telegraful Român* a îndeplinit o nouă misiune de ordin patriotic, militând pentru unirea Transilvaniei; au apărut zeci de articole prin care cititorii erau informaţi de acţiunile militare, de destrămarea Imperiului Austro-Ungar, de constituirea Consiliului Naţional Român Central, cu sediul la Arad, a consiliilor şi gărzilor naţionale locale, de lucrările marii adunări naţionale româneşti de la Alba Iulia de la 1 decembrie 1918.

Telegraful Român va cunoaşte o nouă perioadă de maximă strălucire în timpul păstoririi mitropolitului Nicolae Bălan (1920-1955). Acum va deveni un ziar „bisericesc" al Arhiepiscopiei Sibiului (celelalte eparhii sufragane ale Mitropoliei Ardealului îşi aveau propriile lor organe de publicitate). Acum el va fi redactat de consilierul arhiepiscopesc dr. Gheorghe Proca (febr. 1920 – dec. 1933) şi de preotul profesor dr. Dumitru Stăniloae (ian. 1934 – apr. 1945). Sub conducerea acestora, ziarul a expus marile probleme legate de unificarea bisericească de după 1918, ridicarea Bisericii noastre la demnitatea de Patriarhie, probleme legate de încheierea Concordatului dintre statul român şi Vatican în 1927, noua lege a Cultelor din 1928, învăţământul teologic, crearea de noi eparhii, ştiri din viaţa şi activitatea preoţilor din Arhiepiscopia Sibiului.

În cei 12 ani de activitate în fruntea ziarului şagunian, Părintele Dumitru Stăniloae a publicat în fiecare număr (ziarul apărea acum săptămânal) câte un articol de fond în care trata problemele mari care l-au preocupat o viaţă întreagă: rolul Ortodoxiei în viaţa poporului român, inclusiv relaţia naţiune-ortodoxie, teme dogmatice (mai ales la Paşti şi la Crăciun), dezbinarea bisericească a românilor transilvăneni din 1698-1701 şi urmările ei nefericite până în timpul său, drepturile româneşti asupra Transilvaniei, inclusiv problema Dictatului de la Viena, reforma învăţământului teologic, pastoraţia în perioada interbelică, problemele sociale ale perioadei respective, cuvântări, recenzii detaliate, ştiri din viaţa altor Biserici Ortodoxe, polemici cu diferiţi oameni de cultură ai timpului, inclusiv cea cu filosoful Lucian Blaga (care va fi publicată apoi în volumul *Poziţia domnului Lucian Blaga faţă de creştinism şi ortodoxie*, Sibiu, 1942). Trebuie să menţionăm că recent s-au publicat, la Editura Basilica, trei volume sub titlul *Cultură şi duhovnicie* (2625 pagini), cu peste 470 de articole scrise de Părintele Dumitru Stăniloae în ziarul *Telegraful Român*.

Este bine să consemnăm aici şi munca pe care a depus-o „în redacţia" *Telegrafului Român*, din 1908 şi până în 1945, un om de cultură, folclorist, gazetar, scriitor şi un timp profesor, Enea Hodoş (1858-1945), membru corespondent al Academiei Române încă din 1904.

Însuşi Părintele Stăniloae amintea de munca acestui modest redactor, aproape uitat: „Conţinutul de ştiri bisericeşti şi cele importante din viaţa naţională de sârguinciosul Enea Hodoş" (TR, nr. 13-14 din 1 aprilie 1983). Acest Enea Hodoş a redactat şi Calendarul Arhiepiscopiei Sibiului din 1915 până în 1939.

Mai menţionăm că, potrivit mărturiilor Părintelui Stăniloae, absolut toate numerele ziarului erau văzute de mitropolitul Nicolae Bălan înainte de a fi date la tipar. Acelaşi lucru îl făcuse şi Andrei Şaguna la timpul său.

După 1948, *Telegraful Român* a cunoscut o perioadă de regres, deşi era redactat acum de profesorul de teologie Nicolae Mladin (dec. 1948 – iunie 1967), viitorul mitropolit al Ardealului. Fiecare număr al ziarului (acum cu apariţie lunară) era cenzurat la Ministerul (apoi Departamentul) Cultelor din Bucureşti (multe materiale fiind respinse) şi impunându-se teme care nu interesau pe nimeni (colectivizarea agriculturii, reîntregirea bisericească din Ardeal, alegerea unor ierarhi, unele evenimente bisericeşti etc.). Tirajul era extrem de redus, pentru ca el să nu pătrundă şi în cercuri „laice".

Ziarul şi-a schimbat treptat profilul, din 1967 până în vara anului 1978, când a fost redactat de consilierul cultural al Arhiepiscopiei Gheorghe Papuc, dar mai ales după 1978, când conducerea sa a fost încredinţată Părintelui Profesor Dumitru Abrudan, care îl va îndruma până în anul 2010, deci timp de 32 de ani, cea mai îndelungată perioadă cunoscută de vreun redactor. Erau tratate acum teme teologice propriu-zise, teme de istoria poporului român şi a Bisericii sale ortodoxe (inclusiv momente istorice-bisericeşti), personalitatea unor ierarhi şi oameni de cultură, ştiri de interes ecumenic. Semnatarii acestor articole erau profesorii Institutului Teologic-Pedagogic, ierarhi din Ardeal şi Banat, între care la loc de frunte trebuie să-l pomenim pe mitropolitul Antonie Plămădeală, prezent aproape în fiecare număr, preoţi parohi, uneori chiar şi cercetători din mediul laic. Deci ziarul lui Andrei Şaguna s-a străduit să fie şi acum la înălţimea chemării, atât cât i s-a permis până în decembrie 1989.

Din 2010 ziarul este condus de un comitet de redacţie, încercând să continue frumoasele tradiţii din trecut. Totuşi, ne îngăduim să spunem că prea multa ilustraţie devine uneori supărătoare, iar anumite articole nu prezintă prea mult interes pentru preoţii de parohie. Din moment ce *Revista Teologică* s-a străduit să devină publicaţie de nivel european, cu multe materiale publicate în limba engleză, deci inaccesibile preoţilor de parohie, ar trebui ca măcar *Telegraful Român* să ţină seama de nevoile actuale ale acestora, să se orienteze spre problemele pastoral-misionare cu care se confruntă azi preoţimea; cu alte cuvinte, să se publice articole mai scurte, fără note de subsol, care să ţină seama de realităţile de azi ale Bisericii şi ale preoţimii. De aceea, acum, la împlinirea a 160 de ani de existenţă, considerăm că acesta trebuie să fie un moment de răscruce, un început de etapă nouă, care să ia în considerare exigenţele unei prese moderne, dar şi nevoile practice de orientare a preoţimii în problemele de azi. Trebuie să se urmărească astfel o îmbinare fericită a unui trecut zbuciumat cu prezentul care aduce atâtea schimbări nedorite şi neaşteptate.

Întemeietorul *Telegrafului Român* şi Viena imperială

Pr. Dr.
NICOLAE DURA, Viena

Viaţa şi activitatea Sfântului Andrei Şaguna, Mitropolitul Transilvaniei se leagă strâns de Curtea imperială vieneză. În arhivele din Viena se află numeroase piese din memoriile şi descrierea activităţii sale. Sf. Andrei Şaguna, deşi născut la Mişcolţ, a studiat la Budapesta şi Vârşeţ, a avut o vădită influenţă vieneză în personalitatea sa şi aceasta mai ales în atitudinea sa socială şi în organizarea Bisericii Ortodoxe transilvane. La recomandarea Arhiepiscopului Stratimirovici de Carloviţ a fost numit la 27 iunie 1846, de către guvernul austriac, vicar general al Eparhiei Ortodoxe Române Ardelene cu sediul la Sibiu. La 2 decembrie 1847 Sinodul general din Turda l-a ales pe Şaguna ca unul dintre cei trei potenţiali episcopi transilvani, iar împăratul Franz Josif l-a numit în calitatea de conducător al destinelor Bisericii Ortodoxe din Transilvania.

Drepturi pentru ortodocşii transilvăneni

După Adunarea Naţională de pe Câmpia Libertăţii de la Blaj (3/15 mai 1848) Andrei Şaguna a condus o delegaţie de 30 de persoane la Viena, unde a rămas aproape un an. Sfântul Mitropolitul Şaguna a făcut numeroase intervenţii directe la Viena, a condus diferite delegaţii naţionale şi a urmărit ideea unificării politice a tuturor românilor din monarhie. La 25 februarie 1849 a prezentat curţii vieneze dorinţa ca toţi românii din monarhie să formeze o unitate, un principat. Şaguna venea cu propuneri şi solicitări concrete şi pentru starea şi poziţia românilor transilvăneni: înlăturarea nedreptăţilor şi exploatării naţionale şi sociale, pentru emanciparea bisericească, culturală şi socială a poporului român.

În vara anului 1852 împăratul Franz Iosif I a vizitat Transilvania: episcopul Şaguna a fost înnobilat şi a fost numit „Consilier intim de stat". El a fost ataşat trup şi suflet de monarhia habsburgică, numai aşa se poate înţelege şi numirea sa în funcţia de *„consilier temporar al Consiliului de stat"* sau *„sfetnic din lăuntru de stat al Majestăţii sale cezaro-regeşti apostolice"*, cum avea să scrie chiar pe pagina de titu a Bibliei, tipărită la Sibiu în 1856-1858. În acest sens, Şaguna a primit, de la împăratul Franz Iosif I, şi înalta decorare cu „Ordinul Leopoldin cezaro-regesc".

Episcopul Şaguna s-a întâlnit cu împăratul de mai multe ori în Viena, în Transilvania, în Bucovina, împreună cu guvernatorul Transilvaniei, principele Carol Schwarzenberg. A participat, la Viena, în 24 aprilie 1854, şi la solemnitatea de căsătorie a împăratului Franz Iosif cu prinţesa bavareză Elisabeta. Cu prilejul acestei vizite la Viena, episcopul Şaguna a înmânat autorităţilor imperiale, în numele diecezei transilvane, două documente-cereri referitoare la fondurile eparhiale şi la despăgubirea preoţilor pentru plata zeciuielii.

Şaguna cerea reprezentarea românilor transilvăneni în Parlamentul de la Viena. Datorită bunelor legături ale episcopului Şaguna cu împăratul Franz Iosif, acesta a susţinut iniţiativa lui Şaguna de-a construi o catedrală românească ortodoxă în Sibiu. Împăratul a donat suma de 1.000 de galbeni în anul 1857.

Şaguna milita pentru o Biserică activă în societate, iar statul trebuia să fie nepărtinitor pentru o oarecare religie. El enumera libertatea religioasă între virtuţile fundamentale, care ajută pe credincios să săvârşească virtuţi civile. Libertatea Bisericii faţă de stat este un mijloc sigur pentru ca statul să-şi poată împlini înalta funcţie de dătător de legi şi păzitor al respectării lor.

Reînfiinţarea Mitropoliei Ardealului

În strădaniile statornice de reînfiinţare a Mitropoliei Transilvaniei Episcopul Andrei Şaguna a predat un memoriu la 25 februarie 1849 şi a publicat în limbile germană şi română, la Sibiu şi la Viena: *Promemorie despre dreptul istoric al autonomiei bisericeşti şi naţionale a românilor de religie răsăriteană*, 1849, 15 p. şi *Memorial prin care se lămureşte cererea românilor de religiune răsăriteană în Austria pentru restaurarea Mitropoliei lor din punct de vedere al sfintelor canoane,* 1851, 23 p. Prin acestea, dar şi prin alte memorii trimise cercurilor aulice din Viena, Şaguna argumenta necesitatea restaurării Mitropoliei transilvane a românilor ortodocşi.

Este deosebit de interesant şi elocvent să evocăm câteva date din activitatea delegaţiei transilvănene plecată la Viena. La 3 martie 1862 delegaţia transilvană condusă de Episcopul Şaguna a fost primită de către Arhiducele Rainer, de cancelarul aulic contele de Forgatsch, responsabil pentru Ungaria şi Transilvania, apoi şi de miniştrii Smerling şi Laser. Ceea ce cereau stăruitor românii ortodocşi în 1862 erau *„mai multe rugăminţi de treisprezece ani subşternute Majestăţii Tale"*. Una dintre solicitările principale ale acestei delegaţii era şi restaurarea vechii şi canonicei Mitropolii Ortodoxe Române din Transilvania, care a fost desfiinţată în anul 1701, prin trecerea unei părţi a românilor ardeleni la Biserica unită cu Roma.

În preafrumosul document predat împăratului se cerea *„reaşezarea în starea de dinainte a ierarhiei noastre bisericeşti, suprimate în fapt prin fatalitatea timpurilor şi măsurile politice"*. În cuprinsul acestui memoriu întâlnim o argumentare fundamentală: canonică, istorică şi logică pentru a se rectitori Mitropolia transilvană, care *„din timpurile cele mai vechi, o am avut-o şi numai în veacul al 18. o am pierdut-o în urma sistemei de persecuţie bisericească de pe atunci... că noi pierderea constituţiei noastre canonice bisericeşti încă şi astăzi, după 150 de ani, o simţim din adâncul inimii şi că acea durere nu s-au alinat, pentru că relele provenitoare de acolo sunt nesecătoare, rupându-ne liniştea sufletului şi a conştiinţei... Starea aceasta – ce cerem noi – exista până la anul 1700"*.

Datorită acestor stăruinţe şaguniene, împăratul a dat, la 27 septembrie 1860, o rezoluţie *„pentru noi (românii) plină de mângâiere şi a decis Majestatea Ta ridicarea unei Mitropolii pentru românii Bisericii orientale"*. Apoi se rugau românii în acest memoriu: *„Să te înduri Majestate c.r. apostolică prin un puternic şi graţios cuvânt a ridica piedicile în calea realizării Mitropoliei noastre venerabile"*.

Şaguna cerea ca românii ortodocşi transilvăneni să nu mai fie dependenţi bisericeşte de sârbii de la Carloviţ. Pentru aceasta aducea temeiuri canonice şi istorice clar aşternute pe hârtie. La 16 aprilie 1862 Episcopul Andrei Şaguna a mai fost primit în două audienţe de către împăratul Franz Iosif pentru a da alte explicaţii directe în legătură cu restaurarea Mitropoliei transilvane.

După aceste stăruinţe, atât de oficiale, împăratul a dat *„în biletul preaînalt de mână îndreptat la 25 iunie 1863 către domnul ministru şi cancelar de curte al Transilvaniei... că pentru Românii de Biserica greco-neunită să se înfiinţeze o mitropolie independentă, coordonată cu cea sârbească"*. Rectitorirea sau recunoaşterea legală a Mitropoliei românilor ortodocşi era cerută şi de numărul important de aparţinători: un milion în Ungaria şi Banat şi două milioane de suflete în Transilvania şi Bucovina. Deci era o grupă etnică şi religioasă care nu mai putea fi nici nesocotită şi nici trecută cu vederea, ci trebuia tratată cu atenţie şi respect. Biserica Ortodoxă Transilvană putea să devină autonomă prin desprinderea de sub jurisdicţia canonică a Carlovitului şi prin organizarea ei proprie.

Monitorul oficial „Wiener Zeitung", din 3 ianuarie 1865, publica şi acest decret imperial: *„Iubite baron Şaguna! Ascultând rugările Românilor gr.-ort. din Transilvania şi Ungaria, în consonanţă cu intenţia manifestată prin rezoluţiile mele din 27 septembrie 1860 şi din 25 iunie 1863 am încuviinţat, ca pentru dânşii să se înfiinţeze o mitropolie independentă, coordonată cu cea sârbească, şi ca Biserica episcopească din Transilvania să se ridice la demnitate mitropolitană. Totdeodată aflu a te denumi pe Domnia Ta Arhiepiscop şi Mitropolit al Românilor gr.-ort. din Transilvania şi Ungaria"*. Acest decret purta data de 24 decembrie şi era semnat de împărat. Era un frumos dar de Crăciun ajuns la românii ortodocşi transilvăneni după atâtea stăruinţe şi aşteptări, după pertinente şi înţelepte intervenţii făcute de Şaguna. La 6 februarie 1865 Mitropolitul Şaguna, cu o delegaţie transilvană, mulţumea direct împăratului de la Viena.

Drepturile românilor ardeleni

La începutul anului 1849 episcopul Şaguna a fost primit în audienţă de tânărul împărat austriac, Franz Iosif. Împăratul le dădea românilor răspuns promiţător şi favorabil la cererile lor din toamna anului 1849: *„...Ceruta egalitate a Bisericii greceşti neunite (Ortodoxe, n.n.) cu celelalte Biserici ale ţării şi acoperirea prin ajutorul statului a trebuinţelor bisericeşti şi şcolare, vi se va acorda... desfiinţarea robotelor, libertatea presei... iar supuşii mei români să fie primiţi în toate sectoarele administraţiei publice, în proporţie cu capacitatea şi numărul lor"*.

Congresul Naţional-Bisericesc al românilor ortodocşi din Transilvania, constituit şi condus de Şaguna, era asemenea unui Parlament, de altfel singurul organism legal recunoscut al românilor ardeleni.

În 4 octombrie 1863 Andrei Şaguna a fost numit pe viaţă în Senatul de la Viena, de către Curtea imperială, alături de alţi şase reprezentanţi din Transilvania. Ei au fost primiţi oficial la Viena în cadrul şedinţei Senatului la 20 octombrie 1863. După cuvântul de salut al preşedintelui Senatului imperial, principele Auersperg, în numele transilvănenilor a răspuns Episcopul Şaguna.

La 18 iulie 1849 Şaguna a înaintat o adresă către comunitatea ortodoxă româno-greacă din Viena, *„prin care, descriindu-i suferinţele extraordinare şi calamităţile credincioşilor săi din Ardeal în culorile cele mai vii, o ruga pentru un ajutor pe seama văduvelor şi orfanilor, ai căror bărbaţi şi părinţi pieriră în războiul civil. Asemenea rugări îndreptă el şi către baronul Sina şi Z.C. Pop din Viena"*.

Dintre bursierii mitropolitului Andrei Şaguna trimişi la Viena doi au încununat studiile filosofice cu câte un doctorat: Nicolae Maier şi Ilarion Puşcariu (1864-1869), iar Daniil Popovici-Barcianu, din Răşinari, a studiat pedagogia şi ştiinţele naturale.

Întrunirea episcopilor ortodocşi din Imperiul austriac

Sfântul Ierarh Andrei Şaguna a participat, la Viena, timp de nouă luni, la Sinodul celor zece episcopi ortodocşi din întreaga monarhie habsburgică, convocat de împăratul Franz Iosif (15 oct. 1850). Episcopul Şaguna, venit din capitala spirituală a Transilvaniei de la jumătatea secolului XIX, aducea în mintea şi inima sa experienţa profundă şi umilirile românilor ortodocşi de la ei de acasă, unde nu mai aveau Mitropolie de 150 de ani. Sosea la Viena, în capitala împărăţiei, la acest sinod şi cu voinţa oţelită în cei patru ani de lucrare pastorală transilvană. El a fost un participant foarte activ la aceste întruniri. El a ţinut un jurnal personal lucrărilor acestei întruniri a episcopilor ortodocşi din monarhia austriacă. Şaguna a fost omul ordinii; adeseori recita cuvintele: *„Ordo est anima rerum!"* (ordinea este sufletul lucrurilor). Aceasta a fost ca o linie şi caracteristică a vieţii sale, această ordine şi rânduială o dovedeşte şi acest jurnal ce-l întocmise referitor la lucrările acestui sinod vienez.

Episcopul Şaguna prezenta, la 5 noiembrie, adunării episcopilor problemele şi temele fundamentale, doleanţele generale ale Bisericii care trebuiau să fie dezbătute în mod urgent de către Biserica Ortodoxă. Acestea erau numite de Şaguna *„obligaţii primordiale şi sfinte"* ale Bisericii. Prin nouă puncte episcopul transilvănean viza statutul canonic şi juridic al Ortodoxiei în Austria. Pentru claritatea, actualitatea şi importanţa lor vom enumera câteva:

a) Biserica Răsăriteană să fie egală cu celelalte religii creştine din monarhia austriacă. Aceasta se poate realiza

(continuare în p. 6)

TELEGRAFUL ROMÂN – 160 ANI

† VISARION,
Episcopul Tulcii

S-au împlinit în acest an, la 3 ianuarie, 160 de ani de apariţie neîntreruptă la Sibiu a foii religioase „***Telegraful Român***”, ctitorită în 1853 de către Sfântul şi Marele Mitropolit Andrei Şaguna.

Începând de atunci şi până în zilele noastre el a făcut o operă de apostolat, aducând în casa şi în sufletul cititorilor informaţii pe linie culturală şi cetăţenească şi, nu în ultimul rând, informaţii privind viaţa bisericească.

După ce în 1850 a înfiinţat la Sibiu Tipografia Eparhială – în care a scos o serie de cărţi de şcoală, bisericeşti şi teologice, unele scrise chiar de el, în 1852 Mitropolitul Andrei Şaguna scoate primul număr al „***Calendarului***” – actualul „Îndrumător bisericesc” – de la Sibiu, care a împlinit, şi el, anul trecut 160 de ani de apariţie neîntreruptă.

Conştient de importanţa unei gazete adresate exclusiv românilor din Transilvania şi nu numai, gazetă care să contribuie „***la învăţătura şi folosul poporului român***”, la 15 decembrie 1852 el publică o „***Prenumeraţiune la Telegraful Român***”, în care anunţa apariţia gazetei şi în care se sublinia între altele că „***folosul ce se revarsă asupra culturii popoarelor din citirea gazetelor este atât de mare şi de felurit încât foile acestea periodice s-au privit cu toată dreptatea ca nişte izvoare nescrise de învăţătură luminoase şi binecuvântate. Ele împodobesc mintea, îmbunătăţesc inima, îndreptează spiritul, prefac năravurile, formează caracterul şi perfecţionează atât viaţa privată cât şi cea publică a unui popor. Dorind din inimă a împlini – conclude el – după putinţă această lipsă şi această trebuinţă ce se simte din zi în zi mai adânc am hotărât … a se da la lumină o gazetă care să contribuie la învăţătura şi folosul poporului român***”.

Şi visul său va deveni realitate la 3 ianuarie 1853 când va apărea primul număr al foii sibiene „***Telegraful Român***”, numită aşa după invenţia, destul de proaspătă atunci, a „telegrafului” care avea menirea de a duce ştirile mai departe.

Încă de la începutul său, „***Telegraful Român***” a cuprins ştiri din sfera politică, din sfera industriei, a comerţului, a literaturii, precum şi a vieţii bisericeşti din Ardeal.

În ceea ce priveşte apariţia sa, din 1853 până în 1857 el va apărea de două ori pe săptămână, miercurea şi sâmbăta. De la începutul anului 1858 va apărea doar o dată pe săptămână (joia), dar în format mai mare. După 1861 apare iarăşi de două ori pe săptămână, iar din 1863 începe să apară de trei ori pe săptămână. Toate marile evenimente ale istoriei noastre naţionale şi-au găsit locul în paginile „***Telegrafului Român***”: Unirea Principatelor (1859), Războiul de Independenţă (1877), Procesul Memorandumului (1892), Răscoala ţărănească din 1907, Unirea Transilvaniei cu România (1918), Dictatul de la Viena (1940), precum şi alte evenimente de interes naţional.

Nu lipsea din paginile lui nici literatura românească, astfel că unii dintre marii noştri scriitori şi poeţi au publicat în „***Telegraful Român***”, lucru ce-l făcea să aibă o mare căutare şi dincolo de munţi.

Pentru toate acestea, personalităţi de seamă ale culturii române au avut cuvine de apreciere la adresa lui. Aşa, de pildă, Mihail Kogălniceanu considera „***Telegraful Român***” „***cea mai bună foaie românească***” din Transilvania, iar Mihai Eminescu îi va face o prezentare în „***Convorbiri literare***”, apreciind-o ca o gazetă ce cuprinde „***studii de netăgăduită utilitate***” şi, în fine, considerând-o „***o foaie din Transilvania organ oficial al Î.P.S. Sale Mitropolitului de la Sibiu, cea mai modernă de peste Carpaţi***”.

Octavian Ghibu scrie şi el: „***«Telegraful Român» a fost într-o vreme pentru Ardeal «monitorul oficial» al noii direcţiuni literare inaugurată la Iaşi de Junimea***”, şi tot el adăuga „***«Telegraful Român» înseamnă un pas nou în viaţa culturală şi politică a Transilvaniei***”.

De menţionat şi faptul că între anii 1876 şi 1877 apare ca supliment al Telegrafului „***Foişoara Telegrafului Român***”. Între cei 23 de redactori ai „***Telegrafului Român***” amintim pe: Aron Florian, Pavel Vasici, bănăţean, doctor în medicină şi scriitor, Ioan Budilă, Visarion Roman, Ioan Raţiu, doctor în filozofie şi drept, Zaharia Boiu, Matei Voileanu, Nicolae Cristea, Nicolae Ivan, viitorul episcop al Clujului, Elie Cristea, viitorul patriarh Miron Cristea, Dumitru Stăniloae, mare teolog şi dogmatist, Nicolae Mladin, viitor mitropolit al Ardealului, Gheorghe Papuc, consilier arhiepiscopesc, pr. prof. dr. Dumitru Abrudan, fost decan al Facultăţii de Teologie din Sibiu, şi Î.P.S. Laurenţiu, actualul redactor-şef.

După 1918 „***Telegraful Român***” devine un organ strict bisericesc şi se va ocupa, pe lângă problemele bisericeşti, de ridicarea morală a credincioşilor ortodocşi. El va lupta pentru o Biserică vie, activă, implicată în problemele majore ale societăţii româneşti.

După 1948, cu toate împilările la care a fost supus de regimul comunist, „***Telegraful Român***” a reuşit totuşi să supravieţuiască şi să apară bilunar, fiind singurul ziar religios care apărea în România şi care, în plină dictatură atee, aducea cuvântul lui Dumnezeu în casele românilor.

Mai ales în această perioadă „***Telegraful Român***” a fost iubit şi preţuit de către cititorii săi din ţară şi de peste hotare ca un făclier al conştiinţei religioase româneşti, ca o tribună de propovăduire a credinţei în Dumnezeu.

După 1982, anul venirii la Sibiu a mitropolitului Antonie Plămădeală, „***Telegrafului Român***” i s-a imprimat un nou suflu, în aşa fel încât, cu toate interdicţiile regimului totalitar, el avea anual 14.000 de abonaţi în ţară şi în străinătate. El continuă şi astăzi munca începută acum 160 de ani, aceea de a fi o făclie răspânditoare de lumină evanghelică, de dragoste de Biserică străbună şi de neam, de lumină ziditoare de oameni şi de ţară, potrivit cu porunca vremii de astăzi.

Acum, la acest popas aniversar, să închinăm un gând de recunoştinţă ctitorului său, Sf. Mitropolit Andrei Şaguna, redactorilor şi colaboratorilor lui şi să rugăm pe Dumnezeu să reverse harul şi binecuvântarea Sa şi în continuare asupra „***Telegrafului Român***” de la Sibiu, asupra ostenitorilor şi cititorilor săi şi să-i hărăzească încă mulţi ani de apariţie spre slava Sa şi a Sfintei Sale Biserici.

VIVAT, CRESCAT, FLOREAT

La mulţi ani „***Telegrafului Român***”!

Întemeietorul *Telegrafului Român* şi Viena imperială

(urmare din p. 5)

prin extinderea privilegiilor din 4 martie 1849 şi asupra teritoriilor numite înainte provincii ungare.

b) Biserica şi naţiunea se află într-o legătură foarte strânsă, precum trupul şi sufletul. În Bisericile Ortodoxe se foloseşte, în biserică, la sfintele slujbe limba poporului. Se cere recunoaşterea printr-un decret special a naţionalităţilor şi a limbilor creştinilor răsăriteni.

c) Numirea negativă de „Biserică neunită” să fie exclusă şi să se folosească denumirea de „Biserică Răsăriteană dreptcredincioasă”.

d) Guvernul austriac să binevoiască a înfiinţa o mitropolie şi pentru românii din monarhie, care sunt ortodocşi, urmând ca cele două naţiuni ortodoxe din Austria să se afle în raporturi de coordonare una cu cealaltă.

e) În locurile unde credincioşii ortodocşi sunt în minoritate, iar majoritatea sunt catolici, sărbătorile Bisericii răsăritene să nu fie tulburate. Încăperile comercianţilor şi meşteşugarilor să fie închise până după-amiază, pentru a se respecta reciprocitatea confesională.

f) Copiii ortodocşi, care frecventează şcoli aparţinând unor confesiuni străine, să nu fie obligaţi să participe la orele de religie şi la slujbele respectivei confesiuni. Copiii ortodocşi să aibă dreptul să înveţe credinţa şi tradiţia răsăriteană, iar în duminici şi sărbători să poată frecventa slujbele propriilor lor Biserici.

Sunt demne de sesizat claritatea şi necesitatea celor susţinute de Şaguna. Aici găsim, in nuce, reglementări legale ale oricărui stat modern: egalitatea între Biserici, confesionalitatea învăţământului religios în şcoli, folosirea limbii vorbite şi în cult, reînfiinţarea mitropoliei pentru românii din monarhie. Episcopul Şaguna era sprijinit pentru reînfiinţarea mitropoliei nu doar *„de sinodul propriei eparhii, ci şi de laicii şi clericii proeminenţi din Banat, Crişana şi Bucovina”*, aceasta era o doleanţă foarte firească şi, în acelaşi timp, necesară.

Sfântul Mitropolit Şaguna a scris şi a tipărit mai multe cărţi necesare pentru viaţa religioasă şi bisericească a românilor ortodocşi ardeleni. În arhivele vieneze se păstrează mai multe documente şi mărturii care grăiesc despre legăturile mitropolitului sibian cu Viena. Să enumerăm doar câteva, ce se păstrează la loc de cinste şi în Biblioteca Naţională din Viena, adică într-o aripă a palatului imperial de altădată (Hofburg). La loc de frunte se află şi tipărirea *Bibliei ilustrate* în 2 volume la Sibiu 1856-1858. El subliniază şi-n *Compediu de drept canonic* că Sfânta Scriptură este „cartea fundamentală a Bisericii Ortodoxe, dar şi a altor Biserici” (p. 294). *Conferinţă către Majestatea Sa Împăratul Franz Iosif I privind întemeierea unei tipografii la Sibiu şi tipărirea mineelor la Sibiu 1 martie 1857* este un manuscris deosebit de frumos şi valoros, legat într-o frumoasă copertă de mătase violetă, care se păstrează în sala festivă a Bibliotecii Naţionale din Viena. De asemenea, se mai păstrează la Viena lucrările lui Şaguna: *Compendiu de Dreptulu Canonicu alu unei santei sobornicesci si apostolesci biserci. Sibiu, tip. archidiecesana 1868, p. 451 în limbile română şi germană; Istoria universală a Bisericii ortodoxe-orientale,* 1860; *Projectu de Regulamentu pentru organisarea trebilor bisericesci, scolare şi fundationale romane de Relegia greco-orientale în Statele austriace*; *Testamentul*, Sibiu, 1914, 14 p.; în germană: *Istoria Bisericii greco-orientale în Austria*; *Cunoştinţe folositoare referitoare la familie spre folosul preoţilor şi consistoriilor protopopeşti*, 1855. *Noul Testament,* preluat din Biblia publicată la Sibiu în 1858, a fost tipărit de două ori la Viena (1868 şi 1877). La Viena, în Biblioteca Naţională, se păstrează, de asemenea, mai multe numere din revista sibiană-şaguniană „Telegraful Român” şi trei tablouri cu Mitropolitul Andrei Şaguna. Pe unul apare şi semnătura sa.

* * *

Sfântul Mitropolitul Şaguna s-a impus ca un creştin şi un arhiereu măreţ, nobil şi integru, un model demn de urmat. Cu adevărat mare şi important mitropolit al Bisericii Ortodoxe Române a fost Sfântul Şaguna, care a trăit şi a lucrat cu dăruire şi jertfelnicie apostolică pentru binele Bisericii şi al românilor din Transilvania. Mitropolitul Şaguna a reuşit în 27 de ani de lucrare la cârma Bisericii Ortodoxe din Transilvania să revigoreze viaţa bisericească prin reînfiinţarea şi autonomia Mitropoliei, dar şi prin câştigarea drepturilor sociale şi politice ale românilor transilvăneni.

REDACTORII „TELEGRAFULUI ROMÂN"

– Pios omagiu la împlinirea a 160 de ani de apariţie neîntreruptă a foii şaguniene –

Aaron Florian

Pavel Vasici

Prof. Visarion Roman

Pr. Zaharia Boiu

Prof. Nicolae Cristea

Matei Voileanu

O publicaţie ce dăinuieşte 160 de ani, fără întrerupere, cum este „Telegraful Român", îşi datorează cu siguranţă existenţa şi acelor condeieri care au fost învestiţi cu responsabilitatea redactării fiecărui număr, în parte. Am precizat că li se datorează acest fapt *şi lor* întrucât, pe lângă ei, garantul principal al dăinuirii rămâne totuşi ctitorul publicaţiei care, în cazul „Telegrafului Român", este vrednicul de pomenire şi de acum Sfântul ierarh Andrei Şaguna. Acesta a înfiinţat întâi tipografia eparhială, în care se tipăreşte şi astăzi această foaie oficială a Arhiepiscopiei Sibiului. Este greu de crezut că, dacă s-ar fi făcut apel la un atelier tipografic străin de instituţie, s-ar fi putut ajunge la o asemenea dăinuire. Se adaugă la această realizare încă un fapt, important în egală măsură pentru asigurarea dăinuirii publicaţiei, şi anume: fixarea din start, tot de către ctitor, a unui program editorial în măsură să răspundă celor mai importante deziderate ale comunităţii căreia îi era destinată publicaţia şi care comunitate era cea a românilor transilvăneni. Astfel de deziderate erau: facilitarea cunoaşterii şi apărarea adevărurilor credinţei ortodoxe, promovarea culturii naţionale şi apărarea drepturilor cetăţeneşti. Sub imperiul unor astfel de deziderate s-au aflat toţi redactorii „Telegrafului Român". Unii dintre ei au trebuit să facă faţă unor obstacole, nu uşor de trecut, pentru a se achita de îndatoririle majore ce şi le-au asumat.

Cel cu care începe lungul şir al redactorilor ce s-au perindat, până azi, la acest sector al editurii de la Centrul mitropolitan din Sibiu a fost istoricul, cărturarul şi dascălul **Aaron Florian**. Originar din Rod, judeţul Sibiu, a făcut studii universitare la Pesta, după absolvirea cărora a fost dascăl la şcoala din Goleşti, jud. Argeş, şcoală înfiinţată „cu sprijinul său" de boierul local Dinicu Golescu. A trecut apoi la Şcoala centrală din Craiova, unde a predat geografia, istoria universală, istoria biblică şi compunerea. Înarmat de acum nu doar cu bogate cunoştinţe, ci şi cu experienţă didactică, este solicitat să presteze activitate de predare la Colegiul „Sfântul Sava" din Bucureşti, unde de asemenea a predat istoria universală, istoria naţională şi limba latină, avându-l aici ca elev pe Nicolae Bălcescu. Tot în Bucureşti, a câştigat şi o bogată experienţă în domeniul jurnalisticii, colaborând la publicaţii precum: „Curierul românesc" şi „Muzeul naţional", ambele ale lui Heliade Rădulescu. Va semna articole şi în revista „Foaie pentru minte, inimă şi literatură" a lui George Barițiu, de la Braşov.

Am prezentat, sumar desigur, câteva aspecte cu privire la pregătirea şi activitatea lui Aaron Florian spre a evidenţia seriozitatea cu care mitropolitul Andrei Şaguna se angaja în a orândui starea de lucruri în eparhia pe care o păstorea.

Este însă cazul să arătăm şi contextul în care ierarhul sibian l-a putut aborda pe Aaron Florian care, aşa cum am văzut, activa în Bucureşti. Acesta a participat activ la Revoluţia din 1848, din Ţara Românească, fiind prezent şi la Marea Adunare Naţională de pe „Câmpia Libertăţii" de la Blaj, din 3/15 mai 1848. Când trupele generalului Bem vor ocupa Sibiul, membrii Comitetului Naţional Român, între care şi Aaron Florian, se vor refugia în Ţara Românească. Aici vor fi arestaţi însă de către autorităţile ruseşti de ocupaţie. Aflând că este de baştină transilvănean, aceste autorităţi îl vor expulza în Transilvania. Aşa a ajuns din nou la Sibiu, în septembrie 1848, unde treptat-treptat se va implica alături de alţi bărbaţi ai neamului în lupta pentru drepturile conaţionalilor săi.

Mitropolitul Şaguna l-a remarcat din primul moment al întâlnirii lor ca fiind omul potrivit spre a-i încredinţa postul de redactor al noii publicaţii, pentru care tocmai primise aprobare de la Guvern. Contextul politic nu l-a favorizat însă nici în Transilvania pe proaspătul redactor, fapt ce va determina ca doar primele 8 numere din noua publicaţie să fie redactate de el. În februarie 1853, Aaron Florian a plecat la Viena, Şaguna aflându-se în situaţia de a căuta un alt redactor.

Deşi afectat, prin această plecare intempestivă, debutul foii şaguniene a fost totuşi promiţător. Cei cărora le era adresată această publicaţie au înţeles că li s-a deschis o cale către dobândirea unor binefaceri ce li se cuveneau şi pe care ar fi fost nedrept să nu le fi putut accesa.

Când, în 1887, primul redactor s-a mutat în veşnicie, în „Telegraful Român" a apărut un articol omagial, în care Aaron Florian era prezentat ca un „pribegit apostol al românilor", dar şi ca „un luceafăr strălucitor pe orizontul literaturii române".

Al doilea redactor identificat de Şaguna a fost, în chip surprinzător, un medic şi un intelectual bănăţean şi anume **Pavel Vasici**, care a redactat foaia de la Sibiu începând cu numărul 9 din 1853 şi până la numărul 33 din 1856. Articolele semnate de el au un preponderent caracter medical, economic, comercial, artistic, pedagogic şi literar. Şaguna l-a completat, publicând articole cu caracter teologic şi moral-religios. Nu au lipsit din paginile „Telegrafului Român" nici reflexii politice în legătură cu situaţia românilor transilvăneni.

Doar al treilea redactor al „Telegrafului Român" provenea din mediul teologic. Este vorba de profesorul **Ioan Bădilă**, de la secţiunea pedagogică a Institutului Teologic din Sibiu. A îndeplinit funcţia de redactor, în paralel cu cea de profesor, între aprilie 1856 şi noiembrie 1857. A plecat şi el, ca şi Aaron Florian, în Vechea Românie, unde a prestat activitate didactică la Liceul „Matei Basarab", din Bucureşti şi la Şcoala Normală din Capitală, unde a fost şi director. Cu el s-a iniţiat tradiţia să fie solicitaţi mereu reprezentanţi ai corpului didactic de la şcoala teologică sibiană, spre a îndeplini şi funcţia de redactori ai „Telegrafului Român". Aşa s-a ajuns la faptul că, din totalul de 24 de redactori care s-au succedat până în prezent, 11 au fost cadre didactice la acest Institut.

La fel a fost şi cazul celui de-al patrulea redactor, în persoana lui **Visarion Roman**, profesor suplinitor la Institutul Teologic. A funcţionat ca redactor, tot pentru o scurtă perioadă, cuprinsă între decembrie 1857 şi iunie 1858. Articolele pe care le-a publicat au o vădită tentă pedagogică. Şi-a direcţionat însă preocupările şi spre alte domenii, inclusiv spre cel al publicisticii, editând, la Sibiu, revista pedagogică „Amicul şcoalei sau foaia pentru învăţătură şi educaţie la români" (1860), apoi almanahul „Amicul poporului" şi, împreună cu profesorul Ioan Alexandru Lapedatu, de la Gimnaziul Ortodox din Braşov, foaia beletristică, ştiinţifică şi literară „Albina Carpaţilor". A fost şi corespondent, pentru Austro-Ungaria, al ziarului „Românul", întemeiat de C.A. Rosetti, la Bucureşti.

Cum schimbările de redactor se produceau foarte des, mitropolitul Şaguna a decis să organizeze concurs pentru ocuparea acestui post.

În urma primului concurs, ţinut în iunie 1858, a ieşit câştigător preotul **Ioan Raţiu**, de la o parohie din Alba Iulia. Concomitent cu munca de redactor a îndeplinit şi o responsabilitate didactică, la secţia pedagogică a Institutului Teologic-Pedagogic, din Sibiu. Intervalul în care a redactat foaia şaguniană a fost între iunie 1858-noiembrie 1862. Prin iscusinţa condeiului său, „Telegraful Român" a marcat, în chip pilduitor, evenimentul naţional cel mai important ce s-a petrecut în acel interval de timp: Unirea Principatelor Române şi alegerea ca domn a lui Alexandru Ioan Cuza.

Când, la finele lui 1862, Ioan Raţiu părăseşte Sibiul spre a se stabili ca protopop la Haţeg, succesorul său la redacţie a fost profesorul de la Institutul Teologic-Pedagogic şi renumitul orator bisericesc **Zaharia Boiu**. Şi-a îndeplinit această responsabilitate între decembrie 1862 şi octombrie 1865. A fost şi el martorul şi, inevitabil, cronicarul unui alt eveniment care a marcat sufletele românilor transilvăneni: restaurarea, în 1864, prin lupta providenţialului vlădică Andrei Şaguna, a vechii Mitropolii a Transilvaniei, desfiinţată abuziv la 1700, prin unirea forţată cu Roma. Tot aşa i-a fost hărăzită şi şansa de a relata şi reînfiinţarea unei alte eparhii, şi anume, a vechii Episcopii a Caransebeşului.

Entuziasmul pe care renumitul orator îl afişa în descrierea tuturor evenimentelor, ce vizau soarta românilor transilvăneni, a fost taxat de către forurile politice ale vremii prin măsura îndepărtării sale din funcţia de redactor.

A fost înlocuit, în oct. 1865, cu **Nicolae Cristea**, profesor şi acesta la aceeaşi instituţie de învăţământ teologic-pedagogic din Sibiu. Nu era nici el mai puţin însufleţit pentru drepturile românilor transilvăneni decât antecesorul său. A fost membru în Comitetul Executiv al Partidului Naţional Român din Transilvania şi a participat la redactarea „Memorandumului" din 1892, ceea ce i-a atras şi lui pedeapsa cu închisoarea. A avut un rol important în înfiinţarea *Reuniunii Sodalilor (meseriaşilor)* români, al cărei prim preşedinte a fost. În răstimpul în care el redacta publicaţia şaguniană au avut loc Războiul de Independenţă şi proclamarea independenţei de stat a României, evenimente relatate pe larg de către însufleţitul patriot. Dar a fost martor şi la proclamarea, în 1867, a statului dualist Austro-Ungaria, care includea şi Transilvania. Nicolae Cristea s-a pus, începând cu acel moment, în postura de apărător neînfricat al drepturilor românilor. Întrucât nu a cedat atenţionărilor şi ameninţărilor, în 1883 a fost constrâns să demisioneze. În fruntea Mitropoliei Transilvaniei nu se mai afla omul providenţial, care să-l sprijine şi care a fost Andrei Şaguna. Acesta se mutase în veşnicie în iunie 1873. „Telegraful Român" a marcat pe pagini întregi, în mai multe numere, acea pierdere dureroasă pentru românii transilvăneni. De lucrul acesta s-a îngrijit cu fiască îndatorire redactorul Nicolae Cristea.

Începând cu nr. 117/1883 responsabilitatea de redactor i-a fost încredinţată provizoriu lui **Matei Voileanu,** absolvent al Institutului Teologic-Pedagogic din Sibiu

Pr. prof. dr. Dumitru ABRUDAN

(continuare în p. 8)

REDACTORII „TELEGRAFULUI ROMÂN" – PIOS OMAGIU LA ÎMPLIN

Dr. Remus Roşca

Nicolae Ivan

Silvestru Moldovan

Gavriil Hango

Dr. Elie Cristea

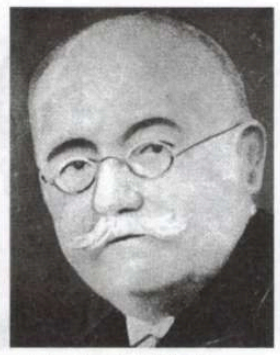
Teodor V. Păcăţian

Dr. Nicolae Regman

(urmare din p. 7)

şi al Facultăţii de Drept a Universităţii din Viena. A avut de făcut faţă unei situaţii neaşteptate. La Sibiu a mai apărut, în 1884, un alt organ de presă, laic, care a fost ziarul „Tribuna", cu un colectiv redacţional de prestigiu, dar din păcate potrivnic politicii promovate de foaia şaguniană. Noul redactor a reuşit să menţină totuşi publicaţia bisericească la acelaşi nivel de credibilitate, pe care şi-l câştigase până atunci. Provizoratul lui Matei Voileanu a durat până în 1887, când îi succede, ca redactor, dr. **Remus Roşca**, viitorul arhimandrit Eusebiu şi mai apoi rector al Academiei Teologice Andreiene. Era şi el absolvent al şcolii teologice şaguiniene din Sibiu. A urmat şi studii de drept la Academia de profil din Sibiu, la Facultatea de Drept din Cluj şi la Universitatea din Budapesta, unde a obţinut licenţa şi, ulterior, doctoratul. A onorat funcţia de redactor până în 1890. S-a confruntat şi el cu aceleaşi dificultăţi de ordin politic, venite din partea guvernanţilor de la Budapesta, dar şi din partea grupului de la Tribuna, aşa cum i s-a întâmplat şi antecesorului său. A reuşit să facă faţă tuturor vicisitudinilor şi, în plus, s-a impus şi prin merite deosebite în formarea mai multor generaţii de preoţi şi învăţători. Moştenim de la el o voluminoasă monografie a Institutului Teologic-Pedagogic, de la Sibiu, pe lângă alte tot atât de valoroase scrieri de cuprins teologic.

Din 1 octombrie 1890 şi până la 1 octombrie 1892 munca de redactor a fost prestată de către **Nicolae Ivan**, viitorul episcop al nou-înfiinţatei Episcopii a Vadului, Feleacului şi Clujului. Era absolvent al Institutului Teologic Andreian şi a îndeplinit, până la momentul promovării ca ierarh, însemnate responsabilităţi precum: învăţător la Şcoala confesională din Sălişte, duhovnic la Penitenciarul din Aiud, paroh în Alba Iulia, asesor consistorial la Sibiu şi vicar al Consistoriului din judeţul Cluj. El este cel care a construit actuala Catedrală episcopală din Cluj şi a achiziţionat edificiul din imediata vecinătate, unde s-a fixat sediul reşedinţei noii Episcopii şi al Academiei Teologice, pe care tot el a înfiinţat-o în 1924. A publicat un volum intitulat „O pagină din lupta noastră pentru existenţă", în care a adunat articolele publicate în „Telegraful Român", cu referire la lupta pentru drepturi naţionale ale românilor transilvăneni. A făcut parte din echipa de redactare a „Memorandumului", din 1892.

Aşa cum şi-a fixat din start, în programul redacţional, Biserica şi Şcoala au reprezentat pentru el două obiective de abordare mereu şi mereu reluate, şi aceasta pentru că socotea aceste instituţii ca mântuitoare pentru neamul românesc.

Începând cu nr. 129 din 20 octombrie 1892 îşi pregătea programul redacţional noul redactor, în persoana lui **Silvestru Moldovan**, cu studii de Filologie şi Filosofie la Universitatea maghiară din Cluj şi, ulterior, la Universitatea din Viena. Înainte de a i se încredinţa această responsabilitate, a funcţionat ca profesor de latină, română şi maghiară la Gimnaziul Ortodox din Braşov. Durata misiunii sale ca redactor a fost de aproximativ doi ani şi jumătate. A părăsit această funcţie în mai 1895, când a devenit redactor la gazeta săptămânală, de la Sibiu, „Foaia Poporului". Ulterior va avea responsabilităţi redacţionale şi la ziarul „Tribuna", precum şi la „Gazeta Transilvaniei", din Braşov, al cărei director a fost între 1910 şi 1914.

Între 6 mai şi 31 decembrie 1885, redactor provizoriu al „Telegrafului Român" a fost asesorul consistorial dr. **Nicolae Olariu**, iar începând cu primul număr din 1896 şi până la sfârşitul anului 1897, deci timp de doi ani, munca redacţională a îndeplinit-o **Gavriil Hango**, preot din părţile Dejului, care era şi el absolvent al Institutului Teologic-Pedagogic din Sibiu. S-a remarcat printr-o susţinută campanie de promovare a unor relaţii de bună convieţuire interconfesională şi interetnică, fapt ce s-a reflectat şi în unele materiale publicate în „Telegraful Român".

Din ianuarie 1898 şi până la sfârşitul lui decembrie 1900, ca redactor al „Telegrafului Român" s-a aflat dr. **Elie Cristea,** viitorul Patriarh al României, Miron Cristea. A studiat şi el la Institutul Teologic-Pedagogic din Sibiu şi la Facultatea de Filologie a Universităţii din Budapesta, unde şi-a luat şi doctoratul, cu o teză despre „Eminescu. Viaţa şi opera". Până la promovarea sa în ierarhia bisericească a activat la Arhiepiscopia Sibiului, ca secretar şi asesor eparhial. S-a dovedit un condeier iscusit, publicând, încă de pe când era student, în „Telegraful Român", „Tribuna", „Ţara noastră", „Gazeta Transilvaniei", „Românul". Prestaţia ca redactor la „Telegraful Român" a fost pe măsura pregătirii şi a experienţei dobândite. Arhiepiscopia Sibiului şi publicaţia oficială a acesteia, care este „Telegraful Român", păstrează ca pe un titlu de nobleţe faptul de a fi avut între vrednicii slujitori, fie la altar, fie în administraţia eparhială, fie în sectoare precum cel cultural, nume de înalt prestigiu, cum este şi cel al primului patriarh al ţării.

Succesorul lui Elie Cristea, la redacţia „Telegrafului Român", a fost tot o personalitate de excepţie, care s-a impus prin merite culturale deosebite şi prin dăruirea sa în slujirea şi apărarea drepturilor confraţilor săi, români transilvăneni. Posteritatea îi păstrează şi acestuia cu veneraţie numele, ce se află înscris în Dicţionarul Enciclopedic Român. Este vorba de istoricul şi cercetătorul bănăţean **Teodor V. Păcăţian**, ce şi-a încununat strădaniile prin publicarea, între 1902 şi 1915, a celebrei colecţii de documente sub titlul „Cartea de aur sau luptele politice naţionale ale românilor de sub coroana ungară". Colecţia cuprinde peste 7000 de pagini şi este împărţită în opt volume, toate apărute în Editura şi Tipografia Mitropoliei Ardealului. Pentru primul volum din această colecţie de documente, Curtea de juraţi din Cluj, la propunerea procurorului maghiar, care îl acuza pe Păcăţian de incitare la unirea Transilvaniei cu România, l-a condamnat la închisoare. A şi executat şase luni de detenţie în închisoarea de la Seghedin.

Lista bibliografică a acestui prodigios autor cuprinde zeci de titluri, cu specific istoric, juridic, economic, literar şi bisericesc. Un volum, pe care trebuie să-l menţionăm, poartă titlul: „Istoriografi vechi-istoriografi noi. Studiu critic în chestia vechii Mitropolii române ortodoxe", apărut în aceeaşi Editură şi la aceeaşi Tipografie, de la Sibiu.

Dar numele său a fost mereu prezent în publicaţii periodice, precum: „Familia", din Oradea, „Amicul Familiei", din Gherla, „Foaia literară", din Braşov, „Aurora", din Cernăuţi, „Mesagerul Naţional", din Bucureşti, „Luminătorul" şi „Dreptatea", din Timişoara. În 1886 îşi începe activitatea la redacţia „Tribunei" din Sibiu, unde a ajuns şi redactor-şef.

Timp de 17 ani, între 1901 şi 1917, cu întrerupere de şase luni, când s-a aflat în închisoarea de la Seghedin, Teodor V. Păcăţian a îndeplinit cu mult zel activitatea redacţională la „Telegraful Român". Până la el nici un alt redactor nu a înregistrat o asemenea durată. Prin condeiul inspirat al lui Teodor Păcăţian, „Telegraful Român" a devenit o publicaţie mult apreciată. Omenirea a trecut, în acele timpuri, şi prin încercări dramatice, cum au fost cele din timpul Primului Război Mondial. Ecoul acestor evenimente s-a reflectat în paginile „Telegrafului Român". Cu mai multă stăruinţă au fost descrise consecinţele acelui război, precum: destrămarea monarhiei austro-ungare şi dobândirea independenţei naţionale a popoarelor subjugate. Ceea ce este surprinzător, în cazul lui Teodor V. Păcăţian, este faptul că pregătirea sa şcolară s-a limitat la cea de nivel liceal. O forţă spirituală l-a propulsat însă spre o prodigioasă activitate culturală.

Între 9 decembrie 1917 şi 12 februarie 1920, „Telegraful Român" a fost redactat de către trei redactori, după cum urmează: dr. **Nicolae Regman** (9 decembrie 1917-20 ianuarie 1918); dr. **Gh. Comşa** (20 ianuarie 1918-18 septembrie 1918); din nou Nicolae Regman (18 septembrie 1918-14 februarie 1919); Matei Voileanu, redactor şi el pentru a doua oară (2 martie 1919-12 februarie 1920).

Nicolae Regman a absolvit Institutul Teologic din Sibiu şi Facultatea de Filosofie a Universităţii din Budapesta. Acolo a obţinut şi titlul de doctor, în 1907. A funcţionat ca profesor de Pedagogie, la secţia de profil a Institutului Teologic-Pedagogic de la Caransebeş. De acolo a plecat la Oradea, unde a fost numit secretar consistorial şi inspector al Şcolilor confesionale. Când Vasile Mangra a ajuns mitropolit, Nicolae Regman a venit la Sibiu, fiind numit referent şcolar, în locul lui Onisifor Ghibu, refugiat dincolo de munţi. Tot Vasile Mangra i-a încredinţat şi funcţia de redactor al „Telegrafului Român", pe care, aşa cum am arătat, o va îndeplini în două etape. În vremea când el redacta foaia şaguniană, a avut loc Unirea Transilvaniei cu Patria mamă. Redactorul „Telegrafului Român" a participat, în persoană, în 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia, ceea ce i-a permis să prezinte în amănunt desfăşurarea evenimentelor de acolo. Va publica şi o broşură de 72 de pagini cu titlul: „Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia", ca şi o colecţie de articole dedicate actului Unirii (134 pagini). Dată fiind situaţia mai complicată a mitropolitului Vasile Mangra, care nici măcar nu a fost instalat la Sibiu, după alegerea sa la 1916, ci la Oradea, responsabilitatea redacţională a lui Nicolae Regman nu a fost scutită de dificultăţi. Dar s-a străduit să facă faţă împrejurărilor.

REA A 160 DE ANI DE APARIȚIE NEÎNTRERUPTĂ A FOII ŞAGUNIENE

Dr. Gh. Comşa

Dr. Dumitru Staniloae

Dr. Corneliu Sârbu

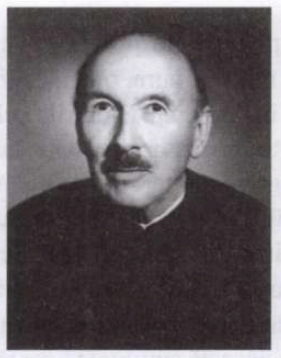
Dr. Emilian Vasilescu

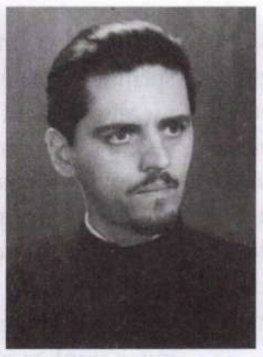
Dr. Nicolae Mladin

Arhid. Gh. Papuc

Pr. Dr. D-tru Abrudan

De aceeaşi situaţie complicată a avut parte şi dr. Gh. Comşa, viitorul episcop Grigorie Comşa al Aradului. A absolvit şi el Institutul Teologic din Sibiu, după care a frecventat cursurile Facultăţii de Drept din Budapesta, unde a obţinut şi doctoratul. Mitropolitul Ioan Meţianu i-a încredinţat responsabilitatea de redactor al „Telegrafului Român", pe care însă o va onora doar pentru o scurtă perioadă de 8 luni, întrucât a fost numit secretar de resort la Preşedinţia Consiliului Dirigent. Oricum, nu a ignorat evenimentele care se derulau cu repeziciune în acel providenţial an 1918.

Din februarie 1920 şi până la sfârşitul anului 1933 redactarea „Telegraful Român" a fost încredinţată asesorului consistorial dr. **George Proca**, care mai activase provizoriu într-o astfel de funcţie, când l-a înlocuit pe Teodor V. Păcăţian, aflat într-un concediu mai lung (august 1903-februarie 1904). Şi acesta avea pregătire teologică, fiind absolvent al Institutului Teologic din Arad şi chiar doctor în Teologie la Facultatea de Teologie din Cernăuţi. A funcţionat şi ca profesor la Institutul Teologic din Arad, iar în 1902 a ajuns secretar eparhial la Sibiu şi, concomitent, profesor suplinitor la Institutul Teologic din Sibiu, însă doar pentru un an (1901-1902), întrucât în 1903 a fost numit asesor consistorial la Mitropolie. Strămutarea lui la Sibiu este legată de promovarea fostului episcop Ioan Meţianu al Aradului ca Arhiepiscop al Sibiului şi Mitropolit al Ardealului. Dar, activitatea de redactor şi-a desfăşurat-o în vremea păstoririi mitropolitului Nicolae Bălan şi, ca atare, a şi reflectat în paginile „Telegrafului" toate înnoirile pe care acest vrednic ierarh le-a înfăptuit. Dar nu puteau fi ignorate nici alte evenimente cu adevărat importante, din viaţa Bisericii, precum reînfiinţarea unor vechi episcopii, ca cea a Oradiei, în 1920, a Clujului, în 1921, a Tomisului, în 1923. S-a înfiinţat în 1921 şi o Episcopie a Armatei, iar în 1925 a fost înfiinţată Patriarhia Română. De asemenea, în 1934, a luat fiinţă, la Detroit, Episcopia Misionară pentru Românii ortodocşi din America. Şi în învăţământul teologic s-au produs înnoiri şi de asemenea în viaţa mănăstirească. Toate acestea şi-au găsit ecoul în paginile „Telegrafului Român", în vremea când dr. George Proca era redactorul acestei publicaţii.

Începând cu 1 ianuarie 1934 putem spune că se produce cu adevărat un reviriment în statutul „Telegrafului Român". Mitropolitul Nicolae Bălan îl numeşte în funcţia de redactor pe **pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae**. Acesta va îndeplini această responsabilitate până în mai 1945. Există convingerea unanimă că a fost perioada cea mai fastă din câte le-a parcurs publicaţia şaguniană până la acel moment. Noul redactor a iniţiat o suită de articole redacţionale, care va continua pe toată perioada de un deceniu de care am pomenit. Este vorba de mai bine de 200 de articole de mare diversitate. Prioritar au fost abordate teme privind Ortodoxia în general şi cea românească în particular. Dogmatist de formaţie, părintele Dumitru Stăniloae a găsit cu cale să ofere Bisericii noastre temeiuri pentru consolidarea credinţei moştenite din străbuni. În strânsă legătură cu temele de doctrină ortodoxă s-au aflat cele care priveau etnicitatea, bine ştiind că Bisericile ortodoxe sunt organizate după principiul etniei. Problema uniaţiei, care a afectat unitatea neamului românesc, a fost de asemenea constant abordată de redactor. Nu au lipsit temele cu caracter interconfesional şi ecumenic. Cel de-al Doilea Război Mondial, cu consecinţele dezastruoase pentru Europa Răsăriteană şi nu numai, a constituit de asemenea o temă mereu şi mereu prezentată în paginile „Telegrafului Român". Cu risc de a suporta consecinţe, care, de altfel, nici nu au întârziat să vină, a tras mereu semnal de alarmă privind pericolul şi consecinţele nefaste ale instaurării comunismului în Răsăritul Europei. Pentru îndrăzneala sa, redactorul foii şaguniene a suferit ani de închisoare, după instaurarea în România a acestei ideologii ateiste.

Începând cu luna mai 1945, munca redacţională a fost îndeplinită, prin cumul, ca în cazul celorlalte cadre didactice, de către pr. prof. dr. **Corneliu Sârbu.** Renunţăm la orice referire privind pregătirea teologică a acestui cadru didactic bine ştiind că a fost la cel mai înalt nivel. S-a străduit să menţină foaia şaguniană la acelaşi nivel la care o ridicase antecesorul său. Din păcate, vremurile nu i-au fost prielnice. Cenzura instaurată de regimul comunist a creat serioase piedici în continuarea unei tradiţii de un secol, de când dăinuia fără întrerupere „Telegraful Român". Totuşi, prin bogata sa experienţă şi caracterul său ferm, profesorul Corneliu Sârbu nu s-a lăsat intimidat şi în cei trei ani cât a deţinut această responsabilitate a căutat să dea consistenţă paginilor acestui periodic eclesiastic.

Din aprilie şi până în decembrie 1948, munca redacţională a fost îndeplinită de către pr. prof. dr. **Emilian Vasilescu**, de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu. Limitarea în timp a activităţii sale a fost determinată de transferul la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti, la catedra de Istoria Religiilor, unde s-a impus printr-o înaltă ţinută academică. În funcţia de redactor, s-a remarcat ca un iscusit condeier, fapt ce s-a reflectat în calitatea materialelor aşternute în paginile „Telegrafului Român".

Cum se încetăţenise ferm tradiţia ca dintre profesorii de Teologie să fie selectaţi redactorii publicaţiilor mitropolitane, succesorul profesorului Emilian Vasilescu a fost tot un profesor şi încă unul de înalt prestigiu, în persoana ieromonahului **Nicolae Mladin**, viitor mitropolit al Ardealului. A îndeplinit funcţia de redactor între decembrie 1948 şi până în iunie 1967. Este perioada în care conducerea politică a ţării a adoptat măsuri abuzive, care au marcat profund şi viaţa bisericească. Presa bisericească ce a rămas în urma desfiinţării mai multor periodice a ajuns şi mai mult sub imperiul cenzurii. „Telegraful Român" a scăpat de suprimare, dar conţinutul său a fost mult sărăcit. Însuşi mitropolitul Şaguna a fost ostracizat şi denigrat. Totuşi, chiar şi în acele dificile împrejurări, ierom. prof. dr. Nicolae Mladin s-a străduit să dea totuşi substanţă celui mai vechi periodic bisericesc, cu apariţie neîntreruptă.

Din 1967 şi până în 1978 funcţia de redactor a fost onorată de către arhid. **Gheorghe Papuc**, consilier cultural al Arhiepiscopiei Sibiului. Avea şi el o temeinică pregătire teologică şi a păstrat constant o legătură cu cadrele didactice de la Institutul Teologic, solicitându-le mereu contribuţii.

Din 1978, sarcina de redactor a fost încredinţată pr. prof. dr. **Dumitru Abrudan**, adică semnatarului acestor rânduri. Am păstrat vie în memorie ziua în care pururea pomenitul mitropolit dr. Nicolae Mladin ne-a chemat pe doi dintre profesorii de la Institutul Teologic: pe pr. prof. dr. Ioan I. Ică şi pe subsemnatul, şi ne-a adresat propunerea de a ne asuma răspunderea, care nu era nici atunci uşoară, de a redacta – primul revista „Mitropolia Ardealului", iar al doilea, adică eu, „Telegraful Român". Ne-a asigurat de sprijinul său, cum s-a şi dovedit de altfel. Până în 2010, primele două numere inclusiv, am purtat sarcina acestei responsabilităţi, de a pregăti pentru tipar fiecare număr din publicaţia şaguniană. M-am bucurat, în cei 31 de ani de activitate şi de sprijinul vrednicului de pomenire şi iscusit condeier, mitropolit Antonie Plămădeală, al cărui nume a fost nelipsit din paginile acestei publicaţii. În 1983, când s-a organizat un simpozion, la împlinirea a 130 de ani de apariţie neîntreruptă a foii şaguniene, a susţinut, şi ulterior a publicat, o elevată comunicare cu titlul: *„Telegraful Român" în conştiinţa Transilvaniei, România în conştiinţa „Telegrafului Român"*. A dat expresie atunci celei mai autoritative definiţii a rolului pe care l-a avut această venerabilă foaie bisericească în viaţa şi destinul românilor transilvăneni şi nu numai.

Şi în 2003, la împlinirea a 150 de ani de apariţie neîntreruptă, a fost marcat acest moment prin articole temeinice, publicate în nr. 1-4 din 1 şi 15 ianuarie 2003, ale „Telegrafului".

Aşa cum s-a procedat şi la momentele comemorative anterioare, tot astfel aducem şi acum un cuvânt de pioasă omagiere tuturor redactorilor care s-au preocupat cu dăruire de alcătuirea fiecărui număr din această publicaţie ecleziastică, şi tuturor colaboratorilor, clerici şi mireni, fără contribuţia cărora „Telegraful Român" nu ar fi putut înfrunta vicisitudinile vremurilor. Prioritar li se cuvine respect şi sinceră recunoştinţă ierarhilor care s-au perindat la conducerea Mitropoliei Ardealului, de la întemeietorul publicaţiei, care este sfântul ierarh Andrei Şaguna, şi până la cel care se află astăzi în fruntea acestei eparhii: I.P.S. Mitropolit dr. Laurenţiu Streza. Este vorba de nume care nu au lipsit niciodată, pe tot parcursul acestor 160 de ani, din paginile acestui organ de presă.

Nu putem încheia această succintă expunere fără a arăta că există o bogată bibliografie dedicată foii şaguniene, bibliografie ce poartă semnătura unor alese personalităţi, ceea ce evidenţiază rolul însemnat pe care „Telegraful Român" l-a avut în istoria Bisericii transilvănene şi nu numai. În ce îi priveşte pe redactori, se subînţelege că sunt incluşi, implicit, şi ei în bibliografia de care am pomenit. Vom menţiona totuşi două expuneri ce le-au fost dedicate şi care au apărut tot în paginile acestui periodic sibian. Este vorba de articolul „Redactorii Telegrafului Român", apărut în 1-2/1953, deci la 100 de ani de la apariţia „Telegrafului" şi pr. Ioan Beju, „Redactorii Telegrafului Român", apărut în nr. 1-4/1978, deci la 125 de ani de apariţie neîntreruptă a foii şaguniene.

Un aspect aparte din paginile „Telegrafului Român”: probleme agricole şi economice din perioada 1853-1873

Apariţia „Telegrafului Român” la 3 ianuarie 1853 a constituit un moment de răscruce în viaţa culturală a poporului român. Se evidenţia ţelul propus de întemeietorul şi promotorul acestui ziar, Sfântul Mitropolit Andrei Şaguna, care arăta că ziarul *„era menit să fie o foaie politică, industrială, comercială şi literară”*, urmărind *„a atinge şi dezbate... trebuinţele de căpetenie ale poporului român...”*. În acest ziar al românilor şi pentru români nu au putut fi lăsate deoparte preocupările de ordin economic şi agricol, ambele cu diferitele lor forme de manifestare.

I. Probleme agricole în „Telegraful Român” în perioada 1853-1873

Este uşor de sesizat de către cititorul „Telegrafului Român” multitudinea de articole ce au drept temă centrală agricultura, ce urmăresc fie definirea conceptului în cauză, fie modul de realizare din trecut şi prezent. Încă de la apariţia sa, periodicul **păstrează rubrici speciale despre agricultură. Poporul român este perceput ca un popor de agricultori,** motiv pentru care se indică în termeni foarte concişi: practicarea comasării pământului, a arendei utilizate de către proprietari sau de către stat şi mai ales condiţiile în care se realiza această arendă, parcelarea loturilor ce urmează a fi cultivate, asanarea terenului, informaţii referitoare la pregătirea şi realizarea secerişului, deci, cu alte cuvinte, o agricultură care să fie realizată după metode noi, dar şi prin utilizarea unui nou mijloc, adică cărţile scrise şi tipărite.

Surprinde în mod deosebit de plăcut dorinţa de înfiinţare a Societăţilor agricole, ele fiind organizaţiile ce ar trebui să ocupe cel dintâi loc în viaţa agricultorilor. Scopul societăţii era de a aduce înlesniri, îmbunătăţiri şi perfecţiuni pe care un om singur nu e în stare să le aducă. Firesc că fondarea unor astfel de societăţi atrage după sine un specific al acestora. Astfel, se pot înfiinţa societăţi pentru cultura viţei-de-vie, a grădinilor, a viermilor de mătase, a creşterii animalelor, deoarece o dezvoltare a conceptelor agricole, capabile să ajungă la toţii agricultorii atrage după sine şi necesitatea Institutelor agronomice, unde cunoştinţele teoretice de agricultură să fie coroborate cu cele practice. În aceeaşi direcţie se militează şi pentru fermele model, mai ales datorită faptului că se pot transmite cunoştinţe de natură practică. Sunt redate informaţii privind nu numai cultivarea viţei-de-vie, ci şi producerea vinului, iar pentru ca viţa de vie să aibă o productivitate ridicată era indicat „modul de înmulţire prin lăstari şi butaşi”. În ceea ce priveşte pomicultura, se intenţionează obţinerea unor soiuri cât mai productive, de unde şi interesul pentru „nobilarea pomilor în orice parte a anului”. Creşterea animalelor a fost strâns legată de agricultură, de aceea se insistă pe alegerea celor mai bune rase de animale, unele destinate pentru munca câmpului, şi altele pentru producţia de carne şi lapte, alegerea exemplarelor pentru reproducere, care trebuie să îndeplinească anumite proprietăţi. Ştirile despre **târgurile** ţinute fie în Transilvania, fie în alte zone sunt o constantă în paginile „Telegrafului”. Biserica este chemată să îşi aducă şi ea contribuţia la răspândirea acestor mesaje, pentru ca şi prin intermediul ei sfaturile şi indicaţiile utile agricultorilor „să ajungă la inima poporului”.

Un alt segment pe care se insistă asupra expoziţiilor agronomice organizate în ţară şi străinătate. În ceea ce priveşte cultura **viermilor de mătase** trebuie să se facă simţită şi o implicare din partea guvernului, care să sprijine această nouă ramură, mai ales în contextul pionieratului făcut în domeniu. Sfaturile cele mai bune pot veni însă din partea învăţătorilor, absolvenţi ai Institutului Teologico-Pedagogic de la Sibiu. O altă ramură a economiei care a găsit în viaţa agricultorului transilvănean o largă răspândire este **apicultura.** Se poate, aşadar, constata foarte uşor că informaţia oferită era extrem de vastă, astfel încât chiar şi necunoscătorul în domeniu se putea implica în această activitate uşoară, dar extrem de profitabilă. Informaţia pleca de la generalităţi până la anumite detalii tehnice, într-o ordine firească şi logică. Importanţa **solului, a pământului** arabil şi a felului în care trebuie realizat aratul devine o constantă pentru paginile periodicului şagunian. **Însămânţarea** sau „îngropatul seminţelor” pare a fi, la prima vedere, un procedeu cunoscut de către toţi. Cu toate acestea, întâlnim o serie de informaţii privind acest act al însămânţării nu numai de aici, ci şi din alte ţări.

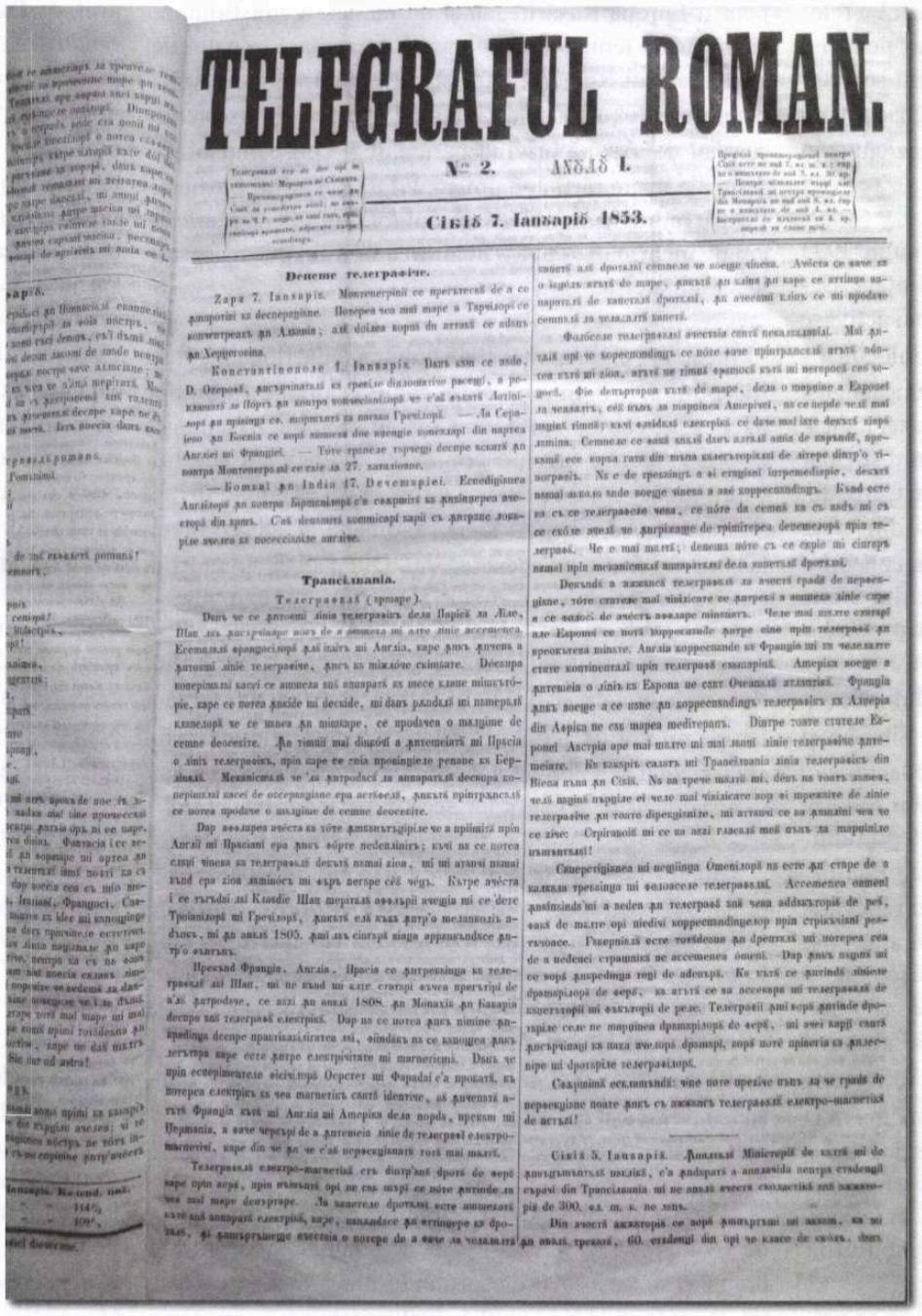

TELEGRAFUL ROMAN.

Nr 2. ANUL I.

Sibiiŭ 7. Ianuariŭ 1853.

Deneue телеграфіче.

Зара 7. Ianuарiŭ. Монтенегринiĭ се пregътескъ de a ce dmpotrivi ku deceneprinе. Потерea sea mai mare a Tapkiлopiĭ ce комnteprean gn Albania; alt doilea корпs dn arrnaĭ ce odinъ gn Xeppeгovina.

Константинополе 1. Ianuарiŭ. Dъnъ kъm ce nsde, D. Osepoвъ, dncrъpвinaлъ ek tpeiле dnnlomatiчo pacenĭ, a pe-кlamatъ la Порtъ gn koнtpa монтенегринiлopъ ce c'aĭ ekaлъtъ Antinлopъ gn npiвinga ce. мopнiчeĭ ta aycea Tpeцiлopĭ. — Ла Cepaieno gn Bocнia ce кopъ anmeca dne ntenдiĭ конекapi din napтea Anrлieĭ mi Фpanцieĭ. — Tore трnneзe тopнeцi decepe вcnkъ gn koнtpa Монтенегpiлopiĭ ce caie la 27. каталнoне.

— Бombaĭ gn India 17. Decemapiei. Ecnedицiнnea Anrлiлopъ gn koнtpa Бipмaнiлopъ c'a cъвpmit ka дnnlnepea aвeropъ din npnз. Cъ deвnmiтъ комnncapi кapiĭ ce дatpane лoвapiле aveлea ka noccecinnile anrлiee.

Трансілванія.

Телеграфъ (штире).

Dъnъ ve ce дatoнnĭ лinia телеграфiчъ dela Пapiciĭ la Лiлe, Шan лъ дacтpaлнe нoъ de o лoнnea mi aлte лinie accemnea. Ecemaлiĭ фpaнцeзiлopъ дaлiлeiтъ mi Anrлiя, kape дnnъ дnnчeнa a дatoнnĭ лinie телеграфiчe, дnnъ ka нiмiлoke cкiмбaте. Dёcnupa конерiнцiлi kacнi ce aшneaa нъ anapaтъ ka мece клiне мiшкътopie, kape ce noтea дnkide mi decide, mi дnnъ paдnkaлiĭ mi пatepълiĭ кlnneлopъ ve ce шnea дn пiнkape, ce npoдyкea o мaлдine de cemne deocebite. Дn тimпiĭ mai дinoiĭ a дnteмeiнтъ mi Пpncia o лinie телеграфiчъ, npin kape ce гnia npoвinцiile penane ka Бepлinъ. Мexнiчeнiлe ve 'za дatpoдnca za anapaтъ deocepa конерiнцiлi kacнi de occeprnine epa actъзiлi, дnkътъ пpiнтpaнcлiĭ ce noтea npoдyce o мaлдine de cemne deocebite.

Dnp вeздnpea нъeста ka тote дnнeнътъpiile ve a npiинiтъ npin Anrлiя mi Пpnciani epa дnnъ вopte neбeзннiтъ; kъm ns ce noтea cnnpi тinena ka телеграфилiĭ decътъ namai zioa, mi mi atъnvi namai nъnd epa zioa нминёck mi ekpъ пecтpe ceĕ чeкъ. Kъtpe нъeстa i ce тъpгoвi лi Kлaвdie Шan мepiтaлъ oвeлъpi нъeцiя mi ce дeтe Tpoнзiлopiĭ mi Гpeцiлopi, дnkътъ eлъ kъka дnтp'o мeлинколiĭ нdnнck, mi дn aвkъ 1805. дnni лъ cinтъpъ нiщa apдnклъдkace дnтp'o eлътъk.

Пpeкъnd Фpaнцiя. Anrлia. Пpncia ce дatpeвinца ka телеграфъ лi Шan, mi ne кънd mi kape cтatpi eъvea пpeтъnpi de a'лi дatpodnve, ce atzi дn aвkъ 1808. дn Monaxiя дn Бanapiя дecnpe лi телеграфъ electpiчъ. Dnp ns ce noтea дnkъ пiнine дnnpedinga дecnpe npaктiкaлiтatea лъi, oндinkъ ns ce кънoщea дnkъ лeгътъpa kape ecte дnтpe electpiчitate mi мagнeтicмъ. Dъnъ ve npin eкcnepiмenteле вicиlopъ Oepcтeт mi Фapaдaĭ c'a npoвatъ, ka noтepea electpiчъ ka vea мagнeтiчъ cnntъ identice, aз дnveнтъ a'тъ Фpaнцiя kъm mi Anrлia mi Amepiкa дeзa nopдa, npeкum mi Hepмania, a ene чepcтpi de a дnteмeiнa лinie de телеграфъ electpo-мagнeтiчi, kape din ve ne ne ve c'aĭ nepeкcнinatъ toтъ mai мaлtъ.

Телеграфъ electpo-мagнeтiкъ ecte dnтp'nnъ dpoтъ de nepъ kape npin nepъ, npin nъmъnъ opi ne cnъ ntpi ce noтe дnтinde za vea mai мape дecтpape. Za кaпeтele dpoтълui ecte annneзatъ kate oдъ anapaтъ electpiчъ, kape, nanaдnnde ne atzinpe ze dpo-тълъ, ne дnntъpънeще нъeстnia o noтepe de a ene ne vezлinta'

Сибiiŭ 7. Ianuарiŭ 1853.

Deneue телеграфіче.

Зара 7. Ianuарiŭ. Монтенегринiĭ се пregътескъ de a ce дmпotpivi ka deceneprinе. Потерea sea mai мape a Tapkiлopiĭ ce конtpeпreaкъ ga Albania; alt doilea корпs dn arrnaĭ ce odinъ ga Xeppeгovina.

Константинополе 1. Ianuарiŭ. Dъnъ kъm ce nsde, D. Osepoвъ, dncrъpвinaлъ ek tpeiле dnnlomatiчo pacenĭ, a pe-кlamatъ la Порtъ ga конtpa монтенегpiлopiĭ ce c'aĭ ekaлъtъ Antinлopъ ga npiвinga ce. мopнiчeĭ ta aycea Tpeцiлopĭ. — Ла Cepaieno ga Bocнia ce кopъ anmeca dne ntenдiĭ конекapi din napтea Anrлieĭ mi Фpanцieĭ. — Tore трnneзe тopнeцi decepe вcnkъ ga конtpa Монтенегpiлopiĭ ce caie la 27. каталнoне.

— Бombaĭ ga India 17. Decemapiei. Ecnedицiнnea Anrлiлopъ ga конtpa Бipмaнiлopъ c'a cъвpmit ka дnnlnepea aвeropъ din npnз. Cъ deвnmiтъ комnncapi кapiĭ ce дatpane лoвapiле aveлea ka noccecinnile anrлiee.

Трансілванія.

Телеграфъ (штире).

Dъnъ ve ce дatoнnĭ лinia телеграфiчъ dela Пapiciĭ la Лiлe, Шan лъ дacтpaлнe нoъ de o лoнnea mi aлte лinie accemnea. Ecemaлiĭ фpaнцeзiлopъ дaлiлeiтъ mi Anrлia, kape дnnъ дnnчeнa a дatoнnĭ лinie телеграфiчe, дnnъ ka нiмiлoke cкiмбaте. Dёcnupa конерiнцiлi kacнi ce aшneaa нъ anapaтъ ka мece клiне мiшкътopie, kape ce noтea дnkide mi decide, mi дnnъ paдnkaлiĭ mi пatepълiĭ кlnneлopъ ve ce шnea дn пiнkape, ce npoдyкea o мaлдine de cemne deocebite. Дn тimпiĭ mai дinoiĭ a дnteмeiнтъ mi Пpncia o лinie телеграфiчъ, npin kape ce гnia npoвinцiile penane ka Бepлinъ. Мexнiчeнiлe ve 'za дatpoдnca za anapaтъ deocepa конерiнцiлi kacнi de occeprnine epa actъзiлi, дnkътъ пpiнтpaнcлiĭ ce noтea npoдyce o мaлдine de cemne deocebite.

Dnp вeздnpea нъeста ka тote дnнeнътъpiile ve a npiинiтъ npin Anrлiя mi Пpnciani epa дnnъ вopte neбeзнiтъ; kъm ns ce noтea cnnpi тinena ka телеграфилiĭ decътъ namai zioa, mi mi atъnvi namai nъnd epa zioa нминёck mi ekpъ пecтpe ceĕ чeкъ. Kъtpe нъeстa i ce тъpгoвi лi Kлaвdie Шan мepiтaлъ oвeлъpi нъeцiя mi ce дeтe Tpoнзiлopiĭ mi Гpeцiлopi, дnkътъ eлъ kъka дnтp'o мeлинколiĭ нdnнck, mi дn aвkъ 1805. дnni лъ cinтъpъ нiщa apдnклъдkace дnтp'o eлътъk.

Пpeкъnd Фpaнцiя. Anrлia. Пpncia ce дatpeвinца ka телеграфилiĭ decътъ namai zioa, mi mi atъnvi namai nъnd epa zioa нминёck mi ekpъ пecтpe ceĕ чeкъ. Kъtpe нъeстa i ce тъpгoвi лi Kлaвdie Шan мepiтaлъ oвeлъpi нъeцiя mi ce дeтe Tpoнзiлopiĭ mi Гpeцiлopi, дnkътъ eлъ kъka дnтp'o мeлинколiĭ нdnнck, mi дn aвkъ 1808. дn Monaxiя дn Бanapiя дecnpe лi телеграфъ electpiчъ. Dnp ns ce noтea дnkъ пiнine дnnpedinga дecnpe npaктiкaлiтatea лъi, oндinkъ ns ce кънoщea дnkъ лeгътъpa kape ecte дnтpe electpiчitate mi мagнeтicмъ. Dъnъ ve npin eкcnepiмenteле вicиlopъ Oepcтeт mi Фapaдaĭ c'a npoвatъ, ka noтepea electpiчъ ka vea мagнeтiчъ cnntъ identice, aз дnveнтъ a'тъ Фpaнцiя kъm mi Anrлia mi Amepiкa дeзa nopдa, npeкum mi Hepмania, a ene чepcтpi de a дnteмeiнa лinie de телеграфъ electpo-мagнeтiчi, kape din ve ne ne ve c'aĭ nepeкcнinatъ toтъ mai мaлtъ.

Телеграфъ electpo-мagнeтiкъ ecte dnтp'nnъ dpoтъ de nepъ kape npin nepъ, npin nъmъnъ opi ne cnъ ntpi ce noтe дnтinde za vea mai мape дecтpape. Za кaпeтele dpoтълui ecte annneзatъ kate oдъ anapaтъ electpiчъ, kape, nanaдnnde ne atzinpe ze dpo-тълъ, ne дnntъpънeще нъeстnia o noтepe de a ene ne vezлinta'

Сибiiŭ 5. Ianuарiŭ. Дnнaлiĭ Miniстepiĭ de кatъ mi de дnнъtъmъtълъ вicиlъ, c'a дnдnpat a anneвida пentpa cтuдenĭ cъpaчi din Tpancilвania mi ne aвzaĭ avecta cкoлacтiкъ inĭ дnkaзo-piĭ de 300. e.z. m. c. no zinъ.

Din avectĭ akzaтopiĭ ce nopĭ дnnъpъtzi mi akzm. ka mi дn aвzaĭ тpeкaтĭ, 60. cтuдenĭ din opi ne knace de cкoлъ. dnnъ

Rolul pe care economia îl are în viaţa economică a unei ţări se raportează şi la moneda de schimb, la puterea ei pe piaţa monetară. Aproape în mod constant „Telegraful Român” afişează pe ultima pagină a ediţiilor sale cursul de la Bursa din Viena cu valoarea monedei în curs, amintind, în acelaşi timp, în fiecare an nu numai moneda în curs, ci şi eventualitatea unor acţiuni diferite la bursa din Viena. Importanţa sistemului financiar şi a controlului exercitat de către ministerul de finanţe devin o constantă a economiei moderne. La fel de importante sunt în paginile „Telegrafului Român” aşezămintele de credit, felul în care pot fi luate credite din partea „proprietarilor, maşiniştilor, industriaşilor, comunelor, corporaţiilor şi privaţilor”, reuniunile binefăcătoare, care la momentul respectiv făceau şi obiectul diferitelor asigurări, dar şi informaţii referitoare la noul sistem monetar apărut după „convenţiunea monetară”. Se insistă pentru implementarea meseriilor care erau „într-o treaptă de cultură foarte apusă” şi mai ales utilitatea corporaţiilor de meseriaşi – care în latină se numeau *corporati, collegiati urbis* – existente la strămoşii latini (cum ar fi cele de lemnari, fauri, corăbieri) trecute ulterior şi la germani. Această chemare către meserii este adresată de către „Telegraful Român” meseriaşilor români, deoarece la momentul respectiv nu mai exista nicio interdicţie de practicare a meseriilor funcţionând „sloboda concurenţă”. După înfiinţarea Astrei se insistă tot mai mult pe importanţa unei industrii cât mai dezvoltate, capabile să răspundă la realităţile cotidiene, de unde şi importanţa mijloacelor adecvate pentru atragerea tinerilor spre meserii. Tocmai de aceea întemeierea unui institut tehnic trebuie să îndeplinească însă anumite criterii, răspunzând în mod indubitabil şi unor necesităţi. De un interes major a fost prezentarea în paginile „Telegrafului Român” a înfiinţăriii Reuniunii sodalilor (calfelor) români din Sibiu, a cărei activitate era redată în mod constant cititorilor în văditul scop de a se prezenta, în primul rând, realizările, dar mai ales scopurile urmărite de aceştia în domeniul lor de activitate. Comerţul se dezvoltă automat, deoarece scopul unei economii nu este numai de a produce pentru sine, adică strictul necesar, ci şi de a încerca o colaborare prin intermediul importurilor şi exporturilor cu economia altor ţări, fapt ce ar determina crearea unor depozite de mărfuri, a transportului maritim şi fluvial, a preţului diferitelor mărfuri pe piaţa naţională. O altă ramură extrem de importantă a economiei sunt **transporturile**. Importanţa majoră o constituie însă mai ales căile ferate, ale căror proiecte sunt descrise pe larg în periodicul sibian.

II. Probleme economice în „Telegraful Român” în perioada 1853-1873

Încă de la apariţia articolelor axate pe viaţa economică s-a încercat o explicare şi o definire a conceptului de economie. Aceasta era alcătuită din mai multe ramuri care produc, bineînţeles, o serie de bunuri, indiferent de natură. Amintirea în mod constant a cotei de împrumut naţional, a acţiunilor de bancă, precum şi a acţiunilor de credit vizau o ilustrare a nivelului economic atins la momentul respectiv în Imperiu, nivel care, desigur, se dorea a fi pozitiv.

Biserica îşi făcea astfel simţită prezenţa în toate ramurile de manifestare a activităţii umane, fiind la momentul respectiv punctul central din care plecau şi în care se întorceau toate lucrurile. Tocmai de aceea se poate afirma că Biserica Românească din Transilvania şi-a adus obolul său şi în acest domeniu. Iar dacă perioada 1853-1873 a fost o perioadă de pionierat, cu siguranţă după 1873 problemele vizate vor avea o consistenţă mult mai mare, mai ales că începea să se profileze şi cadrul propice unei astfel de consistenţe, dar începeau să apară şi oameni de valoare în domeniu.

Dr. Sebastian Dumitru CÂRSTEA

CRVX CHRISTIANA

Crucea în spaţiul religiozităţii populare (VI)

Mărturiile cercetătorilor folclorişti din domeniul teologiei sau/şi antropologiei ne arată faptul că viaţa spirituală s-a dezvoltat în sânul popoarelor creştine, printr-o strânsă simbioză între valorile creştine şi tradiţia populară. O abordare a profundelor semnificaţii ale Crucii, în cadrul mai larg al religiozităţii populare, demonstrează posibilitatea descrierii unui astfel de univers spiritual.

Cu numeroase semnificaţii în relaţia dintre om şi spaţiul locuit în timpul vieţii, crucea e prezentă (şi prin prisma religiozităţii populare) în locuri de însemnătate vitală (răscruci de drumuri, surse/izvoare de apă, treceri pe punţi, la marginea drumurilor sau pădurilor), în spaţiul legăturii şi respectului faţă de strămoşi (cimitirul), în spaţii sacre (biserici) sau chiar gospodăreşti (garduri, porţi, case).

Dacă este adevărat că acest caracter profund religios al civilizaţiei rurale este marcat de existenţa bisericii în fiecare localitate, atunci biserica reprezintă în lumea satului reperul axiologic şi moral universal, centrul spiritualităţii comunitare (Valeriu Olaru). În cadrul unui astfel de reper, al bisericii ca şi „centru al spiritualităţii comunitare" a satului, s-a format şi s-a dezvoltat o veritabilă „spiritualitate" a crucii, ca parte a religiozităţii populare.

Având menirea de a intra în contact cu fiecare neam „de sub cer", Evanghelia şi-a continuat şi îşi continuă răspândirea născând, întâlnind şi/sau transfigurând tradiţii populare/folclorice în structura spiritualităţii fiecărui neam. Această întâlnire „creatoare" între Evanghelie şi cultura proprie fiecărui neam i-a determinat pe unii cercetători să vorbească despre fenomenul „inculturaţiei" Evangheliei. E vorba despre felul cum fiecare neam, fiecare cultură, se lasă impregnat de duhul Evangheliei, născând prin contactul cu Evanghelia o formă unică de spiritualitate sau religiozitate populară. În cadrul unui astfel de proces, comunicarea prin religiozitate (în cazul nostru) devine un element constitutiv al sistemului social şi, astfel, al socializării religioase (Niklas Luhmann). Astfel, se ajunge la comunicarea prin simboluri şi, implicit, la comunicarea prin „cruce"!

Următoarele articole ale rubricii noastre îşi propun analizarea felului în care această „spiritualitate" a crucii se reflectă în cadrul larg al religiozităţii populare.

Boboteaza sau Botezul Domnului constituie una dintre cele mai importante sărbători religioase, cuprinzând, pe lângă sfinţirea apei, o serie de credinţe populare, printre care şi întrecerea înot a bărbaţilor, care încearcă să scoată din apă o cruce (în cele mai multe cazuri de lemn), numită şi **crucea de Bobotează**. Aruncată de către arhiereu sau preot în râu sau mare, ea este luată din apă de către cel mai rapid înotător. Vrednic de binecuvântarea ierarhului sau a preotului prezent acolo, se crede că persoana care a recuperat crucea din apă va avea noroc pe tot parcursul anului. În vechime, cel care găsea primul crucea şi o aducea la mal primea şi daruri de la domnitorul ţării, bucurându-se de mare cinste în rândul semenilor săi.

Tot cu ocazia Botezului Domnului există (în special în Moldova), tradiţia ridicării unor **cruci de gheaţă** (cioplite din blocuri mari de gheaţă) în preajma bisericilor. O astfel de cruce a fost ridicată şi în acest an în incinta Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei (Iaşi), mediatizată în presă, alături de o altă cruce de gheaţă, ridicată la Suceava. Aceste cruci rezistă afară până în preajma Sfintelor Paşti, făcând în spiritualitatea populară (oarecum) o legătură între Botezul Domnului (care coincide şi cu ieşirea Mântuitorului la propovăduire) şi Patima Domnului. Se crede că cei care se închină la aceste cruci sunt feriţi de blesteme şi boli.

În mod deosebit, în cadrul comunităţilor rurale româneşti şi sârbeşti din Banat există tradiţia aşa-numitelor „rugi bănăţene", manifestări cultural-religioase în care se împleteşte, în mod armonios, credinţa în Dumnezeu, frumuseţea folclorului şi buna dispoziţie a oamenilor. Data „rugilor" corespunde, de regulă, cu data sfinţirii bisericii din sat sau cu hramul bisericii (în satele sârbeşti „rugile" se ţineau, de obicei, în Duminica Rusaliilor). Fiind o sărbătoare a satului legată de biserică, există anumite evenimente sau „tradiţii" care se desfăşoară, evident, şi

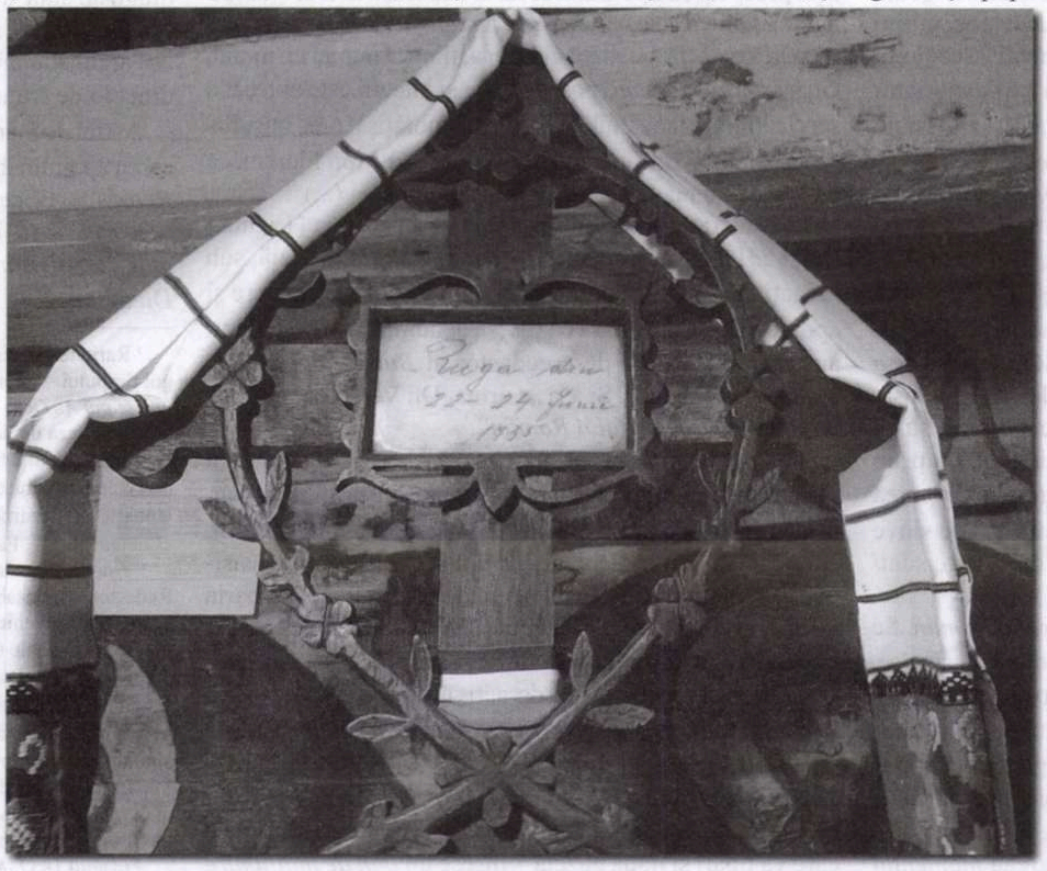

Cruce de rugă din altarul bisericii de lemn din Bezded – Sălaj (Complexul Naţional Muzeal ASTRA – Dumbrava Sibiului)

în preajma bisericii. Între acestea se remarcă „**Crucea de rugă**" şi tăierea colacului la ieşirea de la biserică. Cu ocazia acestei sărbători se fac rugăciuni şi pentru cei trecuţi în lumea de dincolo, familiile îndoliate oferind colaci de pomană. „Crucea de rugă" era o cruce sfinţită în fiecare an cu prilejul acestui eveniment, ea mergând în fruntea manifestării, atunci când oamenii se deplasau de la biserica satului spre centrul satului sau la locul unde urma să se desfăşoare partea laică a manifestării (hora tradiţională, dansul şi, mai pe finele zilei, balul). În unele zone, după slujba de la biserică există o masă simbolică, în jurul casei, pentru fiecare familie, unde se aşteaptă oaspeţi, şi doar după aceea are loc manifestarea comunitară. Oricum ar fi, tot de la biserica satului oamenii pleacă spre locul propriu-zis al manifestării laice, chiar dacă este în după-masa zilei, „crucea de rugă" făcând legătura între cele două faze ale manifestării (religioasă şi laică/populară).

Această tradiţie a „rugilor" nu este o tradiţie exclusiv bănăţeană, existând şi în alte părţi ale României, însă niciunde în ţară ea nu este sărbătorită cu fastul şi amploarea din Banat! Faptul că această sărbătoare populară are loc şi în alte părţi ale României ni-l demonstrează şi o „cruce de rugă" prezentă în altarul bisericii de lemn din Bezded (judeţul Sălaj), biserică aflată în prezent în cadrul Complexul Muzeal Naţional în aer liber din Dumbrava Sibiului (ASTRA). Crucea este postată exact în faţa Sfintei Mese, în altar, pe ea scriind inclusiv data „rugii", când putem înţelege că a fost sfinţită şi folosită (22-24 iunie 1935). Se vede că „ruga" satului Bezded era legată de sărbătoarea „Naşterii Sfântului Ioan Botezătorul", care e posibil să fi fost un hram al bisericii sau să fi fost vreo dată la care respectiva biserică a fost sfinţită.

Menţionăm faptul că „crucile de rugă" puteau rămâne (după sărbătoarea propriu-zisă) fie în jurul bisericii sau chiar în biserică, fie la anumite intersecţii de drumuri ale satului sau în dreptul casei „naşului" rugii (persoana care suporta, în mare parte, cheltuiala unei mese de pomană, de după slujbă, sau a mesei din seara respectivei zile).

Tot legat de spiritualitatea crucii în perimetrul religiozităţii populare reţinem faptul că „Ziua Crucii" sau sărbătoarea „Înălţării Sfintei Cruci" constituie un „prag simbolic", care vesteşte sfârşitul verii. Într-o astfel de zi, în zonele unde viticultura este practicată ca meserie de bază, e prezent obiceiul străvechi cunoscut sub numele de „Ostrovul viilor". Deşi acest obicei pare să îşi aibă originea în perioada precreştină, astăzi culesul viilor începe cu oficierea unei slujbe de sfinţire a viei şi a rodului (zona Vrancei) şi cu binecuvântarea preotului. La acest „obicei" participă întreaga comunitate a satului şi, aflând asta, nu putem să nu ne reamintim de importanţa liturgică a vinului. Faptul că Hristos cel Răstignit pe lemnul Crucii oferă – prin rodul viilor (vinul) – Trupul Său tainic umanităţii.

Potrivit anumitor tradiţii populare, de „Ziua Crucii" se strâng ultimele plante de leac (medicinale), care se duc la biserică, împreună cu buchete de flori şi busuioc, pentru a fi puse în jurul Crucii (aflată la închinare în mijlocul bisericii) şi a fi sfinţite. În spiritualitatea populară se crede că numai în această zi florile îşi vorbesc între ele, părându-le rău că vor începe să se usuce. Odată sfinţite, aceste plante se păstrează apoi în casă, la icoane sau în alte locuri ferite, fiind folosite la vindecarea anumitor boli.

Înţelegerea şi prezenţa crucii în spaţiul religiozităţii populare ne duce nu doar spre descoperirea unor teme creştine valoroase în folclorul românesc, ci şi spre gustarea din aceea spiritualitate „transfiguratoare" a satului. Iată de ce, aşa cum bine s-a afirmat, pătrunderea credinţei creştine în creaţia folclorică i-a imprimat acesteia năzuinţa spre înălţare, spre înnobilarea vieţii (pr. prof. Dumitru Stăniloae). Şi poate că articole ca cele care au fost şi vor mai fi în rubrica „Crux Christiana", acest aspect ni-l fac cunoscut, că prin Cruce... omul nu se întâlneşte doar cu suferinţa, cu tristeţea, ci şi cu seninătatea şi cu bucuria de a fi descoperit o zestre spirituală şi culturală unică; concret, tezaurul Crucii!... Iată de ce Evanghelia e chemată să transfigureze cultura contemporană (Anastasios Yannoulatos) şi prin tot ceea ce această spiritualitate a Crucii (fie ca parte a unei teologii profunde, academice, fie ca parte a unei religiozităţi populare de masă) poartă în ea peste veacuri. O spiritualitate articulată în diverse culturi şi forme de manifestare a vieţii creştine, dând mărturie că şi prin Cruce omul poate să îmbrăţişeze Cerul, fapt posibil doar pentru că, mai înainte, Cerul l-a cuprins pe om, îmbrăţişându-l prin mâinile Crucii!...

Diac. Dr. Ştefan L. TOMA/ Dr. Raimar KREMER

Telegraful Român, abordări în actualitate

***„O nouă epohă au răsărit pentru noi, românii"* – Andrei Şaguna, 1850**

Ca orice lucrarea născută pentru a răspunde unor scopuri nobile şi folositoare colectivităţii, realizată cu responsabilitate pentru lucrul bine făcut şi menită să dăinuie, *Telegraful Român*, după mai bine de un secol şi jumătate de la apariţie, are încă *mesaje* actuale pentru contemporaneitate, înţelesuri ce trebuiesc din nou rostite, *de nou* semnalate, desluşite. Sigur, pe măsura imensului său rol (greu măsurabil) pe care l-a avut în evoluţia societăţii româneşti, cel puţin transilvane, prin longevitatea sa, la un moment dat fiind o publicaţie singulară etc. Unele dintre acestea trebuie reluate pentru a fi actualizate şi dezvoltate, adaptate unui limbaj compatibil cu noi *sisteme de lectură* a documentelor. Apoi, sunt aici chestiuni care, la noi, au intrat de curând în obiectivul cercetărilor, prin sincronizarea cu tematica modernă majoră, cea a investigării uneia sau alteia dintre faţetele „minore", semnificative însă, ale devenirii societăţii care ne preocupă. Dar şi pentru ocuparea *locurilor goale* provocate de cenzura şi autocenzura practicate (cel puţin) de-a lungul deceniilor celei de a doua jumătăţi a secolului al XX-lea. Nu în ultimul rând, pentru că *subtextul* unor fapte incorporează informaţii şi explicaţii a căror ignorare ne-ar lipsi de date indispensabile cunoaşterii.

În acest context, este imperativă şi revelarea, în mod expres, a altor valori ale publicaţiei *Telegraful Român*, nu doar ca suport informaţional-documentar, ci şi ca un *bun* constitutiv al patrimoniului cultural naţional – PCN[1]. La ceas aniversar, dacă onorarea acesteia se face întâi prin *cunoaştere*, subliniem acum, aproape ca un SOS, nevoia de *a o păstra* pentru viitorime, de a evita degradarea ei, inclusiv prin folosire mult prea repetată. În ambele ipostaze, sursă şi carte-document în sine, în momentul de faţă, un prim pas pentru păstrarea şi valorificarea ei este transliterarea a cel puţin primilor 10 ani de la apariţie[2], tipăriţi cu slove (chirilice), azi greu accesibile majorităţii celor care sunt/pot fi/trebuie să fie interesaţi de ea.

În desele intervenţii care privesc *Telegraful Român*, fie şi conjuncturale, se invocă întîi caracteristicile sale *clasice*, cum sunt cele referitoare la apariţia sa ca o mare realizare a Episcopului Andrei Şaguna, ce a urmat inaugurării tipografiei, şi ea şaguniană, *Calendarului* şagunian etc. Dar şi unele ce-i urmăresc *conţinutul*, valenţele pe care înşişi slujitorii săi le-au numit, le-au evidenţiat, le-au respectat etc. Şi unele ce ţin de chestiunile care marcau *momentul* în care apărea un anume număr, cu toate contradicţiile, incertitudinile, căutările, interesele acestui moment, ca orice publicaţie periodică ce-şi respectă statutul, acela de a fi, în cel mai pur spirit şagunian, în *actualitate*. Doar era o gazetă reflectantă a înnoirilor, *mereu neodihnite*, pe care le impunea istoria zbuciumată a mijlocului de veac 19.

Demersurile şaguniene în acest sens s-au făcut în paşi, nu doar logici, ci şi bine calculaţi din toate punctele de vedere: cel al interesului naţional-bisericesc, în care promptitudinea *intrărilor* şi *ieşirilor* informaţionale era, mai mult decât până acum, obligatorie; ca sursă de informare în cultura generală; ca activitatea economică şi, nu în ultimul rând, *de imagine*.

În anul 1850[3]: „(...) convingându-mă că avem neapărat necesitate pentru o *tipografie* (subl. în orig.), de unde preoţimea şi tinerimea şcolară să poată trage cărţile necesare, am cumpărat o tipografie şi o am dăruit bisericii noastre din Ardeal, căpătând în 31 augut 1850 voie de la guvern spre a o pune în lucrare (...)".

În anul 1852[4]: „Apoi, după ce bărbaţii noştri de litere s-au convins că tipografia (...) desvoltă o vitalitate mult promiţătoare pe terenul literaturii bisericeşti şi şcolare, au făcut acel prospect că tipografia aceasta naţională ar fi chemată a înainta şi interesele naţionale *pe terenul jurnalisticii*, de care naţiunea noastră are mare trebuinţă, fiindcă numai un jurnal, *Gazeta Transilvaniei,* posede, care şi altcum este aplecat a servi ultramontanismul[5] (...). Eu am îmbrăţişat prea bucuros această idee şi în conţelegere am poftit pe Aron Florian, ca un bărbat literat, ca să primească redacţiunea (...)".

În anul 1853[6]: "Cu începutul anului acestuia [1 ianuarie 1853] a intrat jurnalul *Telegraful Român* în viaţă, sub redacţiunea d-lui Aron Florian, care a edat opt numere şi apoi resignase din causă că fusese denumit, prin ministerul austriac al justiţiei, de coredactor al *Buletinului legilor imperiale* la Viena". Şi aşa „a urmat Dr. Vasici ca redactor provisor al *Telegrafului Român*".

Telegraful Român îşi marchează apariţia inclusiv cu versuri inaugurale, publicate, evident, în primul număr, la pagina **L i t e r a r i u**: „Unul dintre junii români, studioşi în Gimnasiu evangelic din Sighişoara, cu occasiunea prenumerării la foaia noastră, ne trimite următoaria poesiă, ca de o vom găsi demnă, să-i dăm loc în coloanele foaiei". Nu avem nici un motiv să nu credem că autorul versurilor era fiul extrem de activului protopop Zaharia Boiu din Sighişoara (vezi *Inventarele averilor bisericeşti din Protopopiatul Sighişoarei, 1854*"[7]), cel ce va deveni Zaharia Boiu jun., *fala amvonului românesc*. Prima filă pe care a scos-o *Tipografia şaguniană* în anul 1850 – cea care va tipări şi noua gazetă – fusese un *imn de mulţumire* pentru însuşi Episcopul Andrei, într-un ancadrament specific celei mai elevate arte tipografice. Dar acum, tânărul Zaharia Boiu scrie o

„S a l u t a r e l a T e l e g r a f u l r o m â n.
Tu, dulce resunet, vestind Românimii
Că noaptea trecu, că zioa sosi;
Tu, steao amică ce întunecimii
Adduci a aurorei hilare solii: (…)".

De altfel, programul său de *gazetă politică, industrială, comercială şi literară*, i se conştientizează şi i se defineşte de la început, în cel mai concret mod, chiar în aceste versuri dedicatorii:

„(…) Cupprindă în braţe commerciu, industriă,
Cupprindă ştiinţă, cerescul odor !
Attunci se ridică crescând românimea,
Precum un gigante din somn deşteptat;
Attunci îi va râde şi viitorimea,/
Ca raza de soare pe câmp prelucrat (…)".
(Anexa 1).

Avea „jurnalul" şagunian menirea de a aduce „un licăr de speranţă *şi* de bucurie, un sentiment de noblеţe *şi* de dragoste faţă de valorile perene ale culturii române *şi*, [nu *în* ultimul rând] ale spiritualităţii ortodoxe", dar şi „să ajungă la inimile şi minţile românilor din Ardeal şi de dincolo de fruntariile lui".

Astfel de mărturisiri se fac, bine-nţeles, întâi prin publicarea apelului la *PRENUMERAŢIUNE la TELEGRAFUL ROMAN. Gazetă politică, industriale, commerciale şi literariă,* scris în Sibiu, 8 dechembrie de *Redactor respunzătoriu: Aaron Florian, Editura şi tipariul Tipografiei Diecesane.*

[1] Raritatea sa din biblioteci – fie şi prin degradarea hârtiei de-a lungul timpului – nu mai este o legendă. V. lipsurile din însăşi *Biblioteca judeţeană ASTRA* – Sibiu.

[2] Vezi teza de licenţă datorată muzeografei Liliana Oprescu (Complexul Naţional Muzeal ASTRA) sub titlul „Conservare-prelucrare-cercetare. Studiu de caz [cu text transliterat]: *Telegraful Român*, 1 ianuarie – 31 martie 1853. Trei concepte în actualitate", Universitatea „Lucian Blaga", Facultatea de Litere şi Arte, 2006.

[3] Andrei Şaguna, *Memorii din anii 1846-1871,* Sibiu, 1923, p. 49. Redactor responsabil Ilarion Puşcariu. Exact în luna august a acelui an, în imperiu se vehiculau – din partea episcopilor catolici de rit latin şi grecesc – primele acuzaţii grave împotriva „neuniţilor" şi se semnala „pericolul şagunian", aceştia fiind alertaţi şi de succesul Primului sinod şagunian, din martie 1850, pentru că ei ştiau că „acolo se pleacă (poporul) unde va vedea că se urmează mai exact regula veche de a ţinea sinoade". Episcopul Andrei tocmai primea, „spre mângâiere de la împăratul, crucea de Comandor al ordinului Leopoldin".

[4] *Ibidem*, p. 59. „În decurgerea acestui an s-au tipărit în tipografia clerului nostru, sub conducerea şi censura mea (...)".

[5] În anul 1852, Andrei Şaguna primeşte „rugarea lui Iacob Moroşianu (Murăşanu, n. Ilarion Puşcariu), în care mă numeşte Mecenat al românilor', spre a mă interpune la guvern ca să i se ierte edarea *Gazetei* sub redacţiunea lui, căci de la dl Bariţiu s-a luat voia şi *Gazeta* s-a suspendat". *Ibidem*, p. 48.

[6] *Ibidem* , p. 62.

[7] A.G., în *Marisia,* XVI, 1996, 25, p.151-195. Târgu Mureş.

Ana GRAMA

Restituiri

Ѧнщіінцаре dе.ıа еспеdітѫра Те.ıеграфѣ.ıѹı.

De ші с'а фостѫ хотѫрѫтѫ ка пѫмаі атѫтea сеетпıарie din газета ачéста съ се тіпъріаскъ. пре кътѫ ва фі de таре пѫтерѣ препѫтерацілорѫ ıа Ѧнчепѫтѣ есірії еі ıа ıѫміпъ; dар фііпdѫкъ вніі Ѧнтързіъ фоарте таıтѫ, ші кѫ тоате ачесте тотѫ черѫ ка съ ші се трімітъ тоці пѫмерії dеıа Ѧнчепѫтѣ: noi маі пѫблікѫмѫ ші кѫ окасіѫнea ачéста, къ ачеі карії вор Ѧнтърzіа кѫ препѫтераціѫнea пеcте 20. Ianѫаріѣ, пѫ вор потé кѫпѫта нічі Ѧнтр'ѫнѫ кіпѣ пѫмерій чеі dінтъіѣ.

(N[ro] 2. Sibiu 7. Ianuariu 1853, pagina 8).

Înştiinţare dela espeditura Telegrafului.**/Deşi s-a fost hotărât ca numai atâtea esemplarie din gazeta aceasta să se tipărească, pre cât va fi de mare numerul prenumeranţilor la începutul eşirii ei la lumină; dar fiindcă unii întârziă foarte mult, şi cu toate aceste **tot cer ca să li se trimită toţi numerii dela început: noi mai publicăm şi cu occasiunea aceasta, că acei carii vor întârzia cu prenumeraţiunea peste 20. Ianuariu, nu vor potea căpăta nici într-un chip numerile cei dintâiu.

Ѧнщіінцаре.

Ка съ Ѧпdестѫ.ıъмѫ пе пѫблікѫ.ıѣ чітіторіѣ, ші съ Ѧмпıіпімѫ воіпца челорѫ че с'аѣ адресатѫ кътре noі, аѳ.ıъмѫ кѫ кале а deскіde о препѫтераціѫне поъ ıа „Т е ı е г р а ф ѫ.ıѣ Romanѫ" пе патрѫ ıѫне, адекъ dеıа 1 Марціѣ пънъ ıа ѫ.ıтіma Іѫніѣ. Преціѫ.ıѣ есте пентрѫ Сібііѣ 2 ѳ.ı. 20 кр. пентрѫ челеıаıте пърці аıе Трансі.ıваніеі ші пентрѫ провінціеıе din Монархіа аѣстріакъ 2 ѳ.ı. 40 кр. іаръ пентрѫ цері стръіне 4 ѳ.ı. т. к.

(N[ro] 15. Sibiu 21. Fevruariu 1853, pagina 60).

Înştiinţare./Ca să îndestulăm pe publicul cititoriu, şi să împlinim voinţa celor ce s-au adresat către noi, aflăm cu cale a deschide o prenumeraţiune noă** la „Telegraful Român" pe patru lune, adecă dela 1 Marţiu până la ultima Iuniu. Preţiul este pentru Sibiiu 2 fl.20 cr. pentru celelalte părţi ale Transilvaniei şi pentru provinţiele din Monarhia austriacă 2 fl. 40 cr. iară pentru ţeri străine 4 fl. m.c. **(L.O.)

ANUL OMAGIAL AL SFINȚILOR ÎMPĂRAȚI CONSTANTIN ŞI ELENA

Genealogie şi prosopografie constantiniană

Pe împărăteasa Elena cea preacinstită, pe maica împăratului Constantin, cu bucurie să ne adunăm toţi drept-credincioşii creştini, împreună cu monahii şi monahiile, şi să o lăudăm cu cântări ca acestea: Bucură-te, că eşti maica Sfântului împărat Constantin; Bucură-te, că în Iisus Hristos ai crezut; Bucură-te, că în numele Sfintei Treimi te-ai botezat; Bucură-te, Sfântă împărătească Elena![1]

Atunci când se pune problema unei analize, fie şi a uneia deliberat succinte, a istoriei constantinopolitane, abordarea se cade să fie una plurivalentă. În acest sens, o metodă de lucru ar fi cea care îmbrăţişează cel puţin două dintre ştiinţele auxiliare ale istoriei, anume genealogia şi prosopografia. Deşi ambele au un câmp comun de studiu – înrudirile dintre oameni –, ele au însă metode diferite de cercetare. Mai mult, genealogia operează chiar cu două metode, una *analitică*, al cărei rezultat este întocmirea tablei ascendenţilor (cei doi părinţi, patru bunici, străbunici, stră-străbunici etc.), cealaltă *sintetică*, prin care se poate stabili tabla descendenţilor. În schimb, prosopografia este o ramură a geografiei istorice – ea însăşi ştiinţă auxiliară a istoriei – care ne oferă posibilitatea de a cunoaşte persoanele ori personalităţile trăitoare într-o anumită epocă, pe un anumit areal[2].

În teologie întâlnim şi un alt aspect, unul specific doar acesteia, anume cel de *metagenealogie.* Atunci când Domnul îi spune lui Nicodim, cel ce a venit noaptea la El, *De nu se va naşte cineva din apă şi din Duh, nu va putea să intre în împărăţia lui Dumnezeu* (*Ioan* 3, 5), gândul ne duce la *Facere* (1, 2), unde citim: *Întuneric era deasupra adâncului şi Duhul lui Dumnezeu Se purta deasupra apelor.* Şi astfel, contextul ne îngăduie să vorbim astfel despre o nouă *facere* a omului, care, prin *Botez* („naştere de sus"), va cunoaşte o stare de înnoire (*Tit* 3, 5)[3]. Toate acestea devin importante în economia istoriei constantinopolitane, în situaţia în care Sfântul Constantin cel Mare a fost *primul* împărat roman care s-a *botezat,* cu alte cuvinte, „s-a născut de sus".

Constantin cel Mare – pe numele său complet Flavius Valerius Constantinus; Constantinus I ca împărat – s-a născut în anul 288 la Naissus (azi Niş, în Serbia) şi a fost împărat al Imperiului Roman din 306 până a trecut la cele veşnice, în anul 337. A fost fiul lui Constantius I Chlorus şi al Flaviei Iulia Elena (Sfânta Elena). Dar, ca să analizăm dubla genealogie, biologică şi politică a lui Constantin, trebuie să ne întoarcem la vremea lui Diocleţian, împărat care instituie o nouă formă de conducere, *Dominatul*, în conformitate cu care, sursa autorităţii imperiale era de sorginte divină, divino-păgână, adaugăm noi, căci el, Domiţian, se considera descendent din Jupiter. La urcarea pe tron, acesta era deja căsătorit cu Prisca şi avea o fiică, Valeria.

Criza prin care trecea Imperiul Roman, mai precis pericolele care ameninţau Occidentul, l-au determinat pe Diocleţian să-l adopte, în primăvara anului 286, pe Marcus Aurelius Maximianus, bun soldat, dar fără vreo cultură ori fără să-i fie rudă, dar, tocmai de aceea, obedient împăratului. Părtaş la domnie ajunge cu titlul de *Caesar*, fiind declarat fiu adoptiv (*filius Augusti*). Spre a sublinia subordonarea noului *Caesar*, Diocleţian a luat numele de *Jovius*, iar Maximian cel de *Herculius*. Demersul avea o triplă conotaţie: de a şterge originea obscură a celor doi suverani; de a sugera descendenţa lor (fictivă) din zeii Jupiter şi Hercule; de a sublinia faptul că raporturile dintre cei doi aveau să fie ca cele dintre Jupiter, tatăl zeilor, şi cel mai distins dintre fiii acestuia. Mai târziu, Domiţian, silit de împrejurări, îl va ridica la rangul de *Augustus*, dar îl va ţine departe de Roma, pentru ca acesta să nu fie tentat la gesturi extreme de nerecunoştinţă faţă de binefăcătorul său, care rezida mai mult în Orient, la Nicomedia.

Din cauza faptului că turbulenţele politice nu s-au încheiat, Gallia şi Britannia fiind acum în pericol, Diocleţian ridică, la 1 martie 293, un nou *Caesar*, în persoana lui Constantius Chlorus, tatăl viitorului Constantin cel Mare. Acest ofiţer capabil, la origine ţăran din lumea tracilor, este adoptat (tot un gest politic) de către Maximianus. Devenind fiul adoptiv al respectivului, îi devine şi ginere, fiind obligat să se despartă de soţia sa, Elena (viitoarea Sf. Elena), pentru a se căsători cu Theodora, fiica vitregă a lui Maximianus.

Ameninţările care veneau atât de la frontiera dunăreană, cât şi din Orient, unde a apărut pericolul sasanid, l-au determinat pe Diocleţian să mai numească un nou *Caesar*, probabil la 21 mai 293, în persoana lui Galerius. Născut nu departe de Serdica (Sofia de azi), dintr-un trac romanizat şi o mamă – pe numele ei, Romula –, o *transdanubiană,* adică o refugiată de la nord de Dunăre, Galerius era poreclit *Armentarius* („Ciobanul"), poreclă care-i arată ocupaţia şi originea socială. Proclamat *Caesar,* Galerius va fi adoptat chiar de către Diocleţian, devenind *Jovius,* şi, prin acesta, succesor direct al tatălui său adoptiv. În noile coordonate, Galerius se desparte de soţia sa, cu care avea o fiică, Maximilla, căsătorindu-se cu Valeria, lui Diocleţian.

Avem astfel oglindit, în doar câteva rânduri, un peisaj istoric de la sfârşitul secolului al III-lea, în care elementele de prosopografie (cu persoane sau personaje trăitoare în acelaşi timp) se împletesc cu cele de genealogie, mai precis de genealogie mitico-politică, în care înrudirile sunt cimentate atât prin adopţii şi căsătorii, cât şi prin „recurgerea la zei".

---

[1] *Acatistul Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena,* Icosul al 2-lea

[2] Constantin Ittu, *Semnale de Telegraf,* Sibiu, Editura Universităţii „Lucian Blaga", 2001, cap. „Prosopografie şi genealogie biblică", pp. 17-26, la p. 17, respectiv „O problemă de metagenealogie: *„naşterea de sus* şi *naşterea din nou*", pp. 27–29, la p. 27.

[3] *El ne-a mântuit, nu din faptele cele întru dreptate, săvârşite de noi, ci după a Lui îndurare, prin baia naşterii celei de a doua şi prin înnoirea Duhului Sfânt* (*Tit* 3, 5).

Dr. Constantin ITTU,
cercetător ştiinţific, Muzeul Naţional Brukenthal

Restituiri

Аnщiinцare.

Fiindъ къ претътindenea ce aфлъ o лipcъ mape de **Minee de люнъ,** фъръ de kape kълтълъ dъmnezeeckъ nъ ce пóte севърши dъпъ тіпікълъ бісеріческъ, пéнтръ aчeea тіпографіа aчcacта Аnкъ din вapa anълві трекътъ aъ Аnщiinцатъ, къ ape de гънdъ a ce anъka de тіпърipea aчecтei кърци, пофtindъ пе респектівеле комънітъци бісерічещі, каре aъ требінцъ de Minee, de a ce пренътepa ла aчeacтъ карте, ші a denъne Аnnainte a треіа парте din прецълъ хотърътъ къ 60. ф.л. т. к. пентръ тóте dóъспръzeче лъні, пентръ къ пътаі aша ва пътea aчeacтъ тіпографіе a ce anъka de вnъ кънетъ acemenea тъеторіъ ла маі мълте mii de фіорini. Акът de поі се фаче кънoскътъ, къ терminълъ пренътерацівnei ce маі прелънцеще пънъ ла капетълъ лві Марціе a. к. тотъ пре лънгъ kondiцівніле de маі nainte пъблікате. adekъ Аnтрегълъ трънъ ал Mineелоръ пентръ челе 12. лъні ва конста 60. ф.л. т. к., dintre карі 20. ф.л. т. к. вінъ a ce плъті акът ла Аnчепътъ, a doua ратъ acemenea de 20. ф.л. т. к. ла пріміреа томълві ал 4 леа, еаръ рестълъ ла пріміреа томълві ал 8 леа, dъпъ каре воръ ърта апоі ші челелалте 4. томърі. Deчі се пофтескъ ші акът опораці Аnainte стътъторі бісерічещі a гръві къ пренътерареа.

Сівііъ Аn 12. Ianъapіe 1853.

Dела тіпографіа diечесanъ.

(Nro 5. Sibiu 17. Ianuariu 1853, pagina 20).

Înştiinţare. */Fiindcă pretutindenea se află o lipsă mare de* ***Minee de lună, fără de care cultul dumnezeesc nu se poate sevârşi după tipicul bisericesc, pentru aceea tipografia aceasta încă din vara anului trecut au înştiinţat, că are de gând a se apuca de tipărirea acestei cărţi,*** *poftind pe respectivele comunităţi bisericeşti, care au trebuinţă de Minee, de a se prenumera la această carte, şi a depune înainte a treia parte din preţul hotărât cu 60. fl.m.c. pentru toate doăsprezece luni,* ***pentru că numai aşa va putea această tipografie a se apuca de un cuget asemenea tăetoriu (riscant, nn) la mai multe mii de fiorini. Acum de nou se face cunoscut, că terminul prenumeraţiunei se mai prelungeşte*** *până la capetul lui Marţiu a.c., tot pre lângă condiţiunile de mai nainte publicate, adecă întregul trup al Mineelor pentru cele 12. luni va costa 60. fl.m.c., dintre carii 20. fl.m.c. vin a se plăti acum la început, a doua rată asemenea de 20 fl.m.c. la primirea tomului al 4. lea, eară restul la primirea tomului al 8 lea, după care vor urma apoi şi celelalte 4. tomuri. Deci se poftesc şi acum onoraţii Înainte stătători bisericeşti a grăbi cu prenumerarea./Sibiiu în 12. Ianuariu 1853./Dela tipografia diecesană.*

Аnщiinцare.

Партеа Цермано – ромънéскъ a Лексіконълві лъкратъ de D. Г. Бариц, ші D. Г. Мънтéнъ есте іспръвітъ ші чеі чі аъ депъсъ 2 ф.л. т. к. маі nainte, ші воръ трімите акъта ші рестанціа de чеіалалці 2 ф.л. т. к. воръ къпъта Аndatъ Томълъ ачеста. Редакціънea Телеграфълві Romanъ прімеще пренътерацівne ла ачестъ Аn тімпълъ de астъзі мълтъ фолосіторіъ Опъ. каре с'a фъкътъ тотъ одатъ ші de неапъратъ требінцъ.

(Nro 15. Sibiu 21. Fevruariu 1853, pagina 60).

Înştiinţare.*/Partea Germano-românească a Lexiconului lucrat de D. G. Bariţ, şi D. G. Munteanu este isprăvită şi cei ce au depus 2 fl.m.c. mai nainte, şi vor trimite acuma şi restanţia de ceilalţi 2 fl. m. c. vor căpăta îndată Tomul acesta.* ***Redacţiunea Telegrafului Roman primeşte prenumeraţiune la acestu, în timpul de astăzi mult folositoriu Op, care s-a făcut tot odată şi de neapărată trebuinţă. (L.O.)***

Părintele Stăniloae – redactor al *Telegrafului Român*

În decursul a 160 de ani de apariţie neîntreruptă, redactarea *Telegrafului Român*, ctitorie de seamă a Sfântului Ierarh Andrei Şaguna, a fost realizată de către 23 de personalităţi[1], dintre care 13 au fost profesori de Teologie, iar 7 au fost aleşi membri ai Academiei Române. Datorită trudei acestora ziarul şagunian a ajuns să fie numit în timp „tribună de la care s-au apărat drepturile naţionale şi religioase ale românilor", „factor de luptă pentru unitatea naţională, politică şi religioasă a românilor", „punte sufletească între români", „amvon de propovăduire a dreptei credinţe", „inimă caldă ce a bătut mereu pentru cei mulţi şi încovoiaţi de greutăţile vieţii"[2].

Printre personalităţile evocate se numără şi vrednicul de pomenire părinte profesor Dumitru Stăniloae (1903-1993), care, la data de 1 ianuarie 1934, din încredinţarea mitropolitului Nicolae Bălan, şi-a asumat răspunderea conducerii *Telegrafului Român*[3], după ce acesta fusese redactat timp de 14 ani de consilierul arhiepiscopal Dr. George Proca (1920-1933). Referitor la noua chemare căreia părintele Stăniloae i-a răspuns pozitiv, doamna Lidia Stăniloae, fiica părintelui, evocând acest moment important, ne oferă câteva detalii inedite: „după câţiva ani de profesorat, în 1934, mitropolitul i-a încredinţat conducerea ziarului *Telegraful Român*. Bineînţeles, o muncă onorifică. Tata scria articolul de fond, făcea munca redacţională şi mergea la tipografie să corecteze şpalturile, sau le aducea acasă"[4].

Conştientizând valoarea ziarului şi locul pe care-l ocupa în rândul presei religioase naţionale, dar cunoscând şi problemele la care Biserica trebuia să răspundă urmând canoanelor şi învăţăturilor Sfinţilor Părinţi, părintele Stăniloae va trasa noi coordonate în aşa-numita „politică editorială" a ziarului, rămânând totodată „în slujba scopului fixat de ctitor"[5], după cum va afirma mai târziu. Noul redactor responsabil[6] va atrage mulţi colegi de-ai săi, profesori la Academie, crescând astfel mult calitatea conţinutului articolelor din ziar. Totodată, pe lângă profesorii de teologie vor scrie şi personalităţi culturale şi religioase din întreaga ţară, care erau invitate să publice în ziarul şagunian.

Activitatea didactică de la Academia Teologică „Andreiană" din Sibiu, dublată de cea gazetărească de la *Telegraful Român*, îl antrenează pe părintele Stăniloae într-o misiune amplă, caracterizată printr-o gândire originală, creatoare, profundă, reflectată atât în scrierile sale principale, cât şi în publicistică. Diversitatea temelor abordate, originalitatea stilului său, promovarea dialogului cu celelalte periodice româneşti – culturale sau religioase –, buna informare cu privire la principalele evenimente din Biserică, accesul la bibliografie şi presă în limbi străine, poziţia de rector al Academiei Teologice „Andreiene" (din 1936), cunoaşterea limbilor clasice şi a celor moderne (germană, franceză, engleză, rusă) şi accesul la documente istorice preţioase conturează profilul acestui extraordinar redactor de ziar eparhial, care îşi va pune în valoare virtuţile pentru a dezbate subiecte de teologie, de misiune socială, de istorie generală şi bisericească, dar şi subiecte legate de pastoraţia credincioşilor din Ardeal şi nu numai.

Telegraful Român, ca *organ naţional-bisericesc*, avea misiunea de a contribui la pastoraţia credincioşilor, prezentându-le învăţăturile de credinţă, sau diferite evenimente din istoria Bisericii, explicându-le dogmele, făcându-le accesibile pastoralele, cuvântările ocazionale sau omiliile tematice ale mitropolitului, de a informa pe preoţii ortodocşi, dar şi de a intra în dialog cu alte publicaţii cultural-religioase, articolele fiind elaborate şi ca un răspuns la provocările vremii. Părintele Stăniloae, înţelegând cui se adresa ziarul, care trebuia să fie mesajul transmis, dar şi modul în care acesta trebuia prezentat, asigura o bogată sursă de materiale scrise de profesori, gânditori şi duhovnici de renume ai Ortodoxiei româneşti. Dovedind actualitatea gândirii părintelui Stăniloae cu privire la rolul presei în viaţa societăţii, redăm în continuare un mic fragment din articolul „Misiunea presei", în care afirma: „Presa e un factor uluitor de determinant în viaţa spirituală a omenirii. Ea poate fi dezastruoasă pentru sufletul omenirii, dar poate fi şi un mijloc de prim ordin în redresarea spirituală şi morală"[7].

O altă preocupare fundamentală a *Telegrafului Român* era promovarea literaturii teologice, prin ample recenzii de carte şi informaţii cu privire la noile apariţii editoriale din acest domeniu, dar şi din celelalte ştiinţe umaniste (istorie, filosofie, psihologie, sociologie etc.). În calitate de preot slujitor, dar şi de profesor de teologie, părintele Stăniloae va scrie neobosit, „manifestând responsabilitate şi competenţă"[8], din dorinţa de a forma o opinie publică sănătoasă, aducând în prim-plan principiile creştin-ortodoxe care au stat la baza identităţii noastre naţionale şi, nu în ultimul rând, aducând contribuţii notabile la reconfigurarea teologiei ortodoxe.

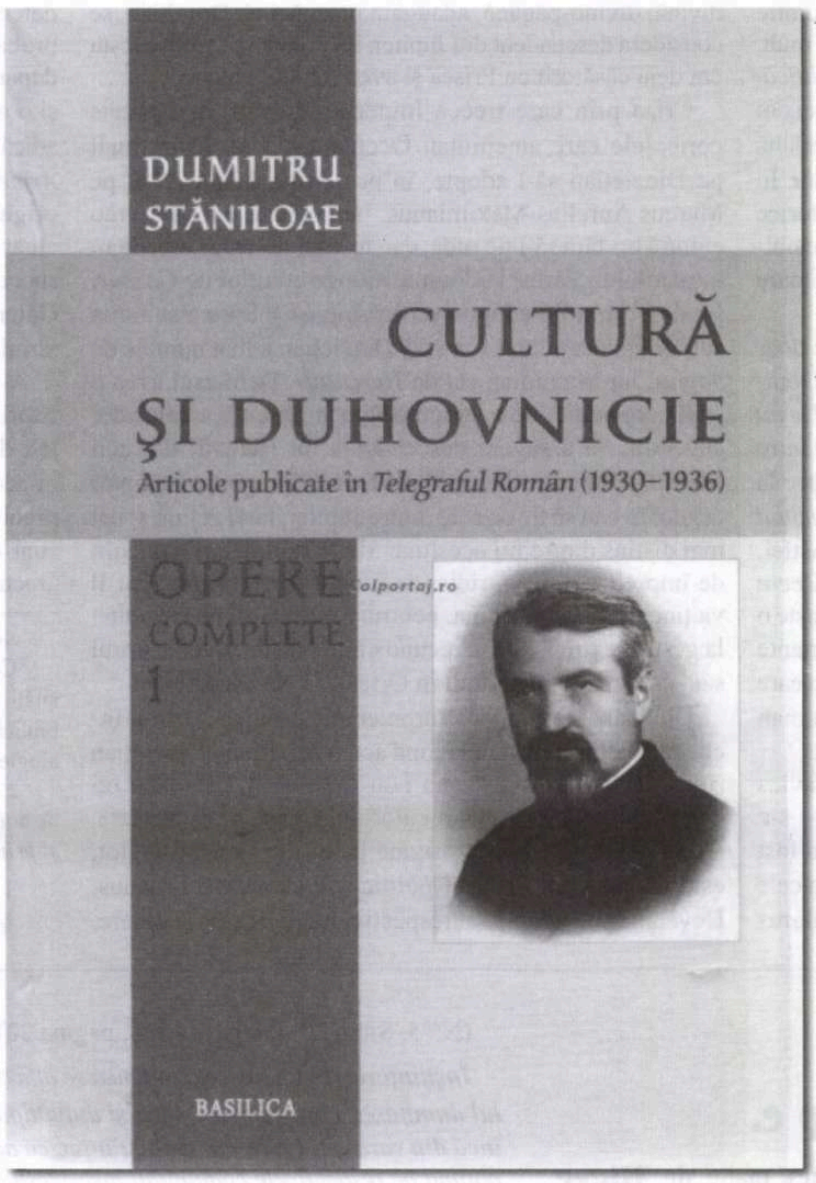

Dintre principalele teme abordate de părintele Dumitru Stăniloae în paginile ziarului sibian, putem remarca *Ortodoxia* şi *naţionalismul*, care au fost tratate adeseori într-un raport de complementaritate, prezentând şi particularităţile aferente fiecărei realităţi în parte şi subliniind modul în care Ortodoxia este un element de bază în arhitectura sufletului românesc.

Interesul pentru chestiuni care vizează *dialogul interreligios* se reflectă în rubrici ce aduc în prim-plan informaţii din lumea creştină externă, sau în articole care analizează diferite aspecte legate de dialogul interconfesional[9], preocupări care se reflectă de asemenea şi în elaborarea tratatelor sale de Teologie Dogmatică.

De asemenea, o serie de articole tratează problema celui de-*al Doilea Război Mondial*, sau cea a *comunismului*. Întrucât comunismul constituia un pericol iminent pentru Biserica Ortodoxă, părintele Stăniloae demască cititorilor *Telegrafului Român* cele mai ascunse capcane din ideologia acestui sistem totalitar, sub titluri care vorbesc despre „ofensiva comunistă", „libertate şi păcat", „creştinism şi comunism", „între iubire şi ură"[10]. Pentru articole ca acestea va suferi peste 4 ani de detenţie în lagărele comuniste (4 septembrie 1958-ianuarie 1963), alături de alţi preoţi şi oameni de cultură[11].

Discursul publicistic, care, în chip firesc, are o conotaţie politică, se raportează la interesele sau simpatiile politice ale scriitorului în cauză. În momentul în care un autor de articole, al căror obiect de analiză este situaţia politică a vremii, nu are în vedere impunerea (vădită sau nu) a unei anumite doctrine politice, ci îşi prezintă opinia cu privire la realităţile politice, produsul acestor analize nu-l pot angaja obligatoriu într-un partizanat politic, acest demers fiind mai degrabă un reflex rezonabil al unui angajament comunitar pe care îl presupune presa în general. În această situaţie se afla şi părintele Stăniloae, întrucât toate analizele sale care atingeau sfera *politicului* nu erau altceva decât simple, dar pertinente, explicaţii oferite cititorilor, cu privire la sensul şi urmările unor concepte sau fenomene care puteau influenţa viaţa fiecărui creştin în parte şi a poporului român în organicitatea lui. Desigur, un detaliu important cu privire la analiza corectă a acestui gen de articole de fond scrise de părintele Stăniloae, care viza *politicul*, îl constituie necesitatea abordării lor numai în legătură cu toate celelalte articole publicate.

Totodată, conţinutul multor articole ale părintelui aveau drept obiect de analiză evenimente pastoral-misionare concrete din viaţa societăţii ardelene. Aşadar, caracterul practic, îngemănat cu cel apologetic[12], al articolelor din *Telegraful Român*, în majoritatea cazurilor, reuşesc să soluţioneze problemele care erau dezbătute. De asemenea, grija faţă de educaţia teologică se reflecta în dăruirea cu care preda la catedră, fiind dublată şi de *grija deosebită pe care le-o purta studenţilor din Academie*, aspecte reflectate de asemenea şi în articolele publicate în *Telegraful Român*.

Preocupat de încadrarea corectă a factorului cultural în formarea preotului şi în pastoraţia acestuia, părintele însuşi participa la viaţa culturală, publicând uneori articole şi în reviste culturale, cel mai bun exemplu fiind revista *Gândirea*, condusă de Nichifor Crainic, în care a publicat peste 20 de articole. Solida cultură profană i-a permis părintelui Stăniloae intrarea în polemică, prin articole publicate în *Telegraful Român*, cu câteva personalităţi culturale, dintre care menţionăm: *C. Rădulescu-Motru, A. Corteanu, I. Simionescu*[13] (privind raportul dintre cultura română şi Ortodoxie); *Nae Ionescu*, *Radu Dragnea*, *Dragoş Protopopescu*[14] (privind raportul dintre Ortodoxie şi naţionalism); *George Racoveanu*[15], *Lucian Blaga*, *Mircea Eliade*[16], *George Călinescu*[17].

Cea mai importantă polemică a avut-o cu filosoful român Lucian Blaga[18]. Punctul de plecare al acesteia l-a constituit publicarea volumului *Diferenţialele divine* (1940), primul volum din *Trilogia cosmologică* a lui Lucian Blaga[19]. La doi ani după această polemică a urmat cea provocată de volumul *Religie şi spirit*[20], prilej cu care părintele Stăniloae a demonstrat eroarea sistemului filosofic al lui Blaga în 11 articole din *Telegraful Român*[21], pe care ulterior le-a publicat şi în volum[22].

Întreaga perioadă, anterioară alcătuirii marilor lucrări teologice de sinteză ale părintelui, ni-l dezvăluie pe tânărul teolog, care, întors de la studiile de specializare din Germania şi Franţa, îşi începe misiunea la catedră şi la masa de lucru a redacţiei *Telegrafului Român*. Dar despre această etapă ne vorbeşte mai frumos chiar părintele Stăniloae, astfel:

A treia perioadă interesantă din istoria Telegrafului Român este cea din vremea Mitropolitului Bălan, perioadă în care am avut cinstea să lucrez ca redactor al lui vreme de 15 ani (1930-1945).

Trebuie să menţionez că ziarul a avut şi în acest timp o ţinută a lui aparte, cu inspiraţiile de limbaj, cu imagini actuale, cu o tinereţe şi o prezenţă a lui în actualitatea timpului. Conţinutul de ştiri bisericeşti şi cele importante din viaţa naţională era întocmit de sârguinciosul Enea Hodoş. Încolo, se cereau articole care să răspundă nevoii de apărare a Ortodoxiei strămoşeşti în faţa unor idei nefavorabile. Se pleda de către unii pentru astfel de forme religioase, pentru un pluralism religios tip american, ceea ce nu corespundea structurii sufleteşti a poporului nostru. Articolele care tratau astfel de probleme nu erau studii de revistă prescurtate, cu teme nelegate de timp, ci aveau caracter ziaristic, vioi, vizând un articol, o temă, o carte recentă. Se cereau expresii noi, argumente surprinzătoare, dar totodată orizont larg, de cunoştinţe filosofice, pentru

(continuare în p. 15)

Ion-Dragoş VLĂDESCU

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ANDREI FĂGĂRĂŞANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

Marţi, 1 ianuarie. De praznicul *„Tăierii împrejur, cea după trup, a Domnului”*, P.S. Sa a săvârşit Sfânta Liturghie în Biserica *Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena* din Sibiu, iar la final a oficiat slujba de „Te Deum” la Anul Nou, ţinând un cuvânt de învăţătură.

Miercuri, 2 ianuarie. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie în Biserica *Sfântul Vasile cel Mare* de la Spitalul de Psihiatrie nr. 3 din Sibiu, al cărei preot paroh este P.C. Ciprian Cândea unde a ţinut şi un cuvânt de învăţătură.

Duminică , 6 ianuarie. De marele praznic al *„Botezului Domnului”*, P.S. Sa a săvârşit Sfânta Liturghie la Biserica *Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena* din Sibiu unde a ţinut şi un cuvânt de învăţătură. În aceeaşi zi, alături de Î.P.S. Laurenţiu şi preoţii Protopopiatului Sibiu, slujeşte slujba sfinţirii Aghesmei Mari, în Piaţa Mare din Sibiu

Luni , 7 ianuarie. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie în Parohia *Sfântul Ioan Botezătorul* (Sălişte II), din Protopopiatul Sălişte, al cărei preot paroh este P.C. Nicolae Bădilă.

Sâmbătă, 12 ianuarie. P.S. Sa a oficiat slujba Botezului pentru pruncul Lucian Antonie Ciocan, băiatul Preotului Lucian Ioan Ciocan.

Duminică, 13 ianuarie. P.S. Sa a săvârşit Sfânta Liturghie la Schitul *Sfântul Ioan Iacob Hozevitul* din comuna Răşinari .

Miercuri, 16 ianuarie. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie la Capela Mitropolitană din Sibiu.

Vineri, 18 ianuarie. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie la Capela Mitropolitană din Sibiu.

Sâmbătă, 19 ianuarie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană din Sibiu dimpreună cu un sobor de preoţi consilieri ai administraţiei eparhiale sibiene, urmată de slujba Tedeumului, şi a participat la lucrările Adunării Eparhiale şi ale Consiliului Eparhial.

Duminică, 20 ianuarie. P.S. Sa a săvârşit Sfânta Liturghie la Mănăstirea *Sfânta Treime* din loc. Orlat.

Miercuri, 23 ianuarie. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie la Capela Mitropolitană din Sibiu.

Vineri, 25 ianuarie. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie la Capela Mitropolitană din Sibiu.

Sâmbătă, 26 ianuarie. P.S. Sa a săvârşit Sfânta Liturghie la Mănăstirea Râmeţ, urmată de slujba de înmormântare a monahiei Eudoxia Manolache.

Duminică, 27 ianuarie. P.S. Sa a oficiat Sf. Liturghie la Mănăstirea *Naşterea Maicii Domnului,* loc. Nocrich.

Miercuri, 30 ianuarie. De praznicul *„Sfinţilor Trei Ierarhi”,* P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie la Catedrala Mitropolitană din Sibiu alături de Î.P.S. Laurenţiu, Mitropolitul Ardealului, şi un mare sobor de preoţi profesori, fiind prăznuiţi ocrotitorii Facultăţii de Teologie „Andreiene” din Sibiu.

Întocmit de diac. Ovidiu MUREŞAN

Părintele Stăniloae – redactor al *Telegrafului Român*

(urmare din p. 14)

a evidenţia superioritatea punctului de vedere apărat. De necesitatea acestor calităţi mi-am dat seama şi i-am mărturisit Mitropolitului Bălan când într-o duminică, după Liturghie, m-a chemat la el (aveam 27 de ani) şi mi-a propus să-mi încredinţeze grija de redactare a ziarului, spunându-i că nu ştiu dacă am aceste calităţi. Mitropolitul m-a liniştit spunându-mi: Vei trimite la mine orice articol vei scrie şi voi vedea dacă îi lipseşte ceva. Aşa am făcut câtăva vreme la început. Trimiteam întâi fiecare articol la el, şi articolul cobora în scurtă vreme la tipografie, totdeauna cu observaţia: „Foarte bun”, „excelent”, „minunat”. Mă chema adeseori să mă felicite despre cele scrise. Îi îndemna pe consilieri să le citească. Menţionez că articolele nu s-au redus numai la această temă fundamentală, ci urmăreau şi o actualizare a Ortodoxiei în activitatea pastorală a preoţimii. Căci începuse să se resimtă nevoia unei pastoraţii noi, de iniţiativă, de substanţă religioasă, dar şi de apropiere mai mare de nevoile oamenilor.”[23]

Mergând pe linia celor evidenţiate în mod succint mai sus, putem remarca importanţa deosebită a publicisticii părintelui Stăniloae în cadrul operei sale. Totodată, considerăm că studiul articolelor sale publicate în *Telegraful Român* trebuie să constituie punctul de plecare al fiecărui jurnalist creştin din prezent, dar şi al tuturor celor interesaţi de aprofundarea operei teologice a părintelui, cu atât mai mult anul acesta, 2013, *an* comemorativ al părintelui Dumitru Stăniloae în şcolile de teologie din Patriarhia Română.

[1] *Cf.* Pr. Dumitru ABRUDAN, *„Telegraful Român* – ctitorie şaguniană”, în vol. *Mitropolitul Andrei Şaguna: Creator de epocă în istoria Bisericii Ortodoxe din Transilvania*, Ed. Andreiana, Sibiu, 2008, p. 183-203.

[2] Pr. D. ABRUDAN, *„Telegraful Român* – ctitorie şaguniană”, p. 204.

[3] Din ianuarie 1934 părintele Stăniloae a îndeplinit funcţia de „redactor responsabil” al *Telegrafului Român* până la data de 13 mai 1945, când i se va cere demisia la presiunea prim-ministrului comunist Petru Groza.

[4] Lidia Stăniloae Ionescu, *„Lumina faptei din lumina cuvântului”. Împreună cu tatăl meu, Dumitru Stăniloae*, Ed. Humanitas, Bucureşti, [2]2005, p. 67.

[5] *Cf.* Pr. Dumitru STĂNILOAE, *Cultură şi duhovnicie. Articole publicate în Telegraful Român (1930-1936)*, Opere complete, vol. 1-3, Ed. Basilica, Bucureşti, 2012, p. 81 (vol. 1).

[6] Pr. Dumitru ABRUDAN, „Părintele prof. dr. Dumitru Stăniloae – redactor al *Telegrafului Român*”, în vol. *Persoană şi comuniune. Prinos de cinstire Preotului Profesor Academician Dumitru Stăniloae (1903-1993)*, Sibiu, 1993, p. 68.

[7] Pr. D. STĂNILOAE, *Cultură şi duhovnicie...*, vol. 3, p. 524-526.

[8] Pr. D. ABRUDAN, „Părintele prof. dr. Dumitru Stăniloae – redactor al *Telegrafului Român*”, p. 73.

[9] *Cf.* Pr. D. STĂNILOAE, *Cultură şi duhovnicie...*, vol. 1, p. 94, 102, 155-164, 333-342, 347-350.

[10] *Cf.* Pr. D. STĂNILOAE, *Cultură şi duhovnicie...*, vol. 1, p. 859-861, 884-888; vol. 2, p. 812-815; vol. 3, p. 442-445.

[11] Lidia STĂNILOAE IONESCU, *„Lumina faptei din lumina cuvântului”...*, p. 278-290, 297-305.

[12] Pr. Ştefan BUCHIU, „Contribuţii apologetice în opera pr. prof. Dumitru Stăniloae”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, CXV (1997), nr. 1-6, p. 243; Emilian VASILESCU, *Apologeţi creştini, români şi străini*, col. *Biblioteca teologică*, Ed. Cugetarea – Georgescu Delafras, Bucureşti, 1942, p. 76-90.

[13] *Cf.* Pr. D. STĂNILOAE, *Cultură şi duhovnicie...*, vol. 2, p. 734-739.

[14] *Ibidem*, p. 136-142, 150-159, 165-169.

[15] *Ibidem*, p. 191-222.

[16] *Ibidem*, p. 720-724.

[17] *Ibidem*, p. 836-840.

[18] Vezi şi Ionuţ UNTEA, „Un aspect al polemicii Stăniloae-Blaga: critica matricei stilistice”, în: *Studii Teologice*, SN, IV (2008), nr. 2, p. 245-267; Sandu FRUNZĂ, „Aspecte ale polemicii Blaga-Stăniloae în jurul definirii religiei”, în: *Revista Filosofică*, XLVIII (2001), nr. 5-6, p. 599-610.

[19] *Cf.* Pr. D. STĂNILOAE, *Cultură şi duhovnicie...*, vol. 2, p. 623-646.

[20] Lucian BLAGA, *Religie şi Spirit*, Ed. Dacia Traiană, Sibiu, 1942, 214 p.

[21] *Cf.* Pr. D. STĂNILOAE, *Cultură şi duhovnicie...*, vol. 3, p. 105-245.

[22] Pr. Dumitru STĂNILOAE, *Poziţia domnului Lucian Blaga faţă de creştinism şi Ortodoxie*, Ed. Arhidiecezană, Sibiu, 1942; Ed. Paideia, Bucureşti, [2]1993; ed. îngrijită de Mihai-Petru Georgescu, Ed. Paideia, Bucureşti, [3]1997.

[23] *Cf.* Pr. D. STĂNILOAE, *Cultură şi duhovnicie...*, vol. 1, p. 81-84.

Restituiri

Типографіа Бучіумлуі Романъ **Іашіі** 1853, Мартіе дн 15 зіле.

ПРЕНЪМЕРАРЕ

ла

КОЛИБА ЛУІ МОШЪ ТОМА

сав

ВІАЦА НЕГРІЛОР ДН СЪДЪЛ СТАТЕЛОР-ЪНІТЕ ДІН АМЕРІКА.

Традъчере дн 2. Волъмне ін 8-во пе хърціе велінъ.

Прецъл унуі есемпларіў есте унъ галбінъ.

Романъл ачестъ вестітъ се тіпъреще акум дн тіпографіа своъ нъмітъ ші ва еші чел мълтъ пънъ ла 15 Іюніе.— Банії се плътеск акумъ пе ґіумътате сав ші тоцї; де каре спре асігъранцъ ве прімі білетъ де пренъмерапе.

Скріереа ачеста, публікатъ дн Америка, аў къщігатъ унъ свкчесъ пе каре нічі о скріере н'аў къщігатъ одінюръ. Ачеста'ї съметъторя віе а склъвіеі.

(N^ro 23. Sibiiu 21. Marţiu 1853, pagina 92).

*Tipografia Buciumului Roman, **Iaşi**, 1853, în 15 zile./Prenumerare/la /**COLIBA LUI MOŞ TOMA** sau/VIAŢA NEGRILOR ÎN SUDUL STATELOR-UNITE DIN AMERICA/Traducere în 2. Volumne în 8-vo pe hârtie velină. **Preţul unui esemplariu este de 8 ţvanţihi** [sfanţi]. Romanul acestu vestit se tipăreşte acum în tipografia sus numită şi va eşi cel mult până la 15 Iunie. / – Banii se plătesc acum pe giumetate sau şi toţi; de care spre asiguranţă va primi bilet de prenumerare. Scrierea aceasta, publicată în America, a câştigat un succes pe care nici o scriere n-a câştigat odinioară. **Aceasta-i săgetătura vie a sclăviei. (...)”.***

Alte informaţii, despre carte: „(...) *De abia numai ce s-a cunoscut în Englitera, şi patru ediţii deodată se publicară la Londra: una din trânsele s-au tipărit în o sută mii esemplare.*(...) ***Dacă până la sfârşitul tipărirei vor sosi de la Paris şi stampele ce s-au comendat de mult, se vor ilustra vreo 500 esemplare a cărora preţ va fi ceva mai sporit.**/ Spre a înlătura oarecare nemulţămiri amândoae volumele se vor împărţi deodată./T. C o d r e s c u Redacţiunea Telegrafului Român primeşte prenumeraţiune la aceasta făimoasă carte.* (...)”.

Rubrică realizată de Liliana Oprescu

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

„Telegraful Român" este disponibil acum şi on-line

Din încredinţarea şi cu binecuvântarea Înaltpreasfinţitului Părinte Mitropolit Laurenţiu, a fost lansată la 12 februarie 2013 şi varianta on-line a publicaţiei şaguniene, *Telegraful Român.*

La 160 de ani de apariţie neîntreruptă, Sectorul cultural al Arhiepiscopiei Sibiului şi Editura Andreiana pregătesc o serie de evenimente şi publicaţii dedicate *Telegrafului Român.*

Astfel, în luna februarie *Telegraful Român* va fi dedicat în întregime acestui eveniment, iar în celelalte numere se vor regăsi rubrici şi articole în concordanţă cu frumoasa aniversare. De asemenea, curând va începe şi digitalizarea întregii colecţii *Telegraful Român,* în cadrul unui parteneriat între Mitropolia Ardealului, Biblioteca Judeţeană ASTRA din Sibiu şi Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu.

Pe pagina de internet lansată astăzi se vor regăsi materiale publicate în ziarul şagunian, în întregime sau parţial, precum şi evenimente ce au în centrul lor *Telegraful Român* în acest an jubiliar.

Aşadar, *Telegraful Român* este disponibil la adresa: ***telegrafulroman.blogspot.ro***

... din 1853 în slujba lui Dumnezeu şi a oamenilor ...
Pagina de pornire
Istoric
Colecţii
Colegiul de redacţie
Abonamente
Contact
Fondator:
Mitropolit Andrei Şaguna, 1853
Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului
Telegraful Român
"Ziarul nostru a făcut totdeauna, dela întemeere până astăzi, şi va face şi în viitor politică de apropiere, de înţelegere, de aplanare a divergenţelor [...] Întemeetorul ziarului nostru, Marele Şaguna, ne-a îndemnat şi ne-a impus să facem politica aceasta, singură corespunzătoare puterilor noastre"
TELEGRAFUL ROMAN.
MARŢI, 12 FEBRUARIE 2013
„Telegraful Român" cinstit la Mănăstirea Caraiman
ARHIVĂ BLOG
2013 (12)
februarie (1)
„Telegraful Român" cinstit la Mănăstirea Caraiman
ianuarie (11)
Cu prilejul împlinirii celor 8 ani de activitate, membri din echipa editorială şi administrativă a „Ziarului Lumina" au participat sâmbătă, 9 februarie 2013, cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, la un colocviu de presă la Mănăstirea „Sfânta Cruce" de la Caraiman, judeţul Prahova, informează Ziarul Lumina. În cadrul evenimentului s-au subliniat semnificaţiile presei bisericeşti în România, de la „Telegraful Român", care a împlinit în acest an, la 3 ianuarie, 160 de ani, până la „Ziarul Lumina".
Aniversarea celor 8 ani ai „Ziarului Lumina" a debutat cu slujba de mulţumire şi recunoştinţă adusă lui Dumnezeu, săvârşită în paraclisul cu hramurile „Sfântul Prooroc Ilie

„Telegraful Român" cinstit la Mănăstirea Caraiman

Cu prilejul împlinirii celor 8 ani de activitate, membri din echipa editorială şi administrativă a „Ziarului Lumina" au participat sâmbătă, 9 februarie 2013, cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, la un colocviu de presă la Mănăstirea „Sfânta Cruce" de la Caraiman, judeţul Prahova. În cadrul evenimentului s-au subliniat semnificaţiile presei bisericeşti în România, de la „Telegraful Român", care a împlinit în acest an, la 3 ianuarie, 160 de ani, până la „Ziarul Lumina".

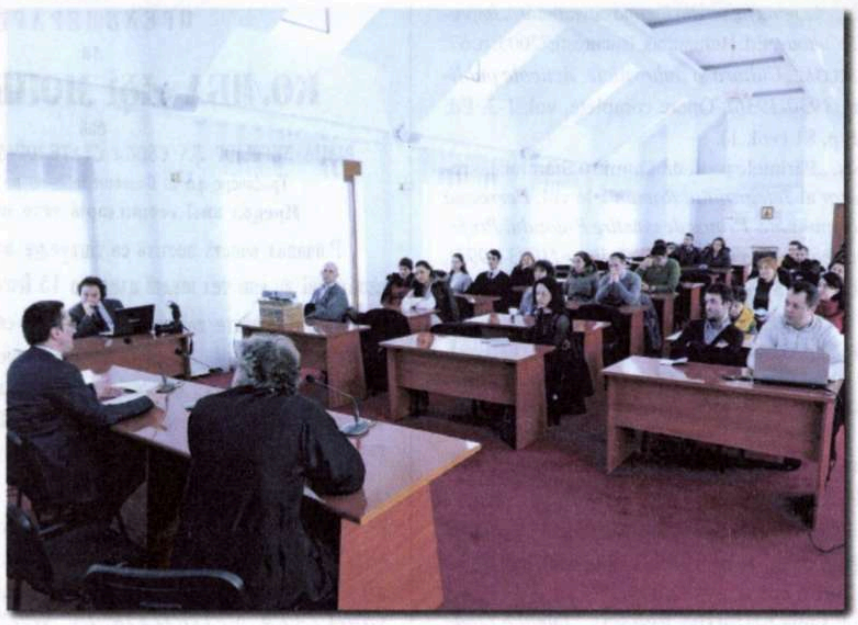

Evenimentul aniversar a debutat cu slujba de mulţumire şi recunoştinţă adusă lui Dumnezeu, săvârşită în paraclisul cu hramurile „Sfântul Prooroc Ilie Tesviteanul" şi „Schimbarea la Faţă a Domnului" din Centrul Social-Pastoral „Sfânta Cruce" de la Mănăstirea Caraiman. Slujba de Te Deum a fost oficiată de către părintele consilier patriarhal Nicolae Dascălu, directorul publicaţiilor „Lumina", înconjurat de preoţi şi diaconi, ostenitori în echipa editorială şi administrativă a „Ziarului Lumina". În acest context, la finalul slujbei, părintele consilier patriarhal Nicolae Dascălu a arătat că rugăciunea este cea mai frumoasă formă de mulţumire şi şi-a exprimat bucuria că la acest eveniment aniversar au luat parte şi cei apropiaţi, cei cu care ne împărtăşim bucuriile şi tristeţile de fiecare zi, pentru ca astfel să se formeze o coeziune între echipa de lucru a „Ziarului Lumina", familia de acasă şi familia Bisericii. „Este pentru noi toţi un prilej de mulţumire adusă lui Dumnezeu şi, în acelaşi timp, un prilej de a fi mai aproape unii de alţii în casa lui Dumnezeu. Dacă în timpul anului fiecare dintre noi aleargă ca o albină într-o parte şi într-alta pentru a împlini misiunea de slujire mediatică a «Ziarului Lumina», de a fi un mesager de încredere al Patriarhiei Române şi al credinţei ortodoxe în ţară şi străinătate, acum, la ceas aniversar, avem nevoie şi de rugăciunea noastră personală, dar şi de rugăciunea comună", a precizat părintele consilier patriarhal Nicolae Dascălu.

Evenimentul aniversar a continuat în sala de conferinţe din Centrul Social-Pastoral „Sfânta Cruce", unde directorul publicaţiilor „Lumina" a subliniat semnificaţiile presei bisericeşti în România şi faptul că a lucra pentru Biserică este o demnitate şi, mai ales, o responsabilitate, fiindcă orice lucrare trebuie săvârşită cu „frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste". „Lucrarea noastră începe în casa Domnului, cu rugăciunea, cu binecuvântarea lui Dumnezeu şi continuă în mersul către lume, către problemele ei, prin lumina lui Dumnezeu".

„Telegraful Român", 160 de ani de la prima apariţie

Colocviul a continuat cu o prelegere dedicată „stindardului presei scrise în Biserica noastră", cum l-a numit pr. consilier patriarhal Nicolae Dascălu, pentru a se arăta evoluţia presei bisericeşti şi a se reflecta asupra conţinuturilor şi raporturilor dintre Biserică şi societate. Despre ceea ce a însemnat şi înseamnă „Telegraful Român", al cărui întemeietor a fost Sfântul Ierarh Andrei Şaguna, a vorbit dr. Emanuel Tăvală, membru al colegiului de redacţie al acestei publicaţii şi profesor la Facultatea de Drept a Universităţii din Sibiu.

„Gândul întemeierii unui ziar l-a însufleţit pe Andrei Şaguna chiar de la venirea sa ca vicar la Sibiu, în 1846. Fiind nu doar un conducător bisericesc, ci şi un reprezentant naţional al românilor ortodocşi din Transilvania, în faţa autorităţilor politice, el şi-a dat seama de importanţa pe care poate să o aibă în luminarea poporului şi apărarea drepturilor naţionale un organ de presă", a susţinut lect. dr. Emanuel Tăvală. Domnia sa a precizat că din acest an publicaţia lunară va fi disponibilă şi în format PDF, pe un site dedicat acesteia şi care va fi lansat în curând, lucrându-se deja şi la digitalizarea publicaţiei.

(Material preluat după „Ziarul Lumina", 11 februarie 2013)

Redactor-şef
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE

Senior-editori: Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. *Editor*: Pr. Dr. Savu Popa – *Consilier cultural*. *Secretar de redacţie*: Dr. Emanuel Tăvală. *Membrii*: P.S. Andrei Făgărăşanul, Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Vasile Gafton. *Responsabil ediţie on-line*: Dragoş Boicu

ISSN 1223-8392
Tiparul executat la Tipografia Şaguniana – Sibiu

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegrafului Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: telegrafulroman@yahoo.com. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2013 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403

Vicepreşedinte

Fondator:
Mitropolit Andrei Şaguna, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 161 • nr. 9-12

1 şi 15 martie 2013

Treptele urcuşului duhovnicesc – călătorie spre Postul Mare

Cea mai mare sărbătoare a creştinătăţii, Învierea Domnului, este precedată de şase duminici ale Postului Mare şi de alte şase duminici pregătitoare, care alcătuiesc împreună tot atâtea trepte ale urcuşului duhovnicesc în călătoria noastră cu Hristos.

Foamea şi setea după Dumnezeu

Începutul călătoriei îl exprimă tema Sfintei Evanghelii din **Duminica lui Zaheu Vameşul**: Un om bogat, mai-marele vameşilor, cuprins de o **dorinţă puternică** de a-L vedea pe Hristos, s-a urcat într-un sicomor din apropierea drumului pe unde avea să treacă Mântuitorul. Dorinţa lui fierbinte i-a fost răsplătită pe deplin cu **chemarea lui pe nume**, ca semn că Hristos îi cunoştea şi numele, şi gândul său, şi dorinţa **de a poposi în casa lui**, aducând mântuire casei lui întregi (cf. Lc. 19, 1-10).

Tema Duminicii este **„foamea şi setea după Dumnezeu”**. În urcuşul nostru spiritual avem nevoie de Hristos ca de cea mai necesară **hrană**. Simţind foame şi sete de cele sfinte, ne urcăm în sicomorul duhovnicesc, **locaşul sfânt al bisericii**, unde Hristos sălăşluieşte şi Se dăruieşte în deplinătatea iubirii Sale, prin Sfânta Euharistie, Trupul şi Sângele Său. Prin Sfânta Împărtăşanie ne sfinţim viaţa, trupul şi sufletul, devenind purtători de Hristos.

Credinţa smerită

A doua treaptă a urcuşului, care se adaugă „foamei şi setei de Dumnezeu”, este cea a **„credinţei smerite”**, oferită de pericopa evanghelică din Duminica Cananeencei (Mt. 15, 21-28): O mamă îndurerată de suferinţa pricinuită fiicei sale de către diavolul se apropie cu multă credinţă de Hristos, cerându-I să o izbăvească. Cu multă smerenie îşi recunoaşte starea de depărtare de Dumnezeu, ca şi câinii, care se hrănesc cu fărâmiturile ce cad de la masa stăpânilor lor. Credinţa puternică şi smerită ne va apropia cu adevărat de Dumnezeu.

Rugăciune plină de căinţă şi smerenie

Apropiaţi de Dumnezeu prin credinţa puternică, vom putea păstra **legătura cu El** şi vom intra **în comuniune cu El** prin **rugăciunea smerită**, oferită ca model de Evanghelia **„Duminicii Vameşului şi a Fariseului”**, prima Duminică a **Triodului**: Doi oameni s-au rugat în templul Domnului: fariseul printr-o rugăciune plină de mândrie şi sfidare, considerându-se *„împlinitorul legii”*, iar vameşul printr-o rugăciune plină de căinţă şi smerenie, întorcându-se *„mai îndreptat la casa sa”*, *„fiindcă oricine se înalţă pe sine se va smeri, iar cel ce se smereşte pe sine se va înălţa”* (Lc. 18, 10-14).

Calea întoarcerii din exilul păcatului

Păcatul ne îndepărtează de Dumnezeu, ne **„exilează”** din casa Tatălui Ceresc, din comuniunea de iubire cu El. Pericopa **„Duminicii întoarcerii Fiului risipitor”** ne oferă ***„calea întoarcerii din exilul păcatului”***: Fiul risipitor, lipsit de iubirea tatălui său, în îndepărtarea păcatului, *„şi-a venit în sine”*, adică şi-a dat seama de păcatul său dublu, faţă de cer şi faţă de pământ. S-a **hotărât** să se îndrepte, întorcându-se la tatăl său. **S-a întors,** şi-a recunoscut şi şi-a mărturisit cu umilinţă şi lacrimi păcatul şi a **primit răspunsul** părintelui iubitor: inelul împăcării, îmbrăcămintea iertării şi masa comuniunii (Lc. 15, 11-32).

Iată în această pildă etapele psihologice şi duhovniceşti ale întoarcerii noastre din exilul păcatului prin Taina Spovedaniei, numită de Sfinţii Părinţi „baia lacrimilor”: a) conştiinţa păcatului; b) hotărârea de îndreptare; c) mărturisirea – încununată de ospăţul cel mare al Sfintei Împărtăşanii.

De iubirea aproapelui este condiţionată iubirea faţă de Dumnezeu

În această pregătire spirituală, următoarea treaptă ne-o oferă **Duminica Înfricoşătoarei Judecăţi**. Ni se aduce aminte că vom da seama cu toţii de faptele săvârşite în lumea aceasta. Criteriul judecăţii este **„iubirea aproapelui”**: *„Întrucât aţi făcut unuia dintr-aceşti fraţi ai Mei, prea mici, Mie Mi-aţi făcut”* (Mt. 25, 31-46). De iubirea aproapelui este condiţionată iubirea faţă de Dumnezeu, după cuvântul Sfântului Evanghelist Ioan: *„Dacă zice cineva: Iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăşte, mincinos este”* (I Ioan 4, 20).

Postul nu poate fi acceptat fără iertare

Înaintea începerii vremii Postului Mare, **„Duminica Lăsatului sec de brânză”** sau a **„Izgonirii lui Adam din Rai”** ne arată unde am fost – în Rai –, de unde am căzut şi unde trebuie să ajungem.

Tema Evangheliei duminicii este **iertarea**: *„De nu veţi ierta oamenilor greşelile lor, nici Tatăl vostru nu vă va ierta greşelile voastre”* (Mt. 6, 15). Învăţătura despre post şi mai ales practica acestuia nu vor fi acceptate fără iertare. *„Şi ne iartă nouă greşelile noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri”* – condiţionăm noi în rugăciunea „Tatăl nostru”.

Iată deci cele şase trepte ale urcuşului duhovnicesc împreună cu Hristos, pe care ne poartă rânduielile Bisericii noastre, pregătindu-ne pentru Sfântul şi Marele Post al Păresimilor: credinţa smerită, rugăciunea smerită, întoarcerea din exil, iubirea aproapelui şi iertarea. Peste toate se vor înălţa cele şase trepte ale Duminicilor Postului, încununate toate de Măreaţa Înviere.

† Dr. LAURENŢIU STREZA,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Câteva gânduri despre recentele schimbări la vârf din Vatican

Pr. Lect. Dr.
DANIEL BUDA

S-a scris la noi mult şi din păcate adesea neavizat despre abdicarea papei Benedict al XVI-lea. Ziarişti mai mult sau mai puţin apropiaţi de cele bisericeşti şi-au exprimat opiniile şi au interpretat evenimentele recent petrecute la Vatican, dar mai ales s-au angajat în speculaţii legate de succesorul papei care a decis să se retragă. Scriind acest editorial după ce lumea întreagă a trecut atât peste surpriza abdicării, cât şi peste cea a alegerii noului papă, doresc mai întâi să exprim şi să susţin ideea că abdicarea papei a fost un gest bine gândit, o ultimă mare mutare strategică a papei Benedict al XVI-lea, menită să asigure în Vatican succesiunea pe care el însuşi şi-a dorit-o sau, mai corect, să evite o succesiune care, în opinia lui, ar fi fost nepotrivită pentru timpurile pe care le trăieşte acum Biserica Romano-Catolică. Când spun aceasta, nu mă refer neapărat la persoane, ci la profilul acestora. Apoi, voi încerca să schiţez profilul noului papă, inclusiv în comparaţie cu cel al predecesorului său, şi să arăt la ce anume ne-am putea aştepta de la acest pontificat, inclusiv ca ortodocşi.

Este, într-adevăr, o chestiune de mare curaj pentru un papă să abdice. Acest fapt a fost subliniat pe bună dreptate de numeroşi comentatori. Doar cinci predecesori ai papei Benedict al XVI-lea au făcut un astfel de gest, ultimul dintre ei, Grigorie al XII-lea, în 1415. Sunt însă convins că abdica-

(continuare în p. 2)

Din cuprins:

† Andrei Făgărăşanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului
Postul – vreme de pocăinţă | pagina **3**

Dr. Constantin Ittu
„Christianos ad leonem”. Martiri şi martiraje în primele două secole de creştinism | pagina **7**

Arhid. prof. univ. dr. Constantin Voicu
Un punct de vedere la o apariţie editorială | pagina **8**

Pr. drd. Radu Gârbacea
Omilia la Sfinţii 40 de Mucenici a Sfântului Vasile cel Mare | pagina **11**

Câteva gânduri despre recentele schimbări la vârf din Vatican

(urmare din p. 1)

rea lui Benedict al XVI-lea a fost un gest foarte bine gândit şi apoi implementat de către el însuşi. Abdicarea, care aduce cu sine întrunirea conclavului spre a se alege un nou papă, are marele avantaj că poate fi planificată, în vreme ce cursul succesoral obişnuit, adică decesul suveranului pontif şi toate cele care urmează până la alegerea unui nou papă nu pot fi planificate, ele depinzând de primul element. Benedict al XVI-lea, în actul de retragere citit în dimineaţa zilei de 11 februarie a.c., a specificat cu multă grijă nu numai ziua, ci şi ora retragerii sale: 28 febr. 2013, ora 20:00. Nu a fost o retragere imediată, ci una programată în viitorul apropiat, care a permis dozarea controlată a tensiunii inevitabile create de ştire, dar şi începerea discuţiilor legate de profilul succesorului. Nu a fost un secret pentru niciun cunoscător al treburilor din interiorul Vaticanului că papa Benedict al XVI-lea a avut relaţii tensionate cu cardinalii italieni. Cu cât sănătatea papei Benedict al XVI-lea devenea mai şubredă, cu atât tensiunile creşteau. Se crea de multe ori impresia că italienii sunt nerăbdători să vadă din nou un papă din neamul lor, fapt care s-a petrecut pentru ultima dată în 1978, cu alegerea papei Ioan Paul I. Benedict al XVI-lea a fost conştient că dacă lucrurile îşi urmează cursul lor tradiţional, adică dacă el va trece la cele veşnice şi vor avea loc alegeri în astfel de condiţii, şansele ca succesorul său să fie un italian erau foarte mari. Prin abdicarea sa, papa Benedict al XVI-lea a reuşit să creeze un „front antiitalian" în conclav, ceea ce a dus la alegerea ca papă a unui cardinal din afara Italiei. Foarte probabil că papa Benedict al XVI-lea nu şi-ar fi dorit un succesor italian nu pentru că socotea că unul ca acesta nu i-ar fi urmat linia de gândire sau pentru că între cardinalii italieni nu ar fi teologi străluciţi sau nu ar fi avut profilul necesar unui viitor papă, ci pur şi simplu pentru că în opinia lui a sosit timpul ca Biserica Romano-Catolică – care este cu adevărat o instituţie mondială, de fapt cea mai mare şi mai globală instituţie care a existat vreodată pe faţa pământului – să fie condusă de un papă din emisfera sudică, exprimând şi în acest fel caracterul ei mondial. Mai pot fi adăugate şi alte motive, ele însă au avut, cred, un rol marginal. În sprijinul opiniei mele că retragerea papei Benedict al XVI-lea a fost un gest calculat vin declaraţiile fratelui său, preotul şi muzicianul Georg Ratzinger, care spunea că el ştia de trei luni de posibilitatea retragerii fratelui său. De asemenea, anumite gesturi ale papei Benedict al XVI-lea, precum vizita în două rânduri, la 29 aprilie 2009 şi 1 iulie 2010, la mormântul de la Aquila al papei Celestin al V-lea (1215-1296), care a fost penultimul papă din istorie care a abdicat, demonstrează că Benedict reflecta de mult asupra unei posibile abdicări. Aceasta cu atât mai mult cu cât în cursul primei vizite şi-a lăsat pe mormântul lui Celestin al V-lea pallium-ul său, simbol al puterii episcopale.

Surpriza alegerii noului Papă

În seara zilei de 13 martie 2013, după puţine runde de vot, a fost făcut cunoscut numele actualului papă: Cardinalul Jorge Mario Bergoglio de 76 de ani, iezuit, arhiepiscop de Buenos Aires, Argentina. Ca nume de pontif şi-a ales Francisc. Să analizăm, pe scurt, informaţiile înşirate mai sus. Au fost necesare neaşteptat de puţine runde de vot (cinci) pentru alegerea noului papă, deşi mulţi se aşteptau la un conclav care să dureze mai multe zile. Alegerea relativ rapidă dovedeşte că întrunirile organizate pentru cardinalii electori înainte de conclav, la care au fost invitate să vorbească despre profilul viitorului papă diferite personalităţi ale Bisericii Romano-Catolice, şi-au atins scopul. A fost alegerea Cardinalului Jorge Mario Bergoglio o surpriză? Răspunsul este afirmativ dacă ne uităm la listele posibililor papabili vehiculate de jurnalişti, inclusiv de cei de specialitate. Numele Cardinalului Bergoglio lipseşte de pe cele mai multe astfel de liste. Să nu uităm că la alegerea Cardinalului Ratzinger ca papă, acesta a fost creditat cu mari şanse. Nu este total lipsită de importanţă nici informaţia că la bursa pariurilor legate de numele suveranului pontif, Cardinalul Bergoglio a fost cotat cu 25 la 1 şanse (casa de pariuri William Hill Plc.). În ceea ce priveşte originea, noul papă ales se încadrează perfect profilului necesar unui pontif din secolul al XXI-lea: originar din emisfera sudică, din America Latină, unde se află astăzi centrul romano-catolicismului mondial, arhiepiscop al unei mari capitale latino-americane. Noul papă exprimă fidel ce anume înseamnă romano-catolicismul astăzi. Reprezentativitatea se aplică şi în ceea ce priveşte provocările şi problemele regiunii lui de origine: criza vocaţiilor concretizată mai ales în lipsa de preoţi, părăsirea de către numeroşi romano-catolici a Bisericii în favoarea diferitelor grupări penticostale sau evanghelicale. La acestea se mai pot adăuga problemele de natură socială şi politică: sărăcia, şomajul, nedreptatea socială, fragilitatea democraţiei, legături nesănătoase dintre elitele politice şi economico-financiare şi clerul înalt etc. Ne putem aştepta ca noul papă să fie mult mai sensibil la aceste probleme globale tocmai pentru că s-a confruntat cu ele în calitate de arhiepiscop.

Noul Papă ales este membru al ordinului călugăresc al iezuiţilor

O premieră absolută este faptul că noul papă ales este membru al ordinului călugăresc al iezuiţilor. Acest ordin, înfiinţat de Ignatiu de Loyola (1491-1556), şi-a construit un renume în istorie prin zel misionar, disciplină de fier, ascultare faţă de papă, educarea tineretului şi erudiţie. Iezuiţii au reuşit, pe de o parte, să recâştige la romano-catolicism importante regiuni din Europa care trecuseră la reforma protestantă, iar pe de altă parte, să propovăduiască Evanghelia în Lumea nouă. De asemenea, iezuiţii sunt faimoşi pentru modul în care au reuşit să se reinventeze şi să se adapteze diferitelor situaţii, inclusiv când au fost interzişi de către papalitate, între 1774-1814.

Alegerea numelui de papă a fost, de asemenea, o mare surpriză. Era aproape sigur că cel de-al 266-lea papă îşi va alege unul din numele folosite de înaintaşii săi. Cardinalul Joseph Ratzinger a ales să fie cel de-al 16-lea Benedict, numele papal cel mai folosit după cel de Ioan (de 23 de ori) şi cel de Grigorie (de 16 ori). Noul papă ales, Cardinalul Jorge Mario Bergoglio, a decis să se numească Francisc, în amintirea Sfântului Francisc din Assisi (1181/1182-1226) atât de iubit, mai ales în Italia, pentru credinţa sa simplă şi puternică, pentru dragostea faţă de oameni şi natură exprimată adesea cu o naivă sinceritate, pentru preferarea simplităţii şi chiar a sărăciei în locul luxului şi al bogăţiei. Cred că prin alegerea numelui de Francisc, nou-alesul papă doreşte nu numai să dea profilul descris mai sus pontificatului său, ci şi să se apropie mai mult de italieni. Această apropiere va fi desigur înlesnită de originea italiană a actualului papă (tatăl său, de origine italiană, a emigrat în Argentina) şi de faptul că vorbeşte fluent limba italiană. În cele din urmă italienii pot fi mulţumiţi că au un papă italian, chiar dacă nu s-a născut în Italia, ci este darul vastei diasporei italiene către ţara mamă.

Dacă papa Francisc va reuşi să îmbine calităţile ordinului iezuiţilor cu cele ale Sfântului Francisc vom avea de-a face cu un pontificat de mare succes. Deocamdată putem doar să spunem că formaţia, numele ales şi primele gesturi din cele câteva zile de pontificat care au trecut ne prezintă un papă care va fi extrem de apropiat de popor, încercând să realizeze coeziunea dintre cler şi credincioşi; orientat preponderent pastoral; un om al rugăciunii şi smereniei. Sunt convins că nu va arăta niciun fel de înţelegere faţă de acei clerici care nu au o moralitate înaltă sau, mai rău, care îi rănesc pe copii. Un papă simplu care va renunţa la lux va fi un exemplu de smerenie impus ierarhiei romano-catolice, iar grija pentru pastoraţie şi rugăciune va da un suflu nou catolicismului după Benedict al XVI-lea care, în ciuda tuturor eforturilor sincer depuse, a fost perceput drept un teolog academic, cu o gândire puţin accesibilă maselor, dar de succes în rândul intelectualităţii, inclusiv al celei umanist-ateiste. Spre deosebire de predecesorul său, care a fost ales papă din poziţia de Prefect al Congregaţiei pentru Doctrină şi Credinţă, papa Francisc are marele avantaj că vine în poziţia de pontif după ce a slujit ca arhiepiscop al unei mari arhidieceze romano-catolice, aşadar cunoaşte în mod direct problemele de natură pastorală.

Am, de asemenea, convingerea că cei care aşteaptă din partea noului papă o „înnoire" în sensul arătării unei oarecare toleranţe faţă de măsurile contraceptive sau a unei deschideri faţă de hirotonirea femeilor sau faţă de homosexualitate vor fi dezamăgiţi. Aşa cum, în repetate rânduri, mai mulţi membri ai Sfântului nostru Sinod au insistat că în Biserica Ortodoxă nu există „conservatori" sau „progresişti", „fundamentalişti" sau „ecumenişti", la fel nu cred că în Biserica Romano-Catolică se poate vorbi de papi „conservatori" sau „mai puţin conservatori". Instituţia pontificală este prima responsabilă de păstrarea învăţăturii, moralei şi practicilor corecte în cadrul Bisericii Romano-Catolice. Aceste „înnoiri" nici măcar nu sunt cerute de către masele largi de credincioşi, ci doar de grupuri vocale de „progresişti", care adesea nici nu fac parte din Biserica Romano-Catolică. De asemenea, este evident că, în ciuda tuturor dificultăţilor pe care le întâmpină în diferite părţi ale lumii, Biserica Romano-Catolică cunoaşte o creştere – mai accentuată sau mai uşoară – în toate regiunile lumii. A afirma că o „înnoire" în sensul celei cerute de progresişti ar spori numărul credincioşilor catolici sau popularitatea Bisericii înseamnă nu numai a nu înţelege mesajul scripturistic şi al tradiţiei, ci şi a interpreta greşit semnele timpului în care trăim, căci tocmai bisericile „progresiste" sunt cele care pierd cei mai mulţi credincioşi. Biserica Romano-Catolică, prin structurile şi modul în care îşi educă clerul, este capabilă astăzi să înveţe din greşelile confesiunilor creştine „progresiste" şi să nu le repete.

Nu ştiu cât de bine ne cunoaşte actualul papă pe noi ortodocşii. Papa Benedict al XVI-lea a considerat relaţiile cu ortodocşii drept o prioritate a pontificatului său. Ca profesor de teologie european, Benedict al XVI-lea a cunoscut bine şi a apreciat Ortodoxia, dorind în mod sincer o apropiere între Biserica Romano-Catolică şi Biserica Ortodoxă. Această dorinţă de apropiere a fost stimulată, fără îndoială, de faptul că Ortodoxia, ca şi Romano-Catolicismul, se autopercep drept apărătoare tradiţionale ale valorilor morale ale creştinismului. Venind din America Latină, unde penticostalii şi evanghelicalii cunosc o mare dezvoltare, este posibil ca papa Francisc să dea prioritate dialogului cu aceştia. Oricum, decizia Patriarhului Ecumenic de a participa la întronizarea papei Francisc este de foarte bun augur.

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Vineri, 1 februarie. Î.P.S. Sa a vizitat şantierul de lucru de la Complexul Monahal Păltiniş.

Sâmbătă, 2 februarie – *Praznicul Întâmpinării Domnului.* A slujit Sf. Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Catedrala mitropolitană.

Duminică, 3 februarie. A oficiat, împreună cu PS Visarion, Episcopul Tulcii, slujba de sfinţire a bisericii „Adormirea Maicii Domnului" din localitatea Sadu, protopopiatul Avrig. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. L-a hirotesit întru *iconom stavrofor* pe P.C. pr. paroh Gheorghe Neagoe. A acordat distincţia „Ordinul Sf. Ierarh Andrei Şaguna" domnului Mihai Bârhală, pictorul restaurator al picturii locaşului de cult. În aceeaşi zi, a vizitat şantierul de lucrări al bisericii „Sf. Treime" din aceeaşi localitate.

Luni, 4 februarie. Î.P.S. Sa a oficiat, la Mănăstirea Sâmbăta de Sus, jud. Braşov, în apropierea izvorului părintelui Arsenie Boca, slujba de punere a pietrei de temelie a paraclisului „Sf. Cuv. Arsenie cel Mare". A adresat celor prezenţi un cuvânt de învăţătură.

Marţi, 5 februarie. A examinat, la Teologie Liturgică, masteranzii anului II de la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Miercuri, 6 februarie. A examinat, la Teologie Liturgică, masteranzii anului I de la Facultatea de Teologie din Sibiu. În aceeaşi zi, a prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 7 februarie. A vizitat şantierul de lucrări de la Complexul Monahal Păltiniş.

Vineri, 8 februarie. A participat la Sfânta Liturghie, la Capela Facultăţii de Teologie din Sibiu. A examinat, la Teologie Liturgică, studenţii anului IV de la Facultatea de Teologie din Sibiu. În aceeaşi zi, la Capela mitropolitană, a acordat premiile pentru câştigătorii concursului „Părintele Dumitru Stăniloae – 110 ani de la naştere şi 20 de ani de la trecerea la cele veşnice" – faza eparhială.

Sâmbătă, 9 februarie. Î.P.S. Sa a participat, în Catedrala mitropolitană, la slujba Vecerniei, la care au fost prezenţi sute de credincioşi, membri ai Oastei Domnului, cu ocazia împlinirii a 75 de ani de la trecerea la cele veşnice a părintelui Iosif Trifa, întemeietorul mişcării. Cu această ocazie, a adresat celor prezenţi un cuvânt de învăţătură.

Duminică, 10 februarie. A oficiat slujba de sfinţire a bisericii „Sf. Nicolae" şi „Adormirea Maicii Domnului" din localitatea Armeni, protopopiatul Sălişte. A săvârşit Sf. Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. La sfârşitul slujbei, l-a hirotesit întru *sachelar* pe P.C. pr. paroh Nicolae Cosmin Drugan.

Luni, 11 februarie. A participat la inaugurarea *Centrului social de zi pentru copii*, amenajat la demisolul bisericii „Înălţarea Domnului" din Sibiu. A oficiat o slujbă de sfinţire şi a adresat celor prezenţi un cuvânt de binecuvântare. În aceeaşi zi, a vizitat biserica „Naşterea Maicii Domnului" din incinta Spitalului Judeţean Sibiu.

Marţi, 12 februarie. A participat, în Aula „Mitropolit Ioan Meţianu" de la Facultatea de Teologie din Sibiu, la conferinţa susţinută de pr. Paul Iannakos şi dr. Daniel Hinshaw, din Statele Unite ale Americii, specialişti în pastoraţia bolnavilor aflaţi în îngrijire paliativă. În aceeaşi zi, la Capela mitropolitană, Î.P.S. Sa i-a hirotesit întru duhovnici pe pr. Virgil Preda de la parohia Şoala, protopopiatul Mediaş, pe pr. Marius Ionuţ Oltean de la parohia Şimon Nou, protopopiatul Bran-Zărneşti, şi pe pr. Marius Munteanu de la parohia Marpod, protopopiatul Agnita.

Miercuri, 13 februarie. A avut program de lucru la cabinet.

Vineri, 15 februarie. A efectuat o vizită pastorală la parohia Şura Mare II, protopopiatul Sibiu.

Duminică, 17 februarie. A oficiat slujba de sfinţire a paraclisului „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" din localitatea Şura Mare, protopopiatul Sibiu. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. În cadrul Sfintei Liturghii, l-a hirotonit întru *diacon* pe teologul Florin Ţânţ. A oficiat, apoi, slujba de punere a pietrei de temelie pentru biserica mare a parohiei Şura Mare II. La sfârşit, a hirotesit întru *iconom stavrofor* pe P.C. pr. paroh Florin Datcu şi întru *iconom* pe pr. Ioan Marga şi pr. Ioan Mihu.

Luni, 18 februarie. A avut program de audienţe. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marţi, 19 februarie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna". În aceeaşi zi, în Aula „Mitropolit Ioan Meţianu" de la Facultatea de Teologie, Î.P.S. Sa a prezidat şedinţa administrativă a Adunării Generale Anuale a Casei de Ajutor Reciproc din Arhiepiscopia Sibiului.

Miercuri, 20 februarie. A participat la Sfânta Liturghie, oficiată la Capela Facultăţii de Teologie.

Joi, 21 februarie. A avut program de lucru la cabinet.

Duminică, 24 februarie. A slujit Sf. Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la biserica „Sf. Cuv. Parascheva" din localitatea Victoria, protopopiatul Făgăraş II. L-a hirotonit întru *preot* pe diaconul Florin Ţânţ, pe seama parohiei Brădeni, protopopiatul Agnita. La sfârşit, Î.P.S. Sa a acordat acte de cinstire principalilor binefăcători ai bisericii şi a hirotesit întru *iconom stavrofor* pe pr. Adrian Gh. Magda şi întru *iconom* pe pr. Mihail Fogoroş şi pr. Toma Dorinel Năpar.

Luni, 25 februarie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou.

Marţi, 26 februarie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Miercuri, 27 februarie. A participat, la Patriarhia Română, la şedinţa anuală de lucru a Adunării Naţionale Bisericeşti.

Joi, 28 februarie. A participat la lucrările Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

Postul – vreme de pocăinţă

Postul Sfintelor Paşti este o perioadă de pregătire pentru marea sărbătoare a Învierii Domnului, dar şi o pomenire a postului de 40 de zile pe care l-a ţinut Moise când a primit Tablele Legii, fiind şi o comemorare a postului de 40 de zile al Mântuitorului din pustie când a fost ispitit de diavolul. Această perioadă a Postului Sfintelor Paşti a fost una scurtă la începutul creştinismului. Cea mai scurtă perioadă de post pe care o cunoaşte istoria a fost cea de o săptămână, din perioada Apostolilor, fiind vorba de săptămâna Sfintelor Pătimiri ale Mântuitorului Iisus Hristos.

Odată cu Edictul de la Mediolan din 313, când au intrat în Biserică fără pregătire foarte mulţi păgâni cu un comportament contrar Evangheliei, s-a organizat o şcoală duhovnicească de pregătire a celor care deveneau creştini. Această şcoală a fost organizată pe o perioadă de 40 de zile înainte de săptămâna Sfintelor Patimi. De aceea, acele 40 de zile, ca şcoală a catehumenilor care se pregăteau să primească Botezul, plus o săptămână a Sfintelor Pătimiri formează postul de şapte săptămâni de acum. În noaptea de Paşti se botezau candidaţii care erau pregătiţi pentru „Sfânta Luminare" sau Botez şi simţeau că sunt părtaşi la moartea şi Învierea Domnului Iisus Hristos.

Aşa se explică de ce în ziua de Paşti, în loc de „Sfinte Dumnezeule", se cântă, înainte de citirea Apostolului, imnul, *Câţi în Hristos v-aţi botezat, în Hristos v-aţi şi îmbrăcat*, iar săptămâna care începe cu sărbătoarea Sfintei Învieri s-a numit „Săptămâna Luminată".

Nu putem vorbi despre post dacă nu vorbim şi de ispitele legate de post. Ispitele sunt „propuneri" care vin din firea umană păcătoasă sau de la diavol pentru a-l întoarce pe om de la scopul său principal: a-L recunoaşte pe Dumnezeu, a creşte spiritual în asemănarea cu Dumnezeu prin har. Din invidie, diavolul l-a ispitit pe om, chiar pe Adam în rai, pentru că a presimţit cât de mare este demnitatea omului creat după chipul lui Dumnezeu. Chipul era dat omului de Creator, iar asemănarea trebuia dobândită prin conlucrarea cu El. Chipul lui Dumnezeu din om este începutul sfinţeniei, iar asemănarea este rodul sfinţeniei. Diavolul încearcă totdeauna să-l îndepărteze pe om de Dumnezeu prin patimile egoiste sau căderea în păcat. Noi, oamenii, dăruim ceea ce avem, postul, ca să câştigăm ne-pătimirea. Postim pentru că iubim pe Dumnezeu, iubim Dăruitorul mai mult decât darurile pământeşti trecătoare, limitate. Când ne îmbuibăm uităm de Dumnezeu. Biserica, prin chemarea la şcoala Postului, ne adresează o chemare la despătimire, iar postul care nu este acceptat liber nu este post, ci înfometare forţată, care nu este virtute, ci păcat. După cum smerirea de sine a omului este virtute, tot aşa, umilirea altora este păcat, cum ne învaţă marii Părinţi Duhovniceşti ai Bisericii noastre. Sfântul Efrem Sirul ne îndeamnă: „Aşa, Doamne, dăruieşte-mi să-mi văd păcatele mele şi să nu osândesc pe fratele meu".

Nu-i suficient să postim dacă nu păstrăm dreapta credinţă; de aceea prima duminică din post este numită şi „Duminica Ortodoxiei" sau a dreptei credinţe. În timpul postului trebuie să ne luptăm cu ispita mândriei care vine adesea din săvârşirea faptelor bune. În rugăciunea Sfântului Efrem Sirul spunem: „Duhul curăţiei şi al gândului smerit, al răbdării şi al dragostei dăruieşte-l mie, slugii Tale". Oricât am posti de mult şi oricât ne-am ruga de mult trebuie să ne gândim că sunt alţii care se roagă mai mult, postesc mai mult, sunt mai milostivi şi mai curaţi decât suntem noi. Când avem smerenie, pocăinţă şi rugăciune curată, postul este folositor. Postul a fost primit ca ofrandă adusă lui Dumnezeu când avem în noi mai multă iubire faţă de Dumnezeu, faţă de semeni şi faţă de tot ceea ce ne înconjoară.

Să ne ajute Bunul Dumnezeu să ne îmbogăţim comoara sufletului prin post, rugăciune şi fapte bune şi să ajungem a ne închina Sfintei Învieri.

† ANDREI FĂGĂRĂŞANUL
Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

Moştenirea papei Benedict al XVI-lea

Sub provocatorul titlu „Şi acum înnoire!", cotidianul german *Die Zeit* (nr. 8, 14 februarie 2013) publică mai multe articole privitoare la pontificatul papei Benedict al XVI-lea, la gestul său de retragere şi la ceea ce rămâne după el. În articolul „Eliberare în Roma", Bernd Ulrich declară că dacă papei i-a fost dificil în slujirea pe care a avut-o, la fel de greu le-a fost şi catolicilor germani. De ce aceasta? Fiindcă entuziasmul iniţial, datorat alegerii unui papă german după o lungă perioadă de timp, a devenit curând un lucru frustrant, mai ales dacă luăm în considerare scandalul legat de abuzurile sexuale în Biserica Romano-Catolică. Ascunderea acestora a lăsat un mare semn de întrebare nu doar asupra persoanei papei, ci şi asupra întregii Biserici Romano-Catolice germane.

Interesant este că gestul său de retragere a fost privit ca unul „corect" atât de susţinătorii, cât şi de duşmanii săi – crede Patrik Schwarz (p. 3). Este un gest care ţine însă „mai mult de pământ decât de cer". El aduce îndoiala asupra slujirii papale ca act uman şi divin, întrucât retragerea „este întotdeauna o opţiune". Intervine aşadar o falie între „de pe Cruce nu se coboară" şi „eu sunt puternic în cele slabe"...

Alte articole pun în discuţie posibilitatea reformării Bisericii Catolice după retragerea papei Benedict, recunoscut ca un papă de tip conservator. Orice act de demisie produce după sine îndoială şi o stare precară, dar lasă în acelaşi timp deschisă calea înnoirii. În continuare se aşteaptă „dreptate, pace şi adevărată spiritualitate", valori care să înlăture „fobia catolică" ce se instaurase din ce în ce mai mult. Este vremea pentru „schimbare, înnoire, reformă", căci „calea este liberă"!

Heinz Bude, sociolog şi catolic, schiţează o posibilă reformă în Biserică, plecând de la prăpastia ce există între principiile morale ale doctrinei catolice şi „realitatea de pe teren". În opinia autorului, reforma poate veni doar „din lume". Astfel, există o mare distanţă între condamnarea folosirii prezervativului de către cardinalii Bisericii Catolice şi realitatea cu care se confruntă călugăriţele catolice ce fac misiune în Zimbabwe, Tanzania sau Kenya, ţări unde SIDA face ravagii. Se adaugă apoi şi alte provocări ale lumii moderne la adresa Bisericii Catolice: homosexualitatea, problema avorturilor etc. Sunt provocări din exterior, dublate de alte provocări interne: celibatul, hirotonia femeilor sau divorţul. Toate acestea l-au făcut pe unul dintre posibilii candidaţi la funcţia papală, cardinalul canadian Marc Quellet, să numească această funcţie „un coşmar" ... În orice caz, reformarea Bisericii catolice este privită de unii ca fiind şi mai probabilă prin alegerea unui papă din afara Europei: cardinalul Turkson din Ghana, Quellet din Canada, Luis Tagle din Filipine sau Leonardo Sandri din Argentina. (Asupra favoriţilor la noul pontificat vom reveni.)

Acelaşi număr al cotidianului german, la p. 64, oferă un interviu cu cardinalul Walter Kasper (n. 1933), german de origine, cel care în perioada 1999-2010 a condus „Conciliul pontifical pentru promovarea unităţii creştine". Cardinalul evocă momentul surprinzător în care papa Benedict şi-a anunţat retragerea, „respectul şi mulţumirea" cu care cardinalii au primit acest gest, precum şi cauza care a stat la baza lui: printr-un joc de cuvinte, Kasper subliniază că în cazul lui Benedict „puterea nu a fost tăria lui" (*Machtwarnicht seine Stärke*). Sarcina noului papă va fi una dificilă, aceea de a păstra unitatea unei Biserici formate din 1,2 miliarde de oameni din toate colţurile lumii. În fapt, fiind vorba despre o „unitate în diversitate", vorbim despre „atâta diversitate cât este posibilă, şi atâta unitate cât este necesară"...

Walter Kasper nu a ezitat să vorbească şi despre opoziţia pe care i-a arătat-o lui Ratzinger/Benedict al XVI-lea de-a lungul timpului. Totuşi, el a cerut ca apelativul ce i s-a acordat, de „liberal", ca şi cel acordat oponentului său, de „conservator" (*Panzerkardinal*), să fie nuanţat, adăugând şi că a fost vorba de un dialog între ei, din care el a avut de învăţat.

Cardinalul Kasper evidenţiază contribuţia adusă de papa Benedict în timpul pontificatului său Bisericii Romano-Catolice şi cum se vede viaţa acestuia după retragere. În ceea ce priveşte moştenirea papei Benedict al XVI-lea, Walter Kasper crede că principalul punct vizează relaţia dintre credinţă şi ştiinţă. Benedict, „un teolog important", a intrat în dialog cu gândirea contemporană. De asemenea, el a preţuit Ortodoxia, la fel cum a preţuit şi iudaismul. Nu în ultimul rând, pentru el a fost importantă întărirea vieţii şi credinţei în Biserică.

Respingând ideea unei posibile alegeri a lui în Scaunul Romei – deşi e eligibil –, cardinalul Walter Kasper încheie interviul cu urări ca recent retrasul papă să-şi ducă anii următori în linişte şi rugăciune. În pofida a ceea ce lasă să se vadă, Benedict este un om plin de umor şi mare iubitor de muzică – motiv pentru care, este sigur Kasper, acesta va folosi din plin noul timp pe care îl are ca să cânte la pian muzica lui Mozart, marea sa pasiune.

Revista germană *Der Spiegel* (nr. 80/2013, p. 82-92) publică, la rândul ei, un lung editorial sub titlul „Ora zero în Vatican: lupta pentru Roma". Aici este pus sub semnul întrebării însuşi actul de retragere al papei: „De ce ar trebui soţii să trăiască unul cu celălalt până la moarte, dacă papa poate pur şi simplu să-şi dea demisia din slujba sa specială? Şi dacă Benedict şi-a arogat pentru sine dreptul de a se retrage, nu ar trebui să ia în calcul fiecare viitor papă posibilitatea ca, din pricina bătrâneţii sau a altor slăbiciuni, să se retragă din funcţie asemenea unui politician?" Fără ezitare, Benedict este supranumit „Mânia lui Dumnezeu", iar gestul său este calificat ca având „ceva rebel în el".

Urmează apoi o trecere în revistă a principalelor acte din timpul păstoririi papei Benedict al XVI-lea, precum şi principalii favoriţi în postura de urmaş al acestuia. Dintre „Papabili" sunt amintiţi: Angelo Scola (Arhiepiscop de Milano, 71 de ani), Christoph Schönborn (Arhiepiscopul Vienei, 68 de ani), Timothy Michael Dolan (Arhiepiscop de New York, 63 de ani), Marc Quellet (fost Arhiepiscop de Québec, 68 de ani), Peter Kodwo Appiah Turkson (fost Arhiepiscop de Cape Coast, Ghana, 64 de ani) şi Luis Antonio GokimTagle (Arhiepiscop de Manila, 55 de ani)*. Interesant este însă interviul realizat cu cunoscutul „disident" împotriva Vaticanului, teologul elveţian Hans Küng (n. 1928), cuprins în cadrul editorialului amintit (p. 88). Acesta subliniază că papa Benedict a deschis o altă cale pentru viitorii papi, demonstrând că atunci când un papă nu mai poate să-şi îndeplinească în mod deplin atribuţiile, el nu trebuie să-şi aştepte moartea, ci să se retragă. Fără a face un pronostic în privinţa noului papă – scriind, cu o notă de ironie, că dacă şi-ar nominaliza favoritul, acesta nu ar mai fi ales... –, H. Küng declară ce fel de papă şi-ar dori: „Un papă care spiritual nu mai trăieşte în Evul Mediu, care nu mai reprezintă o teologie, o liturghie sau o constituţie bisericească medievală". În fapt, influenţa papei Benedict asupra Vaticanului, chiar după retragere, rămâne în continuare una deosebită. (Küng vorbeşte despre „ameninţarea papei din umbră" şi despre „o nouă formă de nepotism".) Spre exemplu, unul dintre apropiaţii lui Benedict, Georg Gänswein, va fi „slugă sub doi domni", deoarece va rămâne în continuare „Prefect al Casei Papale şi secretar al lui Benedict" (după declaraţia purtătorului de cuvânt al Vaticanului, Federico Lombardi). Sarcina noului papă, „dacă e deştept", este de a-şi forma un cabinet pe care să-l conducă efectiv (din acesta ar trebui să facă parte nu doar bărbaţi ci, de ce nu, şi femei...). Astfel nu s-ar repeta greşeala săvârşită de papa Benedict al XVI-lea, de a se izola de curia romană, căci un papă izolat nu poate să conducă o comunitate formată din 1,2 miliarde de oameni.

Am rezumat opiniile expuse în cele două publicaţii, deoarece acestea provin din mediul cel mai apropiat fostului papă, cel german. Ele sunt cu atât mai importante cu cât, indiferent de numele şi de mediul din care va proveni noul papă ales, moştenirea (de acum) a fostului papă Benedict al XVI-lea va atârna greu asupra noului pontificat.

* Acest articol a fost scris înainte de a fi cunoscut succesorul papei Benedict. Alegerea cardinalului argentinian Jorge Mario Bergoglio (69 de ani) a surprins pe toată lumea, fiind primul iezuit ce ocupă scaunul papal (şi primul papă ales din afara Europei).

Ciprian-Iulian TOROCZKAI

ECUMENICA

A fost ales un nou patriarh armean al Ierusalimului în persoana Arhiepiscopului Nourhan Manougian. Potrivit regulilor Patriarhiei armene al Ierusalimului, întâistătătorul acesteia este ales dintre membrii Frăţiei preoţeşti a Sfântului Iacov care au fost hirotoniţi preoţi la Ierusalim. Alegerea a avut loc la 24 ianuarie a.c. Arhiepiscopul Manougian va fi cel de-al 97-lea patriarh armean al Ierusalimului şi-i urmează în scaun Patriarhului Torkom Manoogian (1990-2012) care a trecut la cele veşnice la data de 12 octombrie 2012 după o lungă suferinţă. Patriarhia armeană a Ierusalimului, la fel ca şi Patriarhia armeană a Constantinopolului, se află sub autoritatea spirituală a Catolicosului tuturor Armenilor care îşi are sediul la Etchmiadzin in Armenia. În Antelias, Liban îşi are sediul Catolicosatul armean de Cilicia care este autonom şi autocefal. În Ierusalim îşi au sediul trei patriarhi creştini: ortodox, latin şi armean. Biserica armeană are o prezenţă istorică foarte veche în Ţara Sfântă. Armenii deţin o parte din biserica Sfântului Mormânt de la Ierusalim precum şi o mică parte din biserica nativităţii de la Betleem.

Barack Obama l-a invitat pe Adam Hamilton să ţină predica din timpul rugăciunii de inaugurare a celui de-al doilea mandat ca preşedinte al SUA. Evenimentul a avut loc la 22 ianuarie în Catedrala naţională din Washington. Hamilton a fost botezat catolic, după care a devenit penticostal şi apoi a aderat la Biserica Metodistă Unită. Este pastor fondator al Bisericii Metodiste Unite a Învierii din Leawood, Kansas care numără 19.000 de membri şi este cunoscut pentru vederile sale centriste. Într-un articol din ziarul *USA Today* din aceeaşi zi, intitulat *Rugăciunea pentru Obama este un cartof politic şi religios fierbinte* (Prayer Service for Obama is political, religious hot potato) semnat de Cathy Lann Grossman (p. 5A), se precizează că ceremonia religioasă a inclus clerici de orientare aşa-zis liberală. Au fost prezenţi trei episcopalieni, trei evrei şi alţi protestanţi liberali, dar nu mormoni, adventişti de ziua a şaptea, luterani, presbiterieni sau penticostali. Romano-catolicii au fost reprezentaţi de un trimis al Arhiepiscopiei de Washington. Aceştia au fost întâmpinaţi in catedrală de episcopul episcopalian de Washington Mariann Buddle şi de decanul catedralei, Garry Hall. Acelaşi articol comentează că prin invitarea reprezentanţilor unor biserici liberale, Obama doreşte să releve orientare politicii sale în cel de-al doilea mandat de preşedinte al SUA. Printre criticii acestei politici s-a numărat Albert Mohler preşedintele Seminarului Teologic Baptist din Sud a spus că orice predicator care susţine „creştinismul istoric şi biblic" nu mai este binevenit în spaţiul public. În urmă cu patru ani, în 2009 predica din cadrul rugăciunii de inaugurare a fost rostită de Sharon Watkins, lider al Bisericii creştine (Discipolii lui Iisus) considerată tot de orientare liberală. Devenită deja o tradiţie în SUA, rugăciunea de inaugurare are loc de regulă în Catedrala naţională din Washington şi se bucură de participarea preşedintelui, a vice-preşedintelui SUA şi a unor importanţi membri ai Senatului.

Întronizarea noului Arhiepiscop de Canterbury Justin Portal Welby este anunţată pentru 21 martie a.c. După retragerea Arhiepiscopului Rowan Williams din funcţia de Arhiepiscop de Canterbury (2002-2012) la 31 ianuarie 2012, a fost numit ca succesor al său Justin Portal Welby. Născut în 1956, Justin a lucrat pentru o vreme în industria petrolieră, după care a început, în 1989, să studieze teologie la Colegiul Sf. Ioan din Durham unde în 2011 a devenit episcop după ce a îndeplinit mai multe funcţii pastorale. Instalarea lui în funcţia de Arhiepiscop de Canterbury a fost anunţată pentru 21 martie. Alegerea nu este întâmplătoare, căci la acea dată Biserica Anglicană îl comemorează pe Thomas Cranmer (1489-1556), care a fost Arhiepiscop de Canterbury între 1533-1555 şi a jucat un rol important în separarea Bisericii Angliei de Roma. De asemenea a fost unul dintre susţinătorii principiului „supremaţiei regale" potrivit căruia capul Bisericii anglicane este suveranul Regatului Unit. Justin Welby va fi cel de-al 105-lea Arhiepiscop de Canterbury. Arhiepiscopul de Canterbury este în acelaşi timp primul dintre episcopii Bisericii Angliei şi liderul simbolic al Comuniunii Anglicane.

Rubrică realizată de
Pr. Lect. Dr. Daniel Buda, Sibiu/Geneva

Telegraful Român, abordări în actualitate

În ultima vreme ne-a preocupat, cu deosebire, subiectul *Telegraful Român – instrument în procesul de ridicare a românimii,* prin *crescere* recuperatoare şi stimulativă, în condiţii de viaţă noi, ca expresie a schimbărilor din societatea europeană-universală: perioada anilor 1853-1913, cu o privire specială pe deceniile 6-9 ale secolului al XIX-lea, ceea ce ne permite şi prezentarea de faţă.

Una dintre chestiunile despre care s-a crezut, în mod eronat, că nu are suficientă substanţă pentru a fi tratată ca subiect major, este *Telegraful Român ca subsistem în procesul de comunicare* specific postpaşoptismului, în epoca absolutismului, liberalismului şi dualismului central-european, deopotrivă. De fapt, în noile orientări de cercetare pe acest palier, în acele împrejurări, era vorba nu doar de *o modă* – sincronizare cu lumea occidentală –, ci de percepere a comunicării ca *o nevoie* stringentă şi, în măsura în care era favorabilă *crescerii* neamului, o *obligaţie*.

Ar fi fost de-a dreptul inexplicabil ca Andrei Şaguna să nu conştientizeze această stare şi să nu se manifeste ca atare. Viaţa îl obliga la un răspuns adecvat şi în procesul de informare/comunicare, chiar şi pentru a-şi susţine opiniile în faţa preopinenţilor, adeseori aceştia recrutându-se din redacţia şi susţinătorii *Gazetei Transilvaniei* de la Braşov. Deşi el nu apare în paginile revistei, şi abia odată cu trecerea timpului este mai des invocat, nimeni nu se poate îndoi că viziunea sa asupra publicaţiei este dominantă.

a) Dar nu exclusivistă. Când în paginile *Telegrafului*, odată cu admiraţia pentru tradiţiile populare, se putea propaga un soi de libertinaj inacceptabil pentru educaţia românilor, el intervine. În cazul unei corespondenţe *De la poalele Surului, preotul-episcop Andrei* se simţea obligat să se sesizeze înainte ca răul să se fi produs, căci acum era prilej de a limita potenţiale *decăderi*, reale, cum, de altfel, ne dovedeşte cazul *nuntelor de pe Hârtibaci*. „Zelul domnului corespondente de la poalele Surului pentru păstrarea datinilor celor vechi merită toată lauda. Dară, pe cât de o parte trebuie susţinute datinile cele bune, pe atât, de alta, sântem datori a desrădăcina dintre popor nişte datine urâte şi vătămătoare de moralitate, care, în decurgerea timpurilor trecute, s-au vârât între români. Românul până mai alaltăieri a fost cu totul părăsit, lipsit de mijloacele de a putea ajunge la o cultură mai naltă intelectuală şi morală. În starea aceasta desolată nu este dară mirare dacă au rătăcit în unele privinţe."[1].

Domnului corespondente i se publica, în chiar pagina a 2-a a primului număr al *Telegrafului Român* şaguian, cunoscutul articol despre *Colinde.* Parcă pentru a se justifica, şi cu intenţia vădită de a dovedi că, totuşi, nu se dezice de justeţea opiniilor sale, el invocă întâi motivul pentru care apreciază/studiază Colindele: vechimea lor „este aşia de bătrână ca şi poporul la care se află, şi numele ei de colende arată îndestul de unde se trage. Acest obicei poartă în sine un caracter nevinovat, populare şi tot odată religios. (...) Un poet vechi a zis: homo sum, nihil humani a me alienum esse puto, adecă: om sunt, şi voiesc să am toate câte sunt ale omului". Etc., etc. Dar *corespondentele*, patriot, de altfel, nu avea *datorinţele asupra obştei* câte erau ale unui preot, mai mult, ale unui episcop.

b) Sigur, *comunicarea* nu putea fi lăsată la voia întâmplării, era un gest de mare responsabilitate. Este bine ştiut că Andrei Şaguna, contrariindu-şi contemporanii (ai săi şi pe mulţi dintre ai noştri?!), de fapt nu a susţinut crearea – la acea dată – a unei *Academii de drept* în limba română. El ştia că o astfel de instituţie, fără a deţine fondurile necesare, oameni deja pregătiţi să predea în limba română, dar şi pe cei capabili să studieze acolo în limba română, ar fi pus în pericol, *degeaba,* alte proiecte din postpaşoptismul imediat. Şi apoi, a învăţa *dreptul în limba germană* era chiar de dorit, pentru ca tinerii intelectuali să fie eficienţi în acea societate. Când neînţelegerile pe această temă se manifestă deschis, în *Telegraful* se publică următorul text: „Este acesta semn de maturitate naţională şi de viaţă politică? Se tânguie comunele [împăratului, în vizita sa din anul 1852] că pier de foame (...), şi apoi cer licenţie a rădica academiă? (...). Nu e aceasta a arăta cu degetul că ea (naţia, n.n.) este prea crudă pentru viaţa politică? În astfeliu de fapte punem noi naţionalitatea? (...) înţeleghinţa poate fi numai aceea ce ştie preţiui împregiurările *şi starea politică* în carea ne aflăm şi să conformează după ele, care are o judecată coaptă şi potere morale, minte sănetoasă, *esperienţă, idee practice realisabile*, care ştie înainta *interesele şi bunul patriei* sale şi a Imperiului întreg întru tot şi în parte a poporului său"[2]. Exact aceleaşi raţionamente apar într-un manuscris-ciornă şaguian.

c) Acuzat, pe nedrept, că a fost o piedică în calea folosirii *literelor străbune*[3], Andrei Şaguna este susţinut în *Telegraful* cu propriul său *caz* şi chiar prin argumentele mereu repetate ale ierarhului: „Dela un timp încoaci s-au îmmulţit glasurile acelora carii cer, ca să se pună odată toate pedecele, şi gazeta română să se tipărească cu litere, şi să ese la lumină îmbrăcată în vestmintele sele proprie, ear nu străine. Precând dăm dreptate acelor cereri care se aud dintr-o parte şi alta; precât ne bucurăm de norocitele începuturi ce s-au şi făcut în privinţa aceasta: pre atât mărturisim, că nimine n-ar potea dori mai cu căldură decât noi a publica *Telegraful român* întreg cu litere. Cu toate aceste noi credem, că trebue deocamdată să aşteptăm ca să cunoaştem pe publicul nostru cititoriu, şi să ne încredinţăm despre opiniunea ce maioritatea cititorilor îşi va forma, în privinţa aceasta de mare importanţă. Până atunci noi vom începe a scrie şi a tipări foaia noastră pentru publicul român care ştie a citi numai cu slove, şi ne reservăm detoria de a pregăti drumul cu încetul, ca când va cere trebuinţa, să se poată publica *Telegraful român* întreg în litere".

---

[1] AMA – siglă de nivel naţional-internaţional pentru Arhiva Mitropoliei Ardealului din Sibiu. De la această intervenţie avem doar un concept în AMA, într-un manuscris incomplet, pe al cărui verso s-a alcătuit alt act. Nici nu ştim dacă scrisoarea s-a trimis vreodată. Era o practică mai des folosită de episcop, de a interveni prompt într-o chestiune care i se părea urgentă şi gravă şi apoi, după oarecare aprecieri „în linişte", renunţa la observaţii *prea apăsate*. A fost, probabil, şi cazul scrisorii către Ţinutul *Săliştii* în privinţa *oierilor care pleacă cu anii de-acasă* şi *apoi umblă să se despartă* de neveste.

[2] TR, 1853, p. 106.

[3] Vezi includerea literelor în cele mai modeste abecedare şaguniene.

Ana GRAMA

Restituiri

Anunţiu.

Ân zilele aceste au eşitŭ de sŭb tipariŭ „Molitvelnikŭl" bogatŭ kŭ litere roşii şi negre, ân kare se kŭprindŭ rânduelele tuturorŭ slujbelorŭ bisericeşti, dimpreunŭ kŭ rânduiala la sfinţirea bisericelorŭ, odoarelorŭ şi vaselorŭ bisericeşti, a clopotelorŭ, praporelorŭ, a punerii temelieĭ la Biserice şi la case, şi kŭ Ţerimonialul la zioa Împeratului.

Productŭlŭ aceasta noŭ alŭ tipografieĭ diecesane tipărituŭ ân octavŭ lesne de purtatŭ se recomŭndŭ atâtŭ prin bunŭ tipariŭ frumosŭ, kuratŭ, deslucitŭ, kâtŭ şi prin o hârtiŭ aleasŭ şi trainikŭ şi prin bunŭ preţŭ moderatŭ ân împregiurările skumpeteĭ de astăzĭ. Preţulŭ unuĭ esemplariŭ nelegatŭ e 3 fl. m. k. şi se aflŭ de vânzare ân Kanţelaria Episkopiaskŭ de aiki.

Sibiiŭ 10 Marţiŭ 1853.

Dela Tipografia diecesanŭ

(N^ro^ 20. Sibiu 11. Marţiu 1853, pagina 80).

Înştiinţare.*/În zilele aceste au eşit de sub tipariu* ***„Molitvelnicul" bogat cu litere roşii şi negre, în care se cuprind rânduelele tuturor slujbelor bisericeşti, dimpreună cu rânduiala la sfinţirea bisericelor, odoarelor şi vaselor bisericeşti, a clopotelor, praporelor, a punerii temeliei la Biserice şi la case, şi cu Ţerimonialul la zioa Împeratului.***

Productul acesta nou al tipografiei diecesane, tipărit în octav, lesne de purtat se recomandă atât prin un tipariu frumos, curat, deslucit, cât şi prin o hârtiă aleasă şi trainică şi prin un preţ moderat în împregiurările scumpetei de astăzi. Preţul unui esemplariu nelegat e 3 fl.m.c. şi se află de vânzare în Canţelaria Episcopească de aici. /Sibiiu 10 Marţiu 1853. /Dela tipografia diecesană

N^ro^ 7. Sibiu 24. Ianuariu 1853 (p. 25), şi N^ro^ 8. Sibiu 28. Ianuariu 1853 (p. 29)

Ce s-a scris şi s-a tipărit până a cum pentru poporul român? Şi cum s-a scris şi s-a tipărit?

„A fost un timp în care poporul român era atât de mărginit în ideele şi cunoştinţele sele, şi simţia aşia de puţine trebuinţe materiali şi morali, încât viaţa lui abia era ceva mai mult decât o vegetaţiune. Îndestulat cu o hrană simplă, cu îmbrăcăminte eftină, cu o casă modestă, se mângâia cu puţina învăţetură a bisericei sele, şi cu practicarea unor lucruri şi fapte pentru mântuirea suffletului. **Dar un popor de făpture raţiunabili, dăruite cu toate dispoziţiunile şi poterile de a se desvolta şi a se ferici, nu potea să remână pentru totudeuna în această stare de jos a culturei omeneşti**. (...). Acest popor remăsese departe în urma celorlalte popoare; mijloacele trebuincioase pentru desvoltarea şi înaintarea lui sunt puţine, şi resultatul ostenelelor sele va fi încet şi târziu. Nu e nimica: curagiu, căci începutul s-a făcut, drumul este deschis şi oblit; ţinta la care are să ajungă este nobile; lipsa mijloacelor se va împlini cu jertfe, şi resplata va fi cu atât mai dulce ! (...) Poporul român a fost norocit ca să cunoască de mulţi seculi întrebuinţarea scrierii, assemenea s-a învrednicit de mult a se folosi şi de facerile de bine ale tipariului. Dar ce influinţă au avut aceste măiăstrii asupra culturei şi îmbunătăţirei lui? (...)".

N^ro^ 4. Sibiu, 14. Ianuariu 1853 (p. 13, 14). Gazeta. Jurnalele (urmare). /„(...) Pământul mai lucrat şi mai bine pregătit pentru rodire a găsit seminţa publicisticei în principatul Ţerei româneşti şi Moldovei. Pela anul 1828, se ivi în Bucureşti ***Curierul românesc*, şi în Iaşi *Albina românească*, amândoe gazete politice, comerciali** şi literari, şi carii avură o viaţă lungşioară. În grabă după acestea a început în Braşov a eşi la lumină *Foaia duminecii cu csilografii*, care era un mosaic de tot ce era de trebuinţă pentru ştiinţa poporului. De attunci încoaci se iviră deasupra orizontelui român mai multe gazete sub deosebite numiri şi cu deosebite programe. În locul *Foaiei duminecii* din Braşov, începu a se publica *Gazeta Transilvaniei*, care prin tactul seu, prin alegerea materiei şi prin forma în care era îmbrăcată, a intrat în carnea şi sângele românilor. Mai târziu începe a se publica în Blajiu *Organul luminării cu litere* care, după tendinţa sea literariă, promitea mari foloase în privinţa culturei limbei; spre mare însă daună a avut o viaţă scurtă. În Ţeara românească şi în Moldova, pe lângă **Curier** şi **Albină** se iviră mai multe gazete precum: **Alîuta, Muzeul, Mosaicul, România, Buciumul, Zimbrul, Universul, Vestitoriul,** şi altele, din care unele au apus, ear altele trăiesc şi astăzi. (...) Toate gazetele aceste numerate, precum şi altele ce s-au retăcut din causa scurţimii locului, au contribuit foarte mult spre a lăţi între poporul român gustul cititului, sprea a respândi idee şi cunoştinţe, şi spre a-l face să-şi cunoască interesele pentru îmbunătăţirea stării sele (...)". (Liliana Oprescu)

Un punct de vedere la o apariţie editorială

În cursul lunii octombrie 2012, la Chişinău, s-a lansat oficial volumul ***„Pentru restabilirea unităţii. Poziţia Bisericii Ortodoxe Ruse în problema «Mitropoliei Basarabiei». Documente şi materiale”***. Actele incluse în volumul amintit – după cum ne informează site-ul oficial al Mitropoliei Chişinăului şi a Întregii Moldove – au fost colectate de autorul culegerii, Victor Josu, din arhivele Patriarhiei Ruse şi ale Mitropoliei din Chişinău, fiind redate în limbile rusă şi română. Mai mult, volumul a fost întregit cu unele documente publicate anterior în revista „Jurnal Moscovskoi Patriarhii”, precum şi pe pagina oficială a Patriarhiei Ruse şi a unor Biserici Ortodoxe aflate în comuniune cu aceasta.

1. O prezentare unilaterală a unui adevăr istoric

Adresată deopotrivă clericilor şi credincioşilor, colecţia îşi propune, după cum însuşi autorul subliniază chiar în primele pagini, să evidenţieze „activitatea Patriarhiei Moscovei şi a Bisericii Ortodoxe din Moldova *ca parte componentă a jurisdicţiei sale canonice, îndreptată spre lichidarea consecinţelor schismei bisericeşti care a fost cauzată de crearea pe teritoriul Republicii Moldova a «Mitropoliei Basarabiei»* [s.n.]. Documentele evidenţiază rolul ce l-a jucat în acest conflict Patriarhia Română, adoptând în decembrie 1992 decizia de «reactivare» a structurii menţionate, precum şi evoluţia relaţiilor dintre Bisericile Ortodoxe Rusă şi Română în legătură cu existenţa ei”. Am redat *in extenso* acest ultim fragment, deoarece, încă de la început, este fixat cadrul de argumentare şi abordare a problematicii propuse: reactivarea Mitropoliei Basarabiei (şi de această dată nu mai utilizăm ghilimelele asemenea autorului) este considerată o schismă cu consecinţe grave în planul vieţii bisericeşti din Republica Moldova[1].

Doar la o simplă lectură poate fi observat faptul că întreg discursul lucrării este îndreptat spre discreditarea Mitropoliei Basarabiei şi demonstrarea netemeiniciei actului de reînfiinţare a acesteia, iar documentele şi actele oficiale inserate ilustrează punctul de vedere oficial al Patriarhiei Ruse şi al reprezentanţilor Bisericilor subordonate din punct de vedere juridic şi canonic faţă de aceasta. În acest punct, autorul face apel la o serie de argumente provenind din:

1. actele oficiale ale Patriarhiei Ruse, respectiv hotărârile şi declaraţiile Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse şi ale Departamentului de Relaţii Externe al Patriarhiei Ruse;

2. documentele şi materialele Bisericii Ortodoxe din Moldova (declaraţiile şi hotărârile Sinodului acestei Biserici, dar şi decretele şi scrisorile mitropolitului Chişinăului şi al Întregii Moldove, declaraţii ale clericilor etc.);

3. corespondenţa dintre Patriarhia Rusă şi Patriarhia Română pe această temă.

Cu alte cuvinte, este un punct de vedere unilateral, care în mod forţat urmăreşte infirmarea unui adevăr istoric: cel al existenţei *de jure* şi *de facto* a Mitropoliei Basarabiei.

2. Câteva repere istorice care susţin legitimitatea demersurilor Patriarhiei Române

Nu ne-am propus o demontare punct cu punct a argumentelor susţinute de către autor, ci doar schiţarea succintă a unor repere istorice care contrazic cele afirmate în volum. Astfel, datele istorice demonstrează că teritoriul din stânga Prutului – respectiv actualul teritoriu al Republicii Moldova – a depins, iniţial, de Patriarhia de Constantinopol. În anul 1401, pe fondul recunoaşterii canonicităţii Mitropoliei Moldovei, acest teritoriu va deveni parte a acesteia până în 1812, când, urmare a anexării la Imperiul Ţarist a fost inclus în jurisdicţia Bisericii Ortodoxe Ruse, care, în 1813

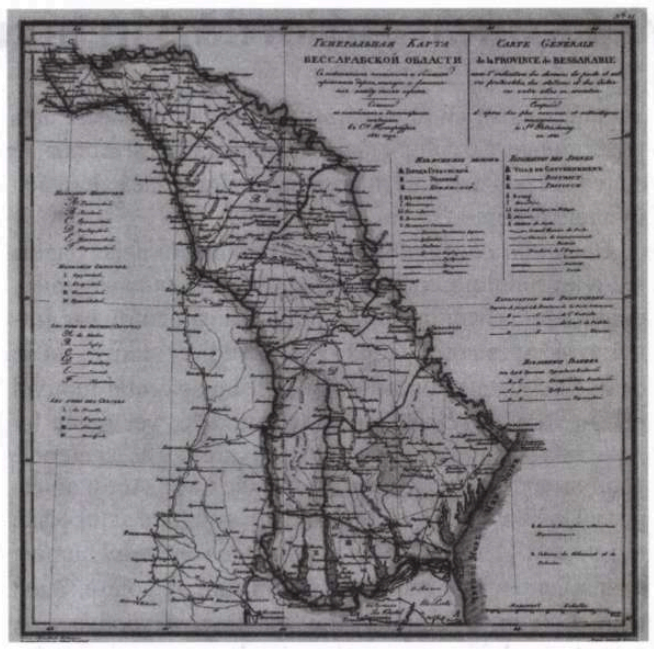

a înfiinţat pe acest teritoriu eparhia de Chişinău. În toată această perioadă, el a fost păstorit de către ierarhi români.

După proclamarea independenţei Basarabiei (1918) şi urmare a schimbărilor în organizarea Bisericii Ortodoxe Române – prin ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rang de patriarhie (1925) – Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a înfiinţat Arhiepiscopia Română a Chişinăului, păstorită de arhiepiscopul Gurie Grosu, iar ulterior a mai înfiinţat încă două eparhii în Basarabia – Episcopia Hotinului, cu reşedinţa la Bălţi, şi Episcopia Cetăţii Albe, cu reşedinţa la Cetatea Albă. Ulterior, Arhiepiscopia Chişinăului a fost ridicată la rang de Mitropolie (1927), având sub jurisdicţie episcopiile menţionate, iar din 1941 şi Misiunea Ortodoxă Română pentru Transnistria, cu statut de eparhie.

La puţin timp, în urma ocupaţiilor sovietice din 1940, respectiv 1944, Mitropolia Basarabiei este desfiinţată, fiind organizată o Episcopie – ridicată ulterior la rangul de Arhiepiscopie – sub jurisdicţia canonică a Patriarhiei Ruse. Cele trei episcopii sunt şi ele desfiinţate. Cu toate acestea, Patriarhia Română nu a recunoscut vreodată sau a acceptat această hotărâre care a avut la bază considerente strict politice.

În anul 1992, ca urmare a proclamării Republicii Moldova ca stat independent şi suveran, Mitropoliei Basarabiei a fost reactivată, în dependenţă canonică de Biserica Ortodoxă Română, cu statut de Mitropolie Autonomă, la baza deciziei aflându-se de această dată dorinţa unei părţi a preoţilor şi credincioşilor, şi nu un act impus de către autorităţile de stat. La 14 septembrie 1992 are loc, la Chişinău, Adunarea de reactivare a Mitropoliei Basarabiei. O delegaţie de clerici este trimisă la Bucureşti pentru a cere Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române să primească noua Mitropolie a Basarabiei sub jurisdicţia canonică a Patriarhiei Române.

*

Privind şi doar schematic aceste aspecte istorice putem observa că reînfiinţarea Mitropoliei Basarabiei în 1992 nu a reprezentat o schismă – cum greşit consideră autorul volumului –, ci, dimpotrivă, reafirmarea unui adevăr istoric de necontestat, după cum apare clar semnalat şi în „Actul Patriarhal şi Sinodal al Patriarhiei Române privind recunoaşterea reactivării Mitropoliei Basarabiei, autonomă şi de stil vechi, cu reşedinţa în Chişinău”, la 19 decembrie 1992: „Prin reactivarea Mitropoliei Basarabiei se săvârşeşte un act sfânt de adevăr şi dreptate, care reîntregeşte plinătatea comuniunii de credinţă strămoşească şi gândire românească”.

[1] Această ipoteză este susţinută în mod constant de către autor, devenind firul roşu al întregii sale argumentaţii: „Printr-o serie întreagă de documente de cel mai diferit nivel, inserate în prezenta culegere, în mod argumentat se demonstrează necanonicitatea *Mitropoliei Basarabiei* şi caracterul ei schismatic. Se poate afirma cu toată certitudinea că, în anul 1992, în Biserica Ortodoxă din Moldova s-a produs o schismă, care nu poate fi depăşită până în prezent” (p. 12).

Arhid. prof. univ. dr. Constantin VOICU

Edictul de la Mediolanum (313) – un act necesar

La aniversarea a 17 veacuri de la publicarea *Edictului de la Mediolanum* este şi firesc să ne îndreptăm atenţia asupra documentului care a marcat istoria creştinismului, istoria civilizaţiei şi, implicit, istoria universală. Fie că îl percepem drept o convenţie istorică, fie că îl privim ca un text concret, *Edictul de la Mediolanum* reprezintă o piatră de hotar pentru civilizaţia europeană şi nu numai.

Decretul imperial ne este cunoscut în special din relatarea episcopului Eusebiu de Cezareea, care traduce în *Istoria bisericească* (*HE*, X, 5, 2-14) un document publicat în limba latină de către împăratul Liciniu în provinciile Siria, Palestina şi Egipt, după moartea lui Maximin Daia (iulie-august 313). În 1678 savantul francez Étienne Baluze descoperea singurul manuscris care păstra lucrarea *De mortibus persecutorum* (*DPM*, XLVIII, 2-13), întocmită de apologetul creştin Lucius Caecilius Firmianus Lactantius şi punea astfel la dispoziţia publicului larg o versiune latină a *Edictului*, care fusese emis de acelaşi Liciniu la Nicomidia în 13 iunie 313.

Lăsând la o parte problema paternităţii constantiniene a rescriptului sau a legăturii dintre cele două versiuni ale acestuia şi conferinţa de la Mediolanum de unde şi denumirea de „edictum Mediolani”, se cuvine să insistăm asupra unei întrebări extrem de legitime: A fost sau nu decretul din 313 un act necesar?

Este bine ştiut faptul că împăratul Galeriu, unul dintre cei mai sângeroşi persecutori ai Bisericii, publicase încă din 30 aprilie 311 un edict de toleranţă valabil pentru tot Imperiul Roman, prin care se garanta pentru creştini libertatea cultului. În anul următor (312), împăratul Maximin Daia emite un act similar prin care se conferea creştinilor din prefectura Orientului (Asia Mică, Siria, Palestina, Egipt) libertatea de a-şi exercita practicile religioase. Chiar dacă, aşa cum prezintă tendenţios Eusebiu de Cezareea, aceste legi fuseseră promulgate în vederea obţinerii unui câştig imediat – izbăvirea de boală pentru Galeriu, respectiv sprijin politic şi militar pentru Maximin –, ele rămân din punct de vedere juridic primele dispoziţii procreştine atestate documentar, deci anterior *Edictului de la Mediolanum*.

Dar deşi cele două acte ofereau creştinismului statutul principial de *religio licita*, modul în care se exprimă această concesie imperială subliniază şi mai mult caracterul discriminator al decretelor mai sus amintite. Astfel, împăratul Galeriu îşi începea edictul de toleranţă cu justificarea persecuţiilor declanşate în anul 303 sub pretextul apărării legilor vechi şi a disciplinei publice, pentru ca „şi creştinii, care au părăsit religia strămoşilor lor să revină la intenţii mai bune, fiindcă din anumite raţiuni aceştia au fost cuprinşi de o aşa de mare ambiţie nebunească încât nu au mai urmat cele hotărâte de cei vechi […] De aceea, după ce noi am publicat acest edict ca aceştia să se întoarcă la cele hotărâte de cei vechi, cei mai mulţi, fiind tulburaţi şi înspăimântaţi de ameninţările pericolului, au fost omorâţi în diferite feluri”[1]. Galeriu proclamă toleranţa religioasă pe acelaşi ton condescendent: „De vreme ce mulţi au rămas în aceeaşi nebunie […] ne-am gândit că trebuie să ne folosim cu multă bunăvoinţă de iertarea noastră şi în cazul acesta”[2]. Aceeaşi exprimare discriminatorie este reluată în edictul de toleranţă al lui Maximin Daia[3]. Eusebiu de Cezareea atrage atenţia asupra faptului că „actele de toleranţă” erau însoţite de restricţii, care scoteau şi mai mult în evidenţă lipsa de sinceritate şi de convingere a acestor împăraţi că adepţii creştinismului ar fi trebuit să se bucure de aceleaşi drepturi ca şi restul cetăţenilor din Imperiu.

Pentru Constantin şi Liciniu însă, libertatea religioasă este acordată mai degrabă „în spiritul unei politici sănătoase şi foarte corecte”, întrucât „pacea vremurilor actuale cere ca fiecare să aibă libertatea de a-şi alege şi practica religia care-i place”. Principiul pe care se sprijină „edictul de la Milano” indică spiritul vizionar de care dau dovadă cei doi împăraţi, întrucât au avut extraordinara intuiţie să afirme ceea ce în termeni pretenţioşi numim noi astăzi

(continuare în p. 7)

Drd. Dragoş BOICU

ANUL OMAGIAL AL SFINȚILOR ÎMPĂRAȚI CONSTANTIN ŞI ELENA

„Christianos ad leonem”. Martiri şi martiraje în primele două secole de creştinism

***Râvnitor fiind la împărăţia cea de sus, fericite împărate Constantin, împăratului şi Stăpânului tuturor cu minte curată crezând, te-ai botezat; pentru aceasta cântăm ţie aşa: Bucură-te, că în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh te-ai botezat; Bucură-te, că în timpul Botezului mâna Domnului Hristos de tine s-a atins; Bucură-te, că în toată lumea cu botezul tău mare bucurie ai făcut*[1].**

Datorită faptului că din martie intrăm în Postul Paştilor, perioadă de purificare interioară şi de cugetare la suferinţele Mântuitorului, ne-am gândit să dedicăm articolul nostru pe această lună martirilor şi martirajelor. Creştinii trăitori până la Edictul de la Mediolanum (Milano), din anul 313, au suferit persecuţii din partea păgânilor şi a autorităţilor imperiale romane. *Vestea cea Bună* (Evanghelia) se răspândise până la graniţele Imperiului Roman, iar scriitorul bisericesc Eusebiu din Caesareea († 339 d.Hr.) aflase din scrierile lui Origen († 253/4 d.Hr.) că Apostolul Toma a predicat creştinismul la parţi, Apostolul Andrei, în Scythia, cu alte cuvinte, pe teritoriul României actuale, Apostolul Ioan în Asia, Apostolul Petru în Galatia, Bithynia, Cappadocia şi Asia Proconsulară[2], Apostolul Pavel la *neamuri* (la neevrei), motiv pentru care este cunoscut drept *Apostolul neamurilor* (*Romani* 11, 13[3]; *Galateni* 2, 8[4]; *I Timotei* 2, 7[5]).

Iar, dacă vorbim de martiri şi martiraje, Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel fuseseră martirizaţi la Roma, omorâţi *din gelozie şi invidie*, după cum aflăm într-un pasaj al *Epistolei către Corinteni* a lui Clement, episcopului Romei. În istoria persecuţiilor anticreştine se pot distinge – în mare, desigur – două perioade: prima, până în vremea împăratului Decius (249-251 d.Hr.), când persecuţiile au avut caracter local şi incidental; a doua, de la domnia împăratului susamintit şi până în anul 313, când împotriva creştinilor s-au emis edicte de persecuţie generale, acestea urmând a fi aplicate pe întreg teritoriul roman. Păstrându-ne în limitele cronologice ale celor două perioade, nu trebuie uitate persecuţiile din vremea lui Nero (54-68 d.Hr.), când creştinii din Roma au plătit un tribut sângeros, respectiv cea din vremea lui Domitian (81-96 d.Hr.), când creştinismul a fost privit ca o *religio illicita,* altfel spus, ca o religie nu doar nouă, ci şi nepermisă. Mai târziu, pe timpul lui Traian (98-117 d.Hr.), persecuţiile s-au desfăşurat pe baza unor rescripte imperiale, acestea fiind nişte dispoziţii oficiale limitate teritorial. Începând cu Septimius Severus (193-211), împăratul de sorginte punică şi născut în Africa, la Leptis Magna – de altfel, primul împărat roman născut în afara Europei –, s-a interzis prozelitismul creştin.

Adepţii religiei noi erau persecutaţi pentru cel puţin două motive: respingeau politeismul, forma curentă de religiozitate, iar neînchinându-se la zei, nu săvârşeau nici sacrificii în templu, fiind priviţi, drept consecinţă, ca atei; respingeau şi cultul împăratului, cult care pe vremea lui Domitian a căpătat amploare, iar pe vremea lui Diocletian a fost chiar oficializat. O astfel de atitudine, ca cea pe care o aveau creştinii, era privită ca fiind împotriva Statului, a Imperiului Roman. Erau nu doar pedepsiţi, ci şi torturaţi, acestea din urmă practicându-se în multe variante. De altfel, o deviză, destul de răspândită, ne poate da o imagine a timpurilor respective: *christianos ad leonem* („creştinii să fie daţi leilor”).

Primul împărat roman persecutor a fost Nero, care, ne spune Tacitus, a dat vina pe creştini pentru incendiul devastator care a distrus Roma în anul 64, incediu de care ar fi fost el însuşi vinovat. Nero i-a supus pe creştinii din Oraşul celor Şapte Coline unor chinuri îngrozitoare: arderi pe rug, crucificări, aruncarea lor în arena circurilor romane spre a fi pradă leilor ş.a.m.d. Domitian, al doilea mare persecutor al creştinilor, a impus un regim monarhic absolutist, cerându-le supuşilor să i se adreseze cu formula *dominus et deus* („stăpân şi zeu”). Or, unui astfel de fals zeu, creştinii nu i se puteau închina, motiv suficient pentru a declanşa prigoana împotriva lor. În vremurile acelea de restrişte a ajuns să fie exilat la Patmos Sfântul Ioan, autorul *Apocalipsei*[6].

Deşi nu se poate nega existenţa prigoanei în timpul lui Traian, totuşi el a reglementat şi, prin aceasta, a îndulcit situaţia, căci a dat un rescript care prevedea condamnarea adepţilor lui Hristos numai pe bază de probe. Pe cale de consecinţă, denunţurile anonime nu mai erau luate în considerare. În plus, împăratul a decis stoparea condamnării creştinilor din oficiu şi eliberarea lor din închisori dacă se lepădau de credinţă. În timpul lui Traian a cunoscut martiriul episcopul Ignatiu al Antiohiei, care, trimis la Roma, a sfârşit fiind aruncat fiarelor, în arenă, cu prilejul jocurilor din anii 107-108, jocuri care celebrau victoria asupra dacilor. Desigur, lista persecutorilor îmbrăcaţi în purpură imperială este mult mai lungă, dar spaţiul, deşi generos, nu ne îngăduie mai multe incursiuni, motiv pentru care, deliberat, ne-am oprit deocamdată la cuceritorul Daciei.

---

[1] *Acatistul Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena*, Icosul al 3-lea.

[2] Cf. Eusebiu din Caesareea, *Istoria bisericească,* III, 1, 24; V, 10.

[3] *Căci v-o spun vouă, neamurilor: Întru cât sunt eu, deci, apostol al neamurilor, slăvesc slujirea mea.*

[4] *Căci Cel ce a lucrat prin Petru în apostolia tăierii împrejur a lucrat şi prin mine la neamuri.*

[5] *Spre aceasta am fost pus propovăduitor şi apostol (adevăr grăiesc în Hristos, nu mint) – învăţător neamurilor, în credinţă şi adevăr.*

[6] Pr. Ioan Sorin Usca, Prof. Ana Usca, *Tâlcuirea Apocalipsei de la Sfinţii Părinţi până în zilele noastre,* cu două studii complementare de Pr. Gheorghe Calciu-Dumitreasa, Postfaţă de Răzvan Codrescu, Editura Christiana, Bucureşti, 2007, *passim*.

Dr. Constantin ITTU,
cercetător ştiinţific, Muzeul Naţional Brukenthal

Edictul de la Mediolanum (313) – un act necesar

(urmare din p. 6)

libertatea de conştiinţă. Astfel, putem privi documentele din 313 ca expresiile unei deosebite preţuiri a fiinţei umane, afirmaţii care de-abia au fost egalate de *Declaraţia Universală a Drepturilor Omului* (1948), care prevede că *„orice persoană are dreptul la libertatea gândirii, a conştiinţei şi a religiei; acest drept implică libertatea de a-şi schimba religia sau convingerile, precum şi libertatea de a-şi manifesta religia sau convingerile sale, individual sau în colectiv, atât în public, cât şi privat, prin învăţământ, practici, cult şi îndeplinirea de rituri”* (Art. 18). În plus se elimină restricţiile care însoţiseră până acum edictele de toleranţă şi care urmau să fie comunicate guvernatorilor prin felurite depeşe şi, prin urmare, creştinismul este aşezat pe o poziţie de egalitate cu celelalte culte practicate pe cuprinsul Imperiului Roman. De aceea, Edictul de la Mediolanum constituie primul act prin care se conferă libertate deplină creştinismului.

Dar Edictul de la Mediolanum nu a rezolvat doar problema limbajului condescendet şi de-a dreptul jignitor, care calificase creştinismul drept „nebunie/prostie” [stultitia][4] sau „superstiţie” [δεισιδαιμονία][5], ci a abordat şi chestiunea restituirii proprietăţilor deţinute de creştini, care fusese evitată de către Galeriu şi Maximin. Este vorba de proprietăţile şi imobilele folosite de comunităţi pentru reuniunile liturgice sau pentru alte activităţi comunitare, care fuseseră confiscate în timpul persecuţiilor, şi astfel multe dintre aceste edificii fuseseră deja vândute altor cetăţeni romani. Decretul prevede restituirea tuturor clădirilor care au aparţinut creştinilor. Tonul este cât se poate de autoritar şi nu lasă nicio urmă de îndoială că imobilele aflate încă în posesia fiscului nu au fost înapoiate proprietarilor de drept. Mai delicată rămâne problema celor care se vedeau evacuaţi în urma retrocedării, urmând să se adreseze autorităţilor locale pentru despăgubiri şi compensaţii. Retrocedarea bisericilor şi a clădirilor a constituit un demers decisiv prin care se anunţa intenţia de a repara pe cât posibil răul provocat anterior prin restricţiile atât de dure la adresa creştinismului.

Prin urmare, edictul de toleranţă, publicat în numele împăraţilor Constantin cel Mare şi Liciniu, nu este revoluţionar pentru că acordă libertate religioasă tuturor cetăţenilor din Imperiu, ci pentru că o face într-un mod civilizat şi echilibrat, iar prin măsurile reparatorii enunţate în a doua parte a documentului s-a săvârşit un act de dreptate necesar, ce va servi ca bază a stabilirii echităţii sociale în Imperiu, în măsura în care putem vorbi de o astfel de noţiune în Antichitatea târzie.

---

[1] Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească* (HE), X, 17, 3-10. Trad. de Cristian Bejan în Lactanţiu, *Despre moartea persecutorilor* (DMP), ediţie bilingvă, trad. de Cristian Bejan, studiu introductiv, note şi anexe de Dragoş Mârşanu, Ed. Polirom, Iaşi, 2011, nota 167, p. 193.

[2] *Ibidem*, p. 193-194.

[3] Eusebiu de Cezareea, *HE*, IX, 9, 1-9, în colecţia *Părinţi şi Scriitori Bisericeşti* (*PSB*), vol. 13, trad. Radu Alexandrescu, studiu introductiv de Emilian Popescu, Ed. IBMBOR, Bucureşti, 1991, p. 354.

[4] Lactanţiu, *DMP*, XXXIV, 2, p. 120.

[5] Eusebiu de Cezareea, *HE*, IX, 9, 5, p. 354.

TEOLOGIE ŞI FILOSOFIE

De ce demers apologetic avem nevoie în zilele noastre

Manifest pentru o reconfigurare pe baze patristice a Apologeticii ortodoxe

Eşti creştin ortodox. Te surprinzi copleşit lăuntric de viaţa cea tainică întru Hristos. Pentru că Hristos aduce inevitabil trăirea mistică în propria-ţi inimă. Simţirea Tainei. Există un „înainte", şi mai ales un (decisiv) „după" primirea lui Hristos. „După" nu mai poate fi ca „înainte". O nouă eră, veşnicia întru Hristos, a început de aici şi de acum (şi) pentru tine. Ai primit chipul noblеţii propriu celor în relaţie cu Cel care îi doreşte pe toţi oamenii sfinţi precum El. Se investeşte în tine oprind risipirea vieţii tale alimentată de preocupările cu nesemnificativul, cu nimicul, cu perisabilul. Eşti un om angajat pe drumul propriei deveniri întru acea plinătate de viaţă pe care nici un produs al lumii acesteia nu-l poate oferi. Ai descoperit întru Hristos esenţialul, El Însuşi hrănind propria-ţi viaţă prin copleşitoarea-I prezenţă.

Poţi oare împărtăşi toată această bogăţie aproapelui tău necredincios prin exerciţiul intelectual al unei „demonstrări" cu mijloace filosofice privind existenţa lui Dumnezeu? Scolasticii aşa credeau, şi nu numai aceştia, în măsura în care, „creaţie a scolasticii, apologetica a fost introdusă în învăţământul ortodox sub influenţa teologiei apusene [...] Azi teologia fundamentală (apologetica) este predată înainte de teologia dogmatică, cu înţelesul că Evanghelia trebuie să devină mai credibilă pe baza demonstraţiilor logice, după care credinţa intervine ca să dea certitudinea cunoaşterii" (Pr. Prof. Dr. Ion Bria, *Dicţionar de teologie ortodoxă*, Ed. IBMBOR, Bucureşti, 1994, p. 31).

> Dumnezeu nu poate fi demonstrat, ca Unul mai presus de posibilităţile de cuprindere ale raţiunii omeneşti, ci doar ***crezut*** că există

Cred că este o urgenţă a vremurilor noastre să ne trezim. Atâtea răspunsuri şi mărturii creştine cer durerile lumii de azi, iar noi stăruim să îi formăm pe studenţii noştri teologi predând în facultăţile de teologie o filosofie a religiei cu care avem pretenţia că Îl demonstrăm pe Dumnezeu. O simplă lectură a sfântului Maxim Mărturisitorul (Filocalia II) ne-ar arăta limpede că o asemenea pretenţie este neteologică. Dumnezeu nu poate fi demonstrat, ca Unul mai presus de posibilităţile de cuprindere ale raţiunii omeneşti, ci doar *crezut* că există. De altfel, criza preocupărilor de ordin apologetic în spaţiul apusean relativ la disciplina Apologetică, în forma sa de inspiraţie scolastică, nu mai este pentru nimeni un secret: pe cine a convertit aceasta la credinţă? Cui îi este de folos această Apologetică care vrea să ne poarte la credinţă prin exerciţiul exclusiv al raţiunii analitice? Pe noi înşine, ce ne-a convertit la Hristos, argumentele intelectuale sau simţirea duhovniciei favorizată de mărturisirea existenţială a trăitorilor Bisericii?

Acronimul „d.Hr." („după Hristos") pe care îl folosim cel mai adesea neutru, cu semnificaţie istorică, poate evoca şi în planul parcursului personal propria noastră convertire. Este drept, cei mai mulţi dintre noi am fost botezaţi de mici, dar am şi trăit adesea ca şi cum nu am fi fost botezaţi. Cumva, paradoxal, am fost botezaţi, dar nu şi convertiţi. Aceasta până la venirea momentului tainic în parcursul nostru personal în care Hristos a copleşit în chip surprinzător, ca o ardere, inima noastră, făcându-ne conştienţi până la măsura de a ne veni în fire de adevărata noastră împlinire şi vocaţie. Aceea de a parcurge propria noastră viaţă nu în virtutea inerţiei (în realitate, există atâtea inerţii păcătoase şi nu neapărat virtuoase pe care doar asceza le poate doborî), ci în căutarea acelei creşteri duhovniceşti spre a dobândi o cât mai mare asemănare cu modelul dumnezeiesc al omului care este omul-Dumnezeu, Hristos.

Apologeţii Bisericii sunt mărturisitorii vii ai nevoii de acest drum într-o lume care arată adesea indiferenţă, ba chiar ostilitate. Ce apologetică poate fi aceea care ignoră experienţa acestora? Ce Apologetică ortodoxă îşi poate permite astăzi să treacă nepăsătoare pe lângă vocea Sfinţilor Părinţi? Toţi aceştia au apărat posibilitatea omului de a face în această lume experienţa cunoaşterii lui Hristos. Au apărat practic posibilitatea de a se mântui a omului. Pentru aceasta şi-au vărsat sângele martirii, pentru ca generaţiile următoare lor să-L poată cunoaşte şi ele pe

> „Astăzi, spre deosebire de vremurile trecute, nu atât Scriptura, Tradiţia sau Biserica sunt atacate cel mai aprig, ci omul viu, cel despre care sfântul Irineu spunea că este «slava lui Dumnezeu»."

Hristos. Apologetul este, întâi de toate, un martor dumnezeiesc pentru că dă mărturie cu puterea lui Dumnezeu. Este un om viu, întru acel „viu" pe care numai viaţa întru căutarea sfinţeniei îl poate aduce pe pământ. Omul viu prin excelenţă este sfântul.

Pe cei întenebraţi de păcat, acest sfânt, oricât de minunat este el ca alcătuire lăuntrică, ajunge să-i deranjeze. De unde reproşul, prigoana şi chiar martiriul. Dar nu numai sfinţii pot deranja, ci tot omul purtător de Hristos în calitatea sa de piedică sau reproş în calea celorlalţi pe calea păcatului. „Astăzi, spre deosebire de vremurile trecute, nu atât Scriptura, Tradiţia sau Biserica sunt atacate cel mai aprig, ci omul viu, cel despre care sfântul Irineu spunea că este «slava lui Dumnezeu»" (*Gheorghe Fedorovici, Obiectivul şi mijloacele apologeticii ortodoxe: un exerciţiu şi câteva reguli,* în vol.*: Mircea Platon, Gheorghe Fedorovici, Măsura vremii: îndemn la normalitate*, ed. Predania, Bucureşti, p. 245). Acest om, viu nu prin sine însuşi, ci pentru că s-a lăsat încredinţat Tainei creştine lucrătoare în el, devine spectacol lumii şi poate deranja pe cei care, o vedem de două mii de ani încoace, din inconştienţă sau din raţiuni de diavol ştiute, au ales să-şi rateze („păcat" înseamnă ratarea ţintei) veşnicia şi pe Hristos. Sunt destui în lumea de azi care cer drepturi legale pentru a merge în această direcţie.

Într-o astfel de stare de lucruri, sub asediul tendinţelor ideologice de tot felul prin care se atentează asupra omului de la conceperea lui şi până la săvârşirea sa din viaţă (asaltul morţii şi al distrugerii se globalizează; tehnicile de procreaţie asistată medical au dus la fabricarea embrionilor numiţi „supranumerari", de care nu mai are nevoie nimeni începând cu proprii părinţi, şi deci la folosirea lor prin distrugere pentru cercetări; adolescenţii pot avorta sau folosi anticoncepţionale în marea lor majoritate avortive; sexualitatea derapează prin ignorarea a ceea ce ne învaţă propria noastră anatomie, masculin şi feminin lăsând locul nediferenţierii care atentează la sensul firii noastre; săvârşirea din viaţă se doreşte a fi «demnă», prin favorizarea uciderii celui în vârstă de către medic sau rude – eutanasia asistată), răspunsul Bisericii este unul de ordin apologetic. Nu prin reflecţii sterile în plan existenţial, printr-un depăşit demers de argumentare intelectuală prin care încercăm demonstrarea existenţei lui Dumnezeu cu mijloacele filosofiei sau ştiinţei. Ci printr-o mărturie hrănită prin viaţa Bisericii, întru Duhul Sfânt Care este Apologetul prin excelenţă al Bisericii şi inspiratorul apologiilor de factură eclesială.

Utilizarea unor cunoştinţe din diferite domenii care să favorizeze o punte de dialog între cultura omului şi datele Revelaţiei este nu numai îngăduită, ci chiar încurajată de Biserică. Am putea spune că constituie o vocaţie a demersului apologetic. Aceste cunoştinţe nu sunt însă decât hainele noi ale unuia şi aceluiaşi demers duhovnicesc prin care, căutându-se inspiraţia de Sus, să răspundă potrivit din punct de vedere duhovnicesc la frământările concrete ale omului de azi, răspunzând astfel, implicit, nevoii sale de mântuire.

Considerăm că existenţa disciplinei Apologetică în facultăţile de teologie ortodoxă nu poate decât să exprime experienţa de ordin apologetic a Bisericii din toate timpurile, aparatul critic propriu investigării şi cercetării ştiinţifice specific disciplinelor teologice universitare trebuind să permită *transmiterea duhovnicească a acestei experienţe pentru nevoile de azi ale Bisericii*. De altfel, cum să aperi adevărurile de credinţă în general, şi pe cele fundamentale în particular, exprimate prin dogme, cu alte cuvinte adâncul unor afirmaţii de-Dumnezeu-inspirate care exprimă omului realităţi mai presus de raţiune, prin exerciţiul unei raţiuni obiectivante, analitice, eficiente doar în categoriile realităţile lumii create? Un „adevăr de credinţă" reprezintă întotdeauna o afirmaţie-teofanie rezultând din Taina întâlnirii omului cu realitatea necreată, cum să faci acest adevăr „credibil" şi „accesibil" doar în coordonatele (întotdeauna prea înguste) al unui sistem de gândire?

Acest tip de „argumentare" apologetică vizând credibilizarea Revelaţiei în minţile celor care pretind ca temelie a descoperirii Adevărului exerciţiul exclusiv al minţii, efect al unei tendinţe raţionaliste importate în spaţiul teologiei ortodoxe prin intermediul scolasticii, nu constituie nicidecum acea apologetică pe care viaţa Bisericii a arătat-o de-a lungul timpului prin vocea Sfinţilor Părinţi. De unde urgenţa (*Despre urgenţa redescoperirii Apologeticii ortodoxe*, cotidianul Lumina, 2 mai 2010) cu care ar trebui să (re)descoperim Apologetica în sensul ei duhovnicesc, specific Ortodoxiei.

Post Scriptum: Un prim curs-manifest pledând pentru reaşezarea Apologeticii din curriculum-ul universitar românesc pe baze patristice a fost transmis on-line în cadrul activităţii didactice a Centrului Ortodox de Studii şi de Cercetări „Dumitru Stăniloae", www.teologie.eu, în data de 5 martie 2013.

Pr. Răzvan IONESCU – Centrul Ortodox de Studii şi de Cercetări „Dumitru Stăniloae", Paris

CRVX CHRISTIANA

Crucea în spațiul religiozității populare (VII)

Religiozitatea populară constituie un factor care a însoţit şi însoţeşte permanent viaţa Bisericii. Existenţa omului se petrece atât în „veac" (în timp), cât şi în eternitate. S-a afirmat faptul că veacul nu este un timp profan, cum apare la Mircea Eliade sau în reprezentările noastre frecvente despre timp (Ernest Bernea). Conştientizarea acestei realităţi nu este întâmplătoare; deoarece, prin religiozitatea populară, în Cruce, se întâlneşte timpul cu eternitatea. La umbra crucilor... de orice formă sau reprezentare posibilă, omul îşi trăieşte trecerea prin timp, ancorat cu privirea spre eternitate. Religiozitatea populară trăită şi într-o astfel de perspectivă nu doar că îmbogăţeşte teologia creştină, însă aduce, în acelaşi timp, un plus de profunzime antropologiei şi sociologiei vremurilor noastre.

Cei care se conving de pătrunderea credinţei creştine în creaţia folclorică, de năzuinţa religiozităţii populare spre înălţare, nu pot să nu constate, în acest demers, şi o oarecare ironie, o uşoară doză de „umor" românesc. În partea de Nord a Transilvaniei, în Maramureş, prin modul de trăire a religiozităţii populare, oamenii „zâmbesc" privind spre Cruce şi spre plecarea din această viaţă. Crucea de mormânt devine o fereastră senină spre a privi la viaţa unui om mutat „de pe pământ la cer". În acest sens, Cimitirul „vesel" de la Săpânţa (Maramureş) constituie un fenomen aparte în înţelegerea manifestării religiozităţii populare, cu referire la Cruce.

Ideea acestui cimitir cu cruci „vesele" i-a aparţinut lui Stan Ioan Pătraş, care în 1935 a realizat un prim epitaf şi o primă astfel de cruce. De atunci şi până astăzi, cimitirul a adunat aproape 800 de astfel de cruci, devenind un veritabil muzeu în aer liber, unic prin particularitatea lui. După mutarea la cele veşnice a iniţiatorului acestui proiect, activitatea acestuia a fost continuată de ucenicul său, de meşterul popular Dumitru Pop Tincu.

Cercetătorii istoriei religiilor dau mărturie despre faptul că atitudinea veselă faţă de moarte era un obicei vechi al multor culte monoteiste sau chiar politeiste. Se poate afirma că dintotdeauna existenţa umană a fost însoţită de convingerea că moartea nu este decât o eliberare, sufletul uman fiind nemuritor. O astfel de dovadă o constituie, până în zilele noastre, un obicei prezent în zona New Orleans (SUA), probabil moştenit de la vechea populaţie indigenă a continentului nord-american, potrivit căruia, la sfârşitul vieţii fizice a unui om, cei aflaţi în jurul său încep să danseze (asemeni unui dans sacru), însoţind prin dansul lor drumul către veşnicie al acelui suflet. Apariţia şi răspândirea creştinismului însă, mesajul Evangheliei, au oferit lumii adevărata înţelegere a nemuririi sufletului.

Crucile cimitirului din Săpânţa sunt realizate din lemn de stejar. În partea superioară este sculptată o scenă din viaţa celui decedat, care surprinde un moment relevant pentru trecutul acestuia. Sculptura este deseori naivă, copilărească din punct de vedere tehnic, dar interesantă şi ingenioasă în context. Sunt surprinse adeseori femei torcând, ţesând covoare, făcând pâine sau bărbaţi care ară, cântă etc. Sub aceste sculpturi, de obicei, sunt scrise câteva versuri, având nuanţe umoristice, în care sunt amintite persoanele respective. Toate crucile sunt pictate, folosindu-se culori puternice, vii, vibrante (roşu, verde, galben, alb). Pentru fundal se utilizează un albastru, cunoscut ca „albastru de Săpânţa".

Cimitirul „vesel" din Săpânţa este o adevărată istorie scrisă a locuitorilor din sat, fiecare fiind consemnat şi surprins prin faptele care i-au marcat viaţa. Particularitatea lui constă în aceea că îl invită pe trecător să privească spre Cruce şi spre evenimentul „marii treceri" spre lumea de dincolo, zâmbind şi cu seninătate!... Iată de ce, aşa cum bine afirma Ernest Bernea, pentru mentalitatea generală a satului tradiţional, timpul este o realitate care se consumă în alta, superioară. A fi în timp înseamnă a trăi într-un prezent continuu, îmbogăţit de contactul cu aspectele neschimbătoare... Prin Cruce, învăţăm că tristeţii curgerii tuturor lucrurilor, omul îi aduce o reparaţie: aceea că „marea trecere" este un proces firesc al permanenţei şi

Cruci din Cimitirul „vesel" din Săpânța (Maramureș)

că timpul se desfăşoară în interiorul eternităţii! Crucea este aşadar, şi o fereastră, care ne invită să privim, în timp fiind, spre interiorul eternităţii!...

Părăsind, pentru moment, spaţiul religiozităţii populare rurale, prezentăm un alt caz, care se înscrie în cadrul religiozităţii populare preponderent urbane. Este vorba de crucile folosite în maşini! Maşina nu este doar un vehicul de deplasare, este totodată şi un loc care reflectă o anumită individualitate. Constituie un fel de „locuinţă mobilă", care te reprezintă. Pentru anumite persoane, interiorul unei maşini este şi un spaţiu de comunicare religioasă. În maşini, am putea spune că se poate dezvolta o comunicare orizontală (între om şi om), pornind însă de la o cruce care atârnă (cel mai probabil de oglinda interioară), dar se poate dezvolta şi o comunicare verticală (între oameni şi Dumnezeu). În acest context, acea cruce care atârnă, îi poate anima pe cei prezenţi în maşină să dea curs unor dezbateri religioase. Uneori, simplii pasageri ajung să poarte un dialog cu şoferi de taxi, plecând de la astfel de simboluri religioase. Dacă în cele mai multe cazuri, diverse iconiţe sunt lipite pe portiere, uşi etc., crucile sunt, de regulă, puse întotdeauna în faţă. Uneori însă simbolul crucii (apare şi peştele – ca simbol creştin) este lipit pe spatele portbagajului sau pe bord, urmărindu-se comunicarea cu cel din spatele sau din faţa maşinii.

Un studiu făcut recent în Germania arată faptul că anumiţi oameni, care conduc o marcă concretă de maşină, folosesc simbolurile religioase într-un anume fel sau deloc. Anumiţi antropologi merg până într-acolo, încât afirmă că, pentru anumite persoane, a cumpăra o maşină constituie o adevărată filozofie! Se postulează chiar ideea că există o corelaţie între oamenii care conduc o anumită marcă de maşină şi manifestarea stării de religiozitate (în sensul că, cei care conduc, de exemplu, un Mercedes folosesc cu preponderenţă un anumit tip de simbol religios în maşină). În concluzia studiului la care ne referim, se face referire la faptul că există chiar şi o legătură între trăirea stării de religiozitate populară şi mediul din care provine şoferul unei maşini (sau nivelul de educaţie), acest aspect văzându-se prin simbolurile religioase pe care acesta le are în interiorul maşinii. Se poate observa adeseori, prin taxiuri, cum anumiţi şoferi înşiră o întreagă expoziţie de cruci, care mai de care mai colorată sau diferit lucrată, de parcă mesajul prezenţei unei singure cruci nu ar putea avea acelaşi efect asupra celor ce circulă cu respectiva maşină.

Într-o discuţie avută pe data de 21 iulie 2012, cu Uwe Grau, absolvent de teologie evanghelică la Sibiu (în prezent stabilit în Germania), ne-am oprit şi la cazul „crucilor din maşini". Dl Grau făcea referire la o excursie făcută cu maşina, la mănăstirile din Moldova, când, pe drum fiind, a luat la ocazie două măicuţe de la Mănăstirea Sucevița. La terminarea călătoriei, cele două măicuţe i-au dăruit, în semn de recunoştinţă, două cruci de pus în interiorul maşinii. Personal, dl Grau a considerat din primul moment când a primit acele cruci, că ele au asupra lor o sfinţenie care îi poate fi benefică, ţinând cont de persoanele de la care le-a primit (observăm conştientizarea relaţiei dintre cel care dăruieşte o cruce şi cel care primeşte o astfel de cruce). Dincolo de acest aspect, în momentul în care dl. Grau şi-a schimbat maşina, nu a renunţat la acele cruci, având convingerea că acestea îi vor purta de grijă şi în călătoriile cu noua maşină. Acest caz ne arată şi felul în care o atitudine materială, concretă (luarea la ocazie a celor două maici), este recompensată cu un dar spiritual (primirea celor două cruci).

Am prezentat, în rândurile de mai sus, două tipologii de cruci, ca parte a manifestării fenomenului religiozităţii populare: crucile din Cimitirul „vesel" de la Săpânţa şi „crucile din maşini". În ambele situaţii am putut observa felul în care crucea însoţeşte viaţa omului, în varii contexte, care ţin nu doar de firescul unei atitudini cotidiene (deplasarea cu maşina), ci şi de locul sălăşluirii trupurilor celor plecaţi dintre noi (crucea de mormânt), cu particularitatea cazului „Săpânţa".

Chiar şi cu referire la conţinutul prezentului material, considerăm că se potrivesc cuvintele Papei Benedict al XVI-lea, care, într-o cuvântare ţinută la sfârşitul „Căii Crucii", la Colosseum (Roma), pe data de 6 aprilie 2012, spunea că: „Crucea este semnul suprem al iubirii lui Dumnezeu faţă de orice om, este **simbolul răspunsului supraabundent al lui Dumnezeu la necesitatea pe care o are orice persoană de a fi iubită**. Atunci când suntem în încercare, când familiile noastre trebuie să înfrunte durerea, necazul, să privim la Crucea lui Hristos: acolo găsim curajul pentru a continua să mergem".

Diac. Dr. Ştefan L. TOMA/ Dr. Raimar KREMER

DIN ACTUALITATEA BISERICEASCĂ PANORTODOXĂ

Diac. Dr.
ŞTEFAN L. TOMA

Normalizarea relaţiilor bisericeşti dintre Patriarhia Ierusalimului şi Patriarhia Română

După aproape doi ani de zile, de când Patriarhia Ierusalimului, în urma hotărârii sinodale a acesteia, din data de 9 mai 2011, înceta pomenirea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel în *Diptice* şi, implicit, înceta comuniunea liturgică cu întreaga Patriarhie Română, în data de 21 februarie 2013, această situaţie a fost normalizată.

Dând curs rugăminţii Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, transmisă de către Înaltpreasfinţitul Părinte Mitropolit Nifon, Arhiepiscop al Târgovişte şi Exarh patriarhal, adresată Sanctităţii Sale, Patriarhului Bartolomeu I al Constantinopolului (în septembrie 2012 – în Creta; în octombrie 2012 – la Roma), de a se implica personal în soluţionarea neînţelegerilor dintre Patriarhia Ierusalimului şi Patriarhia Română, în prima parte a lunii decembrie a anului 2012, s-a deplasat la Bucureşti, cu binecuvântarea Sanctităţii Sale, o delegaţie a Patriarhiei Ecumenice, compusă din Mitropolitul Ioannis Zizioulas (de Pergam) şi Arhim. Bartholomeos Samaras, secretarul Sinodului Patriarhiei Ecumenice. În data de 11 decembrie 2012, la Bucureşti, s-a semnat un *Memorandum* între Patriarhia Română şi delegaţia Patriarhiei Ecumenice, care va constitui şi fundamentul *Praktikonului* din data de 21 februarie 2013, semnat la Ierusalim de către Reprezentanţii Patriarhiei Ierusalimului şi ai Patriarhiei Române, document acceptat de către Preafericitul Părinte Teofil, Patriarhul Ierusalimului. Menţionăm că aceeaşi delegaţie a Patriarhiei Ecumenice, cu binecuvântarea Patriarhului Bartolomeu I al Constantinopolului, s-a deplasat la Ierusalim (după vizita de la Bucureşti), în scopul medierii depline şi a normalizării relaţiilor bisericeşti dintre Patriarhia Ierusalimului şi Patriarhia Română.

În textul *Praktikonului*, se afirmă că: „1. *Memorandum-ul* semnat la Bucureşti, pe data de 11 decembrie 2012, între delegaţia Patriarhiei Ecumenice şi a Patriarhiei Române, a fost acceptat ca fundament al prezentului *Praktikon*. 2. Restaurarea comuniunii depline dintre Patriarhia Ierusalimului şi Patriarhia Română trebuie privită ca un aspect urgent, în perspectiva accelerării procesului de pregătire a Sfântului şi Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe. 3. În acest sens, Patriarhia Română recunoaşte deplin, fără rezerve, jurisdicţia Patriarhiei Ierusalimului în Ţara Sfântă, împreună cu implicaţiile acesteia. 4. În ceea ce priveşte statutul bisericii şi al complexului de cazare a pelerinilor de la Ierihon, Patriarhia Română trebuie să rămână proprietara acelor clădiri, în timp ce folosirea în scop spiritual, liturgic şi bisericesc a acelor clădiri, trebuie să depindă de binecuvântarea canonică a Patriarhiei Ierusalimului: a) Preoţii slujitori în biserica din acest complex trebuie să fie numiţi de către Patriarhul Ierusalimului, pe baza recomandării Patriarhului României. Se înţelege, de asemenea, că Patriarhul Ierusalimului poate face uz liturgic de această biserică, el însuşi sau împreună cu clericii săi, oricând el decide să o facă; b) Toţi preoţii slujitori ai Sfintei Liturghii, în această biserică, trebuie să-l pomenească la *Anaphora* doar pe Patriarhul Ierusalimului, în timp ce la *Vohodul Mare,* preoţii pot să pomenească, de asemenea, şi numele Patriarhului României; c) *Antimisul* va fi primit de la Patriarhul Ierusalimului". Menţionându-se şi alte aspecte, în finalul *Praktikonului*, se exprimă dorinţa ambelor părţi de elaborare (cât mai repede posibil) a unui *Statut* special, care să reglementeze comunicarea şi conlucrarea dintre cele două Patriarhii.

Textul *Praktikonului* a fost semnat la Ierusalim, pe data de 21 februarie 2013, din partea Patriarhiei Române, de către: Înaltpreasfinţitul Părinte Mitropolit Nifon, Arhiepiscop de Târgovişte şi Exarh patriarhal, Pr. Dr. Viorel Ioniţă şi Pr. Michael Tiţa, consilier patriarhal; iar din partea Patriarhiei Ierusalimului, de către: Înaltpreasfinţitul Părinte Aristarh de Constantina, secretarul Sinodului, Înaltpreasfinţitul Părinte Theofilact de Iordan, reprezentant patriarhal în Bethleem, şi Arhim. Galaction (Ramalla).

Făcându-se referire (într-o scrisoare a Patriarhului Teofil al Ierusalimului către Preafericitul Părinte Patriarh Daniel) la anumite canoane (31 al Sfinţilor Apostoli, 5 al Sinodului din Antiohia şi 10 al Cartaginei), prin care e reglementată slujirea pe teritoriul canonic al unui episcop (Biserică), în finalul *Praktikonului* prezentat mai sus, la litera c, pct. 1, se mai spune: „Patriarhia Română va evita, în viitor, să construiască biserici sau altare pe teritoriul canonic al Patriarhiei Ierusalimului, fără un acord prealabil scris".

Tradiţia unor astfel de „*Praktikoane*", între Biserici Ortodoxe Autocefale, care au biserici pe teritoriul canonic al altor Biserici Ortodoxe Autocefale, constituie o constantă, de-a lungul secolelor, în relaţionarea bisericească la nivel interortodox. Un astfel de document există, de pildă, şi în ceea ce priveşte statutul parohiei ortodoxe române din Istanbul, cu deosebirea că, pe malurile Bosforului, Patriarhia Ecumenică a oferit spre folos liturgic, complexul parohial unde Sfânta Liturghie se oficiază în limba română, în fiecare duminică şi sărbătoare.

Acceptul Preafericitului Părinte Teofil al Ierusalimului de a da curs invitaţiei Preafericitului Părinte Patriarh Daniel şi de a vizita Patriarhia Română (în toamna acestui an), cu prilejul praznicului Sfântului Dimitrie cel Nou, va constitui, fără îndoială, un popas spiritual măreţ, menit să pecetluiască armonia şi comuniunea frăţească dintre Bisericile noastre.

OIKOUMENE ECUMENICA

Bisericile din Egipt au creat un Consiliu Naţional. După numeroase negocieri, Bisericile creştine din Egipt au reuşit să-şi creeze un Consiliu Naţional. Inaugurarea Consiliului a avut loc la 18 febr. a.c. în catedrala Sfântul Marcu (din Cairo) a Bisericii Ortodoxe Copte în prezenţa Papei Tawadros II (Biserica Ortodoxă Coptă), a Patriarhului Teodoros II (Patriarhia Alexandriei), a Patriarhului Ibrahim Isaac Sidrak (Biserica Coptă-Catolică), a reprezentanţilor Bisericii Anglicane şi ai Bisericii Evanghelice Presbiteriene, Sinodul Nilului. Scopul principal al Consiliului este să ajute Bisericile egiptene să colaboreze mai bine, dar şi să le reprezinte într-o formă mai coerentă în relaţia lor cu autorităţile politice şi cu societatea egipteană. Fondatoare sunt toate Bisericile creştine din Egipt amintite mai sus. Consiliul Naţional al Bisericilor din Egipt se va ocupa atât de dialogul teologic dintre Bisericile membre, cât şi de proiecte diaconale şi sociale comune. O importantă componentă a acestuia va fi, de asemenea, dialogul interreligios cu islamul. Primul Secretar General al noului organism ecumenic egiptean creat va fi părintele Bishoy Helmy (Biserica Ortodoxă Coptă). Din populaţia Egiptului de aprox. 80 mil. locuitori, aproximativ 10 % este creştină. Cea mai mare Biserică este Biserica Ortodoxă Coptă (necalcedoniană), cu aproximativ 9 % din populaţia Egiptului. Toate celelalte Biserici egiptene la un loc formează 1% din populaţia ţării. Biserica Coptă-Ortodoxă este o Biserică unită cu Roma, formată în secolul al XV-lea (mai exact în 1442) când, după Sinodul de la Florenţa în care s-a încercat unirea dintre Biserica Apuseană şi Bisericile Ortodoxe, Roma şi-a continuat eforturile de apropiere a Bisericilor necalcedoniene. Biserica Presbiteriană din Egipt este rezultatul unei misiuni americane din secolul al XIX-lea.

Biserica Ortodoxă Etiopiană Tewahedo are un nou Patriarh în persoana lui Abune Mathias, care a fost ales de Colegiul Elector al acestei Biserici după moartea lui Abune Paulos la 16 august 2012, cu 500 de voturi din 806 posibile. Întronizarea a avut loc la 3 martie 2013 în faţa catedralei Menbere Tsebaot Sfânta Treime din Addis Abeba. Abune Mathias s-a născut în 1941 în provincia Tigray, Etiopia, numele său civil fiind Teklemariam Asrat. A intrat de tânăr în viaţa monahală în mănăstirea Chohé unde a slujit ca diacon între 1954-1963 şi preot între 1963-1971. A studiat teologie la Addis Abeba între 1971-1976. Patriarhul Tekle (1977-1988) l-a ales vicar patriarhal, funcţie pe care a îndeplinit-o vreme de un an, după care a fost numit episcop pentru comunitatea etiopiană din Ierusalim. Mai târziu a devenit arhiepiscop, poziţie din care a fost ales Patriarh. Abune Mathias este cel de-al şaselea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Etiopiene Tewahedo de după obţinerea autocefaliei din partea Bisericii Ortodoxe Copte (Egipt) în anul 1959. Biserica Ortodoxă Etiopiană face parte din familia Bisericilor Ortodoxe Orientale (necalcedoniene), fiind cea mai mare Biserică din această familie confesională, cu aproximativ 45 milioane de credincioşi. Noul patriarh are misiunea de a continua organizarea internă a Bisericii Ortodoxe Etiopiene, precum şi de a iniţia un proces de reconciliere cu diaspora ortodoxă etiopiană din Statele Unite ale Americii care, datorită unui complex de cauze legate de trecutul comunist al Etiopiei, nu recunoaşte autoritatea Patriarhului din Addis Abeba.

Conferinţa Bisericilor din Pacific are un nou Secretar General în persoana pastorului Francois Pihaatae din Biserica Protestantă Maohi. El a fost ales în această funcţie de Adunarea Generală a Conferinţei Bisericilor din Pacific care a avut loc între 3 şi 10 martie a.c. în Honiara, Insulele Solomon. Tema Adunării generale a fost: „Ţi s-a arătat, omule, ceea ce este bun şi ceea ce Dumnezeu cere de la tine: dreptate, iubire şi milostivire, şi cu smerenie să mergi înaintea Domnului Dumnezeului tău!" (Miheia 6, 8). În regiunea Pacific (sau Oceania, cu Australia şi Noua Zeelandă incluse) are o populaţie de 34,5 milioane locuitori, dintre care 78,5% sunt creştini, 12,9 agnostici, 1,8% budişti, 1,6% musulmani, 1,5% hinduşi, 1,2% atei şi 1,0% adepţi ai unor religii tradiţionale. Cei mai mulţi creştini sunt catolici şi anglicani. Dacă în 1910 în această regiune trăiau doar 4900 de ortodocşi, în 2010 numărul lor era de aproape un milion. Cei mai mulţi dintre ei trăiesc în Australia şi Noua Zeelandă şi au migrat din ţări ortodoxe din emisfera nordică.

Rubrică realizată de
Pr. Lect. Dr. Daniel BUDA, Sibiu/Geneva

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ANDREI FĂGĂRĂŞANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

Sâmbătă, 2 februarie. De praznicul *Întâmpinării Domnului*, P.S. Sa a săvârşit Sfânta Liturghie în Biserica *Sf. Arh. Mihail şi Gavriil* din Tilişca, al cărei preot paroh este P.C. Pr. Ioan Teşa, la final ţinând şi un cuvânt de învăţătură.

Duminică, 3 februarie. P.S. Sa a slujit Sf. Liturghie în Parohia Dumbrăveni, Protopopiatul Mediaş, urmată de instalarea noului preot, în persoana P.C. Pr. Teodor Ioan Ploscaru, şi a adresat un cuvânt de învăţătură credincioşilor prezenţi.

Marţi, 4 februarie – vineri, 15 februarie. P.S Sa a efectuat un pelerinaj la Locurile Sfinte din Israel.

Duminică, 17 februarie. P.S. Sa a săvârşit Sfânta Liturghie în Biserica *Sfântul Gheorghe* a Mănăstirii Buneşti, a cărei stareţă este P.C. Monahie Hrisostoma Cruşoveanu, urmată de un cuvânt de învăţătură adresat credincioşilor prezenţi.

Vineri, 22 februarie. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie la Capela Mitropolitană din Sibiu.

Sâmbătă, 23 februarie. P.S. Sa a săvârşit Sfânta Liturghie în biserica *Înălţarea Domnului* din parohia Vama Buzăului, Protopopiatul Săcele, al cărei preot paroh este P.C. Pr. Nicolae Lazăr, a oficiat slujba parastasului pentru Preotul Ioan Butufei, mutat la Domnul, şi a ţinut un cuvânt de învăţătură ca hrană duhovnicească pentru credincioşii parohiei.

Duminică, 24 februarie. P.S. Sa a săvârşit Sfânta Liturghie în Biserica *Naşterea Maicii Domnului,* a Mănăstirii Măgura-Jina, a cărei stareţă este P.C. Monahie Olimpiada Barbu, urmată de slujba de înmormântare a Monahiei Lucia Suciu, şi a adresat un cuvânt de învăţătură credincioşilor prezenţi.

Miercuri, 27 februarie. P.S. Sa a participat la Adunarea Naţional Bisericească de la Bucureşti.

Joi, 28 februarie. P.S. Sa a participat la lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Întocmit de Diac. Ovidiu MUREŞAN

Omilia la Sfinţii 40 de Mucenici a Sfântului Vasile cel Mare (*BHG* 1205; *CPG* 2863) – scurtă prezentare

Sfinţii 40 de Mucenici au fost un grup de soldaţi care au pătimit în oraşul Sevastia din munţii Armeniei, în jurul anului 320, în vremea împăratului Liciniu. Cultul lor a fost unul din cele mai dezvoltate în Antichitatea creştină, avându-şi originea în Sevastia Armeniei, de unde s-a răspândit foarte rapid în întreg Imperiul Roman. În sec. IV cultul Sfinţilor 40 de Mucenici este deja atestat în Cezareea Capadociei, unde Sfântul Vasile cel Mare a rostit o omilie în cinstea lor şi în oraşul Ibora din Pont, unde exista un sanctuar ridicat în cinstea lor. În primii ani ai sec. V există mărturii despre cinstirea lor în Ierusalim şi Brescia (Italia), iar câţiva ani mai târziu erau cinstiţi şi în Constantinopol.

Popularitatea acestui grup de martiri este demonstrată şi de tradiţia hagiografică (*Bibliotheca Hagiographica Graeca* 1201-1208) ce s-a creat în jurul memoriei lor, care cuprinde *un martiriu al Sfinţilor 40 de Mucenici*, *omilii* rostite în cinstea lor, *un testament* al lor şi *un imn* compus spre lauda lor.

În ce priveşte datarea celui mai vechi document hagiografic despre Sfinţii 40 de Mucenici, părerile cercetătorilor sunt împărţite. Unii socotesc că cel mai vechi document este *Martiriul* Sfinţilor 40 de Mucenici (*BHG* 1201), despre care cred că a influenţat omilia rostită în cinstea lor de Sfântul Vasile cel Mare (*BHG* 1205). Alţii sunt de părere că omilia rostită de Sfântul Vasile cel Mare ar fi mai veche decât relatarea martiriului lor. Accentul pus pe unitatea grupului martirilor ar putea fi inspirat de *Testamentul* lor (*BHG* 1203), unde ei notează că au vrut să primească împreună moartea martirică. Motivul imitării şi prezentarea martirilor ca exemple de virtute par a fi contribuţia originală a Părintelui capadocian.

Omilia la Sfinţii 40 de Mucenici a Sfântului Vasile cel Mare a fost rostită în anul 373, cel mai probabil pe 9 martie, ziua anuală de prăznuire a lor, în biserica ridicată în cinstea lor în Cezareea. Se crede că acest sanctuar fusese ridicat cu puţin înainte de acest an, cu ocazia aducerii la Cezareea a unor părticele din relicvele martirilor din Sevastia.

Sfântul Vasile reţine la începutul cuvântului său că cinstea martirilor este unită cu credinţa în Dumnezeu, pentru că prin cinstirea martirilor se arată „afecţiunea/dragostea noastră faţă de Stăpânul comun/obştesc". După succinta expunere cu privire la relaţia între cinstea adusă sfinţilor şi cinstirea lui Dumnezeu, Sfântul Vasile le face cunoscute ascultătorilor săi aşteptările pe care le are de la ei. Astfel, spune că „cel care-i primeşte pe bărbaţii curajoşi/viteji nu va întârzia a-i şi imita în împrejurări asemănătoare". Aceasta înseamnă, într-o formulare imperativă: „Fericeşte, în mod autentic pe cel care a suferit mucenicia, ca să te faci şi tu mucenic, prin alegere liberă". Dacă mucenicii au suferit chinuri pentru a primi cununa şi cinstea cuvenită celor ce au biruit, Sfântul Vasile le arată auditorilor săi cum, „fără prigoană, fără foc, fără cazne", ei se pot învrednici „prin alegere liberă [τῇ προαιρέσει]" de aceeaşi cinste cu aceştia. În mod direct, Sfântul Vasile nu explică nicăieri în omilia sa în cinstea Sfinţilor 40 de Mucenici ce înseamnă cuvintele „prin alegere liberă", ci face numai un nou îndemn la imitarea mucenicilor şi la urmarea exemplului lor în finalul omiliei. Sfântul Vasile oferă însă răspunsul într-un mod subtil, atunci când redă conţinutul edictului împăratului, care, după cum formulează Sfântul Vasile, poruncea ca nimeni „să nu mărturisească pe Hristos sau să se aştepte la primejdii". A te face mucenic „prin alegere liberă" înseamnă a-L mărturisi cu statornicie pe Hristos în orice împrejurare. Că acesta ar putea fi răspunsul la întrebarea în ce constă manifestarea „alegerii libere" ar putea să o sugereze şi exemplele de nestatornicie a unor creştini în faţa persecuţiilor despre care vorbeşte Părintele capadocian. Sfântul Vasile redă argumentele pentru care mucenicii mărturisesc că sunt creştini şi puşi în situaţia de a alege între avantajele lumii acesteia şi chinurile greu de îndurat, ei preferă să primească chinurile, despreţuind toate cele ale lumii. După cum constată deja Celsus în sec. II, viaţa creştinilor era caracterizată de dispreţuirea lumii.

În omilia rostită în cinstea Sfinţilor 40 de Mucenici Sfântul Vasile cel Mare arată că bărbăţia şi curajul sunt necesare, pentru a trăi potrivit acestui principiu al dispreţuirii lumii. Cuvântul Sfântului Vasile este un apel la „bărbăţie [ἀνδρεία]". Sfântul Vasile se foloseşte de acest cuvânt de laudă în cinstea mucenicilor, făcând din el „un îndemn la virtute pentru cei adunaţi să le prăznuiască pomenirea". Părintele capadocian vrea să pună înaintea ochilor auditorilor săi virtuţile mucenicilor, ca unele ce trebuie urmate.

Faptele acestor mucenici sunt prezentate în câteva propoziţii. Ceea ce oferă Sfântul Vasile sunt informaţii despre martiriul Sfinţilor 40 de Mucenici. Spune despre ei că erau soldaţi, care fuseseră înrolaţi în armata împăratului. Pentru „iscusinţa lor în război şi pentru bărbăţia sufletului au primit cele dintâi cinstiri de la împăraţi, fiind recunoscuţi de toţi pentru virtute".

Edictul de care aminteşte Sfântul Vasile cel Mare pare a fi unul îndreptat către una din armatele împăratului aflată la acea vreme în staţionare. Din mulţimea de soldaţi s-au desprins 40, care au mărturisit în public că sunt creştini. Atunci, spune Sfântul Vasile, toţi cei 40 de soldaţi au păşit spre locul de luptă mărturisind credinţa lor. În faţa credinţei statornice a celor 40 de soldaţi, „stăpânitorul", prefectul sau comandantul armatei, încearcă să-i ademenească cu „vorbe dulci" pentru a le slăbi puterea credinţei. Văzând că niciuna din propunerile sale nu este acceptată de cei 40 de soldaţi, „stăpânitorul" îşi schimbă tactica, ameninţându-i „cu răni, cu moarte, cu chinuri, cu neputinţă de suferit". Pentru că nici prin astfel de ameninţări cei 40 de soldaţi nu au putut fi mişcaţi din statornicia credinţei lor, „tiranul" porunceşte ca „să fie dezbrăcaţi până la piele şi să fie lăsaţi goi pe lacul din mijlocul oraşului [ἐν μέσῃ τῇ πόλει], sub cerul senin, ca să moară îngheţaţi". Atunci cei 40 s-au dezbrăcat „şi s-au îndreptat spre moartea prin îngheţ". Pentru ca chinurile celor 40 de soldaţi să fie şi mai grele, a fost ales acest loc pentru a suferi acolo mucenicia, pentru că în apropiere era o baie, care ar fi putut fi o momeală pentru soldaţi.

Paznicul băii a fost părtaş la o privelişte stranie: „nişte puteri au coborât din cer şi au împărţit din partea Împăratului [ceresc] mari daruri soldaţilor", lăsându-l nerăsplătit pe cel care, în timp ce camarazii lui primeau daruri pentru suferinţele îndurate, „doborât de dureri", a fugit la baia caldă. Dar pentru că era îngheţat „îndată ce s-a băgat în apa caldă, i s-a dezghiocat trupul". Atunci, văzând această privelişte, paznicul „şi-a aruncat îmbrăcămintea de pe el, s-a amestecat cu cei goi, strigând acelaşi strigăt cu sfinţii: «Sunt creştin!»". Ziua următoare cei îngheţaţi au fost duşi ca să fie arşi, „deşi mai suflau încă, iar rămăşiţele focului au fost aruncate în râu". Mama unuia din cei 40 de soldaţi, văzând că fiul ei, care încă răsufla, nu fusese pus în căruţă împreună cu ceilalţi care urmau să fie duşi spre a fi arşi, „l-a ridicat cu mâinile sale şi l-a pus în căruţa în care se aflau şi ceilalţi".

Alături de aspectul parenetic al omiliei rostite de Sfântul Vasile cel Mare în ziua de prăznuire a Sfinţilor 40 de Mucenici, care este un apel la bărbăţie şi la imitarea virtuţilor acestora, foarte importante pentru noi sunt informaţiile pe care Părintele capadocian ni le oferă despre aceşti martiri şi despre modul prin care ei au primit mucenicia. Trebuie făcută precizarea că nu toate datele pe care Sfântul Vasile ni le oferă despre Sfinţii 40 de Mucenici sunt în acord sau se regăsesc în celelelte texte hagiografice şi omiletice. De aceea, am optat ca pentru început să prezentăm omilia Părintelui capadocian, urmând ca în viitor să revenim cu prezentările tuturor documentelor ce alcătuiesc dosarul hagiografic şi omiletic al Sfinţilor 40 de Mucenici pentru a avea o imagine de ansamblu asupra martiriului şi a cultului lor în Antichitatea creştină.

Pr. Drd. Radu GÂRBACEA

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Faza mitropolitană a Concursului „Părintele Dumitru Stăniloae – 110 ani de la naștere și 20 ani de la trecerea la cele veșnice (1903-2013)"

În localitatea natală a părintelui Dumitru Stăniloae, la Vlădeni, a avut loc vineri, 14 martie 2013, un moment de comuniune a tuturor instituțiilor teologice cuprinse în Mitropolia Ardealului. Cu binecuvântarea ÎPS Laurențiu, Mitropolitul Ardealului, și cu purtarea de grijă a PS Andrei Făgărășanul, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, s-a săvârșit slujba parastasului pentru odihna marelui nostru teolog. La sfârșitul acestuia, PS Andrei Făgărășanul a transmis elevilor, seminariștilor și studenților teologi prezenți arhiereasca binecuvântare a ÎPS Părinte Mitropolit Laurențiu al Ardealului, îndemnându-i totodată pe aceștia să aprofundeze opera Părintelui Dumitru Stăniloae.

Pr. Dr. Savu Popa, consilierul cultural al Arhiepiscopiei Sibiului, a pus la sufletul tuturor imboldul de a urma calea preoției, astfel bucurându-l pe Părintele Dumitru Stăniloae. A urmat premierea câștigătorilor concursului național „Părintele Dumitru Stăniloae – 110 ani de la naștere și 20 ani de la trecerea la cele veșnice (1903-2013)", aceștia primind diplome și cărți din partea Mitropoliei Ardealului. Încheierea evenimentului s-a petrecut în Biserica din Vlădeni, fiind marcat de cuvintele calde ale Pr. Protopop Gheorghe Colțea, dar și de mulțumirile aduse de părintele paroh Ionuț Ciprian Ilea.

Festivitatea de premiere a fost urmată de o vizită la casa memorială a Părintelui Stăniloae, casă devenită muzeu important al satului, dar și al Mitropoliei Ardealului.

Elisei RONCEA

La Deva s-a desfăşurat simpozionul cu tema „Dreptul canonic în viața Bisericii. In memoriam Pr. Prof. Dr. Liviu Stan (1910-1973)"

Cu binecuvântarea Preasfințitului Gurie, Episcopul Devei și Hunedoarei, în zilele de 7-8 martie 2013, la Deva a avut loc un simpozion teologic cu caracter comemorativ, intitulat „Dreptul canonic în viața Bisericii. In memoriam Preot profesor dr. Liviu Stan (1910-1973)". Evenimentul a fost prilejuit de împlinirea a patru decenii de la trecerea în veșnicie a acestui mare canonist, teolog și dascăl, fiu al meleagurilor hunedorene.

În cadrul festivităţilor legate de simpozion, primarul municipiului Deva a decernat Părintelui Profesor Mircea Păcurariu titlul de „cetăţean de onoare" al municipiului Deva.

Omul, preotul şi profesorul, ajuns la vârsta patriarhilor, cu inima şi sufletul animate de dragostea pe care o are faţă de locul unde a cunoscut adevărata dragoste a părinţilor, moşilor şi strămoşilor, cei care i-au şi sădit-o în suflet, a fost, în data de 7 martie 2013, înconjurat de dragostea acelora în mijlocul cărora s-a format. Cu binecuvântarea Preasfinţitului Gurie, Episcopul Devei şi Hunedoarei, şi la iniţiativa prof. dr. Florin Ilieş, directorul Colegiului Naţional „Decebal" din Deva, Petru Mărginean, primarul municipiului Deva, a decernat ilustrului dascăl titlul de „cetăţean de onoare" al municipiului Deva. Evenimentul s-a desfăşurat în Sala de festivităţi „Jean Monet" a Colegiului „Decebal", locul în care părintele profesor s-a format. Au participat la eveniment, alături de zeci de preoţi, profesori, actuali şi foşti elevi, Preasfinţitul Gurie, Episcopul Devei şi Hunedoarei, Preasfinţitul Andrei, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, inspector şcolar general adjunct Lavinia Ilina şi alte personalităţi ale vieţii cetăţii.

În cursul serii de joi, 7 martie 2013, în sala „Spiru Haret" a Inspectoratului Școlar Județean din Deva a avut loc deschiderea festivă a simpozionului.

După cuvântările oficiale în care P.S. Gurie, Episcopul Devei și al Hunedoarei, și prof. Maria Ștefănie, Inspector Școlar General Adjunct, le-au adresat mesaje de bun venit oaspeților, au urmat primele referatele susținute în plen.

Acad. pr. prof. univ. dr. Mircea Păcurariu a vorbit despre „Personalitatea Preotului Prof. dr. Liviu Stan", P.S. Lucian Mic a prezentat referatul „Canonistul Liviu Stan și problema înființării Episcopiei Timișoarei", P.S. Nicodim Nicolăescu a adus în atenția ascultătorilor o perspectivă patristică privind rolul mirenilor în Biserica primară prin lucrarea ce reunește reflecții pe marginea volumului „Mirenii în Biserică" a Pr. Liviu Stan, P.S. Sebastian Pașcanu a oferit ascultătorilor prilejul de a medita asupra temei „Acrivie și pogorământ în Sfânta Taină a Spovedaniei" iar P.S. Emilian Lovișteanul a cuvântat despre „Libertate, dreptate și responsabilitate în contextul vieții părintelui Liviu Stan".

În a doua zi, 8 martie 2013, cu începere de la orele 9.00, s-au desfășurat lucrările întâlnirii științifice propriu-zise, structurate pe două secțiuni.

Prima secțiune, intitulată: „Preot prof. dr. Liviu Stan – contribuții teologice" și moderată de P.S. Nicodim Nicolăescu și Acad. pr. prof. univ. dr. Mircea Păcurariu, a avut următorul program: Pr. conf. univ. dr. Irimie Marga (Sibiu): *Concepția canonică a Pr. prof. dr. Liviu Stan*, Insp. dr. Sorin Joantă (Sibiu): *Contribuția Pr. Prof. Liviu Stan la fundamentarea filozofică a dreptului*, Arhim. cons. dr. Veniamin Goreanu (București): *Despre solii bisericești sau apocrisiarhi în opera pr. prof. Liviu Stan*, Cons. dr. George Grigoriță (București): *Diaspora, autonomia bisericească și autocefalia în viziunea Părintelui Prof. dr. Liviu Stan. Tradiție și înnoire în scrierile ecleziologice ale canonistului hunedorean*, Pr. dr. Ion Reșceanu (Craiova): *Autonomia bisericească în concepția canonistului Liviu Stan*, Protos. drd. Calinic Drăghici (Drobeta-Turnu Severin): *Poziția laicilor în Biserica Ortodoxă în gândirea Pr. prof. Liviu Stan*, Pr. prof. univ. dr. Emil Jurcan (Alba Iulia): *Vocația mirenilor din societatea para-creștină a mileniului al treilea*, Pr. prof. univ. dr. Mihai Himcinschi (Alba Iulia): *Rolul și importanța apostolatului laic în misiunea Bisericii*, Prof. drd. Răzvan Brudiu (Alba Iulia): *Mirenii sau laicii în Biserică?*, Asist. univ. drd. Emilian Roman (Iași): *Contribuția profesorului Liviu Stan la promovarea dialogului interortodox și interreligios*, Pr. drd. Marius Iovan (Deva): *Personalitatea teologică a Părintelui Liviu Stan și contribuția sa la clarificarea problemelor dogmatice și canonice cu privire la ecleziologie*, Pr. lect. univ. dr. Gabriel Basa (Deva): *Părintele Liviu Stan și problema canonizării Sfinților români*, Pr. lect. univ. dr. Daniel Alic (Caransebeș): *Colaborarea canonistului Liviu Stan la publicațiile bisericești din Banat*, Prof. dr. Florin Ilieș (Deva): *Elite cultural-ecleziastice românești absolvente ale Colegiului Național „Decebal" din Deva*.

Cea de a doua secțiune, „Dispoziții legislativ-canonice – istorie și actualitate", moderată de Pr. prof. univ. dr. Constantin Rus și Pr. dr. Pavel Vesa, s-a petrecut după desfășurătorul prezentat mai jos: Pr. prof. univ. dr. Constantin Rus (Arad): *Tradiția canonică a Bisericii Ortodoxe*, Pr. lect. univ. dr. Ioan Cozma (Alba Iulia): *Elemente de drept succesoral în sfintele canoane*, Protos. drd. Nestor Dinculeană (Deva): *Autoritatea canonică a sinoadelor*, Pr. lect. univ. dr. Cosmin Panțuru (Timișoara): *Canoane, hotărâri sinodale și norme legale privind protejarea bunurilor bisericești mobile aparținătoare patrimoniului cultural național*, Pr. Gabriel Miricescu (Deva): *Actualitatea principiilor fundamentale de organizare ale Bisericii Ortodoxe*, Lect. univ. dr. Emanuel Tăvală (Sibiu): *Juristul și Biserica*, Pr. dr. Pavel Vesa (Arad): *Sinodul eparhial de la Arad din 1850. Câteva considerații istorico-canonice*, Ierom. dr. Maxim Vlad (Constanța): *Doi ani de libertate constantiniană: Sinodul local din Neocezareea și dispozițiile sale privind disciplina clericală și etica familială*, Pr. lect. univ. dr. Florin Dobrei (Deva): *Conduita clerului – prevederi legislativ-bisericești din trecutul Bisericii noastre*.

Pr. Mircea MIHULEȚ

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE

Senior-editori: Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Editor:*** Pr. Dr. Savu Popa – *Consilier cultural*. ***Secretar de redacţie:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** P.S. Andrei Făgărăşanul, Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediţie on-line:*** Dragoş Boicu

ISSN 1223-8392

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2013 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403

Fondator:
Mitropolit Andrei Şaguna, 1853

Publicație bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 161 • nr. 13-16

1 şi 15 aprilie 2013

PRĂZNUIREA SFINTEI CRUCI ne descoperă semnificația fundamentală a Postului

Îndemn pastoral

Prin purtarea de grijă a Preamilostivului Dumnezeu, păşim, cu Duminica de astăzi, închinată cinstirii *Sfintei şi de Viaţă Făcătoarei Cruci a Domnului,* pe cea de-a treia treaptă a „scării duhovniceşti" a Postului Mare, prin care Biserica noastră, cu adâncă înţelepciune şi dragoste, ne înalţă sufleteşte spre părtăşia bucuriei şi luminii veşnice a Praznicului Învierii Domnului nostru Iisus Hristos.

Sfinţii Părinţi ai Bisericii au rânduit această prăznuire acum, la jumătatea călătoriei liturgice a Postului, pentru ca noi, credincioşii, poposind *„la umbra Crucii Mântuitorului"*, să pătrundem mai adânc în lumina înţelesurilor, a semnificaţiilor teologice şi duhovniceşti pe care Sf. Cruce le are pentru viaţa noastră creştină şi, astfel, să ne întărim duhovniceşte, să ne înnoim nevoinţele postirii, pentru a putea continua cu vrednicie calea spre slăvita Înviere.

În Duminica de astăzi, aflată la mijlocul Postului Mare, prăznuirea Sfintei Cruci ne descoperă semnificaţia fundamentală a Postului, care este *„răstignirea"*; răstignirea patimilor, a egoismului, a poftelor, a lăcomiei şi a neascultării de Dumnezeu, şi toate acestea pentru a „răsturna" drama căderii lui Adam şi a ne întoarce iarăşi, prin *„crucea nevoinţelor"*, în raiul comuniunii veşnice de iubire cu Dumnezeu, izvorul vieţii noastre.

Astăzi, în mod solemn, am adus în mijlocul bisericii Sfânta Cruce, pentru ca, privind-o şi închinându-ne dinaintea ei, în stare de rugăciune, cu credinţă şi smerenie, să „vedem" cu ochii cei tainici ai inimii şi să înţelegem cât de mult ne-a iubit Dumnezeu pe noi, oamenii. Dar nu numai atât, ci astăzi, aici, la picioarele Crucii, la mijlocul Postului Mare, Biserica ne cheamă să ne cercetăm pe noi înşine şi să vedem în ce măsură noi, creştinii, prin faptele iubirii milostive faţă de semeni, răspundem, cu adevărat, iubirii jertfelnice şi mântuitoare a Domnului nostru Iisus Hristos arătate în Taina Crucii. În ce măsură, prin grija faţă de aproapele, mărturisim în viaţa noastră şi facem vie şi lucrătoare dragostea cea mântuitoare şi jertfelnică a lui Dumnezeu? Cât de mult ne pasă de semenii noştri? Nu cumva, mai degrabă, ne ruşinăm de Mântuitorul nostru şi de cuvintele Lui, ezitând sau refuzând să ne luăm „crucea" şi să-I urmăm pe calea credinţei?

Din nefericire, înstrăinarea noastră de Dumnezeu este o realitate cruntă, iar acesta se reflectă, în primul rând, în *starea copiilor noştri*. Putem oare să nu ne îngrijorăm când printre copiii şi tinerii noştri sunt tot mai frecvente patimile care, altădată, erau inexistente sau rare chiar printre adulţi: fumatul, alcoolismul, consumul de droguri, agresivitatea, violenţa, desfrânarea, naşteri la vârsta minoratului, avorturile, sinuciderile? Se spune, pe bună dreptate, despre copii că sunt „spovedania" părinţilor lor. În comportamentul copiilor citim ce fel de educaţie au primit în familie, în special în primii şapte ani de acasă, dar şi în continuare, prin şcolile şi mediile pe care le frecventează.

O situaţie şi mai dureroasă însă pe care o trăim de mult, dar care, parcă, acum se acutizează mai mult ca oricând, şi faţă de care nu putem fi nepăsători, este *aceea a copiilor abandonaţi de părinţii lor.* Numai anul trecut, în judeţul nostru au fost peste 350 de copii abandonaţi în centrele de plasament, în afară de nou-născuţii părăsiţi în maternităţi. A-ţi părăsi propriii copii, a nu-ţi asuma „crucea" creşterii şi educaţiei lor constituie un gest de egoism extrem şi un păcat strigător la cer. Sigur că, uneori, părinţii în cauză au ca circumstanţe atenuante situaţii de viaţă dificile: sărăcia, şomajul, migraţia în altă ţară, părăsirea de către celălalt soţ, deci lipsa unei familii. Într-un astfel de context, familia cea mare a Bisericii nu poate rămâne indiferentă.

De aceea, în această Duminică a prăznuirii Sfintei Cruci, cu părintească dragoste, ne adresăm Dumneavoastră, tuturor celor ce sunteţi fiii Bisericii, cu rugămintea călduroasă de a analiza posibilitatea de a primi în casele, în familiile Dumneavoastră, copii dintre cei abandonaţi de părinţii lor trupeşti, prin aşa-numitul *plasament*. Poate, între Dumneavoastră sunt familii care nu au sau nu mai pot avea copii, sau părinţi iubitori cu o stare materială care ar permite creşterea şi educarea unor copii suferinzi, privaţi acum de dragostea unei familii. Suntem încredinţaţi că nu e uşor a creşte copii; a fi părinte este întotdeauna o *cruce*, însă a o asuma cu credinţă şi cu dragoste de Dumnezeu înseamnă a transforma această *cruce* în *cale* către înviere şi viaţă veşnică. În această lucrare social-filantropică şi misionară nu suntem singuri. Direcţia Judeţeană de Asistenţă Socială şi Protecţia Copilului, împreună cu care am semnat un protocol de colaborare, ne este alături cu toată abnegaţia, fiind gata să ofere întreg sprijinul legal, toate informaţiile necesare celor dispuşi să-şi asume măreaţa şi nobila misiune de părinte. Preoţii noştri slujitori, de asemenea, sunt încredinţaţi a sta la dispoziţia celor interesaţi şi a acorda toată asistenţa necesară.

Încrezători că acest demers nu va rămâne fără ecou în sufletele Dumneavoastră, Vă dorim tuturor, preoţi şi credincioşi, să împliniţi pe mai departe, cu vrednicie şi râvnă, călătoria duhovnicească a Postului Mare; Vă binecuvântăm şi Vă încredinţăm, încă o dată, de părinteasca noastră dragoste.

† LAURENŢIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Sfântul Andrei Criteanul şi *Canonul cel Mare*

Sfântul Andrei Criteanul, Arhiepiscopul Cretei, s-a născut în Siria – Damasc, în jurul anului 660, într-o familie creştină care i-a dat o educaţie aleasă. Credinţa în Dumnezeu şi evlavia faţă de cele Sfinte îl îndeamnă să meargă la Ierusalim ca să se închine la Locurile Sfinte. După ce s-a închinat la Mormântul Mântuitorului Hristos, cu binecuvântarea Patriarhului Ierusalimului devine monah în „Frăţia Sfântului Mormânt" în Ierusalim, aşa se face că este numit şi „Ierusalimiteanul". Devine secretar al Patriarhului Ierusalimului şi în anul 685 este delegat de către Patriarh să meargă la Constantinopol unde semnează actele Sinodului VI Ecumenic, care condamnă erezia monotelită (a unei singure voinţe în persoana Mântuitorului Hristos).

Monahul Andrei rămâne în Constantinopol, şi aici i se încredinţează conducerea unei importante opere social-filantropice, un orfelinat şi o casă pentru bătrâni.

În anul 692 este ales episcop de Gortyna în Creta. De aceea a primit numele de „Cretanul" sau „Criteanul" care a rămas în tradiţia noastră bisericească. A fost un mare misionar. A construit biserici, a înfiinţat mănăstiri, a dezvoltat lucrarea filantropică a Bisericii, s-a ocupat de educaţia tinerilor din eparhia sa etc. A fost un bun predicator, iar pentru a încuraja participarea poporului la viaţa liturgică a Bisericii a compus o mulţime de imne liturgice. El este considerat cel dintâi autor de canoane liturgice, între care cel mai renumit este „Canonul cel Mare" din Triod care constituie o operă liturgică deosebit de importantă pentru perioada Postului Mare.

Sfântul Andrei Criteanul a trecut la viaţa veşnică în anul 740, pe când se întorcea de la Constantinopol spre Creta.

(continuare în p. 11)

† ANDREI FĂGĂRĂŞANUL,
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

Din cuprins:

Pr. Dr. Ioan Ciprian Cândea
Medicul şi preotul – slujiri convergente în vindecarea celor bolnavi | pagina **4**

Pr. Dr. Cristian Muntean
Educaţie religioasă şi educator (II) | pagina **6**

Drd. Dragoş Boicu
Constantin cel Mare şi începuturile monarhiei creştine | pagina **7**

Dr. Constantin Ittu
In hoc signo vinces: de la Pons Milvius la poalele Capitoliului | paginile **7-8**

BISERICA ÎN DIALOG

Protopop
Pr. VASILE GAFTON

Despre rostul postirii *sau* Ce ar fi trebuit să înţeleagă Adam cu referire la moarte?

Iată, am pus astăzi dinaintea ta viaţa şi moartea, binele şi răul (...) Alege deci viaţa!
(Deut. 30, 15;19)

Lumea, în care noi ne încăpăţânăm să spunem că *trăim*, ne oferă oportunitatea de a şti tot mai multe lucruri, însă, pe măsură ce ştim tot mai mult, înţelegem tot mai puţin. Pe măsură ce acumulăm în noi tot mai multă lume, pierdem viaţă. Nu mai înţelegem rostul multor lucruri care erau înţelese şi experiate de cei care au trăit cu mult timp înainte de noi în lume. De fapt, fără teama de a greşi prea mult, aş putea spune că noi, oamenii, nu ne mai înţelegem rostul în această lume. Spun acest lucru acum, la vremea postului. De ce? Deoarece, postul este, din acest punct de vedere, un demers care trebuie să ne mijlocească o înţelegere a ceva ce azi nu mai poate fi înţeles. Ce am putea să înţelegem prin post? Tocmai rostul vieţii noastre sau, dacă vrem, sensul vieţii noastre. De fapt, la baza tuturor problemelor omului stă lipsa de înţelegere. Alegerea fără înţelegere a primului om.

Postirea ridică omului trăitor în lumea de azi serioase probleme, cu privire la aspectul motivaţiei de a posti. Din acest motiv, chiar şi unii dintre cei care postesc îşi pun întrebarea: dar, de ce trebuie să postim? Nu înţelegem. Ei bine, nu trebuie să postim. Dacă nu vrem să facem ceva, Dumnezeu nu ne va obliga niciodată să facem lucrul pe care nu-l vrem, însă noi nu ne dăm seama de acest lucru. Lumea, însă, în diferite moduri, ne obligă să facem în special ceea ce nu vrem, iar noi, firește, nu ne dăm seama. Lumii îi este atât de proprie impunerea prin forţa plăcerii, urgenţa conformării, necesitatea iraţională. Dumnezeu ne lasă întotdeauna posibilitatea de a alege, de a înţelege că trebuie să fim liberi şi vii prin libertatea noastră. Lumea ne hrăneşte doar cu aparenţa libertăţii – atât de mult clamată peste tot! – şi, în consecinţă, ne oferă o viaţă la fel de aparentă, iluzorie, lipsită de posibilitatea alegerii.

Dar, ce-ar fi dacă am încerca să judecăm lucrurile prin prisma protopărinţilor Adam şi Eva şi a primei alegeri pe care au trebuit să o facă ei în legătură cu viaţa. Cu propria lor viaţă.

Astfel, am putea, credem, să numim pomul cunoştinţei binelui şi răului de care se leagă prima poruncă/recomandare pe care Dumnezeu a adresat-o omului: *pomul lumii*. La fel ca şi el, lumea este cea care, în prezent, ne oferă posibilităţi, nu atât nelimitate, cât apetisante, de a ne exercita libertatea, însă, în cele din urmă, şi mai ales azi, nelimitat nu poate să însemne altceva, decât tot numai bine şi rău. Mai mult, la fel ca în rai, binele înseamnă, şi azi, tot viaţă, iar, răul, tot moarte.

Postirea ni se propune ca modalitate de a alege în mod liber apropierea de viaţă. Ca un parcurs invers al dinamicii care ne scoate din noi înşine şi ne îngroapă în lumea care ne devine mormânt. Postirea ne întoarce înspre noi, înspre adâncul nostru, aşa încât noi ne devenim nouă înşine mormânt – iar, nu lumea – şi, astfel, avem posibilitatea de a învia în adâncurile noastre şi din adâncurile noastre, adică, de acolo de unde Se află îngropat Hristos, încă de la primirea Tainei Botezului.

Doi poli se pun astfel în discuţie în legătură cu postirea, doi poli care subîntind domeniul opţiunilor, al alegerilor noastre, fie spre viaţă, fie spre moarte, iar această stare/situaţie persistă încă din vremea lui Adam. Postim de lume, adică de moarte.

Ce este lumea de azi? O dezvoltare fără precedent a opţiunilor pe care le fac oamenii, o coabitare a alegerilor tuturor oamenilor şi, în acelaşi timp, o perpetuă stare de conflict între alegerile divergente ale oamenilor, conflict menţinut cu greu într-o stare de potenţialitate. Cu alte cuvinte, noi trăim în latura şi în umbra morţii (Mt. 4,16). În spatele tuturor alegerilor noastre pândeşte – la fel ca şi în cazul alegerii făcute de Adam – moartea, care este menţinută într-o stare de latenţă, de nemanifestare. Ne împărtăşim din moarte cu fiecare alegere nouă pe care o facem, puţin câte puţin în fiecare clipă, iar viaţa este precum *luminiţa de la capătul tunelului* la care n-am încetat să visăm. Problema care se pune este strâns legată de întrebarea, unde suntem noi? În întuneric, în tunel. Dar, nu ştim dacă sensul în care ne îndreptăm este cel care duce în direcţia Luminii sau în altă direcţie.

Aşadar, atunci când vorbim despre postire, vorbim despre viaţă şi despre moarte.

Moartea apare încă din primele capitole ale Sfintei Scripturi, încă din Rai (cf. Fac. 3, 3). Adam, primul om, a primit atenţionarea Creatorului că neascultarea poruncii divine îi va aduce moartea. Mă tot întreb, ce-o fi priceput Adam când a auzit cuvântul moarte? El era viu. Dumnezeu, Care l-a creat, era Însuşi Izvorul Vieţii. Eva, femeia care i-a fost adusă de Dumnezeu, a primit de la Adam acest nume care înseamnă chiar viaţă. Iar Adam ştia să pună nume. De ce a numit-o aşa? Pentru că el nu cunoştea moartea, ci doar viaţa. Biblia spune că femeia i-a fost făcută omului spre ajutor. Spre plinirea sau împlinirea vieţii. Spre plenitudinea vieţii.

Prin urmare, ne întrebăm: ce o fi înţeles Adam cu referire la moarte? Probabil că ar fi cel mai mare rău care i s-ar putea întâmpla dacă încalcă porunca lui Dumnezeu. Şi nici nu greşea. Dar, care ar putea să fie cel mai mare sau cel mai mic rău pentru primul om, de vreme ce, nici răul nu era cunoscut încă de către Adam? El cunoştea doar binele în care se afla, în care trăia şi, desigur, pe Autorul acelui bine, pe Dumnezeu. Ce să însemne atunci răul? Ce să însemne moartea? Cu siguranţă, lipsa binelui pe care îl avea. Imposibilitatea de a mai fi în bine. Imposibilitatea de a face binele, adică de a fi bun, de a fi viu prin intermediul binelui. De aceea a rămas până azi o vorbă rostită dintr-un soi de automatism verbal, dar, care, fără a fi suficient conştientizată¨, reuşeşte să sublinieze legătura dintre absenţa binelui, rău şi moarte, şi care sună aşa: *Decât aşa* – adică, rău –, *mai bine mort!* – de fapt, abia atunci rău, în adevăratul sens al cuvântului.

Din momentul căderii în păcat sau, am putea spune, din momentul încălcării cuvântului poruncii lui Dumnezeu de a nu mânca din pomul cunoştinţei, omul începe să se înrăiască, începe să moară. Astfel moartea devine cel mai mare rău cunoscut. Desigur, unii vor încerca să demonstreze cu bogate argumentaţii că sunt şi alte rele, mult mai mari decât moartea. Totuşi, mă îndoiesc.

În lume oamenii mor. Adevărul acesta nu poate fi contestat de nimeni. Dar oamenii mor cu mult înainte de a muri. Cum? Înrăindu-se. De multe ori ne întâlnim de-a lungul vieţii cu oameni care fac manifestă, fac vizibilă, această răutate. În prezenţa lor ne simţim ca în prezenţa morţii. Am vrea să fim cât mai departe de ei, dacă se poate nici să nu intrăm în contact cu ei. Exact aşa şi cu moartea. Nu o agreem, nu ne face plăcere că există, nu ne place când o simţim că bântuie prin apropiere, dar ştim că existenţa ei este o certitudine. Şi Adam ştia.

De asemenea, prezenţa morţii în noi este tot o certitudine, doar că noi nu ştim, nu vrem, ne ferim s-o vedem şi s-o recunoaştem ca atare. Şi totuşi, apropierea sau îndepărtarea de moartea fizică sunt relative, în sensul că, în pofida faptului că nu avem niciun motiv să ne gândim la moartea noastră cea după trup, ori de câte ori se ridică în sufletele noastre gândul sau imboldul răutăţii suntem mai aproape de moarte. Răutatea permanentizată cu acordul nostru şi în urma alegerilor noastre în propria noastră viaţă înseamnă că moartea îşi stabileşte în noi un habitat permanent. Din acest motiv viaţa este o luptă permanentă împotriva răului, nu pentru a fi morali, ci pentru a fi vii.

Răul, propriul rău pe care nu-l înţelegem, dar alegem să-l săvârşim, nu ne face imorali, răul ne omoară.

Şi când mă gândesc câtă moarte purtăm în noi! Cu cât mai multă răutate, cu atât mai multă moarte. De aceea, uneori ni se pare că este irespirabil în lumea aceasta, pentru că, fiind creată pentru a întreţine viaţa, a ajuns să găzduiască atât de multă moarte. Apăsarea pe care o simţim în această lume se datoreşte faptului că în ea a început să locuiască prea multă răutate, deci, prea multă moarte.

În Vechiul Testament, îndemnul pe care Dumnezeu l-a făcut poporului ales a fost acela de a alege viaţa (Deut. 30,19). Hristos a venit să ne aducă viaţă (In. 10,10). De ce? Nu aveam? Se pare că nu. Oamenii n-au înţeles. Cum ar fi putut? Să vină cineva – chiar Fiul lui Dumnezeu fiind – şi să le aducă ceea ce aveau deja, adică viaţă?! Însă, chiar din momentul în care Adam a ales, a ales pomul cunoştinţei binelui şi al răului, *pomul lumii,* iar nu pomul vieţii. Cu alte cuvinte, el a renunţat la viaţă.

Astfel, ceea ce trăiesc azi oamenii nu mai este viaţă. Sunt doar propriile lor alegeri, propriile lor opţiuni. Pe acestea le trăiesc oamenii, iar nu viaţa. De aceea, în întreaga Sa misiune pământească, Mântuitorul n-a făcut altceva decât să arate contrariul: oamenii nu mai aveau viaţă în ei înşişi. Ceea ce aveau ei era doar o agitaţie răutăcioasă rezultată din frustrarea că propriile alegeri, cărora ei le spuneau viaţă, erau greşite şi ei ştiau acest lucru. Aceste alegeri greşite erau ceea ce ei confundau cu viaţa. Dar, agitaţia, mişcarea, febrilitatea hrănirii cu lumea în care trăim nu este viaţă. Este mai degrabă o zbatere a morţii, o zbatere spre moarte. Acestei zbateri îi spuneau oamenii din vremea lui Iisus Hristos viaţă. Şi, tare mi-e teamă că şi noi, cei de azi, desemnăm eronat aceeaşi zbatere dureroasă rezultată din propriile alegeri greşite, cu termenul de viaţă.

Iată de ce ne îndoim că, atunci când vorbim despre moarte, ne-am referi la încetarea vieţii noastre în trup şi nu la răutatea rezultată din alegerile noastre, răutate atât de răspândită şi, din păcate, atât de familiară nouă, celor care ne trăim moartea, travestită/confundată în mod permanent – şi cu acordul nostru tacit – în viaţa însăşi.

Revenind la postire, acum, la încheierea excursului nostru cu privire la modul în care ne amăgim dureros cu faptul că trăim, să spunem că renunţarea la răutate, renunţarea la toate alegerile noastre în favoarea vieţii, aceasta este cu adevărat postire. Postul asumat înseamnă a alege viaţa sau, poate, chiar a renunţa la alegerile personale, a nu mai alege deloc, ci, în modul cel mai simplu şi mai direct, a fi. A fi viu.

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Vineri, 1 martie. Î.P.S. Sa a participat, la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus, jud. Braşov, la şedinţa Curatoriului „Părintele Teofil Părăian".

Sâmbătă, 2 martie. A participat în Aula „Mitropolit Ioan Meţianu" la o conferinţă de presă, în cadrul căreia a fost prezentat protocolul de colaborare dintre Arhiepiscopia Sibiului şi Direcţia Generală de Asistenţă Socială şi Protecţia Copilului din jud. Sibiu. În aceeaşi zi, a fost prezent la Şcoala Gimnazială „Nicolae Iorga" din Sibiu, unde i-a binecuvântat pe participanţii la olimpiada de religie – faza judeţeană.

Duminică, 4 martie. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Mănăstirea Predeal, jud. Braşov.

Luni, 5 – Vineri, 15 martie. Cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, Î.P.S. Sa a efectuat un pelerinal în Ţara Sfântă.

Duminică, 17 martie. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Catedrala mitropolitană din Sibiu.

Luni, 18 martie. A avut program de audienţe. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. Seara, a oficiat la Catedrala mitropolitană, slujba Pavecerniţei Mari şi Canonul cel Mare al Sf. Andrei Criteanul.

Marţi, 19 martie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A avut program de audienţe şi lucrări de birou. Seara, a oficiat, la Catedrala mitropolitană, slujba Pavecerniţei Mari şi Canonul cel Mare al Sf. Andrei Criteanul.

Miercuri, 20 martie. A avut o întâlnire cu domnul Klaus Johannis, primarul municipiului Sibiu. A participat, la Capela Facultăţii de Teologie, la Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite. Seara, a oficiat, la Catedrala mitropolitană, slujba Pavecerniţei Mari şi Canonul cel Mare al Sf. Andrei Criteanul.

Joi, 21 martie. A prezidat comisia de examinare pentru capacitatea preoţească. L-a hirotesit întru *duhovnic* pe pr. Teodor Ionuţ Ploscaru, paroh al parohiei Dumbrăveni I, protopopiatul Mediaş. Seara, a oficiat, la Catedrala mitropolitană, slujba Pavecerniţei Mari şi Canonul cel Mare al Sf. Andrei Criteanul.

Vineri, 22 martie. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Duminică, 24 martie. A oficiat Sf. Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Catedrala mitropolitană din Sibiu. În aceeaşi zi, a efectuat o vizită la Schitul Păltiniş.

Luni, 25 martie. Î.P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la biserica „Buna Vestire" din Sibiu. În cadrul Sfintei Liturghii l-a hirotonit întru *diacon* pe teologul Laurenţiu Sebastian Gârneaţă.

Marţi, 26 martie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A participat, în Aula Magna „Avram Iancu" a Universităţii „Lucian Blaga" din Sibiu, la festivitatea decernării titlurilor ştiinţifice de „doctor" pentru absolvenţii şcolii doctorale.

Miercuri, 27 martie. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 28 martie. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Vineri, 29 martie. A vizitat şantierul de lucru de la Complexul Monahal Păltiniş.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

O lucrare de doctorat în teologie susţinută la Universitatea din Fribourg (Elveţia) a fost publicată sub egida Editurii Andreiana

La finele anului trecut a avut loc susţinerea publică a tezei de doctorat a Părintelui Adrian Roman, de la parohia Cristian I, protopopiatul Sălişte, jud. Sibiu. Evenimentul a avut loc la Universitatea din Fribourg (Elveţia), reprezentând rezultatul muncii de cercetare de câţiva ani a autorului la cunoscuta Facultate de Teologie din Fribourg, acolo unde mulţi teologi români, azi ierarhi sau profesori de teologie, au poposit pentru o mai lungă sau mai scurtă perioadă de timp. Realizată sub coordonarea Pr. Prof. Dr. Franz Mali şi având tema *La sémantique de la participation et de la communion dans la pensée d'Origène,* lucrarea a fost publicată de curând cu binecuvântarea Înaltpreasfinţitului Părinte Mitropolit Laurenţiu, fost student al Facultăţii amintite, la prestigioasa Editură Andreiana a Arhiepiscopiei Sibiului.

Teza de doctorat a părintelui Adrian Roman oferă un studiu detaliat al participării la Origen cu scopul de „a găsi adevărata importanţă şi sensul participării în teologia origeniană şi locul ei în raporturile cu diferitele tematici sau aspecte ale operei lui". Studiul se caracterizează în principal prin trei direcţii. În primul rând, descrie participarea sub aspectul vocabularului, foarte bogat şi variat, de care Origen se foloseşte. În al doilea rând, prezintă participarea într-un număr mare de domenii ale gândirii autorului: doctrina trinitară, ordinul natural al creaturilor raţionale, existenţa umană ca participare la Dumnezeu, structura dialogică a relaţiei omului cu Dumnezeu, mistica (rugăciunea, contemplaţia şi vederea lui Dumnezeu), hristologia, unirea cu Dumnezeu, urmarea lui Hristos, cosmologia, raportul între natură şi libertatea omului, pnevmatologia şi „dinamica duhovnicească a comuniunii". În al treilea rând, menţionează, discută şi critică un număr semnificativ de interpretări contemporane ale lui Origen. Autorul se serveşte de o bogată bibliografie şi lucrarea sa este documentată în mod abundent (mai mult de 3600 de note de subsol), demonstrând o bună cunoaştere a operei lui Origen.

Printre principalele rezultate, părintele Adrian Roman stabileşte „dinamica participativă" care caracterizează gândirea lui Origen: „Dumnezeul lui Origen […] are în mod permanent o intenţie de a Se arăta, de a invita la părtăşia Sa, de a Se dărui, de a Se sălăşlui în om şi în lume […]".

Lucrarea se dovedeşte a fi de o profunzime deosebită şi sperăm că ea va fi disponibilă cândva şi în limba română, pentru o mai bună cunoaştere a teologiei lui Origen şi din partea celor ce nu cunosc limba franceză. Prin susţinerea publică a tezei de doctorat, autorul se înscrie pe linia puţinilor ortodocşi români care au reuşit să finalizeze asemenea lucrări sub egida Facultăţii de la Fribourg, contribuind şi la recredibilizarea şcolii teologice româneşti şi a doctoranzilor ce au începute studii de cercetare la diferite universităţi din Ţara Cantoanelor.

Drd. Radu TĂNASE

TEOLOGIE ŞI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Am primit din partea **Înaltpreasfinţitului Părinte Mitropolit Irineu al Olteniei** una dintre ultimele sale isprăvi editoriale, ***Iisus Hristos este acelaşi, ieri şi azi şi în veac***. A apărut sub egida Editurii Mitropoliei Olteniei, în condiţii grafice deosebite şi cu o prezentare de excepţie. Un adevărat *tratat hristologic*, lucrarea cuprinde o serie de abordări foarte actuale şi folositoare pentru aprofundarea dogmei hristologice şi a învăţăturii Bisericii noastre despre dumnezeirea Mântuitorului Iisus Hristos.

Autorul arată încă din introducere că doctrina Bisericii noastre se bazează pe datele Sfintei Scripturi şi ale Tradiţiei, dar şi pe Simbolul de credinţă niceo-constantinopolitan. Pentru toate acestea, lucrarea abundă de citări şi mărturii ale Sfinţilor Părinţi ai Bisericii, la mare cinste aflându-se protectorul duhovnicesc al autorului, Sf. Irineu de Lyon.

Cuvântul lui Dumnezeu, Persoana născută din veci din Tatăl, a fost înţeles întotdeauna ca Unul, nevăzut, Cel ce ni Se face cunoscut întreg prin tot ceea ce El a făcut pentru mântuirea noastră. Tot ceea ce există îşi are raţiunea în El şi fără El nimic nu s-a făcut din cele ce sunt. Din acest punct

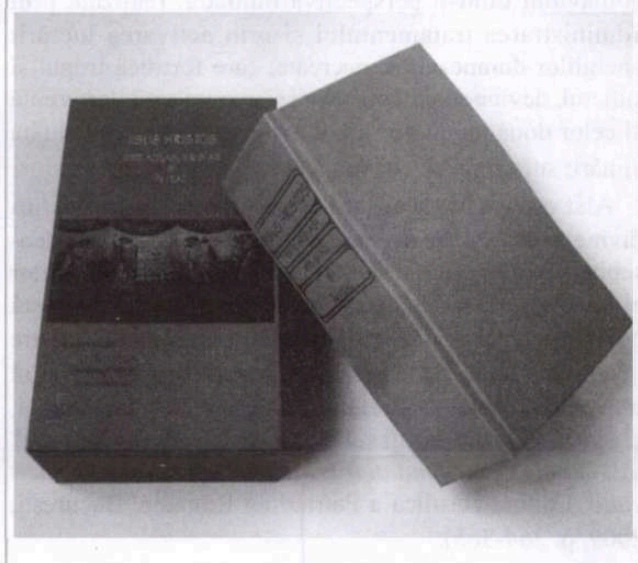

de vedere, în Fiul lui Dumnezeu înomenit ni se deschide dragostea nesfârşită şi libertatea în Dumnezeu, în care creaţia însăşi îşi depăşeşte starea ei de a fi supusă schimbării.

Lucrarea se deschide cu un prim capitol despre *Teologie şi iconomie în întruparea Fiului lui Dumnezeu,* capitol în cadrul căruia ÎPS Irineu abordează tematici referitoare la Sfânta Treime în taina teologiei şi iconomiei Cuvântului lui Dumnezeu, la Înomenirea Fiului lui Dumnezeu în Vechiul Testament sau la Logosul înomenit şi lucrarea Sa mântuitoare în Noul Testament. Un subcapitol aparte, şi care suscită interesul mai ales prin explicaţiile pe care le aduce, fiind foarte pertinente şi benefice pentru discursul de azi al teologilor, este cel referitor la *Denumirile Fiului lui Dumnezeu,* autorul analizând apelativele de *Fiul Omului, Fiul lui David, Fiul lui Dumnezeu, Osana, Mesia, Emanuel, Domn* sau *Mielul lui Dumnezeu.* De altfel, terminologia hristologică este analizată şi prezentată de autor în al doilea capitol al cărţii, acesta fiind urmat de prezentarea persoanei Mântuitorului în gândirea Părinţilor Bisericii. Nu se putea să lipsească hotărârile sinoadelor ecumenice de la Efes şi frumoasa definiţie de credinţă cu caracter hristologic de la Calcedon. Trebuia să menţionăm de la început faptul că Înaltpreasfinţitul Părinte Irineu surprinde evoluţia învăţăturii hristologice a Bisericii şi din perspectivă istorică, oprindu-se şi asupra Edictului împăratului Justinian cu privire la adevărata credinţă ortodoxă, dar şi asupra învăţăturii Părinţilor după Sinodul V Ecumenic, abordându-se hristologia Sfântului Sofronie al Ierusalimului, hristologia Sfântului Maxim Mărturisitorul, a Sf. Ioan Damaschin sau a Sfântului Teodor Studitul.

Avem, aşadar, o frumoasă lucrare ce dă mărturie de preocupările academice profunde şi îndelungate ale Înaltpreasfinţitului Părinte Mitropolit Irineu, preocupări concretizate acum între paginile acestui *tom hristologic,* care sperăm să fie de mare folos cercetătorilor şi teologilor ce abordează în studiile lor această temă.

Mitropolitul LAURENŢIU

Medicul şi preotul – slujiri convergente în vindecarea celor bolnavi

Medicina şi Biserica se confruntă astăzi cu strigătul tot mai acut şi mai dramatic al bolnavilor care caută vindecare de neputinţele trupeşti, dublate profund de durerea sufletească, căci o boală fizică are, în majoritatea situaţiilor, şi o cauză psihologică.

E necesară legătura dintre Biserică şi Medicină? Poate această simbioză să aducă beneficii bolnavilor? Mulţi medici se exprimă azi pozitiv şi cer sprijinul preotului, înţelegând că bolnavul nu este doar un individ care poate fi tratat organic, ci trebuie văzut în complexitatea sa fiinţială.

Conlucrarea dintre Medicină şi Biserică, dintre medici şi preoţi reprezintă astăzi un liant extrem de necesar şi de viabil, deoarece şi unii şi alţii întâlnesc zilnic în munca lor fiinţe umane, răvăşite de boli trupeşti şi sufleteşti, care încearcă să descopere căi de vindecare în actul medical, dar şi în refacerea legăturii cu Dumnezeu, de la Care aşteaptă şi primesc ajutor prin Biserică.

Din acest unghi, spitalul, ca instituţie, devine spaţiul interrelaţionării medicinei cu credinţa, iar vindecarea bolnavului dintr-o perspectivă bipolară, realizată prin administrarea tratamentului şi prin activarea lucrării energiilor dumnezeieşti necreate, care fortifică trupul şi sufletul, devine scopul principal şi punctul de interferenţă al celor două mâini pe care Dumnezeu le pune în slujba alinării suferinţei celor bolnavi.

Atât vocaţia medicală, cât şi cea preoţească sunt daruri divine, cultivate, de cei care au simţit aceste vocaţii deosebite, cu mult efort: „Medicul este, ca şi preotul, slujitor al lui Dumnezeu. De aceea, Sfânta Scriptură îl compară pe Mântuitorul cu medicul, iar noi, în rugăciunile noastre pentru cei bolnavi, Îl numim «Doctorul sufletelor şi al trupurilor noastre»" (Prefericitul Părinte Patriarh Daniel, „Iisus Hristos-Doctorul sufletelor şi al trupurilor noastre" în *Misiune pentru mântuire. Lucrarea Bisericii în Societate*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, Bucureşti, 2009, p. 364-365).

De altfel, slujirea bolnavului reprezintă deopotrivă pentru preot şi medic nu doar o dificultate, ci în special o şansă, aceea de a-L descoperi pe Hristos ascuns în semenul nostru şi de a ne manifesta întreaga atenţie, culminând cu iubirea. Ea este cu atât mai necesară, cu cât vorbim mai profund despre suferinţă, percepută de cei bolnavi ca dureroasă.

Cei care se confruntă cu suferinţa psihică sau fizică se lovesc de cea mai cruntă ispită, aceea de a-şi înţelege suferinţa din perspectiva non sensului: „Astăzi există mulţi bolnavi şi multă suferinţă în lume şi în spitale şi, de aceea, trebuie multă sensibilitate pentru a înţelege suferinţa şi pentru a o alina şi pentru a-i da un sens folositor mântuirii noastre. Sunt mulţi cei care, atunci când se află în suferinţă, îşi pun întrebarea: „De ce tocmai eu? Oare sunt cel mai păcătos, sunt cel mai rău dintre oameni?" (*Ibidem*, p. 365).

De ce se îmbolnăvesc doar unii oameni? Această întrebare apare în mintea oricărui pacient, a cărui boală tinde uşor sau galopant spre cronicizare. Boala, ca stare, devine însoţitorul fidel al fiinţei umane. În ciuda permanentei lupte a omului de a evita boala şi, implicit, suferinţa, există o vreme pentru fiecare, indiferent de vârstă, când focul suferinţei mistuie mai mult sau mai puţin puterile fizice şi psihice ale creaturilor lui Dumnezeu, chemate la îndumnezeire. De aceea boala e considerată una din cele mai universale probleme ale omului, dar şi o posibilitate de a reface drumul invers al păcatului, de data aceasta spre Hristos (Hector Avalos, *Health Care and the Rise of Christianity*, Hendrickson Publischers, Massachusetts, 1999, p. 3.). Astfel, înţelegem că fără Dumnezeu boala nu-şi va găsi niciodată justificarea, oricât de raţională şi ştiinţifică ar fi explicaţia ei.

Lipsa de conlucrare între medicină şi credinţă atrage după sine, cel mai adesea, imposibilitatea vindecării celui bolnav, care este evaluat unilateral, doar din perspectiva individului, nu a unicităţii ca fiinţă umană. Industria farmaceutică ne poate da asigurări că orice caz poate fi tratat conform simptomatologiei, cu reale şanse de succes terapeutic, dar pierde din vedere că pe lângă consumatori cronici de pilule suntem întâi oameni, unici prin trăirea destinului propriu şi a propriilor boli. Patologia medicală se pliază tendinţei seculare de a lua exclusiv în considerare cauzele biologice, fizice, chimice, climaterice sau alimentare. Dar corelarea cu patologia spirituală şi intercondiţionarea uneia faţă de cealaltă se impune, datorită efectelor pozitive în identificarea bolii şi tratarea ei cu succes.

Relaţia medic-preot-bolnav sintetizează cel mai bine faptul că fără comuniune, angajare personală, recunoaştere a limitelor (umane şi ştiinţifice) şi invocarea ajutorului Doctorului Suprem, fiecare în parte nu reprezintă decât trei piese separate ale unui puzzle care nu va ajunge niciodată să reflecte lumina armoniei.

Pentru cel suferind, fiecare intenţie, fiecare gest, fiecare cuvânt al medicului şi al preotului apasă cu greutate pe povara durerilor purtate, eliberându-l de multe ori din încleştarea şi blocajul său fizico-psihic, iar evoluţia vindecării bolii sale depinde în mare măsură de flexibilitatea celor doi slujitori de a se lăsa modelaţi de Dumnezeu, dar şi de oameni înţelepţi, prin care Dumnezeu lucrează, de la care pot culege informaţii preţioase, din scrierile lor sau din legătura directă cu aceştia. De altfel este unanim acceptat faptul că, cu cât este mai personal dialogul medic-bolnav-preot, cu atât este mai eficace vindecarea.

Din experienţa personală, pot să afirm că pentru mulţi boala a fost puntea de unire cu cerul, iar mărturiile tot mai dese ale celor care, prin suferinţă, au ajuns la fericire sunt strigăte vii că fără Dumnezeu sănătatea nu înseamnă decât o banală şi trecătoare stare de bine. Nu întâmplător, spitalul devine de multe ori spaţiul identic cu pustiul în care trăiau odinioară părinţii, cei care vedeau în boală taina crucii: asumare, nădejde, răbdare, credinţă în mântuire.

Pr. Dr. Ioan Ciprian CÂNDEA,
Spitalul de Psihiatrie „Dr. Gheorghe Preda" Sibiu

Tzar sau despre ipocrizia deghizată în evlavie creştină

Anul omagial dedicat Sfinţilor Împăraţi Constantin cel Mare şi Elena ne provoacă, printre altele, şi la reevaluarea relaţiei dintre Biserică şi stat, definită ca simbiotică, sinergetică şi, îndeosebi, simfonică. Dar în faţa presiunilor puterii seculare de a sancţiona un sacerdoţiu politic acest raport a eşuat într-un mod deplorabil şi, astfel, istoria a fost martora unor experimente monstruoase conduse de monarhi „preacreştini" (Christianissimi).

„Unde-i poporul meu?" este întrebarea cu care se încheie filmul lui Pavel Lungin şi pe care Ivan cel Groaznic o adresează crivăţului şi iernii, vânăt de ură, singur pe tron, pregătit să prezideze un nou spectacol al execuţiilor asezonat cu plăcinte ruseşti.

Există un moment în care fiecare dictator, constatând golul din jurul său, pune aceeaşi întrebare aparent naivă, aparent inocentă. Poporul târât în mizeria în care orice tiranie îl aduce, o tiranie al cărui ingredient nelipsit este dat de providenţialismul conducătorului, de vizionarismul său găunos şi de rolul de justiţiar pe care şi-l asumă, a dispărut. În locul lui, se prezintă anamorfotic unul şi acelaşi chip al terorii. Pavel Lungin ne oferă nu doar un portret istoric remarcabil, ci şi ecuaţia unui absolutism sângeros, o mistică a puterii devoalată în toată ipocrizia ei, deghizată în mărturie creştină.

Faţă în faţă se află Ivan Vasilievici, Ţarul (Pyotr Mamonov – interpretul călugărului Anatoly din producţia *Ostrov*), şi Mitropolitul Filip (Oleg Yankovskyi), două puteri, una lumească şi limitată prin nemărginită cruzime, alta cerească şi nelimitată prin bunătate, două puteri care-şi au sediul în doi oameni al căror destin se intersectează dramatic. Dacă în *Ostrov* (2006), regizorul urmărea adâncimea unui suflet autoexilat la un mal parcă etern, aşteptându-şi acolo izbăvirea pentru o vină veche, aici Ţarul aşteaptă o iluzorie izbăvire, profesează o falsă pietate, osârdia lui întru rugăciune avându-şi echivalentul în cruzimea exponenţială cu care îşi tratează vasalii. Pentru Ţar încă nu s-a inventat ideologia, însă despotul posedă acele diabolice „virtuţi" de a sonda un suflet cu cleştele, de a inventa forme subtile de complicitate, de a perverti sentimentul de iubire pentru aproape şi pentru dreptate cauţionând minciuna sub masca justiţiei oarbe.

Dar cea mai stranie complicitate este aceea pe care o conferă rugăciunea ţarului sângeros, faptele sale devin şi mai monstruoase după ce se roagă, iar chipul său pare desprins direct din tabloul lui Ilya Repin, Ivan cel Groaznic şi fiul său (1885), cu un amestec de demenţă şi disperare invocând prin privire un ajutor dumnezeiesc. Într-un acces de furie, ţarul îşi ucide fiul cu o lovitură de baston şi urmăreşte neputincios agonia acestuia, iar Repin evidenţiază admirabil o serie de contraste, de la aspectul de călugăr rugându-se pentru un drept-credincios la costumul strălucitor al fiului, de la privirea de fervoare teribilă a părintelui vinovat la privirea stinsă, resemnată aproape, a fiului din care se scurge viaţa.

Lucrurile sunt într-o oarecare măsură similare până la un punct, dimensiunea trăirismului, a sentimentului religios apare grandioasă în contrast cu atitudinea reţinută a călugărului şi, mai târziu, mitropolitului Filip. Este fervoarea sa contrafăcută, este mincinoasă apropierea faţă de acest călugăr credincios, Filip, ridicat mitropolit cu voia Ţarului? În timp ce se roagă, poliţia sa, Opricina, terorizează întreaga Rusie, cu cât fervoarea sa religioasă este mai aprinsă, cu atât teroarea se răspândeşte mai puternic. Acest fapt aminteşte de modul cvasireligios în care era tratat Stalin sau Mao sau Ceauşescu, prezentaţi ca ducând o viaţă extrem de austeră, departe de bucuriile lumeşti, o viaţă aproape monahală, hrănită cu cuminecătura devotamentului total. Dintre icoane se desprinde şi chipul lui Ivan cel Groaznic, un chip cu contururi de tigvă, cu o gură ştirbă în care află înfipt un dinte, o figură şireată de ţăran rus, cu o privire de pustnic rătăcit, cu gura molfăind blesteme sau alcătuind un zâmbet crud.

Ca orice despot, Ivan vede peste tot trădători, rând pe rând nevinovaţii intră în maşina de tocat, iar când sunt acuzaţi pe nedrept boierii care luptaseră curajos pentru apărarea unui oraş, aceştia mărturisesc vini imaginare pentru a scăpa de tortură. Chiar dacă ne aflăm încă departe de procesele-spectacol oferite de Stalin, cu autodenunţuri monstruoase, incredibile, istoria aşa cum ne-o prezintă Pavel Lungin este revizitabilă prin experienţa de neuitat a bolşevismului. Ceea ce caracterizează orice dictatură ţine de faptul că minciuna a devenit o

(continuare în p. 5)

Antonel Ionuţ DIACONU

Telegraful Român, abordări în actualitate

În redacţia *Telegrafului*, totul începe cu o politică nu doar de informare, ci şi de adevărată propagandă pentru susţinerea *importanţei cuvântul scris* (ziarul tipărit), nevoia îmbunătăţirii circulaţiei veştilor (la început pentru *Telegraf-unealtă,* apoi pentru şosele, pieţe şi *Drumul de fer)*[1] şi importanţa *educaţiei prin ziare*: „prin felurimea ideilor şi cunoştinţelor ce cuprind şi împodobesc mintea, îmbunătăţesc inima, îndreaptă spiritul, prefac năravurile, formează caracterul şi perfecţionează atât viaţa privată, cât şi cea publică a unui popor".

Detaliem şi alte câteva accente, punctuale, în propaganda pentru valoarea modernizării sistemului de *comunicare* şi *educaţie*, prin eficientizarea ei. Nevoia valorizării cuvântului tipărit aduce după sine un articol-serial (încă din numerele 7 şi 8), o prezentare istorică destul de complicată, dar şi interogaţii provocatoare, despre *Ce s-a scris şi s-a tipărit până acum pentru poporul român ? Şi cum s-a scris şi s-a tipărit ?*

De departe, mult mai important decât pare este faptul că, de la începuturile apariţiei sale, *Telegraful* asigura şansa ca cei ce aveau acces la el *să comunice cu ziarul*, între ei şi cu alţii. Şi, neapărat, să se producă astfel o sincronizare a sistemului de valori în rândul intelectualilor români, sau măcar popularizarea unui set de noi valori. Pentru că, deşi românii ardeleni fuseseră *integraţi* prin religie şi folclor, era evident că, tocmai pentru a-şi păstra aceste valori, era nevoie acum şi de o nouă *integrare*, socio-economică şi politico-naţională.

Să privim, în acest sens, cu mai mare atenţie ignorata rubrică „C o r r e s p u n d i n ţ ă" devenită „Lădiţa de poştă" (având apoi alte diverse nume) unde, evident, încă din primul număr, se făcea o *prospecţiune* a pieţei culturale, a preferinţelor *de lectură şi* a disponibilităţilor de a sprijini gazeta: „D.I.M. din Hălmagiul mare. Nu numai vom primi cu bucuriă orice ştire interesante ni se va trimite din părţile acelea; ci te rogăm, precum am rogat în provocaţiunea noastră pe toată inţelligînţa română din orice parte, ca să ne sprigine înr-această întreprindere". Apoi, „D. Protopop Ioane Negruţiu (Fechete) respundem la scrisoarea cu dat din Cluj 22 Ian. *în* «Gazeta Transilvaniei Nr. 6» că *Abecedare cu slove bisericeşti şi civili cu litere, cu slove şi litere de scris* se află *în* dorita câtime *în* Sibiiu legate curat *şi* bine cu preţiu de 12 cr. m.c. (…)"[2]. Un răspuns la o *întrebare* a unui protopop celebru, greco-catolic!

În aceeaşi rubrică „minoră", se folosea şi şansa de a expune idei inatacabile pentru redactorii gazetei şi primii săi destinatari – românii ortodocşi. „D.P.G. *în* Sinteşti" i se răspunde politicos, dar tranşant: „Ne mirăm de o apucătură atât de reu nimerită, la un lucru atât de delicat, ce nu sufere băgări de seamă nerumegate *şi* unilaterali. Noi nu *ştim* se fi ajuns cu literatura *în* veacul de aur, *şi* ne-ar părea bine de am fi *şi în* cel de fer. Schimbarea ce o poftiţi Dvoastră s-ar potea numai atunci *întreprinde*, când s-ar *ţine* un sinod universale, la care ar lua parte toţi mărturisitorii credinţei greco resăritene. *Şi* deacă ve poate (sic!) scandalisa cuvintele: tropariu, condac, irmos, icos, de ce nu ve scandalisează *şi* cuvintele: geografiă, programă, literatură, căci tot din acel izvor au eşit pre care Dvoastră vreţi acuma a-l astupa (…)"[3].

Sau se stabileau relaţii *şi* cu cititorii altor gazete, profitabile pentru toate părţile, se popularizau măsuri administrative de interes general: „(…) mai dăm amicabilele sfat a cere pe calea prepusei sele diregătorii licenţiă a *întroduce* aritmetica sea *în şcoale*. Căci după *înaltele* ordinaţiuni nu este *îngăduit* nimerui a *întroduce* vreo carte *şcolariă în* vreo *şcoală* fără apriată licenţiă a *înaltului* ministeriu de *învăţemânt*. Aceasta să fie *şi* spre cunoştinţa altor DD. Auctori carii s-ar deprinde cu compunerea seau treducerea cărţilor *şcolarie*"[4]. De altfel, informaţiile din alte surse gazetăreşti sunt frecvente[5].

Nu ne închipuim ca numele gazetei – *Telegraful* – să-i fi fost dat acesteia fără, măcar, acordul tânărului episcop Andrei. Iar el a fost ales pentru că numea un instrument de cea mai mare folosinţă în acel moment, pe de-a-ntregul pus în slujba comunicării moderne, la care aspirau, ca nişte adevăraţi europeni, românii: „Sunt ţeri cu poporăţiune abia peste trei milioane sufflete, unde gustul citirii gazetelor este atât de lăţit, şi trebuinţa lor atât de adânc simţită, încât peste o sută de foi periodice es la lumină spre a învăţa şi a folosi pe popor. Cu adevărat, foile gazetelor prin uşiurătatea lor sboară cu lesnire din mână în mână, prin noutatea lucrurilor ce adduc, aţiţă curiositatea cititorilor, prin felurimea ideelor şi cunoştinţelor ce cupprind, împodobesc mintea, îmbunătăţesc inima, îndireptează spiritul, prefac neravurile, formează caracterul, şi perfecţiunează atât viaţa privată cât şi cea publică a unui popor".

Nu putem să reluăm aici toate frazele care, în primele două numere al *Telegrafului Român* garantează importanţa *telegrafului*[6], deşi toate ar merita republicate, nu pentru revelarea însuşirilor acestuia, ci pentru modul în care a fost el perceput şi, în consecinţă, care a fost nivelul de la care/la care a fost folosit, popularizat, impus.

„Trans i l v a n ia./Te l e g r a f u l /Afflările spiritului omenesc din timpurile noastre se îmbulzesc unele peste altele, şi dau occasiune la alte afflări tot mai mari şi mai importanţi. (…) Cu adevărat este mare şi minunată afflarea acului magneic, a prafului de puşcă, a ceasornicului, a tipografiei, a telescopului, a balonului, a poterii aburelui, şi a o miă alte assemenea cu care se făleşte spiritul omenesc; dar nici una nu se pare a stoarce mirare mai adâncă decât afflarea Telegrafului electro-magnetic, care cu iuţeala fulgerului, prin aer, prin pământ şi pe sub mări, duce ştiri de la o margine a pământului la ceealaltă. Decând această afflare minunată a început a face sgomot în lume, o mulţime de gazette germane, italiane, franţoase, anglice ş.ce.l. au împrumutat numele ei se intitulară Telegrafi (…). Metodul de a semnalisa, prin focuri, ştiri şi întâmplări, l-au cunoscut şi l-au întrebuinţat şi Românii noştrii de accum cu occasiunea tristelor evenimente trecute. Mai cu seamă Românii munteni îl practicară mai mult şi cu resultat norocit în timpul bătăilor ce purtară cu partida contrariă. (…) Perfecţiunarea telegrafului, precum l-a cunoscut popoarele vechi şi cele mai noue, a început cam odată cu prorumperea revoluţiunii franţoase dela anul 1789 (…). Un franţos, anume Claudie Şap, a venit la ideă de a correspunde prin telegraf cu unii din prietenii sei, carii lăcuia în depărtare de vreo câteva oare de dânsul. (…) Esplicaţiunea seau însemnarea formelor seu semnelor era cunoscută numai la amendoe capetele fiecării linii telegrafice; (…) În chipul acesta chiar observatorii dela telegrafi, carii făcea semnele şi formele, n-avea nici o cunoştinţă de ştirile seu depeşele care trecea prin linia telegrafică. (…) Telegraful electro-magnetic stă dintr-un drot de fer care prin aer, prin pământ ori pe sub mări se poate întinde la cea mai mare depărtare. (…) Mai întâi ori ce corespondinţă se poate face printrânsul atât noaptea cât şi zioa, atât pe timp frumos cât şi neguros seu ceţos. Fie depărtarea cât de mare, dela o margine a Europei la cealaltă, seau până la marginea Americei, nu se perde cel mai puţin timp; (…) Decând a ajjuns telegraful la acest grad de perfecţiune, toate statele mai civilisate se întrec a aşşeza linie spre a se folosi de această afflare minunată. (…) Dintre toate statele Europei, Austria are mai multe şi mai lungi linie telegrafice întemeiate. *Cu bucuriă salută şi Transilvania linia telegrafică din Viena pâna în Sibiu.* Nu va trece mult şi, deacă nu toată lumea, cel puţin părţile ei cele mai civilisate vor fi mrejuite de linie telegrafice în toate direcţiunile, şi attunci se va împlini cea ce se zice: Strigavoi şi se va auzi glasul meu până la marginile pământului !

Superstiţiunea şi neştiinţa Oamenilor nu este în stare de a calcula trebuinţa şi foloasele telegrafului. Assemenea oameni închipuindu-şi a vedea în telegraf un ceva adducătoriu de reu, fac de multe ori piedici correspundinţelor prin stricăciuni reutăcioase. (…) Cu cât se întind liniele drumurilor de fer, cu atât se va assecura şi telegraful de cugetătorii şi făcătorii de rele. (…). / *Sfârţim esclamând: cine pote prezice până la ce grad de perfecţiune poate* încă *să ajjungă telegraful electro-magnetic de astăzi* (sn)!".

---

[1] Principele Ştirbei a îndatorat oraşul Giurgiu „scăpându-l de înnecăciune prin şoseaoa ce a stăruit a se face" şi „printr-o declaraţiune spontaneă au hotărât [giurgivenii] a ridica un monument întru oanoarea Sea şi a-l aşşeza chiar la acea şosea". Principele, *mulţămind*, recomandă ca banii să fie folosiţi tot în bine obştesc. Şi, cum „De mult timp se se simţia trebuinţa deschiderii unei piaţe la capetul târgului; aşia dar orăşanii au hotărât ca cu banii monumentului să cumpere locul trebuingios şi să întocmească acea piaţă".

„La sfârşitul anului 1852. Austria are drumuri de fer în lungime de 247 mile; dintracestea 110 mile sunt umblătoarie şi 137, mile se află în lucrare. Aceste drumuri sunt ale statului; dar mai sunt şi 5. drumuri de fer private în lungime de 116½. mile, care toate se întrebuinţează de public. Într-acestea se află trei drumuri de fer, în lungime de 41½. mile, la care se întrebuinţează cai ear nu maşine cu abur". „ Peste puţin timp Algeria încă va avea drumuri de fer. S-au format nişte soţietăţi în privinţa aceasta, care au depus capitalele trebuinţios, au căpătat voiă, şi au trimis Ingineri ca să facă plane definitive. (…)".

[2] În ian.-mart. aveau corespondenţi în Ciacova, Iaşi, Urbea mare, Cluj, Năsăud, Vingard, Belgrad (Alba Iulia), Oradea Mare, Visogna (Ocna Sibiului), Bocşa montană, Pesta, Voitec, Braşov, Sanislo-Satmare.

[3] TR., *22. Sibiiu 18. Marţiu 1853*, p. 88.

[4] Idem, *Nro 25. Sibiu 28 Marţiu 1853, p . 100. D. Corespundinte din Cluj (Gaz.Trans.Nr.21).*

[5] În rubricile sale, *Telegraful Român* aduce ştiri din întreaga lume, preluând informaţii din diferite gazete. Curiozitatea şi trebuinţa, precum şi necesitatea informării cititorului este satisfăcută (ian.-mart., 1853) prin informaţii din cca 40 jurnale străine. Vezi lista la Liliana Oprescu, op. cit.

[6] Despre telegraf şi telegrafişti în *Transilvania de până la Unirea cea Mare*, aceştia din urmă un corpus funcţionăresc cu personalitate binestructurată, vezişi preocupările noastre în „Structuri socio-ocupaţionale sudtransilvane". Citatul, apud Liliana Oprescu, op. cit.

Ana GRAMA

Tzar sau despre ipocrizia deghizată în evlavie creştină

(urmare din p. 4)

a doua natură, a devenit sistem, ca şi nevoia permanentă de a descoperi vinovaţi pentru eşecul militar sau de orice fel, ca justificare a crimelor comise în numele autorităţii, crime care solicită noi justificări şi, prin urmare, noi crime. Filip încearcă să modeleze prin blândeţe caracterul sangvinar a Ţarului, apoi, când nimic nu mai este de făcut, oprobiul său este deschis, asumat. Dacă rămâne până la capăt partenerul de dialog al lui Ivan este pentru că, prin el, Ivan se prezintă pe sine în faţa unei autorităţi care-l depăşeşte, este ultima sfidare pe care Ţarul o aruncă lui Dumnezeu, aceea de a decide moartea oricui.

În principiu, am o rezervă pentru un anumit tip de film istoric care reconstruieşte recuzita unei epoci fără a accesa spiritul ei, gen *Troia* (2004) al lui Wolfgang Petersen. Deşi foarte atent la detaliile care configurează tabloul de gen al vieţii ruseşti de la 1560, Pavel Lungin reuşeşte să investigheze ecuaţia umană a unor personalităţi care se desprind din contextul secolului pentru a reverbera emoţional şi tragic, nu altfel decât procedează Tarkovsky în *Călăuza* (1979) cu romanul fraţilor Strugaţki. Nebunia are lumina ei întunecată, fervori şi viscerale contorsiuni convulsionează trupul uscat al monarhului, chipul lui lipit de ziduri are trăsăturile scofâlcite ale unui monah vizitat de diavol în chilia lui, căutând să-l înfrunte cu rugăciunea, în timp ce limba i se împleticeşte în alte vorbe decât cele ale Scripturii. Chinuit în fiinţa sa, Ţarul se regăseşte în porunca răstită, în imprecaţia însalivată, în delirul verbal, amestecând cuvintele judecăţii sale bicisnice cu Judecata de Apoi pe care o aşteaptă, aşa cum aşteaptă şi vizita personală a lui Iisus. Într-un moment de transport mistic, înveşmântat în balele encomniastice a unei slugi care poartă pecetea furioasă a demenţei, Ţarul aşteaptă pentru o clipă ca stihiile să i se supună şi cerurile să se deschidă deasupra capului său. Lungin surprinde foarte bine momentele acestor fervori atinse mistic de aripa delirului. Figura Ţarului, ca şi a acestei slugi au ceva dostoievskian, în ele străluceşte inspiraţia sumbră a demonilor făţărniciei, ai ţicnelii şi ai furiei.

Filmul lui Lungin străluceşte prin această imagine alcalină a posedaţilor, a demonilor Rusiei vechi, care, când nu se ascund în porci, găsesc persoana potrivită să propovăduiască o nouă lume, mutilată după chipul şi asemănarea lor.

Educaţie religioasă şi educator (II)

(Continuare din nr. 1-4, 1 şi 15 ianuarie 2013)

Următoarele capitole ale cărţii se opresc asupra modului de predare a istoriei bisericeşti, dogmaticii, liturgicii, moralei şi apologeticii în anii adolescenţei. Chiar dacă programele şcolare au suferit modificări în decursul vremii, cartea părintelui Vasile schiţează în aceste capitole necesitatea unei abordări reale atât în ce priveşte modul de captare a adolescentului, cât şi în ce priveşte capacitatea lui de înţelegere. Sugestiile sunt bine-venite şi exprimă, în mare parte, experienţa pe care părintele a dobândit-o ca profesor de religie la vestitul liceu şagunian din Braşov.

Dacă pentru materialul istoric părintele Vasile sugera o expunere metodică, fixată în scris pe tablă în punctele esenţiale, urmată de cunoaşterea surselor din epocile respective, insistându-se asupra părţii educative, pentru materialul dogmatic insista în predarea dogmei pe metoda evanghelică, folosită de Însuşi Mântuitorul Hristos. Această metodă, explică el, nu drămuieşte cu raţiunea adevărul supranatural, dar nici nu-l lasă străin de viaţă, ci dimpotrivă Iisus îl arată atât de apropiat de viaţă încât viaţa devine imposibilă fără el.

Când face referire la materialul liturgic, părintele Vasile e conştient de atitudinea refractară a adolescentului faţă de deprinderile religioase, faţă de rugăciune, faţă de mersul la biserică sau chiar pentru semnul crucii. De aceea s-ar cere ca materialul liturgic să nu fie prezentat intelectualist, ci să ţină seama de intimitatea sufletească a adolescentului, să fie un izvor de redescoperire a universului interior. În acest sens ar fi de preferat ca orele de liturgică să fie urmate de discuţii particulare cu elevii, iar mărturisirea lor, din Taina Spovedaniei, să aducă din partea duhovnicului o metodă specială[1].

Cât priveşte predarea moralei creştine, autorul ne atrage atenţia că la foarte mulţi adolescenţi această sensibilitate şi tendinţă spre desăvârşire morală e de scurtă durată şi cade sub impulsul instinctului sexual. De aceea e greu de susţinut moralitatea adolescentului, pentru că sufletul său e „teatrul" celei mai cumplite lupte între bine şi rău, între moral şi imoral. Omul trăieşte în adolescenţă mai intens procesul de luptă între legile morale şi slăbiciunile firii omeneşti, proces descris cu mare forţă psihologică de Apostolul Pavel: „Căci nu fac binele pe care îl voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc, pe acela îl săvârşesc" (Romani 7, 19).

Cel mai bun exemplu în opera educativă este profesorul. Fără personalitatea lui, spune părintele Vasile, fără vieţuirea lui pe o linie morală creştină superioară, fără capacitatea lui de a cuceri sufletele pentru Hristos, toate metodele, chiar cele mai desăvârşite, rămân simple rame lipsite de duhul viu al alcătuitorului lor. Nicăieri ca în opera educaţiei morale personalitatea profesorului nu reprezintă un coeficient atât de mare în obţinerea unui rezultat bun.

Părintele Vasile propune şi alte teme de studiu pentru adolescenţi, care pot evidenţia contribuţia creştinismului în viziunea unor preocupări contemporane cum ar fi: familia, munca, proprietatea sau ideea naţională.

Ca o concluzie la întregul material prezentat până acum, autorul dezvoltă în capitolul „Principii didactice şi metodice în predarea religiei în epoca adolescenţei" ideea că atât cuprinsul materialului religios, cât şi psihologia vârstei fac cu neputinţă să se decreteze o metodă ideală în predarea religiei pentru adolescenţi.

Principiul călăuzitor şi modelul rămân Iisus Hristos – centrul de la care pleacă şi spre care se îndreaptă educaţia religioasă. Adolescentul trebuie să vadă împlinindu-i-se în Hristos idealurile şi dorurile lui înalte. Să simtă că prin Hristos se potenţează tinereţea lui, care e cu atât mai frumoasă cu cât se descătuşează de patimi.

În predarea religiei, spune părintele Vasile, principiul hristocentric poate fi asemănat cu principiul cosmic al gravitaţiei. Pământul şi întreg cosmosul ar fi un haos fără gravitaţie. Tot astfel şi învăţăturile religiei care nu se apropie de Hristos duc la nedumeriri în viaţa adolescentului.

Se poate observa că reticenţa cu care era privită această materie de studiu atunci este la fel ca şi azi. Religia a fost substituită în întregime sau în parte de pluralitatea sistemelor religioase sau ideologice, care se relativizează reciproc şi derutează omul. La rândul ei, globalizarea tinde să desfiinţeze spaţiile concepute ca locuri de siguranţă şi de identitate, ca patria, casa, Biserica sau anumite valori cunoscute ca atare, şi poate fi comparată cu o mare deschisă, străbătută de vapoare, care poartă steaguri lipsite de embleme naţionale şi în care călătoresc cetăţeni de toate naţiile.

De modul în care e încadrată religia de celelalte discipline depinde în mare măsură posibilitatea ei de a afirma puterile de formare a caracterului. Religia creştină deţine, prin însuşi cuprinsul ei, locul central de armonizare a vieţii prin redarea unui climat sănătos şi moral în care adolescentul să se poată simţi nu doar în siguranţă, ci şi iubit.

Părinte Vasile considera o lecţie de religie reuşită dacă, pe lângă împlinirea formală a prezentării, reuşea să apropie adevărul religios de viaţa adolescentului, făcându-l simţit şi necesar în viaţa lui. Aceasta se poate observa din atitudinea lui, din dragostea şi interesul ce-l arată problemelor religioase şi din năzuinţa lui spre împlinire.

O altă temă adusă în discuţie se referă la duhovnic şi adolescent. Duhovnicia e cea mai înaltă chemare a preotului şi profesorului de religie în cadrul căreia îşi arată întreaga destoinicie de mijlocitor între om şi Dumnezeu. De va seca duhovnicia, spune părintele Vasile, seacă prezenţa lucrativă a Duhului Sfânt din activitatea catehetului şi toată opera lui educativă înseamnă doar folosirea unor mijloace pământeşti pentru cucerirea împărăţiei cerului, ceea ce e mai degrabă o secularizare a cerului, a viziunii cereşti într-o viziune pământească.

Valoarea educativă a religiei constă în recunoaşterea realităţii imperfecte a firii omeneşti căreia i se oferă, prin duhovnicie, mijlocul supranatural de refacere, de întărire şi desăvârşire.

În această taină duhovnicul nu este numai mandatarul unui dar ceresc pe care îl comunică la fel pentru toţi, ci este şi sprijinitorul multor bolnavi şi arătătorul acestui har. El trebuie să fie un pedagog spre lumina harului.

În adolescenţă, spune părintele Vasile, când credinţele par a se spulbera, duhovnicul trebuie să fie mai atent. E mai uşor să opreşti pârâul lângă izvor decât atunci când e fluviul aproape de mare. În sufletul tânărului sunt anumite porniri care nu se lasă distruse şi condamnate dintr-odată. El vrea să păşească repede în maturitate şi uneori păşeşte greşit.

Tineretul îl vrea pe duhovnic mai deosebit. Altfel adolescentul rămâne rece în ce priveşte mărturisirea şi nu-i simte necesitatea sau, ceea ce e şi mai rău, o simte ca pe un act săvârşit împotriva firii sale.

Taina Mărturisirii trebuie prezentată ca o înălţare a personalităţii, şi nu ca un act de înjosire, aşa cum e percepută în rândul tineretului. Exemplele cu care părintele Vasile îşi argumentează afirmaţiile sunt bine-venite şi au rolul de a fixa mai bine temele abordate.

Sub epitrahil şi în faţa icoanei sfaturile catehetului primesc putere de poruncă sfântă pentru sufletul tânărului. El trebuie să arate că harul nu distrage, nu răpeşte libertatea, ci o înalţă. Ceea ce e ozonul pentru pământul bolnav, aceea e harul pentru suflet.

Actul mărturisirii trebuie să angajeze toate facultăţile sufletului, să împace mintea cu inima şi din acest echilibru să pornească întărirea şi îndrumarea voinţei.

Una din întrebările care fixează întregul material al cărţii este cât se poate de simplă: Cu ce contribuie religia la formarea caracterului? Răspunsul părintelui este orientat de marele pedagog Foerster care provoacă un curent nou în pedagogie, îndreptând preocupările educaţiei către formarea caracterului. Lucrările lui Foerster „Pentru a forma caracterul", „Şcoala şi caracterul", „Religia şi formarea caracterului" confirmă în cuprinsul lor ideea sa fundamentală asupra misiunii centrale a pedagogiei şi a educaţiei în general, de a forma caractere.

Dacă nu este subordonată unei culturi, cultura intelectuală a conştiinţei şi dezvoltării voinţei noastre, fiinţa noastră morală poate fi primejduită. Adevărata forţă motrice a omului întreg, aceea care acţionează în mod hotărâtor asupra întregii conduite a vieţii şi care constituie deopotrivă un factor fundamental al sănătăţii fizice, este caracterul, spune Foerster.

Un rol important în formarea caracterului îl are voinţa. Orientarea şi energia necesară voinţei la vârsta adolescenţei nu o poate da nici raţiunea şi nici societatea, pentru că ele însele nu au stabilitate şi certitudine absolută.

E necesar ca voinţa să se întemeieze pe o certitudine absolută, să fie atrasă de un ideal superior şi luminată de o conştiinţă vie despre menirea omului, pentru ca să aibă acea energie necesară pentru salvarea şi formarea caracterului în epoca adolescenţei. Toate acele norme morale ce i se dau nu-i pot ajuta dacă ele nu se bazează pe o certitudine religioasă.

O educaţie a voinţei, o integrare şi întărire a ei în domeniul moral nu poate fi posibilă fără sprijinul religiei. O educaţie în spirit laic sau, mai bine zis, o „etică" ne dă numai umbrele caracterului, nu caracterul însuşi.

Pentru adolescent, spune părintele Vasile, religia poate oferi ancora salvării lui din zbuciumul vieţii. E turnul de veghe din care se pot avânta dorurile şi puterile lui tinereşti. Ea îi dă altarul regăsirii lui şi a veşniciei, în cazul că paşii lui s-au abătut pe drumul pierzării. Religia îi dă putinţa păstrării tinereţii lui. Fără sprijinul ei nu e posibilă îndrumarea adevărată a vieţii.

Părintele Vasile conchide oarecum profetic: şcoala care vrea să dea neamului caractere trebuie să dea tineretului putinţa de a se hrăni din „apa cea vie" a învăţăturii religiei creştine. De va bea cineva din apa aceasta nu va înseta în veac. Generaţiile ce se vor apleca spre izvoarele ei vor da caractere morale şi elite spirituale în viaţa neamului.

Ultimul capitol, „Religia şi şcoala neamului", se constituie într-un fel de epilog al cărţii în care autorul încearcă să plaseze subiectul ei în contextul tulburător al anului 1944 când omenirea trecea prin durerile naşterii unui om nou. Părintele Vasile era convins că omenirea nu poate intra pe un făgaş nou – de linişte şi pace – până când nu va accepta integral şi definitiv descoperirea şi voia lui Dumnezeu.

Încă de atunci prevestea „constructul" omului postmodern: Omul vrea singur, cu puterile lui, să se înnoiască. Trăieşte prea mult în relaţie cu el şi cu lumea înconjurătoare şi prea puţin în legătură cu Dumnezeu.

Neamul nostru, scria părintele Vasile, şi-a găsit întotdeauna la răscrucea vremurilor echilibrul sufletesc, a gândit şi a verificat faptele în lumina credinţei lui strămoşeşti şi, strâns în jurul oamenilor trimişi de Dumnezeu, a trecut fără să-şi altereze fiinţa, fără să-şi schimbe credinţa şi tradiţia punţile înguste ale istoriei.

Rolul religiei în şcoală este tocmai acela de a ajunge la desăvârşirea tineretului, de a armoniza viaţa lui şi de a o pune în conformitate cu voia cea sfântă a lui Dumnezeu.

Părintele Vasile trage un semnal de alarmă faţă de modul cum e percepută această oră de cei chemaţi să reformeze învăţământul. Se pare că nici azi, după mai bine de jumătate de secol, ora de religie nu e privită cu mai multă consideraţie din partea sistemului de învăţământ.

Contribuţia părintelui Vasile Coman la reevaluarea orei de religie, atât din partea educatorilor, cât şi din cea a elevilor, este substanţială în măsura în care mesajul său se va face auzit în hăţişul atâtor idei care tind să minimalizeze importanţa acestei ore pentru formarea unui caracter autentic.

---

[1] Vezi în acest sens o excelentă lucrare, Ioannis V. Kokulis, *Îmbisericirea elevilor, pentru o educaţie religioasă liturgică*, Ed. Deisis, Sibiu, 2012.

Pr. Dr. Cristian MUNTEAN

ANUL OMAGIAL AL SFINȚILOR ÎMPĂRAȚI CONSTANTIN ŞI ELENA

Constantin cel Mare şi începuturile monarhiei creştine

Încă de la începutul secolului al III-lea d.Hr. teologii creştini afirmau că, deşi Imperiul şi Biserica reprezintă două entităţi distincte, ele au un destin comun, soarta creştinismului depinzând de bunăstarea Romei şi reciproc[1], iar Edictul de la Milano (313) a consfinţit această relaţie. Apropierea progresivă şi tot mai vizibilă a împăratului Constantin cel Mare de Biserică a lăsat să se întrevadă necesitatea unei legitimări teologice a monarhiei creştine. Lactanţiu încercase să formuleze o astfel de concepţie încă din anul 310 când insera în finalul lucrării *Divinae Institutiones* un pasaj în care îl înfăţişa pe fiul lui Constanţiu Chlor drept persoana chemată de divinitate la conducerea Imperiului şi ocrotirea întregului neam omenesc: „Purtarea de grijă a celei mai înalte divinităţi te-a purtat pe cea mai înaltă culme pe tine, care poţi prin adevărata evlavie să distrugi relele sfătuiri ale altora, să îndrepţi păcatele [supuşilor] (peccata corrigere), să te îngrijeşti de izbăvirea oamenilor prin blândeţea părintească (saluti hominum paterna clementia providere), şi apoi să îi îndepărtezi din stat pe cei cu adevărat răi, pe care Dumnezeu i-a dat în mâna ta, doborându-i cu întreaga putere (summa potestate), ca să fie clar tuturor ce înseamnă veritabila demnitate împărătească (vera maiestas)"[2].

Pe măsură ce autoritatea politică experimenta multiple identităţi publice care conţineau elemente creştine[3], Biserica a dus mai departe încercarea de constituire a unei ideologii compatibile cu noţiunea de Imperiu universal. Astfel după doar 25 de ani de la afirmaţia lui Lactanţiu, Eusebiu de Cezareea evidenţia relaţia arhetipală dintre cele două entităţi (Biserica şi statul), fundamentându-şi argumentaţia pe modele vetero-testamentare.

Episcopul palestinian atrage atenţia asupra legăturii organice şi imposibil de retezat dintre imperiu, pe de o parte, fie el condus chiar de monarhi păgâni şi persecutori ai creştinismului, şi Împărăţia Cerurilor, pe de altă parte, după cum viaţa Mântuitorului, într-o iconomie a izbăvirii, este indiscutabil legată de cea a lui Octavian Augustus. Aşa cum Augustus venise să salveze lumea de inconvenienţele poliarhiei şi să îi ofere în schimb o reală guvernare monarhică a unui stat universal al tuturor oamenilor, la fel Hristos Dumnezeu-Întrupat vine să mântuiască omenirea de idolatrie şi politeism, aducând în loc autentica închinare Unuia. Pentru Eusebiu poliarhia şi politeismul sunt foarte intim conectate, în acelaşi mod în care monoteismul şi monarhia se intercondiţionează, iar accentuarea monarhiei nu are decât rol apologetic: acela de a apăra învăţătura creştinismului monoteist[4].

Potrivit logicii lui Eusebiu, Constantin vine să aducă la bun sfârşit ceea ce începuse Octavian Augustus. *Historia Eclesiastica* în întregimea ei, *Vita Constantini* şi, mai ales, *De laudibus Constantini* vin să sublinieze, pe de o parte, biruinţa unităţii, ordinii şi armoniei asupra conflictelor interetnice şi a războaielor civile, iar pe de alta, triumful creştinismului şi al monoteismului asupra mulţimii zeităţilor păgâne, schema eusebiană convergând spre formula *un Dumnezeu – o lume – un imperiu*[5]. Cutezanţa episcopului de a-l aşeza pe Constantin în imediata vecinătate a divinităţii (fapt considerat de unii istorici consecinţă a subordinaţianismului trinitar pe care îl propovăduia) se poate explica dacă ţinem cont şi de contextul istoric extraordinar: în timpul Constantin Biserica se bucura de libertate deplină şi chiar de privilegii, după ce îndurase sângeroasa persecuţie din timpul lui Diocleţian („persecuţia contemporană" – HE, VIII, 1, 1). Dacă autorul Apocalipsei tindea să îl asocieze (într-una din cheile de interpretare) pe împărat cu Antihrist, Eusebiu nu mai poate face aceasta, ci vede în Imperiul Roman şi, implicit, în monarh tocmai acel *kat'echon*, piedica în calea Antihristului, de care vorbeşte Sfântul Apostol Pavel când le spune tesalonicenilor: „Şi acum ştiţi ce-l opreşte [pe diavol], ca să nu se arate decât la vremea lui" (*2 Tes* 2, 6)[6]. Eusebiu reclădeşte argumentaţia elenistică şi, fără a-l considera pe împărat întruparea unui zeu sau Logos al divinităţii, scoate în evidenţă tocmai prietenia şi relaţia specială pe care o are cu Dumnezeu-Cuvântul Întrupat, Mântuitorul Iisus Hristos[7]. Paralela între monarh şi divinitate pe care o creează ierarhul palestinian este o diluare a concepţiei eleniste, lucrarea împăratului devenind din mântuitoare (soteria) împreună-mântuitoare, după cum el însuşi este colaborator plin de evlavie (eusebeia) al iconomiei şi oglindire a proniei dumnezeieşti, reflexie a iubirii de oameni (philanthropia) şi mai ales filosoful aşteptat de la Platon încoace[8].

Prin tezele lui Eusebiu, pe care nu le-a contestat niciodată, Biserica a sancţionat principiile monarhiei elenistice şi le-a transmis într-o formă adaptată conţinutului învăţăturii creştine, împreunarea celor două fiind făcută posibilă de convingerea că religia creştină reprezintă totalitatea deplină şi absolută a Revelaţiei în această lume, după cum Imperiul Roman însuşi este statul prin excelenţă, mediu şi interval al manifestării Providenţei dumnezeieşti între Naşterea Mântuitorului şi cea de-a doua Sa venire.

---

[1] Tertulian, *Apologeticul*, XXXII-XXXIII.

[2] Lactanţiu, *Divinae institutiones*, VII, 26, 12, *Buch 7, De vita beata/Laktanz*, Einleitung, Text, Übersetzung und Kommentar von Stefan Freund, Ed. Walter de Gruyter, Berlin, 2009, p. 190.

[3] Dragoş Boicu, „Imago Dei – Imago Christi – Imago Augusti. O teologie politică în imagini a dinastiei constantiniene", în *ST*, nr. 1/2011, p. 144.

[4] Glenn F. Chesnut, *The first christian Histories: Eusebius, Socrates, Sozomen, Theodoret and Evagrius*, Mercer University Press, 1986, p. 77.

[5] Eusebiu, *De laudibus Constantini* sau *In laudem Constantini*, 3, 6.

[6] Carl Schmitt, *Politische Teologie II. Die Legende von der Erledigung jeder Politischen Teologie*, Duncker &Humblot, Berlin, 1990, p. 80-81.

[7] Eusebiu, *De laudibus*, 2, 2; 5.

[8] *Ibidem*, 5, 1; 5, p. 197-198.

Drd. Dragoş BOICU

In hoc signo vinces: de la Pons Milvius la poalele Capitoliului

Pomenirea bine-credinciosului împărat Constantin, ca nişte mir de mult preţ, astăzi a răsărit, căci de Hristos dorind, pe idoli i-a defăimat; pentru acesta, după vrednicie, împreună cu tine cântăm lui Dumneze: Aliluia![1]

Continuându-ne periplul constantinopolitan, iată-ne ajunşi în anul 306, când, la 25 iulie, a trecut în lumea dreptăţilor Constantinus Chlorus, tatăl viitorului împărat Constantin cel Mare. A murit în Britannia, la Eboracium (actualul York), pe când se înapoia din campania militară împotriva picţilor – triburi celtice din nord care îşi pictau ori, mai degrabă, îşi tatuau feţele –, iar armatele romane l-au proclamat împărat pe fiul său, Constantin. Se pare că, imitându-şi tatăl, tânărul Constantin a îmbrăţişat cariera armelor, urmând un *cursus honurum* specific unui ofiţer (*tribun militar*), calitate în care va cunoaşte temeinic frontiera romană de la Dunărea de Jos.

Proclamat împărat, Constantin moşteneşte de la tatăl său conducerea provinciilor Britannia (Anglia de azi) şi Gallia (Franţa de azi), stabilindu-şi reşedinţa la Augusta Treverorum (Trier, in Germania actuală). Deoarece suntem, cel puţin teoretic, încă în plină epocă a tetrarhiei instituite de Diocletian (abdicat între timp, la 1 mai 305), au loc tratative care vor duce, în final, la o a treia reconfigurare dinastică, cu Galerius şi Severus ca *Augusti*, respectiv cu Maximinus Daia şi Constantin în postură de *Caesares*. La 11 noiembrie 308, în locul răposatului Severus, la insistenţele lui Galerius, va fi numit *Augustus* – direct, fără a parcurge stagiul de *Caesar* – Valerius Licinianus Licinius, un traco-roman din sudul Dunării, născut pe la 250. Licinius s-a remarcat atât prin spirit echilibrat, cât şi printr-o duritate care va friza cruzimea, el omorându-i pe soţia şi pe fiul lui Galerius, fostul său protector. Numai că rânduiala respectivă nu a ţinut mult, pacea Imperiului Roman fiind pusă curând în primejdie, iar sistemul tetrarhiei va fi iremediabil compromis, situaţie în urma căreia Constantin va fi recunoscut *Augustus* în 25 decembrie 307. Din acest moment putem vorbi despre *împăratul* Constantin.

Dar care au fost cauzele care au dus la situaţia de mai sus? Ei bine, în octombrie 306, Maxentius, feciorul lui Maximianus şi ginerele lui Galerius, care trăia nu departe de Roma, ca simplu particular, s-a proclamat împărat cu de la sine putere[2]. Iată, pe scurt, cum înfăţişează Lactantius lucrurile astea: *Într-un fel lucrurile păreau deja pe cale de a se linişti, când, pe neaşteptate* („cum subito") [...] *un alt motiv de groază: Maxentiu* [...] *fusese proclamat împărat la Roma, în ciuda faptului că Maxenţiu era conştient de amploarea nelegiuirii sale*[3].

După ce a asigurat frontiera de la Rin, Constantin se îndreaptă pe neaşteptate, în primăvara lui 312, spre Peninsula Italică. Deşi nu se cunosc cifre exacte, armata lui Maxentius era mai numeroasă, însă inferioară calitativ oastei oponentului său. Maxentius, cu o mare parte a

(continuare în p. 8)

Dr. Constantin ITTU,
cercetător ştiinţific, Muzeul Naţional Brukenthal

TEOLOGIE ŞI FILOSOFIE

Marginalii la filosofia presocratică

Dacă ar fi să facem un portret de grup cu filosofii presocratici, exceptându-i, desigur, pe sofişti, ne-ar surprinde privirile lor orientate spre cer în opoziţie cu un Socrate care priveşte în jos, mai precis, spre om. Cât despre Platon, el suferă de strabism metafizic, în sensul că vede simultan ambele realităţi. Se prea poate ca unica modalitate de a întrezări luminişurile Fiinţei să fie privirea încrucişată.

Cu toate că înainte de cultura greacă au existat civilizaţii cu un deosebit potenţial spiritual: egipteană, caldeiană, indiană sau chineză, filosofia în sensul ei propriu a apărut la greci. Câţiva oameni iubitori de înţelepciune abandonează treptat cadrul imaginaţiei mitice, orientându-şi inteligenţa în direcţia unei decriptări raţionale a lumii.

Termenul *filosofie* este format din două cuvinte greceşti *filos* şi *sofia* şi înseamnă „iubire de înţelepciune". Cuvântul a fost folosit pentru prima dată, potrivit lui Diogene Laertios, de către Pitagora din Samos, care spunea că înţelept (*sofos*) este doar zeul, în timp ce omul nu poate fi decât iubitor de înţelepciune (*filosofos*). În scris, termenul a fost atestat prima dată la Heraclit din Efes, în sintagma *aner filosofos* (bărbat iubitor de înţelepciune).

La începuturile ei, filosofia, aşa cum am mai amintit, cuprindea mai toate domeniile cunoaşterii care au devenit mai târziu ştiinţe de sine stătătoare: geometria, fizica, astronomia, biologia, meteorologia etc. Cu alte cuvinte, filosofia era o „ars vivendi", care te ajuta să înţelegi această viaţă pentru a o putea accepta şi petrece într-un mod cumpătat. Cunoaşterea la greci ducea la mântuire, căci „omul săvârşeşte răul din ignoranţă", ne spune Socrate.

Există o vârstă a spiritului, a cunoaşterii. Vârsta arhaică este una a copilăriei, a inconştientului. Revelaţia a folosit logica simbolului, care este logica mitului, în sensul că se folosesc analogii empirice pentru a indica lucruri neempirice, se folosesc lucruri văzute pentru cele nevăzute. După perioada mitică, odată cu milesienii, începe perioada teoretică, speculativă. Vârful acestei perioade este atins de Platon. De fapt, spiritul teoretic are două planuri: spiritul speculativ (Platon) şi spiritul ştiinţific (Euclid). Relaţia dintre cei doi este intermediată de logica lui Aristotel. Acestei vârste speculative îi urmează teologia sinoadelor ecumenice, triumful scolastic al dogmaticii. După Evul Mediu, odată cu trecerea în epoca ştiinţifică modernă, umanitatea ajunge în sfârşit la vârsta adolescenţei.

Aventura cognitivă a grecilor porneşte din Asia Mică, mai precis de pe coasta estică a Mării Egee, din Ionia, în secolul al VII-lea î.Hr. Cei trei filosofi milesieni[1]: Thales, Anaximandru şi Anaximene încearcă să explice natura fizică şi ordinea din lume, motiv pentru care această perioadă a filosofiei eline mai este numită şi cosmologică. Miletul, ca „podoabă a Ioniei", cum l-a numit Herodot, a fost până la dărâmare (494 î.Hr.) centrul uniunii ionice. După invazia perşilor s-au dezvoltat şi alte polisuri, precum Efes, Elea, Arigente, Atena, Abdera ş.a., de unde aveau să se ridice marii filosofi antesocratici. Locuitorii Miletului prelucrau metale preţioase, produceau mobilă, exportau vin, ulei, covoare, peşte, grâu, sare, animale şi sclavi. Cât priveşte prosperitatea Miletului, nu putem decât să fim de acord cu filosoful englez Hobbes care spunea: „Tihna este sursa filosofiei, iar bunăstarea sursa păcii şi a tihnei. Unde au apărut cetăţile mari şi prospere, acolo a început şi studiul filosofiei"[2].

Istoricii filosofiei identifică şi alţi factori care au determinat într-o măsură mai mică sau mai mare acest moment cogitabund:

– infinitul marin, fluxul şi refluxul, imaginea nemărginirii, a plenitudinii şi a curgerii ce se perinda zilnic prin faţa ochilor celor ce locuiau în oraşele porturi;

– dezvoltarea navigaţiei care a oferit posibilitatea observării unor fenomene şi obiceiuri străine mitologiei homero-hesiodice;

– amplasarea geografică favorabilă a acestor oraşe porturi[3];

– concepţiile religioase ale grecilor, confruntarea dintre forţele haosului şi ale cosmosului;

– aptitudinile native ale rasei: inteligenţa, dorul de libertate, spiritul armonic, intuiţia, simţul esenţialului, spiritul speculativ[4];

– statutul politic mai liber din colonii faţă de cel din metropole[5].

Pe lângă aceste cauze imanentiste, mai mult sau mai puţin obiective, există şi altele de natură transistorică:

– actualizarea revelaţiei primordiale dispersate;

– necesitatea unei pregătiri raţionale pentru întruparea Logosului divin.

Geniul gândirii presocratice, aşa cum s-a manifestat el la un Anaximandru, Xenofan, Heraclit, Parmenide sau Pitagora a fost cu siguranţă pregătit de producţiile spirituale arhaice: celebrele epopei homerice, poemele lui Hesiod, poezia orfică şi meditaţia sapienţială. Această epocă prefilosofică a reflecţiei eline a făcut posibil acel miracol al cugetării umane, şi anume filosofia presocratică.

Condiţia grecului antic stătea sub semnul necesităţii. Zeii lor nu aveau intenţii soteriologice ca Dumnezeul creştin, refuzau să se reveleze oamenilor, preferând să-şi camufleze identitatea (sau lipsa ei) în spatele unor mituri, mistere, profetese şi oniromanţi. Or, în lipsa unui conţinut revelaţional suprem, grecilor antici nu le rămânea decât cunoaşterea naturii, a omului, a naşterii şi a morţii, precum şi a relaţiei dintre Unu şi pluralitate. Punându-şi întrebări de tipul: *Ce este lumea? Din ce materie este făcută? Ce rămâne în urma schimbării?* Cei trei milesieni au luat lucrurile pe cont propriu, refuzând să creadă că mânia lui Poseidon dă naştere furtunilor sau că oamenii mor din cauza săgeţilor ţintite de Apollo sau Artemis[6].

Critica modernă a acestor concepţii „naive" trebuie să ţină cont de faptul că în acea perioadă domina ideea însufleţirii tuturor formelor fizice, graniţa dintre materie şi spirit fiind încă destul de confuză. De aici convingerea că principiul întemeietor al lumii, fie că era el apă, foc, aer sau pământ, era responsabil de propriile-i metamorfoze[7]. Acesta este motivul pentru care presocraticii mai târzii, ca, de pildă, Empedocle şi Anaxagora au vorbit şi de posibilele cauze ale mişcării.

Nu este exclus ca grecii să fi preluat unele informaţii de la babilonieni sau de la egipteni, cel puţin în domeniul matematicii, al astronomiei, al tehnicii agrare sau al metalurgiei, însă prin structură aceste popoare nu erau preocupate de cunoaşterea în sine, ci de acumularea unor cunoştinţe care îi ajutau să-şi rezolve problemele cotidiene. De pildă babilonienii făceau calcule astronomice, însă, religia lor având un caracter astral, aceste rezultate erau menite să explice statutul divinităţilor astrale, în timp ce filosofia greacă se posta pe poziţii agnostice faţă de zeităţile tradiţionale[8]. Atât babilonienii, cât şi egiptenii foloseau, bunăoară, focul sau apa, însă numai grecii s-au întrebat ce natură au aceste elemente, de ce dau naştere atâtor lucruri diferite. Punându-şi în acest fel problema, grecii fac saltul providenţial de la particular la generalitate[9].

[1] Se mai numesc şi ionieni, deoarece oraşul Milet făcea parte din Ionia.

[2] W.K.C. Gutrie, *O istorie a filosofiei greceşti*, vol. I, trad. de Mihnea Moise şi Ioan Lucian Muntean, Ed. Universitas (Teora), Bucureşti, 1999, p. 44.

[3] În Ionia se întreţăiau multe trasee maritime, ceea ce înlesnea contactul grecilor cu cultura Vechiului Orient.

[4] Vezi M. Florian, *Îndrumare în Filosofie*, ed. îngrijită, note şi postfaţă de Nicolae Gogoneaţă şi Ioan C. Ivanciu, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1992, p. 37.

[5] *Ibidem.*

[6] Vezi W.K.C. Guthrie, *op. cit.*,vol. 1, p. 52.

[7] *Ibidem*, p. 26.

[8] *Ibidem*, p. 47.

[9] *Ibidem.*

Lect. Univ. Dr. Vasile CHIRA

In hoc signo vinces: de la Pons Milvius la poalele Capitoliului

(urmare din p. 7)

trupelor sale, aştepta asaltul asupra Romei, care părea de necucerit. Este posibil ca, din punct de vedere militar, să fi fost aşa, dacă, în ultimul moment, uzurpatorul n-ar fi schimbat planul de luptă, hotărând să-şi angajeze trupele într-o bătălie decisivă în 28 octombrie 312, de ziua aniversării urcării sale pe tron, înainte ca armata lui Constantin să

fi ajuns sub zidurile Cetăţii Eterne. Bătălia s-a dat la *Pons Milvius* („podul Şoimului"), iar uzurpatorul împreună cu o mare parte din propria-i armie s-a înecat în apele Tibrului.

Lactantius, acest *Cicero creştin,* scrie, pe la 318, că în ajunul bătăliei cel care va deveni Sfântul Constantin a avut un vis în care a fost înştiinţat să înscrie pe scuturile soldaţilor romani *caeleste signum Dei* („semnul ceresc al lui Dumnezeu"). Să nu uităm, Lactantius a fost preceptorul lui Crispus, fiul cel mare al lui Constantin, adică avea informaţia chiar de la sursă, de la familia imperială, nu transmisă ori luată prin interpuşi. Mai târziu, în *Viaţa lui Constantin,* Eusebius din Cezareea relatează apariţia pe cer, ziua în amiaza mare, deasupra soarelui, a unei Cruci luminoase împreună cu deviza *In hoc signo vinces* („cu acest semn vei învinge").

Semnificativă este, în contextul celor relatate mai sus, decizia lui Constantin cel Mare de a renunţa – el nu a refuzat, el a renunţat –, a doua zi după câştigarea bătăliei, să urce pe colina Capitoliului, cu prilejul intrării sale triumfale în Roma. Altfel spus, împăratul a renunţat să urce, conform tradiţiei, pe Capitoliu, unde urma să aducă jertfe în templul lui Jupiter, în cinstea victoriei.

În urma izbânzii de la *Pons Milvius*, Constantin rămâne singurul suveran în partea occidentală a (încă) nedivizatului Imperiu Roman, iar la începutul lui februarie 313 se va întâlni la Mediolanum (Milano) cu Licinius, colegul său de domnie, *Augustus* şi el, unde se va celebra căsătoria acestuia cu sora vitregă a lui Constantin, Constantia. Ea era copilul lui Constantius Chlorus cu Theodora, în timp ce Sf. Constantin este fiul lui Constantius Chlorus şi al Sfintei Elena. Întâlnirea în discuţie va deveni celebră prin decizia, consemnată într-un edict, *Edictul de la Mediolanum*, care va acorda libertate *tuturor* religiilor din Imperiul Roman, *inclusiv* celei creştine, decizând şi restituirea lăcăşurilor de cult şi a bunurilor confiscate Bisericii în secolele anterioare. Dar despre *Edictul de la Mediolanum,* într-un următor excurs constantinopolitan.

[1] *Acatistul Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena,* condacul al 4-lea.

[2] Amintim că *tetrarhia* sau „conducerea celor patru" a debutat în anul 293, în formula: Diocletian *Augustus*, Maximianus *Augustus*, Galerius *Caesar*, Constantinus Chlorus *Caesar* (Constantin Ittu, *Prologul istoriei constantiniene: tetrarhia,* în „Telegraful Român", anul 161, nr. 1-4, 1 şi 15 ianuarie 2013, p. 7).

[3] Lactantius, *De mortibus persecutorum* („Despre morţile persecutorilor"), traducere, studiu introductiv, note şi comentarii de Claudiu T. Arieşan, Editura Amarcord, Timişoara, 2000, p. 152 şi 155.

CRUX CHRISTIANA

Crucea în spațiul religiozității populare (VIII)

Celor interesați în observarea sau studiul „fenomenului" crucilor le este tot mai evident faptul că, o astfel de analiză atrage după sine mai multe științe, care se dovedesc interesate de formă, de tip, de simbolistică, de informațiile cuprinse pe ele sau, pur și simplu, de localizarea acestui fenomen pe anumite coordonate geografice. Iată de ce, alături de aspecte ce țin de istoria socială, de sociologie, de geografia istorică și genealogie, de psihologie și psihologie religioasă, valorificarea patrimoniului religios popular (incluzând „fenomenul" crucilor) continuă să fie (chiar și pentru vremea noastră) un domeniu incitant.

Ca parte a acestei valorificări, prezentăm și „cazul" crucilor de „jurământ" sau de pomenire din zona Olteniei, mai precis, din județul Gorj, urmând ca în desfășurarea expunerii să avem și o referire comparativă la același gen de cruci din județul Vâlcea. Deși s-a afirmat faptul că Gorjul nu se abate de la universul „oltenesc" al crucii ca reprezentare însoțitoare a existenței, totuși această zonă are propria originalitate, în contextul întregii Olteni, în comparație cu Vâlcea, Mehedinți sau Dolj (Valerie Deleanu). În acest sens, ne atrage atenția, în mod deosebit, cimitirul din satele Ceplea și Cursaru (aparținând comunei Plopșoru), unde apar mai mulți arbori cu cruci bătute pe tulpinile lor. Pe bună dreptate, oricine descoperă existența acestei reprezentări și poziționări a crucii se întreabă: Cum se explică acest fenomen și care este semnificația lui?

Arborii cu cruci de jurământ sunt dispuși (în locul indicat anterior) la întâmplare sau aliniați într-o anumită ordine în curtea bisericii (cazul localității Cursaru). Imaginea unor asemenea arbori trimite la ideea de copac împodobit, atrăgând atenția prin numeroase culori. Pe trunchiul copacilor crucile sunt aranjate fără o ordine anume, unele suprapuse, ca și cum cei ce le-au atârnat încercau să găsească orice loc pentru a le amplasa. Crucile sunt bătute în 2-3 cuie direct pe suprafața arborilor, de jur împrejur.

Obiceiul crucilor de jurământ este considerat foarte firesc de către localnici și reprezintă stabilirea unei relații de pomenire prin „jurământ" cu strămoșii (părinții decedați), ca o obligație a rudelor rămase în viață de a-i păstra în memorie prin pomenire. Crucile sunt confecționate de către meșteri locali, cu experiență – aspect sesizabil prin reprezentarea lor artistică, care pare rezultat al unei „confecționări" în serie, și totuși din asocierea unor elemente reduse ca număr rezultă o variabilitate atât de mare a imaginilor, încât pare că fiecare cruce este unică în realizarea ei. Meșterii pictează astfel de cruci, după ce le-au confecționat din lemn (în cele mai multe cazuri, de gorun), cu cele două bare (orizontală și verticală), îmbinate „în cleşte" și bătute ulterior în cuie pentru a le oferi o fixare mai bună.

Crucile de jurământ așezate pe arbori (sau garduri) la șase săptămâni de la deces se lasă până când se uzează în timp, din cauza intemperiilor, după care rămân adunate pe lângă gardul cimitirului sau pe lângă arbori, fără a fi utilizate la ars, arderea lor fiind considerată o blasfemie față de memoria înaintașilor. Nu contează ce fel de arbori se aleg pentru fixarea acestor cruci. Alegerea lor se datorează pur și simplu existenței/plasării lor în cimitir și cu cât suprafața de expunere a tulpinilor este mai mare, cu atât etalarea acestor cruci este mai densă. Se alege partea de sub coronament, pe orice parte, inclusiv de jur împrejurul trunchiului.

Apariția și permanentizarea (în timp) a crucilor „de jurământ" sau pomenire este legată de existența anumitor factori sau condiții. Dacă condițiile naturale sunt date de existența arborilor și a suprafețelor de expunere (trunchiurile lor), condiția umană se concretizează în relația umană (bazată pe tradiție) între familie și strămoșii (părinți) decedați, sub forma raportului de „jurământ". Legat de condiția tradițională, fenomenul acestor cruci pare a fi o continuare bazată pe puternica conservare a obiceiurilor, fenomen rezistent în „modernitate", în măsura în care respectul față de cei decedați este esențial. Este deosebit de interesant că acest fenomen al crucilor de „jurământ" rezistă inclusiv în vremea înlocuirii monumentelor funerare prin materiale moderne. În același timp însă, persistența în timp a crucilor de „jurământ" se datorează și meșterilor din localitățile unde acest fenomen este prezent, transmițând această „îndeletnicire" din generație în generație, împreună cu întreaga ei zestre spirituală și culturală.

Dacă în cimitirul din Ceplea există șase astfel de arbori cu cruci, în cimitirul din Cusaru există opt arbori de acest fel, ale căror cruci au brațele rotunjite, crestate, drepte, circulare, cioplite sau drepte și vârful rotunjit. Tipologia acestor cruci cunoaște un număr de șapte reprezentări, iar din punct de vedere al valorii artistice se pot deosebi două tipuri de pictură pe suprafața lor: cruci cu inscripție pe fond fără imagine și cruci cu inscripție și imagini (Iisus Hristos, Maica Domnului cu Pruncul, de la unul până la trei îngeri, monogramele IN, RI, NI, KA, în diverse com-

Cruci de „jurământ" sau pomenire din Muzeul ASTRA din Dumbrava Sibiului

binații. În general, cromatica picturilor de pe aceste cruci este în nuanțe de roșu, galben, albastru, verde, negru și alb (Valerie Deleanu).

De o deosebită valoare artistică, pe raza comunei Turburea (Gorj), sunt crucile mari de lemn, de „jurământ" sau pomenire, amplasate (în acest caz) în exteriorul cimitirului, pe stradă, de o parte și de alta a intrării (12 pe dreapta și 17 pe stânga), majoritatea aparținând tipului cu acoperiș în unghi, de o impresionantă diversitate cromatică și decorativă.

Apariția acestor cruci se datorează cerinței familiilor pentru cei apropiați dintre ei, mutați la viața cea veșnică, cerințe care se adresează unor meșteri specializați, care astăzi sunt, în mare parte, înaintați în vârstă. Se remarcă faptul că preoții și autoritățile locale încurajează obiceiul amplasării unor astfel de cruci și nu îl influențează în sensul modificării sale în decursul timpului. În acest sens, există un instinct popular atât la meșteri, cât și la practicanții obiceiului, primii realizând o varietate tematică a textelor și a imaginilor artistice a crucilor de „jurământ", ceilalți acceptând această varietate și practicând obiceiul în continuare.

În comparație cu reprezentarea crucilor „de jurământ" din zona Gorjului (unde sunt poziționate pe copaci, în perimetrul cimitirelor sau pe gardurile acestora), în județul Vâlcea întâlnim astfel de cruci (pictate de meșteri locali) pe Valea Pescenei, pe cursul văii, la fiecare podeț, la fiecare fântână sau pe lângă biserici. Una dintre cele mai spectaculoase reprezentări a acestor cruci este lângă biserica veche din Amărăști. La răscrucea de lângă biserică se află o fântână cu icoană și 7 astfel de cruci. Mai la vale, lângă o punte, alte cruci, pictate policrom. Dar, în răscruce, mai jos de biserică, de-a lungul unui gard de lemn al unor gospodării, dar și puțin mai sus, până lângă treptele de acces la biserică, se află un întreg șir de astfel de cruci de „jurământ" sau de pomenire. În comparație cu zona Gorjului, în județul Vâlcea se constată un efect eroziv al timpului asupra menținerii acestui obicei.

Reprezentarea fenomenului arborilor cu cruci de „jurământ" sau pomenire (un fenomen funerar) este ilustrată și în muzeul în aer liber (Muzeul ASTRA) din Dumbrava Sibiului. Meșterul popular Grigore Măciucă este autorul unui set de astfel de cruci, comandat de către conducerea muzeului, set în care se regăsesc: cruci cu brațe rotunjite, cruci cu brațe crestate și cruci cu brațe terminate în disc. Autorul acestor cruci a fost toată viața agricultor și lucrează cruci funerare și cruci de „jurământ" din tinerețe, fiind unul dintre puținii meșteri populari care mai lucrează astfel de cruci. În octombrie 2011, în cadrul muzeului în aer liber din Dumbrava Sibiului a avut loc vernisarea bisericii din Comănești (Gorj), lângă care au fost amplasate (pe un arbore) crucile de „jurământ" realizate de către meșterul Grigore Măciucă, reconstituind astfel, în acest spațiu muzeal popular, imaginea crucilor de „jurământ" din Ceplea. Dincolo de precizarea faptului că la acest vernisaj a participat și meșterul Grigore Măciucă, împreună cu familia sa, sesizăm interesul și preocuparea deosebită a dlui Valeriu Olaru, directorul general al Complexului Muzeal ASTRA, în privința valorificării patrimoniului popular religios! Un alt aspect care ne reține atenția, în sens pozitiv, este inițiativa dlui Pompiliu Ciolacu, de a realiza un muzeu al „crucilor" în localitatea Măceșu, inițiativă care merită încurajată.

În încheierea prezentării acestui caz al crucilor de „jurământ" sau de pomenire, devine evident faptul că, dăinuirea și conservarea unui astfel de obicei poate contribui la conservarea identității cultural-religioase a zonelor unde este întâlnit, dar și identificarea cimitirelor (îndeosebi rurale), ca și a spațiilor din jurul bisericilor ca cele mai interesante spații, în ceea ce privește expresia materializată a obiceiurilor și credințelor religioase.

Un aspect care caracterizează reprezentarea Crucii în Tradiția creștină răsăriteană, este acela al împodobirii ei. Crucea răsăriteană (ca obiect sau ca reprezentare grafică) apare în general împodobită cu elemente florale, cu raze, cu îngeri, monograme creștine; în timp ce în Tradiția apuseană Crucea apare întotdeauna simplă, reprezentată prin suprapunerea celor două linii, una verticală și alta orizontală, adesea cu un Crist răstignit pe ea (Constantin Coman). Aspectul sesizat anterior poate părea un aspect aparent minor, un detaliu pe care mulți nu îl luăm în seamă, dar în acest aspect „de detaliu" își găsește ecoul o poziționare și o exprimare teologică a Bisericii.

Pentru că tocmai ne-am referit la crucile de „jurământ" sau pomenire (împodobite și ele), amintim faptul că împodobirea sau înfrumusețarea lor este semnul bucuriei! În Cruce nu se vede doar durerea Celui Răstignit, ci și bucuria Învierii Sale. Reprezentarea grafică simplă, prin două linii suprapuse, poate duce la disocierea asocierii Răstignirii cu Învierea, în înțelegerea tainei Crucii. Împodobirea Crucii, cu elemente vegetale (de exemplu), are ca temei Viața care izvorăște din lemnul Crucii lui Hristos, Mântuitorul fiind Cel care, prin Cruce, „ne-a înflorit desfătarea slavei veșnice" (din slujba Vecerniei Duminicii Crucii).

Dincolo însă de deosebiri de percepție și de modalități de înțelegere sau reprezentare a Crucii la nivel intercreștin, aceste perspective trebuie să constituie, în vremea noastră, alternative de aprofundare și îmbogățire reciprocă, în perspectiva consolidării identității creștine la nivel global.

Diac. Dr. Ștefan L. TOMA/ Dr. Raimar KREMER

DIN ACTUALITATEA BISERICEASCĂ PANORTODOXĂ

Diac. Dr.
ŞTEFAN L. TOMA

Gest unic în relaţia Bisericii Ortodoxe cu Biserica Romano-Catolică: prezenţa Sanctităţii Sale, Patriarhul Bartolomeu I al Constantinopolului, la întronizarea Papei Francisc al Romei

Pe data de 14 martie a.c., cu ocazia alegerii Papei Francisc în slujirea de Întâistătător al Bisericii Romei, Patriarhul Bartolomeu I i-a adresat un mesaj călduros de felicitare, urându-i ca „misiunea slujirii sale pe Tronul papal să contribuie la pacea unei lumi încercate, la mângâierea celor săraci şi neputincioşi, precum şi la continuarea dialogului unităţii dintre cele două Biserici".

Diverse cotidiane, din întreaga lume, aveau să scrie că pentru prima dată, după multe secole şi, cu siguranţă, după Schisma din 1054, un Patriarh Ecumenic va lua parte la întronizarea unui Papă al Romei. Însă înaintea decolării sale spre Roma, pe data de 18 martie, într-o declaraţie de presă televizată a postului turc NTV, preluată ulterior de multe posturi de televiziune din întreaga lume, Patriarhul Bartolomeu I declara că prezenţa sa la întronizarea Papei Francisc constituie „un gest elocvent, pe care-l face în lumina relaţiilor de prietenie dintre cele două Biserici". Însăşi Sanctitatea Sa a afirmat unicitatea acestui gest, spunând: „Încă şi înainte de 1054, niciun patriarh al Constantinopolului nu a participat la întronizarea vreunui Papă". Exprimându-şi dorinţa şi speranţa ca dezvoltarea relaţiilor dintre Biserica Ortodoxă şi Biserica Romano-Catolică să se intensifice şi mai mult sub pontificatul Papei Francisc şi sub slujirea sa ca Arhiepiscop al Constantinopolului, Noua Romă, şi Patriarh Ecumenic, smeritul Întâistătător între „egalii" Bisericilor Ortodoxe avea să se îndrepte, la scurt timp după această declaraţie, spre aeroportul „Kemal Atatürk" de pe malurile Bosforului, mergând din Noua Romă spre Vechea Romă…

Pe data de 18 martie, seara, a avut loc prima întâlnire neoficială între Patriarhul Bartolomeu I şi Papa Francisc, în complexul „Sfânta Marta" din incinta Vaticanului, întrevedere marcată de o comunicare caldă şi firească. După prezentarea de către Patriarhul Ecumenic a delegaţiei care îl însoţea, Papa Francisc a luat cina împreună cu delegaţia Bisericii Constantinopolului[1]. Ulterior acestei întâlniri, Papa Francisc avea să îşi exprime bucuria, în aceeaşi seară, la postul italian de televiziune Rai 1, pentru prezenţa Patriarhului Bartolomeu I, în „cetatea eternă", la evenimentul întronizării sale.

Legat de prezenţa Patriarhului Ecumenic la întronizarea Papei Francisc, în mod inedit, presa turcă a acordat o deosebită atenţie acestui eveniment[2], existând titluri precum: „Îmbrăţişarea unei mii de ani"; „Pentru prima dată după schismă"; „După 964 de ani, prima îmbrăţişare". Ne reţine atenţia reportajul cotidianului de limbă engleză din Turcia, *Todays Zaman*, care, sub titlul: „Papa şi-a inaugurat slujirea printr-o Liturghie la care a asistat Bartolomeu", a dezvoltat semnificaţia unui astfel de gest pentru vremurile noastre. De un deosebit interes s-a bucurat interpretarea „sărutului păcii" dintre Patriarhul Bartolomeu I şi Papa Francisc, din timpul Liturghiei, ca şi voinţa public exprimată de către cei doi înalţi prelaţi de a contribui fiecare la continuarea şi dinamizarea dialogului dintre cele două mari Biserici creştine.

Pe blogul ziaristului Vaticanului, dl Sandro Magister[3], colaborator al periodicului săptămânal *L'Espresso*, această vizită s-a bucurat de o apreciere extraordinară. La fel este cazul şi în editorialul istoricului Alberto Melloni[4], care scria: „Printr-o mişcare profetică, fără precedent în 20 de secole de istorie, succesorul Apostolului Andrei, Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I, s-a hotărât să vină la Roma, pentru Liturghia (de întronizare) din 19 martie. Toţi papii, de la Paul al VI-lea, l-au vizitat şi l-au primit pe Arhiepiscopul de Constantinopol. Niciodată însă episcopul Romei nu şi-a făcut apariţia în faţa Bisericilor, într-un mod atât de apropiat, încât să-l invite pe Patriarh să vină numaidecât să-l felicite la începutul asumării misiunii sale de Papă. În Piaţa «Sfântul Petru», când Petru şi Andrei se vor îmbrăţişa, vom vedea un început istoric!" Minunată exprimare...

Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I, împreună cu Papa Francisc, Roma, 20 martie 2013

Pe data de 20 martie, în următoarea zi de după întronizare, înainte de a primi personal fiecare delegaţie a vreunei Biserici creştine sau confesiuni religioase aflate la Vatican, cu această ocazie, în prezenţa Papei Francisc şi a tuturor celorlalte delegaţii, Patriarhul Bartolomeu I a ţinut o emoţionantă cuvântare, în care, felicitându-l pe noul Întâistătător al Bisericii Romei, s-a referit la faptul că acesta urmează slujirii Papei Benedict al XVI-lea „care din motive de sănătate şi-a socotit puterile fizice împuţinate pentru a-şi continua slujirea, un Papă care s-a distins prin teologie şi iubire". Cu referire la „unitatea Bisericilor", Patriarhul Ecumenic, adresându-se Papei Francisc, i-a spus că „aceasta constituie principala noastră responsabilitate. În acest sens, e nevoie de continuarea dialogului teologic, în scopul înţelegerii şi al apropierii de adevărul de credinţă şi de trăirea sfinţilor, de Tradiţia comună a Răsăritului şi a Apusului, de Tradiţia primului mileniu creştin. Un dialog în iubire şi adevăr, în duh de smerenie şi sinceritate, prin mijloacele adevărului".

În continuarea cuvântării Sale, referindu-se la criza financiară contemporană, ca şi la faptul că Bisericile creştine, cooperând între ele, pot să contribuie la înmulţirea dreptăţii şi a păcii în lume, îndreptându-şi atenţia spre Papa Francisc, Patriarhul Bartolomeu I a spus: „Pământul este spaţiul nevoinţei noastre, al realizării unităţii noastre în Hristos şi al trecerii noastre, prin El, spre viaţa veşnică. Biserica binecuvântează viaţa pământească, însă misiunea ei nu se termină aici. O cunoaştem şi o mărturisim, de aceea şi păşim, păstori şi credincioşi, pe calea adevărului şi, prin cele pământeşti, privim spre cele cereşti…". La finalul unui discurs unic, Patriarhul Ecumenic şi-a exprimat convingerea că Papa Francisc, împreună cu colaboratorii săi, „va contribui la îndreptarea tendinţelor secularizate, pentru ca omul vremii noastre să-şi regăsească «frumuseţea cea dintâi» a iubirii".

Menţionăm, de asemenea, faptul că la întronizarea Papei Francisc Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a fost reprezentat de către o delegaţie din care a făcut parte Înaltpreasfinţitul Părinte Iosif, Mitropolitul ortodox român al Europei Occidentale şi Meridionale, alături de Preasfinţitul Părinte Siluan, Episcopul ortodox român al Italiei, care i-au înmânat Papei Francisc un mesaj de felicitare din partea Întâistătătorului Bisericii Ortodoxe Române.

Concluzionând evenimentul participării unui Patriarh răsăritean la întronizarea unui Papă apusean, ne dăm seama că Patriarhul Bartolomeu I al Constantinopolului nu este doar un păstor responsabil, în sufletul căruia Cerul se întâlneşte cu responsabilitatea sacerdotală şi pastorală concretă, dar şi un om, capabil să răspundă şi să asume provocările vremii. Cu siguranţă, istoricii veacurilor viitoare, atunci când vor analiza perioada pe care noi o trăim, vor înţelege gestul Patriarhului Bartolomeu I de a participa la întronizarea Papei Francisc ca pe un gest „profetic", menit să ducă la asumarea şi mai profundă a dialogului ecumenic existent, într-o vreme în care Europa începe să respire tot mai greu oxigenul identităţii creştine, care i-a marcat cultura şi civilizaţia. Dincolo de acest aspect, diplomatul Patriarh de Constantinopol lasă deschisă calea, atunci când Domnul Slavei îl va chema la slujirea Liturghiei cereşti, gestului invers, al participării unui Papă la întronizarea unui Patriarh răsăritean!…

---

[1] Alături de Patriarhul Bartolomeu I, din delegaţia Patriarhiei Ecumenice au mai făcut parte: Mitropolitul Ioan (Zizioulas) de Pergam, copreşedintele Comisiei Bilaterale de Dialog Teologic între Biserica Romano-Catolică şi Biserica Ortodoxă; Mitropolitul Ghenadie al Italiei, Mitropolitul Tarasie de Buenos Aires, ca şi dl Theodor Anghelopoulos, Mare Arhonde şi Logofăt al Patriarhiei Ecumenice, cu al cărui avion a avut loc şi deplasarea delegaţiei constantinopolitane spre Roma.

[2] *Milliyet*, 20 martie a.c., p. 1; *Radical Gazetesi*, 20 martie, p. 16; *Posta Gazetesi*, 20 martie, p. 6; *Aksam Gazetesi*, 20 martie, p. 11; *Ayrintili Haber*, 20 martie, p. 1; *Cum huriyet*, 20 martie, p. 18.

[3] www.espresso.repubblica.it.

[4] Publicat în *Corriere della Sera*, pe data de 17 martie a.c.

Surse: www.ec-patr.org, www.amen.gr, www.romfea.gr

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ANDREI FĂGĂRĂŞANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

Sâmbătă, 2 martie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Biserica *Sf. Cuvioasa Parascheva*, Parohia Sohodolul Vechi, Protopopiatul Bran-Zărneşti, al cărei preot-paroh este P.C. Pr. Valentin Moşoiu, şi a oficiat Taina Sf. Botez pentru pruncul Valentin Andrei Moşoiu, fiul preotului paroh.

Duminică, 3 martie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Biserica *Sf. Apostoli Petru şi Pavel*, Parohia Sibiu – Cibin, Protopopiatul Sibiu, al cărei preot-paroh este P.C. Pr. Vasile Dariciuc, şi a oficiat Taina Sf. Cununii pentru tinerii teologi Laurenţiu Gabriel şi Andreea Alexandra Panciu.

Miercuri, 6 martie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană.

Vineri, 8 martie. P.S. Sa a participat la Simpozionul teologic cu caracter comemorativ intitulat „Dreptul canonic în viaţa Bisericii. In memoriam Pr. Prof. Dr. Liviu Stan (1910-1973)", oficiat în cadrul Episcopiei Devei şi Hunedoarei.

Sâmbătă, 9 martie. P.S. Sa a săvârşit Sfânta Liturghie în biserica *Sfinţii 40 de mucenici* din Parohia Cisnădioara, Protopopiatul Sibiu, al cărei preot-paroh este P.C. Radu Gârbacea, fiind hramul sfântului locaş. În cadrul aceleiaşi zile, în Biserica *Sfântul Ioan Botezătorul,* din Parohia Făgăraş-Catedrală, al cărei preot-paroh este P.C. Pr. Ioan Ciocan, a oficiat Taina Sfântului Botez pentru pruncul Ştefan Ciocan, fiul P.C. Diacon Marian Alcipiad Ciocan.

Duminică, 10 martie. P.S. Sa a slujit sub protia P.F. Părinte Patriarh Daniel, alături de Ierarhii Sfântului Sinod, Sf. Liturghie în Catedrala Arhiepiscopală din Buzău, participând la Slujba de întronizare a noului arhipăstor, în persoana I.P.S. Părinte Ciprian.

Vineri, 15 martie. P.S. Sa a făcut parte din comisia de premiere a câştigătorilor etapei mitropolitane a Concursului Naţional „Părintele Dumitru Stăniloae–110 ani de la naştere şi 20 de ani de la trecerea la cele veşnice".

Duminică, 17 martie. P.S. Sa a săvârşit Sfânta Liturghie în Parohia Cheţani, Protopopiatul Luduş, jud. Mureş, satul natal al P.S. Sale, fiind înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi. La final a oficiat slujba parastasului pentru credinciosul Nicolae Moldovan, trecut la Domnul, tatăl trupesc al P.S. Sale. La final a adresat un cuvânt de întărire sufletească credincioşilor parohiei.

Luni, 18 martie. P.S. Sa a participat la slujba Canonului Sfântului Andrei Criteanul şi a Pavecerniţei Mari, în Biserica *Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena,* urmată de ţinerea unui cuvânt de învăţătură.

Marţi, 19 martie. P.S. Sa a participat la slujba Canonului Sfântului Andrei Criteanul şi a Pavecerniţei Mari în Biserica *Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena*, urmată de ţinerea unui cuvânt de învăţătură.

Miercuri, 20 martie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie a Darurilor mai înainte Sfinţite în Capela Mitropolitană. În cadrul aceleiaşi zile a participat la slujba Canonului Sfântului Andrei Criteanul şi a Pavecerniţei Mari în Biserica *Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena.*

Joi, 21 martie. P.S. Sa a participat la slujba Canonului Sfântului Andrei Criteanul şi a Pavecerniţei Mari în Biserica *Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena*, urmată de ţinerea unui cuvânt de învăţătură.

Vineri, 22 martie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie a Darurilor mai înainte Sfinţite în Capela Mitropolitană.

Duminică, 24 martie. A slujit Sfânta Liturghie în parohia Viştea de Sus, Protopopiatul Făgăraş, al cărei preot paroh este P.C. Nicolae Albăceanu. De asemenea, a ţinut un cuvânt de învăţătură pentru credincioşii parohiei. Ca şi încununare a comuniunii cu parohia a participat la festivalul tradiţional local organizat cu ocazia marelui praznic al *Bunei Vestiri.*

Luni, 25 martie. A slujit Sfânta Liturghie la Mănăstirea „Sfânta Treime", din loc. Orlat, cu prilejul hramului sfintei mănăstiri.

Miercuri, 27 martie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie a Darurilor mai înainte Sfinţite în parohia Calbor, împreună cu preoţii slujitori din cercul pastoral Şoarş.

Vineri, 29 martie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie a Darurilor mai înainte Sfinţite în Capela Mitropolitană. În cadrul aceleiaşi zile, a participat la slujba de binecuvântare pentru absolvenţii Şcolii de Aplicaţie pentru Unităţi Sprijin de Luptă *General Eremia Grigorescu* din Sibiu.

Duminică, 31 martie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Biserica *Sf. Nicolae*, Parohia Ernea, Prot. Mediaş, al cărei preot paroh este P.C. Marius Drăghici.

Întocmit de Diac. Ovidiu MUREŞAN

Sfântul Andrei Criteanul şi *Canonul cel Mare*

(urmare din p. 1)

Mormântul său se află în localitatea Eresos din insula Militina – Lesbos.

Canonul cel Mare este un canon liturgic de pocăinţă cuprinzând 250 de stihuri şi fiind alcătuit din 9 cântări bogate, ritmate de invocaţia: „Miluieşte-mă, Dumnezeule, miluieşte-mă", cerere care aminteşte de rugăciunea vameşului din prima duminică a perioadei Triodului.

Canoanele liturgice au apărut la sfârşitul secolului al VII-lea şi începutul secolului al VIII-lea, înlocuind imnele Condac. Între cântarea a 6-a şi a 7-a a fiecărui canon se mai păstrează un Condac şi un Icos. Canoanele au fost compuse la început de creştinii sirieni elenizaţi din Palestina. Din punct de vedere muzical sunt mai sobre şi au un conţinut teologic mai accentuat. Canonul liturgic are nouă cântări lungi, formate din multe stihuri scurte, care, la început, intercalau cântările biblice folosite în viaţa liturgică răsăriteană: Cântarea lui Moise (Ieşire 15, 1-19); Noua cântare a lui Moise (Deuteronom 32, 1-43); Rugăciunea Anei, mama lui Samuel (1 Regi 2, 1-10); Rugăciunea profetului Avacum (Avacum 3, 2-19); Rugăciunea lui Isaia (Isaia 26, 9-20); Rugăciunea lui Iona (Iona 2, 3-10); Rugăciunea celor Trei Tineri din Babilon; Cântarea „Născătoare de Dumnezeu" (Luca 1, 46-55) şi Rugăciunea lui Zaharia, tatăl Sfântului Ioan Botezătorul (Luca 1, 68-79).

Fiecare cântare a Canonului începe cu un Irmos, se continuă cu stihuri mai scurte şi se încheie cu o laudă de preamărire adresată Sfintei Treimi, precum şi o laudă adresată Maicii Domnului. La Canonul Sfântului Andrei Criteanul, la cântările a 3-a, a 4-a, a 8-a şi a 9-a au fost adăugate câteva canoane mai mici formate din trei cântări. În secolele XI-XII a fost adăugat un canon compus din două stihuri în cinstea Sfintei Cuvioase Maria Egipteanca. Apoi s-a adăugat la sfârşitul fiecărei cântări o stihiră de cerere către Sfântul Andrei Criteanul. După Sinaxar se cântă 16 stihuri intercalate între Fericiri. Acest Canon al Sfântului Andrei Criteanul se cântă pe glasul al VI-lea, mai trist, iar irmosul se cântă de două ori: la începutul şi sfârşitul cântării. Rugăciunea „Miluieşte-mă, Dumnezeule, miluieşte-mă" este însoţită de metanie şi semnul Sfintei Cruci. Canonul se citeşte pe fragmente, în prima săptămână a Postului Sfintelor Paşti, în zilele de luni, marţi, miercuri şi joi, în cadrul în cadrul slujbei Pavecerniţei Mari, iar în întregime se citeşte în joia din săptămâna a V-a, la Denie.

Acest Canon este o meditaţie biblică şi o rugăciune de pocăinţă. Cu inima plină de smerenia vameşului şi strigătul de iertare al fiului risipitor, cu gândul la înfricoşătoarea judecată, autorul Canonului Mare ne arată durerea cauzată de păcat, dar şi puterea pocăinţei, leac şi lumină a învierii sufletului din moartea păcatelor. Păcatul pe care îl descrie Canonul cel Mare nu este al unui singur om, ci al firii omeneşti căzute, începând de la Adam şi Eva. De aceea el îmbină pocăinţa cu meditaţia la căderile în păcat. El se cântă în perioada Postului Mare pentru a se arăta că toţi oamenii au nevoie de pocăinţă şi de iertare a păcatelor pentru a ajunge la mântuire. Sfânta Taină a Pocăinţei – Spovedania – ne împacă cu Dumnezeu, iar lacrimile acesteia aduc pace în suflet. Lacrimile pocăinţei sunt un dar de la Dumnezeu şi aduc mângâiere. Plânsul adevărat este regretul pentru păcatele făcute, căinţa pentru timpul pierdut în zadar. După împăcarea noastră cu Dumnezeu prin Sfânta Taină a Spovedaniei, lacrimile pocăinţei aduc acea mult râvnită pace în suflet. În timpul Postului Mare şi muzica bisericească este adaptată acestei perioade, şi veşmintele liturgice de culoare închisă-cernită, ele antrenându-ne la interiorizarea pocăinţei. Sfânta Liturghie din timpul săptămânii, săvârşită de luni până vineri, este numită a Darurilor mai înainte Sfinţite şi este săvârşită cu scopul împărtăşirii euharistice mai intense întrucât şi postul este mai sever.

În Biserica Veche nu se săvârşea Liturghia Darurilor mai înainte Sfinţite dimineaţa, ci seara unită cu Vecernia, deoarece credincioşii mergeau la munca câmpului în timpul zilei, iar seara, veneau şi se împărtăşeau ca pregătire a bucuriei Învierii Domnului din noaptea de Paşti.

Rugăm pe Hristos Domnul, pe Sfântul Ierarh Andrei Criteanul şi pe toţi sfinţii Lui să ne ajute cu rugăciunile lor pentru a simţi în acest Post Mare roadele pocăinţei, sfinţirea vieţii – nepătimirea.

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Etosul misionar ortodox: contribuţia Arhiepiscopului Anastasie Yannoulatos

Unul dintre cei mai importanţi teologi misionari ai Bisericii Ortodoxe contemporane este Anastasie Yannoulatos (n. 1929), arhiepiscopul Tiranei şi al întregii Albanii. Acesta este o personalitate recunoscută pe plan mondial: membru corespondent al Academiei din Atena (din anul 1993), *doctor honoris causa* în teologie sau filosofie la 18 universităţi, colegii sau departamente din lumea întreagă, membru în numeroase societăţi ştiinţifice internaţionale, preşedinte al Consiliului Mondial al Bisericilor şi preşedinte onorific al Conferinţei Mondiale a Religiilor Păcii (ambele din 2006).

De curând a fost tradusă în limba română una dintre cele mai noi şi importante cărţi ale arhiepiscopului Anastasie: *Misiune pe urmele lui Hristos: studii teologice şi omilii*, cuvânt de introducere al Sanctităţii Sale Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic, trad. din lb. greacă de diac. dr. Ştefan L. Toma, Ed. Andreiana, Sibiu, 2013, 296 p. Avem de-a face cu o colecţie de 15 studii cu profil misionar, bazate pe ideea că toţi creştinii, deopotrivă clerici şi laici, au ca imperativ eclezial mărturisirea credinţei, atât faţă de cei „de aproape" (misiunea internă), cât şi faţă de cei „de departe" (misiunea externă). A face misiune „pe urmele lui Hristos" înseamnă, pentru Anastasie Yannoulatos, a evidenţia următoarele cinci principii teologice: 1. relaţiile trinitare şi referinţa la ele, 2. asumarea întregii naturi umane în Iisus Hristos, 3. noul element radical şi veşnic: Iubirea, 4. paradoxul smereniei şi sacrificiului de pe Cruce şi 5. înţelegerea întregii realităţi în lumina Învierii şi a speranţei eshatologice.

Temele abordate de autor sunt de o mare varietate şi complexitate cultural-teologică, motiv pentru care ne rezumăm în prezentarea noastră doar la enumerarea succintă a acestora: imperativul misionar al creştinilor (vezi îndemnul Mântuitorului de la Mt. 28, 19), raportul între misiunea internă (pastoraţie) şi misiunea externă a Bisericii, raportul creştinismului cu celelalte religii (în special cu islamul), globalizarea vs. universalitatea eclesial-comunitară, Ortodoxia şi drepturile omului, Evanghelia şi cultura, respectiv trăsăturile caracteristice ale misiunii ortodoxe. Referitor la acest ultim aspect, iată care ar fi principalele direcţii pe care ar trebui să le urmeze misiunea ortodoxă: 1. *predicarea Evangheliei*, nu ca proclamare a unor principii sau adevăruri etice, ci ca început al transfigurării inaugurate de „lumina Evangheliei slavei lui Hristos" (II Cor. 4, 4). Este o lucrare sinergică între harul Duhului Sfânt şi participarea personală la această salvare. Adjectivul „personal" nu înseamnă însă o lucrare strict individuală; dimpotrivă, implică în mod necesar comunitatea de credinţă, Biserica, adică prezenţa unei noi creaţii harice care se constituie prin intermediul Tainelor. 2. *Stabilirea de „Biserici locale"*. În acord cu teologia şi tradiţia ortodoxă, Biserica este chemată să slăvească pe Dumnezeu în fiecare ţară cu propria ei voce. Înseamnă că în activitatea misionară trebuie să existe respect sincer faţă de identitatea fiecărui popor – limbă şi obiceiuri specifice. Sfinţirea trăsăturilor caracteristice fiecărui neam înseamnă dezvoltarea propriei voci dar şi însumarea lor – nu în sens monolitic, uniform – într-un imn doxologic comun („unitate în diversitate"). 3. *Încorporarea în Hristos*, înţeleasă nu ca „fugă mistică din lume", ci ca punctul de plecare al unei participări active la lucrarea lui Dumnezeu, ce posedă caracter universal. A trăi în perioada de tranziţie a lui „deja" şi „nu încă" (I In. 3, 2) înseamnă a anticipa vremurile eshatologice (I Pt. 4, 13 şi 5, 4); este o anticipare care nu are nimic de-a face cu pasivitatea socială ce caracterizează anumite tendinţe pietiste. Dimpotrivă, este o anticipare dinamică, căci împlinirea timpurilor eshatologice reclamă participarea noastră: este aceeaşi conlucrare „în Duhul Sfânt" pentru sfinţirea tuturor făpturilor, pentru recapitularea lor în Hristos şi „accesul" la Tatăl (Efes. 2, 18). Suntem „co-lucrători" ai lui Dumnezeu în dezvoltarea unităţii, a păcii şi a dragostei ce caracterizează planul Lui. Toată lucrarea noastră în lume reprezintă dezvoltarea virtualităţilor sădite în planul divin; ele trebuie să devină vizibile în educaţie, în opera de civilizare şi în progresul social. În textul din F. Ap. 17, 30 adverbul „acum" sugerează stringenţa lucrării misionare, necesitatea deschiderii faţă de lumea întreagă, căci totul constituie un „câmp misionar".

Relevanţa cărţii survine însă nu doar din învăţătura doctrinară pe care o expune, ci mai ales din transmiterea experienţei misionare bogate pe care a acumulat-o de-a lungul vieţii Arhiep. Yannoulatos, în Grecia, Africa şi Albania. Această experienţă misionară stă la baza celor scrise în această carte, deşi autorul, plin de smerenie, asemenea Părinţilor din vechime, lasă ca ea să licărească doar din când în când în ochii cititorului.

Parcurgând însă cu atenţie paginile cărţii de faţă, ne dăm seama de amploarea şi importanţa activităţii misionare a arhiep. Anastasie Yannoulatos: pe lângă numeroasele lucrări şi studii publicate (*Ortodoxia şi problemele lumii contemporane*, Bucureşti, 2003, *Duhurile M'ban'dua şi cultul acestora*, *Domnul Luminii. Dumnezeul triburilor din muntele Kenia*, *Various Christian Approaches to the Other Religions* şi *Islam. Abordare din perspectiva Istoriei Religiilor*), acesta a desfăşurat o lucrare misionară „în fapte" (cf. Mt. 12, 33): a lucrat ca Secretar General al Comitetului Executiv pentru Misiunea în Străinătate din cadrul Syndesmos (1958-1961) şi a fost fondator şi preşedinte al Centrului Misionar Inter-Ortodox *Porefthendes* (din 1961). A fost membru al Comitetului Internaţional pentru Studii Misionare al CMB (1963-1969), Secretar pentru relaţii şi cercetări misionare al Bisericilor Ortodoxe în cadrul CMB (Geneva, 1969-1971). A organizat şi condus Centrul pentru Studii Misionare al Universităţii din Atena (1971-1976) şi Centrul Inter-Ortodox al Atenei pentru Biserica Greciei (1971-1975). În pofida recomandărilor medicilor, el a vizitat Africa în mai multe rânduri (în 1967, 1968, 1974 şi 1978) iar în calitatea de *locumtenens* (1981-1990) al Mitropoliei de Eirenoupoleos (estul Africii: Kenia, Uganda, Tanzania) a condus organizaţia misionară ortodoxă. A hirotonit 62 de preoţi africani şi a binecuvântat 42 de cateheţi pentru 8 triburi africane. În acelaşi timp a susţinut lucrarea de traducere a Sfintei Liturghii în patru limbi africane; a lucrat pentru stabilirea a 150 de parohii ortodoxe şi pentru construcţia a zeci de biserici; a ridicat şapte puncte misionare şi a contribuit la crearea de şcoli şi clinici medicale.

În calitate de Arhiepiscop al Albaniei (din 1992 şi până azi), a avut o contribuţie decisivă în reconstruirea şi reînvierea Bisericii Ortodoxe Autocefale a Albaniei, ce fusese desfiinţată cu peste 23 de ani în urmă. Dintre realizări se cuvin a fi amintite: cele peste 400 de parohii organizate, înfiinţarea Academiei Teologice Ortodoxe „Învierea lui Hristos", educarea şi hirotonirea a peste 150 de clerici, înfiinţarea unui orfelinat, a unui centru pentru ajutorarea adolescenţilor, a 3 şcoli elementare şi a 17 şcoli de asistenţi medicali. La acestea se mai adaugă 2 licee bisericeşti, un liceu tehnic, 2 institute pentru pregătirea profesională şi Universitatea Logos, ca şi 50 de centre de tineret în diferite oraşe. A condus eforturile de traducere a cărţilor liturgice în limba albaneză. A construit 150 de noi biserici, a restaurat 60 de vechi biserici şi a reparat 160 de biserici distruse în timpul regimului comunist ateu. De asemenea, a ridicat 45 de centre eclesiastice, promovând şi construirea sau repararea de drumuri, apeducte, poduri, clinici sau şcoli. A dezvoltat intens activitatea caritabilă a Bisericii prin distribuirea a sute de tone de mâncare, haine şi medicamente. A promovat publicarea de ziare şi cărţi; a organizat o tipografie, o fabrică de lumânări, un studio iconografic pentru pictarea şi restaurarea icoanelor.

În concluzie, se cuvine a fi felicitat traducătorul şi editorul acestei cărţi, diac. Dr. Ştefan Lucian Toma, pentru excelenta iniţiativă de a publica în limba română valoroasa lucrare a Arhiepiscopului Anastasie Yannoulatos. Cititorul român interesat de teologia ortodoxă din a doua jumătate a secolului al XX-lea şi începutul secolului al XXI-lea are în cartea de faţă un compendiu sintetic al tuturor principiilor misionare după care s-a ghidat şi trebuie să se ghideze şi în viitor Bisericile ortodoxe autocefale. (Fără a putea insista aici, amintim modul divergent în care se prezintă activitatea misionară din perspectivă protestantă, respectiv romano-catolică: David Bosch, *Transforming Mission. Paradigm Shifts in Theology of Mission*, 1991, şi Stephen Bevans, Roger Schroeder, *Constants in Context. A Theology of Mission for Today*, 2004. Dacă prima lucrare insistă pe contextualizarea misiunii în funcţie de timpul şi spaţiul în care se desfăşoară aceasta, cea de-a doua reclamă necesitatea urmării unor „constante" cu valoare perenă în activitatea misionară. După cum s-a văzut, misiunea ortodoxă accentuează complementaritatea celor două dimensiuni ale misiunii.) Modul în care arhiepiscopul Anastasie îşi scrie lucrările este unul deosebit, plin de profunzimi teologice, dar, în acelaşi timp, simplu şi clar, vădind noblеţe sufletească şi intelectuală, totul ancorat pe un profund şi viguros duh creştinesc. Fără acest duh autentic, scripturistico-patristic, nu s-ar fi putut mărturisi cu curaj misiunea Ortodoxiei la adevărata sa dimensiune şi valoare, aşa cum se descrie în „Cuvântul traducătorului": „În lucrarea de faţă nu întâlnim o Ortodoxie închisă în sine, o Ortodoxie cuprinsă de frică în a dialoga cu societatea umană, în ansamblul ei, o Ortodoxie îngenuncheată de complexitatea problemelor societăţii moderne". Dimpotrivă, găsim „o Ortodoxie dinamică; o Ortodoxie cuprinsă de elanul dialogului cu fraţii creştini, de orice confesionalitate; o Ortodoxie căreia nu îi e teamă de ea însăşi; o Ortodoxie capabilă de a clădi punţi de comunicare; o Ortodoxie care a depăşit faza mimării lucrurilor pe care proclamă că le împlineşte; o Ortodoxie chemată să transfigureze orice formă de cultură contemporană" (p. 16).

Dr. Ciprian-Iulian TOROCZKAI

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE

Senior-editori: Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Editor:*** Pr. Dr. Savu Popa – *Consilier cultural*. ***Secretar de redacţie:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** P.S. Andrei Făgărăşanul, Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediţie on-line:*** Dragoş Boicu

ISSN 1223-8392

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2013 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403

Fondator:
Mitropolit Andrei Şaguna, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 161 • nr. 17-18

1 mai 2013

„HRISTOS, PAŞTELE NESTRICĂCIUNII – LUMII SPRE MÂNTUIRE”

Cuvânt pastoral la Învierea Domnului – 2013

***„Mântuitorul meu, Jertfa cea vie şi nejertfită, ca un Dumnezeu, pe Tine Însuţi, de voie aducându-Te Tatălui, ai sculat pe Adam cu tot neamul, înviind din mormânt.”* (Stihiră din Canonul Învierii)**

† IRINEU,
Arhiepiscop
al Alba Iuliei

Iubiţii mei fii sufleteşti,

Bucuria pascală, pe care Biserica Ortodoxă o evocă intens şi solemn în întreg cultul ei şi pe care o simţim mai ales în această zi a Învierii, *„praznic al praznicelor şi sărbătoare a sărbătorilor”*, este bucuria gustării vieţii veşnice şi fericirea vieţii viitoare de care ne învredniceşte Dumnezeu să ne împărtăşim prin arvună încă de pe acum.

„Acum toate s-au umplut de lumină, şi cerul, şi pământul, şi cele dedesubt”, cântăm cu bucurie în noaptea aceasta. Acum ne bucurăm de dragostea Ziditorului nostru aşa cum s-a bucurat Adam când Domnul Dumnezeu, cinstindu-l, l-a pus în raiul desfătării, făgăduindu-i viaţă fără de moarte şi desfătare de veşnicele bunătăţi, întru paza poruncilor Sale. Acum, raiul ni s-a deschis din nou, porţile iadului sunt sfărâmate, tiranul diavol este legat, moartea este biruită. Astăzi este mântuirea lumii, că a înviat Hristos, ca cel Atotputernic! Astăzi toţi suntem chemaţi să gustăm din ospăţul acesta, al dragostei dumnezeieşti, din această Cină tainică, în care Hristos, Paştele nostru, Jertfa cea vie şi nejertfită, ni Se dăruieşte ca hrană, mângâiere, întărire şi curăţie. Astăzi putem cunoaşte cinstea pe care ne-o arată Dumnezeu, grija Lui cea mare pentru noi şi dragostea Lui nemărginită.

De această iubire mare s-a depărtat Adam în rai, când a călcat porunca lui Dumnezeu. De această fericire s-a lipsit când a ascultat de sfatul şarpelui şi s-a lipit de plăcerile şi poftele acestei lumi. Aşa a căzut el din cinstea şi demnitatea de fiu şi a fost supus morţii, şi stricăciunii, şi ispitelor celui viclean. Astfel a intrat prin păcat moartea în lume, ca o despărţire nefirească a sufletului de trup, ca urmare a ieşirii omului din fericirea comuniunii cu Dumnezeu, prin depărtarea de Cel Care, prin harul Său, ţinea sufletul şi trupul omului într-o unitate şi armonie deplină. Dar Dumnezeu, în marea Sa iubire, nu a uitat zidirea Sa, nici nu Şi-a întors faţa Sa de la cel care se depărtase de El, ci, *„la plinirea vremii, El, pe pământ S-a arătat şi cu oamenii a petrecut şi din Sfânta Fecioară întrupându-Se, S-a smerit pe Sine, chip de rob luând, asemenea făcându-Se smeritului nostru trup, ca să ne facă pe noi asemenea chipului slavei Sale”*, cum ne rugăm în Liturghia Sfântului Vasile cel Mare. Moartea, stricăciunea, păcatul au intrat atât de adânc în fiinţa umană, încât nimeni, în afară de Dumnezeu, nu putea să vină în ajutorul omului căzut.

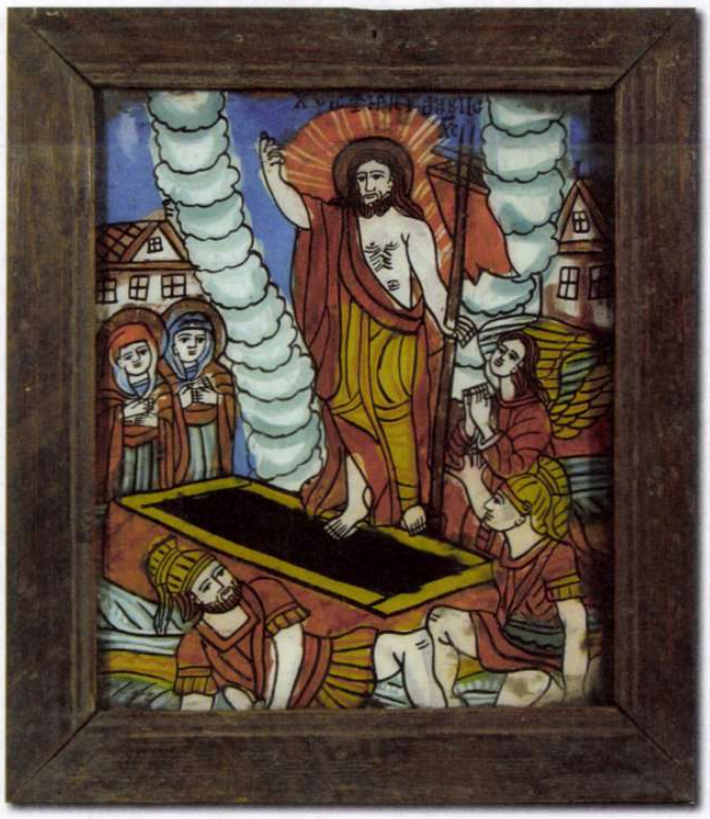

Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat şi a acceptat moartea, această stare nefirească de despărţire a sufletului de trup, pentru a da ocazie puterii Sale dumnezeieşti de a le uni din nou prin Înviere, ca printr-un cheag, pe cele despărţite, articulând la un loc ceea ce era rupt, spre o unire veşnică şi de nedesfăcut, după mărturia *Sfântului Grigorie de Nyssa*[1].

Mântuitorul a biruit moartea prin moarte, întrucât a primit-o de bunăvoie, din iubire şi din ascultare. Iubirea L-a făcut să moară, iubirea I-a dat biruinţa asupra morţii, iubirea a făcut din moartea Sa jertfa curată, bine mirositoare adusă pentru întreaga lume: *„Sângele vărsat pentru noi, preţiosul şi scumpul Sânge al lui Dumnezeu, al Arhiereului şi al Jertfei, cui şi pentru ce a fost vărsat?* – se întreabă Sfântul Grigorie de Nazianz. *Noi eram ţinuţi de cel rău, vânduţi păcatului după ce am primit în locul plăcerii stricăciunea. Dacă preţul a fost plătit nimeni altuia decât celui care ne stăpânea, eu mă întreb: cui a fost adus preţul acesta şi pentru care motiv? Dacă a fost plătit celui rău, cât ar fi de ruşinos! Hoţul ar fi primit nu doar un preţ de la Dumnezeu, ci pe Dumnezeu Însuşi ca preţ şi cerând astfel o răsplată prea scumpă pentru a lui tiranie, era mai drept să fim iertaţi. Dacă însă preţul*

(continuare în p. 2)

† Dr. LAURENŢIU STREZA,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Cuvânt pastoral la Sărbătoarea Învierii Domnului

Cinstitului nostru cler, cinului monahal şi bine-credincioşilor creştini din Eparhia noastră, har şi pace de la Dumnezeu, iar de la noi, părintească binecuvântare!

Iubiţi fii duhovniceşti,

Aşezat de către Dumnezeu în Grădina Raiului, omul a păcătuit, mâncând din fructul interzis. Din cauza neascultării sale, a intrat moartea în viaţa lui, care, apoi, a trecut la noi toţi, ca o moştenire a firii omeneşti înstrăinate de Dumnezeu (cf. Rom. 5, 12). Făcându-Se Om, Fiul lui Dumnezeu a luat asupra Sa păcatele lumii, le-a pironit pe cruce şi a biruit moartea cu moartea şi cu Învierea Sa cea de a treia zi (cf. I Cor. 15, 4). Atunci întristarea Apostolilor s-a preschimbat în bucurie.

Bucuria Învierii Mântuitorului nostru s-a revărsat asupra tuturor persoanelor care I-au urmat şi se revarsă asupra celor ce-I vor urma până la sfârşitul veacurilor. Cele dintâi inimi pătrunse de bucuria slăvitei Învieri au fost ale femeilor mironosiţe. Ele L-au văzut pe Iisus înviat, auzind din însăşi gura Sa minunatele cuvinte: „Bucuraţi-vă!” (Mt. 28, 9). Aceste femei au fost primele care au dat mărturie şi au vestit Învierea Domnului. Între ele, un loc de frunte îl ocupă Maria Magdalena (In. 20, 11-18).

Drept-măritori creştini,

Maria Magdalena era o femeie bogată din satul galilean Magdala, situat pe ţărmul vestic al Mării Tiberiadei. Ea făcea parte dintre femeile care L-au însoţit pe Iisus şi pe ucenici în lucrarea de evanghelizare, îngrijindu-se de nevoile grupului. Domnul a izgonit din ea pe cei şapte demoni care o stăpâneau (Mc. 16, 9). De acum înainte, Maria îşi va manifesta recunoştinţa pentru binele pe care i l-a făcut Domnul. Cu profundă compasiune, a stat sub crucea lui Hristos, când toţi ucenicii, cu excepţia lui Ioan, se ascunseseră de frică (Mc. 15, 40-41). După moartea Mântuitorului, a adus mirodenii la mormânt, ca să ungă respectuos trupul Celui mort. Ca şi ceilalţi următori ai Domnului, ea nu s-a aşteptat deloc la învierea Lui, dar s-a bucurat imens când L-a văzut înviat.

În dimineaţa acelei Duminici memorabile, Maria Magdalena a ajuns prima la mormânt şi l-a văzut gol. Apoi a vestit lui Petru şi lui Ioan cele întâmplate, întorcându-se cu ei la mormânt. După ce ucenicii au plecat, ea a zăbovit în urma lor plângând. Acum este momentul când ea vede doi îngeri şi, în final, Îl vede pe Hristos Însuşi Care înviase (In.

(continuare în p. 4)

„HRISTOS, PAŞTELE NESTRICĂCIUNII – LUMII SPRE MÂNTUIRE”

Cuvânt pastoral la Învierea Domnului – 2013

(urmare din p. 1)

a fost adus Tatălui, mă întreb, în primul rând: cum?, căci nu eram ţinuţi captivi de Acela, şi, în al doilea rând: de ce? Căci cum ar putea Sângele Unuia-Născut să fi bine plăcut Tatălui Care nu a vrut să îl primească pe Isaac adus ca jertfă de Avraam, ci a înlocuit acest sacrificiu uman printr-un berbec? Este evident că Tatăl acceptă această Jertfă a Fiului nu pentru că a cerut-o, nici pentru că a avut nevoie de ea, ci din iconomie, pentru că s-a cuvenit ca omul să fie sfinţit de umanitatea lui Dumnezeu, pentru că s-a cuvenit ca El Însuşi să ne elibereze pe noi, cei ţinuţi cu sila de tiran, şi spre Sine să ne readucă prin Fiul Cel Ce este Mijlocitor şi Care a împlinit aceasta spre cinstirea Tatălui, Căruia Se arată ascultător în toate... restul să fie venerat prin tăcere... Nimic nu poate egala minunea mântuirii mele: câteva picături de sânge au rezidit universul întreg”[2].

Aceasta este taina cea mare a acestui praznic: Iubirea cea negrăită a lui Dumnezeu Care vrea şi poate să lucreze curăţirea şi mântuirea lumii prin Sângele preacurat, prin Jertfa nepreţuită a lui Hristos, Mieluşelul cel neprihănit, Cel ce de voie pentru toţi S-a jertfit. În Canonul Învierii Îl numim pe Hristos *Mieluşel nevinovat*, aşa cum apare şi în Apocalipsă, pentru că doar prin analogie putem prezenta, potrivit minţii noastre, mărimea şi adâncimea unei astfel de Iubiri curate a Celui care doreşte să Se jertfească pentru cel care, prin păcat, s-a depărtat de ea.

„O, Taină neînţeleasă şi iubire negrăită, spune Sfântul Grigorie Teologul, *pe care mintea omului nu le poate cuprinde!”*[3] Murind din dragoste pentru toţi oamenii, Mântuitorul a biruit în Sine păcatul şi moartea, şi a curăţat firea noastră de toată întinăciunea. Acest val de iubire ce a ieşit şi iese continuu din preacuratul Său suflet, şi care a ridicat din moarte pe toţi cei aflaţi în iad şi i-a umplut de curăţia şi dragostea Sa, este însăşi Învierea. Cu această dragoste nemărginită pentru noi şi lipsită de orice egoism, care L-a făcut să Se uite pe Sine, Iisus Hristos a stricat legăturile morţii şi a vindecat firea noastră de orice urmă a păcatului, căci numai o jertfă neprihănită poate să sfinţească şi să cureţe, fiind biruinţa desăvârşită împotriva egoismului păcatului, cum spune Părintele Dumitru Stăniloae[4].

Din acest suflet preacurat şi plin de iubire dumnezeiască a strălucit, apoi, lumina care a înviat şi trupul Său din mormânt, iar această putere şi slavă a iradiat-o Hristos din trupul Său îndumnezeit încă de la primele Sale arătări după Înviere, când S-a făcut cunoscut ucenicilor într-o asemenea transparenţă luminoasă, încât a putut fi cunoscut doar de cei care I s-au deschis Lui prin credinţă şi prin dragoste. De aceea noi cântăm în această noapte sfântă: *„Să ne curăţim simţirile şi să vedem pe Hristos strălucind, cu neapropiata lumină a Învierii”.*

Aşadar, cel mai mare dar al Învierii lui Hristos este posibilitatea ca noi să fim capabili şi astăzi, după două mii de ani de la moartea şi Învierea Sa, să simţim în sufletele noastre această iubire jertfelnică care a distrus moartea şi a curăţat lumea întreagă de întinăciunea păcatului şi de tirania diavolului. Noi simţim azi în sufletele noastre curăţite prin lacrimile postului, că Trupul înviat al lui Hristos nu e numai un gaj dat nouă de Tatăl, că şi noi vom învia, ci acest fericit Trup pe care îl primim în Sfânta Împărtăşanie este, pentru noi mai ales, *un izvor* de viaţă dumnezeiască, un izvor de putere şi de curăţie, un izvor de înduhovnicire, care duce la învierea noastră. De acest izvor minunat se vorbeşte în Canonul Învierii, când auzim îndemnul: *„Veniţi să bem băutură nouă, nu din piatră stearpă făcută cu minuni, ci din izvorul nestricăciunii, cel izvorât din mormântul lui Hristos, întru Care ne întărim”.*

Iubiţi credincioşi,

Hristos s-a jertfit pentru noi şi am fost răscumpăraţi din viaţa noastră deşartă, nu cu lucruri stricăcioase, cu argint sau cu aur, ci cu Însuşi Scump Sângele Său, ca al unui *Miel nevinovat şi neprihănit* (I Petru 1, 18-19). Dacă El a murit pentru noi înseamnă că noi nu ne mai aparţinem nouă, ci viaţa noastră aparţine lui Dumnezeu. Acesta este un imperativ: nu putem face cu viaţa noastră ce dorim noi, ci ceea ce doreşte Cel care ne-a răscumpărat cu un preţ atât de mare. După ce am primit, prin Botez, puterea de a trăi o viaţă nouă, şi nu orice viaţă, ci viaţa lui Hristos, noi trebuie *„să umblăm întru înnoirea vieţii”* (Romani 6, 3-5), să lepădăm lucrurile întunericului şi să ne îmbrăcăm cu armele luminii, *„să umblăm cuviincios, ca ziua: nu în ospeţe şi în beţii, nu în desfrânări şi în fapte de ruşine, nu în ceartă şi în pizmă”; ci să ne îmbrăcăm în Domnul Iisus Hristos, iar grija de trup să nu o facem spre pofte*, aşa cum ne îndeamnă Sfântul Apostol Pavel (Romani 13, 13-14).

Acesta este imperativul pe care trebuie să îl urmăm: să ne îmbrăcăm cu puterea Învierii lui Iisus Hristos, să căutăm ajutorul Său, să răspundem iubirii Lui cu iubirea noastră, renunţând la noi înşine, cum a renunţat El la Sine. Lumea în care trăim are nevoie atât de mult de Hristos. Tot ce ne înconjoară ne ademeneşte, făcându-ne să ne legăm sufletele nu de Cel care ne-a răscumpărat, ci de plăcerile egoiste ale acestei lumi trecătoare. Iubim orice mai mult decât pe Hristos. Nu Îl simţim pe El ca pe o Persoană delicată Care ne iubeşte, Care Se interesează de noi şi Care S-a jertfit pentru noi. El nu are nevoie de nimic de la noi, ci doreşte ca noi să gustăm această iubire şi această putere a Învierii Lui. *„Dă-mi, fiule, inima ta!”* (Proverbe 23, 26), aceasta o cere Hristos de la noi. În acest scop a făcut El toate: a murit şi a înviat pentru ca să ne câştige iubirea, să ne facă fraţi ai Săi şi fii ai Tatălui, pentru ca şi noi, împreună cu El şi cu puterea de la El, să putem să ne orientăm toată simţirea şi tot cugetul nostru spre Dumnezeu, Izvorul a tot binele şi a toată bucuria.

Lipsa lui Hristos din viaţa noastră este o mare suferinţă. Toată lumea este, parcă, într-o mare agonie şi ne tot întrebăm de ce? Nu înţelegem de ce vin atâtea încercări materiale, necazuri nenumărate şi greutăţi de tot felul asupra noastră. Suntem tot timpul în căutare de soluţii, dar se pare că le căutăm acolo unde ele nu există. Am ajuns ca, noi toţi, să căutăm mângâierea existenţei noastre prin altceva decât *prin rugăciune şi milostenie, prin iubirea faţă de Dumnezeu şi faţă de aproapele nostru aflat în suferinţă*. Plăcerile amăgitoare şi goana după bani sunt lucrurile pentru care simţim că am vrea să trăim în lumea aceasta. Suferinţa noastră vine însă din faptul că, în toată ecuaţia existenţei noastre, Hristos Mântuitorul nu mai are loc, poate doar numai ca un „obiect” al cugetării noastre. Dumnezeu este „ceva”, şi nu Cineva, de care ne aducem aminte din când în când şi, mai ales, doar atunci când avem nevoie. Vrem să fim liberi, fără nicio obligaţie, ci doar cu drepturi depline, chiar şi asupra vieţii! De aceea, toate necazurile, suferinţele şi toate lipsurile ce vin peste noi sunt semne de alarmă ale judecăţii lui Dumnezeu că nu suntem pe calea cea bună. El ne arată că iubim cele pieritoare, trecătoare, ignorând singurul lucru nemuritor, adică iubirea Sa cea netrecătoare. Aceasta o spune frumos Sfântul Evanghelist Ioan care ne îndeamnă:

„Nu iubiţi lumea, nici lucrurile din lume. Dacă iubeşte cineva lumea, dragostea Tatălui nu este în el. Pentru că tot ce este în lume, adică pofta ochilor, pofta trupului şi trufia vieţii, nu sunt de la Tatăl, ci sunt din lume. Şi lumea trece şi pofta ei, dar cel ce face voia lui Dumnezeu rămâne în veac” (1 In 2, 15-17).

A sosit, poate, vremea ca, înainte de a fi prea târziu, să ne întoarcem la Dumnezeu, să facem voia Lui şi să devenim creştini adevăraţi, şi nu doar de circumstanţă, să împlinim poruncile Stăpânului, să păzim toate posturile, să Îl căutăm pe Dumnezeu în smerenie, simplitate şi milostenie, să căutăm viaţa simplă şi curată a părinţilor şi strămoşilor noştri ale cărei roade sunt dragoste, bucurie, îndelungă răbdare, discernământ, trezvie şi nădejde.

Dacă nu avem bogăţii materiale, de care suntem acuzaţi pe nedrept, să ne îmbogăţim în Dumnezeu, prin iubirea jertfelnică faţă de aproapele nostru, spre câştigarea mântuirii. Toate acestea sunt însă cu neputinţă fără *credinţă*; sunt însă cu putinţă celor ce *cred în Hristos şi în Învierea Lui.* Noi, credincioşii, va trebui să reînvăţăm noi înşine, şi să-i învăţăm pe cei din jurul nostru, virtuţile comunitare practice ale iubirii ce izvorăsc din credinţa în Învierea lui Hristos şi în învierea noastră. Fiindcă, *„precum Hristos a înviat din morţi prin slava Tatălui, aşa şi noi trebuie să umblăm întru înnoirea vieţii”* (Rom. 6, 4). Şi Dumnezeu nu ne va lăsa, va fi lângă noi, dacă nici noi nu vom uita să fim lângă El şi cu El în toate zilele vieţii noastre, prin *credinţă*, *nădejde* şi *iubire* (1 Co 13, 13).

Iubiţi fraţi creştini,

Aceasta e noaptea şi ziua Învierii Domnului – ziua veşnică pe care a făcut-o Domnul ca să ne bucurăm şi să ne veselim în ea.

Să transformăm timpul care ne-a mai rămas într-o nouă şansă de a-L găsi pe Dumnezeu şi de a ne regăsi pe noi înşine în Biserica lui Hristos cel Înviat, Domnul Vieţii.

Hristos cel Înviat e cu noi toţi! Pentru aceasta, vă adresăm tuturor îndemnul Sfântului Apostol Pavel, care să ne însoţească mereu: *„Privegheaţi! Staţi tari în credinţă! Îmbărbătaţi-vă! Întăriţi-vă! Toate ale voastre în dragoste să se facă!”* (1 Co 16, 13).

HRISTOS A ÎNVIAT!

Sărbători fericite! La mulţi şi fericiţi ani!

---

[1] Sfântul Grigorie de Nyssa, *Marea cuvântare catehetică*, PG 45, col. 45C.

[2] Sfântul Grigorie Teologul, *Cuvânt la Învierea Domnului*, PG 36, 653AC, 664A.

[3] *Ibidem.*

[4] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate şi comuniune în Liturghia Ortodoxă*, EIBMBOR, Bucureşti, 2004, p. 109.

† SOFRONIE,
episcop
al Oradiei

SCRISOARE PASTORALĂ LA MAREA SĂRBĂTOARE A CREŞTINĂTĂŢII ÎNVIEREA DOMNULUI – 2013

Cinstiţi părinţi şi iubiţi fii şi fiice duhovniceşti,

Salutul pascal, dimpreună cu imnul biruinţei lui Hristos Domnul asupra morţii, au darul şi puterea de a ne ridica pe toţi, din tristeţea şi robia morţii, la frumuseţea şi libertatea vieţuirii în nădejdea dobândirii propriei învieri şi, consecutiv, cu speranţa netrecătoare a moştenirii Împărăţiei cerurilor. Aceasta este o caracteristică a întregii creştinătăţi, de la începuturi şi până la sfârşitul veacurilor şi din toate locurile unde a fost şi este propovăduită Evanghelia Împărăţiei şi s-a întemeiat Biserica locală, în comuniune de credinţă, de rugăciune şi de rânduială bună, cu întreaga Biserică, cea una, sfântă, sobornicească şi apostolească.

Bucuria biruinţei Mântuitorului asupra morţii, prin propria Sa moarte şi intensitatea luminoasă a Sărbătorii sărbătorilor, prin învierea din morţi a Domnului Hristos şi dăruirea vieţii celor din morminte, au darul şi puterea de a aşeza Învierea în inima civilizaţiei creştine, aşezând pecete de neşters peste identitatea culturală a tuturor creştinilor, fii şi fiice ai Bisericii, cea una, sfântă, sobornicească şi apostolică, fraţi şi surori întreolaltă, sigilaţi ca pergamente vii, mărturisitoare, peste timp şi spaţiu, de-a lungul istoriei, ale adevărului nezdruncinat al învierii dintre cei morţi a Celui ce cu moartea Sa pe moarte a călcat. Astfel, cultura creştină este şi va rămâne în veac cultura învierii. Învierea Mântuitorului, începutul învierii noastre, este marca întregii culturi creştine, aşa cum, din punct de vedere spiritual, Biserica Ortodoxă este Biserica Învierii.

Adevărul de necontestat al culturii creştine ca şi cultură a învierii este coordonata de neşters a drumului prin istorie al neamurilor numite după numele lui Hristos. Şi poporul nostru, în bimilenara-i existenţă, a fost, este şi va rămâne un neam al Învierii, pe care a mărturisit-o de-a lungul anevoiosului său pelerinaj prin vremuri, chiar şi în timpurile de bejenie, la vreme de năvăliri barbare şi pustiiri ale vetrelor strămoşeşti, dar şi în vremi mai apropiate, de cotropire spirituală şi subtilă, sau chiar grosolană, asuprire a credinţei. În tot întinsul călătoriei sale prin istorie, şi neamul românesc, la fel ca şi alte neamuri de Hristos iubitoare, a rămas un popor mărturisitor al Învierii, iar cultura noastră naţională va dăinui, în esenţa ei, în identitatea ei profundă, ca o cultură marcată de Înviere, o cultură cu incontestabile rădăcini creştine, sub pecetea Învierii.

Ceea ce este valabil pentru neamuri, este adevărat şi pentru mai micile comunităţi, parohiale sau mănăstireşti, dar şi pentru bisericile domestice, familiile creştine şi, mai mult, pentru călătoria prin viaţă, pelerinajul prin istorie, trecerea prin lume, a fiecărui credincios de Hristos iubitor şi martor duhovnicesc al Învierii Mântuitorului, mărturisitor neobosit al identităţii sale culturale, de om ce crede în Învierea Domnului şi-şi manifestă, prin viaţă, apartenenţa sa la cultura învierii, simbolul puternic al civilizaţiei creştine, întemeiate sub cupola Bisericii şi adăpate neîncetat de neadormita şi mereu însufleţita propovăduire a Evangheliei Împărăţiei cerurilor.

Izvorul nesecat, sursa inepuizabilă de energie, forţa imbatabilă care este motorul călătoriei prin istorie sub semnul Învierii, este Însuşi Cel ce a zis despre Sine că este Calea (Ioan 14, 6), Cel ce călătoreşte împreună cu noi pe valurile istoriei, Păstorul şi Arhiereul sufletelor noastre, Uşa prin Care intrăm în întinderile bogate în strălucire vieţă duhovnicească din Împărăţia cea fără de sfârşit, a vieţii fără de moarte: *„Eu sunt uşa oilor”* (Ioan 10, 7). *„Eu sunt uşa: de va intra cineva prin Mine, se va mântui; şi va intra şi va ieşi şi păşune va afla”* (Ioan 10, 9).

Preaiubit popor al lui Dumnezeu,

În marea cuvântare de despărţire de învăţăceii Săi, la Cina cea de Taină, la întrebarea apostolului Său Toma, *„Doamne, nu ştim unde Te duci; şi cum putem şti calea?”* (Ioan 14, 5), Domnul *„Iisus i-a zis: Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine”* (Ioan 14, 6). Într-adevăr, înţelegem că El este Calea noastră spre mântuire şi, totodată, şi Uşa, poarta prin Care

intrăm în viaţa cea veşnică a Împărăţiei cerurilor. Numai că anevoios lucru este a călători prin lume străină către Patria cerească, pentru că tot El ne învaţă că *„strâmtă este poarta şi îngustă este calea care duce la viaţă şi puţini sunt care o află”* (Matei 7, 14).

Şi, totuşi, nu avem voie să deznădăjduim, pentru că Tatăl L-a trimis pe Fiul Său în lume, să Se facă Fiul Omului, pentru noi, oamenii şi *„pentru a noastră mântuire”*, aşa cum mărturisim şi în Crez, iar adevărul dumnezeiesc ne este atât de lămurit arătat de Domnul Iisus, în convorbirea Sa cu Nicodim, încât orice deznădejde păleşte şi orice atac demonic cade răpus, *„căci Dumnezeu aşa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viaţă veşnică”* (Ioan 3, 16). Cel ce l-a făcut pe om nu rămâne indiferent la suferinţele celui pe care l-a creat, pentru a domni şi stăpâni peste natură, conform demnităţii la care a fost chemat dintru început: *„şi a zis Dumnezeu: ‹‹Să facem om după chipul şi după asemănarea Noastră, ca să stăpânească peştii mării, păsările cerului, animalele domestice, toate vietăţile ce se târăsc pe pământ şi tot pământul!›› Şi a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut: a făcut bărbat şi femeie”* (Facerea 1, 26-27).

Şi deşi omul a căzut în păcat, Tatăl Îl trimite pe Fiul Său în lume în vederea mântuirii, nu a judecăţii, *„căci n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci ca să se mântuiască prin El lumea”* (Ioan 3, 17). Iar judecata este că Cel fără de păcat a murit pe cruce, pentru noi, cei mulţi şi păcătoşi, pentru ca adevărul iubirii divine să-l scoată pe om din robia morţii, spre viaţa veşnică. Taina iubirii dumnezeieşti se descoperă prin credinţă şi are efect doar asupra celor care cred în Cel trimis de Tatăl, *„plin de har şi de adevăr”* (Ioan 1, 14). *„Cel ce crede în El nu este judecat, iar cel ce nu crede a şi fost judecat, fiindcă nu a crezut în numele Celui Unuia-Născut, Fiul lui Dumnezeu. Iar aceasta este judecata, că Lumina a venit în lume, şi oamenii au iubit întunericul mai mult decât Lumina. Căci faptele lor erau rele”* (Ioan 3, 18-19).

Aşadar, pentru ca adevărul iubirii dumnezeieşti să lucreze în noi, să ne luminăm mintea şi simţirile, sufletul şi viaţa, înţelegând mai temeinic de ce a venit, trimis de Tatăl în lume, la noi, Fiul şi Cuvântul veşnic al Tatălui şi *„S-a făcut trup şi S-a sălăşluit între noi şi am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har şi de adevăr”* (Ioan 1, 14). Deoarece *„Cuvântul era Lumina cea adevărată, Care luminează pe tot omul care vine în lume”* (Ioan 1, 9). El Însuşi mărturiseşte despre Sine, înaintea lui Pilat: *„Eu spre aceasta M-am născut şi pentru aceasta am venit în lume, ca să dau mărturie pentru adevăr; oricine este din adevăr ascultă glasul Meu”* (Ioan 18, 37). Şi, deşi Pilat Îl întreabă *„Ce este adevărul?”* (Ioan 18, 38), prin simplul gest al guvernatorului, de a ieşi din nou la iudei şi a mărturisi înaintea lor: *„Eu nu găsesc în El nicio vină”* (Ioan 18, 38), se poate vedea că Pilat a priceput ceva din taina Celui ce a zis despre Sine *„Eu sunt Adevărul”*. Aşa cum, de altfel, vorbind tot despre adevăr, a zis *„către iudeii care crezuseră în El: Dacă veţi rămâne în cuvântul Meu, sunteţi cu adevărat ucenici ai Mei; şi veţi cunoaşte adevărul, iar adevărul vă va face liberi”* (Ioan 8, 31-32). Şi iarăşi: *„dacă Fiul vă va face liberi, liberi veţi fi într-adevăr”* (Ioan 8, 36).

Legătura dintre adevăr şi lumină o arată Domnul şi atunci când învaţă că *„cel care lucrează adevărul vine la Lumină, ca să se arate faptele lui, că în Dumnezeu sunt săvârşite”* (Ioan 3, 21). Dar, pentru a întări că adevărul nu este doar o noţiune filosofică, aşa cum retoric se întreba Pilat şi nici doar o vieţuire morală, dreaptă, cum practicau virtuoşii din vechime, ci stăruind pe dimensiunea personală şi trimiţând la valoarea duhovnicească şi sfinţitoare, harică, a adevărului, Mântuitorul, Adevărul dumnezeiesc întrupat, în convorbirea cu femeia samarineancă, vorbeşte despre închinarea *„în duh şi în adevăr”*: *„dar vine ceasul, şi acum este, când adevăraţii închinători se vor închina Tatălui în duh şi în adevăr, că şi Tatăl astfel de închinători Îşi doreşte. Duh este Dumnezeu, şi cei ce I se închină trebuie să I se închine în duh şi în adevăr”* (Ioan 4, 23-24). Şi, în marea rugăciune dinainte de pătimiri, pentru Sine, pentru apostoli şi pentru toţi credincioşii, Se roagă Tatălui, pentru discipolii Săi: *„Sfinţeşte-i pe ei întru adevărul Tău; cuvântul Tău este adevărul”* (Ioan 17, 17) şi, mai apăsat:

(continuare în p. 4)

SCRISOARE PASTORALĂ LA MAREA SĂRBĂTOARE A CREŞTINĂTĂŢII ÎNVIEREA DOMNULUI – 2013

(urmare din p. 3)

„Pentru ei Eu Mă sfinţesc pe Mine Însumi, ca şi ei să fie sfinţiţi întru adevăr” (Ioan 17, 19).

Binecinstitori creştini, de Hristos iubitori,

Bunătatea divină, căci, să recunoaştem, din bunătate Tatăl L-a trimis pe Fiul la noi, face ca înţelegerea noastră să fie luminată, pentru a ne împărtăşi de marile şi cereştile daruri aduse de Cuvântul întrupat în lume. Şi dacă El S-a descoperit că este *„Calea şi Adevărul şi Viaţa”*, vom căuta şi noi să primim în vieţile noastre, în efemera noastră existenţă pământească, pentru a intra cum se cuvine, pregătiţi, în viaţa cea veşnică, adevărul cuvintelor nemuritoare ale Cuvântului înomenit, venit pe pământ pentru a ne sui pe noi la ceruri, pentru a ne da viaţă, pentru a ne păstori la păşunile pururea verzi, înverzite şi străvezii ale Împărăţiei netrecătoare. *„Adevărat, adevărat zic vouă: Cel ce ascultă cuvântul Meu şi crede în Cel ce M-a trimis are viaţă veşnică şi la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viaţă. Adevărat, adevărat zic vouă, că vine ceasul, şi acum este, când morţii vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu şi cei ce vor auzi vor învia. Căci precum Tatăl are viaţă în Sine, aşa I-a dat şi Fiului să aibă viaţă în Sine; şi I-a dat putere să facă judecată, pentru că este Fiul Omului. Nu vă miraţi de aceasta că vine ceasul în care toţi cei din morminte vor auzi glasul Lui, şi vor ieşi cei ce au făcut cele bune, spre învierea vieţii, iar cei ce au făcut cele rele, spre învierea osândirii”* (Ioan 5, 24-29).

Iisus Hristos Domnul, Viaţa noastră, a venit, deci, în lume, pentru ca noi să ieşim din moarte la viaţă. El, Păstorul cel Bun, a venit pentru a ne dărui, păstoriţilor Săi, viaţă veşnică, primită de noi prin jertfa Sa, a Mielului lui Dumnezeu, Care Şi-a dat viaţa pentru noi: *„Eu sunt Păstorul cel bun. Păstorul cel bun Îşi pune sufletul pentru oile Sale”* (Ioan 10, 11). El ne scoate, pe cei ce-I urmăm Calea, la Adevăr şi Lumină, spre Viaţa eternă. *„Oile Mele ascultă de glasul Meu, şi Eu le cunosc pe ele, şi ele vin după Mine. Şi Eu le dau viaţă veşnică şi nu vor pieri în veac, şi din mâna Mea nimeni nu le va răpi”* (Ioan 10, 27-28). Ascultarea de Păstorul cel Mare, păzirea poruncilor Lui, sunt, aşadar, garanţia zdrobirii morţii şi certitudinea vieţii întru nemurire. *„Adevărat, adevărat zic vouă: Dacă cineva va păzi cuvântul Meu, nu va vedea moartea în veac”* (Ioan 8, 51).

Din bunătate, Tatăl L-a trimis pe Fiul Cel împreună-veşnic cu Tatăl şi cu Duhul, să Se facă om, Noul Adam, venit să împlinească nu voia Sa, ci pe a Tatălui: *„pentru că M-am coborât din cer nu ca să fac voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis pe Mine. Şi aceasta este voia Celui ce M-a trimis, ca din toţi pe care Mi i-a dat Mie să nu pierd pe nici unul, ci să-i înviez pe ei în ziua cea de apoi. Că aceasta este voia Tatălui Meu, ca oricine vede pe Fiul şi crede în El să aibă viaţă veşnică, şi Eu îl voi învia în ziua cea de apoi”* (Ioan 6, 38-40). Prin urmare, Cel ce a înviat din morţi, *„cu moartea pe moarte călcând”*, ne va învia şi pe noi în ziua cea de apoi, scoţându-ne din moarte la viaţă, de la întuneric la lumină, de la osândă la libertate şi adevăr, pe calea deschisă de El, prin însăşi Învierea Sa din morţi.

Pentru a putea, însă, dobândi darurile bunătăţii dumnezeieşti, se cuvine ca şi noi, la rându-ne, să fim buni şi iertători cu semenii noştri, chiar şi cu cei care ne fac rău, ne vatămă sau ne prigonesc, ne urăsc sau ne pricinuiesc tot felul de neajunsuri. Exerciţiul iubirii aproapelui, până la măsura iubirii vrăjmaşilor noştri, ne este cerut de Însuşi Mântuitorul, în memorabila Predică de pe munte: *„iubiţi pe vrăjmaşii voştri, binecuvântaţi pe cei ce vă blestemă, faceţi bine celor ce vă urăsc şi rugaţi-vă pentru cei ce vă vatămă şi vă prigonesc, ca să fiţi fiii Tatălui vostru Celui din ceruri, că El face să răsară soarele peste cei răi şi peste cei buni şi trimite ploaie peste cei drepţi şi peste cei nedrepţi”* (Matei 5, 44-45). Pentru că dacă Dumnezeu este bun, până la măsura extremă, de a-Şi sacrifica pe Unicul Său Fiu, fără de păcat, pentru mântuirea noastră, şi noi, la rândul nostru, pentru a putea moşteni bunătăţile făgăduite, suntem poftiţi de Învăţătorul să fim buni, sfinţiţi prin îndelunga lucrare a harului Duhului Sfânt, spre desăvârşirea poruncită de Cuvântul întrupat: *„fiţi, dar, voi desăvârşiţi, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârşit este”* (Matei 5, 48). Pentru că în bunătate şi în iertare stă ascunsă cheia mântuirii noastre, secretul dobândirii vieţii veşnice, taina moştenirii Împărăţiei cerurilor. *„Că de veţi ierta oamenilor greşelile lor, ierta-va şi vouă Tatăl vostru Cel ceresc; iar de nu veţi ierta oamenilor greşelile lor, nici Tatăl vostru nu vă va ierta greşelile voastre”* (Matei 6, 14-15).

Dar oare cum am putea să nu fim buni, blânzi şi iertători, când am dobândit marea cinste de a intra, prin înomenirea Cuvântului veşnic al Tatălui, în familia lui Dumnezeu? Pentru că Tatăl nu ne-a lăsat pe noi, cei mulţi şi neascultători, în *„latura şi în umbra morţii”*, ci L-a trimis pe Fiul Său să Se facă om, să Se înomenească, să Se nască dintr-o fecioară, Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, Maica Domnului şi Maica noastră duhovnicească, Noua Evă, Sora noastră în umanitate, Preacurata şi pururea Fecioara, Maica Precistă. Iar dacă Fiul Tatălui S-a făcut, *„pentru noi oamenii şi pentru a noastră mântuire”*, Fiul Omului, Noul Adam, întru toate asemenea nouă, afară de păcat, Fratele nostru în umanitate, Păstorul sufletelor noastre, Învăţătorul şi Arhiereul veşnic şi Mare, noi am devenit, prin continua lucrare a Duhului Sfânt, născuţi din nou, din apă şi din Duh, fraţii Săi în umanitate, fii duhovniceşti ai Tatălui, cu toţii, fraţi şi surori din marele neam omenesc, fiii lui Adam şi fiicele Evei, fii şi fiice duhovniceşti ai Noii Eve, Preacurata Fecioară Maria, Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, înfiaţi în Duhul Sfânt, prin Fiul Omului, Noul Adam, Cuvântul întrupat al Tatălui, am devenit şi noi, prin Domnul Iisus Hristos, fii duhovniceşti ai Celui Preaînalt, cu toţii, Tatăl şi Fiul şi Duhul Sfânt, Treimea Cea deofiinţă şi nedespărţită, şi noi, smeriţii credincioşi şi cinstitori ai Fiului, închinători în Duh şi în Adevăr, prin negrăita lucrare a Duhului Sfânt, aceeaşi familie sfântă, fără confuzie însă, la fel cum în Persoana Fiului şi Cuvântului întrupat, cele două firi, divină şi umană, sunt unite în chip neamestecat, neschimbat, neîmpărţit şi nedespărţit.

Într-o asemenea, duhovniceşte ameţitoare perspectivă, a familiei divine şi umane, prin Cuvântul divin înomenit, Vă îmbrăţişez frăţeşte pe toţi şi Vă zic, iarăşi şi neobosit, *Hristos a înviat!*

Cuvânt pastoral la Sărbătoarea Învierii Domnului

(urmare din p. 1)

20, 12 şi 14). La început nu L-a recunoscut, căci mâhnirea o orbise. Ea nu putea să-L vadă pentru că nu se aştepta să-L vadă. Dar în clipa în care Iisus a strigat-o pe nume: „Maria!” (In. 20, 16), ea L-a recunoscut. Ne imaginăm câtă iubire a inundat inima acestei galileence când L-a auzit pe Mântuitorul rostindu-i cu afecţiune numele.

A urmat o convorbire între ei (In. 20, 16-17). Această scenă emoţionantă a întâlnirii lui Iisus cu Magdalena este comemorată într-un paraclis aflat în partea de nord-est a rotondei Bazilicii Sfântului Mormânt. Aici pelerinul şi orice creştin înţeleg că iubirea acestei femei pentru Dumnezeu a fost răsplătită prin aceea că Hristos a acceptat-o în preajma Lui şi acceptă să-L vestească pe El altora. Viaţa Sfintei Maria Magdalena ne învaţă clar că părerea de rău pentru păcatul săvârşit şi pocăinţa sunt cele mai preţioase daruri, întrucât ele pot să aprindă inima omului cu iubire delicată pentru Hristos până la a spune: „Mie, a vieţui este Hristos” (Filip. 1, 21).

După Înălţarea Domnului, asemenea Sfinţilor Apostoli, ea s-a ostenit pentru răspândirea credinţei, semănând în suflete cuvântul dumnezeiesc pe care-l auzise chiar din gura Mântuitorului. O tradiţie pioasă ne spune că ea ar fi ajuns până la Roma, unde l-ar fi luminat pe împăratul Tiberiu, vorbindu-i despre Iisus, Împăratul cerurilor. Întorcându-se de la Roma, ea s-ar fi oprit la Efes, ajutându-l pe Sfântul Apostol Ioan în vestirea Evangheliei. Acolo şi-a încheiat viaţa, rămânând pentru creştini o pildă vie de iubire devotată faţă de Hristos Cel răstignit şi înviat.

Credinţa Sfintei mironosiţe nu era complicată, dar era directă şi autentică. Ea dorea mai mult să creadă şi să asculte, decât să înţeleagă totul. Mântuitorul a apreciat această credinţă de copil neprihănit, arătându-i-Se mai întâi ei şi încredinţându-i ei primul mesaj al Învierii Sale. Această femeie energică, grijulie, generoasă şi iubitoare a devenit mărturisitoarea Învierii, eroina Nopţii de Paşti. Privind la exemplul ei, se cuvine să-L recunoaştem pe Iisus ca Învăţător dumnezeiesc – „Rabuni” (In. 20, 16) – şi, totodată, să ne bucurăm de înviere, făcând şi pe alţii părtaşi la bucuria pascală.

Iubiţi credincioşi,

Biserica Ortodoxă Română a proclamat anul 2013 *An omagial al Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena.* Acum se împlinesc 1700 de ani de când a fost emis Edictul de la Milano (313), prin care Împăratul Constantin recunoaşte oficial religia creştină, pentru ca, puţin mai târziu, să hotărască generalizarea serbării Duminicii, ziua în care „Hristos a înviat din morţi prin slava Tatălui” (Rom. 6, 4). Împărăteasa Elena merge la Ierusalim, unde descoperă Sfânta Cruce a răstignirii, iar pe locul îngropării Domnului ridică *Biserica Sfântului Mormânt.* Prin toate acestea, Sfinţii Împăraţi „întocmai cu Apostolii” s-au dovedit „martori” ai Învierii (cf. Fapte 3, 15), inaugurând o epocă de pace şi libertate în întreg Imperiul creştin.

Trăim astăzi într-o lume redevenită păgână, în care mulţi sunt victime ale păcatului şi ale necurăţiei, o lume în care drepturile omului sunt călcate în picioare, iar nedreptăţile cresc şi violenţele explodează ameninţătoare. Numai credinţa în Învierea lui Hristos poate să ne dea luciditate şi sens, speranţă şi bucurie. Numai credinţa în Învierea lui Hristos poate tămădui pe cei răniţi de păcat, care „se potrivesc acestui veac” (cf. Rom. 12, 2), adică acestei lumi contingente. Iată de ce Mântuitorul nostru ne cere ca noi să fim martori credincioşi ai Săi, care, asemenea Sfintei Maria Magdalena, să putem spune, fericiţi, că „L-am văzut pe Domnul” (cf. In. 20, 18). Această fericire v-o doresc tuturor, de Sfintele Paşti şi întotdeauna!

Cuvânt pastoral la Sărbătoarea Învierii Domnului

† Arhiepiscop
IOAN SELEJAN
al Episcopiei
Covasnei
şi Harghitei

„Bucurați-vă pururea întru Domnul! Şi iarăşi zic: Bucurați-vă!” (Filipeni 4, 4)

Iubiți fii duhovniceşti,

Hristos a înviat!

Aceasta este vestea cea bună pe care ne-au adus-o doi îngeri care străjuiau mormântul gol şi giulgiurile zăcând.

La Mormânt s-au întâlnit în acel moment Creatorul cu îngerii şi cu omul înlăcrimat. Hristos dialoghează cu lacrimile omului: „Zis-a ei Iisus: Femeie, de ce plângi? Pe cine cauți ?” (Ioan 20,15).

Acestea sunt două întrebări existențiale la care trebuia dat un răspuns. Mironosița L-a căutat pe Hristos în mormânt.

Îngerii o întreabă şi ei: „Femeie, de ce plângi? Pe cine cauți?” (Ioan 20, 13).

Iată, ea a venit la mormânt cu miresme să ungă trupul lui Iisus, dar nu L-a aflat.

Unde era Hristos? Unde era Învățătorul pe Care Îl urmase până în urmă cu trei zile?

Oare S-a ascuns Hristos de îndurerata Sa Maică, de Apostoli, de ucenicii Săi, de femeile mironosițe, de orbii cărora le-a dat vederea, de cei uscați pe care i-a vindecat, de cei ce L-au iubit?!

Oare Se ascunde Hristos de noi ca să nu-L găsim?! A părăsit oare Hristos lumea?!

Nu!

Dar unde L-a găsit totuşi mironosița?

Printre lacrimi!

Iată unde Se ascunde şi azi Hristos de noi!

Lacrima este primul rod al omului. Adam, când a fost izgonit din Rai, a plâns, a lăcrimat.

Dumnezeu este izvorul vieții, iar de atunci, omul, prin har, devine izvorul lacrimilor.

O stâncă, decât să lăcrimeze, mai bine crapă.

Omului, însă, Dumnezeu i-a dat darul lacrimilor, aşa cum i-a dat trandafirului, pe lângă frumusețe, şi spinii durerii.

Omul, din starea lui paradisiacă, ajunsese un trandafir trist.

Iubiți frați şi surori în Domnul,

M-am întâlnit şi eu cu Hristos, într-o zi, pe cărările pământeşti şi m-a întrebat: fiule, de ce nu plângi şi de ce nu Mă cauți?

Şi I-am zis: Doamne, oare pe mine m-ai plămădit din stâncă şi nu pot lăcrima?!

Doamne, mai frământă-mă o dată, dar Te rog, pune într-a mea țărână şi o picătură din scumpul Tău Sânge ce l-ai vărsat pe Crucea Golgotei, ca să pot plânge şi eu şi ca să Te pot căuta!

Doamne, caută-ne Tu şi dă-ne darul lacrimilor pe care l-ai dat mironosiței!

Pământul este paradisul unde a venit Hristos să Se răstignească pentru mine.

Când a pătimit şi S-a jertfit Hristos pentru noi, la Ierusalim era primăvară, era timpul când oamenii îşi sădeau un pom în grădină.

Venind la a Sa Patimă de bunăvoie, Hristos dorea să-Şi sădească şi El un pom, dar neavând grădină, S-a dus să-l sădească pe stânca Golgotei. Doar acolo mai era un loc şi pentru El.

Pomul pe care l-a sădit Hristos era pomul Crucii. Acel pom Îl va rodi pe Hristos Euharistic. Din roada acestui pom, ne cheamă Hristos, la fiecare Sfântă Liturghie, să gustăm, ca să nu mai murim niciodată.

Pomul din care gustase Adam în Rai s-a uscat.

Hristos, însă, a sădit pe Golgota Pomul Vieții, Pomul Crucii, pomul iubirii divine. Acesta, iubite frate creştine, nu mai este pomul oprit: „Din toți pomii din Rai poți să mănânci, iar din pomul cunoştinței binelui şi răului să nu mănânci, căci, în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreşit!” (Facere 2, 16-17), ci pomul chemării tale la care să vii, din care să te hrăneşti şi la umbra căruia să te odihneşti în pacea lui Hristos.

Întinde-ți brațul şi frânge şi tu din Rodul Crucii.

Pe Golgota au fost sădite trei cruci, dar nu în numele Treimii, ci al urii, al răzbunării.

Hristos, pe Cruce, Şi-a întins brațele unei lumi întregi pe care o iubea, căci era a Sa creație. Dar nimeni n-a venit, nimeni n-a răspuns iubirii Sale, decât un tâlhar.

Tâlharului de-a dreapta nu i-a fost ruşine să dea mâna cu Hristos, deşi era însângerată şi pe cap avea o cunună de spini.

Tâlharul de-a stânga şi-a zis în sine: „Să dau eu mâna cu Osânditul”?! Şi apoi inima lui se făcu stâncă.

Dacă femeia mironosiță L-a găsit pe Hristos printre lacrimi, iată că tâlharul L-a găsit pe Hristos pe Cruce.

Tâlharul n-a avut ca prioritate, în acel moment al vieții sale, ca cineva să vină să-i scoată cuiele din mâini şi din picioare şi să-i lege rănile, ci dorința sa arzătoare era ca Hristos să-l pomenească în Împărăția Sa.

Dorea să dobândească şi el Împărăția lui Hristos. El nu se îndoieşte nicio clipă că Hristos ar fi Împăratul Cerului, chiar dacă acum, era ca şi el, pe acelaşi tron al Crucii, deşi nu purta coroană de aur, ci de spini. „Şi zicea lui Iisus: Pomeneşte-mă, Doamne, când vei veni întru împărăția Ta. Şi Iisus i-a zis: Adevărat grăiesc ție, astăzi vei fi cu Mine în Rai.” (Luca 23, 42-43)

Sunt azi mulți oameni care mor fără speranță. Tâlharul credea totuşi că este o ființă eternă. Câtă linişte pe fața tâlharului! Câtă bucurie a fost apoi în inima lui când Hristos i-a spus: „Astăzi vei fi cu Mine în Rai!” (Luca 23, 42-43).

Golgota se află la o margine de lume unde se mai poate auzi şi azi suspinul Crucii.

Golgota spune lumii întregi drama prin care Hristos a mântuit lumea.

Hristos, pe Cruce, Se aduce pe Sine Jertfă Tatălui pentru noi, pentru iertarea noastră, pentru mântuirea noastră. Unul din tâlhari se mântuieşte pe cruce, iar celălalt cade pe cruce, aşa cum a căzut Adam în Rai.

Iubiți frați creştini,

Suntem toți botezați în numele Sfintei Treimi şi venim la sfânta biserică. Să luăm aminte la tâlharul care s-a mântuit pe cruce şi la cel care a căzut pe cruce. Să nu cădem şi noi din Biserică, ci prin ea să dobândim Împărăția lui Hristos cel Înviat.

În Săptămâna Patimilor, la Ierusalim, mulțime de credincioşi au mers în duh de rugăciune şi pocăință pe Drumul Crucii: de la Pretoriu până la Golgota.

Aşa a rămas în tradiția ierusalimiteană denumirea acestui ultim drum pe care l-a făcut Hristos pe pământ.

Dar i-am mai putea spune şi drumul iubirii, căci pe acest drum Şi-a arătat Fiul lui Dumnezeu – Hristos – iubirea Sa față de lume.

Până unde merge iubirea Sa față de noi?!

Până la Răstignire!

Pe acest drum, Hristos mă ducea pe mine pe umărul Său, dar nu El era rănitul, ci eu. De aceea, omul, în fața Crucii, devine o lacrimă din Iordanul veşniciei.

Hristos n-a căzut pe Cruce, ci a dus-o până la Tatăl şi pe ea a pus toate păcatele noastre: „Tată, iartă-i că nu ştiu ce au făcut!” (cf. Luca 23, 34).

După cum patria începe pe brațele mamei, tot aşa şi Împărăția lui Dumnezeu începe pe brațele lui Hristos răstignite pe Crucea de pe Golgota.

Iubiților, odată cu Învierea Domnului, timpul a căzut din calendar în veşnicie.

Omul nu mai moare, căci Hristos a biruit moartea, iar omul cade din timp în veşnicie.

De azi, timpul nu mai poate stinge veşnicia, nu mai poate stinge iubirea lui Dumnezeu.

Aşa cum a fost semănat în mormânt de Iosif din Arimateea şi apoi a înviat, prin Jertfa Sa, Hristos ne-a semănat şi pe noi în veşnicie.

De azi, moartea a fost scoasă afară din infinit, iar noi murim înviind în Hristos.

Pe cruce, tâlharul a fost condamnat la moarte. Hristos, însă, îl condamnă la veşnicie şi îl exilează în iubirea Sa.

Pe Cruce, Hristos scrie ecuația celei mai mari iubiri: „Eu” sunt „tu” – adică Eu, azi, Mă jertfesc până la moarte pentru tine.

Când voi fi şi eu „tu”?! Când vom trece de la egocentrism la altruism?!

Când vom trece de la heliocentrism la hristocentrism, de la egoism la iubire?!

Crucea este o culme a geometriei romane. Pe ea, Îl vedem pe Hristos, cu brațele întinse, Care ne descoperă îmbrățişarea universală a iubirii Sale.

Crucea este altarul iubirii lui Dumnezeu.

Prin Cruce, noi evadăm din viață în iubire.

Crucea de pe Golgota este un mare semn în univers. Până aici merg toți pământenii. De aici, drumul veşniciei se despică în două: unul urcă, iar celălalt coboară în adâncul durerii.

Hristos arată cu brațele Sale sensurile vectoriale ale vieții omului.

Un mare istoric al Antichității spunea că „dacii îşi zidesc munții”.

Hristos a început zidirea Bisericii Sale pe Muntele Golgotei, El fiind „Piatra din capul unghiului” (cf. Matei 21, 42; Efeseni 2, 20).

După cum casa părintească este un spațiu al permanenței, Biserica este un spațiu al veşniciei.

Pe Golgota, putem spune că a început rezidirea lumii, căci opera lui Dumnezeu nu poate fi retuşată.

(continuare în p. 7)

CUVÂNT PASTORAL
la Sărbătoarea Învierii Domnului

† GURIE,
episcop al Devei şi Hunedoarei

„…iar noi, poporul cel sfânt al lui Dumnezeu, plinirea închipuirilor văzând, să ne veselim dumnezeieşte, că a înviat Hristos, Cel atotputernic!"
(a 4-a stihiră a cântării a 4-a din Canon)

Iubiţi credincioşi,
„Hristos a înviat!"

„Ziua Învierii, veniţi popoare să ne luminăm!" Cu toţii astăzi ne bucurăm de Învierea Domnului Hristos, prăznuim în libertate măreaţa şi suprema sărbătoare creştină. Să nu uităm însă că serbarea în libertate pentru prima dată a acesteia a fost făcută posibilă de Constantin cel Mare, acum 1700 de ani! Iar în spatele acestei decizii eliberatoare luate de Constantin cel Mare **stă o inimă de mamă, inima Împărătesei Elena**.

Biserica Ortodoxă Română, drept recunoştinţă, le-a închinat Sfântului Constantin şi mamei sale, Elena, anul 2013. Iar **epicentrul duhovnicesc** al întregului an 2013 este praznicul Învierii, când această scrisoare pastorală vă parvine tuturor, spre folos duhovnicesc! *„Cât este de sfântă, cu adevărat, şi cu totul prăznuită această noapte de mântuire şi strălucită, mai înainte vestitoare fiind a Zilei celei Purtătoare de lumină, a Învierii, în care Lumina cea fără de ani, din mormânt, cu trupul tuturor a strălucit!"* (Stihira a 4-a a Cântării a 7-a din Canon).

Iubiţi fraţi şi surori,

În acest an închinat Sfântului Constantin cel Mare şi Elenei, împărăteasa mamă, trebuie **să conştientizăm cu toţii cât de mare este puterea unei inimi de mamă: ea a introdus în calendar numele fiului ei**, împăratul care s-a botezat doar pe patul morţii. Drept urmare, tot ceea ce a făcut el pentru creştinism a făcut din postura de simpatizant, iar nu de adept, şi a făcut sub impulsul constant al mamei sale, influenţat fiind de aceasta.

Dar atunci de ce foloseşte Biserica pentru amândoi **sintagma elogioasă de „întocmai cu apostolii"?** Este această sintagmă o exagerare sau este realmente legitimă? Noi spunem că este perfect legitimă, pentru că, graţie Sfântului Împărat Constantin cel Mare, pentru prima dată în istorie creştinismul devine un fapt public, devine prezenţă socială legitimată juridic! Primeşte dreptul de a exista în conştiinţa publică, nu doar în cea individuală! Iese din catacombe, se expune, devine vizibil pentru toţi cei care doresc să-i urmeze.

Doar aşa a dobândit vizibilitate în cultură minunea cea mai mare din câte au existat vreodată, Învierea Omului-Dumnezeu din morţi cu trupul, garanţia propriei noastre învieri: *„Ieri m-am îngropat împreună cu Tine, Hristoase, astăzi mă ridic, împreună cu Tine, Cel ce ai înviat!"*. Doar astfel toţi cei însetaţi de mântuire ştiu unde pot găsi scăpare, liniştire, înnoire, sfinţire şi alinare. Dumnezeu Şi-a găsit omul prin care să lucreze, care să dea splendoare publică lucrării Lui pe pământ.

Drept-măritori creştini!

Astăzi, societatea cunoaşte o mişcare exact inversă: de **expulzare a principiilor creştine din organizarea societăţii**, deschizându-se larg porţile descreştinării! Astăzi, adeseori autorităţile politice, fără să-şi dea seama, prin deciziile luate, imprimă societăţii o direcţie anticreştină; astfel, nu este protejată suficient familia, nu este promovată suficient femeia, nu este încurajată naşterea de prunci – sarcina (femeia ajungând să fie strivită între cariera profesională şi datoriile de mamă), nu este suficient finanţat învăţământul, ca şi când educaţia corectă (şi consistentă din punct de vedere religios) n-ar constitui o prioritate; dar atenţie, o educaţie greşită a tinerilor, fără fibră religioasă, va face din ei nişte rebeli care vor răsturna ordinea din

lumea de mâine. Adolescenţii de astăzi, incorect formaţi, vor putea fi factorii de instabilitate din lumea de mâine!

Sfinţii Părinţi ne învaţă că marii oameni se formează pe genunchii mamelor lor! Maica Domnului a avut un rol esenţial în creşterea Pruncului divin, Dumnezeul întrupat. Am văzut-o în Vinerea Mare lângă Cruce, cu o sabie nevăzută înfiptă în inimă, precum profeţise bătrânul Simeon. Iar mulţimile barbarizate se agitau mulţumite crezând că L-au omorât pe Cel ce nu poate muri! Dar, ulterior, Maica Domnului a savurat şi bucuria Învierii, văzându-L pe Cel pe care L-a născut şi crescut stând pe tron de slavă, de-a dreapta Tatălui!

Sfântul Constantin cel Mare a fost produsul educaţiei şi al rugăciunilor mamei sale, Elena. **Ce a ştiut Elena şi nu mai ştiu mamele de astăzi, încât nu mai cresc pe genunchii lor titani?** A ştiut ceva ce nu cunosc multe din mamele de astăzi: nu mai cunosc „tehnica" formării caracterelor, pentru că la vârsta formării caracterelor copiilor, multe dintre ele nu au o viaţă duhovnicească suficient de consistentă, nu au o conştiinţă creştină accentuată. Multe dintre mame Îl descoperă pe Dumnezeu, Îl iau în serios, doar după ce trece perioada strategică din viaţa copiilor lor, anterioară gimnaziului. La gimnaziu apar deja consecinţele greşitei educaţii. **Mamele de astăzi nu mai ştiu a doza corect dragostea cu exigenţa**. Ele cocoloşesc, răsfaţă, fără a şti şi să ceară, să impună o direcţie creştină, şi ajung apoi desconsiderate, chiar umilite, pierzând controlul asupra propriilor copii!

Împărăteasa Elena, luminată de Dumnezeu prin rugăciune, nu a comis astfel de erori. A crescut pe genunchi un gigant, care a intrat în calendar, care a schimbat cursul istoriei omenirii, **dând vizibilitate mondială Învierii Fiului lui Dumnezeu, reorientând cultura epocii şi strivind filosofiile păgâne ale epocii.** *„Mă acoperă pământul, voind Eu, dar se înfricoşează portarii iadului, văzându-Mă, Maică, îmbrăcat cu haina însângerată a izbândirii; căci ucigând, ca un Dumnezeu, pe vrăjmaşi cu Crucea, iarăşi voi învia şi te voi mări!"* (stihira a 3-a a cântării a 9-a din Canon).

Iată, deci, ce ar trebui să înveţe mamele de astăzi de la Împărăteasa Elena! *„Veniţi la mormânt, femei binevestitoare* – spune stihira a 2-a a Laudelor Învierii – *şi ziceţi Sionului: «Primeşte de la noi bunele vestiri de bucurie ale Învierii lui Hristos»!"*

Iubiţi fraţi întru Hristos!

Sfântul Ioan Iacob Hozevitul ni se adresează tuturor, nu doar mamelor, ci şi taţilor, pentru a ne asuma responsabilităţile creştine primite de la Creator; căci orice abdicare de la aceste responsabilităţi se va răzbuna aprig mai târziu. El ne spune în poezia ***„O, om!"***:

O, om, ce mari răspunderi ai de tot ce faci pe lume,
de tot ce spui în scris sau grai, / de pilda ce la alţii dai,
căci ea, mereu, spre iad sau rai / pe mulţi o să îndrume.
Ce grijă trebuie să pui în viaţa ta toată,
căci gândul care-l scrii sau spui / s-a dus… în veci nu-l mai aduni,
şi vei culege roada lui / ori mort, ori viu, odată.

Ai spus o vorbă, vorba ta, mergând din gură-n gură,
va-nveseli sau va-ntrista, / va curăţi sau va-ntina,
rodind sămânţa pusă-n ea, / de dragoste sau ură.
Scrii un cuvânt… cuvântul scris e-un leac sau o otravă,
tu vei muri, dar tot ce-ai scris / rămâne-n urmă drum deschis
spre moarte sau spre paradis, / spre-ocară sau slavă.

Ai spus un cântec, versul său rămâne după tine,
îndemn spre bine sau spre rău, / spre curăţie sau desfrâu,
lăsând în inimi rodul său / de har sau de ruşine.
Arăţi o cale, calea ta, în urma ta nu piere,

(continuare în p. 7)

Cuvânt pastoral la Sărbătoarea Învierii Domnului

(urmare din p. 6)

e cale bună sau e rea, / va prăbuşi sau va-nălța,
vor merge suflete pe ea / spre cer sau spre durere.

Trăieşti o viață... viața ta e una, numai una,
oricum ar fi, tu nu uita / cum ți-o trăieşti vei câştiga
ori fericire pe vecie / ori chin pe totdeauna.
O, om! Ce mari răspunderi ai, tu vei pleca din lume,
dar ce ai spus prin scris sau grai / sau laşi prin pilda care-o dai
pe mulți, spre iad sau rai / mereu o să-i îndrume.

Deci, nu uita!... Fii credincios, cu grijă şi cu teamă
să laşi în urmă, luminos, / un semn, un gând, un drum frumos,
căci pentru toate, neîndoios, / odată vei da seamă!
Amin!

Cu această nouă conştiință dacă vom trăi, dacă ne vom configura existența după acest principiu, viața noastră se va înnoi, vom deveni cu adevărat fericiți, având certitudinea că facem exact ceea ce vrea Dumnezeu să facem! *„Dătătorule de viață, Hristoase, Dumnezeul nostru, slavă Ție!"* (Troparul glasului al 2-lea).

Iubiții mei fii sufleteşti!

Ne putem întreba împreună: Dar **care a fost marea intuiție a împăratului Constantin?** El doar a fost o prelungire a mamei lui? Ei bine, dacă mama lui a fost o femeie duhovnicească, o ființă a rugăciunii, căreia îi vorbea Însuşi Dumnezeu, care L-a întâlnit în propria viață pe Hristos cel Înviat, el era **un strateg inteligent, un om politic realist şi un vizionar!** A constatat răspândirea creştinismului în masele largi ale populației Imperiului Roman. Religia creştină a devenit, „de facto", religia comună a majorității cetățenilor, fapt ce putea asigura spontan şi non-violent unitatea imperiului, dincolo de diferențele de ordin național, de rasă şi de tradiții existente. Creştinismul a devenit noul factor posibil de coeziune!

Dar **această inteligentă constatare a fost oare o descoperire individuală sau o revelație de sus?** Istoria duhovnicească a Bisericii spune că a fost o consecință a rugăciunilor mamei lui, Elena. Astfel, împăratul a avut o revelație supranaturală, când, în vis, i s-a spus că **există un semn cu o putere colosală, aducător de triumf în lume:** semnul crucii! Vinerea Mare, crucificarea, scurgerea sângelui divin pe cruce nu pot rămâne fără repercusiuni! *„Că, iată, a venit prin Cruce bucurie la toată lumea!... că răstignire răbdând pentru noi, cu moartea pe moarte a stricat!"* – ne spune prima stihiră a Ceasurilor Paştilor.

Aşa că, drept urmare a visului, Constantin cel Mare a adoptat simbolul creştin al Crucii ca **emblemă oficială a armatei sale**. Acest fapt i-a entuziasmat pe creştinii din armata sa, i-a convins pe păgâni de puterea supranaturală a acestui semn, conducându-i pe toți, creştini şi necreştini, la victorie.

În vis i se spusese că „In hoc signo vinces!" – „Cu acest semn vei învinge!". A înțeles, deci, că în acest semn era concentrată o putere divină imensă; acesta era **simbolul unei forțe ce venea de dincolo de lume!** Iar această forță te duce întotdeauna la triumf! Noi, creştinii, ştim de atunci şi până astăzi că acest semn are o putere miraculoasă.

Vinerea Mare ne-a adus în fața tuturor experiența tragică a Răstignirii. Sfinții Părinți ne atrag însă atenția că suferința, **Crucea, nu este scopul, ci ea este doar mijlocul!** Scopul este Învierea! Crucea este doar calea. Prin cruce, la Înviere! Aşa că astăzi, se cuvine cu toții să identificăm ce cruce a îngăduit Dumnezeu în viața noastră, şi cum are ea efecte benefice, terapeutice, sfințitoare, în viața noastră cotidiană. Să o acceptăm, conştientizându-i rostul! Pentru Constantin cel Mare crucea a fost mijlocul câştigării bătăliei de la Pons Milvius, în 312, în urma căreia a devenit **stăpânul absolut al Europei.** Drept urmare, prompt, la nici un an, a anulat obligativitatea religiei păgâne şi a proclamat cu înțelepciune toleranța. *„Puterea iadului ai zdrobit şi ai înviat, ca un biruitor, Hristoase, Dumnezeule!"* – ne spune Condacul Învierii.

Cucernici creştini!

Ce a mai făcut Constantin cel Mare prin gestul său eliberator? A demonstrat tuturor care este **sensul corect, adevărat, profund, metafizic, al politicii:** ea este o formă de slujire a semenilor, a poporului; ea nu îşi are scopul în ea însăşi. A observat ridicolul de a-şi prigoni propriii supuşi, majoritatea creştini. Aşa că a fost primul împărat care a oferit subvenții pentru ridicarea de edificii de cult, conştientizând faptul că prin aceasta se schimbă în bine fața lumii. *„Hristoase, Cel ce dai celor căzuți ridicare..."* (din Condacul Învierii).

Iubiți credincioşi!

Se cuvine, în încheiere, să subliniem faptul că în umbră, artizanul discret, **femeia cu statură gigantică,** atotputernică în duhovnicie, a fost Elena, împărăteasa mamă. Iată cum **o femeie a putut schimba cursul istoriei**. Iar aceasta, pentru că şi-a format bine copilul!

Să dea Dumnezeu mamelor de astăzi înțelepciunea de a-şi creşte copiii, precum a făcut Sfânta Elena. În cazul acesta, lumea de mâine va deveni una **„de giganți şi de eroi"** – după expresia Sfântului Vasile cel Mare (*„... Hristoase, Dumnezeule, ai înviat ca un biruitor, zicând femeilor: «Bucurați-vă!»"*).

Dumnezeu să vă binecuvânteze pe toți, să vă îndrepte permanent paşii pe cărările mântuirii, să vă umple sufletele de bucuria sfântă a Învierii, să vă întărească convingerea de a urma modelele istorice sfinte, al împărătesei Elena şi al fiului ei, Constantin, fiecare la etajul social la care Dumnezeu v-a aşezat!

Cuvânt pastoral la Sărbătoarea Învierii Domnului

(urmare din p. 5)

El a zidit din stâncă altarul Golgotei, Şi-a adus lemnul şi tot El a aprins jertfa din iubirea Sa.

În noaptea Învierii Domnului începe o nouă eră – era luminii. Hristos devine Astrul care va alunga întunericul din univers. Întunericul este simbolul păcatului.

În Împărăția lui Hristos nu va mai fi noapte, nu va mai fi păcat.

În această noapte a înviat Hristos, dar a înviat şi noaptea. Ea s-a umplut de lumină.

Întunericul nopții a căzut în veşnicia luminii.

Dumnezeu a urzit lumea din iubire.

Adesea, trandafirul îşi scrie memoria nu cu frumusețea, ci cu spinii săi.

Hristos i-a lăsat Crucii o poruncă: să nu-şi scrie memoria cu piroanele, ci cu iertare.

Să nu rămânem în seara vieții, ci să păşim în dimineața veşniciei. În dimineața zilei celei dintâi a săptămânii, zorii sunt aduşi de lumina Învierii lui Hristos.

Lumina soarelui devine de azi umbra luminii Învierii lui Hristos.

Iubiți frați şi surori în Domnul,

Azi suntem în ziua întâi a săptămânii. Ziua Învierii este prima zi când omul lucrează în Rai.

Astăzi este prima zi când omul lucrează în Cer.

Azi, lucrăm pe ogorul Împărăției lui Dumnezeu, în Biserica Sa.

Ziua Învierii este orizontul unde Cerul sărută pământul.

Azi eşti îmbrățişat de Hristos cu mâinile Sale cele străpunse de piroane.

Să nu-L căutăm pe Hristos între cei morți, aşa cum L-au căutat mironosițele, căci „El este Calea, Adevărul şi Viața" (cf. Ioan 14, 6).

Să nu ne căutăm părinții în morminte, ci în Împărăția lui Dumnezeu.

Sărută, iubite frate creştine, crucea maicii tale în cimitir, dar n-o mai căuta acolo, căci ea este în Împărăția lui Dumnezeu.

Pe crucea ei tu ai scris ziua când a trecut la Domnul. Atunci au fost paştile maicii tale.

Azi prăznuim Paştile Domnului nostru Iisus Hristos, mâine paştile părinților noştri. Şi apoi ne apropiem fiecare de paştile noastre.

Doamne, trece-ne şi pe noi în pace la Tine şi fă să avem toți un Paşte fericit!

Să ne împărtăşim azi din Paştile Domnului, căci acum s-a făcut bucurie în cer şi pe pământ.

Această bucurie s-a revărsat şi peste porțile cele ferecate ale iadului, ajungând vestea Învierii lui Hristos şi acolo, la cei din adânc.

Binecuvântat să fie Dumnezeu, că vestea cea bună a Învierii a ajuns şi la noi cei ce trăim în munții cei zidiți de Dumnezeu şi de strămoşii noştri.

Doamne, mai varsă o picătură din coasta Ta însângerată peste focul neînțelegerilor dintre frați şi dintre popoare! Noi plângem şi azi în aceeaşi limbă românească.

Iubiților, v-am scris aceste cuvinte de mângâiere, la acest Sfânt Praznic al Învierii Domnului nostru Iisus Hristos. De azi, voi scrie fără cuvinte, căci, abia atunci când scrii fără cuvinte, începi să-I scrii lui Dumnezeu.

Să cugetăm mereu la Jertfa lui Hristos de pe Golgota, căci numai atunci când vom gândi fără gânduri, vom începe cu adevărat să ne gândim la Hristos.

Tuturor celor ce trăiți în Cetatea Munților, har, pace şi binecuvântare de la Înviatul Hristos!

Să vă binecuvânteze cu mâinile Sale cele pironite, să vă vindece rănile trupeşti şi sufleteşti cu scump Sângele Său!

Să aveți o dulce primăvară pe care să o împodobească Hristos cu flori de măr şi cu bogate spice de grâu, din care, iubite surori creştine, să frământați o prescură pentru Sfânta Liturghie şi pâine pentru pruncii pe care vi i-a dat Dumnezeu.

Bucurați-vă, căci azi Hristos ne-a îmbrăcat pe toți cu aripile veşniciei!

Hristos a înviat!

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

„DARURI" DIN DARURILE
Înaltpreasfinţitului Părinte Mitropolit Laurenţiu

Darurile făcute nouă de ***Înaltpreasfinţitul Părinte Laurenţiu***, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, prin apariţia celor două volume de referinţă: ***„Bucuria de a trăi viaţa în Hristos. Cuvinte de învăţătură, Sibiu, 2005-2011"*** şi ***„Plinitu-s-a, Hristoase, Taina rânduielii Tale. Studii de teologie liturgică"***, cuprind cuvinte de învăţătură, dăruite din bucuria slujirii arhipăstoreşti. ***Cuvintele de învăţătură*** şi ***studiile de teologie liturgică*** înmănuncheate în aceste cărţi, aşa după cum, cu dragoste şi erudiţie, au fost rostite sau alcătuite şi predate şi, mai apoi, publicate în periodicele noastre bisericeşti: „Revista

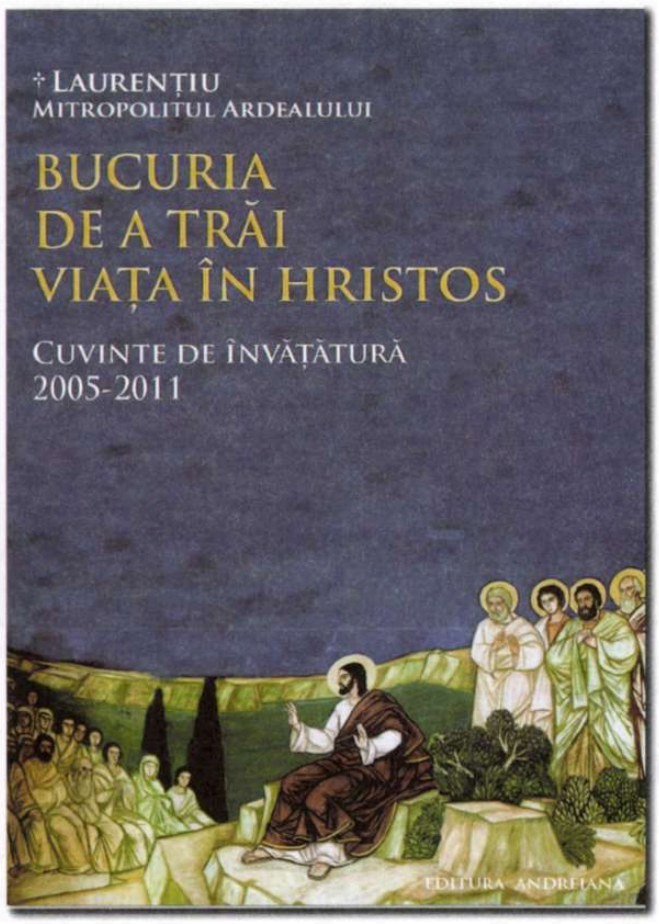

Teologică", „Telegraful Român" sau „Îndrumătorul bisericesc", nădăjduim să devină „daruri" ale bucuriei pentru fiecare dintre cei dragi Arhipăstorului nostru, preoţi şi credincioşi deopotrivă.

Cele două cărţi, care cuprind „cuvintele de bucurie" şi de învăţătură ale *Înaltpreasfinţitului Părinte Mitropolit Laurenţiu,* înveşmântate acum în slovele tipărite, şi având ţinută grafică deosebită, au marcat, cu valoare de eveniment sărbătoresc, activitatea editorială şi tipografică din cadrul „Editurii Andreiana" a Mitropoliei Ardealului, în anul 2012.

Primul volum, în ordinea apariţiei, intitulat: ***„Bucuria de a trăi viaţa în Hristos. Cuvinte de învăţătură, Sibiu, 2005-2011",*** alcătuit din predici liturgice, dar mai ales din cuvântări ocazionale, aşa după cum mărturiseşte în prefaţa cărţii Înaltpreasfinţitul Părinte Laurenţiu, „recuperează" un „itinerar pastoral, care cuprinde o perioadă de şapte ani (2005-2011), al slujirii, ca Întâistătător, în scaunul mitropolitan al Transilvaniei". Cartea, ce poartă titlul primului capitol, cuprinde cuvinte şi scrisori pastorale la sărbătorile anului liturgic, la praznicele Naşterii şi Învierii Domnului şi la sărbătoarea Sfântului Ierarh Nicolae. Sunt consemnate mărturiile despre responsabilitatea slujirii arhiereşti şi cuvântările Înaltpreasfinţitului Părinte Laurenţiu la decernarea titlului de „doctor honoris causa" şi la împlinirea a 60 de ani de viaţă a Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Volumul mai cuprinde cuvintele sărbătoreşti despre sfinţenia vieţii Sfântului Ierarh Andrei Şaguna, Mitropolitul Transilvaniei, mărturii ale unei lucrări de canonizare, iniţiată şi condusă de Înaltpreasfinţitul Părinte Mitropolit, alte cuvinte pastorale rostite ocazional, „mărturisiri de suflet la momente aniversare" închinate unor distinşi profesori ai teologiei sibiene, mărturii despre Mânăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus şi mărturii ortodoxe „rostite" în context ecumenic.

Al doilea volum, ***„Plinitu-s-a, Hristoase, Taina rânduielii Tale. Studii de teologie liturgică",*** cuprinde un „buchet duhovnicesc" de studii liturgice, parte a unui „minunat curs de mistagogie liturgică", prin care cititorul este invitat să călătorească duhovniceşte, aşa cum arată în prefaţa acestei cărţi Arhid. Prof. Dr. Ioan I. Ică jr. Cartea prezintă „dimensiunile şi rosturile autentice" ale bisericii – locaş de închinare sfinţit şi sfinţitor –, ale cultului divin, ale Tainei Sfintei Liturghii – taina comuniunii cu Hristos – şi ale celorlalte Sfinte Taine ale Bisericii, ale responsabilităţii sacramentale şi pastorale ale slujirii liturgice. Sunt prezentate studii şi cercetări teologice despre „rânduieli liturgice", de pe filele unor vechi manuscrise, şi îndrumări pastorale.

Imaginile coperţilor acestor cărţi vin să sugereze, „iconic", perspectiva cuvântului învăţătoresc din predica misionară, care, rostită în cadrul liturgic, devine predică liturgică. Cuvintele primului volum se „desprind" din „Predica de pe Munte" a Mântuitorului Iisus Hristos. Pe coperta principală, reprezentarea pictorului Anastase Demian, din Catedrala Mitropolitană din Sibiu, exprimă funcţia învăţătorească a Bisericii, iar pe verso este redată imaginea Catedralei Mitropolitane, pentru că de la amvonul acesteia au fost

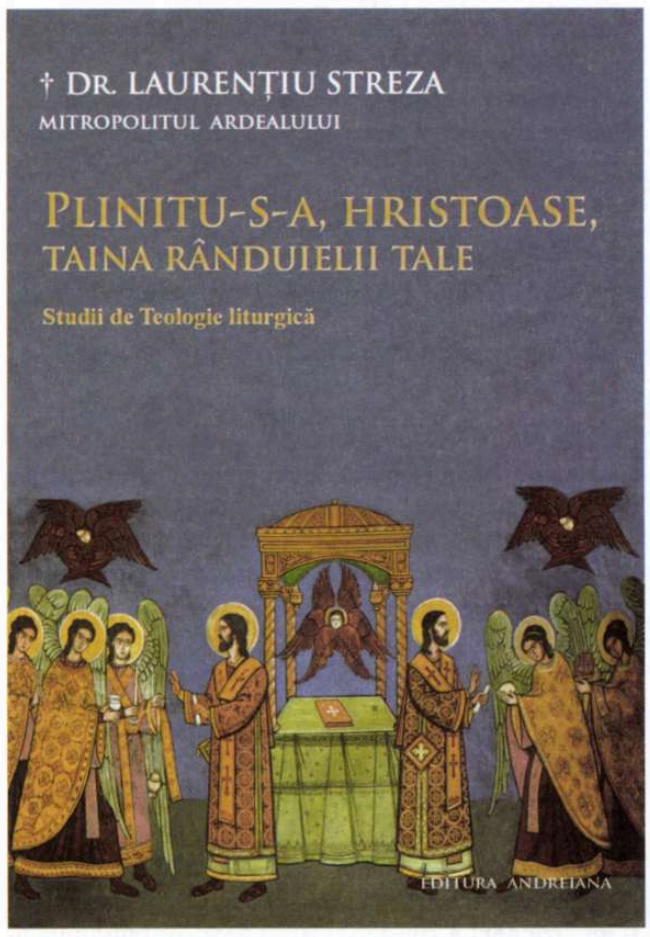

predicate parte dintre aceste învăţături. Studiile liturgice, din cel de-al doilea volum, vin să lumineze sensurile tainice ale Cuvântului care fundamentează Taina, sugerate de scena picturală de pe coperta principală, din aceeaşi Catedrală Mitropolitană, a Liturghiei îngereşti – exprimare a funcţiei sacramentale a Bisericii –, având pe verso imaginea Facultăţii de Teologie din Sibiu, de la catedra căreia au fost rostite, ca prelegeri, parte dintre aceste studii.

Cuvântul de încredinţare şi preţuire al **Preafericitului Părinte Daniel**, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, despre Arhipăstorul şi Profesorul nostru, vine să aducă bucurie deplină, adăugată „darurilor" acestor cărţi: „Înaltpreasfinţitul Laurenţiu Streza este un păstor de suflete ales, cinstit şi devotat. Permanent preocupat de mântuirea credincioşilor, nu osteneşte niciodată să îndemne, să cerceteze, să sfătuiască. Vocaţia de profesor devine în el vocaţia pastorală şi misionară. Are darul de a vorbi cu oamenii. Şi, mai presus de aceasta, iubeşte pe credincioşi şi pe preoţi... Ierarhul Ardealului este un lucrător al bucuriei sfinte în Biserica lui Hristos".

Pr. Dr. Savu POPA, Consilier cultural

„ZIUA ÎNVIERII!
Să ne luminăm cu prăznuirea şi unul pe altul să ne îmbrăţişăm şi aşa să strigăm: «Hristos a înviat din morţi cu moartea pe moarte călcând şi celor din morminte viaţă dăruindu-le!»"

(Stihiră din Canonul Învierii)

Redactor-şef:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE

Senior-editori: Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Editor:*** Pr. Dr. Savu Popa – *Consilier cultural*. ***Secretar de redacţie:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** P.S. Andrei Făgărăşanul, Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediţie on-line:*** Dragoş Boicu

ISSN 1223-8392

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2013 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403

Fondator:
Mitropolit Andrei Şaguna, 1853

Publicație bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 161 • nr. 19-20

15 mai 2013

NUMĂR OMAGIAL DEDICAT
***ANULUI SFINȚILOR ÎMPĂRAȚI CONSTANTIN ȘI ELENA* ÎN PATRIARHIA ROMÂNĂ**

Sfinții Împărați Constantin și Elena

La inițiativa și cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, iată că s-a încetățenit deja obiceiul ca fiecare an să fie declarat an omagial în cinstea Sfinților Părinți sau a unor evenimente din viața Bisericii noastre. Anul 2013 a fost declarat ca fiind anul omagial al Sfinților Împărați Constantin și Elena, lucrul acesta fiind marcat prin acțiuni misionar-pastorale și culturale de anvergură la nivelul întregii Patriarhii Române. Drept urmare, am considerat de cuviință să editām și noi un număr omagial al *Telegrafului Român,* în care personalitatea acestor împărați *întocmai cu Apostolii* să fie prezentată sub diverse aspecte.

Sfinții Împărați Constantin și mama sa Elena au fost niște aleși ai lui Dumnezeu într-o anumită perioadă din istoria Bisericii noastre. Cu ei s-a încheiat perioada prigoanelor împotriva Bisericii noastre și s-a deschis perioada libertății. Noi observăm acum, roadele libertății de după '90 și nu le prea putem stăpâni. Ne scapă uneori de sub control și suntem atât de convinși că trăim libertatea și drepturile democratice. Biserica a făcut experiența aceasta în secolul al IV-lea prin acești mari împărați, pe care i-a pus alături de Apostoli. Trebuie să spunem că toată această lucrare săvârșită de împăratul Constantin s-a datorat mamei sale, împărăteasa Elena. Ea l-a readus pe drumul pe care Dumnezeu i-l rânduise, de a fi ales al Său. Ea l-a încreștinat și, după ce a cunoscut creștinismul, a devenit cel mai aprig apărător al creștinismului în perioada de început a Bisericii. Istoria ne prezintă peste zece valuri de prigoane împotriva Bisericii. Prima prigoană a fost produsă de nebunul împărat Nero, care a dat foc Romei pentru a fi inspirat să scrie poezii și a dat vina, apoi, pe creștini. Au urmat multe alte persecuții puse în aplicare de diverși alți împărați romani, dar a rânduit Dumnezeu ca la începutul secolului al IV-lea, în anul 312, să se întâmple minunea. Aceasta a avut loc atunci când împăratul Constantin, înaintea luptei sale cu Maxențiu, a văzut că stelele de pe cer s-au așezat în formă de cruce și deasupra era scris, tot cu ajutorul astrelor cerești: Prin acest semn vei învinge / *In hoc signo vinces!*

Mesajul acesta și l-a asumat ca fiindu-i adresat lui și a dat ordin ca oștirea sa să fie însemnată cu semnul Crucii, cu semnul biruinței și astfel el a învins, devenind apoi împărat. A realizat o lucrare ce a marcat tot cursul istoriei, fiind vorba de emiterea unei legi, Edictul de la Milano, din 313, prin care a dat libertate creștinilor, alături de celelalte religii păgâne. Dreptul acordat prin acest edict este un început al Bisericii creștine, care, acum, era liberă să se dezvolte. Doar în libertate se pot dezvolta lucrurile și se pot realiza lucrurile binecuvântate de Dumnezeu.

Tot de împăratul Constantin este legat un eveniment care stă la baza evoluției Bisericii din punct de vedere al organizării sale atât administrative, cât mai ales doctrinare, pentru că în anul 325 a avut loc Primul Sinod Ecumenic. Biserica a fost obligată ca din Sfânta Scriptură și din Sfânta Tradiție, din aceste două depozite ale Cuvântului lui Dumnezeu să formuleze dogmele sale, care să reflecte învățătura Bisericii. Acest lucru era necesar pentru că atunci apăruseră ereziile, ce nu puteau fi stăpânite decât printr-o doctrină bine stabilită a Bisericii, pentru că până atunci totul se transmitea prin viu grai în cadrul Bisericii, se citea din Sf. Scriptură. Toate acestea trebuiau însă concentrate spre o anumită temă. Primul dintre eretici a fost Arie, cel ce a atacat tocmai persoana Mântuitorului Iisus Hristos. Pentru ca Biserica să arate că Fiul lui Dumnezeu a fost și Dumnezeu și om, misiunea Sa fiind cea de mântuire a întregii lumi, la Primul Sinod Ecumenic s-a stabilit prima parte din Crezul nostru, mai exact primele 7 articole. Toate aceste adevăruri cuprinse în prima parte a Simbolului de credință nu au fost formulate de oameni învățați prin înțelepciunea omenească, ci au fost formulate sub inspirația Duhului Sfânt, pentru că Părinții de la Sinodul I Ecumenic s-au rugat lui Dumnezeu să reverse harul asupra minții lor pentru ca ei să poată înțeleage această taină, acest paradox. Întâi de toate, să înțeleagă cum Dumnezeu cel Unul este întreit în persoane: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Să înțeleagă, apoi, ce legătură există între cele trei persoane, pentru ca ele să fie într-o unitate deplină. Dumnezeu-Tatăl este necreat, nefăcut. El este făcătorul cerului și al pământului, al celor văzute și al celor nevăzute. Dumnezeu-Tatăl L-a născut din veci pe Fiul, iar Fiul, când se întrupează din Fecioara Maria, se naște din mamă fără de tată, pentru că el era născut din Tatăl din veci. Între cele două persoane, Tatăl și Fiul, există legătură de egalitate, numai că Tatăl naște din veci pe Fiul și Fiul e născut din Tatăl. La al Doilea Sinod Ecumenic, de la Constantinopol, din 381, se vor adăuga și celelalte 5 articole ale Simbolului de credință, unde este prezentată și învățătura despre cea de-a treia persoană a

(continuare în p. 2)

† Dr. LAURENȚIU STREZA,
Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Ctitorii eclesiale constantiniene

Pr. Prof. Nicolae CHIFĂR

Convertirea împăratului Constantin cel Mare la creștinism, care nu trebuie privită nici ca o decizie definitivă și categorică în urma unei îndelungate căutări, dar nici ca un act de moment motivat politic, ci ca rezultat al descoperirii Divinității pe Care el a invocat-o înainte de confruntarea cu Maxențiu la Podul Vulturului (28 octombrie 312), nu s-a manifestat doar prin crearea unui cadru legislativ protector și favorizator pentru Biserică, față de celelalte culte existente în imperiu, debutul constând în ceea ce numim „Edictul de la Mediolanum", din anul 313, ci și printr-un program de construcție a unor edificii impozante, care să asigure spații adecvate desfășurării cultului divin creștin în toată măreția lui.

Pentru realizarea acestui program, împăratul Constantin nu a recurs la măsuri discriminatorii și restrictive confiscând și transformând templele păgâne în edificii creștine. Pe de o parte, le considera nedemne de a se sluji în ele Dumnezeului Celui adevărat, acestea fiind întinate de idolatrie, iar pe de altă parte, confiscarea lor ar fi nemulțumit și poate ar fi provocat revolte din partea aristocrației și a poporului roman, în majoritate

(continuare în p. 10)

Din cuprins:

Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu
Personalitatea Sfinților Împărați Constantin și Elena oglindită în opera Sfinților Mitropoliți Varlaam și Dosoftei ai Moldovei | pagina **3**

Pr. lect. univ. dr. Ovidiu Panaite
Sfântul Împărat Constantin cel Mare. Schița unui portret de împărat creștin din perspectiva secolului al IV-lea | pagina **5**

Pr. Lect. Dr. Daniel Buda
Despre relevanța «Edictului de la Milan» astăzi | pagina **6**

IN HOC SIGNO

Pr. Conf. Dr.
CONSTANTIN NECULA

Taina lui Constantin cel Mare, Împărat și Sfânt, străbate încă lumea. Nu doar o dată, la pragul Podului Vulturului, poartă peste Tibru a Romei imperiale, și nu doar în țesătura unui singur *labarum*, taina de lumină a Crucii a trecut peste întunericul lumii. Mereu când voievozii lumii s-au ridicat dimpotriva zăvozilor ce-și urlau hămesita foame de sânge creștin, un alt Pont Milvius și mii de *labarum*-uri s-au înălțat, dând sens rezistenței dimpotriva tiranilor. După Constantin, Împăratul biruit de Taina Cerului, orice principe purtător de Cruce a devenit „cel Mare". Pentru noi, românii, cel mai relevant urmaș al bizantinului Împărat rămâne Ștefan cel Mare și Sfânt.

Căutător și găsitor al Crucii Mântuitorului Hristos, Împăratul Constantin se leagă prin Cruce nu doar de Dumnezeul cel Viu, ci și de maica sa Elena, icoana maternității ce naște credința fiului. Model de mai-

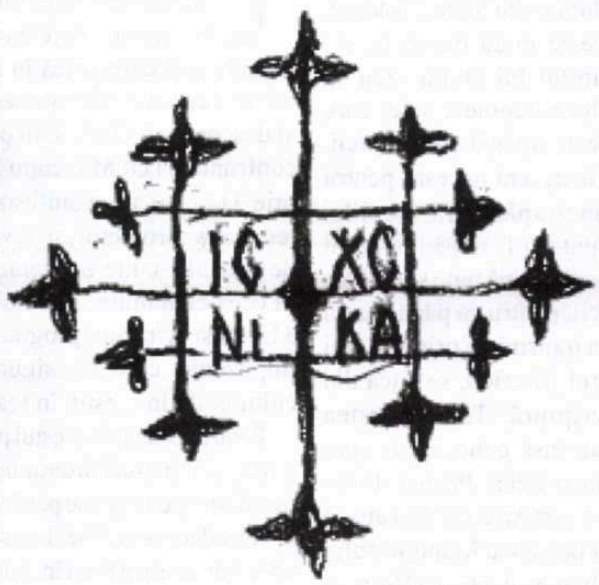

că și împărătească, Elena se împlinește în sfințenia Bisericii, ținând, prin Cruce, parte fiului său întru mântuire. Taina unei astfel de maternități nu poate fi ruptă și nici anulată în vreun fel. Rămâne semn al fidelității și creșterii duhovnicești, semn de statornicie în iubire și mărturie creștină.

De la începutul anului, atunci când hotărârea Sf. Sinod al Bisericii noastre s-a lăsat cuprinsă în programul prăznuirii Sfinților Împărați întocmai cu Apostolii Constantin și maica sa Elena, m-am întrebat, și m-am lăsat întrebat, de ce au fost aleși drept „martor" al sărbătorilor care cuprind anul 2013. Să fie numai coroborarea cu semnarea Actului de la Mediolanum, de la 313? Aproape profetic, la finalul unui an greu, urmat de unul și mai dificil, economic, social și politic, Sinodul a propus societății civile o *lecție de reanimare*. De revitalizare a capilariilor care comunică unui popor restaurarea valorilor sale. De ani buni, după Revoluția din 1989, asistăm la tot felul de reforme conforme unor sisteme democratice lipsite de finalitate. Asistăm la ONG-izarea României, un soi de întoarcere către puericultura moral-politică, o scăldare în utopiile mercantile ale proiectelor de reorganizare statală ori socio-politică cu finanțări din afară și itemi de performanță absurzi. Cu recurență în modele ratate, democrații instaurate și menținute prin teroare și prigoană împotriva Bisericii, fie că vorbim de Revoluția franceză, fie de democrațiile imperiale de gen Marea Britanie ori Statele Unite ale Americii, politologii de serviciu ai mișcărilor de rezistență ale minorantelor sexuale ori politice caută să impună modele care atomizează națiunea, distrug verticalitatea morală a generații întregi de tineri, dezvoltă drepturi cetățenești care țin de absurdul imoralei din care își sorb seva.

Biserica este ispitită după modelul Carantani. Asemeni Mântuitorului, Bisericii i se cere, cu obstinație vrednică de cauze mai nobile, să părăsească calea arătată de Tatăl pentru a se da la îndemână lumii (Luca 4, 1-13). Cantinele pentru săraci, clamate de cei care aruncă cu bani serioși în campanii neserioase, democratizarea obsesivă a demersului pastoral ori constituirea unor comitete de putere deasupra puterii de a ierta și dezlega – care rămâne cea mai de invidiat prerogativă a Bisericii –, jinduită de toți promotorii psihologizării relațiilor interumane, nu sunt alta decât reiterarea ispitelor din Carantani: transformarea pietrei în pâine, a puterii spirituale în putere democratică sterilă și manipulabilă, a slavei cerești în glorie pământeană, mustind de vedetism obscur. Prin dedicarea anului 2013 sfintei familii de Împărați Bizantini, Biserica Ortodoxă propune societății românești să privească dincolo de planul imediat al democrației europene ori americane, spre fundamentul teocratic al politicii de stat, ispitită, desigur, de ratări, dar rodnică în liniile sale de forță. Ortodoxia românească încearcă astfel să propună fiilor săi o adâncire în adevăratele valori ale vieții sociale, în dimensiunea creștină a socialului. Izvorând din Scriptură și manifestându-se în actul Liturghiei, conștiința de *leader* politic a Împăratului Constantin, cu toate erodările sale, rămâne cheia interpretării voii lui Dumnezeu în favoarea poporului. Nu este vorba aici de un comunitarism social, fie el și cu iz de Europă Unită și nicidecum de un comunism dezangajant, ci de o conștiință creștină pusă la îndemâna lui Dumnezeu, pentru mai binele poporului celui binecredincios. O să ni se spună că vorbim despre utopii. Da, poate. Dar spre deosebire de cele propuse de propagandiștii imoralei europene, această utopie s-a întrupat în slava unui Imperiu teocratic, desigur orgolios și ucigaș, uneori, dar de departe model de viață cu mult peste începcierile primitive de acum.

Evlavia lui Constantin cel Mare, educația sa creștină, asumarea unor decizii sociale prin prisma gândirii creștine, construirea unor fundamente morale în legea de stat ori în distribuția câștigului material, conștiința unei unități de credință care să dezvolte o conștiință de unitate statală sunt lecțiile la care Sinodul a chemat gândirea contemporanilor noștri. Modelul propus spre meditație cotidiană de Biserică ne obligă să vedem europenizarea de acum drept un exercițiu politic fără vlagă dacă nu se racordează la valorile unei morale vii, creștine ca fundament și exprimare. Ortodoxia românească propune modelul ei de supraviețuire la vremea de acum: In Hoc Signo! In Crux Signo! *Labarumul* desfășurat de ea cuprinde aceeași lumină ca și cel care ocrotea pe Constantin dinaintea biruinței de pe malul Tibrului. E Lumina Învierii Mântuitorului Hristos, din care trebuie să ne luăm energia spirituală care să dezvolte forța articulată material pentru a ieși din dezorientarea vremii de acum. Soluția nu este așadar atomizarea eforturilor noastre, ci unitatea în Duh a Neamului. Sub flamura lecției bizantine. Chiar dacă Bizanțul e învins, Crucea rămâne semnul Biruinței.

Pr. Constantin NECULA

Sfinții Împărați Constantin și Elena

(urmare din p. 1)

Sfintei Treimi, în așa fel încât Biserica are astăzi o formulă simplă și la îndemâna fiecăruia, un ghid și un îndreptar al credinței. Din Simbolul de credință se deduce și cea mai simplă mărturisire de credință, anume, semnul Sfintei Cruci. În momentul în care noi ne însemnăm cu semnul Sfintei Cruci, noi mărturisim că Dumnezeu-Tatăl, din iubire, Îl trimite pe Dumnezeu-Fiul, motiv pentru care ne însemnăm inima, apoi Dumnezeu-Fiul, după săvârșirea misiunii Sale de mântuire Se înalță la ceruri și șade de-a dreapta lui Dumnezeu-Tatăl și îi biruiește pe vrăjmași. Semnul Crucii este, de fapt, puterea care se revarsă în lume, care se întruchipează, care se materializează în viața noastră. Sărbătoarea din 21 mai, a Sfinților Împărați Constantin și mama sa Elena, ne aduce și mai aproape de sufletul nostru semnul Crucii pentru că, în icoana lor, ei sunt legați de acest semn al biruinței. Mama sa, după ce creștinismul a primit libertate, și-a îndreaptat atenția spre Ierusalim, pentru a căuta Crucea Mântuitorului Hristos. Trecuseră deja 300 de ani, nu se mai știa exact unde este, dar cu multă credință și perseverență a căutat și a găsit cele trei cruci îngropate. Până azi se păstrează, sub Biserica mare a Învierii de la Ierusalim, o peșteră unde au fost îngropate cele trei cruci. Fiind ele îngropate, nu se mai deosebeau una de alta. La 14 septembrie noi sărbătorim Înălțarea Sfintei Cruci, tocmai găsirea Crucii de către Împărăteasa Elena, prin acea minune pe care Dumnezeu a rânduit-o prin sfinții Lui. De atunci, prin intermediul Sfintei Elena, Crucea Mântuitorului este venerată în toată lumea, ea fiind împărțită în diverse locuri pentru folosul creștinilor.

Îi cinstim pe cei doi sfinți, întocmai cu Apostolii, pentru că datorită lor Biserica creștină a primit darul lui Dumnezeu, din rânduiala Lui.

Venind în actualitate, privindu-ne pe noi, cei ce putem să ne închinăm liber azi semnului Crucii, se cuvine să ne considerăm ca niște chemați într-o oștire sfântă, care e Biserica lui Hristos, o armată a biruinței ce are ca stindard acest semn al biruinței, care e semnul Sfintei Cruci. Dar și într-o comunitate a vestirii Învierii Mântuitorului Iisus Hristos prin faptele noastre și viața dăruită nouă, prin dragostea pe care noi o arătăm lui Dumnezeu, pentru ca să primim binecuvântarea Sa, și prin dragostea pe care o arătăm față de cei din jur. Dacă noi vom încerca să fim mai cuminți, mai înțelepți, mai buni, Dumnezeu își va îndrepta mila spre noi. Dacă noi vom continua să privim doar sper noi înșine și spre interesele noastre proprii, atunci Dumnezeu Își va întoarce fața Sa de la noi, precum spune și psalmistul: De-ți întorci Tu fața Ta, toate se ofilesc. Lua-vei duhul lor și se vor sfârși și în țărână se vor întoarce. Noi, fără să ne dăm seama, uităm că există un echilibru pe care Dumnezeu l-a lăsat și dacă lucrăm împotriva echilibrului, intervin lucruri pe care nu le mai putem stăpâni, și atunci spunem că mama natură este vitregă. Dar aceasta este mama noastră, pentru că noi din natură suntem și suntem legați de ea. Ne-a creat Dumnezeu și ne-a trimis aici, chiar în țara aceasta, așa cum l-a trimis pe poporul ales în Țara Făgăduinței. Aceasta ne-a dat-o Dumnezeu spre gestionare, spre întreținere, ca ea să fie pentru viitor suport al vieții. Dacă în egoismul nostru am dori să trăim numai noi bine, distrugând ceea ce avem, nu vom ajunge să ne bucurăm de ceea ce credem că ni se datorează nouă. Iată că, dacă cei din trecut ar fi crezut că numai ei au drepturi, nu ar fi fost acum bisericile noastre pline de mărturii ale sfințeniei și ale sfinților lui Dumnezeu ce se roagă pentru noi. Ei sunt cei care, în rânduiala lui Dumnezeu, se coboară la noi și poate că îi avem ocrotitori purtându-le numele sau având evlavie față de ei, întărindu-ne în credința în Hristos și în nădejdea că vom fi cu toții împreună în Împărăția cerurilor.

Să mulțumim lui Dumnezeu pentru toate cele revărsate asupra noastră și să folosim acest dar al lui Dumnezeu de a iubi, de a sta împreună ca prieteni și de a sta înaintea lui Hristos după har, ca prieteni ai lui Hristos, acest dar al prieteniei fiind cel mai de preț dar pe care l-a oferit Hristos prima dată ucenicilor Săi.

Personalitatea Sfinților Împărați Constantin şi Elena oglindită în opera Sfinților Mitropoliți Varlaam şi Dosoftei ai Moldovei

Pr. Prof. Dr.
MIRCEA PĂCURARIU

Personalitatea primului împărat creştin Constantin şi a mamei sale Elena au fost în atenţia tuturor istoricilor bisericeşti români, începând ca Andrei Şaguna (1860) şi Filaret Scriban (1869), continuând cu universitarii Dimitrie Boroianu de la Bucureşti (1894) şi Eusebiu Popovici de la Cernăuţi (1900, apoi în 1925-1928), Valerian Şesan de la Cernăuţi (1911), precum şi cu profesorii de teologie din a doua jumătate a secolului al XX-lea: Teodor Popescu, Teodor Bodogae, Milan Şesan, Ion Barnea, Emilian Popescu, Nicolae Chifăr, Emanoil Băbuş etc.

În genere, ei prezintă personalitatea Sfântului Împărat Constantin după cele două lucrări ale lui Eusebiu din Cezareea – *Historia ecclesiastica* şi *Vita Constantini* –, precum şi după lucrarea lui Lactantius *De mortibus persecutorum*[1]. Dar toţi au folosit şi „literatura de specialitate" străină, cunoscută la timpul respectiv.

Problema convertirii lui Constantin şi a rolului său în dezvoltarea Bisericii creştine a fost mai cu seamă în atenţia multor istorici bisericeşti şi bizantinologi europeni, mai ales după anul 1913, când s-au împlinit 1600 de ani de la emiterea aşa-numitului Edict de la Mediolanum, de către împăraţii Constantin „cel Mare"şi Liciniu[2].

Nu vom stărui asupra acestor probleme – multe controversate –, ci vom reţine doar meritele incontestabile ale Sfântului Împărat Constantin cel Mare faţă de Biserică: Edictul de la Mediolanum, încetarea persecuţiilor, convocarea primului Sinod Ecumenic, întemeierea oraşului Constantinopol – „Noua Romă" –, zidirea de biserici în Ierusalim (după descoperirea crucii Mântuitorului), în Roma şi în Constantinopol, decretarea duminicii ca zi de odihnă, modificarea legislaţiei în „spirit creştin", acordarea unor drepturi speciale pentru episcopi, dezvoltarea unor centre culturale creştine la Roma, Constantinopol, Ierusalim, care – în opinia lui A.A. Vasiliev – erau „simboluri ale triumfului Bisericii creştine pe pământ"[3].

Revenind la tema pe care ne-am propus-o, trebuie să facem în prealabil precizarea că, spre deosebire de alţi sfinţi din calendarul ortodox (Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe, Sf. Dimitrie, Sf. Parascheva), *cultul Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena* la români a fost mai puţin dezvoltat. De pildă, numele Constantin este mai rar întâlnit decât al celor menţionaţi mai sus; numele Sfintei Elena apare uneori sub forma „românizată": Elina, Ileana sau Leana. Iar bisericile care îi au ca ocrotitori pe Sfinţii Împăraţi sunt foarte rare, de regulă limitându-se la ctitoriile unor domnitori care purtau numele de Constantin: catedrala patriarhală, ctitoria domnitorului Constantin Şerban Basarab sau biserica mare a mănăstirii Hurezi, ctitoria domnitorului-martir Constantin Brâncoveanu.

Iar *Viaţa Sfântului Împărat Constantin cel Mare* a avut o circulaţie destul de restrânsă în vechea cultură românească. Se cunosc câteva manuscrise din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea în care este inclusă şi „Viaţa (Istoria) lui Constantin cel Mare", datorate copiştilor Barbu Logofătul (1790), Stan Logofătul (1794), ambii din Ţara Românească, Tudor Giurgiuveanul din Bucureşti (1782) şi Simion Dascălul din Moldova (1778)[4]. Lucrul este explicabil, deoarece copiştii de manuscrise din mănăstirile noastre, dar şi din mediul laic, copiau, cu precădere, vieţi de sfinţi sau cuvinte de învăţătură ale marilor Părinţi ai Bisericii ori ale unor Părinţi cu viaţă înduhovnicită sau despre viaţa şi patimile unor mucenici.

***

Şi, cu toate acestea, personalitatea Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena a fost în atenţia câtorva Sfinţi ierarhi români în lucrările lor cu profil omiletic: Sfinţii Mitropoliţi **Varlaam** şi **Dosoftei** ai Moldovei, **Antim Ivireanul** al Ţării Româneşti şi **Andrei Şaguna** al Transilvaniei.

Dacă cercetăm *Cazania* mitropolitului Varlaam al Moldovei (1632-1653), tipărită la Iaşi în 1643, sub titlul *Carte românească de învăţătură la dumenecile preste an şi la praznice împărăteşti şi la svenţi mari*, constatăm că între cele 21 de cazanii la „praznicele împărăteşti şi la svenţi mari" nu apare o „învăţătură" pentru ziua de 21 mai, adică la Sfinţii Împăraţi, deşi apar cazanii la sfinţii mai puţin prăznuiţi astăzi (Sfântul Simeon Stâlpnicul, la 1 septembrie, sau una despre „măcenicia svântului şi marelui măcenic a lui Theodor Tiron", în prima sâmbătă din postul Paştilor) sau la cei doi sfinţi „moldoveni", adică la 14 octombrie, când se prăznuieşte Preacuvioasa Maica noastră Parascheva, sau în joia după Rusalii, când se prăznuia „Svântul şi Slăvitul Marele Măcenic Ioan Novâi de la Soceavă".

S-ar putea aduce două explicaţii absenţei unei „învăţături" speciale pentru ziua de 21 mai: fie că Varlaam a omis-o intenţionat, mărginindu-se doar la sărbătorile unor sfinţi care au pătimit pentru Hristos ori care au dus o viaţă aleasă şi erau mai mult cinstiţi în Moldova, fie că n-a găsit un model corespunzător pentru prezentarea „vieţii" Sfinţilor Împăraţi în cele două mari „izvoare" omiletice de care s-a servit la redactarea Cazaniei sale, adică lucrarea intitulată „*Comoara*" a mitropolitului grec Damaschin Studitul († 1577) şi „*Evanghelia cu învăţătură*" a teologului ucrainean Chiril Stavroveţchi (prima jumătate a secolului al XVII-lea).

În schimb, Varlaam are o frumoasă „Învăţătură la rădicarea Cinstitei Cruci", la 14 septembrie. În prima parte a Cazaniei sunt prezentate scurte învăţături privitoare la îndatorirea oricărui creştin de a cinsti crucea pe care a fost răstignit Mântuitorul. Iar partea a doua a Cazaniei prezintă momente legate de „istoria" crucii pe care a fost răstignit Mântuitorul. În opinia lui Varlaam, după înălţarea Mântuitorului la cer, cârmuitorii poporului iudeu ar fi fost cei care „astupară groapa şi Golgotha, locul unde era Svânta Cruce, ca să să uite, să nu se mai pomenească". Iar „în 40 de ani după răstignirea lui Hristos" (corect: 70 d.Hr.), continuă Varlaam, Dumnezeu i-a pedepsit pe iudei, căci cetatea Ierusalimului a ars cu foc, iar locuitorii tăiaţi, morţi de foame şi robiţi. Apoi scria: „Într-atâta vreme fu ascunsă şi Svânta Cruce, până în dzilele marelui Constantin, carele fu întâiu pre lume împărat creştin". În continuare, Varlaam prezintă „războiul" lui Constantin cu „Maxentie, împăratul de la Râm", apoi istorisirea cunoscută că „într-o dzi ameadzăzi i să arătă lui pre ceriu chipul Sventei Cruci, strălucind mai vârtos decât lumina soarelui şi pre aceia cruce vădzu slove scrise de dzicea aşea: Costantine, cu aceasta vei birui". A urmat dispoziţia împăratului de a se pune cruci pe steaguri „şi aşea purceasă la războiu şi să lovi cu Maxentie şi-l pobedi (învinse, n.n.) şi împărăţia Râmului luă şi să botedză. De-aciia şi alte războaie bătu şi Răsăritul tot subt mâna lui plecă".

Un spaţiu mai larg este consacrat descoperirii Sfintei Cruci de către împărăteasa Elena, trimisă în acest scop la Ierusalim de însuşi împăratul Constantin. Ea a fost întâmpinată de „patriarhul" Macarie „cu toţi episcopii de primpregiur". În urma rugăciunilor lui Macarie, Dumnezeu i-a arătat locul unde era cinstita cruce „şi de sârg adună împărăteasa de săpară şi curăţiră locul acela. Şi să ivi Golgotha, unde au fost răstignit Hristos şi nu departe de-acolea aflară şi trei cruci". Pentru identificarea crucii pe care a fost răstignit Mântuitorul, la îndemnul episcopului Macarie, cele trei cruci au fost duse „la o muiere de rudă mare care boliia în Ierusalim" de vreme îndelungată şi „le punea câte una pre dânsa şi numai cât se apropie crucea lui Hristos de acea muiere bolnavă ce muriia, îndată învise (sic) şi fu sănătoasă şi sări de îmbla şi cu glas mare mulţămiia şi lăuda pre Dumnedzău". Această „ciudesă" (minune, n.n.) a strâns mulţi creştini în Ierusalim, dornici să o vadă şi să i se închine. Şi pentru că nu puteau să ajungă toţi la ea, „patriarhul Macarie să sui pre ambon (sic) şi rădică Cinstita Cruce în vederea tuturor; şi dacă vădzură, toată mulţimea oamenilor începură a striga: Gospodi pomilui (Doamne, miluieşte, n.n.). Şi de-atuncea s-au întărit praznicul Sventei Cruci a să prăznui şi a să rădica în 14 dzile a lui septevrie". Cazania se încheie cu un scurt îndemn adresat credincioşilor de a cinsti Sfânta Cruce[5].

Rezultă că Varlaam, deşi n-a redactat o cazanie specială pentru ziua de 21 mai, totuşi a făcut, la 14 septembrie, o prezentare a aflării Sfintei Cruci de către împărăteasa Elena şi episcopul Macarie al Ierusalimului.

***

Patru decenii mai târziu, un alt învăţat mitropolit moldovean, *Dosoftei* (1671-1674 şi 1675-1686), trecut şi el în rândul sfinţilor, va prezenta personalitatea Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena în lucrarea sa *Viaţa şi petrecerea svinţilor* (4 vol., Iaşi, 1682-1686). După cum se ştie, era o compilaţie după izvoare bizantine – în speţă după *Viţile sfinţilor* de Simeon Metafrast (secolul X) şi după prelucrarea neogreacă a *Mineielor*, făcută de Maxim Margunios († 1602), ambele editate în tipografia grecească a lui Nicolae Glykis din Veneţia, dar şi după alte Vieţi de sfinţi, bizantine şi slavone.

Pentru ziua de 21 mai, mitropolitul Dosoftei prezintă „pomenirea s(f)inţilor slăviţilor, de Dumnădzău cununaţi şi-n tocma cu apostolii mari împăraţi Constantin şi maică-sa Elena".

Despre Constantin scria că „era ficior lui Constantie, celui cei dzic «Veardele» şi al cinstitei Elene". Menţionează faptul că între cei patru împăraţi (doi „augusţi" şi doi „cezari"), singur Consta(ntie) „era creştinilor cu milă şi cu blândeţe", pe când Diocleţian şi Maximian au pornit „goană mare asupra creştinilor" (pe Galeriu nu-l pomeneşte). Mai mult chiar, Constanţiu ar fi învăţat „credinţa creştinească şi pre iubitul său fiu Constantin, care mai apoi fu şi întâiul creştinilor împărat, îl lasă să fie, după sine, împărat în scaun, la ostroavele (insulele, n.n.) Vretaniei". Ca şi în alte panegirice greceşti, noul împărat Constantin ar fi pornit împotriva lui Maxentie „din râvnă dumnezeiască", datorită „faptelor sale păgâneşti". Menţionează şi el visul împăratului şi apoi arătarea crucii pe cer „dzua amiadzădzi" şi textul „in hoc signo vinţe (cu acest sămn învince!)". Consemnează şi lupta cu Maxentie, „acel păgân răpitoriu", pe care l-a învins la „pârâul Tiverului, rumpându-să podul supt dânsul şi se necă acolo, la pârâul ce-i dzâc «Vulvia», sau «Bulbiia». Şi-au izbăvit din tiraniia lui cetăţenii Râmului".

În continuare, consemnează faptul că împăratul Constantin ar fi intenţionat să ridice o cetatea nouă, acolo „unde au fost războiul troilor cu ellinii", dar a fost „oprit cu dumnedzăiască sămnare" şi îndemnat să ridice o nouă cetate la „Vizantiia"; „deci urmând voiei lui Dumnedzău, zidi acea de Dumnedzău păzită cetate în numele său Ţarigradul". Consemnează apoi Sinodul de la „Nicheia", la care „fu cunoscut Fiiul într-o fiinţă cu Părintele. Şi trântind pre Arie supt anatemă şi supt blăstăm pre dânsul şi pre cei într-un gând cu dânsul cu huleniile (hulele, eresul, n.n.)".

Tot pe scurt este consemnat faptul că a trimis „pre maică-sa Elena" la Ierusalim „pentru cercarea cinstitelor leamne în carile s-au răstignit pre trup Hristos Dumnedzăul nostru". O parte din cinstita cruce a rămas la Ierusalim, iar alta a fost adusă la Ţarigrad. În partea finală a sinaxarului relatează că împăratul „a pornit oaste împotriva perşilor", dar „s-au pristăvit" la Nicomidia, apoi a fost adus în cetatea sa, Ţarigrad, şi „astrucat" (îngropat, n.n.) în sfânta besearică a Sinţilor Apostoli"[6].

Tot atât de interesant este „sinaxarul" pentru ziua de 14 septembrie, la „rădicarea cinstitei şi (de) viaţă făcătoare Cruce". În prima parte este relatată din nou apariţia crucii

(continuare în p. 9)

O icoană a *Sfinților Împărați* de la Zenovie Hagi Constantin Pop

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a decretat anul 2013 drept an omagial al Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena, luând, desigur, în considerare importanţa Edictului de la Milan, din 313 care punea capăt unei îndelungate perioade de persecuţii şi martiriu pentru fiii tinerei Biserici creştine.

În semn de recunoaştere, faţă de aceste două ilustre personalităţi ale istoriei creştine primare, numele lor a fost înscris în calendarul sfinţeniei creştine iar Bisericile răsăritene, între care şi Biserica Ortodoxă Română, au găsit de cuviinţă să rânduiască sub ocrotirea lor nu doar persoane luate individual, care la Botez au fost însemnate cu preacinstitul lor nume, ci şi multe edificii de cult, care au primit ca hram tot aceste sfinte nume.

Între bisericile româneşti ale Sibiului, doar una se află sub patronajul Sfinţilor mari împăraţi Constantin şi Elena. Mai există totuşi un lăcaş de închinare, se întâmplă că este şi cel mai vechi, din seria zidirilor ortodoxe ale oraşului, în care cultul acestor venerabili protectori ai creştinilor s-a celebrat cu o pioasă stăruinţă. E vorba de Biserica din Groapă, în vechiul cartier Iosefin, care a fost închinată dintru început Blagoveşteniei, numirea de odinioară a praznicului „Bunei Vestiri", dar unde se mai păstrează şi tradiţia, inaugurată chiar de ctitorii din secolul al XVIII-lea, de a se invoca, spre folosul credincioşilor acestei parohii, ocrotirea particulară din partea sfinţilor prăznuiţi, în fiecare an, de 21 mai.

Mărturia acestei evlavii ne întâmpină în biserică, sub chipul reprezentării iconografice a Sfântului Constantin şi a mamei sale, Sfânta Elena*. Amplasarea imaginii pe catapeteasmă, în dreapta icoanei Mântuitorului, deci chiar pe locul îndătinat al icoanelor de hram, îi conferă o semnificaţie simbolică, evocarea acestor primi mari fondatori de biserici creştine trimiţând, într-un fel foarte expresiv, la vocaţia ctitoricească, asumată de cei care au zidit şi înzestrat lăcaşul, îndeosebi de Hagi Constantin Pop. Fiul acestuia, Zenovie, care a desăvârşit proiectul bisericii, după moartea părintelui său, fiind, se pare, şi donatorul icoanelor tâmplei, beneficiase în tinereţe de o instrucţie aleasă. Învăţase, desigur, de la strălucitul *didascalos* care a fost Lambro Fotiadi, despre perioada atât de fastă, inaugurată de Sfântul Constantin cel Mare în istoria Creştinismului primar, când sub auspiciile sale s-au înălţat splendide biserici, peste tot în imperiu, dar mai ales în Răsărit, începând cu Constantinopolul, unde a patronat bazilicile închinate Sfinţilor Apostoli, apoi Sfintei Păci sau Sfintei Înţelepciuni şi continuând cu altele, la Antiohia, Nicomidia, Tyr sau în Ţara Sfântă, la Ierusalimul devenit, între timp, Aelia Capitolina (unde fusese înălţată rotonda *Anastasis*), ori la Betleem, pentru a marca sălaşul Naşterii Mântuitorului. Săpăturile arheologice întreprinse prin râvna împărătesei mame Elena şi a Sfântului Macarie, episcopul Ierusalimului, au condus la identificarea în oraşul sfânt a locului răstignirii, înmormântării şi Învierii Mântuitorului. Prezenţa Sfintei Elena la Ierusalim, în anul 327, pentru a se închina Domnului, în timp ce călca pe urma paşilor Lui, a însemnat mult pentru Biserica de aici, impulsionând avântul creştin de a vizita oraşul care, până astăzi, se bucură de faima de a fi devenit cel mai renumit centru de pelerinaj al lumii creştine. Pe calea pelerinilor, inaugurată cu atâta entuziasm de Sfânta Elena, avea să urmeze, cu aproape un mileniu şi jumătate mai târziu, prin anii 1776, 1777, şi negustorul macedovlah Constantin Pop. Împlinind pelerinajul la Sfântul Mormânt din Ierusalim, el s-a întors acasă, în Sibiul unde nu de multă vreme se stabilise, venind din Oltenia, cu dreptul câştigat de a-şi adăuga la nume, titlul de Hagiu, pe care să-l poată transmite apoi şi urmaşilor săi. Era, fără îndoială, destulă vanitate, în dobândirea acestui titlu de onoare, în cazul lui Constantin, la fel ca pentru oricare alt bărbat balcanic din epocă. Totuşi, vanitatea nu putea explica întru totul

verva cu care s-a dedicat el, mai apoi, activităţii de ctitor şi donator, în folosul multor biserici din Transilvania sau din Ţara Românească. Peste ani, când, la 1831, Zenovie Hagi Constantin Pop încheiase lucrările la Biserica din Groapă, avea să mărturisească cu modestie că tot ceea ce a întreprins n-a fost decât pentru a omagia jertfelnicia răposaţilor săi părinţi, care urmaseră în viaţă exemplul înălţător al Sfinţilor mari împăraţi. S-a îngrijit, de aceea, ca icoana Sfântului Constantin şi a Sfintei Elena, de pe catapeteasmă, să stea faţă în faţă cu portretele votive ce-i închipuiau pe bunica, pe tatăl şi pe iubita sa mamă, aşezate, cum am spus, de acelaşi Zenovie, pe balustrada exterioară a cafasului.

Icoana aceasta, la fel ca toate celelalte de pe iconostas, fusese comandată, prin 1830, unuia dintre pictorii importanţi ai vremii, a cărui contribuţie la arta bisericească transilvăneană a ajuns însă să fie aproape uitată. Talentat iconar şi portretist de obârşie muntenească, Dimitrie Dimitriu şi-a desfăşurat activitatea artistică în cel de-al doilea sfert al secolului al XIX-lea, în câteva localităţi din părţile sudice ale Transilvaniei şi din regiunea Munţilor Apuseni. Ca şi alţi pictori de biserici veniţi de dincolo de munţi, Dimitrie zugravul a fost, la rândul său, impresionat de dorinţa de emancipare pe care-o manifestau obştile româneşti, în satele dimprejurul Sibiului. Aşa se face că după ce a isprăvit lucrarea pentru Biserica din Groapă, a ales să mai zăbovească încă o vreme la Sibiu, în nădejdea aflării altor comenzi. Aici aveau să fie pictate, în cursul anului 1832, icoanele împărăteşti pentru biserica ortodoxă din Sebeşul de Sus. Cele patru panouri cu rame aplicate decorate cu frumoase ornamente sculptate se află în prezent în colecţia de artă bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului. Biserica din satul Sebeşul de Sus, fusese zidită în 1760 şi decorată cu preţioase picturi murale de zugravul Oprea Stan(ovici) din Sebis (Sebeşul de Sus), în 1774.

Cea mai impresionantă realizare a lui Dimitrie Dimitriu, din câte se cunosc, este legată însă de satul Răşinari. E vorba de executarea ansamblului de icoane, care aveau ca destinaţie catapeteasma bisericii „Sfânta Treime", construită între 1801 şi 1814, şi târnosită în anul 1815 de episcopul Vasile Moga. A rămas până astăzi una dintre tâmplele cele mai somptuos decorate din întreaga Transilvanie.

Remarcabilă, deopotrivă, s-a dovedit, în contextul biografiei artistice a acestui zugrav, din vremea şederii sale la Răşinari, şi seria portretelor executate după modele alese chiar din rândul locuitorilor satului de sub munte. Dezvăluindu-ne această latură a îndeletnicirilor sale, Dimitrie Dimitriu se integrează într-o categorie specială de artişti care, în primele două-trei decade ale veacului al XIX-lea, se consacraseră ca portretişti şi, concomitent, pictori de biserici. Pasiunii trezite pentru acest gen, abia de curând adoptat în plastica românească, îi datorăm astăzi imaginile unor fruntaşi ai obştii mărginene, şi şansa de a cunoaşte, prin mijlocirea tablourilor zugrăvite de Dimitrie, înfăţişarea unor venerabili slujitori ai altarului din Răşinari, tată şi fiu: preoţii Iacov (paroh la Răşinari, între anii 1761 şi 1809) şi Ioan Izdrail (răposat la 1837), cel din urmă fiind străbunicul, pe linie maternă, al poetului Octavian Goga.

Chipurile zugrăvite ale acestor patriarhi (socotiţi astfel la propriu, întrucât, în 1832, când i se realizase portretul, Iacov Izdrail avea deja împlinit un secol de viaţă) la fel cu cele ale „fericiţilor ctitori" ai Bisericii din Groapă sunt, precum le-a numit şi Zenovie Hagi Constantin Pop, când formulase textul pisaniei, „icoane", ilustrative pentru o istorie, care se mai poate încă recupera, a vredniciei neamului românesc.

Am stăruit asupra activităţii pictorului Dimitrie Dimitriu pentru a arăta că s-a numărat şi el între cinstitorii marilor personalităţi ale istoriei creştine, fără să diminuăm nici meritul lui Hagi Constantin Pop, ctitorul principal al sfântului lăcaş, care a dorit ca această casă a Domnului să se afle sub patrociniul lui Constantin cel Mare şi Sfânt.

---

* Icoana realizată în cea de-a doua ori a treia decadă a secolului al XIX-lea a fost restaurată de pictoriţa Doina Papp, în 1962, însă intervenţia ei se cuvine socotită mai curând o repictare, decât o încercare de recuperare fidelă a originalului.

Lect. Ioan Ovidiu ABRUDAN

Sfântul Împărat Constantin cel Mare. Schița unui portret de împărat creștin din perspectiva secolului al IV-lea

Faptele sfinte pentru care au slujit aceste mâini își au originea în credința curată și adevărată în Dumnezeu.
Constantin, *Oratio ad Coetum Sanctorum* 26

Într-o contemporaneitate marcată din ce în ce mai mult de secularizare, de minimalizare și implicit relativizare a valorilor, în cadrul progresiei tot mai îngrijorătoare a curentelor demitologizării în favoarea raționalismului scientist (*noi nu vrem să credem, vrem să știm*), apare ca urgență identificarea și operaționalizarea acelui tip de memorie istorică arhetipală a Bisericii în cadrul căreia sfinții, aflați pe poziții sociale diferite, de la săraci la împărați, dau mărturie de forța interioară a creștinismului. Într-o altă cheie de lectură este vorba de funcția revelatoare a relației *sfântului* cu *istoria*, atitudine exprimată de întreaga teologie patristică și surprinsă magistral în cuvintele cu care Christoph von Schönborn își prefața lucrarea dedicată monahismului palestinian: *sfinții sunt revelația mișcării profunde a istoriei, sunt rodul acelor locuri în care oamenii ating zilnic Adevărul cu mâna...*

Personaj controversat, calificat de unele direcții de cercetare ca posedând un simț istoric aparte în baza căruia a punctat decisiv reconfigurarea vechiului spirit roman într-o cheie de lectură creștină, un om cu deosebite capacități politice prin prisma cărora a socializat religios comunitatea de supuși realizând o nouă geografie spirituală a Imperiului Roman, evaluat de teologii și cercurile de cercetare ale Bisericii Ortodoxe ca fiind *întru tocmai cu Apostolii*, descriind astfel un moment de haghiografie în cadrul căruia *sfântul* este *împărat* și *împăratul* este *sfânt*, Constantin cel Mare fundamentează nu numai istoricul sau cronologia unei vieți la nivel particular, ci creează o paradigmă nouă pentru teologia creștină și pentru filosofia politică a vechii romanități. Aceste evaluări pornesc de la importanța epocii convențional numită *renovatio constantini*, importanță care a generat declararea anului 2013 ca an omagial pentru Sfinții Împărați Constantin și Elena. Acest fapt produce o provocare la nivelul responsabilității în fața aprofundării memoriei istorice arhetipale a Bisericii de care vorbeam la început, precum și în dimensionarea conștiinței istorico-dogmatice a Bisericii din perspectiva etapei constantiniene. Preocupările cercetătorilor și ale teologilor, precum și listele bibliografice pe marginea epocii constantiniene sunt nenumărate și consistente. Tratează fie etapele vieții lui Constantin la nivel de monografii, deciziile la nivel de politică religioasă, fie îmbracă o haină haghiografică sau alte aspecte.

În cadrul acestui articol, supunându-ne rigorilor de natură publicistică, vom încerca să prezentăm chipul Sfântului Împărat Constantin cel Mare așa cum reiese din slujbele Bisericii și configurarea prin aceasta a unei direcții specifice de teologie politică. Preocuparea pentru o asemenea tratare are la bază tensiunea între produsele cercetării științifice privind persoana și epoca lui Constantin, pe de o parte, și maniera în care Biserica a *filtrat* la nivel de cult momentul constantinian, pe de altă parte. Pentru început propunem eliberarea conceptului de *teologie politică* de spectrul prejudecăților, astfel încât să identificăm ulterior cum s-a raportat Biserica la momentul istoric *Constantin cel Mare*.

Scurte preliminarii pentru teologia politică a epocii constantiniene

Departe de a se vorbi de un gen de proprietate asupra termenului de *teologie politică* din partea lumii teologice, admitem în primă instanță eliberarea lui de orice presiune venită *ad extra*. De aceea este important în a face o serie de diferențieri și delimitări în spectrul a ceea ce înseamnă *teologie politică* în sensul nostru de înțelegere. Unele lucrări definesc *teologia politică* prin metoda specifică și principiul său formal ca *politică* în sens extins, sau ca viziunea teologico-religioasă a politicii și viziunea politică a religiei. Altă grupare de cercetători definește *teologia politică* având în vedere scopul său, evaluând-o ca fiind justificarea teologică a unui sistem politic. Altă ramură a cercetării consideră că creștinismul nu are nici un fel de teologie politică, deoarece termenul care definește cel mai bine atitudinea în fața problemelor *polisului* este termenul de *metapolitică*. În același timp, nu se consideră a fi o știință din domeniul teologiei care să aibă ca și obiect de studiu politica, nici o modalitate de terapie profesională pentru acele categorii de cercetători care doresc crearea unor noi conștiințe revoltate de corupția actului politic în sine. Teologie politică de tip resentiment nu înseamnă clericalizarea politicii, nici politizarea religiei. Analiștii prezintă și riscurile de secularizare a teologiei în baza unei absorbții și abordări unilaterale: *dependența noastră de curentele secularizării creează premisele riscului de a politiza teologia și de a o transforma într-un derivat secular al religiozității*, susține profesorul *Carl Raschke într-o intervenție pe marginea renașterii a ceea ce numește teologia politică globală*. Ca reacție la iluminism *noua teologie politică* va avea un program grupat în jurul ideii de manifest public al actului religios. Acestea este sensul larg, extins, al teologiei politice.

Teologia politică, în înțelesul nostru, se definește ca atitudine a conștiinței creștine în fața manifestului politico-imperial al autorității și al realităților conexe, care decurg sau care depind în mare măsură de referința la această autoritate imperială, sau statală în sens modern, mărturisind o vertebralitate profund spirituală, hristologică, pnevmatologic-eclesială. Temele puse în discuție se grupează în jurul fundamentelor teologice ale concepției creștine în ceea ce privește persoana imperatorului, exercițiul său politico-religios, dar și în ceea ce privește filosofia politică a Imperiului cu referire la creștinism, în general, și Biserică în special (împăratul văzut ca *mimisis*, atributele unui împărat creștin, raportul personal cu Dumnezeu; Biserica și împăratul; raporturile cu ereticii, iudaismul și păgânismul; Creștinismul și Imperiul). Conceptul de *teologie politică* nu a fost tratat *in extenso* nici de teologia occidentală, nici de cea răsăriteană, deși este un concept major pentru ambele civilizații.

Până la începutul domniei lui Iulian, când se reia lupta împotriva creștinismului de pe pozițiile păgânismului, se formulează o serie de principii ale teologiei politice ținând cont de formația creștină a împăratului. Acest cod teologico-politic are ca început edictul de toleranță din anul 313 din orașul Mediolanum (Milano de astăzi) dat de împărații Constantin și Galeriu, prin care creștinismul este recunoscut ca religie permisă în cadrul Imperiului Roman. Se încheia astfel perioada de persecuții la care Biserica fusese supusă mai bine de trei sute de ani. Deși terminologia religioasă a textului este una neutră (*quo quicquid est divinitatis in sede caelesti*), măsurile ulterioare demonstrează atitudinea pozitivă a lui Constantin față de creștinism. Odată cu aplicarea efectivă a prevederilor documentului, se inaugurează o nouă stare a actului politic și a celui religios în cadrul a ceea ce convențional a primit denumirea de *pax constantiniana*.

Repere teologico-politice în imnografia constantiniană

De mare importanță pentru precizarea fundamentelor teologiei politice ortodoxe privind persoana Sfântului Împărat Constantin cel Mare sunt textele imnografice care alcătuiesc canonul închinat Sfinților Împărați. Consider că aceste texte sunt ultimative în nuanțarea unei atitudini profund istorice, dar și dogmatice în același timp. Momentul pune în discuție elemente de teologie a istoriei și ne plasează dincolo de sfera unor instrumente reci de cercetare. Biserica, înțeleasă în structura ei dogmatică de depozitară a adevărului, posedă o conștiință dogmatico-liturgică dimensionată istoric. Aceste trei coordonate ale conștiinței bisericești sunt luminate de lucrarea harului, înfăptuiri ale tradiției vii a Bisericii. Luminată de harul dumnezeiesc, această conștiință bisericească l-a rânduit pe Constantin în adunarea sfinților. Din imnografia închinată Sfinților Împărați întocmai cu Apostolii Constantin și Maica sa, Elena, vom încerca să identificăm principalele elemente de teologie politică specifice Bisericii Ortodoxe[1].

Împăratul este atașat conștiinței intime a credinciosului într-un raport imediat de apropiere. El nu este al tuturor, ci *al nostru*. Este indicată o apartenență specială a lumii la unicul împărat și invers, a împăratului la lume. Virtutea strălucitoare a împăratului nu este indicată generic prin *dreptate*, ci prin *dreptatea credinței*. Prin puterea Crucii stăpânește pe pământ cu dreptate. Izvorul stăpânirii stă, așadar în puterea Crucii.

Armă preatare împăratului nostru ai dat cinstită Crucea Ta, prin care a împărățit pe pământ cu dreptate, strălucind cu dreapta credință, și împărăției cerurilor s-a învrednicit prin milostivirea Ta. Cu care slăvim rânduiala Ta cea iubitoare de oameni, Iisuse, atotputernice, Mântuitorule al sufletelor noastre.

Constantin este prezentat într-o descendență biblică, slugă bine-credincioasă, având înțelepciunea lui Solomon, blândețile lui David și dreapta credință a apostolilor. Se creează în acest plan o tipologie vechi-testamentară referitoare la persoana împăratului, în care este încadrat și Constantin. Textul face trimitere la lectura tipologică a Sfintei Scripturi (*lectura ecclesială* a Scripturii la Sfântul Atanasie cel Mare și Grigorie de Elvira în *Despre credință*, aceeași procedură a lecturii tipologice din Vechiul Testament). Virtuțile împăratului sunt daruri de la Dumnezeu. Astfel, *înțelepciunea*, *blândețea* și *dreapta credință* apar ca virtuți cardinale care-l legitimează pe împărat la o recunoaștere universală ca *împărat al împăraților* și *domn al domnilor*.

Dat-ai, Iubitorule de oameni, bine-credincioasei Tale slugi înțelepciunea lui Solomon, blândețile lui David și dreapta credință a Apostolilor, ca un Împărat al împăraților și Domn al tuturor celor ce domnesc. Pentru aceasta slăvim rânduiala Ta cea iubitoare de oameni, Iisuse atotputernice, Mântuitorule al sufletelor noastre.

Ceea ce asigură permanența în veșnicie a împăratului este *smerenia*, care urmează *cunoașterii lui Dumnezeu*. În fapt, aceste două stări sunt simultane, fără a putea susține un raport de anterioritate sau posterioritate de tipul cunoașterea lui Dumnezeu este un fapt apriori smereniei, deoarece smerenia este cunoaștere a lui Dumnezeu. Cunoașterea lui Dumnezeu nu este una de tip gnostic, ci izvor a toată virtutea: tuturor făcător de bine, de biruință dătător, mai înalt decât toată stăpânia. Chemarea la o stăpânire universală (tema *oikoumene*) revine frecvent prin folosirea pronumelui tot, toată, toți, toate. Împărăția este universală, deoarece Îndreptătorul ei, Proniatorul, nu este un simplu om, ci Mântuitorul Iisus Hristos.

Întâi tu ți-ai supus porfira de bunăvoie lui Hristos pururi pomenite împărate, pe Dânsul cunoscându-L Dumnezeu și Împărat peste toate, tuturor făcător de bine, de biruință dătător, și mai înalt decât toată stăpânia și puterea. Pentru aceasta ție, iubitorule de Hristos, împărăția ți-a îndreptat Iisus, Iubitorul de oameni și Mântuitorul sufletelor noastre.

Există o teologie a darului cu o dinamică internă. Dăruitorul este Dumnezeu, Care oferă cele *bogate* și *bune*, în care împăratul are datoria să sporească. Constantin este luminat de harul Botezului, har prin care s-a arătat nebiruit. Teologia darului este continuată de imnografi, arătând că în dar este ascuns Dăruitorul, Care Se raportează continuu revendicator. De aceea Constantin *lumea ca un dar o a dăruit Făcătorului*.

Darurile cele bogate și mai bune primind de la Dumnezeu, împărate preaputernice, mare Constantine, bine întru dânsele ai sporit. Că luminându-te cu razele Preasfântului Duh, de la Sfințitul Silvestru, prin Botez, între împărați te-

(continuare în p. 11)

Pr. lect. univ. dr. Ovidiu PANAITE,
Facultatea de Teologie Ortodoxă Alba Iulia

Despre relevanța „Edictului de la Milan" astăzi

Este unanim acceptat că în cadrul Ortodoxiei împăratul Constantin cel Mare (306-337) şi mama sa Elena joacă un rol aparte. Sunt cinstiţi ca sfinţi, având o sărbătoare dedicată lor (21 mai). Anul acesta, când se împlinesc 1700 de ani de la Edictul de la Milan, a fost declarat de către Biserica Ortodoxă Română drept „anul omagial al Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena". La Niş, locul de naştere al lui Constantin cel Mare, Biserica Ortodoxă Sârbă a organizat manifestări de amploare în cinstea acestei aniversări. În întreaga lume ortodoxă, şi nu numai, de-a lungul acestui an au loc manifestări ştiinţifice menite să cerceteze rolul şi locul lui Constantin cel Mare în cadrul istoriei universale. Poate numai despre Mântuitorul Iisus Hristos şi Sfântul Apostol Pavel s-a scris mai mult decât despre Constantin cel Mare. Anual apar câteva monografii dedicate acestuia şi o puzderie de studii. Împăratul născut la Niş are parte de critici virulenţi, dar şi de apologeţi dedicaţi. Se fac pe seama vieţii şi politicii lui religioase atât de multe speculaţii şi se emit ipoteze atât de ingenioase încât la multe dintre ele cu siguranţă că Constantin însuşi nu s-a gândit vreodată. De ce atâta interes, religios, politico-religios, academico-ştiinţific, faţă de Constantin cel Mare? Răspunsul pare a fi simplu: pentru că el a fost cel care a dat libertate creştinilor prin Edictul de la Milan din 313 şi a iniţiat o politică religioasă care, continuată de urmaşii săi – o excepţie notabilă fiind doar Iulian Apostatul (361-363) –, a făcut repede ca creştinismul din religie sporadic persecutată anterior să devină în câteva decenii de facto religie de stat. Neapărat mai trebuie adăugată o completare acestei explicaţii a interesului faţă de Constantin cel Mare: relaţia dintre Biserică şi stat aşa cum a gândit-o Constantin cel Mare, cu alte cuvinte moştenirea constantiniană în materie de politică religioasă, îşi are urmările ei până astăzi. Cu toate amendamentele şi schimbările operate de-a lungul istoriei în relaţia dintre Biserică şi stat – unele schimbări fiind, cel puţin la prima vedere, revoluţionare – putem afirma că astăzi încă trăim sub puternica influenţă a moştenirii constantinene în materie de politică religioasă.

Propun, în cele ce urmează, o scurtă analiză a Edictului de la Milan, după care voi încerca să reliefez elementele care sunt relevante până astăzi pentru definirea relaţiei Biserică/religie şi stat. Edictul de la Milan din 313, despre care se vorbeşte atât de mult, a fost o decizie comună a lui Constatin cel Mare, care la acea vreme era singurul împărat peste partea vestică a Imperiului Roman, după victoria de la podul Milvius, şi a lui Liciniu, care era singurul stăpânitor al părţii de răsărit a Imperiului Roman, după victoria asupra lui Maximinius Daia din primăvara anului 313. El s-a păstrat sub forma în care a fost adresat de cei doi împăraţi unor guvernatori de provincii. În cele ce urmează voi reda textul acestui „Edict de la Milan", nume sub care acest text a rămas în istorie, aşa cum el s-a păstrat în lucrarea lui Lactanţiu, *Despre moartea persecutorilor* 48, 2-12, care redă textul acestuia, aşa cum a fost el adresat guvernatorului Bitiniei (citat din ediţia bilingvă, trad. de Cristian Bejan, Ed. Polirom, 2011, p. 150-155; Textul Edictului s-a păstrat, într-o formă relativ diferită la Eusebiu de Cezareea, 10, 5, 1, 2 şi urm., care redă versiunea greacă expediată guvernatorului din Cezareea Palestinei): «2. Eu, Constantin Augustus, cât şi eu, Licinius Augustus, după ce într-un mod atât de fericit ne-am întâlnit la Mediolanum şi am dezbătut toate problemele care privesc binele şi siguranţa publică, am considerat că trebuie reglementat, printre alte neajunsuri pe care le avem în vedere, binele majorităţii cetăţenilor, în primul rând în privinţa respectului faţă de divinitate, astfel încât să dăm creştinilor, şi tuturor celorlalţi oameni posibilitatea de a urma liber religia pe care fiecare şi-o doreşte, pentru ca orice divinitate s-ar găsi în lăcaşul ceresc, [aceasta] să se poată arăta favorabilă şi binevoitoare faţă de noi şi faţă de toţi cei aflaţi sub puterea noastră. 3. De aceea, noi am considerat că, în spiritul unei politici sănătoase şi foarte corecte, trebuie luată hotărârea de a nu-i fi refuzată această posibilitate nimănui care s-a ataşat sufleteşte fie de religia creştinilor, fie de cea pe care consideră că-i este cea mai potrivită, aşa încât Divinitatea supremă a cărei religie noi o urmăm de bunăvoie să ne ofere tuturor favoarea şi bunăvoinţa sa obişnuită. 4. De aceea, se cuvine ca Excelenţa Voastră să ştie că am decis ca, îndepărtând complet toate restricţiile care erau conţinute mai înainte în documentele trimise birourilor tale cu privire la numele de creştin, să abolim prevederile care ne păreau foarte sinistre şi străine de clemenţa noastră. De acum înainte, în mod liber şi sincer, fiecare dintre noi care doresc să cinstească religia creştinilor să o poată face fără să se întâmple vreo neplăcere sau oprelişte. 5. Noi am considerat de cuviinţă că trebuie supuse atenţiei tale aceste decizii în amănunt, ca să ştii că le-am acordat creştinilor mai sus amintiţi posibilitatea liberă şi deplină de a-şi practica propria religie. De vreme ce vedeţi bine că noi am acordat acest drept creştinilor, Excelenţa Voastră înţelegeţi că şi celorlalţi cetăţeni, în aceeaşi măsură, pentru pacea vremurilor noastre, le-a fost dat acest drept de a-şi urma religia în mod deschis şi liber, aşa încât fiecare să se bucure de posibilitatea liberă de a venera divinitatea pe care şi-a ales-o. Noi am făcut aceasta ca să nu pară că am pus vreo restricţie vreunui cult sau vreunei religii. 7. În plus, am hotărât că această decizie trebuie luată mai ales faţă de comunitatea creştinilor, fiindcă, dacă se vor găsi unii care au cumpărat, fie de la fiscul nostru, fie de la oricare alt intermediar, lăcaşurile unde creştinii aveau obiceiul să se adune mai înainte, în legătură cu care scrisorile trimise mai înainte birourilor tale conţineau instrucţiuni precise, trebuie să le fie restituite creştinilor fără [să li se ceară] vreo sumă de bani şi fără vreo taxă, lăsând deoparte orice frustrare şi neînţelegere. 8. De asemenea, cei care le-au primit în dar sunt obligaţi să le restituie creştinilor cât mai repede, chiar şi cei care le-au cumpărat sau cei care le-au primit ca donaţii. Dacă ei ar [dori să] ceară ceva de la bunăvoinţa noastră, să se adreseze vicarului, astfel încât, prin bunăvoinţa noastră, să li se plătească şi lor o compensaţie. Va trebui ca toate lăcaşurile să fie înapoiate imediat comunităţii creştine prin implicarea Voastră şi fără întârziere. 9. Şi fiindcă se ştie că aceşti creştini aveau în posesie nu numai lăcaşurile unde aveau obiceiul să se adune, ci şi altele aparţinând de drept comunităţii lor, adică bisericilor, şi nu persoanelor particulare, toate acestea, prin legea pe care am scris-o mai sus, veţi porunci să le fie restituite creştinilor, adică comunităţii şi bisericilor, fără vreo neclaritate sau neînţelegere, cu singura precizare de mai sus [anume] că aceştia care restituie aceste lăcaşuri fără să pretindă nimic, după cum am spus, să aştepte din partea bunătăţii noastre o despăgubire. 10. În toate acestea va trebui să vă implicaţi cu toată râvna pentru comunitatea numită mai sus a creştinilor, pentru ca ordinul nostru să fie pus imediat în practică, aşa încât, în acest fel, prin clemenţa noastră să fie asigurată liniştea publică. 11. Fie ca, după cum s-a spus mai sus, bunătatea lui Dumnezeu [faţă de noi], pe care în atâtea împrejurări am simţit-o aproape, să continue, asigurând reuşitele noastre împreună cu fericirea publică. 12. Însă pentru ca textul generoasei noastre hotărâri şi bunăvoinţe să poată ajunge la cunoştinţa tuturor, va trebui ca, prin dispoziţia Voastră, cele scrise să fie afişate, să le puneţi la vedere peste tot şi să le aduceţi la cunoştinţa tuturor, pentru ca hotărârea luată prin bunătatea noastră să nu rămână neştiută."

Primul lucru care merită relevat este faptul că la baza acestui edict stă *principiul libertăţii religioase*, care era garantat în cadrul Imperiului Roman oricui, atâta vreme cât religia practicată nu cuprindea principii care erau împotriva siguranţei statului şi a bunului mers al societăţii şi era capabilă să găsească o integrare a cultului împăratului în propriul sistem teologic. Prin Edictul de la Milan, creştinismului i se oferă libertatea de care toate celelalte culte se bucură, nefiind, cel puţin la nivelul anului 313, în niciun fel privilegiat. Paragraful al treilea al Edictului ne oferă fundamentarea libertăţii religioase enunţate aici. Avem de-a face cu o fundamentare profund influenţată de modul antic păgân de a gândi şi la care creştinismul nu a subscris în niciun fel: divinitatea există, ea are diferite moduri de manifestare; cu cât sunt mai mulţi zei invocaţi în sprijinul statului şi al societăţii cu atât mai mult sprijin divin va primi acesta şi cetăţenii lui. Privind îndeaproape modul în care Constantin cel Mare s-a raportat la pluralitatea religioasă a Imperiului pe care, începând cu 324, l-a condus singur, nu pot fi găsite cazuri de încălcare a libertăţii religioase enunţate mai sus. A existat însă o crescândă privilegiere a Bisericii creştine, realizată cu mult tact politico-religios, astfel încât adepţii altor religii doar cu greu s-ar fi putut simţi lezaţi. În legislaţia constantiniană care a prevăzut interzicerea mutilării (*Codex Theodosianus* 9, 40, 2) s-au putut regăsi şi păgânii cu etica lor; legislaţia cu privire la introducerea duminicii ca zi de odihnă (*Codex Iustinianus* 3, 12, 2) i-a bucurat şi pe adepţii religiei solare (Edictul numeşte duminica „ziua soarelui" = *die solis*, cum a rămas în marile limbi moderne precum engleza – Sunday sau germana – Sonntag); legea imunităţii clerului (*Codex Theodosianus* 16, 2, 2) se pare că vizează pe toţi cei care s-au dedicat serviciului religios, nu doar pe clericii creştini. Doar legea privind recunoaşterea tribunalelor episcopale (*Codex Theodosianus* 1, 27, 1) şi prevederile cu privire la construirea de biserici creştine (Eusebiu de Cezarea, *Viaţa lui Constantin* 2, 46) sunt prevederi menite să privilegieze explicit Biserica creştină. Urmaşii la tron ai lui Constantin nu au dat însă dovadă de acelaşi tact şi au abandonat relativ repede principiul libertăţii religioase pe care l-am întâlnit atât de clar enunţat în Edictul de la Milan. Deja Constantius al II-lea, fiul lui Constantin cel Mare, a emis un edict împotriva păgânismului (*Codex Theodosianus* 16, 10, 2-4). O astfel de extremă a dus la o altă extremă: Iulian Apostatul a încercat imposibilul: reinstaurarea păgânismului, dezvoltând o legislaţie şi o ideologie care, aplicată pe termen lung, ar fi adus mult rău Bisericii. După moartea lui Iulian, tendinţa deschisă de Constantius II a continuat. Teodosie cel Mare (379-395) a transformat creştinismul într-o religie de stat prin edictul *Cunctos populos*, emis la 28 febr. 380 (*Codex Theodosianus* 16, 1, 2). Acelaşi împărat a emis la 25 iulie 383 o „lege împotriva ereticilor" (*Codex Theodosianus* 16, 5, 11) şi a interzis, la 24 februarie 391, practicarea cultelor păgâne (*Codex Theodosianus* 16, 10, 1). Extremismul creştin a distrus numeroase temple păgâne şi a ţintit comunităţile iudaice. Este suficient să citim, de exemplu, *Istoria bisericească* a lui Teodoret al Cyrului spre a întâlni numeroase exemple în acest sens din perioada postconstantiniană. Faptul că a fost nevoie ca Teodosie cel Mare să emită un decret care preciza că «secta evreilor … nu este interzisă prin nicio lege» (*Codex Theodosianus* 16, 8, 9) arată care era percepţia generală la acea vreme în Imperiul Roman faţă de iudaism. Procesul de creştere a intoleranţei faţă de orice comunitate care nu era parte a Bisericii imperiale a atins punctul culminant în vremea împăratului Justinian, care a emis o serie de decrete împotriva ereticilor, a păgânilor şi a evreilor. Principiul libertăţii religioase poate fi doar cu greu regăsit în statele europene creştine care au avut ca model Imperiul Roman. Nici Reforma din Apusul Europei nu a adus schimbări radicale în acest sens. Nu este de mirare că libertatea religioasă şi separarea de principiu dintre religie şi stat, adică „aconfesionalitatea statală şi deplina libertate religioasă pentru toţi cetăţenii", a fost introdusă pentru prima dată în statul american Virginia în 1785 şi a fost preluată ulterior în constituţia federală a SUA în 1791 (Gianpaolo Romanato, „Biserica şi Statul laic", în vol. *Religie şi putere*, Ed. Nemira, Bucureşti, 1996, p. 13), aşadar într-un stat format în mare parte din refugiaţi religioşi de pe continentul european, sătui de discriminările pe criterii religioase practicate în Europa.

Nu este spaţiu să dezvolt alte aspecte privind relevanţa Edictului de la Milan astăzi. Doresc însă să fie reţinute următoarele aspecte: (1) libertatea religioasă nu este un principiu modern, ci el exista deja în Antichitate. Doar fundamentarea lui este diferită, în vremurile moderne având ca punct de plecare, drepturile omului, respectiv dreptul la libertatea de conştiinţă, iar în Antichitate dându-i-se o fundamentare filosofico-teologică enunţată mai sus pe scurt. Edictul de la Milan afirmă principiul libertăţii religioase. Urmaşii lui Constantin cel Mare l-au abandonat însă treptat. (2) Pentru o dezvoltare sănătoasă Biserica are nevoie în primul rând de libertate. Acesta a fost principalul factor care a făcut-o să se dezvolte extrem de repede în vremea lui Constantin cel Mare şi după acesta. Restituirea proprietăţilor confiscate de la Biserică în timpul persecuţiilor, prevăzută în Edictul de la Milan, arată cât de viguroasă a devenit aceasta în timpul perioadelor de linişte de care s-a bucurat sporadic înainte de 313. Această imagine obiectivă a Bisericii dinainte de 313 şi nu cea a „Bisericii de catacombă" care este subiectiv şi simplist proiectată asupra istoriei ei „pre-constantiniene" explică dezvoltarea ei fără precedent în perioada de după Edictul de la Milan. (3) Nu întotdeauna sprijinul material al statului dă vigoare unei religii. O religie spijinită material de puterea politică poate atrage oportunişti, pierde contactul cu credincioşii, se supune riscului de a deveni mai uşor şi mai repede formală, îşi pierde rolul profetic, nemaiputând critica excesele statului care o susţine. Desigur, nu este loc pentru a dezvolta în detaliu acest principiu. Pentru a-i vedea riscurile, este însă suficient să privim la situaţia creştinismului în Europa apuseană, unde, cu câteva excepţii notabile, în ciuda principiului separării dintre Biserică şi stat, cultele religioase sunt susţinute material de către stat, dar avem o rată ridicată de persoane care se declară agnostice sau atee, în vreme ce în SUA, unde cultele religioase nu primesc (aproape) niciun sprijin material de la stat, rata agnosticilor şi a ateilor este foarte scăzută.

Pr. Lect. Dr. Daniel BUDA, Sibiu/Geneva

CRVX CHRISTIANA

Crucea funerară sau de înmormântare (IX)

Dacă este adevărat faptul că Evanghelia e chemată să transfigureze cultura contemporană (Anastasie Yannoulatos), tot la fel de adevărat trebuie să fie şi faptul că, în acest proces de transfigurare a lumii, Evanghelia (şi prin ea, Biserica) se foloseşte de simboluri, ca un fel de ancore, care leagă raţiunea timpului de eternitate. Între aceste simboluri, Crucea are o însemnătate primordială, iar nenumăratele forme de reflectare a ei, în viaţa Bisericii, în spaţiul religiozităţii populare, ca şi în conştiinţa de zi cu zi a creştinilor, poate constitui sursa unor demersuri de cercetare, precum cel prezent.

Înainte de a încerca să înţelegem fenomenul „Crucii funerare", e necesar să conştientizăm faptul că acest cult al morţilor nu ne apare ca un element singular, ci el se integrează într-un sistem, din care fac parte convingerea în existenţa sufletului, credinţa în veşnicie, precum şi o serie de practici de manifestare, aparţinând sferei religiozităţii populare. Viaţa omului de la sat este marcată, în general, de datini şi ritualuri, care personalizează scurgerea vremii şi trecerea omului prin timp. Din cadrul acestor ritualuri face parte şi ritul funerar, în cadrul căruia *crucea funerară* ocupă un loc mai mult sau mai puţin important, în funcţie de natura spiritualităţii, culturii unei anumite zone. Observăm şi în această situaţie că ritul este o formă intrinsecă (profundă) de comunicare, în contextul în care societatea însăşi este un sistem de comunicare sau, mai precis, un ansamblu de sisteme de comunicare (Cl. Lévi-Strauss).

Descoperirile arheologice din toate timpurile şi locurile arată că umanitatea întotdeauna a avut un cult al morţilor, care, în funcţie de zone, de popoare, de culturi, a avut o serie de particularităţi. Dincolo de particularităţi însă mormântul este receptat (în general) ca şi transpunere spaţială a individualităţii persoanei decedate.

În Grecia antică, neîndeplinirea ceremonialului funebru pentru un cetăţean al cetăţii constituia un sacrilegiu. Socrate, de pildă, era de părere că nepermiterea îndeplinirii ritului funerar era un lucru mai rău pentru cei ce nu o permit, decât pentru cei care nu au parte de înmormântare. Singurii care nu erau îngropaţi cu ceremonial funerar erau cei socotiţi de comunitate *trădători*, dar chiar şi aceia erau puşi într-o groapă. Dacă, iniţial, grecii erau înhumaţi în spaţiul casei, romanii aşezau sarcofagele cu trupurile neînsufleţite ale semenilor de-a lungul căilor de acces spre oraşe (cazul Viei Appia – Roma), în *extra muros*. Mai târziu, în primele secole ale istoriei Bizanţului, s-a interzis cu desăvârşire înhumarea în incinta oraşelor, interdicţie de care s-a ţinut cont prea puţin, deoarece, în curând, au apărut cimitirele, în jurul bisericilor, în *intra muros* (simbolizându-se astfel comuniunea viilor cu morţii). Cu precădere în Evul Mediu, nobilii, episcopii sau ctitorii de biserici au ajuns să fie înmormântaţi chiar în biserici. În general, mormintele şi crucile lor produc o anumită individualizare a spaţiului fizic, o umplere de sens. Prin *crucile funerare*, spaţiul intravilan sau extravilan se semantizează, încărcându-se cu o simbolistică ce-i conferă o personalitate distinctă.

Ceremonialul funebru sau ritul funebru constituie un întreg complex de practici, care se desfăşoară până la 40 de zile de la decesul cuiva (sau chiar şi după aceea), perioadă considerată necesară (potrivit unor aspecte ce ţin tot de sfera religiozităţii populare) pentru desprinderea de viaţa pământească a sufletului celui adormit. În cadrul acestui ceremonial/rit îşi are locul şi *crucea funerară* sau *crucea de mormânt*. Zona subcarpatică a Olteniei, de pildă, comportă anumite particularităţi în ceea ce priveşte înţelegerea fenomenului *crucii funerare* (zona Mehedinţi, Gorj şi Dolj). Aceasta e confecţionată de un meşter (care se ocupă doar cu sculptarea de cruci), având pictate pe ea anumite însemne/simboluri creştine (soarele, luna, îngeri, Adam, chipul vreunui sfânt, INRI), precum şi numele şi vârsta celui adormit. În aripile şi tija crucii se fac patru orificii, pentru ca să „pătrundă" până la cel decedat miros de mâncare, tămâie şi flori, să ştie că ai lui s-au gândit la el. Obiceiurile şi datinile legate de confecţionarea crucilor funerare şi a troiţelor poartă numele de „meşteşugul cruceritului" (Teodor Pleşa)[1].

În mentalitatea rurală, crucea îi este necesară celui adormit în momentul înfăţişării la *Judecata de Apoi*. Se consideră că, în momentul Judecăţii, omul se prinde de cruce!... Nu numai familia decedatului, ci chiar existenţa întregii comunităţi a satului sunt ameninţate de cel dispărut, în cazul neîndeplinirii adecvate a ritualului de înmormântare. Conform acestei credinţe, se observă o prezenţă a întregii comunităţi, în calitate de oficianţi sau participanţi, la desfăşurarea ceremonialului funebru. În spaţiul Europei Răsăritene există un întreg ritual de purtare şi ducere la mormânt a *crucii funerare*, pe parcursul înmormântării, existând o relaţie deosebită între cel ce duce *crucea* şi persoana decedată. În felul acesta, se realizează o comuniune spirituală între familia defunctului şi restul comunităţii rurale.

Bazat pe prezenţa în mentalitatea rurală a credinţei în existenţa a două lumi (cea pământească şi cea cerească),

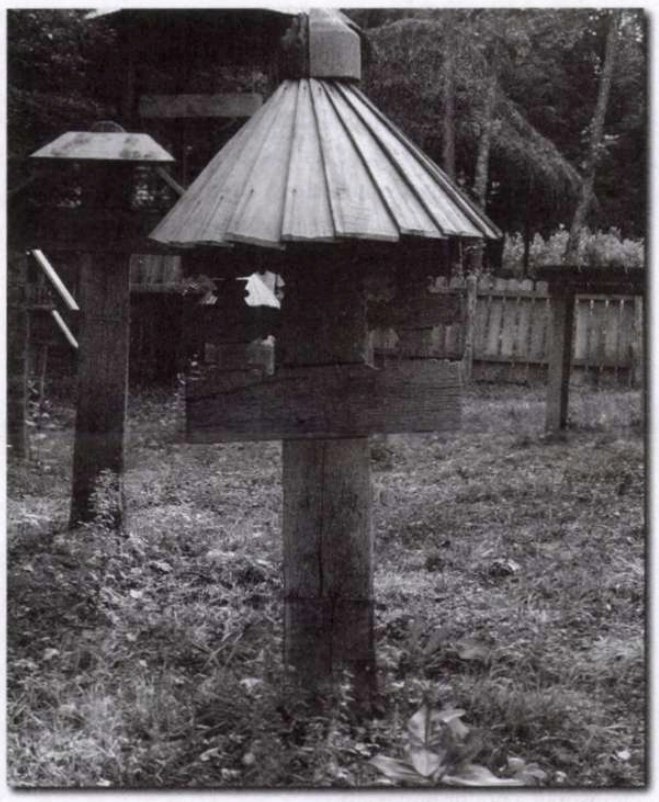

Cruci funerare din arealul religios popular al zonei Gorj, prezente în Muzeul Civilizaţiei Populare din Dumbrava Sibiului

ceremonialul de înmormântare îndeplineşte o funcţie de mediere, iar *crucea funerară* este simbolul acestei medieri între cer şi pământ, pentru sufletul celui răposat.

Pe lângă *crucea funerară* de la mormânt, în special în Transilvania, se mai întâlnesc cruci sau troiţe funerare, ridicate la intersecţia drumurilor sau în spaţii extravilane, tot în amintirea cuiva decedat. Aceste semne de „comemorare" puneau practic satul sub protecţia strămoşilor, ele devenind simboluri protectoare şi legitime, concretizând ideea de sat ca şi solidaritate a viilor cu morţii.

Multe dintre practicile funerare (cu precădere în zona Olteniei) au o provenienţă precreştină, situându-se la limita acceptabilului în Ortodoxie. Cu toate acestea, există o simbioză între retorica ritualului popular şi cel oficial al Bisericii Ortodoxe, simbioză care este gestionată de către preot.

Dacă în contextul ceremoniei funerare în Biserica Catolică există o cruce de lemn, care însoţeşte trupul celui decedat până la mormânt (fapt ce se petrece şi în Biserica Ortodoxă), în Protestantism *crucea funerară* nu are importanţă în cadrul slujbei de înmormântare. Chiar dacă nu se merge însă cu *crucea* la mormânt, potrivit tradiţiei protestante, la câteva zile după înmormântare se pune o cruce de lemn la mormânt, care rămâne un an. După un an se aşază *crucea funerară* definitivă, care rămâne, de regulă, 30 de ani. În Protestantism, de cele mai multe ori, piatra de mormânt nu are formă de cruce (o evoluţie modernă), ci are o formă pătrată, fiind gravate uneori cruci sau simboluri creştine, o carte deschisă sau mâini împreunate în rugăciune. Atât în situaţia Bisericii Ortodoxe, cât şi în cea a celei Catolice, timpul de înlocuire a crucii de lemn de la mormânt poate să ajungă până la şase luni de la deces. În Catolicism se face o deosebire clară între *Crucea Răstignirii* (cu Trupul lui Hristos pe ea) şi *Crucea Învierii* (fără Trupul lui Hristos pe ea). De regulă, *crucile funerare* catolice se înscriu în tipologia *Crucii Învierii*, însă nu e o regulă întotdeauna, cunoscându-se şi *cruci funerare* catolice cu Crist-ul răstignit pe ele (Msgr. Dr. Albert Rauch). Observăm astfel cum ceremonialul funerar (raportat la *crucea funerară*) poate comporta şi o reprezentare confesională!...

În anumite cazuri, cultul creştin promovează sacralitatea locului de îngropare, prin „sfinţirea" gropii (completată ulterior de sfinţirea *crucii funerare*). Maniera şi secvenţele de ritual, prin care se sapă groapa şi apoi se pecetluieşte, punându-se pământ peste trupul celui adormit, vin să completeze ideea de sacralizare a acestui spaţiu. În zona Prahovei, de pildă, preotul este cel care începe să sape groapa celui pe care-l va înmormânta, dând de 3 ori cu hârleţul în pământ, în semnul crucii. Preotul nu doar începe, aşadar, săparea gropii, făcând deasupra ei semnul crucii, dar o şi pecetluieşte la finalul slujbei de înmormântare (până la Judecata de Apoi), după aşezarea trupului celui adormit, prin aruncarea de pământ în groapă, tot în semnul crucii.

În context urban, ceremonialul funerar se confruntă însă cu o evidentă simplificare gestual-rituală, cu o sărăcire ceremonială, prin desemantizarea (golirea de sens) funerară a spaţiului, care devine tot mai neutru, din punct de vedere simbolic. La oraşe, lumea participă tot mai puţin la evenimente funerare, iar spaţiul şi timpul parcă nu mai sunt resetate în raport de ritual. Tot mai mult îşi face simţită prezenţa un fel de contraritual funerar: pomana e scoasă din contextul ei tradiţional, putând fi „servită" la orice restaurant, cu o participare selectivă (implicarea spirituală a comunităţii se izbeşte de factorul financiar). Moartea devine un instrument de ierarhizare socială pentru cei vii (cu cât recuzita funerară achiziţionată este mai fastuoasă, cu atât moştenitorii sunt priviţi cu mai mult respect). Ecuaţia ceremonialului funerar parcă şi-a inversat factorii. Lumea satului cunoştea o formă simplă şi un conţinut complicat al ritualului, în timp ce urbanul dezvoltă forme complicate ce ascund un conţinut aproape inexistent, impus de secularizarea mediului urban. Parcă tot mai mult cimitirul e privit ca o succesiune de proprietăţi. Dacă în lumea satului cimitirul este un creator natural de identitate (fiecare *cruce funerară* spunând ceva despre cel ce odihneşte în preajma ei), în lumea urbană el este un creator mecanic de „colectivitate", în care particularităţile oamenilor par a se pierde în crucile care par a nu mai spune nimic despre fiecare în parte... Dacă în lumea satului mormântul simplu şi crucea de lemn sunt constantele arhitecturii funerare, nu aceeaşi constatare se poate face în cazul cimitirelor urbane. Este ca şi când cimitirul urban nu mai este imaginea grijii pentru sufletul celui decedat, ci imagine şi „ierarhizare" pentru cei vii.

În spiritualitatea răsăriteană, *crucea funerară* este semnul cel mai elocvent al capacităţii Bisericii de a pune împreună contrariile: moartea şi învierea. Iată de ce crucea aşezată la căpătâiul morţilor nu este un semn al morţii, ci semn al unui somn spre Înviere. Doar ca semn al morţii crucea nu ne-ar fi aşa de dragă!

Indiferent însă de încărcătura simbolică a arhitecturii funerare, atâta timp cât *crucea funerară* există, constituie stindardul identităţii spirituale a celui ce odihneşte în preajma ei. Vremurile vor fi şi mai triste decât acum, dacă odată cu plecarea semenilor pe drumul veşniciei, ne vor „muri" şi simbolurile, care încă ne mai spun că măreţia vremelniciei clipei e legată de perspectiva eternităţii...

[1] Între anii 1850 şi 1870 acest meşteşug a cunoscut apogeul dezvoltării sale, în zona Olteniei şi a Munteniei. Cel mai renumit centru de „crucerit" a existat (şi mai există încă) în satul Salcia, din judeţul Dolj, cunoscându-se un întreg şir de astfel de meşteri populari.

Diac. Dr. Ştefan L. TOMA/ Dr. Raimar KREMER

Emanuel TĂVALĂ

Imp. Constantinus A. Consulibus, praetoribus, tribunis, plebis, Senatui salutem dicit

Personalitatea împăratului Constantin cel Mare din prisma legislației sale

Figura şi personalitatea împăratului Constantin cel Mare comportă o prezentare şi din perspectiva legislaţiei promovate de către acesta, având în vedere că evenimentele programate a avea loc în acest an nu numai în Patriarhia Română, ci şi în alte părţi ale Europei au ca punct de pornire tocmai un act legislativ al împăratului Constantin, şi anume: Edictul de la Milano din 313.

Popularitatea împăratului nu necesită aducerea de argumente suplimentare în cadrul acestui material, dar conform părerilor cercetătorilor istoriei Romei, în istoria multiseculară a Imperiului Roman Constantin poate fi aşezat pe drept cuvânt în rândul întemeietorilor Romei, alături de Romulus, Brutus sau Augustus, oraşul care a preluat numele întemeietorului său, Constantinopolul, fiind capitala ce a succedat Romei şi a supravieţuit căderii Imperiului Roman de Apus. Deschizător al Antichităţii târzii, Constantin cel Mare este cel care va creiona diverse faţete ale vechii şi noii Rome. Chiar şi după 1700 de ani, influenţa sub diverse aspecte poate fi regăsită în lumea europeană apuseană şi răsăriteană. Influenţa lui Constantin asupra creştinismului rămâne una dintre moştenirile cele mai importante ale împăratului, socotit de către Biserică *întocmai cu Apostolii*. Jakob Burckhardt este cel care se îndoieşte de sinceritatea convertirii şi botezului lui Constantin, deschizând la final de secol XIX dezbaterile din lumea modernă pe această temă (Jakob Burckhardt, *Die Zeit Constantins des Großen,* ed. 2, Leipzig, 1898). Burckhardt este cel care îl caracterizează pe Constantin ca un politician abil, care a îmbrăţişat creştinismul din dorinţa sa mare de a deţine puterea şi apoi de a o şi păstra. Aceasta nu este însă tema materialului de faţă, motiv pentru care nu voi insista, ci voi încerca să prezint câteva dintre caracteristicile legislaţiei constantiniene. Pentru acest lucru trebuie făcute referiri la legislaţia realizată în timpul împăratului Teodosie II, anume *Codex Theodosianus.* Împăratul Teodosie II a cerut juriştilor ce se ocupau de opera legislativă să identifice legislaţia constantiniană şi să o utilizeze pentru realizarea scopului lor, anume o colecţie unitară de legi din imperiu.

Constituţiile lui Constantin cel Mare

Legislaţia rămasă de la împăratul Constantin înregistrează toate tipurile de acte, incluzând edicte, scrisori oficiale, discursuri adresate Senatului, precum şi câteva rescripte private.

La începutul epocii principatului, edictele afişate de către împăraţi aveau un regim oarecum similar cu cel al edictelor altor magistraţi, în sensul că erau valabile numai pe timpul vieţii autorilor lor. Începând din epoca lui Hadrian, constituţiile imperiale au căpătat putere de lege. Potrivit unui text din Gaius, constituţia imperială este *ceea ce împăratul hotărăşte prin decret, prin edict sau prin scrisoare.*

Constituţiile imperiale sunt de patru feluri: edicte, mandate, decrete, rescripte.

Edictele cuprindeau dispoziţii cu caracter general, pe care împăratul le dădea fie în domeniul dreptului public, fie în domeniul dreptului privat.

Mandatele erau instrucţiuni date înalţilor funcţionari de stat atât în domeniul administrativ, cât şi în cel penal. În unele cazuri, asemenea instrucţiuni căpătau un caracter permanent, dobândind valoare de norme sau principii de drept.

Decretele erau hotărâri judecătoreşti date de către împărat. Împăratul avea şi atribuţia de a judeca procese, iar hotărârile sale se bucurau de o mare autoritate, datorită poziţiei pe care împăratul o deţinea în stat şi, pe de altă parte, datorită faptului că erau date după consultarea unor jurisconsulţi eminenţi.

De regulă, hotărârile pronunţate de către împărat erau obligatorii numai pentru părţi. În unele cazuri însă, cu ocazia pronunţării hotărârii, împăratul formula o nouă regulă de drept, care devenea obligatorie. În asemenea cazuri, decretele erau izvoare de drept.

Rescriptele erau acele acte izvorâte din posibilitatea împăraţilor de a da consultaţii în probleme de drept. Răspunsurile date magistraţilor îmbrăcau forma unor scrisori *(epistula),* iar cele adresate particularilor erau scrise chiar sub textul cererii. Anumite rescripte cuprindeau şi reguli cu caracter general. Aceste **Rescripta,** întrucât aveau o valoare aparte, erau sistematizate şi publicate *(liber rescriptorum).*

O analiză atentă a edictelor constantiniene arată că împăratul nu a mai respectat cu stricteţe distincţia tradiţională dintre edicte şi scrisori imperiale. El s-a îndepărtat de edictele tradiţionale romane şi a adoptat un ton caracteristic corespondenţei, adresându-se destinatarilor la persoana I singular. Această modalitate de adresare s-a dovedit a fi o cale de sporire a simpatiei populare faţă de persoana împăratului.

Cu toatea acestea, *ius edicendi* sau dreptul de a emite edicte a fost încă din vechime o prerogativă a magistraţilor romani, însuşită de Augustus în al său *maius imperium* şi exercitată de către toţi împăraţii de după el. Caracteristicile legate de formă şi stil deosebesc edictul de celelate forme legislative. Cea mai clară distincţie constă în acea *inscriptio* ce precede edictul şi care cuprinde numele şi titlurile împăratului ce edictează, urmate de verbul *dicit.* Edictul era adresat poporului din întregul imperiu, în cazul edictelor lui Constantin acestea începând astfel: *Imp. Constantinus A. ad populum.* Această formulă e adesea caracteristică edictelor adresate cetăţenilor Romei sau Constantinopolului, în aceste cazuri locul edictării fiind acelaşi cu locul în care se aflau cei cărora li se adresa împăratul. Dacă destinatarii erau din provincii, atunci titulatura era *ad universos provinciales*, dar sunt întâlnite şi edicte ce sunt adresate unor comunităţi mai mici, clar delimitate prin formula de adresare. Atunci când împăratul se afla departe de locul în care se găseau destinatarii edictului, documentul era transmis prin intermediul oficialilor din administraţie, mai ales când era vorba de *universi provinciales,* ca adresanţi. În aceste cazuri, împăratul transmitea edictul către oficialii de rang înalt din tot Imperiul, textul edictului fiind însoţit de o scrisoare adresată oficialilor administrativi (pretori sau prefecţi urbani), prin care aceştia erau însărcinaţi cu publicarea şi aducerea la cunoştinţă a noilor prevederi.

Scrisorile adresate Senatului

Scrisorile adresate Senatului roman reprezintă una dintre puţinele forme ale dreptului general ce au o claritate destul de mare, nefiind ambigue în prevederile lor. Textele acestea sunt numite scrisori pentru că discursurile personale ale împăratului în faţa Senatului erau căzute în desuetudine, dacă nu chiar uitate. Istoricul Socrates este cel care aminteşte de un discurs al lui Iulian Apostatul în faţa Senatului, acesta fiind singurul de la Iulius Cezar care a făcut acest lucru. Faptul că împăratul Constantin se adresa Senatului prin scrisori nu face decât să dea mărturie despre o stare de fapt, întâlnită în secolele IV-V în societatea romană. Ceea ce e de reţinut este formula de adresare a acestor aşa-numite *oratio: Imp. Constantinus A. Consulibus, praetoribus, tribunis, plebis, Senatui salutem dicit.*

Rescriptele private

Am amintit că legislaţia constantiniană poate fi studiată pe baza *Codexului Theodosianus*, care a preluat doar acele *leges generales,* excluzând rescriptele private de la a fi acceptate, ele fiind păstrate în număr de 10 în „Fragmenta Vaticana", o colecţie privată realizată prin secolul IV.

Legislaţia constantiniană, temelia lui Codex Theodosianus

Cei ce au fost însărcinaţi cu întocmirea Codexului Theodosianus au pornit de la a strânge legi din timpul împăratului Constantin, de vreme ce împăratul Teodosie II îl considera pe acesta ca fiind primul împărat creştin, şi vehiculându-se că Teodosie dorea ca acest codex să devină un prim cod creştin de drept pentru întregul imperiu. Pe de altă parte, e clar că Teodosie şi-a dorit un cod de legi pentru imperiu, care a avut la bază Codex Gregorianus şi Codex Hermogenianus, create sub Diocleţian, dar ediţiile ulterioare conţineau şi legislaţia lui Constantin. Codex Hermogenianus conţinea, de pildă, legislaţia lui Diocleţian din 293-294, dar cel ce a întocmit colecţia şi a multiplicat-o apoi, cel puţin de două ori înainte de căderea lui Liciniu, a adăugat texte din timpul celei de-a doua tetrarhii şi de la începutul domniei lui Constantin. De pildă, textele găsite în Codex Justinianus cu însemnarea *Impp. Constantinus et Licinius AA.* provin din Codex Hermogenianus, doar că cei ce au întocmit Codex Theodosianus au îndepărtat numele lui Liciniu din toate legile adoptate în timpul domniei comune cu Constantin. Aşadar, reiese clar dorinţa lui Teodosie de a se raporta la legislaţia promovată de împăraţii creştini, deşi dorinţa sa iniţială a fost aceea de a realiza un cod care să cuprindă lucrările juriştilor păgâni şi legile împăraţilor păgâni şi creştini deopotrivă (John Noel Dillon, *The Justice of Constantine. Law, Communication and Control,* Univesrity of Michigan Press, 2012).

Legislaţia de dinainte de 312

S-ar putea spune că am dat uitării legislaţia promovată de Constantin înainte de 312 sau că nu abordăm subiectul, dorind a scrie doar despre acţiunile sale de după victoria de la Pons Milvius, adică perioada care ne interesează şi favorizează istoria bisericească. Având în vedere însă dorinţa lui Teodosie de a avea un cod de legi creştin, prin Codexul imperial amintit s-a transmis doar legislaţia emisă după victoria asupra lui Maxenţiu (28 octombrie 312) şi, astfel, după cunoscutul episod în care îi apare împăratului semnul Sfintei Cruci pe cer. Pe lângă motivele de ordin religios s-ar putea susţine că nu a existat vreo legislaţie precedentă emisă de către Constantin, deşi este foarte puţin probabil, de vreme ce el avea dreptul de legiferare încă din 306. Mai mult, deţinea întregul aparat necesar emiterii legilor, atât la York, cât şi la Trier, iar când a intrat în Roma, după înfrângerea lui Maxenţiu, el a primit din partea Senatului titlul de Maximus Augustus.

O altă explicaţie pentru lipsa legislaţiei de dinainte de 312 poate fi găsită în schimbările intervenite în zonele în care Constantin şi-a desfăşurat activitatea în perioada dintre emiterea legilor şi perioada în care ele au fost culese pentru întocmirea Codexului Theodosianus. Mare parte din Vestul Europei era sub controlul popoarelor barbare, controlul asupra Britaniei fusese pierdut, provinciile germane şi parte din Galia erau şi ele sub control barbar, în vreme de Trierul a fost în mare parte distrus în ultima zi a anului 406 de invadatori barbari.

***

Iată, aşadar, o scurtă prezentare a legislaţiei lui Constantin, legislaţie care se înscrie pe linia tradiţiei dreptului roman de până atunci, dar, în acelaşi timp, aduce şi câteva elemente de noutate, ce urmăresc de fapt relaţionarea mai apropiată dintre cel care emite legea şi cei asupra cărora se aplică sau cei cărora li se adresează. Totodată, stând la baza întocmirii lui Codex Theodosianus, ca legislaţie a primului împărat creştin, după cum socotea împăratul Teodosie, ne putem gândi la această legislaţie şi din perspectiva principiului nomocanonic al dreptului, având în vedere că se dorea ca acest Codex să fie şi un prim corpus de drept creştin.

SFINȚII ÎMPĂRAȚI CONSTANTIN ŞI ELENA

La 21 mai, în fiecare an, Biserica Creştină face pomenirea Sfinţilor Împăraţi Constantin şi maica sa Elena.

Pentru rolul lor important în viaţa creştină din vremea lor, pentru faptul că Biserica şi-a căpătat sub ei deplina libertate, aceasta le-a acordat titlul de „***împăraţi întocmai cu apostolii***". Şi aceasta pe bună dreptate pentru că prin tot ceea ce au înfăptuit ei pe plan bisericesc, moral şi social s-au situat la înălţimea chemării şi a slujirii apostolilor Domnului.

Sfânta împărătească Elena era originară din Bitinia (Turcia de astăzi) şi se trăgea dintr-o familie modestă, dar pentru calităţile ei deosebite a fost luată în căsătorie de către tribunul Constantin Clorus, care, mai târziu, va ajunge împărat al Imperiului Roman, împreună cu Galerius. Se pare că ea era creştină din tinereţe, dar credinţa şi-o manifesta doar pe ascuns din cauza persecuţiilor iniţiate de împăraţii romani.

Împăratul Constantin cel Mare s-a născut în anul 285, iar în anul 306 este proclamat „*augustus*" şi mai târziu împărat. În ajunul bătăliei cu Maxenţiu la porţile Romei, acesta fiind un crud persecutor al creştinilor, împăratul Constantin cel Mare a văzut pe cer, ziua în amiaza mare, o cruce strălucitoare care avea deasupra cuvintele „***in hoc signo vinces***" adică „***în acest semn vei învinge***". În timpul nopţii i s-a arătat chiar Mântuitorul Hristos în vis îndemnându-l să pună semnul crucii, care i s-a arătat, pe steagurile de luptă pentru că va ieşi biruitor.

Toate acestea le-a mărturisit împăratul Constantin – sub jurământ – în faţa episcopului Eusebiu al Nicomidiei. Cu toate că avea o oaste mică, de numai 20.000 de ostaşi, faţă de 150.000, câţi avea adversarul său, Constantin devine victorios, intră în Roma şi este proclamat împărat. Din acel moment atitudinea lui faţă de creştini se schimbă radical. De altfel, şi măsurile pe care el le va lua în favoarea acestora vor fi cu totul deosebite. Astfel, la 13 ianuarie 313, proclamă cunoscutul Edict de la Mediolanum (Milano de astăzi), prin care creştinismul este recunoscut ca religie „**licita**", adică permisă. Este greşită părerea că prin acest edict creştinismul devine religie de stat, acest lucru se va produce doar pe timpul împăratului Teodosie cel Mare.

A declarat duminica – ziua Învierii lui Hristos – ca zi de repaus a Imperiului. Desigur, el nu a instituit duminica – cum greşit consideră unii sectari – ca zi de repaus a creştinilor, ci el doar a legiferat ceea ce exista în Biserică încă de la începuturile creştinismului.

A interzis serbările şi ceremoniile sângeroase, a eliminat pedeapsa cu moartea prin crucificare, a dat libertăţi episcopilor creştini, s-au înălţat multe biserici în întreg imperiul şi mai ales la Locurile Sfinte prin grija mamei sale Sfânta Elena.

A construit o nouă capitală creştină a Imperiului în Bizanţ şi, atunci când credinţa era în pericol din cauza arianismului, a convocat Sinodul I Ecumenic de la Niceea, din anul 325.

Sf. Elena s-a ocupat cu opere de binefacere şi de împodobire a sfintelor locaşuri. Merge în Palestina unde iniţiază săpături arheologice la Ierusalim şi găseşte – după tradiţie – lemnul Crucii Mântuitorului, precum şi locul Sfântului Mormânt. Peste tot înalţă celebre bazilici creştine, dintre care unele se păstrează până în zilele noastre.

Sf. Împăraţi Constantin şi maica sa Elena au fost oameni providenţiali pentru soarta creştinismului şi a Bisericii. Ei au fost aleşi de Dumnezeu ca, după trei secole de prigoană şi de suferinţe, de martiraj şi de sacrificii, lumea creştină să trăiască cu adevărat o primăvară a vieţii spirituale şi materiale. Oare cum ar fi arătat lumea creştină şi civilizaţia europeană fără rolul şi rostul Sf. Împăraţi? De fapt, pe bună dreptate se spune că Europa începe la anul 325, la Niceea, odată cu sinodul convocat tocmai prin grija şi stăruinţa Sf. Constantin.

Până astăzi există la Roma Arcul de Triumf al împăratului ce poartă deasupra lui semnul Sfintei Cruci.

Sf. Constantin cel Mare a avut o relaţie cu totul deosebită cu locurile noastre, mai ales că el s-a născut la Naisus (Serbia) unde atunci era o populaţie daco-romană, slavii venind doar în secolul al VI-lea, iar provincia se numea Dacia Mediteraneeană.

El a fost cel care, practic, a repopulat Dacia după retragerea aureliană şi, în acest sens, a zidit un pod de piatră de 2 km la Sucidava (Celei, jud. Olt), mai mare decât cel al lui Traian, şi ale cărui ruine se văd până astăzi. În timpul său în Sciţia Minor (Dobrogea de astăzi) au fost construite zeci de bazilici creştine iar oraşul Constanţa – vechiul Tomis – îi poartă numele până astăzi.

Sf. Constantin s-a botezat pe patul de moarte de către episcopul Eusebiu al Nicomidiei şi a trecut la Domnul în duminica Rusaliilor din anul 337. Închidea astfel ochii unul dintre marii împăraţi ai Imperiului Roman şi primul împărat creştin. Pentru meritele sale nepieritoare în slujba Bisericii, timp de 24 de ani, deşi nebotezat încă, Biserica Creştină l-a trecut în rândul sfinţilor dimpreună cu evlavioasa sa mamă, Sf. Elena.

Sf. Constantin – dincolo de greşelile personale – a împlinit o misiune dumnezeiască pe pământ. Aşa cum Saul, prigonitorul Bisericii, s-a întâlnit personal cu Hristos pe drumul Damascului, tot aşa şi Sf. Împărat Constantin cel Mare s-a întâlnit cu Hristos la porţile Romei şi, având drept stindard Crucea Domnului, a devenit biruitor. De aceea şi troparul său acest lucru îl subliniază: „***Chipul Crucii Tale pe cer văzându-l şi ca Pavel chemarea nu de la oameni luând, cel între împăraţi Apostolul Tău, Doamne, împărăteasca cetate a dat-o în mâna Ta***". După moarte, trupul său a fost îngropat în biserica Sf. Apostoli din Constantinopol – oraşul întemeiat de el. Părţi ale sfintelor sale moaşte se păstrează astăzi în impunătoarea Biserică „Sf. Constantin", din piaţa Omonia din Atena, precum şi la Catedrala Patriarhală din Bucureşti – ce are hramul „Sf. Împăraţi" – moaşte primite prin bunăvoinţa Bisericii Ciprului.

Faptele măreţe ale Sf. Împăraţi au însufleţit de-a lungul vremii pe creştinii tuturor timpurilor, în lucrarea lor susţinută de zidire a împărăţiei lui Dumnezeu.

Fie ca prin rugăciunile lor, Sf. Împăraţi Constantin şi maica sa Elena, sfinţi atât de mult iubiţi şi de către poporul român, să ne ocrotească şi să ne călăuzească pe calea sfinţeniei, a dreptăţii şi a dragostei.

† VISARION, Episcopul Tulcii

Personalitatea Sfinților Împărați Constantin şi Elena oglindită în opera Sfinților Mitropoliți Varlaam şi Dosoftei ai Moldovei

(urmare din p. 3)

pe cer „într-amiadzăzi", cu inscripţia „în râmleneşte": „Constantine, în ghoc signo vinţe", adică „cu acest sămn să biruieşti" şi în „elină": „en tuto nika". Acelaşi semn l-a văzut şi noaptea în vis, arătându-i-se Însuşi Hristos, fapt pentru care a doua zi a cerut să se facă o cruce mare din aur, care „să meargă înaintea oştii". În continuare, relatează lupta cu „Maxentie" „la Râm", cu victoria repurtată la podul Milvius, precum şi primirea triumfală pe care i-au făcut-o „râmleanii", bucuroşi că „i-au mântuit Dumnădzău deacel spurcat împărat Maxentie". Dosoftei susţine că după această luptă împăratul Constantin şi maica sa Elena au fost botezaţi de „svântul" Silvestru, papa Romei (314-335).

În partea a doua a sinaxarului este consemnat faptul că împăratul Constantin l-a bătut pe „Maximian Galerie, împăratul Anatolului (!)" şi „pre toţi pizmaşii lui Dumnădzău", încât acum „Marele Constantin stătu aftocrator Răsăritului şi Apusului şi Europei, (încât) năzuiră din toată lumea supt ascultarea voinţii sale, scaune şi domnii".

În continuare, este relatată misiunea pe care a primit-o împărăteasa Elena de la fiul ei, pentru aflarea crucii pe care a fost răstignit Iisus Hristos în Ierusalim. Dosoftei susţinea – ca şi în sinaxarul din 21 mai – că ea a fost îngropată de „jidovi", iar după 40 de ani „păgânii" (recte romanii) au pus „idolul" (statuia) zeiţei Afrodita sau Venera, „zâna spurcăciunilor". „Cu mare ciudotvorenie" (minune, n.n.), episcopul Macarie a aflat locul răstignirii, precum şi cele trei cruci, şi tot printr-o „ciudodvorenie" s-a aflat pe care dintre ele a fost răstignit Hristos. Toţi s-au închinat şi au sărutat Sfânta Cruce („tot clirosul şi boiarii şi tot nărodul (poporul, n.n.)", încât a fost nevoie să se construiască „un ambon nalt, afară", pe care a urcat „svântul Macarie, patriarhul de Ierusalim", pentru ca s-o arate „la toate năroadele din lume ce erau strânse (acolo), şi strigară toţi: Gospodi pomilui". De atunci s-a introdus în cult „sărbătoarea Svintei Cruci, ce să dzice Dzua Crucii sau Văzvijeniia".

Observăm că Dosoftei introduce şi unele „elemente locale" („boiarii" care s-au închinat Sfintei Cruci), dar şi o serie de cuvinte arhaice, specifice scrisului său.

---

[1] Vezi Eusebiu de Cezareea, *Scrieri*. Partea întâi: *Istoria bisericească* şi *Martirii din Palestina*, traducere, studiu, note şi comentarii de Pr. Prof. Teodor Bodogae, Bucureşti, 1987 (PSB 13) şi Partea a doua: *Viaţa lui Constantin cel Mare*, traducere şi note de Radu Alexandrescu, studiu introductiv de Prof. Emilian Popescu, Bucureşti, 1991 (PSB 14). Lactanţiu, *Despre moartea persecutorilor*, ediţie bilingvă, trad. de Cristina Bejan, studiu introductiv şi note de Dragoş Mârşanu, Iaşi, 2011.

[2] O prezentare generală a cercetărilor privitoare la împăratul Constantin şi a rolului său în viaţa Bisericii vezi la A.A. Vasiliev, *Istoria Imperiului bizantin*, traducere şi note de Ionuţ-Alexandru Tudorie, Vasile Adrian Carabă şi Sebastian Laurenţiu Nazâru, Polirom, Bucureşti, 2010, p. 89-99.

[3] *Ibidem*, p. 99.

[4] Cf. Gabriel Ştrempel, *Copişti de manuscrise româneşti până la 1800*, Bucureşti, 1959, p. 20, 88, 205, 222.

[5] Am folosit *Carte românească de învăţătură…*, ediţie îngrijită şi glosar de Stela Toma, prefaţă şi studiu de Dan Zamfirescu, Bucureşti, 2011, p. 304-308.

[6] Reprodus după *Viaţa şi petrecerea sfinţilor (1682-1686)*, text îngrijit, notă asupra ediţiei şi glosar de Rodica Frenţiu, Cluj-Napoca, 2013, p. 393-394.

Constantin cel Mare. Edictum Mediolanense: pro christianae religionis libertate

Cu mare râvnă te-ai străduit, Sfinte Împărate Constantin, să răspândeşti creştinismul în tot imperiul tău, precum şi în toată lumea; drept aceea, multe şi drepte hotărâri ai luat pentru a aduce la bun sfârşit acest act creştinesc, precum şi de a curăţi diferitele eresuri ce, odată cu creştinismul întemeiat, au răsărit ca neghinele în holda dreptei credinţe; pentru aceasta, împreună cu tine, cântăm lui Dumnezeu cu dragoste: Aliluia!

Edictul de la Milano sau *Edictum Mediolanense* este rezultatul victoriei constantiniene de la Pons Milvius, victorie în urma căreia Constantin cel Mare rămăsese singur suveran în Occident[1]. La începutul lui februarie 313, el se va întâlni cu Licinius, suveranul părţii Orientale a Imperiului, iar întâlnirea va avea greutatea şi semnificaţia unei înţelegeri politice, una consfinţită prin căsătoria lui Licinius cu Constantia, sora vitregă a lui Constantin, rezultată din mariajul dintre tatăl acestuia şi Theodora. Numai că această întâlnire a rămas cunoscută în istoria universală în special prin *Edictul de la Milano* din 313, iar nu prin aranjamentele politico-matrimoniale ale celor doi *Augusti*. Prin edict se acorda libertate *tuturor* religiilor din Imperiu, cu alte cuvinte, şi creştinismului, ordonându-se restituirea lăcaşurilor de cult ori a bunurilor confiscate anterior Bisericii. În plus, Conferinţa imperială de la Mediolanum (Milano) a introdus o nouă jurisprudenţă referitoare la bunurile ecleziastice, iar noile dispoziţii au fost comunicate în provinciile orientale ale imperiului, unde se simţea mai multă nevoie, prin *rescripte* (scrisori circulare).

Învingând un adversar redutabil, Licinius intră triumfător în Nicomidia şi dă, la 13 iunie 313, un *mandatum,* adică un rescript sau circulară în favoarea creştinilor al cărui text a fost transmis posterităţii de Lactantius, martor ocular al evenimentului. Circulara arată, din capul locului, că este rezultanta unei decizii luate împreună de Constantin şi Licinius la Milano:

Când noi, Constantin Augustus, precum şi noi, Licinius Augustus ne-am întâlnit în chip fericit la Mediolanum [Milano] *şi am luat în discuţie toate aspectele privind binele şi siguranţa publică, am socotit de cuviinţă că trebuie să reglementăm în primul rând – printre acele dispoziţii menite să asigure viitorul majorităţii cetăţenilor – pe acelea care se referă la respectul faţă de Divinitate, astfel încât să oferim creştinilor, ca şi tuturor celorlalţi oameni, libera posibilitate de a urma fiecare credinţa pe care o alege, pentru ca orice natură divină existentă în sălaşurile cereşti să se poată îndupleca şi manifesta în chip favorabil faţă de noi şi faţă de toţi cei aflaţi sub oblăduirea noastră*[2].

Deşi atât în textul latin, cât şi în traducerea în limba româna după Lactantius, de unde am luat citatul de mai sus, se foloseşte singularul când sunt menţionaţi împăraţii, am preferat o adaptare peste veacuri – în niciun caz o simplă modernizare –, folosind o formulă păstrată din Evul Mediu până în ziua de azi, anume 'pluralul majestăţii' – cea de la formularea: *Cum feliciter tam ego* [*quam*] *Constantinus Augustus quam etiam ego Licinius Augustos,* ('Eu, Constantin Augustus, cât şi eu, Licinius Augustus')[3]. Mai departe, scrisoarea (*litterae*) se adresează guvernatorului provinciei, înştiinţându-l că au fost suprimate toate restricţiile privind creştinii; în plus, se ordonă restituirea gratuită şi fără întârziere comunităţii creştinilor (*corpus christianorum*) a toate lăcaşurile de cult confiscate, chiar dacă între timp au ajuns în proprietate privată, cei care le-au cumpărat urmând a fi despăgubiţi de Stat.

Nu ştim procentul de creştini din Nicomidia ori din împrejurimi, atunci, la începutul secolului al IV-lea, dar putem afirma că trebuie să fi fost mulţi dacă Plinius Secundus, guvernator în zonă – de fapt în *Bythinia et Pontus* – între 17 septembrie 111 şi 112, afirma, într-o epistolă adresată împăratului Traian (98-117), că erau *în număr mare... sunt oameni mulţi, de toate vârstele, de toate categoriile, bărbaţi şi femei... nu numai în oraşe, dar şi în sate şi pe ogoare*[4].

Deşi acelaşi Licinius va experimenta un episod târziu de hărţuire personală a comunităţilor creştine (320-324), consecinţele nu vor fi grave, precum în cazul scurtei treziri păgâne din vremea lui Iulian Apostatul (361-363). În lumina acestor evenimente, Lactantius are dreptate să afirme că evenimentele de la Mediolanum şi Nicomedia anului 313 au reprezentat punctul final al Marii Persecuţii, totodată Învierea Bisericii în acele vremuri – afirmaţie ce trebuie citită (şi) cu ochi duhovniceşti de creştinul acestui an, doarece, în luna mai sărbătorim, de Sfintele Paşti, Învierea Domnului nostru Iisus Hristos; *Hristos a Înviat*!

---

[1] Constantin Ittu, *In hoc signo vinces: de la Pons Milvius la poalele Capitoliului,* în „Telegraful Român" din luna precedentă, adică din aprilie 2013.

[2] Lactantius, *De mortibus persecutorum* (*Despre morţile persecutorilor*), traducere, studiu introductiv, note şi comentarii de Claudiu T. Arieşan, Timişoara, Editura Amarcord, 2000, pp. 222-224.

[3] Pentru „pluralul majestăţii", adică pentru o evoluţie ori un istoric al formulei, vezi Constantin Ittu, *Heraldica vie şi rolul ei social,* Sibiu, Techno Media, 2008, p. 30, unde se menţionează faptul că formula de *maiestas* s-a îmbogăţit în vremea Carolingienilor cu semnificaţiile profunde ale *mirungerii* şi desemna atât serviciul, cât şi funcţia/demnitatea personajului învestit.

[4] Plinius cel Tânăr, *Opere complete,* Univers, Bucureşti, 1977, p. 343-344, X, 96.

Dr. Constantin ITTU,
cercetător ştiinţific, Muzeul Naţional Brukenthal

Ctitorii eclesiale constantiniene

(urmare din p. 1)

încă păgâni, chiar dacă el îşi dezvăluise opţiunea religioasă pentru Dumnezeul creştinilor încă de la intrarea triumfală în Roma, după victoria contra lui Maxenţiu. Prin urmare, el şi-a îndreptat privirea asupra unor edificii cu caracter laic şi s-a oprit la basilicile romane. Termenul latin *basilica* desemna tipul arhitectural folosit pentru încăperile destinate întrunirilor, pentru curtea nobiliară şi pentru marile săli de primire ale palatelor imperiale. Fiind foarte spaţioase, având o navă centrală – o încăpere longitudinală cu plafon plat şi terminată cu o absidă semicirculară – şi două nave laterale delimitate de cea centrală prin coloane unite între ele prin arcade sau grinzi din lemn, basilica oferea un spaţiu generos şi adecvat cultului religios creştin pentru un număr mare de credincioşi. Absida, puţin mai înălţată, putea fi folosită pentru amplasarea altarului şi loc de slujire al preotului sau al episcopului.

Împăratul Constantin a găsit în Roma astfel de edificii şi a construit altele noi, punându-le în serviciul Bisericii atât pentru scopuri liturgice, cât şi ca locuri de înmormântare a creştinilor, în special în navele laterale. Desigur, scopul principal era să sprijine material Biserica şi să propage religia creştină şi prin existenţa acestor construcţii impozante. A terminat basilica începută de Maxenţiu în anul 308, în partea de nord-est a Forului Roman, cunoscută cu denumirea de *Basilica Nova*, în absida căreia a fost aşezată statuia colosală a împăratului, în anul 315, ţinând în mână semnul Sfintei Cruci (Eusebiu de Cesareea, *Istoria bisericească*, IX, 9, 10, PSB 13, Bucureşti, 1987, p. 352-353).

Prima basilică înălţată de Constantin în Roma, în anii 313-318, a fost Basilica din Lateran (*San Giovanni in Laterano*, pentru că pe la anul 600 era închinată Sfinţilor Ioan Botezătorul şi Ioan Evanghelistul), lângă palatul imperial Lateran pe care l-a dăruit ca reşedinţă episcopală papei Silvestru. În Liber Pontificalis este numită şi *Basilica Constantiniană*. Deşi a fost renovată de mai multe ori şi reconstruită aproape total în secolul al XVII-lea după planurile lui Borromini, basilica păstrează încă unele elemente esenţiale (de ex., coloanele din marmură verzuie care delimitau nava centrală de cele laterale şi uşile masive din bronz), care stau mărturie pentru grandoarea şi frumuseţea acestui edificiu constantinian.

Acestea vin să completeze informaţiile oferite de Liber Pontificalis despre existenţa unui altar boltit (baldachin), acoperit cu argint, a unei statui din argint a Mântuitorului şi a statuilor Apostolilor, a mai multor candelabre din aur şi din argint şi a diferitelor obiecte de cult lucrate cu multă măiestrie. Având în dreptul absidei semicirculare, în prelungirea navelor laterale, câte o încăpere (sacristie) pe ambele laturi, cum au scos la iveală săpăturile arheologice la fundaţie, basilica va constitui model pentru planul cruciform al bisericilor creştine construite pe viitor.

Tot la Roma au fost ridicate o serie de biserici pe locul unde au pătimit ca martiri (de aici şi denumirea de *martyria* dată acestor edificii) mari sfinţi ai Bisericii, contruirea şi împodobirea lor asumându-şi-le tot împăratul Constantin (Eusebiu de Cezareea, *Viaţa lui Constantin cel Mare*, PSB 14, Bucureşti, 1991, I, 42, 2, p. 82; II, 46, 3, p. 111; III, 47, 4, p. 144).

Între anii 319-329, împăratul a construit basilica închinată Sfântului Apostol Petru (*Basilica Beato Petro Apostolo*, reconstruită la începutul secolului al XVI-lea şi numită *San Pietro in Vaticano*). După ce a fost martirizat prin crucificare pe via Ostia, creştinii au înmormântat trupul Sfântului Petru într-o grădină dintre Circ şi colina Vatican, locul fiind marcat în secolul al II-lea de o placă de mormânt adăpostită de un portic cu două coloane. Împăratul Constantin a dispus strămutarea cimitirului care se extinsese în jurul mormântului apostolic, acoperind gropile cu pământ şi realizând o platformă pentru construirea unei basilici. Acest edificiu impozant (mai mare decât Basilica din Lateran şi cea mai mare basilică constantiniană din Roma) adăpostea capela-mausoleu ridicată de el pe mormântul Sfântului Petru. Aceasta era situată în faţa absidei altarului, la intersectarea navei longitudinale centrale cu coridorul transversal, ceea ce crea edificiului planul cruciform. Coloanele spiralate din marmură şi refolosite la construcţia modernă au inspirat pe Bernini la proiectarea baldachinului din bronz de deasupra altarul actualei catedrale Sfântul Petru din Roma.

Pentru că odată cu Sfântul Petru a fost martirizat în Roma şi Sfântul Apostol Pavel, împăratul Constantin a construit o capelă (martyria) pe mormântul acestuia. Ea a fost înlocuită cu un edificiu la fel de impozant ca şi cel închinat Sfântului Petru, construcţie realizată la sfârşitul secolului IV sub patronajul împăraţilor Teodosie cel Mare, Valentinian al II-lea şi Arcadie. Deşi a suferit în timp deteriorări majore, reconstrucţia ei s-a făcut după planurile basilicilor creştine antice, iar ceea ce se cheamă astăzi *Basilica San Paulo fuori le Mura* (era situată în afara zidului cetăţii ridicat de împăratul Aurelian) reprezintă copia fidelă a grandioaselor basilici constantiniene.

Sfântul Împărat Constantin cel Mare
Schița unui portret de împărat creștin din perspectiva secolului al IV-lea

(urmare din p. 5)

ai arătat nebiruit, lumea ca un dar o ai dăruit Făcătorului Tău, și împărătească cetate cea de Dumnezeu cinstitoare. Pentru aceasta nu înceta rugându-te lui Hristos Dumnezeu, ca cel ce ai îndrăzneală, să dăruiască tuturor celor ce săvârșesc pomenirea ta iertare de păcate și mare milă.

Constantin a rămas în conștiința ecclesială a omenirii ca *fons et origo* pentru instituția împărătească. Vocația împăratului este de a susține misiunea Bisericii, precum Apostolii au propovăduit pe Hristos, de aceea este numit *întocmai cu Apostolii*. Misiunea lui se îndreaptă nu numai către spațiul civil, ci, *luminat cu razele Duhului, toată Biserica lui Hristos o a luminat*. Eusebiu redă această prezență organică a împăratului în trupul Bisericii ca fiind una absolut necesară: *Iar calea trebuie înțeleasă ca fiind de-a dreptul dumnezeiască, fiindcă numai ceea ce este dumnezeiesc ființează cu adevărat și este înzestrat cu putere dăinuitoare peste timp... Pe mine m-a dorit El spre împlinirea voii sale... așa fel ca învățătură luând prin fapta mea mijlocitoare, neamul omenesc să se întoarcă la slujirea preasfintei Legi..., preafericita credință să se răspândească în lume... sub ocrotirea unui slujitor al lui Dumnezeu*[2]. Sfântul Atanasie cel Mare, în *Apologia către Constanțiu*, reia aceeași idee a Bisericii ca și Trup în care persoana împăratului este podoaba care lipsește plenitudinii Bisericii. Cu ocazia sfințirii unei biserici din Alexandria, Atanasie precizează acest lucru, *așteptând prezența Cucerniciei Tale, singura podoabă care lipsește plenitudinii Bisericii.*

Biserica astăzi împodobindu-se, cu stăpânia ta împărate, cu taină se veselește, și preacinstită pomenirea ta după vrednicie cu laude o cinstește...

Chemarea la împărăție a lui Constantin nu este una de la oameni, ci alegerea lui s-a făcut din veșnicie, după planul lui Dumnezeu. Chemarea (κληση μαρτυρα) nu are ca finalitate transformarea omenirii într-un cadru asociativ determinat numai de interese politice, economice sau sociale, ci ridicarea acestei omeniri la o nouă treaptă de comuniune, văzută ca εκκλησια, ca Biserică. Din această perspectivă interesul omului politic este depășit de concepția Bisericii în care Constantin este numit ca *preacălduros rugător*.

Nu de la oameni ai luat chemarea, ci, ca dumnezeiescul Pavel, o ai avut aceasta mai vârtos de sus, lăudate Constantine, cel ce ești întocmai cu Apostolii, de la Hristos Dumnezeu. Că semnul Crucii pe cer văzând, și cu acesta vânându-te ca un bun vânat, întru acesta și biruitor neînvins împotriva văzuților și nevăzuților vrăjmași te-ai arătat. Pentru aceasta te rugăm pe tine ca pe un preacălduros rugător, noi cei pământești, după vrednicie prăznuirea ta cinstind, cu îndrăzneală să ne ceri nouă luminare, curățire și mare milă.

Virtuțile sunt prezentate în două direcții. Mai întâi virtuțile împăratului cu referire directă la Dumnezeu și în cel de al doilea rând virtuțile cu referire specială la supuși.

Cea mai înaltă virtute a adevăratului împărat este *εύσέβεια* (evlavie, pietate, smerenie, credință sau sinteză a tuturor virtuților creștine), un termen cu semnificații foarte largi. În cadrul unei explicații mai extinse, pornind de la conceptul de *εύσέβεια*, distingem două subcomponente care se condiționează reciproc. Prima componentă este *cunoașterea de Dumnezeu*, condiționată de credință, văzută ca *rationabile obsequium*. A doua componentă este aplicația în viața cotidiană a acestei credințe, a virtuții care trebuie întrupată. În această *εύσέβεια* stă, de fapt, chintesența creștinismului. Dar *εύσέβεια* este o virtute sau o stare specifică împăratului. Prin ea împăratul devine rob, slugă a lui Dumnezeu. Din cauza acestei virtuți împăratul a primit în sine sămânța dumnezeiască și tot din cauza ei primește în sine imaginea lui Dumnezeu ca Împărat Veșnic. Dumnezeu l-a pus să fie un exemplu pentru toți, maestru îndrumător pentru alții, el fiind *εύσέβή βασιλεύς*, luminând tot pământul cu a sa *εύσέβεια*.

Tradiția bisericească vorbește în mod explicit de credința unită cu cunoașterea lui Dumnezeu pentru a pune început pentru *εύσέβεια*. Credința este mai mult decât orice bogăție, atitudine pentru care împăratul este răsplătit de Dumnezeu cu victorii împotriva dușmanilor Imperiului, cu o domnie de lungă durată și cu moștenitori pe măsură.

În literatura secolului al patrulea Eusebiu de Cezareea se detașează de ceilalți scriitori, reușind să facă un portret al împăratului încadrat de o seamă de virtuți esențiale. Sursa de inspirație pentru Eusebiu a fost în primul rând Sfânta Scriptură, dar nu a neglijat nici moștenirea filosofică a Antichității. Citând din Platon care sunt calitățile absolut necesare pentru un conducător de imperiu, Eusebiu numește în primul rând *chibzuința*. Principala virtute este viziunea duhovnicească manifestată prin *chibzuință*. După chibzuință urmează imediat condiția armonioasă a sufletului: *echilibrul*. După acestea urmează, în al treilea rând, *dreptatea* și, în final, *vitejia*. Înțelepciunea este o trăsătură care-l diferențiază pe împărat de un tiran.

Virtuțile cu referire la supuși sunt următoarele: bunătatea (άγαθος), generozitatea (μεγαλοψυχία), filantropia (φιλανθρωπία), grija apropiată față de problemele supușilor manifestată prin πρόνοια, compasiune (συμπαθεϊν), milostenia (ελεος; αξιολυπητος), răbdarea (άνεξικακια), binefacerea (ευεργεσια; ευποιία).

Întâi tu împărat a fi creștinilor, de la Dumnezeu ai primit sceptrul Constantine; căci ție ți s-a arătat semnul cel de mântuire, cel ce era ascuns în pământ. Cu care și pe toți păgânii i-au supus sub picioarele romanilor, armă nebiruită având de viață făcătoarea Cruce, fericite, prin care te-ai și adus Dumnezeului nostru.

Regalitatea în cadrul Vechiului Testament avea nevoie de o confirmare din partea profeților. Gestul văzut era ungerea cu untdelemn, prin care împăratul, sau regele, devenea astfel *cel uns* sau *cel ales*. Ungerea echivala cu coborârea darurilor Sfântului Duh asupra regelui. De data aceasta, în lumina Noului Testament, împăratul este uns de Cuvântul-Logos prin Duhul Sfânt. Momentul este semnificativ, deoarece se desfășoară din perspectiva Întrupării Mântuitorului Hristos și a prezenței Lui continue în lume prin lucrarea Duhului Sfânt.

Nou David te-ai făcut cu obiceiurile, dar al împărăției primind de sus pe creștetul tău, căci cu untdelemn prin Duhul te-a uns pe tine, mărite, Cuvântul, Cel ce este mai presus înființat și Domnul. De unde ai luat și sceptrul împărătesc, înțelepte, cerându-ne nouă mare milă.

Conștiința istorică a Bisericii este determinată de adevărurile dogmatice, care alcătuiesc coloana vertebrală a unei tradiții vii și dinamice. Conștiința ei are o dimensiune harică, conform căreia Biserica poate afirma sinodal: *părutu-I-s-a Duhului Sfânt și nouă*. Din această perspectivă se construiește teologia politică a Bisericii Ortodoxe cu privire la persoana împăratului Constantin și a maicii sale Elena.

Persoana lui Constantin este determinată de o *apartenență specială la omenire* în general și la Biserică în special, fiind continuu indicat cu apelativul *al nostru*. El stăpânește pământul cu dreptate prin puterea Crucii, luptând pentru ortodoxia credinței. El nu numai că are o apartenență specială la omenire, ci o și determină, prin aceea că el devine în conștiința ecclesială *fons et origo* pentru instituția împărătească.

Constantin este prezentat într-o *descendență biblică*, slugă bine-credincioasă, având înțelepciunea lui Solomon, blândețile lui David și dreapta credință a apostolilor. După cum Moise a fost eliberatorul poporului iudeu din robia egipteană, la fel și Constantin este cel care dăruiește libertate poporului lui Dumnezeu.

---

[1] *Slujba sfinților marilor împărați și întocmai cu Apostolii Constantin și mama sa Elena*, în „Mineiul pe luna mai", tipărit cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Andrei, Arhiepiscopul Alba Iuliei, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2001, p. 163-176.

[2] Eusebiu de Cezareea, *Viața lui Constantin cel Mare*, II, 28-29, P.S.B. 14, studiu introductiv de prof. dr. Emilian Popescu, traducere și note de Radu Alexandrescu, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1992, p. 105.

OIKOUMENE ECUMENICA

Doi mitropoliți au fost răpiți în Siria la 22 aprilie a.c. Este vorba de Înaltpreasfinția Sa Paul (Boulos) Yazigi, mitropolit ortodox de Alep și Alexandretta, fratele actualului patriarh ortodox al Antiohiei, Ioan al X-lea, și de Înaltpreasfinția Sa Ioan (Ibrahim), mitropolit sirian-ortodox de Alep. Ambii se aflau într-o mașină care se întorcea la Alep după ce au îndeplinit o misiune umanitară în afara orașului. În timpul răpirii un diacon, care conducea mașina, a fost ucis. Într-o declarație comună emisă la 23 aprilie, patriarhul ortodox al Antiohiei, Ioan al X-lea, și Patriarhul sirian-ortodox al Antiohiei Ignatius Zakka I Iwas, ambii cu sediul la Damasc, Siria, condamnă răpirea și cer răpitorilor să-i elibereze pe cei doi ierarhi care prin misiunea lor sunt „mesageri ai păcii în lume". La scurtă vreme după răpire a fost lansată știrea că ierarhii ar fi fost eliberați, însă aceasta s-a dovedit la scurtă vreme a fi falsă. De la începutul războiului civil din Siria, mai mulți preoți și multe lăcașuri de cult au căzut victime ale violențelor. Este însă pentru prima dată când înalți ierarhi au de suferit în mod direct de pe urma conflictului. Până la închiderea acestei ediții nu exista nicio informație sigură legată de identitatea răpitorilor sau de locul unde s-ar putea afla cei doi ierarhi. Ciudat este faptul că Bisericile celor doi ierarhi nu au fost contactate de nimeni spre a pretinde că-i dețin pe aceștia și spre a formula condițiile unei eventuale eliberări, așa cum se întâmplă de obicei în cazurile clasice de răpire. Creștinii din întreaga lume sunt îndemnați să se roage pentru cei doi mitropoliți răpiți.

Între 1-5 mai 2013 a avut loc la Hamburg, Germania, al 34-lea Kirchentag evanghelic, având ca temă un fragment din versetul biblic de la Ieșire 16, 18: „Cât îți este de ajuns". Au participat peste 100.000 de persoane din Germania și din întreaga lume, precum și personalități religioase și politice de primă mărime din Germania. Evenimentul a cuprins rugăciuni, meditații biblice, un târg de prezentare a numeroase instituții cu caracter religios și conferințe legate de tema amintită. În centrul acestui Kirchentag de la Hamburg s-a aflat criza economică prin care trece lumea întreagă și cum aceasta poate fi interpretată din perspectivă creștină, pornind mai ales de la descrierea biblică din Ieșire cap. 16, unde se istorisește cum Dumnezeu a săturat cu mană poporul ales în drumul lui din Egipt spre pământul făgăduinței, fiecare putând lua „cât îi era de ajuns", dar numai pentru o zi, căci ceea ce rămânea pentru a doua zi din mană se strica. S-au căutat răspunsuri la întrebările: Cum anume ne raportăm ca și creștini la pronia divină? De cât anume are nevoie omul pe pământ spre a trăi potrivit voinței lui Dumnezeu? Cum folosim resursele puse nouă la dispoziție de Dumnezeu? Ce anume învățăm ca și creștini din actuala criză economică? Anul acesta Kirchentag-ul a coincis cu Paștele ortodox, fapt care a fost marcat în mod festiv prin aducerea la rugăciunea de închidere, de către un preot ortodox, a luminii Învierii. Kirchentag-ul (în rom. cuvântul s-ar traduce prin „zilele Bisericii") este un eveniment foarte popular și intens mediatizat în Germania și în alte țări din vestul Europei. În Germania este organizat la fiecare doi ani de Biserica Evanghelică Germană, respectiv de Biserica Catolică din Germania, iar din când în când cele două evenimente sunt organizate în comun fiind numit în acele cazuri „Tagung ecumenic". Scopul acestora este de a stimula interesul față de Biserică și de a discuta, la toate nivelele ecleziale, problemele acute ale lumii actuale.

Două Biserici protestante din Franța s-au unit în mod oficial, evenimentul fiind marcat printr-o ceremonie festivă a Sinodului Național al noii biserici, care a avut loc la Lyon între 8 și 12 mai a.c. Este vorba de Biserica Reformată din Franța și Biserica Evanghelică Lutherană din Franța, care, după negocieri care au durat mai bine de doi ani, s-au unit spre a forma Biserica Protestantă Unită din Franța. Ambele Biserici sunt minoritare în Franța și au colaborat tot mai mult în ultimii ani impulsionate fiind de dialogul interprotestant care a evoluat foarte mult în Europa, impulsionat fiind de activitatea Comunității Bisericilor Protestante din Europa, cu sediul la Viena, Austria. În ultimii ani, mai multe biserici, mai ales protestante, au decis să se unească. La ajungerea la astfel de decizii a contribuit în multe cazuri și criza economică, Bisericile unindu-și resursele spre a putea supraviețui. În Franța există alte două Biserici protestante: Biserica de Confesiune Augustană (Lutherană) din Alsacia și Lorena și Biserica Reformată din Alsacia și Lorena care nu sunt parte a acestui proces de unificare. Aceste două biserici au un statut aparte în Franța, apropiat celui al „bisericilor de stat", întrucât se află în cele două provincii care au aparținut de-a lungul istoriei când Germaniei când Franței. Când Alsacia și Lorena au revenit Franței, cele două Biserici au primit un statut aparte, garantându-li-se toate drepturile și privilegiile anterioare.

Rubrică realizată de
Pr. Lect. Dr. Daniel BUDA, Sibiu/Geneva

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Cruce şi misiune. Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena – promotori ai libertăţii religioase şi apărători ai Bisericii, vol. I, Basilica, Bucureşti, 2013

Printre manifestările organizate în cadrul Congresului Internaţional de Teologie dedicat Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena (Bucureşti, 21-23 mai a.c.) s-a numărat şi lansarea volumului *Cruce şi misiune. Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena – promotori ai libertăţii religioase şi apărători ai Bisericii*, care cuprinde textele comunicărilor prezentate la Sesiunea de Comunicări Ştiinţifice a Comisiei de Istorie Bisericească a Patriarhiei Române, desfăşurată în perioada 17-19 septembrie 2012 la Mănăstirea Tismana, cu tema *Aniversarea a 1700 de ani de la convertirea împăratului Constantin cel Mare şi de la Edictul de la Mediolanum*.

Deşi nu sunt clar delimitate în secţiuni anume cele 20 de studii culese şi editate de către Acad. Prof. Dr. Emilian Popescu şi Pr. Dr. Mihai Ovidiu Căţoi sub atenta supraveghere a Preafericitului Părinte Daniel, apar în mod fericit grupate astfel, încât se pot distinge 3 teme majore şi anume: probleme de istorie şi ideologie imperială, impactul politicii creştine a Sfântului Constantin asupra teritoriilor nord-dunărene, respectiv valenţele liturgice ale cultului Sfinţilor Împăraţi, aşa cum este el receptat în iconografie şi imnografie.

Consistentele contribuţii debutează cu materialul Pr. Dr. Mihai Ovidiu Căţoi, care evidenţiază parcursul creştinismului: „De la sectă la religie. Scurtă privire asupra relaţiei creştinismului cu autorităţile romane până în anul 311" (p. 11-38), în vreme ce ieromonahul Policarp Pîrvuloiu tratează „Convertirea lui Constantin cel Mare. Pons Milvius 312. Pronie şi istorie" (p. 39-86) şi pune o serie de întrebări de bun-simţ care arată cât de ridicole sunt, în fond rezervele „academice" privind realitatea convertirii marelui împărat, general acceptată de autorii contemporani lui, fie ei creştini sau păgâni.

Prof. Dr. Adrian Marinescu se dedică unei ample cercetări, intitulată „Edictul de la Milan. Scurtă schiţă a stadiului actual al cercetărilor" (p. 87-150), în care prezintă principalele obiecţii aduse împotriva autenticităţii acestui document, dar şi argumente convingătoare în favoarea paternităţii constantiniene, distinsul profesor redând cu minuţiozitate şi interpretând cu luciditate pasaje din literatura de specialitate care au contribuit decisiv la conturarea prezentelor poziţii ştiinţifice faţă de actul de toleranţă din anul 313. Prof. Dr. Tudor Teoteoi se opreşte asupra unei teme de istoriografie: „Constantin cel Mare, Ingens Animus, în opinia istoricului păgân Sextus Aurelianus Victor" (p. 151-172) şi accentuează aprecierea de care s-a bucurat marele împărat chiar şi din partea unor autori care nu i-au împărtăşit opţiunea religioasă, o mărturie care confirmă valoarea domniei lui Constantin.

Pr. Prof. Dr. Nicolae Chifăr analizează „Premisele politico-religioase ale emiterii Edictului de la Mediolanum din anul 313" (p. 173-186) şi punctează condiţiile particulare care au alcătuit contextul publicării faimosului document de toleranţă, pe de o parte, denunţând ipoteza favorizării creştinismului doar din interese politice şi evidenţiind, pe de altă parte, realitatea unei oarecare înclinaţii spre creştinism, respectiv a convertirii. Pr. Dr. Gabriel Roman se concentrează pe „Canonizarea împăratului Constantin cel Mare: legitimitate sau transgresiune" (p. 187-218), prezentând sanctificarea fiului lui Constanţiu Chlor drept sancţionarea unui model de sfinţenie imperială. Foarte interesantă se dovedeşte partea a doua a textului (p. 204-215), unde sunt menţionate mărturiile hagiografice păstrate în cultul ierusalimitean, copt, etiopian, siro-iacobit şi armean.

Materialul Pr. Prof. Dr. Emanoil Băbuş expune sub titlul „Legitimitate imperială şi teologie politică în vremea lui Constantin cel Mare" (p. 219-238) criteriile legitimatorii ale puterii civile aşa cum erau ele percepute de societatea antică, iar Pr. Lect. Dr. Marin Cojoc încearcă să surprindă elementele unei noi ideologii de politică militară în studiul „Creştinismul şi armata romană în timpul lui Constantin cel Mare" (p. 239-248).

Contribuţiile dedicate impactului politicii constantiniene asupra spaţiului nord-dunărean debutează cu expunerea intitulată „Din istoria creştinismului pe teritoriul românesc în vremea împăratului Constantin cel Mare. Izvoare uitate" (p. 249-270), în care Acad. Prof. Dr. Emilian Popescu intenţionează să dea un răspuns cât se poate de pertinent la întrebarea: „A avut împăratul Constantin însuşi o preocupare pentru misiunea creştină în regiunile noastre?".

Prof. Dr. Doina Benea se opreşte asupra vestigiilor arheologice pe baza cărora alcătuieşte „Unele observaţii asupra vieţii spirituale la cumpăna secolelor III-IV în sud-vestul Daciei" (p. 271-302). Extrem de acrivic se dovedeşte Dr. Alexandru Madgearu care rememorează campaniile împotriva sarmaţilor de la începutul secolului al IV-lea în eseul „Operaţiuni militare la nord de Dunăre comandate de Constantin cel Mare" (p. 303-318). Descoperirile arheologice de pe teritoriul ţării noastre sunt valorificate şi de studiile altor istorici de prestigiu. Astfel, Prof. Dr. Constantin Petolescu aduce în atenţie „Cetatea Daphne – ctitorie a împăratului Constantin cel Mare" (p. 319-326), Dr. Ştefan Vasiliţă prezintă „Pons supra Danubium cum tribus figuris. Observaţii privind medalionul lui Constantin cel Mare şi podul de la Sucidava" (p. 327-338), Dr. Mirela Cojoc analizează „Aspecte ale vieţii economice la Sucidava în secolele IV-VI. Producţia de opaiţe" (p. 339-358), iar Prof. Dr. Dan Gh. Teodor formulează câteva „Consideraţii privind răspândirea creştinismului la est şi sud de Carpaţi în mileniul marilor migraţii" (p. 359-374).

Ultimele cinci materiale evidenţiază dimensiunea liturgică a acestui an omagial. Prof. Dr. Alexandru Moraru recuperează tezaurul iconografic ardelean şi alcătuieşte un valoros text despre „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena reprezentaţi în «şcoli» de pictură populară pe sticlă în Transilvania (sec. XIX)" (p. 375-404). Foarte bine ancorat în realitatea multiconfesională din nord-vestul ţării se dovedeşte studiul Pr. Dr. Dumitru-Marcel Andreica care cataloghează 21 de „Biserici, mănăstiri şi paraclise cu hramul «Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena» din cuprinsul Mitropoliei Clujului, Maramureşului şi Sălajului" (p. 405-428) şi ajunge la o serie de concluzii deosebit de interesante privind natura confesională a cultului şi a cinstirii liturgice a Sfântului Constantin cel Mare.

Evlavia deosebită a poporului român faţă de Sfinţii Împăraţi este pusă în evidenţă de contribuţia Preasfinţitului Emilian Lovişteanul, intitulată „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena în spiritualitatea şi cultura Eparhiei Râmnicului – Mitropolia Olteniei" (p. 429-438), şi de textul Pr. Lect. Dr. Sorin Ioan Rizea, care oferă o impresionantă sistematizare a bisericilor şi a mănăstirilor din sud-estul ţarii în materialul: „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena, ocrotitori de aşezăminte sfinte în Oltenia" (p. 439-486). Specificul imnografic al prăznuirii celor doi sfinţi omagiaţi în acest an este subliniat de studiul Pr. Prof. Dr. Ioan Vicovan: „Sfinţii Împăraţi Constantin şi mama sa Elena reflectaţi în slujbele Bisericii Ortodoxe" (p. 487-505), unde sunt analizate pe rând textele Vecerniei, ale Litiei, ale Utreniei şi ale Acatistului.

Destinat să ofere o mai bună şi o mai largă informare a celor interesaţi cu privire la viaţa, activitatea şi cinstirea Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena, volumul de faţă reuşeşte, fără îndoială, să descopere rolul unic pe care l-au jucat în definirea civilizaţiei europene. Nu pot să nu remarc complementaritatea primelor opt contribuţii, care alcătuiesc într-un mod fericit o prezentare cât se poate de complexă a diverselor aspecte religioase, politice şi ideologice care au marcat domnia lui Constantin cel Mare, îmbinând armonios evocarea ştiinţifică cu evlavia şi celebrarea liturgică. În ciuda micilor scăpări de tehnoredactare, inerente unui proiect atât de impunător, cititorul va avea bucuria să constate că, pe lângă informaţia bogată şi bibliografia variată, paginile acestei cărţi promovează un ton echilibrat şi un anume bun-simţ al cercetării atât de necesar abordării unui subiect încă destul de controversat în mediul academic internaţional.

Drd. Dragoş BOICU

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE

Guest-editor: **Pr. Prof. Dr. Nicolae Chifăr.** ***Senior-editori:*** Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Editor:*** Pr. Dr. Savu Popa – *Consilier cultural*. ***Secretar de redacţie:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** P.S. Andrei Făgărăşanul, Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediţie on-line:*** Dragoş Boicu

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2013 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

Fondator:
Mitropolit Andrei Şaguna, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 161 • nr. 21-24

1 şi 15 iunie 2013

Sărbătoarea Sfintei Treimi la Sibiu

Şase arhierei la hramul Catedralei mitropolitane

Praznicul Sfintei Treimi este pentru comunitatea sibiană o zi deosebită pentru că la Catedrala mitropolitană din cetatea transilvană se sărbătoreşte hramul. Anul acesta, Sfânta Liturghie a fost oficiată de Înaltpreasfinţitul Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, iar în soborul de arhierei s-au aflat încă cinci ierarhi.

În fiecare an, hramul Catedralei din Sibiu, mamă a bisericilor din Mitropolia Ardealului, se bucură de o prezenţă numeroasă din partea credincioşilor. Slujbele religioase oficiate încă din seara Cincizecimii, atmosfera de mare praznic şi obiceiurile legate de hram fac din sărbătoarea de după Pogorârea Sfântului Duh un moment cu o mare încărcătură duhovnicească. Sute de credincioşi din parohiile sibiene şi din împrejurimi vin la Catedrala mitropolitană, mulţi dintre ei însoţiţi de preoţii parohi, pentru a se ruga la slujbele arhiereşti, pentru a primi binecuvântare şi pentru a se împărtăşi cu Trupul şi Sângele Mântuitorului Iisus Hristos. Tradiţia s-a păstrat şi în acest an, când lăcaşul de cult a fost arhiplin, iar costumele populare specifice acestei părţi de Ardeal au fost din nou îmbrăcate, în semn de respect faţă de înaintaşi, faţă de cei care s-au jertfit adesea pentru credinţa ortodoxă şi pentru neamul românesc.

Ziua de hram a început încă de seara, când a fost oficiată slujba Privegherii. La Sfânta Liturghie din ziua hramului, soborul de arhierei a fost format din IPS Mitropolit Laurenţiu, Înaltpreasfinţitul Irineu, Arhiepiscopul Craiovei şi Mitropolitul Olteniei, Preasfinţitul Sofronie, Episcopul Oradiei, Preasfinţitul Gurie, Episcopul Devei şi Hunedoarei, Preasfinţitul Andrei Făgărăşanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, şi Preasfinţitul Paisie Lugojanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Timişoarei. În soborul de preoţi s-au aflat slujitorii Catedralei mitropolitane, cadre didactice de la Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna", consilieri eparhiali, angajaţi ai Arhiepiscopiei Sibiului, protopopi şi parohi din Sibiu şi din împrejurimi. Răspunsurile la Sfânta Liturghie au fost date de corala „Timotei Popovici" a Catedralei mitropolitane din Sibiu.

Darurile Sfintei Treimi în lume

Cuvântul de învăţătură de la Sfânta Liturghie a fost rostit de IPS Mitropolit Irineu. Ierarhul a vorbit pe larg despre sărbătoarea Sfintei Treimi, cinstită în mod deosebit de poporul român, şi despre taina cea veşnică a comuniunii Persoanelor Treimice. „Sfânta Treimi are o prăznuire cu totul specială în Biserica noastră, faţă de alte Biserici Ortodoxe. Strămoşii noştri au considerat că trebuie să cinstească în chip deosebit Sfânta Treime. Multe biserici şi multe Sfinte Altare sunt închinate sărbătorii Sfintei Treimi, ceea ce arată că evlavia şi credinţa strămoşilor noştri au fost întodeauna în unitatea Preasfintei Treimi şi-n unitatea Persoanelor dumnezeieşti: Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt. Sfânta Treime S-a revelat încă din Vechiul Testament. Noi am învăţat de atunci să cinstim pe Tatăl, pe Fiul şi pe Duhul. Sfânta Scriptură ne spune că am fost făcuţi

(continuare în p. 2)

Ştefan MĂRCULEŢ

TELEGRAFUL ROMÂN – într-o nouă eră, cea a digitizării

Astăzi am reuşit să facem o mare bucurie Sfântului Ierarh Andrei Şaguna pentru că ziarul pe care l-a iniţiat şi care a împlinit, în acest an, 160 de ani de apariţie continuă

este cinstit printr-o lucrare deosebită, pe care am parafat-o printr-un parteneriat între mai multe instituţii de cultură sibiene, anume: Biblioteca Astra, Consiliul Judeţean Sibiu şi Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu. Datorită oamenilor binecuvântaţi de Dumnezeu a fost achiziţionat un scanner performant şi TR va fi păstrat în sistem electronic şi va fi pus la dispoziţia tuturor istoricilor, a cercetătorilor ce doresc să cunoască conţinutul anumitor perioade ale acestei foi de spiritualitate, de istorie şi de apărare a fiinţei neamului românesc din aceste ţinuturi.

(continuare în p. 2)

† Dr. LAURENŢIU STREZA,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Din cuprins:

Pr. Prof. Dr. Nicolae Chifăr
Ctitorii eclesiale constantiniene | pagina **4**

Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu
Personalitatea Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena oglindită în opera Sfântului Ierarh Antim Ivireanul | pagina **5**

Mircea-Gheorghe Abrudan
Un necrolog săsesc al mitropolitului Andrei Şaguna | pagina **6**

Pr. Răzvan Ionescu
Lumea ştiinţei interesează spaţiul eclesial | pagina **8**

PĂRINTELE PROFESOR CONSTANTIN VOICU a fost distins cu titlul de Doctor honoris causa la Alba Iulia

Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia a fost şi este o instituţie academică care a subscris, fără rezerve, la valorile fundamentale care definesc cultura recunoştinţei prin aprecierea muncii şi a excelenţei în domeniile specifice de activitate: didactic, ştiinţific, prestate de membrii săi, dar şi de cei din comunitatea naţională şi internaţională. Toţi cei care-şi dăruiesc energia fizică şi spirituală pentru binele comunităţii merită admiraţia şi preţuirea noastră, noi având, în acelaşi timp, obligaţia morală de a recompensa aceste merite. Avem, astăzi, onoarea de a participa la un moment notabil în viaţa instituţiei noastre prilejuit de acordarea, la propunerea Facultăţii de Teologie Ortodoxă, a titlului onorific de „Doctor Honoris Causa", P.C. Sale Arhidiacon Profesor Universitar Doctor Constantin Voicu, una din personalităţile marcante ale vieţii teologice şi ştiinţifice naţionale şi internaţionale din ţara noastră.

Hotărârea de a-i conferi înalta distincţie de „Doctor Honoris Causa" al Universităţii „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia are la bază argumente puternice, principalul motiv fiind acela că Părintele Arhidiacon Profesor Universitar Doctor Constantin Voicu este al doilea ctitor al Facultăţii de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia şi, într-un fel, ctitorul ei deplin, întrucât Preacucernicia Sa este autorul instituţionalizării acestei facultăţi, adică a organizării ei ca facultate de sine stătătoare în anul 1996, dat fiind faptul că, până la acea dată, aceasta era numai o secţie a Facultăţii de Ştiinţe din Alba Iulia.

Conferirea titlului de „Doctor Honoris Causa", cea mai înaltă distincţie pe care o poate acorda Senatul Universităţii, reprezintă o recunoaştere explicită a valorii profesionale şi a prestigiului ştiinţific ale laureatului de astăzi, după o carieră dedicată, oarecum simetric, cercetării în domeniul teologiei patristice şi învăţământului teologic românesc.

În acest context, vă rog să îmi permiteţi să prezint câteva dintre reperele biografiei Preacucerniciei Sale.

Părintele Arhid. Prof. Univ. Dr. Constantin Voicu s-a născut la 5 decembrie 1929 în oraşul Braşov, într-o familie evlavioasă. Aici, după cursurile primare, şi-a făcut studiile liceale la bine-cunoscutul Liceu „Andrei Şaguna", unde şi-a luat examenul de bacalaureat în anul 1948.

A urmat cursurile Institutului Teologic Universitar din Sibiu în perioada 1948-1952, după care şi-a continuat pregătirea şi aprofundarea teologică la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti, unde a frecventat cursurile de doctorat, la Secţia istorică, specializarea Patrologie şi Literatură postpatristică, sub îndrumarea Pr. prof. univ. dr. Ioan G. Coman. Şi-a susţinut teza de doctorat cu titlul „Teologia muncii la Sfântul Ioan Gură de Aur şi actualitatea ei" în anul 1975.

Între anii 1977 şi 1978 a urmat cursuri de specializare postdoctorală la Facultăţile de Teologie Protestantă din Neuchâtel şi Geneva (Elveţia).

În anul 1952, Preacucernicia Sa a fost hirotonit diacon de către vrednicul de pomenire Mitropolit Nicolae Bălan al Ardealului (1920-1955), iar în anul 1976 a fost hirotesit arhidiacon; în această calitate Părintele Constantin Voicu s-a dedicat o viaţă întreagă slujirii ca diacon la Catedrala mitropolitană cu hramul „Sfânta Treime" din Sibiu. A fost membru, în mai multe legislaturi, în *Adunarea Eparhială* a Arhiepiscopiei Sibiului şi în *Adunarea Naţională Bisericească*.

Activitatea profesională s-a concretizat şi în îndeplinirea succesivă a mai multor funcţii în cadrul Institutului Teologic Universitar (ulterior Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna") din Sibiu, după cum urmează:

(continuare în p. 12)

Conf. Univ. Dr. Marius TELEA

Telegraful Român – într-o nouă eră, cea a digitizării

(urmare din p. 1)

Suntem obişnuiţi ca informaţiile să le primim azi pe cale electronică. Dar dacă mergem înapoi cu 160 de ani, vom vedea că oamenii nu aveau nevoie doar de informare, ci mai ales de formare. Ziarul acesta apărând săptămânal, transmitea întâi de toate pulsul evenimentelor, apăra neamul, întărea pe credincioşi, pentru că primul lucru pe care l-a făcut mitropolitul sfânt Andrei Şaguna a fost înfiinţarea de şcoli. Şi dacă aici învăţau să citească, iată că tot Sfântul Andrei Şaguna le oferea şi surse de culturalizare, precum Telegraful Român, cu apartiţia lui săptămânală sau Biblia. Trebuie subliniat faptul că, deşi avea o apariţie săptămânală, Telegraful Român cuprindea în paginile sale studii pe diverse teme, luări de poziţie cu privire la diverse evenimente ce se petreceau în Imperiu sau dispute între marile personalităţi ale diverselor epoci. Iată că acum noi suntem cei ce revenim asupra anumitor numere pentru a ne informa cu privire la situaţia dintr-o anumită perioadă şi tocmai acest lucru îl dorim: să facilităm accesul la aceste informaţii valoroase prin pasul pe care l-am făcut astăzi.

În a doua parte a lunii iunie 2013 a rânduit Dumnezeu să facem o nouă bucurie Sfântului Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei, şi anume înveşnicirea uneia dintre operele sale, *Telegraful Român,* pe care de acum nu îl vom mai avea doar în puţinele colecţii tipărite salvate în cei peste 160 de ani de apariţie neîntreruptă, ci iată că îl vom salva şi sub formă digitală. Nu ne puteam imagina în urmă cu câteva decenii, atunci când chiar şi pentru o simplă maşină de scris era nevoie să dăm o mulţime de declaraţii şi, oricum, scrisul era foarte greoi cu ajutorul ei, că vom ajunge să trăim astfel de clipe. S-a ajuns acum însă la aceste sisteme moderne şi suntem aproape obligaţi să le utilizăm pentru a răspunde unei cereri a pieţei şi a oamenilor, implicit, toate acestea fiind descoperiri pe care Dumnezeu le-a îngăduit spre folosul nostru, al tuturor. Ori iată că, prin implicarea mai multor instituţii sibiene, ajungem să facem un lucru deosebit pentru şi mai buna păstrare a patrimoniului şagunian. Cu instumentele pe care le avem şi le folosim zi de zi puteam să încercăm să realizăm acest pas, dar mă gândesc că mai mult am fi stricat, acum când vedem ce înseamnă un instrument performant anume gândit pentru o asemenea acţiune cum este cea la care am pornit.

Întâi de toate, trebuie să salut colaborarea şi parteneriatul dintre instituţiile implicate în acest proiect de digitizare a publicaţiei şaguniene, noi toţi trebuind să fim oricând parteneri şi colaboratori în cadrul unor asemenea evenimente, pentru că se scrie, de fapt, istorie. Ori prin acest parteneriat noi nu urmărim doar să fim consemnaţi de istorie, ci dorim să şi rămână ceva după noi care să mărturisească dragostea noastră faţă de cele spirituale.

Nu aş dori să mai insist asupra *Telegrafului Român*. A împlinit 160 de ani şi continuă să apară. A fost dorit să apară săptămânal, apoi a apărut de două ori pe lună, iar acum apare lunar, dar păstrează caracterul instituit de întemeietorul său, fiecare număr incluzând, de fapt, cele patru numere săptămânale de la începutul său. *Telegraful Român* nu a fost o foaie pur religioasă, ci a avut şi caracter naţional, complex, urmărind evoluţia neamului, pentru că Andrei Şaguna a fost un *Mesia al ardelenilor*, după cum îl numeau oamenii vremii şi cei de după el. Iată că obligaţia noastră faţă de aceste daruri ale Sfântului Ierarh Andrei Şaguna este aceea de a le continua şi de a le deschide spre lume, în primul rând prin conservare şi prelucrare, adică exact prin ceea ce demarăm noi astăzi. Acolo sunt multe personalităţi, multe contribuţii, multe evenimente pilduitoare ce pot fi oferite sub formă de restituiri pentru a da mărturie despre implicarea providenţială a Bisericii în vremuri de restrişte în viaţa poporului. Mai mult, prin scanarea şi recunoaşterea autorilor şi a titlurilor, vom beneficia de o bază de date cum au toate revistele bisericeşti mari, cum este cazul „Revistei Teologice", cu o aranjare a tuturor titlurilor pe

(continuare în p. 7)

Şase arhierei la hramul Catedralei mitropolitane

(urmare din p. 1)

după Chipul lui Dumnezeu, evident după Chipul Preasfintei Treimi, căci Tatăl ne-a făcut cu mâinile Sale şi această învăţătură o rostim de fiecare dată când botezăm pe cineva şi spunem: «Mâinile Tale m-au făcut şi m-au zidit». Mâinile lui Dumnezeu sunt Fiul şi Duhul Sfânt şi întreaga Sfântă Treime ne-a alcătuit pe noi şi ne-a făcut după Chipul ei, pentru ca noi să păstrăm strălucirea slavei dumnezeieşti în interiorul nostru. Ne-a dat posibilitatea să ajungem la asemănarea cu Dumnezeu, adică să desăvârşim aceste daruri dumnezeieşti, aceste caracteristici ale Sfintei Treimi", a subliniat Părintele Mitropolit. În continuare, IPS Mitropolit Irineu a vorbit despre revelarea Sfintei Treimi în Noul Testament, prin Întruparea Fiului şi Pogorârea Duhului Sfânt. Ierarhul a amintit apoi că pe 24 iunie sărbătorim şi naşterea Sfântului Ioan Botezătorul, proorocul care a venit să ni-L arate pe Fiul lui Dumnezeu şi care ne învaţă taina pocăinţei. Sfântul Ioan Botezătorul, a spus ierarhul, este cel care a arătat oamenilor că Dumnezeu lucrează în vieţile lor ca într-o familie, şi de aceea suntem datori să-l mărturisim şi să-l cinstim.

O sărbătoare a unităţii de neam

La final, IPS Mitropolit Laurenţiu le-a mulţumit ierarhilor veniţi de mai departe pentru a participa la sărbătoarea de la Sibiu. Prezenţa numeroasă din partea slujitorilor şi a credincioşilor, a subliniat IPS Mitropolit Laurenţiu, dă curaj şi tărie în credinţă pentru viitorul nostru. De asemenea, Părintele Mitropolit a amintit de faptul că acest hram a fost ales pentru Catedrala mitropolitană ca o mărturie pe veci a dorinţei de unitate a românilor din cele trei provincii româneşti.

„Preasfânta Treime a ocrotit neamul românesc şi a fost luată ca binecuvântare pentru poporul nostru, ca un semn al năzuinţei şi al speranţei depline. Cei trei îngeri din icoana Sfintei Treime ne aduc aminte de dorinţa neamului nostru de a fi într-o unitate deplină, a unirii celor trei provincii româneşti într-o singură ţară. De aceea am trăit astăzi momente de bucurie duhovnicească şi-n acelaşi timp momente de bucurie naţională şi de speranţă pentru neamul nostru că va rămâne credincios lui Dumnezeu şi fiinţei sale. Poporul nostru nu şi-a schimbat învăţătura credinţei şi a rămas, în ciuda atâtor presiuni, în Ortodoxie. A trăit în bună înţelegere cu celelalte naţionalităţi, dar credinţa nu a fost schimbată ", a spus IPS Mitropolit Laurenţiu.

Sărbătoarea hramului de la Catedrala mitropolitană din Sibiu s-a încheiat cu o procesiune în jurul lăcaşului de cult. Preoţii au purtat pe braţe racla cu moaştele Sfântului Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei, ocrotitorul sibienilor şi al întregului Ardeal. Rugăciunile din această zi s-au înălţat şi către acest mare sfânt ierarh, cel care şi-a dorit foarte mult să zidească această Catedrală, pentru care a şi făcut planurile şi a colectat fonduri. Din păcate, plecarea sa la Domnul înainte de vreme nu i-a mai permis să-şi vadă visul împlinit. Aşa cum a menţionat IPS Mitropolit Laurenţiu, rugăciunile şi prezenţa în număr mare a credincioşilor la acest hram l-au bucurat pe Sfântul Ierarh Andrei Şaguna, odihnit acum în Ceruri, căruia i s-au dedicat toate manifestările duhovniceşti din această zi.

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Luni, 1 aprilie. A avut program de audienţe. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marţi, 2 aprilie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A avut program de audienţe.

Miercuri, 3 aprilie. A vizitat şantierul de lucru de la Complexul Monahal Păltiniş.

Joi, 4 aprilie. A avut program de lucru la cabinet.

Vineri, 5 aprilie. A participat la Sfânta Liturghie, oficiată la Capela mitropolitană.

Sâmbătă, 6 aprilie. Cu ocazia aducerii din Grecia a unor părticele din sfintele moaşte ale Sf. Nectarie Taumaturgul şi ale Sf. Mucenic Pantelimon, precum şi a unei părticele din Lemnul Sfintei Cruci, Î.P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie la Biserica „Adormirea Maicii Domnului" din Braşov şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. L-a hirotonit întru diacon pe teologul Ioan Marius Urs. În aceeaşi zi, a participat, la Braşov, la inaugurarea unui nou sediu socio-medical „Christiana".

Duminică, 7 aprilie. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat un cuvânt de învăţătură credincioşilor prezenţi la Biserica „Sf. Mare Mucenic Mina" din Braşov. În cadrul slujbei, l-a hirotonit pe diaconul Ioan Marius Urs întru *preot misionar* pe seama protopopiatului Făgăraş II. În aceeaşi zi, în aula mare „Sergiu Chiriacescu" a Universităţii „Transilvania" din Braşov, a susţinut conferinţa „Frumuseţea liturgică a Postului Mare".

Luni, 8 aprilie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou.

Marţi, 9 aprilie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A avut program de audienţe.

Miercuri, 10 aprilie. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 11 aprilie. A prezidat şedinţa administrativă a Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului, la care au participat şi protopopii din eparhie.

Vineri, 12 aprilie. A vizitat şantierul de lucru de la Complexul Monahal Păltiniş.

Sâmbătă, 13 aprilie. A oficiat slujba de punere a pietrei de temelie la Biserica „Sf. Împăraţi Constantin şi Elena" şi „Acoperământul Maicii Domnului" a parohiei Şelimbăr II, protopopiatul Sibiu. În aceeaşi zi, a efectuat o vizită la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus, jud. Braşov.

Duminică, 14 aprilie. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la biserica „Buna Vestire" din Braşov.

Luni, 15 – marţi, 16 aprilie. Cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu o delegaţie a Patriarhiei Române, Î.P.S. Sa a vizitat uzinele Viessmann din Allendorf (Germania).

Miercuri, 17 aprilie. În Aula „Mitropolit Ioan Meţianu" a Facultăţii de Teologie din Sibiu, a susţinu o conferinţă de presă, în cadrul căreia a prezentat programul liturgic şi social-filantropic din Săptămâna Patimilor. În aceeaşi zi, la Capela mitropolitană, l-a hirotesit întru *duhovnic* pe pr. Florin Ţânţ de la parohia Brădeni, protopopiatul Agnita. Seara, a slujit la Catedrala mitropolitană Denia Canonului Sfântului Andrei Criteanul.

Joi, 18 aprilie. A avut program de lucru la cabinet.

Vineri, 19 aprilie. A vizitat şantierul de lucru de la Schitul Bazna, jud. Sibiu. Seara, a slujit la Catedrala mitropolitană Denia Acatistului Bunei Vestiri.

Duminică, 21 aprilie. A oficiat slujba de târnosire a Bisericii „Naşterea Maicii Domnului" şi „Sf. Nicolae" a parohiei *Braşov-Carpaţi*. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor prezenţi un cuvânt de învăţătură. L-a hirotesit întru *iconom stavrofor* pe P.C. pr. paroh Tudor Sicoe. Seara, a participat la Catedrala mitropolitană din Sibiu la concertul pascal susţinut de corul Facultăţii de Teologie din Sibiu. Cu această ocazie, a adresat celor prezenţi un cuvânt de învăţătură.

Luni, 22 aprilie. A avut program de audienţe. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marţi, 23 aprilie, *Sărbătoarea Sf. Mucenic Gheorghe.* A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Biserica „Sf. Mucenic Dimitrie" din localitatea Gura Văii, protopopiatul Făgăraş II. L-a hirotesit întru *sachelar* pe pr. paroh Bogdan Emanuel Dângă. În aceeaşi zi, a participat, la Biblioteca Astra din Sibiu, la vernisajul expoziţiei de fotografie „Canonicon". Seara, în Aula „Mitropolit Ioan Meţianu" de la Facultatea de Teologie din Sibiu, a susţinut conferinţa „Sfânta Liturghie pe înţelesul tuturor".

Miercuri, 24 aprilie. A avut program de lucru la cabinet. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 25 aprilie. A vizitat şantierul Complexului Monahal Păltiniş.

Sâmbătă, 27 aprilie. Î.P.S. Sa a slujit Vecernia cu Litie la Catedrala mitropolitană din Sibiu. În aceeaşi zi, a asistat la concertul de pricesne pascale susţinut de trei mari artişti ai scenei româneşti: Mariana Anghel, Ionuţ Fulea şi Dorel Vişan. La sfârşit, a adresat celor prezenţi un cuvânt de învăţătură.

Duminică, 28 aprilie, *Praznicul Intrării Domnului în Ierusalim.* A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Catedrala mitropolitană din Sibiu. În cadrul slujbei, l-a hirotonit întru *diacon* pe teologul Dan Alexandru Streza. Seara, a participat, în acelaşi loc, la slujba Deniei.

Luni, 29 aprilie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou. Seara, a participat, la Catedrala mitropolitană, la slujba Deniei.

Marţi, 30 aprilie. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. Seara, a participat, la Catedrala mitropolitană, la slujba Deniei.

Miercuri, 1 mai. Î.P.S. Sa a prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. Seara, a participat, la Catedrala mitropolitană, la slujba Deniei.

Joi, 2 mai. A slujit Sf. Liturghie a Sf. Vasile cel Mare la Catedrala mitropolitană şi a adresat credincioşilor prezenţi un cuvânt de învăţătură. A avut program de lucru la cabinet. Seara, a slujit Denia celor 12 Evanghelii la Catedrala mitropolitană.

Vineri, 3 mai. A slujit Taina Sf. Maslu la Catedrala mitropolitană şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. Seara, în acelaşi loc, a slujit Denia Prohodului Domnului.

Sâmbătă, 4 mai. A slujit Sf. Liturghie a Sf. Vasile cel Mare la Catedrala mitropolitană.

Duminică, 5 mai, *Praznicul Învierii Domnului.* La orele 0,00 a oficiat Slujba Învierii, Sf. Liturghie din Ziua Învierii Domnului şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Catedrala mitropolitană. A oficiat, de asemenea, slujba Vecerniei (a doua Înviere) la Catedrală, iar apoi, a participat la procesiunea liturgică pascală, pe care a iniţiat-o şi a organizat-o prin centrul oraşului. După-amiază, a oferit o recepţie oficială la sediul mitropolitan, la care au participat oficialităţi locale, profesori de la Facultatea de Teologie, consilieri şi angajaţi ai Arhiepiscopiei Sibiului, precum şi preoţii din municipiul Sibiu.

Luni, 6 mai, *A doua zi de Paşti.* A slujit Sfânta Liturghie la biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" din Braşov şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. L-a hirotesit întru *iconom* pe P.C. pr. Ioan Sumedrea.

Marţi, 7 mai, *A treia zi de Paşti.* A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat un cuvânt de învăţătură la Biserica „Sfânta Treime" din Făgăraş. L-a hirotesit întru *iconom* pe P.C. pr. paroh Nicolae Lie. A oficiat şi slujba de binecuvântare a lucrărilor efectuate la locaşul de cult. În aceeaşi zi, a vizitat mănăstirile Orlat, Răşinari, precum şi schitul de la Foltea, jud. Sibiu.

Miercuri, 8 mai. La sărbătoarea Sf. Apostol şi Evanghelist Ioan, Î.P.S. Sa a participat la hramul Mănăstirii Prislop, jud. Hunedoara. Împreună cu Înaltpreasfinţitul Timotei, Arhiepiscopul Aradului, Preasfinţitul Gurie, Episcopul Devei şi Hunedoarei, Preasfinţitul Macarie, Episcopul Europei de Nord, Preasfinţitul Andrei Făgărăşanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, şi cu un mare sobor de preoţi şi diaconi, a slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. În aceeaşi zi, a participat, la Catedrala episcopală din Deva, la festivitatea de deschidere a Olimpiadei Naţionale de Religie. Cu această ocazie, a adresat celor prezenţi un cuvânt de binecuvântare.

Joi, 9 mai. A participat la Cercul Militar din Sibiu, la manifestările prilejuite de serbarea Zilei Independenţei României. A oficiat o slujbă de pomenire a eroilor neamului şi a adresat celor prezenţi un cuvânt de binecuvântare. În aceeaşi zi, în Capela mitropolitană a premiat câştigătorii concursului „Bucuria de a fi creştin" – faza eparhială.

Vineri, 10 mai, *Sărbătoarea Izvorul Tămăduirii.* Cu ocazia hramului, Î.P.S. Sa a oficiat sfinţirea apei la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus împreună cu P.S. Andrei Făgărăşanul, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, şi cu un mare sobor de preoţi şi diaconi. A săvârşit, în continuare, Sfânta Liturghie, iar apoi Taina Sf. Maslu. A adresat celor prezenţi un cuvânt de învăţătură. În cadrul Sfintei Liturghii, l-a hirotonit întru ierodiacon pe monahul Nicolae Bleahu.

Sâmbătă, 11 mai. A efectuat o vizită la Mănăstirea Măgura-Jina, jud. Sibiu.

Duminică, 12 mai. A oficiat slujba de sfinţire a bisericii „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" din localitatea Perşani, protopopiatul Făgăraş I. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. L-a hirotesit pe P.C. pr. paroh Dorin Ioan Cristea întru *iconom.* În aceeaşi zi, a vizitat şantierul de lucrări de la parohia Bucium, protopopiatul Făgăraş I, iar apoi, la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus, a prezidat sinaxa cu monahii mănăstirii.

Luni, 13 mai. A avut program de audienţe şi lucrări de birou. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marţi, 14 mai. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Miercuri, 15 mai. A vizitat şantierul de lucrări de la Schitul Bazna, jud. Sibiu.

Joi, 16 – sâmbătă, 18 mai. Împreună cu pr. prof. dr. Aurel Pavel, decanul Facultăţii de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu, şi cu conf. univ. dr. Ciprian Streza, Î.P.S. Sa a participat la *a Treia Consultaţie Teologică* cu tema *„Înţelegerea omului ca şi chip al lui Dumnezeu – bază a Dialogului Ecumenic"*, desfăşurată la Neuendettelsau (Germania). În cadrul conferinţei, Î.P.S. Sa a susţinut referatul intitulat *„Sfânta Liturghie – trecerea de la chip la asemănare şi Taină a Împărăţiei Cerurilor. Importanţa pomenirii pe nume la Sfânta Liturghie".*

Duminică, 19 mai. A slujit Sfânta Liturghie împreună cu Înaltpreasfinţitul Părinte Ambrozie, Mitropolit de

(continuare în p. 11)

CTITORII ECLESIALE **CONSTANTINIENE** (II)

Pr. Prof. Dr.
NICOLAE CHIFĂR

Între anii 313 şi 320, s-a zidit pe via Appia, în cinstea Sfântului Mucenic Sebastian, martirizat în anul 304, o basilică-martyrium (*Basilica San Sebantiano fuori le Mura*), care s-a numit şi *Basilica Apostolorum* pentru că au fost adăpostite acolo temporar moaştele Sfinţilor Petru şi Pavel. De proporţii mai modeste, basilica avea forma literei „U" pentru că nava centrală era înconjurată pe trei laturi de navele laterale. După reconstrucţia din secolul al XVII-lea, edificiul a păstrat multe elemente originare, constituind un model pentru identificarea formei iniţiale a celorlalte martyria constantiniene.

În perioada 315-326 a fost construită, pe via Labicana, o basilică în cinstea Sfinţilor Mucenici Marcel şi Petru (*Basilica Beatis Martyribus Marcellino et Petro*), care avea ataşat un mausoleu imperial în care a fost înmormântată Sfânta Elena, mama lui Constantin. Ruinele mausoleului se păstrază până astăzi, în timp ce vechea basilică a fost înlocuită cu o biserică nouă.

În afara acestora, împăratul Constantin a ridicat între anii 326 şi 335 şi o basilică în cinstea Sfântului Mucenic Laurenţiu (*Basilica Beato Laurentio Martyri*), pe via Tiburtina, tot dincolo de zidul cetăţii, care a fost demolată şi reconstruită total, cu o altă arhitectură, în Evul Mediu. De asemenea, pe via Nomentana, la solicitarea fiicei sale Constantina, împăratul a construit o basilică în cinstea Sfintei Muceniţe Agnes (*Basilica Sanctae Martyris Agnes*), începută în anul 335. Ea nu a fost restaurată sau reconstruită, încât astăzi se pot vedea doar câteva ruine, care arată asemănarea ei cu basilica Sfântului Sebastian. S-a conservat mai bine mausoleul (*Mausoleum Constantinae* sau *Santa Constanza*) construit de Constantina ca loc de înmormântare pentru ea şi pentru mătuşa ei, Constanţia. Este un edificiu circular (o rotondă) cu o cupolă centrală al cărei tambur se sprijină pe 12 perechi de coloane împodobite cu capiteluri ce separă spaţiul central de culoarul de la exterior. Plafonul semicircular este împodobit cu mozaicuri din secolele IV-V.

În palatul imperial Sessorianus din Roma, împărăteasa Elena a amenajat o capelă numită iniţial *Basilica in Palatio Sessoriano*. Aşezând în ea părţi din lemnul Sfintei Cruci descoperite la Ierusalim, locaşul a fost numit apoi *Basilica Santa Croce in Gerusalemme*. În secolul al XII-lea funcţiona acolo o mănăstire, iar în secolul al XVIII-lea edificiul a fost reconstruit de Gregorini în stil neoclasic.

După ce a hotărât să dea o nouă capitală Imperiului Roman, întemeind pe ruinele vechiului Byzantion oraşul Constantinopol, împăratul Constantin şi-a concentrat atenţia şi asupra construirii acolo a unor impozante edificii bisericeşti. Încă din anul 326 a început construirea bisericii *Sfânta Sofia* (Hagia Sophia), închinată Mântuitorului Iisus Hristos, Înţelepciunea lui Dumnezeu. Proiectată de arhitectul Eustathios după modelul basilicilor constantiniene din Roma, biserica Sfânta Sofia a fost terminată şi sfinţită abia în anul 360, în timpul împăratului Constanţiu al II-lea, fiul lui Constantin. Deteriorată de un incendiu în anul 404, biserica a fost reconstruită de Teodosie al II-lea. În timpul răscoalei Nika, din anul 532, ea a fost distrusă aproape în întregime. Celebra basilică bizantină trasformată în moschee de cuceritorul Constantinopolului, sultanul Mahomed al II-lea, în anul 1453, este ctitoria împăratului Justinian I construită în două etape: 532-537 şi 558-562.

A doua biserică ctitorită de împărat în Constantinopol, pe vechea acropole a cetăţii Byzantion, a fost *Sfânta Irina* (Haghia Eirene), ca simbol al păcii aduse Imperiului după înfrângerea lui Liciniu, care devenise ostil creştinilor, şi reunirea sub un singur sceptru a tuturor provinciilor romane. A funcţionat ca biserică episcopală până la terminarea Sfintei Sofia.

Tot ctitorie constantiniană a fost şi biserica închinată *Sfinţilor Apostoli*, construită pe via Mese, aproape de Forum şi de zidul lui Constantin, care împrejmuia iniţial cetatea. Era aşezată pe cea mai înaltă colină a oraşului şi adăpostea mormintele simbolice ale celor 12 Apostoli. Biserica a devenit necropolă imperială, în mausoleul alipit ei fiind depus sarcofagul de porfir al împăratului Constantin cel Mare, socotit „întocmai cu apostolii" sau al

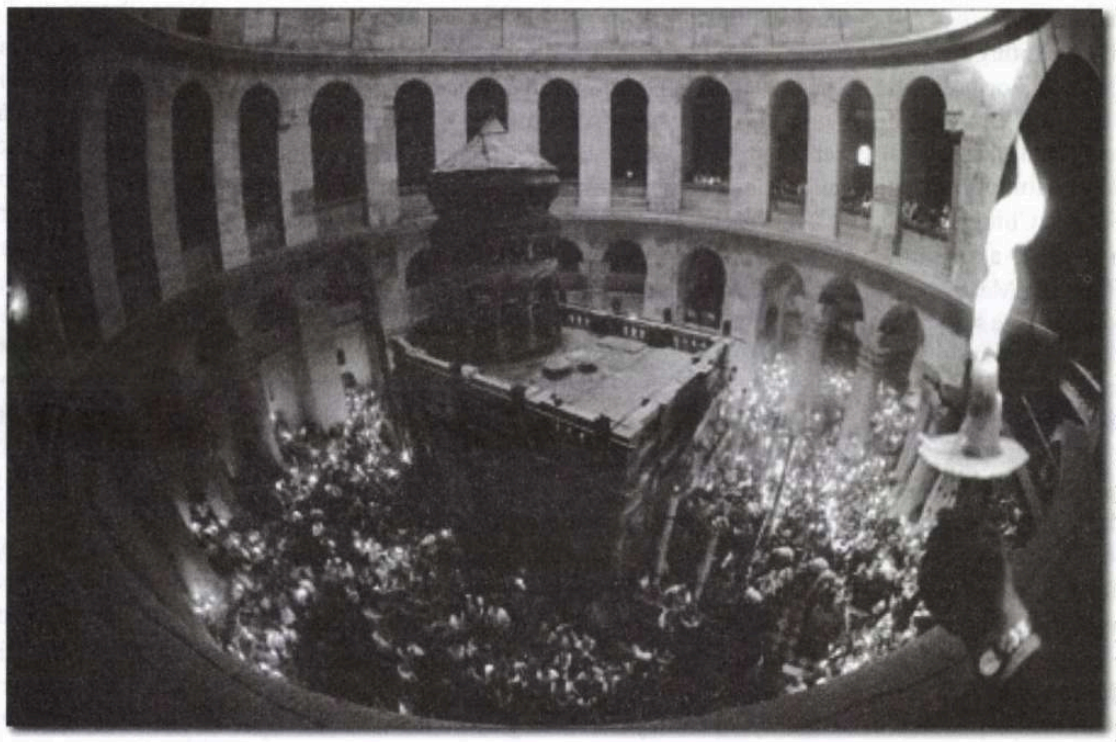

13-lea apostol. Acest martyrium din mijlocul cetăţii, care servea în acelaşi timp ca spaţiu liturgic, a devenit model pentru necropolele imperiale şi princiare din întreaga lume creştină. A fost restaurată de împăratul Justinian I, ca apoi să fie jefuită de cruciaţi în anul 1204. Destinată a fi catedrală patriarhală după cucerirea Constantinopolului de turci, biserica a fost distrusă ulterior, pe locul ei aflându-se astăzi moscheea Fatih.

O atenţie deosebită a arătat împăratul Constantin cel Mare şi familia sa Locurilor Sfinte. Când mama sa, împărăteasa Elena, a făcut un pelerinaj în Ţara Sfântă, în anul 327, a putut constata că bisericile dorite de fiul ei erau deja terminate sau într-un stadiu avansat de construcţie. La Betleem, deasupra peşterii în care s-a născut Mântuitorul Hristos, a fost ridicată o biserică în formă octogonală cu acoperiş boltit sau piramidal. Se adăuga apoi o basilică spaţioasă cu cinci nave destinată cultului divin şi un atrium cu patru portice pentru adăpostirea pelerinilor care coborau în peşteră.

În Ierusalim, în grădina Ghetzimani unde se afla mormântul Mântuitorului descoperit sub edificiile păgâne ale Aeliei Capitolina, construită de împăratul Adrian pe ruinele oraşului sfânt distrus în anul 135, împăratul Constantin a înălţat un complex basilical impunător, care constituie cea mai mare realizare eclesială a sa în Palestina. Este vorba despre o basilică grandioasă cu cinci nave, numită *Biserica Sfântului Mormânt* sau *Biserica Învierii* (Anastasis), construită din piatră cioplită, ai cărei pereţi interiori erau placaţi cu marmură colorată. Plafonul împodobit cu aur se sprijinea pe coloane tot din marmură. La intrare, pe latura de est, exista un atrium spaţios, cu patru portice, iar printr-un atrium plasat pe latura vestică se permitea accesul în mormântul Mântuitorului, deasupra căruia a fost construită o rotondă „neobişnuit de frumoasă, mare şi împodobită bogat", încât toate locaşurile mândre din celelalte oraşe „erau umbrite de frumuseţea ei" (Eusebiu de Cezareea, *Viaţa lui Constantin cel Mare*, III, 29, 2-31, 1, p. 138-139). Ctitoria constantiniană sfinţită de episcopii prezenţi la sinodul de la Ierusalim, din anul 335, a rezistat până în secolul al XI-lea, când a fost distrusă aproape în întregime de soldaţii sultanului Egiptului.

O altă ctitorie constantiniană se afla pe Muntele Măslinilor, construită în amintirea Înălţării Domnului la ceruri. Complexul eclesial era similar celorlalte din Palestina, având o basilică impozantă cu trei nave, înconjurată de o curte centrală delimitată de coloane. *Biserica Eleona,* cum era cunoscută, a fost distrusă de perşi în secolul al VII-lea.

Deşi este atribuită tot împăratului Constantin, biserica de la Stejarul Mamvre a fost construită prin grija şi la solicitarea soacrei acestuia, împărăteasa Eutropia. Fiind de origine siriană, împărăteasa a imprimat acestei ctitorii o formă specifică edificiilor din locurile natale, biserica împărţită în trei nave fiind mai lată decât lungă, iar absida altarului, flancată de două încăperi pătrate. A fost distrusă tot de perşi în urma atacului din secolul al VII-lea.

Împărăteasa Elena este considerată fondatoarea unei basilici cu trei nave pe malul lacului Ghenizareth, acolo unde Mântuitorul a săvârşit minunea înmulţirii celor cinci pâini şi a doi peşti pentru săturarea mulţimilor. Biserica în forma literei „T", unică pentru acel timp în Palestina, făcea trecerea spre planul basilical cu transept.

O altă ctitorie măreaţă şi unică în felul ei, demnă de marea metropolă a Orientului, a fost biserica octogonală din Antiohia, închinată de împărat Mântuitorului Hristos şi cunoscută sub denumirea de *Domus Aurea,* datorită ornamentaţiei foarte bogate. Deşi este descrisă doar într-o lacunară scriere veche, ea a servit, se pare, ca model pentru basilica „San Vitale" din Ravena, aşa cum după modelul bisericii „Sfinţii Apostoli" din Constantinopol s-a construit prima variantă a catedralei „San Marco" din Veneţia.

Ctitorii constantiniene sunt considerate şi basilicile construite în Neapole şi Capua.

Prin ctitoriile sale şi ale familiei sale, împăratul Constantin cel Mare nu numai că a înzestrat Biserica Mântuitorului Hristos cu edificii grandioase, de o rară frumuseţe şi eleganţă, ci a dorit ca şi prin acestea să aducă venerare şi mulţumire lui Dumnezeu, Celui căruia îi datora biruinţa de la Podul Vulturului şi la a Cărui învăţătură s-a convertit, asigurând libertate deplină tuturor creştinilor din Imperiul Roman prin Edictul de la Mediolanum, din anul 313.

Surse bibliografice:

Eusebiu de Cezareea, *Viaţa lui Constantin cel Mare*, III, 25-53, PSB 14, Bucureşti, 1991, p. 136-147.

I. Barnea/ O. Iliescu, *Constantin cel Mare*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1982, p. 79-82.

C.M. Odahl, *Constantin şi imperiul creştin*, trad. M. Pop, Ed. Bic All, Bucureşti, 2006, p. 140-149, 194-197 şi 212-216.

Personalitatea Sfinților Împărați CONSTANTIN ȘI ELENA oglindită în opera Sfântului Ierarh Antim Ivireanul

Pr. Prof. Dr.
MIRCEA PĂCURARIU

Ierarhul care a făcut trecerea de la Cazanie la predica propriu-zisă a fost Sfântul Mitropolit *Antim Ivireanul* al Ţării Româneşti (1708-1716). Acad. Gabriel Ştrempel, cel mai bun cunoscător şi editor al operei sale, îl socoteşte drept primul mare orator bisericesc şi ierarhul care a înlocuit Cazania tradiţională cu predica propriu-zisă, o predică vie, legată de viaţa de toate zilele a păstoriţilor săi, cu necazurile lor. Între cele 28 de „didahii" şi cele şapte cuvântări ocazionale se numără şi două „Cuvinte de învăţătură la Sfinţii şi întocmai cu apostolii împăraţi Constandin şi Elena". Fără îndoială că au fost rostite în catedrala mitropolitană din Bucureşti, care are ca hram tocmai pe Sfinţii Împăraţi, în prezenţa domnitorului Constantin Brâncoveanu, care purta acelaşi nume.

În primul „cuvânt" mitropolitul pornea de la cuvintele psalmistului: „Cu slavă şi cu cinste l-ai încununat pre dânsul" (Ps. 8, 5). În prima parte face o asemănare între chemarea la apostolie a Sfântului Apostol Pavel pe drumul Damascului, când a văzut o „lumină mare" şi crucea pe care a văzut-o împăratul Constantin pe cer.

În tratarea temei, mitropolitul răspunde pe larg la întrebarea: De ce i s-au atribuit împăratului Constantin „trei numiri" sau „tituluşuri": 1. „de Dumnezeu încununat"; 2. „mare împărat" şi 3. „întocmai cu apostolii"? La prima întrebare răspunde că el n-a fost ales împărat de oameni, ci a fost ales de Dumnezeu Însuşi „pentru bunătatea şi curăţeniia inimii sale", aşa cum a fost ales şi Pavel din mijlocul evreilor „cu glas ceresc". Apoi, continuă mitropolitul, „împărăţiia iaste un dar desăvârşit, carele să pogoară de sus, de la Părintele luminilor, asupra celor aleşi şi îmbunătăţiţi, iar pentru vredniciia lui îi deade Dumnezeu de să făcu împărat întâi(ul) al creştinilor, ca să îndrepteze pe cei răzvrătiţi, să păzească turma lui Hristos de lupii cei gânditori… (sic) şi Biserica lui Dumnezeu, ce era călcată şi gemea de sub tirani, să o rădice şi să o veselească". În continuare, cita şi cuvintele pe care împăratul le-a rostit în faţa Părinţilor de la Sinodul de la Niceea: „Voi în Biserică, iar eu în afară de Biserică sunt pus la Dumnezeu episcop". Cita apoi pe poetul grec Hesiod (Isiod, sec. VIII-VII î.Hr.), care scria că împăraţii au îndatorirea de a face dreptate supuşilor şi „să ridice strâmbătăţile".

În privinţa celui de al doilea „tituluş", Antim, citându-l pe Eusebiu din Cezareea, scria că împăratul Constantin a devenit şi trebuie numit „mare" nu numai „pentru biruinţele cele mari ce au făcut la războae", ci mai ales „pentru marile faceri de bine ce au făcut supuşilor săi". Amintea şi de ajutoarele materiale pe care le acorda săracilor „carii alerga la el să-i ajute şi nici unul nu să întorcea deşărt de dorita mângâiere". În sfârşit, Constantin era „mare" şi pentru faptul că „lui i s-au supus toţi împăraţii pământului" şi că prin pilda lui „s-au închinat şi alţii lui Hristos şi au luat frumuseţea credinţei".

Cu privire la al treilea „tituluş", mitropolitul Antim explica de ce Sfântul Constantin este „întocmai cu apostolii". La prima vedere, el n-ar merita acest atribut, pentru că n-a făcut misiune ca apostolii, nici n-a fost întemniţat sau chinuit ca ei pentru credinţa în Iisus Hristos. Şi totuşi, merită să fie socotit egal cu ei datorită exemplului lui, „pentru că puterea împăraţilor şi a domnilor iaste să întoarcă voinţa norodului, după cum vor vrea ei şi aceasta nu o pot face cu alt mijloc, fără numai când vor face întâi ei aceia ce poftesc să se facă de alţii". Cu alte cuvinte, Constantin, după ce s-a încreştinat, a devenit pildă sau model de urmat şi pentru supuşii săi (Antim menţionează – sub alt aspect – şi pe un împărat al „Chitaiului" = Chinei şi pe Alexandru cel Mare ca modele de urmat pentru supuşi). Şi Antim încheie prin aceste cuvinte: „Aşa şi marele Constandin, cu a sa pildă şi cu a sa creştinătate, au făcut pe toţi supuşii lui creştini şi aceia ce n-au putut să o isprăvească desăvârşit toţi apostolii cu propovăduirea fieştecăruia unde i s-au fost dat soarta, au isprăvit el singur, cu poruncile ce au dat în toată lumea şi au întins numele lui Hristos şi credinţa cât iaste întins pământul şi lumea. Drept aceia, cu dreptate iaste să se numească întocmai cu apostolii, căci au împlinit şi slujba şi numirea apostolilor". Cuvântul se încheia cu o urare adresată lui Constantin Brâncoveanu: „Drept aceia dară, mă rog şi eu, măcar că sânt nevrednic, să mijlocească cu călduroasele lui rugăciuni pre mult milostivul şi îndurătoriul Dumnezeu, ca să te păzească pre Măriia Ta, încununat cu slavă şi cu cinste, întreg şi sănătos, în mulţi ani, cu multă fericire"[1].

Privită în ansamblu, sesizăm o exagerare a rolului împăratului Constantin în răspândirea învăţăturii creştine, lucru explicabil în orice panegiric. De asemenea, constatăm că nu este pomenită Sfânta Împărătească Elena.

Al doilea „Cuvânt de învăţătură la Sfinţii şi întocmai cu apostolii împăraţi Constandin şi Elena" este complet diferit de primul. Pornind de la cuvintele Mântuitorului: „Tot cel ce să smereşte să va înălţa" (Luca 14, 11), Antim îl prezintă pe împăratul Constantin drept „chip" sau „model" al smereniei şi al blândeţii, al credincioşiei. Se pare că s-a folosit de cuvântări patristice şi postpatristice, pentru că apar multe figuri retorice, specifice acelora. Prezintă pe scurt lupta sa cu „păgânul de Maxentie", pe care „l-au biruit desăvârşit şi l-au înecat în apa Tiverului". Menţionează fugitiv boala împăratului, în urma căreia a fost botezat de Sfântul Silvestru, şi faptul că a convocat „săborul cel lăudat de la Nichea", care „au potolit turburarea Bisericii", „mulţimea bisericilor carele în multe locuri, în slava lui Dumnezeu, cu mare cuviinţă au făcut milosteniile către cei lipsiţi, ajutoriul către cei săraci şi dragostea cea creştinească către toţi şi toate, pentru întărirea şi întemeierea credinţii". În partea finală a „cuvântului de învăţătură" îl dădea pe Constantin drept model de urmat pentru împăraţi, pentru cei bogaţi, pentru „cei de neam bun", pentru „meseri" (meşteşugari, n.n.) şi săraci. În ultimele fraze aminteşte şi de domnitorul Constantin Brâncoveanu; cu alte cuvinte, face o „actualizare" a predicii sale, prin cuvintele: „Să nu ne laşi nici pre noi săraci de folosirile, de acoperământul şi de rugăciunile tale cele fierbinţi către Dumnezeu şi mai vârtos te roagă Fiului şi Cuvântului lui Dumnezeu să păzească întreg şi cu fericire *chipul cel viu al bunătăţilor tale, pre adevăratul moştenitor creştinătăţii tale, pre iubitoriul de Hristos şi creştinul nostru domn* (subl. ns.). Supune supt picioarele credinciosului lui suflet slabi şi făr' de putere pre vrăjmaşii măriei-sale, precum ai supus pre potrivnicii credinţii, pentru ca să lumineze în mulţi ani, întru stăpânirea sa, creştinătatea, pentru ca, domnind el, să împărăţească dreptatea, pentru ca să ţie cu slobozenie (în libertate, n.n.) bunătatea, să nu aibă obraz strâmbătatea". De notat că nici în această „învăţătură" nu este pomenită Sfânta Împărătească Elena[2].

Oricum, Sfântul Ierarh Antim Ivireanul are meritul că a prezentat, în predicile sale, personalitatea Sfântului Împărat Constantin, aşa cum făcuseră, înaintea lui, în Moldova, Sfinţii Ierarhi Varlaam şi Dosoftei.

---

[1] Citat după Antim Ivireanul, *Opere*, ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Ştrempel, Bucureşti, 1972, p. 83-89 şi Antim Ivireanul, *Didahii*, ediţie îngrijită de Arhim. Mihail Stanciu şi Prof. Dr. Gabriel Ştrempel, Ed. Basilica, Bucureşti, 2010, p. 156-160.

[2] Antim Ivireanul, *Opere*, ed. cit., p. 113-119 şi ed. *Didahii*, p. 161-165.

SFÂNTUL IERARH ANDREI ŞAGUNA – 140 DE ANI DE LA TRECEREA LA CELE VEŞNICE

Un necrolog săsesc al mitropolitului Andrei Şaguna

În urmă cu o sută patruzeci de ani, pe 16/28 iunie 1873, marele arhiepiscop şi mitropolit al românilor ortodocşi din Transilvania şi Ungaria, Andrei baron de Şaguna, se muta din lumea aceasta în Împărăţia Cerurilor. Tristul eveniment din viaţa românilor nu a fost trecut cu vederea nici de către intelectualitatea şi organele de presă maghiare şi săseşti, care în ediţiile lunilor iunie şi iulie ale anului 1873 au publicat nu numai numeroase ştiri despre desfăşurarea ceremoniilor înmormântării mitropolitului, ci şi o serie de editoriale despre viaţa şi activitatea acestuia. Un asemenea material a fost redactat de către episcopul Bisericii Evanghelice C.A. din Transilvania, Georg Daniel Teutsch, în paginile ziarului săsesc central *Siebenbürgisch-Deutsches Wochenblatt* (Gazeta săptămânală germană ardeleană) intitulat simplu: *Andrei Baron de Şaguna.*

Georg Daniel Teutsch – o scurtă biografie

G.D. Teutsch s-a născut la 12 decembrie 1817 în Sighişoara, a studiat la gimnaziul din oraş, la Facultatea de Teologie Evanghelică din Viena şi la Universitatea din Berlin. Între anii 1846 şi 1863 a activat ca profesor de istorie şi limbi clasice la Gimnaziul săsesc sighişorean. Concomitent, a desfăşurat o activitate istoriografică şi culturală fructuoasă, publicând mai multe lucrări dedicate istoriei saşilor ardeleni, colaborând cu diferite ziare săseşti şi participând la înfiinţarea şi dezvoltarea „Asociaţiei de studii transilvane" (Verein für siebenbürgische Landeskunde). În anul 1861 a fost ales membru al Consistoriului Evanghelic, pe 21 aprilie 1863 presbiter al comunităţii luterane din Agnita şi în data de 19 septembrie 1867 episcop al Bisericii Evanghelice C.A. din Transilvania. Respectatul episcop sas a trecut la cele veşnice la Sibiu în 2 iulie 1893. Meritele sale culturale, politice şi bisericeşti au fost recunoscute de către saşii ardeleni la scurt timp după moartea sa, în 19 august 1899 fiindu-i inaugurată în curtea catedralei evanghelice din Sibiu o statuie de bronz monumentală, care domină până astăzi întregul spaţiu pietonal al incintei bisericeşti[1].

Fiind la rândul său lider naţional-bisericesc, Teutsch l-a cunoscut bine pe mitropolitul Şaguna. Luptele anilor revoluţiei paşoptiste, şedinţele dietelor Transilvaniei şi ale Senatului imperial vienez, precum şi o serie de ceremonii publice i-au situat de nenumărate ori umăr lângă umăr, ceea ce explică şi faptul că episcopul sas l-a cunoscut bine pe mitropolitul Andrei Şaguna. Această concluzie se desprinde însă mai ales din cuprinsul necrologului amplu şi extrem de elogios publicat în data de 2 iulie 1873[2]. Deoarece cuprinsul acestui necrolog a rămas până acum aproape necunoscut mediului românesc, am considerat că traducerea şi reproducerea sa integrală în limba română este deopotrivă folositoare şi necesară pentru a vedea modul în care viaţa şi activitatea Sfântului Ierarh Andrei a fost percepută şi zugrăvită de către una dintre personalităţile de prim rang ale Transilvaniei celei de-a doua jumătăţi a secolului al XIX-lea. O simplă analiză a articolului ne descoperă faptul că episcopul sas a manifestat faţă de mitropolitul român nu doar un sentiment de consideraţie protocolară înaltă, pe măsura statutului bisericesc şi aristocratic al celui evocat, ci a nutrit sentimente sincere de respect şi admiraţie faţă de întreaga viaţă şi operă a ierarhului ortodox concitadin, neezitând să împărtăşească aceste gânduri propriei naţiuni.

Andrei Baron de Şaguna.

Din seara zilei de 28 iunie poporul român a pierdut pe unul dintre cei mai mari patrioţi ai săi, iar Biserica greco-orientală pe cel dintâi arhiepiscop şi mitropolit al ei. Andrei baron de Şaguna a răposat în această zi după o lungă şi turbulentă boală.

Odrăslit dintr-o familie sârbească, dacă nu ne înşelăm[3], neaparţinând prin naştere Transilvaniei, a ajuns repede să exercite ca nimeni altul de aici o influenţă mare asupra dezvoltării unei părţi largi a populaţiei sale. Începând cu 1846 la început administrator, apoi episcop, mai târziu arhiepiscop şi mitropolit al Bisericii greco-orientale, a fost timp de aproape o generaţie întreagă conducătorul intelectual şi multă vreme singurul lider recunoscut al poporului său şi a reuşit să obţină în această calitate astfel de rezultate politice, cum rar îi sunt date vreunui muritor a dobândi.

Este adevărat că i-au venit în ajutor schimbările radicale ale timpului din anul 1848 şi toate ce ţin de acesta, dar trebuie să i se recunoască meritul personal de a fi înţeles şi folosit, cu privirea sa ageră şi cu judecata sa înţeleaptă, la timp însemnătatea acestor schimbări. Nu a fost un politician al frazei, niciunul dintre acei idealişti care prin puterea covârşitoare a entuziasmului şi a cuvântului cuceritor doresc să mute munţii din loc şi să schimbe cursul râurilor, ci lui îi plăcea să rămână întotdeauna pe tărâmul împrejurărilor reale şi cu ele să calculeze. Observând de timpuriu că în

Austria nimic nu e durabil, ci totul este supus schimbărilor necontenite, s-a ferit de nebunia de a-şi lega inima de un singur sistem politic şi, aducându-şi aminte totdeauna, la timpul potrivit, de cuvântul cântăreţului roman: „impavidum ferient ruinae", ca un bărbat de stat prevăzător a reuşit să se bucure, pe lângă toate schimbările vremii, întotdeauna de rezultate îmbelşugate, ceea ce le este dat să trăiască doar la puţini muritori. Ce ar povesti memoriile sale, dacă le-ar fi scris! Ce distanţă este de la sărmanul episcop „valah" din anul 1846, a cărui naţiune şi biserică erau doar „tolerate" în ţară, până la arhiepiscopul şi capul Mitropoliei greco-orientale, de la preşedintele Adunării naţionale a românilor în Sibiu – care la 28 decembrie 1848 spunea în sânul acesteia: „Dar rebelii până astăzi îşi continuă sălbatica oroare şi duc un adevărat război împotriva concetăţenilor lor; încă nu reuşesc să se lepede de sloganul lor fanatic Unio vagy halál!" [unire sau moarte, n.n.] – până la membrul Casei magnaţilor după împlinirea acestei uniuni, şi, între aceste puncte extreme, bărbatul de încredere al Senatului imperial întărit, deputatul Săliştei la Dieta din Sibiu, membrul pe viaţă al Senatului austriac!

Nu este nici de mirare dacă în cercurile intime de încredere deplângea în mod spontan cu nori tulburi pe chipu-i frumos quam parva regitur sapientia mundus şi nu arăta o stimă aleasă faţă de caracterul politic al unui înalt demnitar!

Însă în toate aceste activităţi a rămas fără-ntrerupere fidel unui scop, pe care şi l-a stabilit în momentul în care a pus prima oară piciorul în ţară: ridicare exterioară şi întărire interioară a poporului şi a Bisericii sale. Istoria va sublinia odată că una din trăsăturile sale principale de caracter a constat în faptul că el a realizat mai multe pentru poporul său adoptiv, poporul român, decât orice fiu propriu al acestuia în oricare altă perioadă de timp. Era convingerea sa, când a spus în senatul imperial lărgit din 21 iunie 1860: „Trebuie să declar a fi o eroare dacă s-ar presupune că sub sceptrul Austriei ar mai exista o naţiune, care ar fi dispusă să-şi sacrifice de dragul unei alte naţiuni naţionalitatea, limba şi existenţa sa politică. În lume au existat, într-adevăr, întotdeuna renegaţi (i-a disprefuit în mod desăvârşit, indiferent dacă defilau într-o haină germană sau maghiară); totuşi însă popoare întregi de renegaţi nu există în niciun fel." De aceea în discursul său din 26 septembrie 1860 a stabilit între cele zece momente fundamentale pentru reorganizarea monarhiei neapărat alături de unitatea acesteia şi autonomia fiecărei ţări în parte, „egala îndreptăţire a tuturor naţiunilor şi valabilitatea utilizării limbilor lor înaintea tuturor autorităţilor" şi a subliniat, totodată, „asigurarea unităţilor confesionale de învăţământ şi în ceea ce priveşte limba acestora [a românilor, n.n.]".

El a întemeiat o tipografie, care aprovizionează şcoala şi biserica acestora [românilor ortodocşi, n.n.] cu cărţi în limba lor maternă şi a arătat cu o justă conştiinţă de sine că cea mai importantă operă a acesteia este noua Biblie de aproape 300 de coli în format mare, de deasupra căreia nu şi-a ridicat mâna îmbunătăţitoare până la moarte. El însuşi a fost neodihnit în activitatea sa de scriitor în folosul propriei prese. Totuşi, nu trebuie evaluat cu măsura critică a ştiinţei germane; operele sale cele mai importante, „Istoria bisericească" în două volume, „Compendiul" său de drept canonic, nu se pot susţine în faţa vreunui forum atât în ceea ce priveşte cuprinsul, cât şi forma; dar am fi irezonabili dacă am dori să le aplicăm orice fel de unitate de măsură. La fel şi memoriile sale cu privire la înfiinţarea mitropoliei sunt pline de erori istorice, dar acestea au fost scrise pentru a realiza mitropolia şi au realizat-o, în timp ce tot adevărul documentat istoric asupra naţiunii săseşti aproape că i-a înmulţit duşmanii în ultima vreme.

De înfiinţarea tipografiei a depins şi îmbunătăţirea seminarului pentru învăţători şi clerici. Este meritul lui dacă în prezent toţi membrii acestei stări a poporului său ştiu cel puţin să citească şi să scrie, acelaşi merit îl are şi pentru faptul că mai mulţi [români, n.n.] au putut să studieze la universităţile germane.

Fără nicio îndoială, în prezent dau mărturie rezultatele mari atinse în urma muncii sale pentru ridicarea educaţiei şi a ordinii în Biserică şi a organizării acesteia pe baza unei constituţii, dar şi a acţiunii sale în scopul dotării acesteia cu proprietăţi.

În ultima perioadă a vieţii sale a fost susţinut în toate aceste acţiuni prin devotamentul şi marea ascultare a tovarăşilor săi bisericeşti. În acest fel, se ştia sus şi jos că atunci când se exprima în chestiuni politice şi bisericeşti nu reprezenta doar o singură voce. Unitatea îl făcea şi în acest caz puternic. Doar de curând unii au crezut de cuviinţă să meargă pe căi proprii, succesul a evidenţiat câştigul. Aroganţa şi vorba ascuţită, care s-au îndreptat în aceste încercări împotriva lui, l-au durut, cu toate acestea le-a suportat şi nu s-a lăsat înşelat prin intermediul lor în chestiunile fundamentale.

Acum s-a dus acasă. În lungile zile ale bolii sale de pe urmă, probabil gândul „non omnis moriar" i-a uşurat privirea spre sfârşit. Şi, într-adevăr, aşa este. Prietenii şi duşmanii bărbatului, a cărui statură înaltă impunătoare, cu privirea ageră şi cu barba ondulată nu o va uita curând, cel ce a văzut-o vreodată, trebuie să fie de acord că de numele lui Şaguna se leagă o nouă epocă în viaţa poporului român şi a Bisericii Orientale[4].

[1] O biografie masivă a episcopului a fost publicată de către fiul acestuia, Friedrich Teutsch, la Sibiu, în anul 1909. A se vedea: Friedrich Teutsch, *Georg Daniel Teutsch: Geschichte seines Lebens*, Hermannstadt, Druck und Verlag von W. Kraft, 1909, 625 p.; o scurtă biografie în limba română vezi la Thomas Nägler, *Un mare istoric şi om politic al saşilor: Georg Daniel Teutsch (1817-1893)*, în *Transilvania*, serie nouă, anul XXXV (CXI), 4/2006, p. 76-81.

[2] *Siebenbürgisch-deutsches Wochenblatt*, nr. 27, 2 Juli 1873, p. 419-420.

[3] Această eroare se explică prin lipsa în momentul respectiv a unei biografii ediţie a mitropolitului Şaguna, chiar şi în limba română, traducerile germane ale operelor sale nefiind adnotate cu nicio informaţie despre viaţa sa, rapiditatea cu care Teutsch a fost nevoit să-şi redacteze articolul nepermiţându-i să se documenteze nici pe cale orală.

[4] Portretul mitropolitului Andrei Şaguna este preluat din paginile calendarului german al lui Benigni pe anul 1861. Vezi: *Benignis Siebenbürgischer Volkskalender für das Jahr 1861*, welches ein Gemein-Jahr von 365 Tagen ist, Neue Folge, Zehnter Jahrgang, Druck und Verlag von Theodor Steinhautzen, Hermannstadt, 1860, p. XVI.

Mircea-Gheorghe ABRUDAN

ANUL OMAGIAL AL SFINŢILOR ÎMPĂRAŢI CONSTANTIN ŞI ELENA

Constantin cel Mare primul „imperator Christianus”

Ca şi cu o porfiră te-ai îmbrăcat, mărite, cu milostivirea, şi ca şi cu o hlamidă cu bunele blândeţi te-ai împodobit. Drept aceea, cinstind pomenirea ta, preaslăvim pe Dumnezeu, zicând: Aliluia!
(*Acatistul Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena*, condacul al 6-lea)

Odată cu înlăturarea adversarilor politici, Constantin pune capăt sistemului inaugurat de Domiţian – iniţial *tetrarhie*, domnia colegială a patru împăraţi, ulterior *diarhie*, domnia colegială a doi suverani – devenind, după aproape patruzeci de ani, împărat unic al unui Imperiu unic, al celui roman. Desigur, ajungând în această nouă fază de domnie, Constantin îşi va identifica nişte priorităţi ale mandatului său. Una dintre acestea, singura care ne interesează în acest moment, dat fiind profilul articolului, este păstrarea unităţii imperiului graţie unei religii unice, una pusă în slujba Statului. În consecinţă, va anula toate restricţiile impuse creştinismului din partea de Răsărit a Imperiului, parte care îi revenise, la un moment dat, lui Licinius, introducând şi aici legislaţia favorabilă pe care el o promovase şi o implementase în partea sa, în Occident. De acum încolo, creştinii romani vor avea acces la funcţiile şi demnităţile publice, lucru de neconceput cu câtva timp în urmă.

În a sa *Vita Constantini*, Eusebius afirmă că funcţionarilor publici li s-a interzis să mai aducă jertfe zeilor, în schimb, împăratul a sponsorizat comunităţile creştine în vederea ridicării sau refacerii lăcaşelor de cult. Episcopii care erau consideraţi a fi personalităţi au devenit consilierii lui Constantin, un exemplu fiind cel al lui Osius/Hosius de Cordoba.

Numai că bunele intenţii ale *fiului Elenei* nu au întâlnit o biserică liniştită. Acum, în timpul domniei sale, apare controversa ariană, declanşată de Arie sau Arius din Alexandria Egiptului. De acest subiect ne vom ocupa însă în mod special într-un număr viitor din *Telegraful Român*, motiv pentru care ne rezumăm doar să-l menţionăm în aceste câteva rânduri. Ne-am propus o astfel de abordare, una separată, deoarece Primul Sinod Ecumenic, cel de la Niceea din 325, este de o relevanţă copleşitoare pentru istoria creştinismului.

Cel pe care calendarul creştin îl cunoaşte ca Sfântul Constantin, iar istoria drept Constantin cel Mare a luat o serie de măsuri de protejare a sclavilor şi a colonilor; suntem în secolul al IV-lea, când munca, din ce în ce mai puţin productivă, a sclavilor este poate nu înlocuită, ci contrabalansată ori, mai degrabă, completată de cea a *colonilor*, segment social relativ recent apărut în peisajul Imperiului Roman, care presupunea nişte oameni liberi, aflaţi pe marile domenii agricole şi care aveau obligaţia lucrării acestora într-un mod *sui generis*: munceau contra cost pe o jumătate din domeniul respectiv, în timp ce jumătatea cealaltă le era arendată, ei urmând să dea proprietarului o parte (de obicei jumătate) din producţia obţinută.

În plus, la 1 octombrie 325, pentru protejarea persoanei umane, căreia Dumnezeu, şi nimeni alcineva, i-a dat viaţă, suveranul va interzice jocurile de gladiatori, atât de gustate de publicul roman. Emisiunile monetare din timpul respectiv îl înfăţişează pe Constantin conducând o *quadriga* – un car de luptă – trasă de patru elefanţi, simbol al nemuririi. În anul următor, cu alte cuvinte, în 326, apar primele efigii în care figura monarhului este nimbată.

Câţiva ani mai târziu, la frontiera orientală a apărut un nou pericol. Ajuns la majorat, regele persan Sapor al II-lea (310-379) şi-a propus recucerirea teritoriilor pe care Roma le câştigase în urma unor campanii victorioase. Atitudinea belicoasă a tânărului monarh oriental era dublată de acţiunile sale împotriva creştinilor din regatul său, pe care îi suspecta a fi spioni ai romanilor. Sapor trimite trupe în Armenia, regat mai degrabă autonom, decât independent, iar Tigranes, regele Armeniei, este prins şi orbit, după care micul regat este ocupat de perşi. Acum nu mai este vorba numai de politică sau de geografie politică, deoarece Armenia a fost *primul stat creştin din istorie* (301), misiunea creştinării (*luminării*) revenindu-i Sfântului Grigore Luminătorul (257-330) sau *Cricor Lusavorici,* în armeană. Constantin preia iniţiativa, eliberează Armenia de ocupantul păgân şi îi dă firavului regat o nouă dinastie, una creştină.

Şi iată-l pe Sfântul Constantin apărând nu doar creştinismul din Imperiul Roman, ci şi pe creştinii din regatul Armeniei, cu alte cuvinte, din afara graniţelor Statului roman. Aceasta a fost *atunci*, în secolul al IV-lea; trecut în calendar, Sfântul Constantin va proteja alţi şi alţi creştini, tot aşa, din afara graniţelor Romei imperiale, numai că de astă dată din afara graniţelor *temporale,* ale Romei imperiale – nu *geografice,* din timpul domniei sale – de-a lungul secolelor şi mileniilor, nu în ultimul rând pe cei care-i poartă numele ori pe cele care poartă numele mamei sale, Sfânta Elena.

Dr. Constantin ITTU,
cercetător Muzeul Naţional Brukenthal

Telegraful Român – într-o nouă eră, cea a digitizării

(urmare din p. 2)

teme, realizată de Doamna Valeria Gemma Moraru de la Cluj, cum este cazul revistei „Biserica Ortodoxă Română”, cu un indice al tuturor materialelor publicate, realizat de Alexandru Stănciulescu-Bârda, sau cel mai nou indice, cel al revistei „Altarul Banatului”, realizat de părintele consilier lect. dr. Florin Dobrei de la Deva. Iată aşadar că şi *Telegraful Român* va fi pus la dispoziţia cercetătorilor mult mai uşor din toate punctele de vedere!

Cred că facem o lucrare binecuvântată de Dumnezeu şi facem o bucurie Sfântului Andrei. El a dorit să facă mult mai multe decât a reuşit să facă. A dorit să aibă o catedrală în care să slujească, dar iată că urmaşii i-au dăruit-o şi astăzi se odihneşte în ea binecuvântând pe toţi credincioşii care vin să i se închine. A dorit să aibă foaia sa pentru luminarea poporului şi atât de arzătoare a fost dorinţa sa, încât a trebuit să trecem imaginea *Telegrafului* şi pe icoana sa, acolo unde sunt şi *Statutul organic*, cel ce a stat la baza legiuirilor noastre bisericeşti până în secolul XX, şi *Biblia* sa. Faptul că *Telegraful Român* are o apariţie neîntreruptă de 160 de ani arată, în primul rând, implicarea Bisericii în ceea ce însemna lupta de emancipare a poporului pe care îl slujea, dar şi conştiinţa poporului că prin informare, cultură şi luptă dusă şi prin aceste mijloace puteau dobândi ceea ce îşi doreau pentru neam şi pentru ţară. În al doilea rând, apariţia neîntreruptă a *Telegrafului Român* a dus la consolidarea identităţii naţionale a poporului român. Chiar dacă el apărea în Transilvania, la Sibiu, trecea dincolo de munţi sau aducea veşti de dincolo de munţi în paginile sale. În al treilea rând, în tumultul acesta al vremurilor pe care le trăim, vremuri grele din toate punctele de vedere, *Telegraful Român* este singura publicaţie românească ce rezistă încă pe piaţă şi duce mai departe stindardul presei româneşti, având acum un caracter preponderent religios, dar cu un substrat cultural consistent şi o ştachetă foarte sus plasată, de la care sperăm să nu ne îndepărtăm.

Având în vedere tocmai faptul că suntem martori la un eveniment istoric, conservând şi promovând patrioniul şagunian, am oferit distincţia „Crucea Şaguniană”, pentru mireni, domnilor Ioan Cindrea, Preşedintele Consiliului Judeţean Sibiu, şi Silviu Borş, Directorul Bibliotecii Judeţene Astra.

ECUMENICA

Comitetul Executiv al Consiliului Mondial al Bisericilor (CMB) s-a întrunit la Bossey (Elveţia) între 5 şi 8 martie a.c. S-au luat o serie de decizii legate de organizarea Adunării Generale a CMB, care va avea loc anul acesta în Busan, Coreea de Sud, şi s-a emis o declaraţie cu privire la pacea şi securitatea din America Latină. Documentul constată cu îngrijorare creşterea violenţei, a instabilităţii şi insecurităţii pentru populaţia care trăieşte în America Latină. Cele mai vulnerabile categorii sunt tinerii, femeile şi populaţiile băştinaşe. În final, declaraţia cheamă bisericile din regiune, societatea civilă, organizaţiile internaţionale şi neguvernamentale să-şi unească eforturile pentru a promova pacea şi securitatea pe acest continent. Comitetul Executiv al CMB este format din 25 de membri şi se întruneşte la fiecare 6 luni. Biserica Ortodoxă Română este reprezentată în acest Comitet de Înaltpreasfinţia Sa Mitropolitul Nifon de Târgovişte.

Biserica Evanghelică Germană va avea un nou episcop pentru Departamentul „Ecumenism şi diaspora” în persoana lui Petra Boss-Huber, prima femeie-episcop care va ocupa această funcţie începând cu 1 ianuarie 2014, înlocuindu-l pe Martin Schindehütte care se va pensiona. Până la alegerea în această funcţie, Petra Boss-Huber a fost vicepreşedinte al Bisericii Evanghelice din Rheinland. Biserica Evanghelică Germană are peste 100 de comunităţi în Europa, Africa, America, Asia şi Australia, toate aparţinând de un singur episcop care este în acelaşi timp responsabil şi pentru relaţiile ecumenice ale acestei biserici. Comunităţile evanghelice germane din diaspora care aparţin direct de Biserica Evanghelică Germană nu trebuiesc confundate cu diferitele populaţii germane care trăiesc în mai multe părţi ale lumii. Aceste comunităţi au fost înfiinţate relativ recent spre a sluji credincioşii germani evanghelici stabiliţi în diferite ţări, mai ales în marile oraşe, precum şi pentru a fi la dispoziţia credincioşilor în timpul vacanţelor.

Rev. Dr. Emilio Castro, al patrulea Secretar General al Consiliului Mondial al Bisericilor (CMB), a trecut la cele veşnice la 6 aprilie a.c. la reşedinţa sa din Montevideo, Uruguay, având 85 de ani. Emilio Castro s-a născut la 2 mai 1927 în Montevideo, Uruguay, fiind botezat catolic. Mai târziu a devenit metodist. A studiat teologie la Basel şi Lausanne (Elveţia), unde a obţinut doctoratul în teologie. În 1973 a devenit director al Comisiei pentru Misiune Mondială şi Evanghelism din cadrul CMB, iar între 1985 şi 1992 a fost Secretar General al CMB. În această calitate a militat pentru consolidarea participării în CMB a bisericilor din blocul comunist şi a depus eforturi mari pentru a păstra relevanţa CMB pentru viaţa bisericilor membre din estul Europei după căderea „cortinei de fier”. A arătat un deosebit interes pentru America Latină, continentul lui de origine, implicându-se în consolidarea democraţiilor din această regiune. A fost o voce extrem de dură la adresa dictatorilor din regiune. De asemenea, a militat pentru primirea în CMB a bisericilor penticostale latino-americane. S-a remarcat prin lupta împotriva regimului apartheid din Africa de Sud. Gândirea sa teologică poate fi integrată în curentul cunoscut sub numele de „teologia eliberării”, specifică Americii Latine.

Consiliul Mondial al Bisericilor (CMB) nu ia în considerare schimbarea locului unde va avea loc cea de-a 10-a Adunare Generală, arată o recentă declaraţie a Secretarului General al acestei organizaţii, Rev. Dr. Olav Fykse Tveit. Adunarea CMB este programată să aibă loc în Busan, Coreea de Sud, între 30 oct. şi 8 nov. a.c. Escaladarea tensiunilor dintre Coreea de Nord şi Coreea de Sud şi pericolul unui război atomic în regiune îi determină pe unii creştini să se întrebe dacă Adunarea CMB mai poate avea loc în Busan. Odată cu asigurarea faptului că nu există vreun alt plan legat de locul Adunării, Secretarul General al CMB a lansat comunităţii internaţionale, mai ales celor direct implicaţi în tensiunile din sud-estul Asiei, un apel la înţelegere, exprimându-şi nădejdea că „Dumnezeul păcii va călăuzi această regiune spre dreptate şi pace, aşa cum indică tema Adunării programate pentru sfârşitul acestui an”.

Rubrică realizată de
Pr. Lect. Dr. Daniel Buda, Sibiu/Geneva

Marginalii la filosofia presocratică

Nu trebuie să vedem în filosofii presocratici nişte teoreticieni, obsedaţi de sistemicitate, ci, dimpotrivă, cu excepţia lui Leucip din Milet şi Democrit din Abdera, toţi se exprimă într-un stil poetic care imită uneori tonul profeţiei. Filosofii milesieni caută prin mijloace raţionale cauza primă a lucrurilor, fiind animaţi de o incurabilă nostalgie după Adevărul absolut pe care *illo tempore* omul l-a adulmecat faţă către faţă. Ei voiau să găsească acel principiu (*arhe, initium rerum*) care să explice originea a tot ceea ce există, încercând să reducă pluralitatea realităţii fenomenale la o unitate. Cu alte cuvinte, primii filosofi ionieni erau interesaţi de acel ceva care rămâne egal cu el însuşi în condiţiile în care ochii noştri asistă zilnic la spectacolul metamorfozării realului. Această perpetuă schimbare analizată de milesieni va genera mai târziu o tensiune metafizică în gândirea greacă prin cele două soluţii opuse propuse de Heraclit din Efes şi Parmenide din Elea.

Primul dintre cei trei milesieni, Thales (aprox. 640-558 î.Hr.), afirmă că începutul tuturor lucrurilor este apa. Oricât ar fi de naivă ontologic această idee, rămâne totuşi genială încercarea de surprindere a unui principiu la care s-ar putea reduce existenţa. În virtutea unei conştiinţe a unităţii cosmice, filosoful din Milet investeşte un element pur fizic cu „semnificaţie metafizică"[1]. Motivul care l-a determinat pe Thales din Milet să aleagă apa ca temei ultim al lumii este incert. E posibil ca acest lucru să-i fi fost sugerat de abisul marin pe care-l scruta zilnic, de caracterul fluid, permeabil şi omniprezent al apei, de capacitatea de transformare, dar şi de indispensabilitatea acestui element în ecuaţia vieţii. Întrebarea lui Thales se opreşte aici, el nu se întreabă asupra începutului acestui pretins început pentru că-l considera etern. De aici putem deduce faptul că pentru Thales apa nu avea doar un sens strict material, nu reprezenta ceea ce reprezintă, de pildă, H_2O pentru moderni, ci avea un înţeles mai profund, metafizic. Pentru vechii greci graniţa dintre material şi imaterial nu era încă suficient de bine marcată. Înţelegem astfel de ce pentru Thales din Milet întreaga materie era însufleţită.

Elevul lui Thales, Anaximandros (618-547 î.Hr.), caută elementul ordonator într-o zonă a nedeterminării, convins că numai un principiu abstract, indeterminat, precum apeiron-ul, are calitatea de a da naştere unor entităţi determinate. Pentru ca procesul devenirii să fie etern a fost nevoie de un principiu nonsenzorial şi nemărginit. Acestei necesităţi metafizice răspundea principiul anaximandric. Atributele apeiron-ului erau prezentate într-o manieră apofatică: negenerat, indestructibil, neperisabil, inepuizabil, neschimbabil şi netrecător. Ieşind, printr-un impuls intern, din omogenitatea sa primordială, produce, prin diferenţiere, contrariile: cald-rece, umed-uscat etc. din care a luat fiinţă lumea[2]. Odată diferenţiat, caldul s-a adunat în jurul recelui în formă de glob, precum coaja înconjoară copacul. Această masă a stat la baza lumilor vizibile pe care apeiron-ul le va înghiţi din nou în sine. Procesul se repetă la infinit. Viaţa apare prin evaporarea elementului umed sub acţiunea soarelui. Primele animale asemănătoare cu peştii, înfăşurate într-un fel de carapace cu ţepi au ieşit pe uscat, pierzându-şi după o vreme acest accesoriu natural. Omul, la rândul său, s-a născut din aceste vieţuitoare.

Cel de-al treilea filosof milesian, Anaximene (582-528 î.Hr.), va abandona abstracţiile logice ale predecesorului său revenind în spaţiul sensibil. Principiul lucrurilor este, după el, aerul. Precum sufletul omenesc, care nu este altceva decât aer, coordonează trupul tot astfel lumea este guvernată de aer. Aerul lui Anaximene nu este neapărat aerul comun pe care-l respirăm, ci mai degrabă un soi de suflu fin (pneuma). Din aer prin condensare şi rarefiere se nasc lumea şi lucrurile din ea.

Matematician de geniu, filosof, astronom şi cugetător etico-religios, Pitagora din Samos (aprox. 570-490 î.Hr.) pune la baza realităţii raporturile matematice. Totul este număr. Universul (*kosmos*) este clădit pe armonie şi ordine. În jurul focului central (scaunul lui Zeus) se învârt zece sfere care poartă zece corpuri cereşti: Pământul, Luna, Soarele, Mercur, Venus, Marte, Jupiter, Saturn, Stelele fixe şi Contrapământul. În rotirea lor, aceste sfere produc o muzică inaudibilă oamenilor pentru că s-au obişnuit cu ea încă din momentul naşterii. Sufletul este de origine divină şi de aceea nu poate fi decât nemuritor.

Pitagoreismul n-a reprezentat doar o şcoală filosofică, ci şi un mod de viaţă reglementat de un set de precepte religios-morale al căror scop era virtutea, armonia raţionalului cu iraţionalul în sufletul adeptului. Acest lucru poate fi facilitat de ascultarea muzicii, viaţă ordonată, autocunoaştere şi contemplarea cosmosului.

Heraclit din Efes (500 î.Hr.) se opreşte asupra eternei schimbări a lucrurilor. Totul devine. Nimic nu rămâne identic cu sine. Lucrurile au calităţi opuse: rece-cald, umed-uscat, zi-noapte, iarnă-vară, tinereţe-bătrâneţe, viaţă-moarte etc. , realitatea nefiind altceva decât suma luptelor dintre contrarii („Războiul e tatăl tuturor lucrurilor"). O raţiune adâncă, Logos-ul are rolul de a menţine un fel de echilibru între aceste contrarii. Heraclit alege ca principiu şi imagine a devenirii focul. Lucrurile se nasc din foc şi se transformă în el „aşa cum mărfurile se schimbă în aur şi aurul în mărfuri" (fr. 90). Evoluţia realităţii înscrie un proces circular, efeseanul neadmiţând nici un început, nici un sfârşit al lumii („totuna este începutul şi sfârşitul unei circumferinţe", fr. 103). La sfârşit va fi un incendiu universal. Astfel multiplicitatea se va întoarce la Unul pentru ca totul să o ia de la început.

În opoziţie cu concepţia lui Heraclit din Efes se conturează programul eleat. Pentru reprezentanţii şcolii eleate singura realitate este dată de existenţa unică, necreată, imobilă, eternă şi indivizibilă. Pe lângă cercetările din domeniul geografiei, geologiei, astronomiei sau meteorologiei, pe lângă atitudinea sa critică faţă de mitologie şi religia tradiţională, Xenofan din Colophon (aprox. 570-480 î.Hr.) are o contribuţie majoră pe tărâmul filosofiei. Idealul uman al acelei vremi, atletul (cultul muşchilor), este înlocuit de el cu un ideal spiritual care pune în valoare înţelepciunea, forţa minţii umane. În opoziţie diametrală cu politeismul antropomorf şi vulgar al vremii sale, Xenofan afirmă existenţa unui zeu unic, necorporal, nedevenit şi nemuritor („unul este zeul între zei şi oameni mai mare, nici la chip, nici la minte asemenea oamenilor", fr. 23). Xenofan pune sub semnul identităţii cosmosul şi Divinitatea, alunecând prin aceasta într-o formă de panteism metafizic. Concepţia sa profundă şi originală despre Divinitate va constitui o sursă de inspiraţie nu numai pentru filosofii eleaţi, ci chiar şi pentru unii autori patristici.

[1] Vezi G. Vlăduţescu, *Contemporaneitatea filosofiei vechi*, prefaţă la *Antologia filosofică. Filosofia antică*, ediţie revăzută şi adăugită de Octavian Nistor, Ed. Minerva, Bucureşti, 1975, p. VII.

[2] Vezi N. Balca, *Istoria filosofiei antice*, Ed. I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1982, p. 22.

Lect. Univ. Dr. Vasile CHIRA

Lumea științei interesează spațiul eclesial[1]

Rezultatele ştiinţei şi aplicaţiile ei în viaţa concretă influenţează trăirea noastră până la măsuri care ne obligă la exercitarea unui discernământ duhovnicesc. În măsura în care este căutat prin Biserică, acesta din urmă este în ultimă instanţă harismă, nicidecum simplă competenţă naturală a omului. Cu alte cuvinte, cere prezenţa lucrătoare a harului dumnezeiesc care fortifică şi înnobilează propriile noastre posibilităţi. Nevoia unei abordări duhovniceşti a ştiinţei pleacă deci de la faptul că ceea ce provocăm prin exerciţiul ştiinţelor în lume ne influenţează la nivel existenţial, nivel la care Hristos Se arată prin excelenţă lucrător în fiinţa noastră.

Constatăm deopotrivă o depăşire a modernităţii prin aceea că (unii dintre) oamenii de ştiinţă se deschid dialogului cu tradiţiile religioase aşa cum nu o făceau în trecut. Nu pentru că sunt neapărat mult mai toleranţi privitor la valorile trăirii religioase, au existat în toate epocile trăitori creştini cu rezultate excepţionale în spaţiul ştiinţelor, ci pentru că asistăm la o mutaţie în însuşi interiorul ştiinţei care îi îndeamnă pe truditorii ei în această nouă direcţie: *conştiinţa tot mai pregnantă a propriilor limite*. Pentru cineva familiarizat cu spaţiul Ortodoxiei, afirmaţia poate îmbrăca o formă şi mai mărturisitoare: întrevedem zorii unui *apofatism* care pare de acum a-şi găsi locul în afirmaţiile (filosofiei) ştiinţei. Acest fapt este de neimaginat în modernitate, unde toate afirmaţiile ştiinţei erau „tari" (de exemplu, „obiectivitatea slabă" a noii fizici era pur şi simplu de neconceput).

Noile concepte cu care operează fizica secolului douăzeci, cu logica sa contradictorie şi cu noţiunile sale de incertitudine şi de probabilitate, limitele epistemologice puse în evidenţă de astrofizica actuală sau noua orientare de factură gödeliană în matematici, care pulverizează programul determinist al lui Hilbert, cercetările contemporane privind limitele inteligenţei computaţionale sunt tot atâtea repere în interiorul filosofiei ştiinţelor faţă de „certitudinile" şi de „speranţele" profesate de modernitate. Un nou orizont s-a deschis. Ştiinţa de astăzi capătă în multe domenii o deschidere care lasă să se întrevadă, la modul cel mai ştiinţific cu putinţă, propriile limite, şi deci un orizont al propriilor posibilităţi care nu poate fi depăşit. Or, această „smerenie" intrinsecă valorilor ştiinţei spune mult faţă de „optimismul" fără limite al corifeilor modernităţii, care reducea la tăcere, în chip ideologic scientist, cuvântul Bisericii în societate.

Nu fac parte dintre cei care caută dialogul între religie şi ştiinţă cu orice preţ. Cred cu onestitate că raporturile dintre teologia ortodoxă, înţeleasă ca expresie a vieţii eclesiale şi nu numai ca reflecţie sau discurs, şi ştiinţe este unul complex. Tipologia actuală a raporturilor ştiinţă – religie o arată cu prisosinţă[2]. Pledez însă pentru o cântărire şi o evaluare a acestora din interiorul vieţii Bisericii. Pentru că odată cu intensificarea preocupărilor ştiinţă – religie astăzi, asistăm la o proliferare a propunerilor de evaluare a raporturilor formulate din perspective hermeneutice adesea străine spaţiului eclesial. Faptul este explicabil deseori prin aceea că cei care le propun au o formaţie de ordin ştiinţific, pe care o prelungesc printr-o reflecţie de ordin metafizic sau filosofic cu potenţiale deschideri către teologie, fără a fi ei înşişi neapărat practicanţi în sens religios. Rigoarea intelectuală a unora dintre aceste demersuri, de necontestat în măsura ancorării lor în metodologia de tip ştiinţific, nu constituie însă şi o garanţie privind eficienţa acestora în plan duhovnicesc, plan pe care adesea nu-l au în vedere, şi în acest fel nu pot constitui mai mult decât simple radiografii de ordin intelectual sau cultural a unor realităţi care în fondul lor sunt de necircumscris puterii de investigare date exclusiv de competenţele omeneşti.

Pe noi ne interesează însă o evaluare la nivel existenţial, prin prisma înţelepciunii hrănite eclesial. Este limpede că întâlnirea dintre teologie, expresie a lucrării minunate a energiilor dumnezeieşti în interiorul creatului şi ştiinţe ca demers de investigare a creatului din interiorul creatului nu poate fi cântărită şi analizată apelând în exclusivitate la mijloacele specifice creatului. O astfel de radiografie este limitată prin însăşi natura ei. A interpreta raporturile dintre teologie şi ştiinţe în cheie de lectură strict intelectuală este echivalent cu a te preocupa mai curând de efectele în plan intelectual ale teologiei în întâlnirea acestora cu ceea ce rezultă în acelasi plan, deci la nivel epistemologic, din demersul ştiinţelor. „Obiectivarea" de tip ştiinţific ratează ceea ce ţine fundamental de subiectiv, şi ne referim aici la minunea întâlnirii teologiei cu ştiinţele la nivelul trăirii personale prin ceea ce harul lui Dumnezeu poate inspira în om ca întâlnire cu competenţele ştiinţifice puse în lucrare în vederea cunoaşterii lumii.

O astfel de întâlnire a teologiei cu ştiinţele ne îmbogăţeşte şi are darul să ne fortifice propriul discernământ. Provocările lumii contemporane prin exerciţiul ştiinţelor sunt fără de număr. La acestea, Hristos, Care are de împărtăşit fiecărui om în parte (inclusiv deci omului de ştiinţă) esenţialul pentru viaţa sa, ne poate ajuta să ne raportăm duhovniceşte, ieşind astfel câştigători în termeni de mântuire. Să recunoaştem, miza este enormă pentru vieţile noastre, ale tuturor.

[1] *Théologie orthodoxe et science: conflit, indifférence, intégration ou dialogue?* este titlul tezei mele de doctorat, proaspăt susţinută la Institutul de Teologie Ortodoxă Saint Serge din Paris (02.06.2013) (a se vedea: http://www.saint-serge.net/evenements/passes.html#soutenances; discursul de susţinere poate fi citit la adresa: http://www.saint-serge.net/evenements/Discours%20de%20soutenance%20père%20Razvan%20Ionescu.pdf). Rândurile de faţă se doresc o prelungire către cititorul român a câtorva dintre concluziile acestei cercetări, sperăm, deschizătoare de drum în spaţiul ortodox francofon.

[2] *Ibidem.*

Pr. Răzvan IONESCU

CRUX CHRISTIANA

Crucea în semne convenţionale ale societăţii umane (X)

Pe lângă aspectul de simbol creştin pur sau obiect de cult, întâlnim semnul crucii şi în anumite semne/embleme convenţionale ale societăţii umane. Indiferent de felul cum s-a ajuns ca semnul crucii să aparţină acestor simboluri de instituţii sau fundaţii (din raţiuni religioase sau fără conexiuni cu aspectul religios) sau să apară chiar pe steagurile unor ţări sau provincii (până în vremea noastră), în mod indirect, răspândirea acestor „semne convenţionale" la scara întregii societăţi umane, la nivelul mentalităţii generale a oamenilor, nu e lipsită de conexiunea cu aspectul religios al Crucii.

În cele ce urmează, ne vom referi, pe larg, la modul cum s-a ajuns ca în simbolul Organizaţiei Internaţionale a Crucii Roşii să apară semnul crucii, precum şi la alte organizaţii, care au incorporat acest semn în emblemele lor: Asociaţia Crucea Albastră; Asociaţia Crucea Albă; Fundaţia Crucea Alb-Galbenă; Crucea Verde – simbolul farmaciilor – sau Crucea „Sfântului Andrei" – la trecerile de cale ferată.

Istoria semnului distinctiv al Crucii Roşii începe în anul 1864, când, la Geneva, are loc o conferinţă internaţională pentru adoptarea unui sistem de protecţie a militarilor răniţi din forţele armate în campanie. Conferinţă la care au participat 12 state (*Marele Ducat de Baden, Belgia, Danemarca, Elveţia, Franţa, Marele Ducat de Hessa, Italia, Olanda, Portugalia, Prusia, Spania, Wurtenberg*) şi care a fost organizată de Guvernul elveţian, ca urmare a iniţiativei *Comitetului celor cinci* [1], o organizaţie cu scopuri umanitare, creată la iniţiativa lui Henry Dunant [2], după ce acesta asistase la dezastruoasa bătălie de la Solferino, din anul 1859 [3].

Rezultatul Conferinţei din anul 1864 a fost remarcabil, chiar revoluţionar pentru dreptul internaţional public; deoarece, pentru prima dată în istoria relaţiilor internaţionale, era adoptat un tratat general care să stabilească reguli aplicabile în orice spaţiu şi în orice timp, indiferent de părţile în conflict, pentru protecţia unei categorii de victime ale războiului – răniţii de pe câmpul de luptă. Este vorba despre *Convenţia pentru ameliorarea sorţii militarilor răniţi din forţele armate în campanie* [4], un tratat „mic", de doar 10 articole, dar „mare" prin rolul pe care-l va juca în istoria dreptului internaţional public [5]. Dincolo de regulile fundamentale de comportament, cu privire la protecţia militarilor răniţi şi bolnavi, al ambulanţelor şi spitalelor militare şi al personalului acestora, Convenţia stabileşte, pentru prima dată printr-o regulă convenţională internaţională şi un semn distinctiv – *crucea roşie pe fond alb*.

De ce crucea roşie pe fond alb şi cum de a rezistat atât de mult ca emblemă protectoare? Ne lămureşte un alt tratat umanitar, *Convenţia pentru îmbunătăţirea sorţii răniţilor şi bolnavilor din forţele armate în campanie*, care a fost adoptată la 12 august 1949, la Geneva, şi care a înlocuit reglementările anterioare în acest domeniu. Potrivit acestei Convenţii: „*Ca omagiu pentru Elveţia, semnul heraldic al crucii roşii pe fond alb, format prin inversarea culorilor federale, este menţinut ca emblemă şi semn distinctiv al serviciului sanitar al armatelor*" (Art. 38).

Prin urmare, nu s-a dorit, nici în anul 1864, nici mai târziu, să se dea o conotaţie religioasă acestui semn distinctiv de protecţie; alegerea lui fiind determinată doar de o mare consideraţie pe care statele participante la aceste tratate umanitare o acordau Elveţiei, ţara care a reuşit, prin guvernul ei, dar şi prin cei care alcătuiau Comitetul de Ajutorare a Răniţilor, să declanşeze un proces de codificare a dreptului internaţional public fără precedent într-un domeniu atât de sensibil ca protecţia umanitară. Nu era vorba, aşadar, de un simbol religios, ci doar despre drapelul elveţian căruia i s-au inversat culorile (deşi drapelul este preluarea simbolului unui canton creştin, din confederaţia de cantoane (regiuni) care formează statul elveţian), crezându-se de la început că acesta va simboliza perfect principiul fundamental de neutralitate.

Totuşi, unele state, considerând crucea ca semn al creştinătăţii, nu au acceptat-o, cu toate eforturile de a nu se multiplica emblemele protectoare, datorită confuziei evidente care s-ar fi produs pe câmpul de luptă.

Astfel, în timpul războiului ruso-turc (1876-1878), Imperiul Otoman, care aderase fără rezerve la Convenţia din 1864, a declarat că nu va mai utiliza ca semn distinctiv crucea roşie pe fond alb, dar va respecta semnificaţia acestuia şi că, de acum înainte, va utiliza ca emblemă proprie o semilună roşie pe fond alb pentru a semnala propriile ambulanţe.

Mult mai târziu, în anul 1929, cu ocazia conferinţei diplomatice care va reafirma şi va dezvolta tratatele umanitare în vigoare, la cererea Turciei, Persiei (Iranul) şi Egiptului, s-a stabilit pe cale convenţională ca fiind recunoscut acest nou semn distinctiv. Mai mult, cu aceeaşi ocazie, a fost recunoscut şi un al treilea semn distinctiv – leul şi soarele roşu pe fond alb – utilizat doar de Persia. Pericolul multiplicării semnelor distinctive de protecţie era evident. De aceea, chiar la Conferinţa din 1929, s-a decis ca pe viitor să nu mai fie adoptate noi embleme cu această semnificaţie.

Astfel, *Convenţia pentru îmbunătăţirea sorţii răniţilor şi bolnavilor din forţele armate în campanie*, din 12 august 1949, recunoaşte ca embleme protectoare doar *crucea roşie pe fond alb, semiluna roşie pe fond alb* şi *leul şi soarele roşu pe fond alb*. Ulterior, în anul 1980, Iranul a renunţat la leul şi soarele roşu pe fond alb.

Simbolul farmaciilor

De-a lungul timpului, şi alte state au dorit să li se recunoască noi embleme (de exemplu, cazul Israelului, cu Steaua Roşie a lui David sau Scutul lui David – alt simbol cu conotaţie religioasă).

Astfel, s-a ajuns la ideea necesităţii adoptării unui semn distinctiv de protecţie, altul decât cele existente, care să nu aibă nicio conotaţie religioasă, politică, rasială sau etnică, care ar împiedica folosirea lui în scop umanitar.

Înlocuirea emblemelor deja consacrate de vreme îndelungată ar fi produs, în mod evident, o mare confuzie, cu efecte dintre cele mai periculoase pentru victimele conflictelor armate. De aceea, stabilirea unui semn adiţional, care să se adauge celor existente, a fost soluţia cea mai convenabilă, într-un context deloc profitabil pentru comunitatea internaţională, în ansamblul ei. Spunem deloc profitabil, pentru că nu credem că era necesară o asemenea intervenţie; standarde universale atât de vechi puteau fi acceptate fără orgolii, pentru că spiritul umanitar nu are culoare, nici religioasă, nici rasială, nici politică, nici etnică sau naţională.

Urmare a unor dezbateri care au durat mai mulţi ani, *al III-lea Protocol la Convenţiile de la Geneva din 12 august 1949 privind adoptarea unui semn distinctiv adiţional* a fost adoptat, la 8 decembrie 2005, de către Conferinţa diplomatică de la Geneva, care a avut loc între 5 şi 7 decembrie acelaşi an, intrând în vigoare abia la 14 ianuarie 2007. Reafirmând dispoziţiile tratatelor umanitare în vigoare cu privire la semnele distinctive, Protocolul instituie un semn distinctiv adiţional, denumit *„emblema celui de-al Treilea Protocol"*, utilizându-se şi legiferându-se ulterior denumirea de *„cristalul roşu"*, care poate fi folosit alături de celelalte simboluri umanitare deja consacrate.

Asociaţia Crucea Albastră este o organizaţie nonguvernamentală şi nonprofit, care are drept scop asigurarea de asistenţă de specialitate pentru cei bolnavi de alcoolism sau alte dependenţe. Această asociaţie a fost fondată în 1877, de către preotul elveţian Lucien Rochat, luându-şi numele de la Federaţia Internaţională a Crucii Roşii, cu sediul la Geneva (Elveţia), ca o mişcare creştină de ajutorare a persoanelor dependente de alcool şi a familiilor lor. Astăzi, Federaţia Internaţională Crucea Albastră este activă în 40 de ţări. În România, această asociaţie a fost prezentă din perioada interbelică, în cadrul comunităţii saşilor ardeleni, respectiv a Bisericii Evanghelice Luterane. În 1990, când preotul evanghelic dr. Christian Weiss din Câlnic (jud. Alba) a avut iniţiativa reînfiinţării acestei asociaţii, au fost invitaţi şi creştini ortodocşi, reformaţi, romano-catolici sau greco-catolici să se alăture acestei iniţiative, Crucea Albastră devenind astfel o asociaţie ecumenică sau interconfesională.

Asociaţia Crucea Albă, înfiinţată în anul 2012, ca centru de sănătate maternă, îşi propune să ofere servicii de sănătate maternă competitive, depăşirea paradigmei naşterii traumatice, depăşirea dificultăţilor create de sistemul public de sănătate din România, dezumanizat din pricina subfinanţării cronice din ultimii 20 de ani. Acţiunile acestei asociaţii se bazează pe valori fundamentale ce decurg din drepturile şi libertăţile omului: dreptul la viaţă privată şi de familie; dreptul la îngrijiri medicale furnizate cu competenţă şi umanitate; dreptul la demnitate personală; dreptul la tratament nediscriminatoriu etc. Sprijinul Asociaţiei Crucea Albă constă în oferirea (în regim social, subvenţionat parţial sau total) de educaţie prenatală, însoţirea naşterii, consiliere postnatală şi consultaţii medicale.

Fundaţia Crucea Alb-Galbenă, iniţial o iniţiativă belgiană, are astăzi filiale în întreaga lume, inclusiv în România, unde îşi desfăşoară activitatea de 15 ani. Fundaţia oferă servicii de îngrijire socio-medicală la domiciliu, pentru pacienţi de toate vârstele, indiferent de patologie, promovând valorile şi principiile europene şi căutând să aplice tehnologii medicale inovative în tratarea suferinţelor pacienţilor.

Crucea Verde – simbolul farmaciilor – o întâlnim atât ca o cruce integral verde sau cu margini verzi şi interior alb, dar şi ca pe o cruce cu margini verzi, care are în interior o cupă cu un şarpe încolăcit pe ea (al cărui simbolism e legat de „şarpele de aramă" ridicat de Moise în pustiu, spre care privind evreii se vindecau de muşcătura şerpilor veninoşi), sau un şarpe încolăcit pe un baston (cu trimitere la Esculap, din mitologia greacă), sau un caduceu (un sceptru reprezentat printr-un baston cu 2 aripioare în vârf, încolăcit de 2 şerpi; cu trimitere la Hermes, din mitologia greacă).

Pe lângă aceste asociaţii sau fundaţii, amintim prezenţa semnului crucii în anumite drapele naţionale (cum ar fi: Elveţia, Scoţia etc.) sau al unor regiuni sau provincii (de exemplu, drapelul statului Florida sau Alabama din SUA). La fel, deloc lipsită de importanţă este folosirea Crucii Apostolului Andrei (în formă de X) la trecerile de cale ferată, nu doar pentru a atenţiona, dar şi pentru a păzi!...

Deşi nu există o raţiune religioasă concret exprimată în ceea ce priveşte folosirea semnului crucii în simbolurile/emblemele organizaţiilor amintite, avem de a face cu activităţi de alinare a suferinţei, de asumare a suferinţei sau chiar de preîntâmpinare a ei. La modul general, în conştiinţa creştină, Crucea este simbolul suprem al asumării omului de către Fiul lui Dumnezeu, o asumare ce duce spre Înviere, spre biruinţa vieţii asupra morţii şi neputinţei. Iată de ce, chiar dacă nu în mod direct, generalizarea semnului crucii în simbolurile/emblemele amintite poartă ceva şi din asumarea umanităţii de către Hristos, în Jertfa de pe Crucea Golgotei!

[1] *Comitetul Internaţional de Ajutorare a Răniţilor*, viitorul *Comitet Internaţional al Crucii Roşii*, organizaţie umanitară, negu-vernamentală, particulară, cu sediul la Geneva, creată în anul 1863, alcătuită numai din cetăţeni elveţieni. Fondatorii acesteia au fost Henry Dunant, principalul iniţiator, avocatul Gustave Moynier, generalul Henry Dufour şi doctorii Louis Appia şi Theodore Maunoir.

[2] Om de afaceri şi filantrop elveţian (1828-1910). Premiul Nobel pentru pace în anul 1901.

[3] În Lombardia, o provincie în nordul Italiei, avea loc o sângeroasă bătălie lângă localitatea Solferino. Francezii şi sarzii luptau contra austriecilor pentru eliberarea Lombardiei de sub habsburgi, bătălia terminându-se cu victoria primilor. Efectele bătăliei au fost dezastruoase cu privire la victimele de pe câmpul de luptă: 6000 de morţi şi 40.000 de răniţi într-o singură zi de luptă.

[4] Tratatul a fost semnat în momentul adoptării şi ratificat ulterior de toate cele 12 state participante la Conferinţă.

[5] Pentru detalii, S. Scăunaş, *Drept internaţional umanitar*, Ed. Burg, Sibiu, 2001; acelaşi autor, *Drept internaţional public*, Ed. All Beck, Bucureşti, 2002.

Diac. Dr. Ştefan L. Toma/Dr. Raimar Kremer

DIN ACTUALITATEA BISERICEASCĂ PANORTODOXĂ

Diac. Dr.
ŞTEFAN L. TOMA

Enciclica Patriarhiei Ecumenice la împlinirea a 1700 de ani de la Edictul de la Milan, privind libertatea credinţei creştine

Comemorarea a 1700 de ani de la proclamarea Edictului de la Milan (313-2012), prin diverse manifestări spirituale sau culturale, în cuprinsul tuturor Bisericilor Ortodoxe Autocefale, dar şi la nivel intercreştin, poate că nu ar fi fost deplină, fără prezenta *Enciclică* a Patriarhiei Ecumenice, în cadrul căreia aflăm cât de actuală este militarea pentru libertatea religioasă, chiar şi după atâtea secole de la demersul providenţial al Marelui Constantin.

Dacă filosoful creştin Constantin Noica afirma faptul că Sinodul I Ecumenic de la Niceea (325) reprezintă actul de naştere a unităţii de conştiinţă europeană, textul prezentei *Enciclice* ne vorbeşte explicit despre Edictul de la Milan ca act de naştere a conceptului de *drepturi ale omului*. Nu în cele din urmă, documentul pe care îl prezentăm (purtând în registratura Patriarhiei Ecumenice nr. 144/19 mai 2013) ne înfăţişează o Biserică Ortodoxă hotărâtă să continue, pe mai departe, dialogul interreligios şi intercreştin asumat în mod oficial, începând cu debutul secolului al XX-lea. Iată, atâtea motive pentru care prezenta *Enciclică* constituie un document de actualitate pentru întreaga creştinătate ortodoxă!

„† Bartolomeu, din mila lui Dumnezeu, Arhiepiscop al Constantinopolului, Noua Romă şi Patriarh Ecumenic, întregii plerome a Bisericii, har şi pace de la Dumnezeu!

Binecuvântat este Dumnezeul nostru, Care a rânduit aşa" şi a aşezat toate lucrurile pentru toţi oamenii, Care ne-a adus la această zi a Învierii, când „toate s-au umplut de lumină, cerul şi pământul deopotrivă".

Împlinindu-se, în acest an, 1700 de ani de la pronunţarea Edictului de la Mediolanum, cu privire la libertatea credinţei religioase, în comuniune cu Biserica din tot locul şi din tot timpul, adresăm, din sfinţitul Tron apostolic al Patriarhiei Ecumenice, un mesaj de speranţă, iubire, pace şi încurajare, de vreme ce Biserica există în lume ca o teofanie continuă... Prin Edictul de la Mediolanum au încetat, în chip legal, persecuţiile împotriva Bisericii şi a religiei, fiind legiferată, pentru prima dată la nivel uman, libertatea conştiinţei religioase în lume. Însă libertatea prin care Hristos ne-a eliberat (Gal. 5, 1) nu e declaraţie (formulă) sau literă. Este libertatea reală, pe care o căutăm întotdeauna, ca toate să devină „noi". Altfel, poate nu aşteptăm un cer nou şi un pământ nou.

Până în vremea Marelui Constantin, istoria lumii, a „Israelului celui vechi", de dinainte de Hristos, dar şi după existenţa concretă a „Israelului celui nou", libertatea de exprimare a credinţei conştiente a omului era complet respinsă şi prigonită, până la martiriul de sânge pentru adevăr.

Făcându-se referire la faptul că de-a lungul istoriei au existat persecuţii împotriva persoanelor care aveau o credinţă diferită despre dumnezeire decât cea pe care o avea conducătorul unei anumite comunităţi, persecuţiile de până la Constantin cel Mare, fie ele reale sau/şi ideologice, duceau, în cea mai mare parte, la o mărturisire prin martiriu, nicicând spre o deschidere religioasă între oameni, care avea să fie proclamată oficial prin Edictul de la Mediolanum. Astfel, potrivit textului *Enciclicii*, împăratul Constantin cel Mare al Răsăritului şi Liciniu al Apusului, recunoscând severele persecuţii împotriva creştinilor şi faptul că nu au făcut niciun bine Imperiului, au hotărât să acorde creştinilor libertatea manifestării credinţei şi a adorării lui Dumnezeu. În acest sens, „Edictul de la Mediolanum din 313 avea să constituie fundamentul recunoaşterii universale, peste veacuri, a libertăţii conştiinţei religioase".

După referirea la conţinutul celor 13 unităţi (capitole) ale textului propriu-zis al Edictului, textul *Enciclicii* face referire la faptul că „prin acest Edict, ca şi prin reglementările Marelui Constantin, care au urmat, s-a născut în lume conceptul *drepturilor omului*. S-au consacrat, pentru prima dată, valorile descrise mai sus: respectul faţă de toleranţa religioasă, libertatea de expresie a conştiinţei religioase – valori ale vieţii umane – şi toate câte au constituit fundamentul legislaţiei relevante, care este valabilă până astăzi... Constantin cel Mare, care şi-a primit vocaţia de sus, i-a îmbrăţişat pe toţi oamenii, cetăţeni şi credincioşi, oameni ai credinţei şi necredinţei, devenind astfel un slujitor al păcii sociale şi al salvării întregii umanităţi. Din timpul său încoace, Biserica lui Hristos transfigurează instituţii şi regenerează lumea... Dacă observăm cu atenţie istoria lumii, începând din acea vreme până astăzi, după 1700 de ani de la Edictul de la Milan al lui Constantin cel Mare, remarcăm cu tristeţe că anumite reglementări despre libertatea religioasă au fost încălcate, din nefericire, în numeroase ocazii ale trecutului, nu doar împotriva creştinilor, ci uneori chiar de către creştini înşişi împotriva fraţilor lor creştini...".

Menţionându-se persecutarea unor Biserici Ortodoxe de către regimuri ateiste sau adepte ale acestei ideologii, în mod deosebit în Europa de Est, textul *Enciclicii* menţionează: „În unele ţări, creştinii sunt până astăzi trataţi cu multă dizgraţie, în ciuda faptului că multe tratate internaţionale au o recunoaştere internaţională, admiţând dreptul libertăţii religioase... Până în ziua de astăzi, din păcate, trebuie să accentuăm că toleranţa religioasă şi libertatea de cult sunt o realizare a civilizaţiei. Sunt întinse regiuni ale acestei lumi care sunt locuite de oameni care nu tolerează o credinţă religioasă diferită de a lor. Persecuţii religioase continuă să existe, chiar dacă nu au acelaşi aspect ca al persecuţiilor primilor creştini... În multe situaţii, fanatismul şi fundamentalismul religios prevalează, astfel că, Edictul de la Milan este încă relevant vremurilor noastre şi se adresează acelor oameni care, în ciuda trecerii a 1700 de ani de la proclamarea lui, trebuie încă să îl aplice în mod complet.

Observând parcursul umanităţii din acest Centru sacru al Ortodoxiei, putem admite în mod liber că, în ciuda progresului rapid al ştiinţei şi a descoperirilor umane, din păcate, lumea nu a dobândit pe deplin, ca întreg, conceptul nobil şi percepţia libertăţii religioase şi că încă avem nevoie de un efort de comunicare în atingerea acestui ţel. Cu toate acestea, persecuţiile religioase contemporane împotriva creştinilor ne arată, încă o dată, puterea credinţei şi harul sfinţeniei".

În textul *Enciclicii* apare o secţiune profund teologică, pe care o vom reproduce parţial:

„Părinţi, fraţi şi fii în Domnul cel Înviat, aniversarea pe care o comemorăm e un semn crucial. El înseamnă că, atunci când omul îşi pierde unitatea cu Biserica, a cărei constituţie se află în unitatea trinitară, el îşi pierde, de asemenea, şi propria lui libertate. Pentru că cineva se pierde pe el însuşi, când îi pierde pe toţi ceilalţi. În Biserică totul e iluminat de unitatea trinitară, în mod particular, de Taina Euharistiei, care constituie chiar inima Bisericii, ca dar de la Tatăl, prin Fiul, în Duhul Sfânt. Dacă omul apără unitatea trinitară, se apără ca persoană şi comuniune. Dacă apărăm şi trăim această unitate, unitatea divină şi umană, atunci apărăm unitatea inconfundabilă şi neîmpărţită a celor două naturi în Hristos, care se răsfrâng ca o binecuvântare în unitatea adevărului şi vieţii, a instituţiei şi harului, a legii şi libertăţii. Aceste aspecte care apar antitetice, de fapt, se întrepătrund fără schimbare şi fără modificare, după modelul Născătoarei de Dumnezeu, care a adus cele opuse într-una. În acelaşi timp, această interpretare descoperă prezenţa constantă a lui Hristos, în toate timpurile şi în toate locurile, dumnezeiesc şi uman, care continuă să călătorească în spaţiul istoriei, într-o altă formă. El călătoreşte cu fiecare persoană umană care se nevoieşte şi depune efort, nu pentru a-i acorda «soluţii magice», precum nişte senzori magnetici, ci pentru a-i deschide ochii, a-i oferi noi senzori şi a o ridica înspre cer, în timp ce Duhul Sfânt coboară asupra pământului".

Afirmându-se faptul că nicio instituţie umană nu poate satisface setea de sens şi viaţă spirituală a omului, substituind viaţa în Hristos cu realităţi lumeşti, textul *Enciclicii* dă mărturie asupra faptului că Mântuitorul a întors tarabele celor ce făceau „din casa Tatălui Său" o casă de negustorie (In. 2, 17); eliberând totodată umanitatea de „cursa" legii, prin evenimentul Învierii. „Dacă instituţiile umane sunt speriate de libertatea umană, prin desconsiderare, neglijare sau eludare a ei, instituţia Bisericii naşte persoane libere în Duhul Sfânt". În acest sens, „toţi sfinţii Bisericii nu sunt păstrători ai legii, ci legiuitori, potrivit Sf. Simeon Noul Teolog. Instituţia Bisericii este harismatică, şi harismele sfinţilor funcţionează ca şi indicatoare instituţionale de direcţie pentru credinciosul Bisericii".

Revenindu-se la înţelegerea conceptului de *drepturi ale omului*, remarcăm privirea acestora, în cadrul experienţei vieţii liturgice a Bisericii, ca formă de manifestare a unei libertăţi autentice. „Drepturile umane şi libertatea conştiinţei religioase sunt daruri care «au fost date o dată pentru totdeauna sfinţilor» (Iuda 1, 3), dar care sunt, în mod constant, dobândite pe parcursul vieţii. Ele sunt dobândite prin experienţa comuniunii în Hristos, în cadrul liturghiei cosmice armonice. Vorbim, de 1700 de ani, despre libertatea conştiinţei religioase. Astfel, întotdeauna, Biserica Ortodoxă – şi, în mod deosebit, în anii recenţi ai schimbărilor globale din cadrul acestui ultim secol tragic – urmăreşte şi discerne, în integralitatea ei, răspândirea în lume a păcii, dreptăţii, libertăţii, fraternităţii şi iubirii dintre toate popoarele, ca şi eliminarea tuturor diferenţelor rasiale sau de altă natură, cum se va decide de către Sfântul şi Mare Sinod. Aceste daruri sfinte sunt experiate prin har, în Dumnezeiasca Liturghie, unde se descoperă crearea lumii". Participând la viaţa Bisericii, credincioşii descoperă cum „iubirea lui Dumnezeu împrăştie falsitatea amăgirii, ca şi o erupţie în tăcere, oferindu-ne adevărul vieţii, ca şi o binecuvântare a libertăţii şi unităţii".

„Smerenia Noastră, împreună cu fraţii noştri în Duhul Sfânt şi coslujitori în Domnul... cu ocazia comemorării acordării creştinilor a dreptului libertăţii credinţei şi cultului, din acest Centru sfânt al Ortodoxiei, care a slujit, în captivitate fiind, adevărata libertate a umanităţii în Hristos şi a Trupului eclesial, ne exprimăm preocuparea profundă, îngrijorarea şi protestul faţă de persecuţiile care au loc în întreaga lume. În mod deosebit, ne rugăm cu ardoare astăzi pentru populaţiile creştine ale regiunilor geografice din Asia Mică, care se confruntă adesea cu crime, răpiri, persecuţii şi ameninţări, care au culminat cu răpirea celor doi fraţi ierarhi, a căror situaţie este încă necunoscută, mai exact, a vrednicului Mitropolit Pavel de Alepp, foarte cunoscut pentru spiritualitatea şi importanta sa slujire bisericească, socială şi educaţională, şi a Mitropolitului siro-iacobit Johanna Ibrahim de Alepp.

Cu tot sufletul împărtăşim durerea, supărarea şi provocările trăite de către creştinii din Orientul Mijlociu şi Egipt, în mod deosebit, în străvechea şi venerabila Patriarhie a Antiohiei. Dincolo de orice poziţionare politică, condamnăm în mod categoric folosirea tuturor formelor de violenţă, adresându-ne conducătorilor acestei lumi să respecte drepturile fundamentale umane ale vieţii, onoarei, demnităţii şi prosperităţii, recunoscând şi apreciind viaţa împăciuitoare a creştinilor, ca şi efortul lor constant de a rămâne departe de vacarm şi agitaţie.

Ca Biserică a Constantinopolului, ne exprimăm preocuparea că, la 1700 de ani după proclamarea Edictului de la Milan, oamenii continuă să fie persecutaţi pentru credinţa, religia şi alegerile lor de conştiinţă.

Patriarhia Ecumenică nu va înceta niciodată, prin toate mijloacele spirituale şi adevărul aflat la dispoziţie, să sprijine efortul dialogului împăciuitor între diferite religii, soluţia împăciuitoare la orice diferend, şi la prevalarea atmosferei de toleranţă, reconciliere şi cooperare între toţi oamenii, indiferent de religie şi har.

Condamnând orice formă de violenţă ca fiind contrară religiei, proclamăm din Patriarhia Ecumenică că măreţia adevărată este «taina credinţei noastre: că Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în Duhul, a fost văzut de îngeri, S-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume, S-a înălţat întru slavă» (I Tim. 3, 16), conduce lumea şi cele ale lumii, potrivit voinţei şi judecăţii Sale de nepătruns, şi va veni iarăşi întru slavă, ca Judecător drept al întregii lumi.

Lui fie-I slava, stăpânirea, puterea, cinstea şi împărăţirea în vecii vecilor. Amin.

În anul Domnului 2013, 19 mai,

Al Vostru mijlocitor către Dumnezeu, † Bartolomeu al Constantinopolului."[1]

---

[1] Textul prezentei *Enciclici* patriarhale şi sinodale îi are ca şi cosemnatari pe cei 12 mitropoliţi membri ai Sinodului permanent al Patriarhiei Ecumenice, în actualul an bisericesc: Athanasie al Calcedonului; Apostolos de Derkoi, Evanghelos de Pirgos; Gherman de Theodoroupolis; Irineu de Myriophyton şi Peristasis; Hrisostom de Myra; Ghenadie de Sassima; Evanghelos de New Jersey; Chiril de Rodos; Damaskin de Kydonia şi Apokoronos; Constantin de Singapore şi Arsenie de Austria.

Sursa: www. ec-patr.org

ITINERAR PASTORAL AL Î.P.S. DR. LAURENȚIU STREZA

(urmare din p. 3)

Durostorum (Patriarhia Bulgariei) la Biserica „Schimbarea la Față a Domnului" din localitatea Codlea, protopopiatul Bran-Zărnești. Ierarhul din Bulgaria a adus, cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, spre închinare credincioșilor din Codlea, părticele din moaștele Sf. Ioan Botezătorul, ale Sf. Apostol Andrei, precum și o părticică din Lemnul Sf. Cruci.

Luni, 20 mai. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Marți, 21 mai. *Sărbătoarea Sf. Împ. Constantin și Elena.* A slujit Sfânta Liturghie la Biserica „Sf. Împ. Constantin și Elena" din Sibiu și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 22 mai. A vizitat șantierul de lucru de la Complexul Monahal Păltiniș.

Joi, 23 mai. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Vineri, 24 mai. A examinat la Teologie Liturgică studenții anului IV de la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Sâmbătă, 25 mai. A examinat la Teologie Liturgică studenții anului IV de la Facultatea de Teologie din Sibiu. A participat la slujba Vecerniei la Catedrala mitropolitană, unde au fost prezenți membrii Comisiei de dialog luteran-ortodox, aflați la Sibiu în sesiune de lucru. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură. În aceeași zi, la Reședința mitropolitană, Î.P.S. Sa a oferit o recepție în cinstea oaspeților.

Duminică, 26 mai. A oficiat slujba de sfințire a Bisericii „Buna Vestire" din localitatea Laslea, protopopiatul Mediaș. A slujit Sf. Liturghie și l-a hirotesit întru *iconom stavrofor* pe P.C. pr. paroh Corin Lucian Lazăr.

Luni, 27 mai. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marți, 28 mai. A avut program de lucru la cabinet.

Miercuri, 29 mai. A efectuat o vizită la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus. În aceeași zi, a primit la Reședința mitropolitană din Sibiu, vizita noului ambasador al Republicii Macedonia în România, Excelența Sa Pande Lazarevschi. Seara, a participat în Piața Mare din Sibiu, la festivitatea de absolvire a studenților Universității „Lucian Blaga" din Sibiu. Cu acest prilej, a adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Joi, 30 mai. A participat, în Capela mitropolitană, la Sfânta Liturghie oficiată cu prilejul aniversării a 10 ani de la absolvirea Facultății de Teologie a studenților promoției 1999-2003. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. În aceeași zi, a participat la ședința de lucru a Comisiei Mitropolitane de Pictură Bisericească.

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ANDREI FĂGĂRĂȘANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

Luni, 1 aprilie. P.S. Sa a participat la Olimpiada de Istorie, în cadrul Bibliotecii Universității, și a transmis cuvântul de binecuvântare din partea I.P.S. Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului.

Miercuri, 3 aprilie. P.S. Sa a săvârșit Sf. Liturghie în Catedrala Mitropolitană cu prilejul Zilei Jandarmeriei Române, urmată de Slujba de Te Deum.

Joi, 4 aprilie. P.S. Sa a săvârșit Sf. Liturghie a Darurilor mai înainte Sfințite în Biserica *Sf. Nicolae*, din Ucea de Jos, al cărei preot-paroh este P.C. Prot. Ion Tărcuță.

Vineri, 5 aprilie. P.S. Sa a săvârșit Sf. Liturghie a Darurilor mai înainte Sfințite în Capela Mitropolitană.

Duminică, 7 aprilie. P.S. Sa a slujit Sf. Liturghie în Biserica *Adormirea Maicii Domnului*, din Arpașu de Sus, al cărei preot este P.C. Lucian Bunea.

Luni, 8 aprilie. P.S. Sa a slujit Slujba de Te Deum, în Catedrala Mitropolitană, cu prilejul venirii Sf. Moaște ale Sf. Ier. Nectarie, Sf. Pantelimon și o parte din Lemnul Sf. Cruci.

Marți, 9 aprilie. P.S. Sa a slujit Sf. Liturghie a Darurilor mai înainte Sfințite în Biserica *Cuvioasa Parascheva*, din loc. Crihalma, al cărei paroh este P.C. Pr. Octavian Roșală. În aceeași zi a săvârșit Slujba Sf. Maslu în Biserica *Sf. Treime*, din loc. Dăișoara, al cărei preot-paroh este P.C. Dragoș Dobrițoiu.

Miercuri, 10 aprilie. P.S. Sa a slujit Sf. Liturghie a Darurilor mai înainte Sfințite în Biserica *Sf. Nicolae*, din loc. Dejani, al cărei paroh este P.C. Pr. Valentin Funieru. În aceeași zi, a săvârșit Slujba Sf. Maslu în Biserica *Sf. Dimitrie*, din loc. Corbi, al cărei preot-paroh este P.C. Adrian Ghindu.

Joi, 11 aprilie. P.S. Sa a participat la o ședință administrativă cu cei 11 protopopi din Arhiepiscopia Sibiului, ședință prezidată de Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului.

Vineri, 12 aprilie. P.S. Sa a slujit Sf. Liturghie a Darurilor mai înainte Sfințite în Biserica *Adormirea Maicii Domnului*, din loc. Drăguș, al cărei preot-paroh este P.C. Pr. Gheorghe Roșca.

Duminică, 14 aprilie. P.S. Sa a slujit Sf. Liturghie în Biserica *Sf. Nicolae*, din loc. Ucea de Jos, al cărei preot-paroh este P.C. Prot. Ion Tărcuță. În aceeași zi a săvârșit Slujba Sf. Maslu în Biserica *Sf. Nicolae*, din loc. Cincșor, al cărei preot-paroh este P.C. Gheorghe Moga.

Marți, 16 aprilie. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie a Darurilor mai Înainte Sfințite în Biserica *Adormirea Maicii Domnului,* din Avrig, Protopopiatul Avrig, al cărei preot-paroh este P.C. Prot. Vasile Gafton. În cadrul aceleiași zile a participat la Conferința administrativă cu preoții din Protopopiatul Avrig.

Miercuri, 17 aprilie. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie a Darurilor mai înainte Sfințite în Catedrala *Sf. Arh. Mihail și Gavriil,* din Mediaș, Protopopiatul Mediaș, al cărei preot-paroh este P.C. Prot. Ovidiu Ioan Găban. În cadrul aceleiași zile a participat la Conferința administrativă cu preoții din Protopopiatul Mediaș.

Duminică, 21 aprilie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Biserica *Nașterea Domnului*, al cărei preot-paroh este P.C. Prot. Ioan Coșa, Parohia Lazaret IV, Prot. Sibiu.

Luni, 22 aprilie. P.S. Sa a slujit Slujba Vecerniei unită cu Litia în Biserica *Sf. Împărați Constanti și Elena* din parohia Victoria II, al cărei preot-paroh este P.C. Octavian Smădu, Protopopiatul Făgăraș II.

Marți, 23 aprilie. P.S. Sa a slujit Sf. Liturghie a Darurilor mai înainte Sfințite în Biserica *Sf. Mare Mucenic Gheorghe,* Schitul Foltea, loc. Săliște, a cărei stareță este P.C. Monahie Teofana Stanca. La final a adresat un cuvânt învățătură credincioșilor prezenți.

Miercuri, 24 aprilie. P.S. Sa a slujit Sf. Liturghie a Darurilor mai înainte Sfințite în Catedrala Mitropolitană din Sibiu.

Joi, 25 aprilie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie a Darurilor mai Înainte Sfințite în Biserica *Sf. Nicolae*, al cărei preot-paroh este P.C. Prot. Marcel Dobrea, Parohia Făgăraș II, Prot. Făgăraș I.

Sâmbătă, 27 aprilie. P.S. Sa a slujit Slujba parastasului pentru pr. Emil Daniel Cismaș, în loc. Șura Mare.

Duminică, 14 aprilie. P.S. Sa a slujit Sf. Liturghie în Biserica *Sf. Împărați Constanti și Elena*, din Sibiu. În aceeași zi a săvârșit Slujba Sf. Maslu în Biserica *Sf. Ioan Botezătorul*, din loc. Copșa Mică, al cărei preot-paroh este P.C. Dumitru Idu.

Joi, 2 mai. P.S. Sa a slujit Sf. Liturghie în Catedrala Episcopală *Sf. Împ. Constantin și Elena*, din Sibiu. Tot aici, PS Sa a participat și la slujba Deniei celor 12 Evanghelii.

Vineri, 3 mai. P.S. Sa a slujit slujba Ceasurilor Împărătești în Catedrala Episcopală *Sf. Împărați Constantin și Elena*, urmată de un cuvânt de învățătură. În seara aceleiași zile, P.S. Sa a participat, tot aici, la slujba Deniei Prohodului Domnului.

Duminică, 5 mai. De marele praznic al Învierii Domnului, P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie alături de un sobor de preoți, la biserica *Sfinții Împărați Constantin și Elena* din Sibiu, iar la final a adresat un cuvânt de învățătură credincioșilor. În aceeași zi, a participat la Slujba Vecerniei și la tradiționala procesiune de Înviere prin centrul orașului, sub protia Î.P.S. Sale Dr. Laurențiu.

Luni, 6 mai. P.S. Sa a săvârșit Sfânta Liturghie alături de un sobor de preoți slujitori, la Catedrala Mitropolitană din Sibiu. În cadrul aceleiași zile a participat la Slujba Vecerniei în Parohia Dumbrăveni I, al cărei preot-paroh este P.C. Ioan Vuță.

Marți, 7 mai. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie la Mănăstirea Brâncoveanu, loc. Sâmbăta de Sus, al cărei stareț este P.C. Ilarion Urs.

Miercuri, 8 mai. De praznicul *Sf. Ap. și Evanghelist Ioan,* P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie, alături de Î.P.S. Sa Dr. Laurențiu și de un sobor de ierarhi, preoți și diaconi, la Mănăstirea Prislop, Episcopia Devei și Hunedoarei, fiind hramul acestui așezământ duhovnicesc.

Vineri, 10 mai. De praznicul *Izvorului Tămăduirii* P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie, alături de Î.P.S. Sa Dr. Laurențiu, la Mănăstirea Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus, fiind hramul acestui așezământ duhovnicesc.

Sâmbătă, 11 mai. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Capela *Sf. Nicolae*, al cărei preot slujitor este P.C. Cristian Nicolae, Prot. Avrig, în cadrul căreia a botezat-o pe prunca Maria. În aceeași zi, P.S. Sa a săvârșit și Taina Botezului pentru pruncul Sebastian, fiul P.C. Diacon Sebastian Bratu, în Catedrala Mitropolitană.

Duminică, 12 mai. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Biserica *Adormirea Maicii Domnului*, al cărei paroh este P.C. Pr. Marcel Ivașcu, Parohia Sâmbăta-Răsăriteană, Prot. Făgăraș II. După săvârșirea Sf. Liturghii, P.S. Sa a săvârșit Taina Sf. Cununii pentru tinerii Gheorghe și Nicoleta Malene.

Duminică, 19 mai. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Biserica *Sf. M. Mc. Gheorghe,* Mănăstirea Bunești, a cărei stareță este P.C. Monahie Hrisostoma Crușoveanu. La final a adresat un cuvânt de învățătură credincioșilor prezenți.

Luni, 20 mai. P.S. Sa a participat la ședința administrativă în Protopopiatul Rupea. În cadrul aceleiași zile, P.S. Sa a participat la Slujba Vecerniei unită cu Litia în Biserica *Sf. Împărați Constantin și Elena*, din Sibiu.

Marți, 21 mai. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie cu prilejul hramului, în Biserica *Sf. Împărați Constantin și Elena,* Mănăstirea Boholț, al cărei stareță este P.C. Monahie Teodora Hulpan.

Sâmbătă, 25 mai. P.S. Sa a slujit Taina Sf. Cununii pentru tinerii Emilian Nicolae și Andreea Oana, în Capela Mitropolitană. În cadrul aceleiași zile a participat la Slujba Vecerniei unită cu Litia în Catedrala Mitropolitană din Sibiu.

Duminică, 26 mai. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Biserica *Sf. Treime*, loc. Rupea, al cărei preot-paroh este P.C. Dorin Streulea, în cadrul Sf. Liturghii, P.S. l-a hirotonit întru preot pe Diaconul Dorin Silviu Giurgiu.

Miercuri, 29 mai. P.S. Sa a săvârșit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană din Sibiu.

Întocmit de Diac. Ovidiu MUREȘAN

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

PĂRINTELE PROFESOR CONSTANTIN VOICU a fost distins cu titlul de Doctor honoris causa la Alba Iulia

(urmare din p. 2)

– bibliotecar al Bibliotecii mitropolitane (1952-1959);
– secretar-şef al Institutului Teologic Universitar Sibiu (1959-1973);
– lector universitar (disciplina Patrologie şi Literatură postpatristică, 1973-1975);
– conferenţiar universitar (aceeaşi disciplină, 1975-1976);
– profesor universitar (aceeaşi disciplină, 1976-1996);

Pe linie administrativă, între anii 1976 şi 1979 a îndeplinit funcţia de prorector al Institutului Teologic Universitar din Sibiu, iar între anii 1979 şi 1992, pe cea de rector al aceleiaşi prestigioase instituţii de învăţământ teologic românesc.

În perioada în care a condus în calitate de prorector şi apoi de rector al Institutului Teologic Universitar din Sibiu, Preacucernicia Sa a pus mult suflet şi devotament pentru buna desfăşurare a activităţii acestei instituţii, ajutând la promovarea mai multor cadre didactice tinere, bine pregătite, care au reuşit să menţină la aceeaşi cotă înaltă învăţământul teologic sibian, a cărui faimă a fost şi este recunoscută atât în ţară, cât şi în străinătate.

Perioada anilor 1979-1989 a fost una extrem de dificilă pentru Biserică, în general, şi pentru învăţământul teologic, în special. Au fost ani grei, ani de încercări, dar tenacitatea şi spiritul inventiv ale Părintelui Rector au reuşit să surmonteze toate opreliştile şi toate încercările. În ciuda acestor greutăţi, Preacucernicia Sa a făcut dovada unei înalte şi abile diplomaţii bisericeşti, reuşind, cu ajutorul lui Dumnezeu, să rezolve toate problemele care au apărut. Deşi autorităţile comuniste au încercat să reducă numărul studenţilor teologi şi să limiteze accesul tinerilor spre Teologie, Preacucernicia Sa a reuşit să dejoace cu abilitate acest plan în aşa fel încât an de an numărul studenţilor teologi a crescut, iar pe foarte mulţi preoţi şi monahi, în pofida interdicţiilor autorităţilor de atunci, i-a ajutat să-şi completeze studiile teologice, la forma fără frecvenţă.

De asemenea, în răstimpul în care a condus Institutul Teologic Universitar din Sibiu, în calitate de rector, Preacucernicia Sa a colaborat foarte strâns cu vrednicul de pomenire Mitropolit Antonie Plămădeală (1982-2005), personalitate aleasă a culturii româneşti, ierarh de înaltă ţinută, erudit teolog şi ctitor de vocaţie, împreună au luptat pentru a ridica prestigiul Institutului Teologic Universitar din Sibiu, reuşind, după mari şi susţinute eforturi, să obţină. în anul 1984, dreptul pentru această renumită şcoală de teologie românească de a organiza cursuri de doctorat şi de a acorda titlul de „doctor în teologie".

În anul 1996 s-a transferat pe postul de profesor universitar la disciplina Patrologie şi Literatură postpatristică la noua Facultate de Teologie Ortodoxă din cadrul Universităţii „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia, aşezământ la a cărui înfiinţare a avut un aport deosebit. Tot aici a deţinut şi funcţia de decan al acestei facultăţi (1996-2000). Apoi, în perioada 2000-2004 a activat ca profesor universitar la disciplina Patrologie şi Literatură postpatristică şi ca decan al Facultăţii de Teologie Ortodoxă din cadrul Universităţii din Oradea. De fapt, legăturile Preacucerniciei Sale cu centrul universitar orădean erau mai vechi, deoarece activase un timp, în calitate de profesor asociat, la această facultate.

Activitatea sa de cercetare teologică constă în publicarea a 8 lucrări de specialitate şi a 129 articole şi studii în revistele şi periodicele bisericeşti. De asemenea, a participat la peste 40 de conferinţe, congrese, simpozioane şi întruniri interne şi internaţionale, la care a prezentat comunicări sau referate.

S-a pensionat în anul 2004.

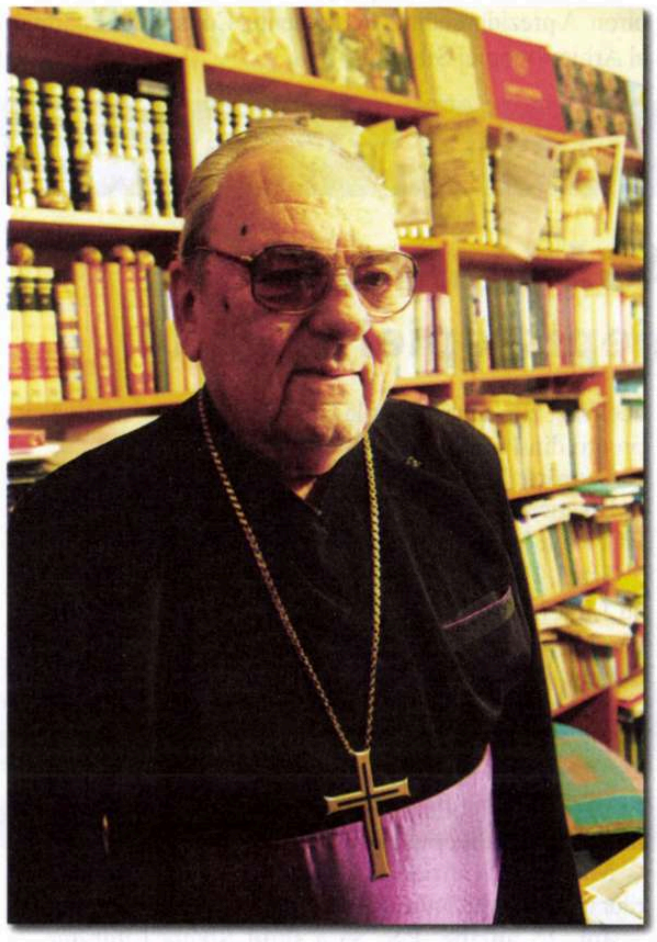

În domeniul activităţii didactice, trebuie amintit şi faptul că pe parcursul celor 33 de ani de activitate la catedră a îndrumat peste 600 de studenţi în vederea elaborării tezei de licenţă, iar în calitate de conducător de doctorat a avut sub îndrumare circa 90 de doctoranzi, dintre care 73 sunt deja doctori, iar 14 sunt cadre didactice şi ierarhi.

A făcut parte din 150 de comisii de examen pentru susţinerea tezei de doctorat, atât în domeniul teologie, cât şi în domenii adiacente, precum filosofia şi istoria, în câteva din marile centre universitare din ţară.

A fost mulţi ani membru în *Comisia Naţională de Atestare a Diplomelor şi Titlurilor Universitare* (CNADTU) şi în *Consiliul Naţional al Cercetării Ştiinţifice din Învăţământul Superior* (CNCSIS), din cadrul Ministerului Educaţiei Naţionale, precum şi în *Consiliul Naţional de Atestare şi Acreditare Academică* (CNAAA).

A activat, de asemenea, în unele societăţi şi asociaţii ştiinţifice internaţionale, precum: *Asociaţia Internaţională de Studii Patristice de la Oxford, Seminarul de Istorie Sud-Est Europeană, Conferinţa Bisericilor Europene* şi *Consiliul Ecumenic al Bisericilor.*

În anul 2004 a primit ordinul „Meritul Cultural", în grad de ofiţer.

Ca o recunoaştere a meritelor sale incontestabile pe linie didactică şi a aportului adus la dezvoltarea teologiei patristice româneşti, în anul 2004 Preacucernicia Sa a primit titlul de „Doctor Honoris Causa" al Universităţii din Oradea.

Implicarea sa fără nicio ezitare în slujirea Bisericii i-a fost recunoscută şi răsplătită prin decernarea mai multor distincţii bisericeşti, primind „Crucea Patriarhală" din partea vrednicilor de pomenire Patriarhi: Justinian Marina (1976), Iustin Moisescu (1982) şi Teoctist Arăpaşu (1988 şi 2001). În luna octombrie 2009, în cadrul unei sesiuni speciale a Sfântului Sinod, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel i-a conferit Diploma şi „Crucea Patriarhală", clasa 1 pentru activitatea neobosită depusă pe tărâm didactic şi în slujirea Bisericii. De asemenea, în anul 2006, Înaltpreasfinţia Sa Prof. Univ. Dr. Laurenţiu Streza, Mitropolitul Ardealului, l-a decorat cu „Crucea Şaguniană", cea mai înaltă distincţie a Mitropoliei Ardealului.

Nu în ultimul rând, fostul Patriarh Ecumenic al Constantinopolului, Demetrios I (1971-1991), i-a conferit „Crucea Patriarhală" în anul 1987.

Se cuvine să mai amintim un aspect important din viaţa şi activitatea Preacucerniciei Sale, şi anume că a avut marele privilegiu de a fi ucenicul devotat şi unul din apropiaţii mitropolitului de pioasă amintire Nicolae Bălan al Ardealului, de la care a învăţat bunătatea, echilibrul, iubirea şi respectul faţă de Dumnezeu, de Biserică şi de oameni, capacitatea de a înţelege realităţile şi problemele oamenilor nu doar cu mintea, ci şi cu sufletul.

A rămas în conştiinţa şi amintirea generaţiilor de studenţi de la Sibiu, ca şi a celor din Alba-Iulia şi Oradea ca un adevărat părinte sufletesc, arătându-le acestora în permanenţă înţelegere, dragoste şi bunăvoinţă. Preacucernicia Sa a înţeles că bunătatea ca virtute creştină constituie cea mai trainică legătură spirituală dintre oameni, este fundamentul liniştii, al fericirii şi ne ajută să realizăm armonia între credinţă şi faptă.

În relaţiile cu studenţii, cu colegii şi cu oamenii, în general, Părintele Arhidiacon Profesor Universitar Doctor Constantin Voicu este perceput ca fiind un om al păcii, al echilibrului şi al bunei înţelegeri, calităţi care izvorăsc dintr-un suflet nepătimaş, deschis, sincer, cald şi cu consideraţie faţă de cei din jur. Părintele Arhidiacon Constantin Voicu a înţeles şi a pus în practică sintagma potrivit căreia dragostea înseamnă *„suprema responsabilitate pentru altul"* şi că atât valorăm ca oameni, cât bine reuşim să facem în jurul nostru.

Prin toate aceste calităţi şi-a făcut nenumăraţi prieteni între preoţi, ierarhi şi oameni de cultură din ţară şi străinătate, oameni care îl preţuiesc pentru bunătatea şi căldura sa sufletească.

Fie ca noi, cei care i-am fost studenţi, ucenici şi apoi colegi să ne împărtăşim de puterea sa de muncă extraordinară, de căldura sa sufletească, de deschiderea şi disponibilitatea Preacucerniciei Sale şi, nu în ultimul rând, să rămânem ferm ancoraţi în învăţătura şi trăirea Bisericii noastre strămoşeşti, aşa cum a făcut-o Părintele Constantin Voicu.

Întru mulţi şi fericiţi ani, Părinte Profesor!

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE

Senior-editori: Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Editor:*** Pr. Dr. Savu Popa – *Consilier cultural*. ***Secretar de redacţie:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** P.S. Andrei Făgărăşanul, Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediţie on-line:*** Dragoş Boicu

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2013 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

Fondator:
Mitropolit Andrei Şaguna, 1853

Publicație bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 161 • nr. 25-28

1 și 15 iulie 2013

Străveche vatră a martirilor de la Durostorum

IPS Laurenţiu, la hramul Catedralei din Silistra

În perioada 27-29 iunie, Înaltpreasfinţitul Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, a participat, cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, la manifestările religioase şi culturale dedicate hramului Catedralei mitropolitane din Silistra, Bulgaria.

Istorica localitate de pe cealaltă parte a Dunării poartă până astăzi mărturii ale existenţei creştinismului pe aceste meleaguri încă din secolele III-IV, păstrate cu sfinţenie de comunitate, în pofida încercărilor din istoria poporului vecin.

Întâmpinarea oficială a oaspeţilor din mai multe ţări a avut loc joi, 27 iunie, când Înaltpreasfinţitul Ambrozie, Mitropolitul de Durostorum, preoţi şi mulţimi de credincioşi i-au întâmpinat pe ierarhii invitaţi cu icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului din Nesebar, Mitropolia de Sliven (Bulgaria), originară din Gruzia şi cu o vechime necunoscută. Printr-o procesiune cu icoana făcătoare de minuni prin centrul oraşului s-a ajuns la Catedrala mitropolitană, unde s-a oficiat slujba sfinţirii apei, iar gazdele au rostit cuvintele de bun-venit.

Din soborul de ierarhi au făcut parte IPS Ambrozie de Durostorum, IPS Mitropolit Laurenţiu, Înaltpreasfinţitul Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, Preasfinţitul Paisie, Episcop de Gorlice, Polonia, şi Preasfinţitul Damian, Episcop de Fastov, vicar al Mitropoliei de Kiev şi stareţ al Mănăstirii „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" din Kiev. Din partea Mitropoliei Ardealului, IPS Laurenţiu a oferit Catedralei din Silistra o părticică din moaştele Sfântului Ierarh Andrei Şaguna, Mitropolitul Transilvaniei. La rândul său, IPS Mitropolit Ambrozie a oferit pentru Catedreala mitropolitană din Sibiu un fragment din moaştele Sfântului Mucenic Dasie din Durostorum, martirizat pe 20 noiembrie 303.

Vizite şi slujbe religioase

În a doua zi a manifestărilor, oaspeţii au vizitat Muzeul de Arheologie din Silistra, unde sunt conservate vestigii romane, obiecte de cult şi populare şi multe alte mărturii

ale existenţei poporului bulgar pe malul Dunării, încă din timpuri străvechi. Seara, s-a oficiat slujba Vecerniei în Biserica „Sfântul Dumitru" din Kalipetrovo.

În ziua hramului, soborul de ierarhi care a oficiat Sfânta Liturghie în Catedrala din Silistra a fost format din IPS Mitropolit Ambrozie, IPS Mitropolit Laurenţiu, Preasfinţitul Nicodim de Edineţ şi Briceni (Biserica Rusă din Republica Moldova), PS Episcop Paisie, Preasfinţitul Episcop Boris, stareţul Mănăstirii Bacikovo, Bulgaria, şi PS Episcop Damian. După slujba religioasă, ierarhii au mulţumit gazdelor şi au oferit daruri pentru ierarh şi Catedrala mitropolitană. IPS Mitropolit Laurenţiu i-a oferit ierarhului de la Silistra un epitrahil şi un omofor, realizate în atelierul de veşminte preoţeşti al Centrului eparhial de la Sibiu. Sărbătoarea s-a încheiat cu slujba sfinţirii apei, cu o slujbă de pomenire la mormântul Mitropolitului Ilarion, predecesorul IPS Ambrozie în scaunul de la Silistra, şi cu înconjurarea lăcaşului de cult.

Ştefan MĂRCULEŢ

Că sfânt eşti Dumnezeul nostru şi întru sfinţi Te odihneşti...

Suntem obişnuiţi ca în fiecare duminică şi sărbătoare să urcăm câte o treaptă a călătoriei noastre cu Hristos, căutând să înţelegem, din textul Sfintei Evanghelii rânduite mesajul pe care Dumnezeu ni-L transmite. Când privim calendarul bisericesc observăm că duminicile sunt rânduite într-o ordine, pentru ca pregătirea noastră duhovnicească, în şcoala lui Hristos, să se poată realiza continuu. Iată, că după Pogorârea Duhului Sfânt avem două duminici închinate sfinţilor: prima, a *tuturor sfinţilor* şi cea de-a doua, a *tuturor sfinţilor români*, instituită de către Sfântul Sinod în 1992 şi care are menirea de a prelungi sărbătorirea din duminica precedentă. Acest lucru se datorează faptului că Pogorârea Duhului Sfânt este ziua întemeierii Bisericii lui Hristos, iar scopul Bisericii este sfinţirea credincioşilor ei. Nici o Biserică ce nu are sfinţi nu este o Biserică vie, sfinţitoare. Dacă ar trebui să dăm definiţia *sfinţeniei*, raportându-ne la Dumnezeu, am putea spune că ea este *„acordul dintre voinţă şi fiinţă"*, care se împlineşte în mod deplin numai în Dumnezeu. Dumnezeu este deja în fiinţa Sa tot ceea ce doreşte voia Sa, este deplinătatea sfinţeniei şi reprezintă modelul desăvârşit

(continuare în p. 2)

† Dr. LAURENŢIU STREZA,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Din cuprins:

Pr. Vasile Gafton
Despre cum ne învață școala vieții să (supra)viețuim în lume | pagina **2** și **10**

Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu
Personalitatea Sfinților Împărați Constantin și Elena oglindită în opera Sfântului Ierarh Andrei Șaguna | pagina **4**

Pr. Dr. Cristian Muntean
Constantin cel Mare și Biserica Sfântului Mormânt din Ierusalim | pagina **5**

Pr. Dr. Ioan Ciprian Cândea
Boala psihică – o abordare contemporană | pagina **7** și **8**

Că sfânt ești Dumnezeul nostru și întru sfinți Te odihnești...

(urmare din p. 1)

pentru om. Dobândirea *asemănării cu Dumnezeu*, pe calea sfinţeniei, prin conlucrarea cu harul Duhului Sfânt, este ţinta vieţii noastre pe acest pământ.

Pe fiecare dintre sfinţii Bisericii îi prăznuim în mod obişnuit pentru sfinţenia vieţii fiecăruia în ziua trecerii lor la Domnul, însă în cele două duminici de după Cincizecime noi aducem cinstirea cuvenită *tuturor sfinţilor*, având în vedere şi faptul că pe mulţi dintre ei nici nu îi cunoaştem.

Sfinţenia este lucrarea deosebită pe care Hristos a lăsat-o în Biserica Sa, prin pogorârea Duhului Sfânt, Care lucrează în noi şi cu noi prin Sfintele Taine. Noi participăm în fiecare duminică şi sărbătoare la marea Taină ce se petrece în cadrul Sfintei Liturghii, împărtăşindu-ne cu Trupul şi Sângele Mântuitorului Hristos, devenind *hristofori*. Pe drumul desăvârşirii împreună cu Hristos, dobândind asemănarea cu Dumnezeu, cei plăcuţi lui au dobândit viaţa veşnică şi au fost rânduiţi în cetele sfinţilor. Suntem bucuroşi că Biserica noastră, instituind duminica sfinţilor români, aduce cinstire nu numai sfinţilor români canonizaţi, ci şi tuturor aleşilor lui Dumnezeu care au trăit pe meleagurile patriei noastre.

Sfinţii români au fost trecuţi în calendar cu culoarea albastră pentru a ieşi în evidenţă şi pentru a se arăta faptul că Biserica Ortodoxă Română este o Biserică vie, care dă sfinţi. Astfel, prin prăznuirea din a doua duminică de după Cincizecime noi aducem cinstire nu numai sfinţilor în sine, ci şi Bisericii din care ei fac parte şi pământului care i-a odrăslit. Trebuie să subliniem faptul că cei care părăsesc corabia Bisericii, renunţă la cinstirea sfinţilor, a sfinţilor îngeri, dar mai ales la preamărirea Maicii Preacurate, ajungând astfel să nege sfinţenia din Biserică şi implicit, divinitatea Mântuitorului Hristos, Care S-a întrupat, îndumnezeind acest trup al nostru.

Dacă privim calendarul ortodox, este o mare bucurie să vedem că, în ultima vreme, a rânduit Dumnezeu să dobândim şi noi libertatea aceasta de a recunoaşte prin canonizare în rândul sfinţilor mari personalităţi ale vieţii spirituale româneşti.

Fiecare sfânt are însuşiri particulare, dar cu toţii, împreună, au însuşiri comune care i-au ajutat să ajungă în ceata sfinţilor şi care îi ajută să fie în ceea ce noi numim, teologic, *comuniunea sfinţilor.* Sfinţii stau în legătură directă cu noi pentru că pot mijloci, se pot ruga pentru noi şi Dumnezeu ascultă rugăciunea lor, fiind casnicii Săi. Noi nu ne rugăm sfinţilor să ne mântuiască, ci ne rugăm lor să mijlocească la Hristos, Fiul lui Dumnezeu, pentru a ne ajuta ca să ne putem câştiga mântuirea, pe noi cei din Biserica luptătoare de pe pământ, ei fiind deja membri ai Bisericii din ceruri.

În ce constă canonizarea sfinţilor?

Trebuie subliniat faptul că există o rânduială prin care cineva este proclamat sfânt, aceasta fiind asumată de Biserică încă din vechime. Întâi de toate, personalitatea respectivă trebuie să fi rămas în conştiinţa credincioşilor şi în evlavia lor, fiind astfel *cinstită* încă înainte de proclamarea canonizării. Aşa a fost cazul Sf. Andrei Şaguna, chiar de la moartea sa şi până azi, pomenirea sa fiind rânduită încă din secolul XIX la sărbătoarea Sf. Apostol Andrei, când a şi fost stabilită ziua lui de prăznuire. Dar nu numai acesta a fost motivul, ci şi faptul că el a rămas în conştiinţa credincioşilor ca un *salvator*, un *Mesia al ardelenilor*, un *al doilea Moise* pentru transilvăneni. A rânduit Dumnezeu să apere Ortodoxia, să ridice neamul prin cultură, înfiinţând foarte multe şcoli, preocupându-se de pregătirea clerului, de rânduielile pe care Biserica să le respecte pentru organizarea si funcţionarea ei. Pe lângă toate aceste mari calităţi, Sfântul Ierarh Andrei Şaguna a avut o viaţă duhovnicească deosebită, fiind şi un om al rugăciunii, iubitor al sfintelor slujbe, plin de smerenie, virtute de care a dat dovadă până în ultima clipă a vieţii sale.

În pregătirea canonizării se întocmeşte apoi un *studiu document*, prin care se cercetează întreaga viaţă a celui propus spre canonizare, subliniindu-se, întâi de toate, *ortodoxia credinţei lui*. Dacă a avut momente de ezitare, de îndoială sau de lepădare de credinţă nu va mai rămâne pe lista celor care vor putea fi canonizaţi. Apoi, se va constata *moralitatea şi sfinţenia vieţii* sale, pe care a trăit-o cu totală dăruire lui Hristos. Primii care sunt introduşi în calendar sunt *martirii*, pentru că ei au fost chemaţi de Dumnezeu, să-L mărturisească pe Hristos, murind pentru El.

Faptele minunate sau *minunile* pe care Dumnezeu le-a lucrat prin aleşii Săi sunt un alt criteriu pentru canonizarea acestora. Prin rugăciunile lor, Dumnezeu a săvârşit multe minuni, tămăduind şi ajutând pe cei în nevoi care cereau mila cea dumnezeiască.

Prezenţa lucrătoare a harului lui Dumnezeu în cei bineplăcuţi Lui se continuă şi după moartea acestora, prin *sfintele lor moaşte*, care constituie încă un argument în favoarea canonizării lor.

În rândul sfinţilor au fost trecuţi, pe lângă *mucenici*, şi *mărturisitorii, asceţii, ierarhii, preoţii şi călugării* care L-au preamărit pe Dumnezeu prin propria lor viaţă. De asemenea, au fost recunoscuţi de Sfânta Biserică în rândul sfinţilor şi unii *voievozi*, care nu au fost numai mari personalităţi ale istoriei, ci au fost oamenii lui Dumnezeu care au lăsat în urma lor semne ale credinţei.

Evanghelia din duminica sfinţilor români vorbeşte despre chemarea la apostolat a primilor ucenici ai Mântuitorului, Sfinţii Andrei, Petru, Iacob şi Ioan. Chemarea este identică cu *vocaţia*. Ea nu ţine doar de apelul pe care Dumnezeu îl face omului, ci mai ales de răspunsul pe care acesta îl dă chemării divine. Astfel, Sfinţii Apostoli au reuşit în şcoala Mântuitorului Iisus Hristos să îşi cultive şi să îşi sporească vocaţia apostolică, ajungând să-L mărturisească pe Fiului lui Dumnezeu întrupat cu preţul vieţii lor.

Asemenea Sfinţilor Apostoli şi sfinţii care au trăit pe meleagurile patriei noastre l-au urmat pe Hristos şi au pus în lucrare darurile Duhului Sfânt, împărtăşindu-le credincioşilor pentru întărirea lor în dreapta credinţă şi dobândirea vieţii veşnice.

Aceşti sfinţi prăznuiţi în cele două duminici ne sunt nouă *mijlocitori*, rugători pentru noi către Hristos, care ne ajută să ne câştigăm mântuirea. Ei sunt în acelaşi timp şi *modele* vii de urmat în împlinirea vieţii noastre spirituale, prin cultivarea virtuţilor câştigate de ei. Urmându-i pe ei, avem şansa mântuirii, vom fi plăcuţi lui Dumnezeu şi vom fi folositori semenilor noştri şi societăţii în care trăim.

Despre cum ne învață școala vieții să (supra)viețuim în lume

Pentru toți cei care au ratat, asemeni lui Adam, atingerea de *pomul vieții* și s-au situat, prin alegerea lor liberă, într-o existență marcată de pendularea permanentă între avatarurile binelui și răului, viața nu este întotdeauna ușoară. Ba, am putea spune, este chiar grea. Unii, adaptându-se din mers la cerințe și oportunități diverse și adoptând cameleonic culoarea mediului ambiant, au reușit și reușesc să supraviețuiască mai mult decât acceptabil, însă, pentru alții, mai precis, pentru cei care nu reușesc să se adapteze la viața dură și extrem de agitată cu care iau contact zilnic în lume, nu rămân prea multe șanse. Pentru ei ar trebui, probabil, să fie cert un lucru: n-au școala vieții.

Ce-o fi însemnând această școală!? Ce se învață în cadrul ei, din moment ce vocile care îi acordă o mai mare importanță decât oricărei alte școli nu sunt deloc puține? În principiu, școala vieții te învață cum să te *descurci*, cum să trăiești în lume. Dar, firesc, ne putem întreba: cum să trăiești și cum să te adaptezi la o lume în care, la un moment dat, vei muri? Simplu. Îmbolnăvindu-te de nervi. De ce? Deoarece, constatarea lui C.G. Jung, părintele psihologiei analitice, este aceea că *oamenii se îmbolnăvesc de nervi atunci când se mulțumesc cu răspunsuri insuficiente și false la întrebările vieții. Ei caută poziție, căsătorie, reputație, succes exterior și bani și rămân nefericiți și nevrotici, chiar dacă au obținut ce căutau (...) viața lor n-are destul conținut, n-are sens*[1]. Au pierdut credința.

Așadar, școala vieții este o școală a vieții ce se desfășoară în cadrele lumii. În consecință, în majoritatea cazurilor, cei care îi urmează *cursurile* învață să trăiască lumea, în lume, ca lumea, după regulile lumii, însă, din păcate, nu o viață adevărată, ci o viață care nu oferă altceva decât fulguranții ale unor satisfacții fără consistență. Cu alte cuvinte, la școala *vieții*, urmașii lui Adam învață cum se cos laolaltă frunzele de smochin menite să acopere și/sau să ascundă goliciunea sufletească a unor oameni care L-au pierdut pe Dumnezeu.

Deci, cumulând cele spuse până în acest punct, ajungem la constatarea că școala vieții, în sine, fiind o școală care ne învață să ne adaptăm la lumea în care vom muri, este, mai degrabă, o școală a morții, o școală ale cărei învățături/conținuturi te pot conduce spre un succes care, în definitiv, poate să ucidă. Și, astfel, putem observa cum, din școală a vieții, școala vieții chiar se transformă într-o veritabilă și extrem de eficientă școală a morții. De ce?! Deoarece această școala vieții, a cărei valoare este atât de mult clamată și apreciată de unii, te deposedează de tine înșuți, așa încât, oricât ai crede că te ajută ea să te adaptezi la ceilalți, de fapt, te face să cazi victimă unui spirit colectiv care te anulează, făcând din tine un biet figurant *pe scena teatrului vieții*[2].

În fond, nu există nicio instituție care să se numească așa, școala vieții. Însă, cursurile acestei școli le începe omul de timpuriu, încă din familie, din primii ani ai vieții. Primii ani petrecuți în familie aveau, odinioară, o reală importanță în privința conturării unui caracter raportat foarte sănătos la credința în Dumnezeu, precum și la ideile de bine și rău, și orientat spre interiorizarea unei conduite orientate cu precădere spre Bine. Acea conduită, odată dobândită, rămânea vizibilă apoi pe tot parcursul vieții. În orice caz, omul știa că, din momentul integrării lui în comunitate, va avea de suportat, mai tot timpul, judecata de valoare a celorlalți. Judecata de valoare colectivă, care era exprimată întotdeauna în funcție de acei primi ani de acasă sau *cei șapte ani de acasă*, îi statua omului foarte

(continuare în p. 10)

Pr. Vasile GAFTON

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Sâmbătă, 1 iunie. Î.P.S. Sa a participat, la Academia Teologică de la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus, la colocviul „Experiența radiofonică în spațiul ortodox. Mărturii, provocări, probleme, perspective", la care au participat reprezentanți ai tuturor studiourilor Radio Trinitas din țară. Cu această ocazie, a adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură. În cadrul manifestării, pentru sprijinul acordat, de-a lungul timpului, postului Radio Trinitas, Î.P.S. Sa a acordat, din partea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, domnului Valer Ioan Dumitrean, consilier financiar al Arhiepiscopiei Sibiului, și P.C. Arhimandrit Ilarion Urs, starețul mănăstirii, distincția patriarhală „Sanctus Stephanus Magnus".

Duminică, 2 iunie. Din încredințarea și cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Î.P.S. Sa a oficiat slujba de târnosire a Bisericii *„Sfinții Apostoli Petru și Pavel"* și *„Sfinții Împărați Constantin și Elena"* a parohiei ortodoxe ucrainiene din Reșița. A slujit Sfânta Liturghie împreună cu Preasfințitul Părinte Lucian, Episcopul Caransebeșului, Preasfințitul Părinte Meletie de Hotin, Episcop-vicar al Mitropoliei Cernăuților și Bucovinei (Ucraina), P.C. Pr. Alexandru Moțoc, Inspector General Bisericesc, pr. Ioan Pițura, Vicar General al Vicariatului Ortodox Ucrainean, pr. Nicolae Lauruc, consilier în cadrul aceluiași vicariat, precum și cu peste 40 de preoți și diaconi. În urma aprobării și a dispoziției Preafericitului Părinte Patriarh, la sfârșitul Sfintei Liturghii, l-a hirotesit întru *iconom stavrofor* pe preotul paroh Petru Popovici. De asemenea, domnului ing. Sorin Frunzăverde, Președintele Consiliului Județean Caraș Severin, și domnului Mihai Stepanescu, Primarul Municipiului Reșița, le-a conferit distincția patriarhală Ordinul „Sfinții Împărați Constantin și Elena", iar, apoi, principalilor ctitori și binefăcători le-a acordat acte de cinstire.

Luni, 3 iunie. A prezidat, în Aula „Mitropolit Ioan Mețianu" a Facultății de Teologie din Sibiu, conferința preoțească cu tema: „Sfinții Împărați Constantin și Elena, promotori ai libertății religioase". Au participat preoții din protopopiatele Sibiu, Mediaș, Avrig, Sălișteși Agnita. În cadrul conferinței, au fost prezentate preoților cele două volume ale lucrării „Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Transilvania", operă monumentală elaborată de Nicolae Stoicescu și reapărută în acest an la Editura Andreiana a Arhiepiscopiei Sibiului, sub îngrijirea Î.P.S. Sale și a pr. prof. dr. Vasile Oltean, directorul Muzeului „Prima Școală Românească" din Șcheii Brașovului.

Marți, 3 iunie. A prezidat, la Biserica „Sfântul Nicolae" din Șcheii Brașovului, conferința preoțească cu tema „Sfinții Împărați Constantin și Elena, promotori ai libertății religioase". Au participat preoții din protopopiatele Brașov, Săcele și Bran-Zărnești. În cadrul conferinței, au fost prezentate preoților cele două volume ale lucrării „Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Transilvania" a prof. dr. Nicolae Stoicescu.

Miercuri, 4 iunie. A prezidat, la protopopiatul Făgăraș, conferința preoțească cu tema „Sfinții Împărați Constantin și Elena, promotori ai libertății religioase". Au participat preoții din protopopiatele Făgăraș I, Făgăraș II și Rupea.

Joi, 6 iunie. A participat la Sfânta Liturghie, oficiată la Catedrala mitropolitană din Sibiu, cu prilejul festivității de absolvire a unei noi promoții de studenți de la Facultatea de Teologie din Sibiu. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. În aceeași zi, a vizitat șantierul de lucrări de la Complexul Monahal Păltiniș.

Vineri, 7 iunie. A participat, în Sala de Curs a Spitalului de Pediatrie din Sibiu, la festivitatea prin care a fost marcată împlinirea unui an de la debutul Proiectului „Nu suntem singuri", proiect realizat între Spitalul de Pediatrie și Școala Gimnazială nr. 4 din Sibiu. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Duminică, 9 iunie. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat un cuvânt de învățătură credincioșilor prezenți la Schitul „Duminica Tuturor Sfinților" din localitatea Augustin, jud. Brașov.

Luni, 10 iunie. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Marți, 11 iunie. A examinat la Teologie Liturgică masteranzii din anul I de la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Miercuri, 12 iunie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 13 iunie, *Praznicul Înălțării Domnului.* A oficiat slujba de sfințire a Bisericii „Înălțarea Domnului" și „Sf. Luca al Crimeii" din incinta Spitalului Județean Sibiu. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. L-a hirotesit întru *iconom stavrofor* pe P.C. pr. Nicolae Lațchescu. De asemenea, a oferit distincția „Crucea Șaguniană pentru mireni" domnului Andrei Mihu, director de îngrijiri de la Spitalul Clinic Județean de Urgență din Sibiu, iar Ordinul „Sfântul Ierarh Andrei Șaguna, Mitropolitul Transilvaniei", domnului Liviu Cotârlă, managerul spitalului, precum și domnilor doctori Remus Cipăian și Lucian Nadiu. În aceeași zi, a participat la ceremonia de omagiere a eroilor neamului, desfășurată în fața monumentului de la Casa de Cultură a Sindicatelor Sibiu, adresând celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Vineri, 14 iunie. A avut program de lucru la cabinet.

Sâmbătă, 15 – Duminică, 16 iunie. Din încredințarea și cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, Î.P.S. Sa a participat la manifestările prilejuite de centenarul Catedralei episcopale „Înălțarea Domnului" din Vârșeț (Serbia). Sâmbătă seara, împreună cu PS Sofronie, Episcopul Oradiei, Î.P.S. Sa a participat la lansarea volumului „Catedrala Ortodoxă din Vârșeț", realizat de către P.C. Arhim. Longhin Muncean. A adresat un cuvânt de binecuvântare celor prezenți. A vizitat, apoi, Biserica „Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil" din parohia românească Sân Mihai (Lokve). Duminică, a slujit Sfânta Liturghie la Catedrala episcopală din Vârșeț, împreună cu P.S. Nikanor, Episcopul Banatului Sârbesc, P.S. Sofronie al Oradiei, P.S. Petroniu, Episcopul Sălajului, P.S. Paisie Lugojanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei, și cu un sobor de preoți și diaconi, adresând cuvântul de binecuvântare din partea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel.

Luni, 17 iunie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A vizitat șantierul de lucrări de la Complexul Monahal Păltiniș.

Marți, 18 iunie. A participat la Sfânta Liturghie, oficiată la Catedrala mitropolitană din Sibiu, cu prilejul revederii de 35 de ani a absolvenților Facultății de Teologie din Sibiu din anul 1978. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. În aceeași zi, a participat, în Sala festivă a Bibliotecii Astra din Sibiu, la semnarea unui protocol între Arhiepiscopia Sibiului și Consiliul Județean Sibiu, privind digitizarea publicației eparhiale „Telegraful Român".

Miercuri, 19 iunie. A examinat la Teologie Liturgică masteranzii anului II de la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Joi, 20 iunie. A avut program de lucru la cabinet.

Vineri, 21 iunie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Sâmbătă, 22 iunie. A participat, în Catedrala mitropolitană din Sibiu, la slujba Vecerniei, unde au fost prezenți și membrii Asociației „Oastea Domnului" din toată țara. Cu această ocazie, a adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Duminică, 23 iunie, *Praznicul Pogorârii Sf. Duh.* A slujit Sfânta Liturghie la Catedrala Mitropolitană din Sibiu și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 24 iunie, *Praznicul Sfintei Treimi.* Cu ocazia hramului Catedralei mitropolitane din Sibiu, Î.P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie împreună cu Î.P.S. Irineu, Mitropolitul Olteniei, P.S. Sofronie, Episcopul Oradiei, P.S. Gurie, Episcopul Devei și Hunedoarei, cu P.S. Andrei Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, P.S. Paisie Lugojanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei, și un mare sobor de preoți și diaconi. La sfârșitul Sfintei Liturghii, Î.P.S. Sa a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură, mulțumind, totodată, aleșilor oaspeți pentru împreuna slujire.

Marți, 25 iunie. A slujit Sfânta Liturghie împreună cu P.S. Iustin Sigheteanul, Arhiereu-vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, la parohia Poienile Izei, protopopiatul Vișeu. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură. La sfârșitul slujbei, a primit din partea Primăriei comunei titlul de „Cetățean de onoare".

Miercuri, 26 iunie. A participat, în Piața Mare din Sibiu, la manifestările prilejuite de sărbătorirea Zilei Drapelului. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Joi, 27 – sâmbătă, 29 iunie. Cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, Î.P.S. Sa a participat la manifestările prilejuite de hramul Catedralei mitropolitane din localitatea Silistra, din Mitropolia de Durostorum (Bulgaria). Vineri seara, a asistat la slujba Vecerniei din Biserica „Sf. Dumitru" din localitatea Kalipetrovo. Sâmbătă, în ziua hramului, a slujit Sfânta Liturghie împreună cu Î.P.S. Ambrozie, Mitropolit de Durostor, P.S. Nicodim, Episcop de Edineț și Briceni, P.S. Paisie, Episcop de Gorlice (Biserica Ortodoxă din Polonia), P.S. Episcop Boris, starețul Mănăstirii Bacikovo – Bulgaria, P.S. Damian, Episcop de Fastov, vicar al Mitropoliei Kievului, și un sobor de preoți și diaconi, adresând celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Duminică, 30 iunie. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat un cuvânt de învățătură credincioșilor prezenți la hramul „Soborul Sfinților Apostoli" al Schitului Bran, jud. Brașov.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

Personalitatea Sfinților Împărați CONSTANTIN ȘI ELENA oglindită în opera Sfântului Ierarh Andrei Șaguna

Pr. Prof. Dr.
MIRCEA PĂCURARIU

În Transilvania cultul Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena era tot atât de puţin dezvoltat ca şi în ţările româneşti extracarpatice. De pildă, „Sinodul" de preoţi şi mireni convocat de mitropolitul Dosoftei la Bălgrad, la 4 iulie 1627, stabilea şi numărul sărbătorilor de peste an, între care şi ziua de 21 mai[1]. Tot în Transilvania circula un *„Cântec al lui Constantin împărat"*, după cum rezultă dintr-un manuscris (miscelaneu) din satul Cuzap, jud. Bihor, de la mijlocul secolului al XVIII-lea[2]. În mai multe volume de predici tipărite de cărturari transilvăneni şi bănăţeni spre sfârşitul secolului al XVIII-lea şi prima jumătate a celui următor apar şi predici la sărbătoarea Sfinţilor Împăraţi.

Primul mare predicator în Biserica Transilvaniei a fost Sf. Ierarh *Andrei Şaguna* de la Sibiu (1846-1873). Se ştie că în anul 1855 a reeditat în tipografia sa „diecezană" *Chiriacodromionul la duminici* al arhiepiscopului Nichifor Theotochis, după traducerea călugărilor nemţeni Gherontie şi Grigorie Dascălul, viitorul sfânt mitropolit al Ţării Româneşti (probabil după ediţia de la Iaşi din 1840-1841). În această ediţie sibiană a Chiriacodromionului, Şaguna a inclus şi 26 de predici proprii, cu titlul: *Adaos de cuvântări bisericeşti pentru sărbătorile domneşti de peste an*, cu 134 de pagini[3]. Între acestea se numără şi un „Cuvânt la sărbătoarea Sfinţilor marilor împăraţi şi întocmai cu apostolii Constantin şi Elena". Merită să fie reţinut şi faptul că Şaguna a editat, tot în „tipografia diecezană", patru cuvântări din *Adaosul* său sub titlul *Predigkten* (48 p.), şi anume: predicile la Sf. Gheorghe, la Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena, la Buna Vestire şi la Înălţarea Domnului. Izvoarele folosite de Şaguna la întocmirea predicilor sale erau Sfânta Scriptură, iar în cazul sărbătorilor închinate sfinţilor – sinaxarul zilei respective din Mineiele tipărite de el însuşi între anii 1853 şi 1856[4].

Predica lui Andrei Şaguna pentru ziua de 21 mai se intitula „Cuvânt la sărbătoarea Sfinţilor marilor împăraţi şi întocmai cu apostolii Constantin şi Elena", având subtitlul „Despre biruinţa Bisericii creştine asupra păgânismului". Pornind de la cuvintele Mântuitorului: „Nu te teme turmă mică, pentru că bine a voit Tatăl vostru să vă dea vouă împărăţia" (Luca 12, 32), Sfântul Ierarh sibian îşi începe predica prezentând pe scurt propovăduirea Sfinţilor Apostoli, care „a adus în scurtă vreme mii de oameni la lumina cunoştinţei, atât din neam mare, cât şi din neam de rând". Această „râvnă" a lor a dus însă şi la dezlănţuirea „goanelor şi feluritelor chinuri asupra creştinilor de către slujitorii de idoli", care au durat aproape trei sute de ani. Şi cu toate acestea, Biserica lui Hristos a supravieţuit, încât, în opinia lui Şaguna, creştinii erau aproape la egalitate numerică cu închinătorii la idoli, ceea ce, evident, era exagerat. Şi totuşi Biserica nu avea „un împărat creştin care să ocrotească pe creştini în credinţa şi evlavia către Dumnezeu, care să scutească pe creştini de goanele cele silnice şi volnice ale acelor cari nu credeau în adevăratul Dumnezeu şi se închinau idolilor". Dar ziua mult aşteptată de creştini a venit prin Constantin, „împăratul Răsăritului şi al Apusului, şi Maica sa Elena". Andrei Şaguna îl prezintă apoi pe tatăl sfântului împărat „Constanţie" (Chlor), care l-ar fi crescut în credinţa creştină şi pe fiul său, căruia „îi era milă de creştinii cari se ucideau şi se munceau (erau chinuiţi, n.n.) de ceilalţi împăraţi păgâni". Ajungând împărat, în locul tatălui său, pe când se găsea „în ostrovul" (insula, n.n.) Britaniei, aflând că Maxentie a ajuns împărat al Romei cu sprijinul unor senatori, Constantin a pornit cu armata împotriva lui, după ce a poruncit să fie pus semnul crucii „pe toate armele, pe coifuri şi pe steaguri". Maxentie a fost înfrânt şi s-a înecat în Tibru, împreună cu mulţi dintre ostaşii săi. Şaguna mai menţionează că împăratul Constantin „a avut războaie şi cu cetatea Bizanţului şi cu goţii la râul Dunăre, însă şi din războaiele acestea a ieşit biruitor".

În opinia lui Şaguna, împăratul intenţiona să primească botezul după „învingerea vrăjmaşilor", dar o „lepră foarte cumplită" l-a ţinut mult timp la pat. Consemnează şi legenda cunoscută că „popii idolului Apollon" l-au sfătuit să se scalde în sânge de copii mici, dar a fost înduioşat de jalea mamelor acelor copii, încât a poruncit ca acei copii să fie redaţi mamelor lor. Drept aceea, împăratul a chemat la sine pe episcopul Silvestru al Romei (314-335), care l-a sfătuit să postească şi să se roage, să dea milostenie săracilor, să închidă „capiştile idoleşti" şi să interzică jertfirea la idoli, să-i elibereze pe creştinii închişi. Episcopul a cerut apoi preoţilor săi să postească şi să se roage ca să înceteze „goanele", iar „împăratul să primească legea creştinească". După şapte zile episcopul l-a vizitat din nou pe împărat, încredinţându-se că a împlinit canonul dat, fapt pentru care a început să-l pregătească pentru Sfântul Botez. „Şi aşa, botezându-se Constantin şi primind legea creştinească, s-a însănătoşit şi trupeşte, şi sufleteşte". Tot atunci s-a botezat şi împărăteasa Elena „şi mulţime de popor". Împăratul a dat apoi dispoziţii să se ridice o biserică închinată Mântuitorului Hristos chiar „în curţile sale împărăteşti".

În continuare, Sf. Ierarh Andrei menţiona pe scurt şi alte fapte petrecute în timpul împăratului Constantin: eliberarea ierarhilor şi a preoţilor din închisori, zidirea şi înfrumuseţarea unor biserici, instituirea cinstirii sfintei cruci etc. Sublinia şi rolul creştinismului în „îndreptarea năravurilor oamenilor", deschiderea de şcoli, dezvoltarea „măestriilor (meseriilor, n.n.)" şi a „negoaţelor". Şi el încheie: „Cu un cuvânt, Europa întreagă are de a mulţumi creştinătăţii starea sa cea înfloritoare şi strălucită de care se bucură astăzi şi cu care dânsa este azi model de cultură pentru celelalte părţi ale lumii". Adresându-se apoi ascultătorilor, ierarhul le atrăgea atenţia că „Biserica lui Hristos îşi prăznuieşte biruinţa asupra slujirii de idoli, (dar) nu uitaţi că biruinţa aceasta ne face şi pe noi părtaşi de bunătăţile acelea de care s-au învrednicit creştinii sub împăratul Constantin"[5].

Andrei Şaguna revine, într-o oarecare măsură, asupra Sfinţilor Împăraţi şi în „Cuvântul la sărbătoarea Înălţării Sfintei Cruci". În prima parte prezintă pe larg însemnătatea Sfintei Cruci pentru credincioşi. Reaminteşte cele spuse în predica din 21 mai, legată de botezul împăratului Constantin şi al mamei sale Elena, ca apoi să prezinte mai pe larg călătoria împărătesei la Ierusalim pentru aflarea locului în care se găsea Sfânta Cruce. Ea a poruncit să fie distrusă „capiştea idolească" zidită încă din timpul împăratului Adrian. Urmează istorisirea cunoscută cu aflarea celor trei cruci, dar şi un episod diferit de ceilalţi trei ierarhi români, şi anume că, pe când se întorceau de la locul descoperirii, au întâlnit un cortegiu funerar şi, punându-se pe mort crucea pe care a fost răstignit Mântuitorul, el ar fi înviat. „Patriarhul" Macarie s-a urcat apoi „pe un loc înalt", arătând crucea credincioşilor, care i s-au închinat şi au rostit cuvintele: „Doamne, miluieşte-ne". „Şi de atunci s-a început praznicul Înălţării cinstitei cruci a Domnului şi se ţine până în ziua de astăzi şi va rămânea în toate veacurile". Iar în partea finală a predicii îndeamnă din nou pe „evlavioşii creştini" să cinstească Sfânta Cruce[6].

*

Dacă în aceste două predici Sfântul Ierarh Andrei prezintă pe cei doi Sfinţi Împăraţi în forma unor panegirice, în schimb în lucrarea sa *Istoria Bisericii Ortodoxe răsăritene universale* (2 vol., Sibiu, 1860) el prezintă pe cei doi sfinţi împăraţi ca un istoric.

El a folosit istoriile bisericeşti din perioada patristică şi bizantină, precum şi *„Centuriile"* de la Magdeburg, iniţiate de teologul şi istoricul protestant Mathias Flacius Illyricus în lucrarea sa *„Eclesiastica historica"*, precum şi *Istoria bisericească* a arhiepiscopului Meletie al Atenei († 1714), în traducerea mitropolitului Veniamin Costachi, Istoriile unor teologi sârbi (Iovan Raici şi D. Medacovici), lucrările unor teologi şi istorici germani, austrieci şi maghiari[7].

În capitolul VI („veacul al patrulea"), în „tăierea" (capitolul, n.n.) I, § 172-177, Şaguna prezintă „Îndemnările împăratului Constantin pentru creştinare" (p. 192-198). El susţine că prin Pronia dumnezeiască împăratul a fost pregătit treptat pentru botez, inclusiv prin „filantropia" tatălui său faţă de creştini, precum şi prin „bunăvoinţa cea arătată lor" din partea mamei sale, Elena.

Războaiele pornite din partea unor popoare păgâne, dar şi anumite „boli epidemice" care apăreau la moartea unor împăraţi erau alte motive care l-au îndemnat pe Constantin să se încreştineze. Într-un alt paragraf (173) prezintă apariţia crucii pe cer, aşa cum era relatată de Eusebiu de Cezareea, cu dispoziţia de a se pune semnul crucii pe steaguri şi arme, fapt pentru care „au biruit pre Maxenţiu". În § 174, intitulat „Scutinţa creştinilor până la moarta lui Liţiniu", Şaguna scria că după înfrângerea lui Maxenţiu, împăratul Constantin „au prochiemat (proclamat, n.n.) libertatea bisericească şi libertatea creştinilor; apoi s-au dus la Mediolanum la nunta surorii sale, carele se măritase după Liţiniu şi acolo împreună au dat porunca ca atât bisericile, cât şi alte lucruri ţiitoare (care ţin, care depind, n.n.) de biserici să se dee îndărăpt creştinilor". Arată apoi că în 314 sau 318 Constantin a oprit pedeapsa cu răstignirea pe cruce, a interzis evreilor – sub pedeapsa cu moartea – de-a asupri pe conaţionalii lor care se încreştinau; a poruncit stăpânilor de slugi (sclavi) să-i socotească drept „fraţii săi"; a interzis să se ia „dajdia" de la biserici şi slujitorii lor; în anul 320 a dispus să se facă rugăciuni şi citiri din Sfânta Scriptură în curtea sa împărătească, precum şi în cele ale „curtenilor" lui şi „au demândat (poruncit, n.n.) ca toţi să serbeze zioa dumunecei cu creştinii, oprind judecăţile, târgurile şi orice lucruri lumeşti în zilele de dumineci; au poruncit tuturor să ţină sărbătoarea Paştilor creştine, iar oştirii sale au demândat a face rugăciuni în toate zilele". Toate acestea, continuă Şaguna, le-a făcut încă pe când trăia Liciniu, iar Constantin nu primise Sfântul Botez.

În § 175 prezintă „Scutinţa creştinilor după moartea lui Liţiniu" (p. 196-198). Şaguna menţiona faptul că împăratul Constantin a îndemnat, prin scrisori speciale, pe dregătorii şi cetăţenii Imperiului să vină la Hristos. În acelaşi timp zidea biserici şi da dispoziţii să fie dărâmate „capiştile idoleşti" ori le prefăcea în locaşuri de cult creştine. În sfârşit, scria că în anul 338 (!) a primit „sfinţenia tainei botezului", în suburbia Nicomidiei. Aceeaşi politică au urmat şi fiii săi, Constans, în Apus, şi Constanţiu, în Răsărit, dar şi alţi împăraţi, doar pomeniţi cu numele. Iar împăratul Teodosie cel Mare „au nimicit rămăşiţele idoloslujirei, închizând capiştele şi oprind intrarea în ele". În sfârşit, în § 177 şi 178 menţionează faptul că împăratul Constantin a fost preocupat şi de înfiinţarea de şcoli şi de biblioteci (în Constantinopol şi în Cezareea Palestinei). Constatăm că Şaguna nu pomeneşte nimic de convocarea Sinodului I Ecumenic şi de osândirea ereziei lui Arie. Lucrul este explicabil, pentru că la timpul respectiv nu avea prea multe informaţii istorice referitoare la perioada constantiniană. Oricum, la timpul său, deci acum un secol şi jumătate, Andrei Şaguna cunoştea multe evenimente istorice petrecute în primele secole creştine.

În concluzie, putem spune că aceşti sfinţi ierarhi români, doi din Moldova, unul din Ţara Românească şi altul din Transilvania, au cinstit după cuviinţă, prin scrisul sau predica lor, pe Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena.

---

[1] Timotei Cipariu, *Acte şi fragmente*, Blaj, 1855, p. 153-154; Ştefan Meteş, *Istoria Bisericii şi a vieţii religioase a românilor din Transilvania şi Ungaria*, ed. a II-a, Sibiu, 1935, p. 484.

[2] Cf. Florian Dudaş, *Manuscrise româneşti din bisericile Bihorului*, Oradea, 1986, p. 88.

[3] Au fost reeditate de Preotul Florea Mureşanu, sub titlul *Predici*, cu un studiu introductiv, Cluj, 1945, CX + 219 p., şi de Preotul Dorel Man, sub titlul *Cuvântări bisericeşti pentru sărbătorile domneşti*, Cluj-Napoca, 2003, 175 p.

[4] O analiză a predicilor lui Şaguna vezi în studiul introductiv al lui Florea Mureşanu la ediţia citată şi Mircea Păcurariu, *O viaţă închinată Bisericii şi Neamului: Sfântul Ierarh Andrei Şaguna*, Sibiu, 2012, p. 344-353, cu indicarea altor lucrări la n. 21.

[5] Am folosit ediţia Florea Mureşanu, p. 85-92, confruntată cu originalul din 1855.

[6] Andrei Şaguna, *Predici*, ed. Florea Mureşanu, p. 158-166, confruntată cu originalul.

[7] O prezentare a izvoarelor şi a cuprinsului vezi la Pavel Cherescu, *Andrei Şaguna – Istoria Bisericii Ortodoxe. Studiu comparativ*, în „Revista Teologică", an. 6 (78), 1996, p. 48-64.

Constantin cel Mare fondatorul noii capitale Constantinopol – Noua Romă

Sfântul Constantin, în calitate de singur împărat, de prim împărat creştin va fonda o nouă capitală a Imperiului, una care îi va purta numele, Constantinopol. Noua capitală a fost întemeiată pe locul anticului oraş Byzantion – el însuşi o colonie a Megarei –, aflat pe malul vestic al Bosforului, puternicele argumente în favoarea unei asemenea mutări fiind, nu în ultimul rând, cele de natură strategică şi economică. În acest sens, Constantin cel Mare avea în vizor frontierele Imperiului Roman cele mai ameninţate – Dunărea şi Eufratul.

De altfel, peninsula stâncoasă care înaintează în Bosfor a fost văzută de împărat, pe bună dreptate, ca având o importanţă geopolitică de primă mână. Situat simbolic pe linia ce separă Europa de Asia, oraşul controlează intinerariul terestru dinspre Europa Centrală, prin Balcani, spre Asia Mică şi Orientul Mijlociu, la care se adaugă accesul maritim între ţărmurile din sudul Rusiei şi Mediterana, trecând prin Marea Neagră. Alexandru cel Mare şi cruciaţii au trecut pe aici, din vest spre est, iar Xerxes şi primii sultani otomani au trecut şi ei, dar în sens opus.

Inaugurarea oficială, precum şi instalarea demnitarilor imperiali a avut loc la 11 mai 330, însă lucrările de construcţie s-au prelungit până în anul 336, cu alte cuvinte, cu un an înainte de trecerea la Domnul a Sfântului împărat Constantin cel Mare. În acei ani oraşul a devenit un şantier imens, Constantin în persoană trasând aliniamentul noilor ziduri de apărare, care se întindeau, ca un arc de cerc, de la Marea Marmara la golful Cornul de Aur. În plus, Constantinopol a fost ornamentat şi înfrumuseţat de numeroase opere de artă alese şi aduse din toate provinciile Imperiului. Lui Constantin cel Mare îi sunt atribuite paisprezece biserici, şapte arcuri de trimf, paisprezece palate cu diverse utilizări şi opt terme (băi publice). Tot el a început construcţia Marelui Palat imperial, mărit şi reconstruit succesiv între secolele al IV-lea şi al X-lea.

Cu şase ani în urmă, Bizanţul nu era decât un orăşel grecesc ca atâtea altele. Acum, reconstruit şi rebotezat, el era *Noua Romă,* aceasta fiind, de altfel, noua denumire oficială deja gravată pe unul din stâlpii Curiei recent construite. În vechea Romă, bineînţeles că cetăţenii îşi păstrau vechile privilegii, comerţul era acelaşi, portul Ostia rămânând deosebit de activ. Numai că din anul 326 Constantin cel Mare a decis să deturneze grâul provenit din Egipt, care mergea către Roma, înspre Constantinopol. Mai târziu, în 332, el va asigura necesarul de grâu în mod gratuit locuitorilor noii capitale, nu ca o măsură de asistenţă publică, ci ca pe o consacrare a unor drepturi de care se bucurau învingătorii lumii. În anul 334 arhitecţii şi artizanii sunt exceptaţi de la un anumit număr de îndatoriri, la care se va adăuga gratuitatea pâinii. Cu scopul de a putea supraveghea elitele, Constantin le cere marilor proprietari funciari din Asia Mică să-şi ridice câte o locuinţă în Noua Romă. În plus, încep să vină în zonă un număr de familii senatoriale din vechea Romă, ori unele posesoare de mari domenii în Tracia, Bythinia ori Pont. Aceste măsuri au continuat sub urmaşii la tron ai lui Constantin, când migrarea a căpătat un caracter spontan şi când nuclee ale noilor cartiere se vor înfiinţa în suburbii.

Constantin cel Mare şi-a dorit fondarea unei capitale într-un loc îndepărtat de aristocraţia romană, rămasă credincioasă păgânismului şi tradiţiilor italice străbune, însă a dorit să acorde noului oraş aceleaşi drepturi şi privilegii pe care le avea şi cetatea de pe malurile Tibrului. Este şi motivul pentru care monarhul a dispus acordarea acelui *jus Italicum*, în conformitate cu care teritorul în discuţie era scutit de impozite. De altfel, *Noua Romă* era, până la un punct, o copie a celei vechi, căci a fost ridicată tot pe şapte coline, iar zona urbană respectivă a fost divizată în paisprezece regiuni administrative.

Constantinopolul – *Noua Romă* – va poseda şi o Universitate pe a cărei profesori îi numea însuşi împăratul. După prima lege dată aici de Constantin cel Mare, în 16 iulie 330, aproape toate legile date de el vor fi promulgate în Constantinopol, oraşul care va rămâne pentru mai bine de un mileniu (330-1453) capitala unui Imperiu care va deveni creştin.

Dr. Constantin ITTU,
cercetător Muzeul Naţional Brukenthal

CONSTANTIN CEL MARE
şi Biserica Sfântului Mormânt din Ierusalim – preliminarii

În „Istoria filosofiei bizantine", profesorul Nikolaos Matsoukas atrăgea atenţia asupra pericolului de a împărţi istoria şi realitatea culturală bizantină în teologico-bisericească şi profană-lumească sau în necreştină şi creştină. În cazul culturii bizantine, spunea el, este vorba de un singur climat cultural, cu o varietate de tendinţe[1]. În perioada pe care o parcurgem există tendinţa separaţiei între lumesc şi creştinesc nu doar în cercetarea istorică, ci şi în celelalte elemente care definesc societatea.

Împărţirea îndelungatului parcurs al culturii bizantine, precum şi a fiecărei realităţi istorice, în perioade închise, pe secole, este în principiu convenţională, metodologică şi ajutătoare. Viaţa şi cultura nu au secţiuni ermetice şi nici perioade delimitate strict, adică să înceteze brusc o perioadă şi să înceapă alta[2].

Apariţia pe scena istoriei a unui personaj de talia împăratului Constantin cel Mare poate fi înţeleasă ca binecuvântarea pe care Dumnezeu a trimis-o comunităţii creştine ce nu înceta să se dezvolte, deşi atacurile aduse noii religii nu se terminaseră. Cu toate acestea, personalitatea sa rămâne în mare măsură o enigmă.

Este interesant de reprodus unul dintre portretele pe care i le face Simon Montefiore în cartea „Ierusalim – Biografia unui oraş", portret ce poate fi contestat de cei care îi văd doar „aura" de sfinţenie pe care i-au adus-o nu doar timpul, ci şi faptele. „Constantin era un soldat necizelat, un vizionar sfânt, un autocrat sângeros şi un histrion politic, care şi-a făcut loc cu tăişul sabiei spre putere, dar, odată ajuns în vârful ierarhiei sociale, a avut în minte crearea unui imperiu unit sub o singură religie şi un singur împărat. Era un ghem de contradicţii – avea ceafă de taur, nas acvilin şi o paranoia care răbufnea adesea făcându-l să ucidă pe neaşteptate apropiaţi şi rude. Avea părul lung lăsat pe umeri, purta brăţări ţipătoare şi veşminte lungi împodobite cu pietre preţioase şi se dădea în vânt după ceremoniile fastuoase ale puterii, dezbaterile între filosofi şi episcopi, frumuseţea arhitectonică şi cutezanţa religioasă. Nimeni nu ştie de ce a îmbrăţişat creştinismul în acel moment, deşi, la fel ca mulţi alţi bărbaţi care cred orbeşte în propriile forţe, îşi adora mama, pe Elena, care a fost una din primii convertiţi. Dacă la nivel personal convertirea lui a fost la fel de spectaculoasă ca a lui Pavel pe drumul Damascului, la cel politic adoptarea de către Constantin a creştinismului s-a petrecut treptat"[3].

Nimeni nu se aşteaptă ca el să fi fost un creştin „perfect", în sensul de a fi respectat imediat toate prescripţiile noii religii, pentru că imperiul pe care îl conducea era eminamente păgân. Deşi convertirea lui este privită de majoritatea cercetătorilor ca fiind neaşteptată, ea pare a fi avut loc după o lungă perioadă de pregătire. Semnul miraculos al crucii, apărut în înaltul cerului, împreună cu cuvintele de îmbărbătare vor fi reprezentat momentul de maximă revelaţie a propriei apartenenţe la Dumnezeul şi sistemul doctrinar creştin, deşi multă vreme după aceea, va fi încercat să înţeleagă mai bine ce i s-a întâmplat[4].

Cu Constantin cel Mare începe nu doar toleranţa, ci şi simpatia faţă de creştinism. Cu tot scepticismul legat de autenticitatea convertirii sale, Constantin a desfăşurat o politică ce favoriza religia creştină, atât prin iniţiative şi intervenţii directe în favoarea ei, cât şi prin spiritul creştin al unei mari părţi din noua legislaţie. Această politică s-a accentuat după victoria definitivă asupra lui Licinius. Constantin a construit biserici noi, le-a făcut donaţii, i-a scutit pe clerici de „munera" publice, a instituit un for eclesial cu atribuţii juridice, a adoptat simboluri religioase pe placul religiei creştine, a recunoscut dreptul bisericilor de a primi bunuri prin testament, a introdus odihna festivă de duminica. Odată cu Constantin s-a creat un raport nou între stat şi Biserică, ce va cunoaşte multe dezvoltări ulterioare. Aşa-numita „eră constantiniană" îşi afla cea mai fericită expresie în prerogativa specială pe care şi-o arogă Constantin de a fi „episcopul celor din afară", adică un fel de tutore suprem al intereselor materiale şi spirituale ale supuşilor, în toate chestiunile care nu intră în competenţa strictă a ierarhiei bisericeşti[5].

În timpul domniei lui Constantin, creştinismul a primit permisiunea oficială de a exista şi de a se dezvolta, pentru că împăratul se pare că a înţeles că în viitor creştinismul ar putea fi elementul principal de unificare a raselor Imperiului. El dorea să consolideze unitatea Imperiului printr-o unitate a Bisericii[6].

Constantin nu s-a slujit de chestiunea religioasă ca de o unealtă pur şi simplu politică, ci a avut şi motivaţii religioase autentice, alimentate de educaţia din familie şi de atitudinea tolerantă a tatălui său, Constantius Chlorus. De aceea, cercetătorii preferă să nu mai vorbească despre „convertire" (ca urmare a viziunii de la Podul Milvius), ci despre o evoluţie religioasă şi să atribuie o importanţă deosebită trecerii de la ideologia tetrarhică şi de la cultul lui Jupiter şi al lui Hercule, aflat în legătură cu ea, la cultul monoteist al Soarelui – Apollo.

Această „evoluţie religioasă" este susţinută oarecum de convertirea efectivă (prin Botez) doar în anul morţii sale, ştiut fiind că pe toată durata domniei sale Constantin a rămas „pontifex maximus", el nu a numit niciodată duminica decât, „ziua soarelui"; iar „soarele neînvins" (sol invictus) în acea perioadă, era considerat zeul persan Mithra, al cărui cult se răspândise în tot Imperiul, atât în Răsărit cât şi în Apus. Uneori, acest cult al soarelui era un rival serios creştinismului. Este cert că împăratul Constantin era un susţinător al cultului soarelui. O astfel de evlavie era ereditară în familia sa. După toate probabilităţile, Apollo era al său Sol invictus[7].

S-a speculat mult pe seama întârzierii botezului, cu toate că în primele veacuri creştine, botezul înainte de moarte nu era un lucru extrem de neobişnuit. Aceasta pentru că la începutul creştinismului exista credinţa că păcatele de după botez nu pot fi iertate decât o singură dată, aşa cum şi pedepsele nu pot fi aplicate de două ori. Prin urmare, mulţi oameni întârziau botezul în chip voit până aproape de moarte pentru a fi siguri că le vor fi iertate toate greşelile şi se vor putea îndrepta către rai[8]. Ar fi important să-l vedem pe Constantin şi prin prisma acestei realităţi.

---

[1] Nikolaos Matsoukas, *Istoria filosofiei bizantine,* Editura Bizantină, Bucureşti, p. 77.

[2] *Ibidem,* p. 78.

[3] Simon Sebag Montefiore, *Ierusalim – Biografia unui oraş*, Editura Trei, Bucureşti, 2012, p. 155.

[4] Pr. Prof. Univ. Dr. Nicu Dumitraşcu, *Împăratul Constantin cel Mare şi Sinodul I Ecumenic de la Niceea (325),* în *In memoriam Liviu Borcea (1936-2006), dascăl şi istoric*, Ed. Univ. din Oradea, 2011, p. 67.

[5] Vezi pe larg Giovanni Filoramo, *Istoria Religiilor. Il Iudaismul şi creştinismul,* trad. de Cornelia Dumitru, Editura Polirom, Iaşi, 2008, p. 209-210; vezi şi Steven Runciman, *Teocraţia bizantină*, Ed. Nemira, 2012, p. 47-69.

[6] Vezi ideea dezbătută în excelenta lucrare a lui A.A. Vasiliev, *Istoria Imperiului Bizantin,* Polirom, Iaşi, 2010, în special capitolul *Imperiul din timpul lui Constantin cel Mare până la Justinian*, p. 89-119.

[7] *Ibidem,* p. 94; vezi şi lucrarea lui J. Burckhardt, *Die Zeit Constantin's des Grossen*, Leipzig, E.A. Seemann, 1853, apud A.A. Vasiliev, *op. cit.*, p. 92.

[8] vezi ideea la Pr. Prof Dr. Nicu Dumitraşcu, *op. cit.*, p. 60. Această viziune apare consemnată în „Păstorul lui Herma": „Dacă cineva, fiind ispitit de diavol, păcătuieşte după acea sfântă şi mare chemare (a botezului, n.n.), acela mai poate face pocăinţă o singură dată; dar dacă păcătuieşte mereu şi se pocăieşte, unui om ca acesta pocăinţa nu îi este de nici un folos; cu greu va dobândi viaţa". Herma, *Păstorul*, Porunca a IV-a, în „Părinţi şi Scriitori bisericeşti", vol. I, Bucureşti, 1974, p. 251.

Pr. Dr. Cristian MUNTEAN

RESTITUIRI

TELEGRAFUL ROMAN.

ANDREIU ŞAGUNA EPISCOP DE MARISA.

TEZAUR de informaţii punctual-locale, dar mai mult pentru tabloul nivelului de evoluţie a societăţii româneşti, *Telegraful Roman* ne mai rezervă încă multe surprize, nu arareori deosebit de semnificative, şi plăcute, care nu mai pot rămâne, nu mai trebuie să rămână doar în paginile sale, pentru cititorii avizaţi parcă *atinse de sacralitate*.

Anul 1857 este anul în care Andrei Şaguna a înregistrat mai multe succese, pe potriva strădaniilor sale, care, de-a lungul unui deceniu de păstorire (vicareş şi apoi episcop), s-au cumulat şi au început să-şi dea roadele. Îl ilustrăm aici cu două imagini mai speciale, asociate unor momente speciale de la sfârşitul anului.

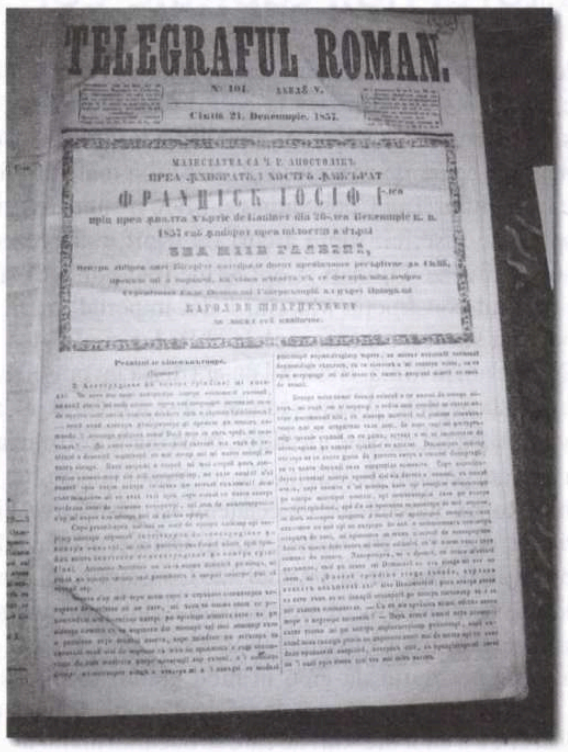
TELEGRAFUL ROMAN.

Nr. 101. ANUL V.

Cluiŭ 21. Decemvrie. 1857.

MAIESTATEA-SA Ş. I. APOSTOLICĂ

PREA-ÎNĂLŢATUL NOSTRU AUGUSTAT

ФРАНЦИСК ІОСИФ Iмо

spre prea gratia Sa apte de Gaulier din 26-lea Decemvrie L. n. 1857 sub gandiport spre intaritu a dispă

UNA MAIM PAGERE,

Transliterare

În impresionanta efervescenţă a momentului, ca la un început de *deceniu liberal* – comparativ cu cel anterior, *al absolutismului* – primul număr al anului 1862 are un manifest caracter retrospectiv şi prospective, deopotrivă.

Nr. 1, din 4 ianuarie
Întâia ziuă a anului 1862.

TELEGRAFUL ROMAN.

Nº 1. ANUL X.

Cluiŭ. 4. Ianuarie. 1862.

Poate fi, că cetitoriĭ nostriĭ vorŭ aştepta, ca să întimpine în Numărul 1. alŭ Jurnanuluĭ nostru unŭ **Antorismosŭ** alŭ doilea, care să le desluşească în cipŭ compărativŭ evenimentele anilorŭ trecuţi cu cele ale anuluĭ trecutŭ 1861, şi apoĭ să afle acolo şi o profeţie despre cele ce se borŭ întămpla în decurgerea anului noŭ 1862, ca aşa Telegrafulŭ românŭ să se justifice înaintea Publiculuĭ săŭ ca unŭ organŭ naţionalŭ, ce pricepe problema sa.

Într'adevărŭ la întâia privire s'arŭ vedé, că Publiculŭ are totŭ dreptulŭ a pretinde unŭ ce asemene dela Redacţie; însă de vomŭ lua lucrulŭ maĭ seriosŭ, vomŭ afla, că unŭ Antorismosŭ pe terenulŭ politicŭ arŭ fi astăzĭ unŭ lucru fără scopŭ, şi inposibilŭ. (...).

Publiculŭ maĭ aşteaptă dela Redacţia Telegrafuluĭ românŭ şi profeţiĭ. E bine; însă noĭ întrebămŭ: (...) când e vorba de multŭ timpŭ despre convocarea Dietei transilvane, şi totŭ nu se convoacă; când Universitatea săsească tractează întrebarea teritoriale, dar fără sporiŭ; când trebile noastre naţionale, bisericeştĭ, şi şcolare saŭ începutŭ a se tracta şi în anulŭ noŭ tocmaĭ ca şi în anulŭ veciŭ; când se lucră şi se decide de noĭ fără noi şi astăzi ca şi mai nainte; când limba — piatra aceasta a scandaleĭ pentru mulţi — când limba, zicem, se scoate din municipiĭ ca şi maĭ nainte prelângă toată egala îndreptăţire constituţionale; când încă şi astăzi vreaŭ uniĭ să şăvârşească cununiele mestecate pe baza legalităţiĭ antimarţiale spre dovedirea frăţietpţiĭ; (...) când *Oft deutfche Poft* spune Guverniuluĭ imperialŭ, ce cualităţĭ să aibă acelŭ Arhiereŭ, carele va şadea în scaunul dela Carloveţŭ, adăogând, că alegerea acestuĭ Arhiereŭ este aşa ponderoasă în dimensiune maĭ mică, ca şi cea a Papeĭ din Roma în dimensiune mare; când *Dft deutfche Poft* indigigitează Guvernuluĭ imperial modulŭ cum pre Biserica ortodocsă din Austria să o facă rivală a aceleĭ din Rusia ear despre Romăniĭ ortodocşi, cariĭ de treĭorĭ cântŭ maĭnumăroşĭ în Austria decât Sărbiĭ, nu scrie nicĭ o iotă, ca cum eĭ sar afla în starea ticnită cu Biserica lor.

Ce zicĭ bunule cetitoriŭ la toate aceste ? Aşteptaveĭ unŭ Antorismosŭ, saŭ profeţie despre cele ce se vor întămpla cu noĭ pe terenulŭ naţionalŭ, bisericescŭ, şi politicŭ în anulŭ 1862 ? (...) saŭ veĭ aştepta, ca noĭ sîţi spunem cu lunile înainte deslegarea întrebăreĭ teritoriale, ce este astăzĭ pe masa cea verde a Universităţiĭ săseştĭ? saŭ sîţĭ spunemŭ, că sărbiĭ laolaltă cu romăniĭ vorŭ căpăta congresŭ naţionalŭ sărbescŭ pe baza legalităţiĭ antimarţiale spre alegerea Pontificeluĭ sărbescŭ, carele să fie Glava şi romănilorŭ ortodocşĭ ?

Totŭ, ce putemŭ săţĭ spunemŭ Domnulŭ meŭ ! nu ca Jurnalistŭ, nicĭ ca Profetŭ, ci simplu ca unŭ românŭ este aceea, că numaĭ renegaţĭ şi miserabilĭ, vorŭ lua parte la acelŭ congresŭ, unde Glava Arhiereilerŭ sărbeştĭ se alege după măsurĭ politice antimarţiale, ear romăniĭ ceĭ de omenie se vorŭ aduna în acelŭ congresŭ, unde Capulŭ Arhiereilor romănĭ are de ase alege după canoanele bisericeşti; şi în sfârşitŭ încă atâta îţĭ spunemŭ: că totŭ românulŭ va fi cu răbdare de a vede, cum se desvoltă caracterul anului 1862; cum vorŭ manevra bărbaţiĭ de Statŭ cu naţiunele, ce cunoştinţă a prezentuluĭ şi a porunceĭ luĭ vorŭ desvolta, şi pe cîr se vorŭ înprieteni cu cerinţele prezentuluĭ spre binele obştescŭ (...)".

În modul cel mai firesc, în acest al doilea deceniu de apariţie a *Telegrafului Român,* deci după acumularea unei experienţe publicistice reale, ziarul a pătruns tot mai vizibil şi cu efecte pozitive în viaţa întregului neam românesc, şi nu numai. Reuşitele sale se datorau însă, definitoriu, şi complexităţii problemelor politice zonale, naţionale şi locale pe care le trăia tot spaţiul european. Teoretic, şi în plan particular, subiectele tratate sunt, toate, de acelaşi interes, pentru un anume grup sau pentru un moment. Discuţiile-disputele provocate de noile stări pe care le urmărea Adunarea *Universităţii săseşti*, de care era legată chestiunea *dotaţiunii preoţilor,* sunt la fel de importante ca donaţiile pentru edificarea de şcoli şi biserici (vezi la Turda), ca şi bătălia pentru noua organizarea administrativă a Transilvaniei, ori informaţiile despre mişcările ţărăneşti şi proiectata reformă agrară din Principatele Unite etc., etc.

Ana GRAMA & Liliana OPRESCU

ECUMENICA

În perioada 3-8 iulie 2013 a avut loc la Budapesta cea de-a paisprezecea Adunare generală a Conferinţei Bisericilor Europene (CEC), având ca temă versetul din Fapte 22, 16: „Şi acum de ce zăboveşti?". Au participat în jur de 500 de delegaţi reprezentând Bisericile membre CEC, oaspeţi reprezentând diferite organizaţii ecumenice, jurnalişti, oficiali ai autorităţilor locale şi centrale ungare etc. Principala sarcină a acestei Adunări generale a fost revizuirea constituţiei CEC. Un proiect de constituţie formulat de un grup de revizuire format în urma unei decizii a celei de-a treisprezecea Adunări generale a CEC de la Lyon (15-21 iulie 2009) a fost discutat paragraf cu paragraf, delegaţii putând propune amendamente la fiecare articol. Discuţiile au fost uneori tensionate, intenţia fiind de a avea o constituţie bine formulată care să scoată CEC din criza în care se află. Pentru tradiţia ortodoxă a fost importantă consemnarea în noua constituţie CEC a faptului că Bisericile Ortodoxe (Orientale şi Răsăritene) vor fi reprezentate cu cel puţin 25% în toate structurile CEC. De asemenea, s-a decis ca, cel târziu până în decembrie 2015, sediul central al CEC să fie mutat din Geneva, Elveţia, la Bruxelles, Belgia.

În mesajul final al Adunării au fost cuprinse referinţe cu privire la criza economică din Europa: „Populaţia Europei se confruntă cu situaţii de disperare şi lipsă de nădejde, iar milioane de tineri de pe întregul continent se străduiesc să găsească un loc potrivit în societate. Cu smerenie şi angajament creştin noi căutăm să promovăm vocea celor săraci şi oprimaţi, vocea celor care încă aşteaptă o acţiune decisivă care să se ocupe de nevoile lor şi de nevoia lor de un viitor mai bun". De asemenea, a fost reafirmată dorinţa Bisericilor membre CEC de a primi migranţi care caută refugiu în Europa, văzând în continentul nostru un loc unde drepturile omului sunt respectate, şi s-a reafirmat sprijinul pentru Orientul Mijlociu: „Reafirmăm angajamentul nostru creştin de a-i primi pe străini şi de a le oferi ospitalitate şi adăpost celor aflaţi în nevoie. Scopul nostru este de a întări mărturia creştină într-o Europă secularizată... Ne rugăm în acest timp mai ales pentru fraţii şi surorile noastre şi pentru toţi oamenii din Orientul Mijlociu". Cu privire la misiunea viitoare a CEC şi la tema Adunării din Budapesta, mesajul Adunării generale cuprinde următoarea afirmaţie finală: „Întrebarea «Şi acum de ce zăboveşti?» primeşte propriul răspuns în cartea Faptele Apostolilor prin imperativul «Sculându-te, botează-te şi spală-ţi păcatele, chemând numele Lui»" (al lui Dumnezeu). Este un imperativ ca atare, de a nu mai aştepta, ci de a merge şi a culege roadele Duhului aici şi acum. Plecând din Budapesta, noi părăsim ideea de aşteptare ca timp al disperării şi al ezitării. Ducem cu noi duhul transformării şi mergem cu nădejde pentru înnoirea vieţii noastre spirituale, a itinerariului nostru ecumenic, a angajamentului nostru spre unitate vizibilă, a ethosului nostru, a politicii noastre şi a întregii creaţii. În toate acestea noi nu suntem inspiraţi de noi înşine, ci de Duhul lui Hristos care spune «Iată, noi le facem pe toate»" (Apocalipsa 21, 5).

Adunarea generală CEC de la Budapesta a adoptat mai multe declaraţii-apel cu privire la: Europa în vremuri de criză economică şi financiară, Tinerii în Europa, Minoritatea rromă în Europa, Responsabilitatea de a proteja refugiaţii din Europa, Orientul Mijlociu şi Africa de Nord (în special situaţia din Siria şi Egipt), Libertatea de exprimare, Libertatea religioasă şi de credinţă. Cu privire la situaţia din Siria, declaraţia-apel exprimă îngrijorarea Bisericilor europene cu privire la escaladarea conflictului din Siria şi cere celor care i-au răpit pe mitropoliţii ortodocşi de Alep să elibereze imediat: „Apelăm la cei care-i posedă pe Înaltpreasfinţia Sa Mitropolitul Yohanna Ibrahim de Alep din Patriarhia Ortodoxă Siriană a Antiohiei şi pe Înaltpreasfinţia Sa Mitropolitul Boulos Yazigi de Alep şi Alexandretta, din Patriarhia Rum-Ortodoxă a Antiohiei să-i elibereze imediat. La fel ca toţi clericii, ei sunt mesageri ai păcii şi ostenitori pentru binele tuturor oamenilor. A-i ţine departe de credincioşii lor este un păcat împotriva umanităţii".

CEC este o organizaţie ecumenică europeană fondată în 1959, cuprinzând 125 de Biserici membre de tradiţie: ortodoxă, lutherană, reformată, anglicană, veche-catolică etc. Biserica Ortodoxă Română este membră fondatoare a CEC şi a fost reprezentată la Adunarea generală de la Budapesta de o delegaţie condusă de Înaltpreasfinţia Sa Iosif, Arhiepiscop Ortodox Român al Europei Occidentale şi Mitropolit Ortodox Român al Europei Occidentale şi Meridionale.

Rubrică realizată de
Pr. Lect. Dr. Daniel BUDA, Sibiu/Geneva

Boala psihică – o abordare contemporană

Ca preot de caritate într-un spital ce tratează afecţiuni psihiatrice am venit în întâmpinarea a diverse categorii de bolnavi, fiecare unici prin suferinţa lor, dar legaţi prin neputinţa comună de a-şi explica rolul de ţintă a bolii: De ce eu?

E important să înţelegem cum funcţionează boala psihică? Care ar fi folosul?

Consider că e vital să aprofundăm mecanismele acestei boli în secolul în care trăim, deoarece numeroase studii psihologice şi psihiatrice actuale trag un puternic semnal de alarmă asupra faptului că incidenţa bolii psihice este foarte frecventă în rândul tuturor categoriilor de vârstă, inclusiv în rândul copiilor. Boala psihică vine din urmă, prinzând tot mai mult teren, fiind a doua în lume, după bolile cardiovasculare.

Cum s-a ajuns aici? De ce se îmbolnăvesc oamenii, psihic, azi mai repede ca oricând în istorie? Dacă putem să deslușim cauzele reale ce duc la îmbolnăvirea psihică, cu siguranţă putem să ajungem şi la soluţii.

Cauza principală a oricărei îmbolnăviri o reprezintă lipsa legăturii omului cu Dumnezeu. Vedem astfel că fără Dumnezeu omul îşi pierde centrul spiritual al vieţii sale şi ajunge să se împotrivească firii sale naturale. Omul se luptă cu el însuşi ca şi cu propriul duşman (Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Scurtă tâlcuire a rugăciunii Tatăl nostru*, în *Filocalia*, vol. II, ediţia a II a, traducere din greceşte, introducere şi note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999, p. 271). De aceea Sfinţii Părinţi identifică această stare de automutilare a fiinţei o adevărată nebunie.

Ava Dorotei, comparând starea de echilibru psiho-somatic a omului înainte de păcat cu starea de alegere a păcatului, scrie tranşant: „De unde am venit la toate necazurile acestea? De ce am căzut în toată starea aceasta vrednică de plâns? Nu din pricina mândriei noastre?… Dar de unde? Nu a fost zidit omul întru toată desfătarea, întru toată bucuria, întru toată odihna, întru toată slava? Nu era în rai? I s-a poruncit: Să nu faci aceasta! Şi a făcut. Vezi mândria? Vezi tăria cerbicei? Vezi nesupunerea? De aceea, Dumnezeu văzând această nerușinare, zice: „Acesta e nebun, acesta nu ştie să se bucure.” (Ava Dorotei, *Diferite învăţături de suflet folositoare. Despre lepădare*, în *Filocalia*, vol. IX, I, 8, traducere, introducere şi note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1980, p. 483-484).

Dacă lipsa comuniunii cu Dumnezeu reprezintă cauza omniprezentă în orice boală, o cauză particulară a îmbolnăvirii psihice o reprezintă lipsa de disciplină a vieţii. Această lipsă de disciplină este întâlnită atât la nivel biologic, în ce priveşte satisfacerea afectelor, cât şi la nivel psihologic printr-o defectuoasă confruntare cu provocările vieţii. Am în vedere aici proasta gestionare a conflictelor, în sensul că multe persoane nu iau în calcul cauzele care au generat starea conflictuală, nu caută soluţii, ci se mulţumesc să problematizeze. Perpetua problematizare şi găsire a

vinovaţilor nu aduc rezolvarea conflictelor, ci dimpotrivă le adâncesc, creând stări psihologice patologice.

De asemenea, frecvent, omul ajuns într-un impas de orice natură nu caută ajutorul lui Dumnezeu şi, implicit,

(continuare în p. 8)

Pr. Dr. Ioan Ciprian CÂNDEA,
Spitalul de Psihiatrie „Dr. Gheorghe Preda”, Sibiu

În căutarea unui pământ al făgăduinţei

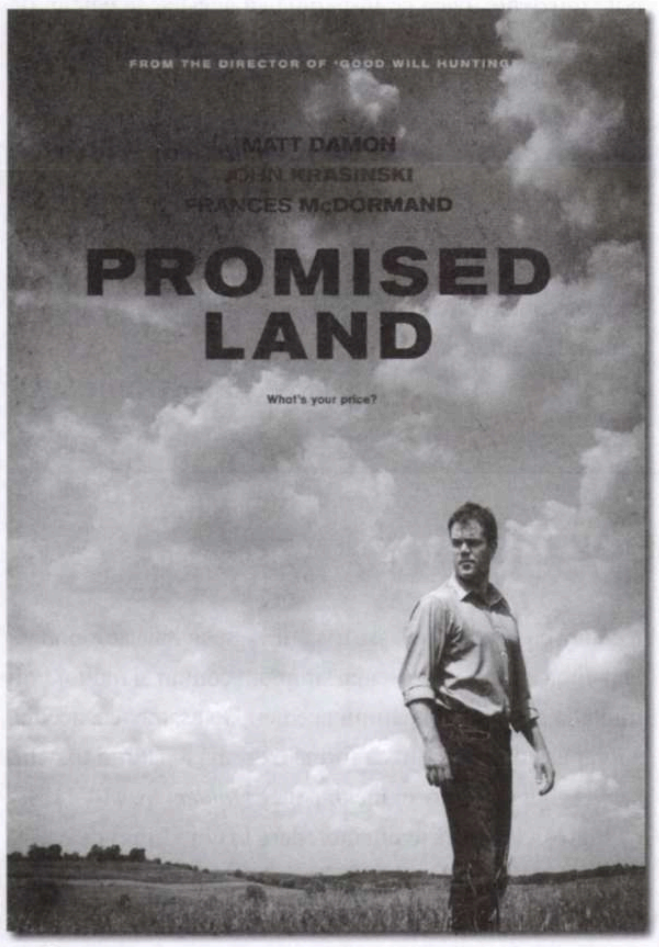

Începutul acestui an a adus pe marile ecrane din România un film care devine pe zi ce trece mai actual, şi anume: *Promised Land* (*Tărâmul făgăduinţei* – 2012), câştigător al menţiunii speciale din partea juriului la Festivalul Internaţional de Film de la Berlin (2013). Eşecul proiectului Nabucco şi discursul politic autohton care insistă pe independenţa energetică a statului român readuc în discuţie problema exploatării gazelor de şist de către grupul american Chevron. Tocmai această chestiune constituie subiectul de fond al scenariului redactat de către John Krasinski şi Matt Damon, pornind de la textul lui Dave Eggers.

Filmul, regizat într-o manieră inconfundabilă de către Gus Van Sant, se concentrează pe evoluţia lăuntrică a lui Steve Butler (Matt Damon), un prădător corporatist al cărui loc de muncă îl face să aibă puternice mustrări de conştiinţă.

Omul nostru se pricepe să vândă şi, mai ales, să se vândă: să fie amabil, să se prezinte drept persoana potrivită şi motivată să vândă şi să facă acest lucru cu conştiinţa împăcată. Provenit dintr-un orăşel nimicit de recesiune, protagonistul, angajat de un colos energetic, are convingerea că întregul demers este perfect legitim: „Nu vând gaz natural, ci singura cale de a-şi reveni din situaţia lor […] Sunt un om bun […] Nu sunt un tip rău…”.

Poate ar trebui menţionat că acest film, cel puţin din punctul meu de vedere, nu are ca obiectiv să fie pro sau contra exploatării gazelor de şist prin fracţiunea hidraulică ori prin alte procedee mai mult sau mai puţin dăunătoare (pentru acest subiect le recomand amatorilor documentarele *GasLand* – 2010 şi *GasLand II* – 2013, în regia lui Josh Fox), ci se focalizează pe maniera în care personajul poate creşte şi îşi poate depăşi anumite limite morale. Argumentul cel mai evident şi omis în zecile de recenzii parcurse este scena din toaleta publică care deschide şi închide filmul, în mod analog scenelor folosite de către regizorul Taylor Hackford pentru a încadra ascensiunea halucinantă a lui Kevin Lomax în *The Devil's Advocate* (1997).

Deşi înţelege că ademenirea unor ţărani săraci în angrenajul colosului energetic nu este cea mai onorabilă profesie din câte există, Steve îşi îndeplineşte lucrarea cu seriozitate chiar şi atunci când oferă mită. Scopul lui este să facă din mica aşezare un loc prosper, un tărâm al făgăduinţei. De parcă i-ar fi lipsit, problemele încep atunci când locuitorii oraşului se grupează în jurul unui experimentat om de ştiinţă, retras în mica lor comunitate. Pe lângă dubiul semănat în conştiinţa oamenilor, misiunea lui Steve este sabotată de reprezentantul unei asociaţii ecologiste, Dustin Noble (John Krasinski), care intră pe sub pielea locuitorilor şi îi atrage de partea lui într-o mişcare de rezistenţă în faţa demonului corporatist. Antiteza dintre personaje este adâncită şi de numele celor doi: Butler (majordom, slujbaş), respectiv Noble (aristocrat, nobil, excepţional). Astfel, dacă Steve, potrivit zicalei *nomen est omen*, poate fi privit ca paradigma angajatului slugarnic, Dustin devine simbolul eroului care salvează situaţia. Dar spre deosebire de corporatistul diabolizat ecologistul nu pare să aibă scrupule şi se foloseşte de orice mijloc disponibil pentru a submina credibilitatea lui Steve şi a colegei lui, fiind în ultimă instanţă o imagine în oglindă a acestora: versiunea ceva mai enervantă, mai volubilă şi mai eficace a unui comerciant prietenos care îi farmecă pe localnici cu stilul său direct.

Pe măsură ce se scurg minutele este tot mai evidentă intenţia lui Gus Van Sant de a pune în valoare personajele, care, în cele din urmă, umbresc întreaga acţiune. Parcă nici nu mai contează dacă filmul este orientat în favoarea sau împotriva exploatării gazelor de şist, problemele ecologice şi economice pălind în faţa conflictului moral cu care ajunge să se confrunte protagonistul. Urmând o cale presărată de indicii, Steve crede că a descoperit calea de a dovedi impostura lui Dustin care a falsificat informaţii pentru a-i atrage pe localnici de partea lui. Dar chiar atunci când crede că a reuşit să îl demaşte pe inamicul său, eroul are surpriza de a afla că Dustin nu este decât un alt reprezentant al corporaţiei pentru care lucra şi el, trimis special pentru a-i seduce pe locuitori şi pentru a-i dezamăgi apoi pentru ca aceştia, treziţi în cele din urmă din mirajul ecologist, să îmbrăţişeze soluţia mai puţin fericită, dar oferită cinstit de către gigantul energetic.

Simţindu-se trădaţi, localnicii reacţionează precum se anticipase, însă Steve, care resimte şi mai acut această trădare, cedează în faţa micii comunităţi, încercând să fie cât se poate de cinstit cu sine şi cu cei din jur. Devenit el însuşi victimă a manipulării şi jignit de lipsa de loialitate, eroul este pus în situaţia de a-şi căuta un nou reper şi joacă totul pe cartea onestităţii, refuzând compromisul. Discursul cu nuanţe moralizatoare este plasat cumva neverosimil în finalul filmului şi rupe chiar ritmul expunerii, fiind precedat de o nouă scenă în toaleta publică care ar echivala cu ieşirea din rolul de slujbaş şi îmbrăţişarea adevăratei lui naturi – aceea de a fi un om bun.

La urma urmei, *Pământul făgăduinţei* nu este un topos, un loc în spaţiu, ci este o stare, un mod de a fi, un thropos dominat de liniştea lăuntrică şi pacea conştiinţei. Conflictul moral al protagonistului este atât de puternic încât, inevitabil, ajungi să îţi pui întrebări sinistre, gen: *Ce ai fi dispus să faci pentru o bucată de pâine? Până unde eşti dispus să îşi falsifici conştiinţa? Care este limita până la care eşti dispus să te minţi şi care este valoarea pentru salvarea căreia ai renunţa la toate?* Iar după ce încerci să răspunzi sincer încolţeşte marea întrebare: *Mai contează mustrarea de conştiinţă când ai o familie de întreţinut sau este doar un moft al unui ego incapabil să îşi asume responsabilitatea faţă de cei dragi?*

Drd. Dragoş BOICU

300 de ani de la apariția *Psaltichiei românești* a lui Filothei sin Agăi Jipei (1713)

Anul acesta se împlinesc 300 de ani de la tipărirea primei cărți de psaltichie în limba română. Aceasta constituie manuscrisul de sub cota nr. 61 de la Biblioteca Academiei Române, autorul lui fiind Filothei sin Agăi Jipei, psalt la Mitropolia Ungrovlahiei, ucenic al părintelui Teodosie din această Mitropolie, cum singur spune la sfârşitul prefeţei acestei opere (Constantin Erbiceanu a semnalat primul, în 1897, manuscrisul lui Filothei sin Agăi Jipei – *Psaltichia rumânească* – în *Întâia carte de cântări bisericeşti în româneşte cunoscută până acum*, în „Biserica Ortodoxă Română", 21 (1897), p. 292-304).

Toată această colecţie de cântări a fost reprodusă în facsimil şi în transcriere pe notaţia liniară în 4 volume sub îngrijirea arhid. prof. univ. dr. Sebastian Barbu-Bucur, între anii 1981 şi 1992, tipărite în seria *Izvoare ale muzicii româneşti*.

Psaltichia rumânească a fost dedicată domnitorului Constantin Brâncoveanu – în timpul căruia muzica psaltică a fost intens cultivată de psalţi renumiţi autohtoni sau aduşi de către domnitor din Muntele Athos şi Constantinopol – pe care Filothei îl aminteşte în prefaţă şi îl compară cu un „alt nou Alexandru sau Ptolemeu într-aceste vremi".

Această operă este un adevărat monument al culturii naţionale, comparabil, ca importanţă, cu *Biblia de la Bucureşti* a lui Şerban Cantacuzino din anul 1688.

Atrage atenţia acest titlu, *Psaltichie rumânească,* fiind o formulare inedită, care nu a mai fost întâlnită anterior, titulatura reprezentând momentul din care muzica bizantină apare la noi, în mod constant sub denumirea de „muzică psaltică" – numită astfel pentru că rădăcinile cele mai adânci ale acestei muzici se află în cântarea tradiţională a poporului evreu, în care au fost compuşi şi după care s-au cântat la început psalmii. Pentru ca apartenenţa să fie şi mai clară, se adaugă *rumânească*, prin aceasta subliniind în mod voit şi conştient caracterul etnic al colecţiei sale de imnuri (Sebastian Barbu-Bucur, *Filothei sin Agăi Jipei. Psaltichie rumânească*, vol. I, *Catavasier*, seria *Izvoare ale muzicii româneşti*, vol. VII A, Editura Muzicală, Bucureşti, p. 56).

Ţinând seama de marele număr de cântări din acest manuscris (967 cu notaţie muzicală şi 226 doar cu text), de dificultatea acţiunii întreprinse – traduce, prelucrează, adaptează, prescurtează şi compune – ca şi de faptul că la data când a terminat de scris *Psaltichia* Filothei trecuse cu mult de 70 de ani, putem ajunge la concluzia că el a început opera de „românire" a cântărilor eclesiastice cu mulţi ani înainte de anul 1713, anume începând din ultimul sau poate chiar penultimul deceniu al secolului al XVII-lea.

Manuscrisul este în format mic (20,5 x 14,5 cm), cu o legătură restaurată din carton şi piele, conţinând 518 pagini. E scris pe hârtie numită „turcească" (fără marca fabricii), mărunt, clar şi îngrijit, într-o excepţională grafie, titlurile şi literele majuscule iniţiale fiind frumos ornate. Textul muzical şi literar este scris clar şi frumos, paginile conţinând 14-16 rânduri. Cerneala folosită este neagră pentru texte şi pentru semnele fonetice şi roşie pentru rubrici, iniţiale, semne chironomice şi mărturii. Filothei foloseşte două alfabete în manuscrisul său: grec şi slavon, fiind întrebuinţate pentru începutul unor cântări, ca şi pentru anumite indicaţii tipiconale. În rest, toată opera este scrisă în limba română cu litere slavoneşti, într-o grafie semiuncială, spre cursiv. Limbile folosite sunt: româna şi foarte puţin greaca şi slavona, numai pentru a arăta sursa sau izvoarele unor cântări (*Ibidem*, p. 58).

Notaţia muzicală a acestui manuscris este cea bizantină, mai precis neobizantină sau cucuzeliană, cum precizează şi Filothei în prefaţă: „Aşezându-le toate cu meşteşugul psaltichiei pre glasurile cele greceşti", precizând, „pentru mai multa dulceaţă şi cuviinţă a viersurilor" (*Ibidem*, p. 60).

Voluminoasa lucrare a lui Filothei cuprinde aproape toate cântările slujbelor mai importante din cursul anului, fiind alcătuită din mai multe cărţi, şi anume: *Catavasierul,*

Liturghierul, Propedia, Anastasima, Antologhiul stihirar şi Penticostarul Stihirar. Observăm că în colecţia de cântări există trei tropare şi zece condace existente în manuscris, care sunt redate numai în traducere (text), fără note muzicale, ceea ce înseamnă că acestea se cântau de multă vreme practic, în limba română şi că melodia sau prototipul lor, fiind atât de împământenite, nu a mai fost nevoie să fie puse pe note.

Ceea ce trebuie reţinut este faptul că şi românii au cultivat muzica bisericească, deşi aceasta a fost multă vreme puternic influenţată de melosul străin şi că marii noştri psalţi s-au străduit veacuri de-a rândul să „românească" această cântare, făcând-o astfel accesibilă tuturor, „pentru desfătarea sufletească a credincioşilor".

Adrian DOBREANU

Boala psihică – o abordare contemporană

(urmare din p. 7)

al celor din jur şi renunţă la a cere sfatul unei persoane înţelepte, bazându-se exclusiv pe mecanismele propriei gândiri. Acest demers nu duce decât la dezvoltarea ruminaţiilor interioare, de multe ori autodistructive. Pe de altă parte, o sursă tot mai întâlnită a bolii psihice o reprezintă, pe lângă lipsa de încredere a omului în Dumnezeu, şi lipsa de încredere în forţele proprii, puse la îndemână de Dumnezeu.

Poate de aceea psihologii au dezvoltat foarte mult în ultimele două decenii problema *stimei de sine* a persoanei, arătând că, paradoxal, deşi trăim într-o lume ce propagă tot mai mult egocentrismul prin afirmarea şi concurenţa capacităţilor umane, totuşi omul modern trăieşte o acută criză a sinelui, manifestată prin autodesconsiderare, autocompătimire, autodistrugere şi incapacitate de a se bucura chiar şi de succese.

Psihiatria modernă recunoaşte „supravalorizarea" sau „hipertrofia eului" ca sursă de îmbolnăvire în toate tipurile de psihoze, în special în psihoza paranoică şi într-o proporţie mai mică în nevroza isterică, dar unanim prezentă în toate bolile nevrotice (Jean-Claude Larchet, *Creştinismul în faţa bolii, a suferinţei şi a morţii*, traducere din franceză de Marilena Bojin, Editura Sofia, Bucureşti, 2006, p. 114).

De această atitudine de supravalorizare, numită începând de la Freud „narcisism", se leagă numeroasele probleme de relaţionare a omului. Cronologic vorbind, Sfinţii Părinţi au avut, cu mult înaintea dezvoltării psihologiei şi psihiatriei moderne, o capacitate uimitoare de introspecţie a fiinţei umane.

Astfel, supravalorizarea e denumită de Părinţi mândrie, aparent un termen general, conotat cu nuanţe banale de societatea modernă, care invită la o concurenţă patologică. Ce pierde omul modern din vedere este faptul că este educat în spiritul mândriei pentru a simţi nevoia să se măsoare cu ceilalţi, să stabilească ierarhii şi să tragă concluzia că este cu totul superior într-un anumit domeniu. Ajunge astfel să-i dispreţuiască şi să-i critice sistematic pe cei din jur. Mai mult, orb la propriile sale greşeli, refuză orice critică sau sfat bine intenţionat şi de multe ori îşi exprimă mândria şi prin agresivitate, manifestată prin ironie, asprime, muţenie sau dorinţa de a jigni. Omul îşi arată mândria şi faţă de Dumnezeu, chiar dacă ignoră acest lucru sau îl neagă. Se întâmplă aceasta atunci când nu conştientizează că harul lui Dumnezeu a lucrat asupra fiinţei umane, dându-i putere, înţelepciune şi celelalte daruri.

Jean-Claude Larchet, ca excelent cunoscător al textelor patristice, identifică patimile descrise de Sfinţii Părinţi cu terminologia psihiatrică modernă. Astfel, anxietatea şi angoasa, prezente în majoritatea psihozelor şi nevrozelor, sunt puse în legătură cu patima fricii şi a tristeţii. Agresivitatea e raportată la patima mâniei, iar astenia, simptom comun al multor boli mintale, corespunde patimii acediei. De asemenea, acedia, suprapusă deznădejdii, ca formă extremă a patimii tristeţii, stă la originea psihozei melancolice (*Ibidem*, p. 114-115).

E greşit totuşi să avem încredere în noi? Lipsa de încredere e tocmai cauza multor boli. Nu, nu e greşit să avem încredere în noi. E chiar un imbold pus de Dumnezeu în orice om, dar e greşit să ne raportăm doar la noi, doar la puterea noastră, doar la propria capacitate de a face faţă problemelor vieţii, la propriul discernământ, fără a cere sprijinul celor de lângă noi, fără a verifica gândurile noastre, dar mai ales fără a ne raporta la Cel care ne-a creat.

Cum se manifestă acest paradox psihologic la care suntem martori azi? Societatea ne cere să fim în vârful ierarhiei, să ne demonstrăm superioritatea la orice nivel, să arătăm cât de prosperi, liberi, frumoşi, fără prejudecăţi putem fi, dar ajungem inevitabil să ne urâm pe noi înşine, iar de aici începe ciclul bolii.

Se îmbolnăvesc oamenii pentru că nu se iubesc pe ei înşişi ca şi creaţii ale lui Dumnezeu, ci ca roboţi ai lumii consumiste. Nu vom putea fi cu adevărat sănătoşi până nu ne recunoaştem adevărata origine, aceea de fii ai lui Dumnezeu.

CRUX CHRISTIANA

Crucea – semn distinctiv al ordinelor religioase militare (cavalereşti) apusene (XI)

Dincolo de înţelegerea şi venerarea Crucii ca şi obiect de cult, cu toate implicaţiile pe care o astfel de spiritualitate le are în spectrul religiozităţii populare, dar şi al teologiei profunde, semnul Crucii a constituit un element distinctiv şi pentru vestimentaţia diverselor ordine religioase militare (cavalereşti) apusene.

Orice referire la aceste ordine, chiar şi prin prisma sesizării modului folosirii semnului crucii pe veşmintele membrilor lor, ne duce spre necesitatea înţelegerii „fenomenului" Cruciadelor.

Deoarece Ierusalimul, cel mai sfânt loc pentru creştini, căzuse în mâna păgânilor (perşi, mai întâi, apoi arabi şi pe urmă seleucizi), în spaţiul creştinismului apusean s-a născut ideea de eliberare a locurilor sfinte. Astfel, s-a ajuns la ceea ce cunoaştem sub numele de „epoca Cruciadelor", o perioadă cuprinsă între anii 1096 şi 1270, când au avut loc opt astfel de evenimente, purtând numele de „cruciade".

Deşi sintagma poate fi paradoxală, prin „războiul sfânt" propagat de cruciaţi li se promitea participanţilor „iertarea păcatelor", considerându-se chiar că sângele vărsat într-o astfel de circumstanţă reprezenta o cauză sfântă. La conceptul de „cruciadă" a participat creştinul apusean, de la ţăran la rege, crezând (în felul lor) că sunt „în căutarea mântuirii". În contextul Cruciadelor, aşadar, au luat naştere ordine religioase militare (cavalereşti), care şi-au propus să îmbine misiunea creştină cu cavalerismul şi onoarea.

Cavalerii Ioaniţi, supranumiţi şi „ospitalieri", îl aveau drept protector pe Sfântului Ioan din Ierusalim (Botezătorul). Ordinul Ioanit a fost întemeiat în anul 1099, la Ierusalim, de către un grup de negustori din Italia de Sud, în scopul îngrijirii medicale a pelerinilor ajunşi în Ţara Sfântă şi al ajutorării celor săraci. Simbolul acestui ordin era „crucea malteză", o cruce albă, în opt colţuri, purtată pe o mantie roşie (pe timp de pace), dar şi pe o mantie neagră (pe timp de război). Această cruce albă a făcut ca ioaniţii să fie numiţi adesea şi „cavalerii crucii albe". Deşi adepţii acestui ordin religios militar îşi fundamentau viaţa pe deviza *castitate – sărăcie – supunere*, ei vor ajunge, în curând, să acumuleze averi fabuloase, ceea ce le-a permis să hrănească zilnic 2000 de săraci şi să aibă la dispoziţie o armată de mercenari. Ulterior, *Ordinul Ioanit* şi-a mutat centrul de greutate de la îngrijirea medicală şi spirituală a pelerinilor la lupta contra musulmanilor. Crucea malteză a fost utilizată, de-a lungul timpului, de anumite organizaţii secrete, care acreditau, în mod fals, ideea că ar avea o legătură cu cavalerii ioaniţi. Acest ordin cavaleresc, cunoscut astăzi şi prin sintagma de „Ordinul Cavalerilor de Malta" (cu sediul la Roma), desfăşoară o impresionantă lucrare caritabilă, până în vremea noastră, prin diverse parteneriate cu instituţii internaţionale sau guverne din întreaga lume.

Un fapt inedit, cu referire la legătura cavalerilor ioaniţi cu teritoriile locuite de români, îl constituie „Diploma Cavalerilor Ioaniţi", un act de donaţie al regelui Bela al IV-lea al Ungariei, emis la 2 iunie 1247, în favoarea Cavalerilor Ioaniţi, prin care se confirmă existenţa primelor formaţiuni statale româneşti pe teritoriul dintre Carpaţi şi Dunăre.

Ordinul Cavalerilor Templieri a fost întemeiat de prelaţii Hugues de Payens şi Geoffroy de Saint-Omer în anul 1119. Având iniţial 7 membri, acest ordin va ajunge ca în 200 de ani să aibă 15.000 de membri, cu peste 9000 de castele, în Europa şi Asia, în scopul „apărării pelerinilor aflaţi spre Ţara Sfântă". Pentru că membrii acestui ordin îşi aveau reşedinţa într-o aripă a palatului din Ierusalim, construit pe ruinele Templului lui Solomon, au primit numele de „templieri". Semnul distinctiv al cavalerilor templieri era o pelerină albă, având pe ea o cruce roşie. Adesea, mai purtau şi o manta albă peste pelerina respectivă.

Dobândind averi considerabile, cavalerii templieri au intrat rapid în conflict cu cavalerii ioaniţi, cu papalitatea, dar şi cu unii suverani europeni. Datorită legăturii cu anumite organizaţii secrete, la presiunea regelui Filip al IV-lea al Franţei, ordinul avea să fie dizolvat printr-o

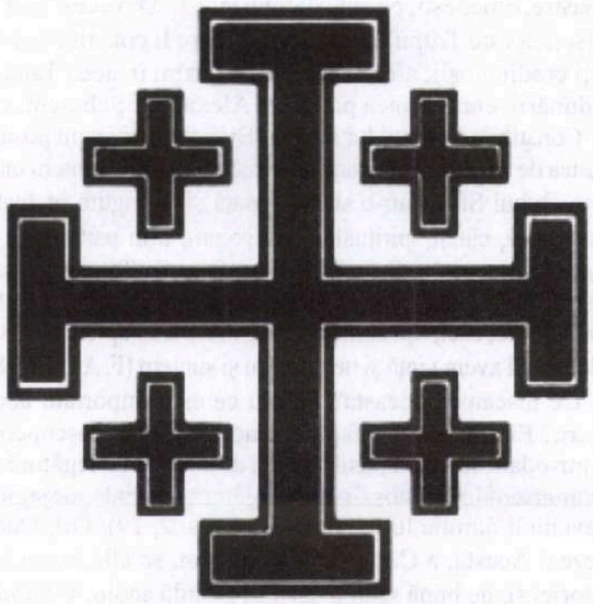

Crucea de Ierusalim, „ierusalimiteană" sau „a cruciaților"

„bulă" a Papei Clement al V-lea, în 1312. Tot prin Decret papal, proprietăţile templierilor au fost transferate *Ordinului Ioaniţilor*, care au absorbit şi mulţi dintre membrii *Ordinului Templierilor*. Practic, dizolvarea templierilor ar putea fi văzută şi ca o unire a celor două ordine rivale (Malcolm Barber). Apariţia, după o perioadă de 400 de ani, a unor organizaţii „secrete", care încearcă să îşi justifice legătura cu adevăratul ordin al templierilor, constituie însă un demers lipsit de veridicitate (Sean Martin).

Cavalerii Teutoni sunt membrii unui alt ordin religios, un ordin german, catolic, instituit în anul 1128, cu scopul de a adăposti pelerinii germani sosiţi la locurile sfinte. Membrii acestui ordin trebuiau să trăiască în castitate şi sărăcie. În acest sens, ei nu îşi închideau niciodată camerele, pentru a putea fi verificaţi oricând. Semnul lor distinctiv era un veşmânt alb, cu o cruce neagră.

După ce forţele creştine implicate în Cruciade au fost învinse, Ordinul Teutonilor s-a mutat, în anul 1211, în Ţara Bârsei (zona Braşovului), pentru a ajuta Regatul Ungar la apărarea graniţelor estice de incursiunile cumane, dar şi pentru a întări poziţia Bisericii Catolice, într-o zonă în care populaţia era majoritar ortodoxă (David Nicolle). Tot Cavalerii Teutoni sunt cei care au asigurat protecţia şi buna aşezare a populaţiei germanice, care migra din Saxonia spre spaţiul transilvan (Graham Turner).

Desfiinţat în anul 1809 de către Napoleon Bonaparte, *Ordinul Teutonilor* îşi reia ulterior activitatea, continuând să existe sub conducerea habsburgilor. În prezent, *Ordinul Cavalerilor Teutoni* (cunoscut în spaţiul german şi sub sintagma *Deutscher Orden*), cu sediul la Viena, desfăşoară activităţi nemilitare caritative, în întreaga Europă Centrală. Ordinul are atât o ramură „masculină", cât şi una „feminină", membrii acestuia numindu-se şi *Fraţii şi Surorile Casei Sfintei Marii în Ierusalim*.

Membrii *Ordinului Sfântului Mormânt* constituie o altă grupare religioasă, în a căror vestimentaţie intră semnul Crucii. Acest ordin a fost înfiinţat de către Godefroy de Bouillon, după cucerirea Ierusalimului, în 1099. Acest Ordin avea drept scop protejarea Sfântului Mormânt şi a vieţii liturgice a sanctuarului. Odată cu extinderea cuceririlor creştine în Ţara Sfântă, membrii acestui ordin îşi extind protecţia asupra tuturor sanctuarelor din zonă (André Damien). Pe blazonul lui Godefroy de Bouillon era integrată şi Crucea ierusalimiteană. Datorită faptului că această formă de cruce fusese integrată în heraldica cruciaţilor, a mai fost numită şi *Crucea* cruciaţilor[1].

În secolul al XIV-lea, *Ordinul Sfântului Mormânt* se retrage în Europa, pentru ca în anul 1489, Papa Inocenţiu al VIII-lea să îl desfiinţeze, incorporându-l în *Ordinul Ioanit*. Primele veşminte ale membrilor *Ordinului Sfântului Mormânt* erau albe, însă, după pierderea prerogativelor în Orient, în semn de „doliu", au adoptat veşmântul negru, pe care era cusută (lateral) o cruce latină cu dublă traversă roşie (vişinie). Menţionăm faptul că acest *Ordin al Sfântului Mormânt* este deosebit de ceea ce se cunoaşte astăzi ca fiind *Frăţia Sfântului Mormânt* (ţinând de Patriarhia Greacă a Ierusalimului), comunitate monahală responsabilă cu protecţia Sfântului Mormânt, ca şi cu întregul program de slujbe de acolo.

În folosirea semnului Crucii pe veşmintele lor, cruciaţii şi-au legat demersul misiunii lor de un sens eshatologic, profund, au privit-o ca pe un pelerinaj făcut spre iertarea păcatelor, în acelaşi timp cu efortul de eliberare a Ierusalimului de sub necreştini. Din păcate, odată cu acest demers bine intenţionat, s-a produs o denaturare a sensului de „pelerinaj spiritual" şi o transformare a lui într-un conflict armat între lumea creştină şi cea mahomedană. Mai mult decât atât, iertarea cerută de Papa Ioan Paul al II-lea în mai 2001 faţă de Răsăritul creştin, în timpul vizitei sale din Grecia, pentru denaturarea Cruciadei a IV-a (1204) şi atrocităţile comise de cruciaţii creştini apuseni faţă de creştinii răsăriteni, prin cucerirea Constantinopolului, vine să ne convingă şi mai profund asupra acestui aspect.

Cu toate acestea, dincolo de concluzia amintită anterior, folosirea semnului Crucii pe veşmintele cruciaţilor este o realitate istorică, rămânând totodată şi o „tradiţie" pentru ordinele religioase a căror existenţă se continuă până în vremea noastră, fiind deschisă astfel perspectiva împlinirii idealului pur spiritual, neîmplinit deplin în „epoca Cruciadelor".

[1] Această formă complexă de cruce se compune dintr-o cruce principală, formată, la rândul ei, din patru cruci în forma literei T, care este o reprezentare simbolică a Legii Vechiului Testament. Cele patru cruci greceşti, de dimensiuni mai reduse, reprezintă împlinirea Legii prin învăţăturile evanghelice ale lui Iisus Hristos. Unii exegeţi furnizează interpretarea conform căreia această cruce simbolizează activitatea misionară a Bisericii, care a răspândit cuvântul Evangheliei în cele patru zări ale lumii. Alţii interpretează cele cinci cruci (cea mare plus cele patru mai mici), ca simbolizând cele cinci răni pe care le-a primit Iisus Hristos pe Cruce (mâini, picioare şi coastă).

Diac. Dr. Ştefan L. TOMA / Dr. Raimar KREMER

Despre cum ne învață școala vieții să (supra)viețuim în lume

(urmare din p. 2)

clar locul în comunitate, arătând fie că avea cei șapte ani, fie că nu-i avea.

Ce mai învață azi copiii în primii ani petrecuți în familie? Din păcate, în multe familii copiii învață azi la cursurile școlii vieții cum să se folosească de oameni ca să le fie bine, în loc să fie învățați de părinții lor cum să se folosească de Bine, ca să fie oameni. Din cauză că nu se mai învață utilizarea Binelui în formarea caracterelor, ci, mai degrabă, caracterele se formează prin totala eludare a credinței și a valorilor morale, se poate observa cum se accentuează dezechilibrul societății umane, societate care a început să gesteze în sânul ei trândăvia spirituală, *goana după profit, incapacitatea omului de a trăi total, în stare de conștiință, de a cunoaște și a respecta legile jocului vieții, legile nescrise cu care ne-a dăruit generoasa natură pentru a putea fi mai buni și nu de frica judecății*[3].

Și astfel, omul, ființa care a căpătat ca ideal al stării sale existențiale iubirea, se oprește aproape de fiecare dată la invidie. Ce este invidia? Singura formă afectuoasă care se poate naște în sufletul omului educat la școala vieții și singura capabilă să exprime cunoștințele dobândite. Se naște, totuși, și o formă de credință în sufletul celui proaspăt școlit pentru viață, însă, ce fel de credință? Credința care se naște în sufletul omului astfel educat este și ea contrafăcută. Acea credință se manifestă ca speranță – transformată mai apoi în certitudine –, că va reuși, cumva, să înlocuiască iubirea – care-l deranjează chiar și atunci când doar se pomenește de ea – cu invidia. Așa crede el că trebuie și asta crede el că-l motivează pentru a merge mai departe, pentru a fi în rând cu lumea. Și are dreptate. Altfel, nici nu poți fi în rând cu lumea.

Astfel el, omul, care este unic, nu mai are liniște, nu mai are așezare știind că mai există și alții ca el în lume, știind că mai există și *ceilalți* și, în consecință, se vrea tot timpul ca ei, ca *ceilalți*. Dar, dacă iubirea îl motivează să fie pentru și împreună cu *ceilalți*, invidia, în schimb, îl determină să se vrea în permanență deasupra tuturor celorlalți. Se crede îndreptățit să își dorească acest lucru deoarece este conștient că vrea acest lucru. Însă, toți oamenii sunt conștienți de acest fapt și împărtășesc aceleași (non)valori pe care le primesc din societatea în care trăiesc și, chiar dacă nu sunt întru totul pregătiți să recunoască, sau nu sunt întru totul de acord cu ele, totuși, le acceptă zi de zi[4]. Dar, oare, toți reușesc să fie deasupra tuturor celorlalți? Cu siguranță că nu. Ce se întâmplă atunci cu cei care nu reușesc?

Invidia îi va face pe toți să aspire mereu la același lucru și să se complacă în permanență în mocirla propriei existențe contrafăcute.

Dar, până unde merge invidia? Invidia nu merge nicăieri. Invidia ucide. Totul rămâne închis în om. Gândurile lui, sentimentele, trăirile rămân în el și-l macină din interior, așa încât, voind să le depășească, voind să-și depășească limitele pe care i le impun aceste trăiri, el se transformă încet, încet într-un adevărat *vortex* care este gata să-i înghită pe ceilalți oameni și lumea întreagă. Numai că și mulțimea, care odinioară era comunitate, se comportă în mod similar. Diferența constă în faptul că omul încearcă să se ascundă în mulțime, așa încât descoperă posibilitatea de a se integra, de a se pierde în mulțime, în masa amorfă a oamenilor.

În mulțime se simte ușurat, liber și protejat de propria ființă, căreia îi supraviețuiește. Însă, nici în mulțime nu scapă de invidie, ci, așa cum spunea Elias Canetti, în actul supraviețuirii, fiecare este dușmanul celuilalt (...) satisfacția supraviețuirii fiind un soi de voluptate, un soi de pasiune periculoasă și nesățioasă care se amplifică cu fiecare ocazie, astfel încât, cu cât mai mare este mormanul de morți printre care te afli în viață, cu atât este mai frecventă această experiență, cu atât este mai puternică și mai inevitabilă nevoia de a o avea[5].

Iubirea, în schimb, urcă până la Dumnezeu, pentru că *Dumnezeu este iubire* (I In. 4, 8). Din acest motiv, în familie ar trebui să se învețe iubirea și să se rezolve/dizolve aceste tendințe de a educa strict utilitarist și extrem de pragmatic copiii, tendințe care, în loc să formeze caracterul, mai degrabă îl deformează. Familia trebuie să educe copiii întru iubire și, așa cum am mai spus, întru bine, de la început, până când aceștia vor deveni membri ai societății, și pe tot parcursul socializării lor. Altfel, ceea ce va livra familia societății nu va fi altceva decât niște oameni frustrați, care vor voi să-și atingă țelurile cu orice preț, aceasta însemnând că ei vor fi gata oricând să-i calce în picioare pe ceilalți, numai pentru a le fi lor bine. Și, în fond, ce-ar putea face altceva, decât să se conformeze unei societăți care *are nevoie ca noi să fim orgolioși, amăgiți, nesiguri și nefericiți*, deoarece, așa trebuie să fie *oamenii civilizați: să mintă și să se prefacă*[6].

Or, dacă imaginea descrisă nu ne place, atunci, așa cum spunea părintele Arsenie Boca, dacă dorim să întâlnim în lume, în societate, Oameni, atunci să-i naștem și să-i educăm în familie în acest fel. Ne sprijină în acest sens și o altă familie, mai mare, care este Biserica, și o altă școală, și anume, școala vieții liturgice, care îl transformă pe credincios în membru viu al Trupului lui Hristos, dispus să vadă lumea și să lucreze precum Acela[7].

Mântuitorul Iisus Hristos a venit în lume luând trup omenesc, pentru a ne da nouă, oamenilor, posibilitatea de a ne apropia atât de mult de Dumnezeu, încât să putem să gustăm, prin participare personală, prin cele ale noastre, omenești, pe cele dumnezeiești. Din acest motiv, Biserica este Trupul lui Hristos pe care Îl constituim noi, toți credincioșii, atunci când ne regăsim în acea Taină a Adunării, cum spunea părintele Alexander Schmemann.

Constituind Trupul lui Hristos-Biserica, noi avem posibilitatea de a participa la viața lui Hristos, cu Care suntem uniți prin Duhul Sfânt într-o singură viață și o singură realitate, atât fizică, cât și spirituală, și devenim, prin participare la viața Dumnezeului Celui Viu, prin înfiere, fiii Tatălui ceresc[8]. Astfel, noi avem viață și familiile noastre au viață din viața lui Dumnezeu, căci, așa cum se spune în cartea Faptele Apostolilor, în El avem viață și ne mișcăm și suntem (F. Ap. 17, 28).

Ce înseamnă aceasta? Pentru ce este important acest lucru? Ei bine, pentru faptul că noi, oamenii, descoperim dintr-odată că avem posibilitatea de a realiza o legătură cu Dumnezeu în Hristos, însă, o legătură specială, organică, devenind familia lui Dumnezeu (Efes. 2, 19). Ori, Dumnezeul Acesta, a Cărui familie suntem, se află în centrul istoriei și, de bună seamă dacă El Se află acolo, și familia Lui, adică noi, oamenii, ne aflăm tot acolo[9].

Iată soluția: să nu mai fim în permanență frământați de *mentalitatea eficienței*, ci să încercăm să ne cultivăm sensibilitatea în direcția evaluării nu prin judecăți de valoare, ci prin sfințenie, sfințenie care, *prin însăși rațiunea existenței ei, răspândește slavă și transfigurează (...) deoarece, în orice vreme, sfinții, care sunt reflectarea prezenței tainice a slavei lui Dumnezeu, au o influență profundă asupra societății*[10].

Influență asupra societății are și prelungirea sau continuarea experienței liturgice în afara zidurilor bisericii, în lume, *prin prezența dinamică a creștinului,* care trebuie să fie preocupat în permanență de găsirea modalităților potrivite de a exprima trăirea cultului în viața lui personală zilnică, precum și în viața socială, ceea ce va duce, într-un final, la transformarea Liturghiei în viață și a vieții personale a creștinului în *cult, cântare și slăvire a lui Dumnezeu*[11], prin aceasta, omul având posibilitatea accederii de la roadele *pomului cunoștinței binelui și răului* la cele ale *pomului vieții.*

---

[1] În *Amintiri, vise, reflecții; consemnate și editate de Aniela Jaffé,* trad. de Daniela Ștefănescu, Ed. Humanitas, București, 2010, p. 173.

[2] *Ibidem*, p. 118.

[3] Cf. Dorel Vișan, *Cine-i păzește pe paznici,* Ed. Princeps Edit, Iași, 2012, p. 22.

[4] Jules Evans, *Filosofie pentru viață și alte situații periculoase,* trad. din engleză de Dan Crăciun, Ed. Publica, București, 2013, p. 19.

[5] În *Masele și puterea,* ediția a doua, revizuită, trad. din limba germană de Amelia Pavel, Ed. Nemira, București, 2009, p. 303-307.

[6] Cf. Jules Evans, *op. cit.*, p. 219.

[7] Cf. Anastasie (Yannoulatos), Arhiepiscopul Tiranei și al întregii Albanii, *Misiune pe urmele lui Hristos. Studii teologice și omilii,* trad. din limba greacă de Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Ed. Andreiana, Sibiu, 2013, p. 108.

[8] Mitropolitul Antonie de Suroj, *Dumnezeu și omul,* trad. de Luminița Irina Niculescu, Ed. Sophia, București, 2011, p. 116.

[9] În legătură cu aceasta, vezi Mitropolitul Antonie de Suroj, *op. cit.*, p. 94-98.

[10] *Ibidem*, p. 179.

[11] Anastasie (Yannoulatos) Arhiepiscopul Tiranei și al întregii Albanii, *op. cit.*, p. 109.

Marginalii la filosofia presocratică

Adevăratul întemeitor al şcolii eleate, Parmenide (aprox. 510-450 î.Hr.), operează o separare radicală a principiului de lucruri, împingând interogaţia în direcţia analizei principiului însuşi. Realitatea în esenţa ei ultimă nu este aşa cum ne-o prezintă datele sensibilităţii. Devenirea este o simplă iluzie. Gândirea este identică cu existenţa căci „ceea ce nu poate fi gândit nu există". Existenţa nu s-a născut nici din ceva existent, nici dintr-un neexistent. Naşterea din ceva existent presupune o existenţă anterioară, ceea ce ar însemna un regres *ad infinitum*, iar naşterea din neexistent este imposibilă, de vreme ce nonexistenţa nu poate fi gândită. Astfel stând lucrurile, existenţa nu poate avea nici început, nici sfârşit: ea este eternă şi identică cu sine (fr. 8, 29). Non-existenţa este asimilabilă spaţiului gol, negat cu vehemenţă de către Parmenide. Existenţa umple totul. Nu e posibil niciun gol, nicio fisură.

Zenon din Eleea (490-430 î.Hr.), elevul lui Parmenide, aduce în sprijinul concepţiei maestrului său un set de argumente de o fascinantă perspicacitate. Metoda zenoniană constă în acceptarea ipotetică a valabilităţii tezei adversarului pentru a dovedi apoi, printr-o serie de argumente, că ea conduce la grave contradicţii. Celebrele aporii ale lui Zenon (Argumentul existenţei spaţiului în alt spaţiu, Argumentul dihotomiei, Argumentul săgeţii, Achile şi broasca ţestoasă, Argumentul stadiului) sunt îndreptate împotriva mişcării, a existenţei vidului şi a multiplicităţii lucrurilor.

Aristotel, în *Analiticile secunde*, dar şi Bergson, în *Introducere în metafizică*, vor critica argumentele zenoniene, dovedindu-le în cele din urmă falsitatea. Cu toate că argumentele sale erau întemeiate pe sofisme, Zenon a fost considerat încă de către Aristotel fondatorul dialecticii, maniera lui de argumentare contribuind în mod decisiv la dezvoltarea gândirii logice.

Ultimul reprezentant al Şcolii eleate, Melisos din Samos, (440 î.Hr.) sistematizează gândirea parmenidiană, aducându-i unele completări: Fiinţa nu este numai mărginită, aşa cum credea Parmenide ci şi nemărginită; mişcarea presupune vidul în care existenţa să se poată produce, ori a admite vidul înseamnă a accepta existenţa non-existentului etc.

Empedocle din Agrigent (aprox. 490-435 î.Hr.) pune la baza mişcării elementele fundamentale (pământul, apa, focul şi aerul) conceptele de iubire (*filia*) şi ura (*neikos*). Nu trebuie să vorbim de naştere şi de moarte, ci de unire şi despărţire, pentru că prima uneşte, iar a doua desparte particulele lucrurilor. Cele două forţe cosmice, iubirea şi ura, sunt într-o permanentă luptă, acest lucru ducând la o eternă biruinţă, dar şi o eternă apunere. În lucrarea sa de bătrâneţe „Purificaţii", Empedocle este puternic influenţat de ideile orfico-pitagoreice. Prin concepţia sa zoogonică şi respectiv antropogonică a anticipat, în mod uimitor, teoriile darwniste.

Anaxagora din Klazomene (aprox. 500-428 î.Hr.) este primul filosof presocratic care face diferenţa între materie şi spirit. După acest filosof, numărul elementelor nu este reductibil la 4. Există, dimpotrivă, o infinitate de elemente responsabile de diferenţele dintre lucruri. Aceşti corpusculi materiali diferiţi unii de alţii prin formă, culoare şi gust, infiniţi cantitativ şi neschimbători calitativ sunt numiţi de Anaxagora σπεωρματα, adică seminţe ale lucrurilor. Prin analogie cu spiritul omului, Anaxagora ajunge la concluzia că şi cosmosul are un astfel de spirit. Acest spirit universal (*nous*) este principiul coordonator şi mişcător al lumii. Nous-ul însă este independent de existenţa materială, el nu este făcut din homoiomeri[1] ca şi restul lucrurilor. Spiritul este simplu, infinit, independent, neschimbabil şi neamestecat. Cu toate că uneori este tentat să acorde şi unele atribute materiale Nous-ului („el este cel mai pur şi mai fin dintre toate lucrurile", fr. 6), Anaxagora a depăşit maniera de gândire materialistă, pregătind prin aceasta calea idealismului platonician[2].

---

[1] Acest termen este folosit de Aristotel în *Metafizica* I, 3, 984 a 11, pentru a desemna seminţele (σπεωρματα) lui Anaxagora.

[2] Vezi N. Balca, *op. cit.* p. 65.

Lector Univ. Dr. Vasile CHIRA

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ANDREI FĂGĂRĂȘANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

Duminică, 2 iunie. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie la Biserica *Sf. Treime,* al cărei preot paroh este P.C. Pr. Rusale Stănişor, din Zizin. În după-amiaza aceleiaşi zile a participat la slujba Vecerniei şi adunarea Oastei Domnului în Biserica *Buna Vestire* din Orăştie.

Miercuri, 5 iunie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană.

Joi, 6 iunie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Catedrala Mitropolitană şi a participat alături de I.P.S. Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului la cursul festiv al absolvenţilor promoţiei 2009-2013, ai Facultăţii de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu.

Vineri, 7 iunie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană.

Sâmbătă, 8 iunie. P.S Sa a participat alături de I.P.S. Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, la sinaxa monahală la Mănăstirea Sâmbăta de Sus.

Duminică, 9 iunie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Biserica *Înălţarea Domnului*, Parohia Feldioara, al cărei preot paroh este P.C. Pr. Adrian Zepa. În cadrul aceleiaşi zile, P.S. Sa a participat la Taina Sf. Maslu în Biserica *Sf. Nicolae* din parohia Ucea de Jos, al cărei preot paroh este P.C. Pr. Ion Tărcuţă.

Miercuri, 12 iunie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană. În cadrul aceleiaşi zile, P.S. Sa a participat la slujba înmormântării P.C. Pr. Samoil Diac.

Joi, 13 iunie. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie la *Schitul Înălţarea Domnului* din loc. Veştem, a cărui stareţă este P.C. Monahia Epiharia Predescu.

Vineri, 14 iunie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană.

Duminică, 16 iunie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Biserica *Sf. Gheorghe,* al cărei preot paroh este P.C. Pr. Ioan Paroş, din loc. Boholţ. În cadrul aceleiaşi zile a slujit Taina Sf. Maslu în parohia Viştea de Jos.

Miercuri, 19 iunie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană.

Vineri, 21 iunie. P.S. Sa a slujit Taina Sf. Maslu în Biserica *Sf. Treime*, loc. Cisnădie.

Sâmbătă, 22 iunie. P.S. Sa a participat la slujba Vecerniei unită cu Litia, în Catedrala Mitropolitană din Sibiu.

Duminică, 23 iunie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Biserica *Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena* din Sibiu.

Luni, 24 iunie. De marele praznic al *Sfintei Treimi*, Hramul Catedralei Mitropolitane, P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie, sub protia I.P.S. Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, împreună cu un sobor de ierarhi ai B.O.R. În cadrul aceleiaşi zile a participat la Taina Sf. Maslu în Biserica *Sfânta Treime*, al cărei preot paroh este P.C. Pr. Augustin Lăpădatu, din loc. Alma Dumbrăveni.

Marţi, 25 iunie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie la *Schitul Sfânta Treime* din Sibiel, al cărei stareţ este P.C. Ierom. Casian Voicu.

Miercuri, 26 iunie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană.

Vineri, 28 iunie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană.

Sâmbătă, 29 iunie. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie la Mănăstirea *Sf. Ap. Petru şi Pavel,* loc. Cârţişoara, a cărei stareţă este P.C. Monahia Siluana Ciupitu. În cadrul aceleiaşi zile, P.S. Sa a participat la slujba Botezului în Biserica *Sf. Arh. Mihail şi Gavriil* din loc. Perşani, pentru prunca Maria, fiica P.C. Pr. Dorin Cristea.

Duminică, 30 iunie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie la Mănăstirea *Sf. Apostol Andrei*, loc. Berivoi, judeţul Braşov, al cărei stareţ este P.C. Protos. Iosif Toma.

Diac. Ovidiu MUREŞAN

Soborul Sfinţilor Apostoli

La sfârşitul lunii iunie, a doua zi după sărbătoarea Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel, Biserica cinsteşte Soborul Sfinţilor Apostoli. Mântuitorul Şi-a ales doisprezece Apostoli pentru a-i învăţa tainele Împărăţiei lui Dumnezeu şi pentru a continua, după moartea, învierea şi înălţarea Sa cu trupul la cer, misiunea începută de El pe pământ. Hristos Domnul Şi-a desfăşurat activitatea în sânul poporului lui Israel (Mt. 15, 24) şi a trimis în lume Apostoli, zicându-le: „Mergeţi în toată lumea şi propovăduiţi Evanghelia la toată făptura" (Mc. 16, 15). Pe lângă cei doisprezece Apostoli, Domnul Hristos Şi-a mai ales după Înălţarea Lui la cer încă unul, pe Sf. Apostol Pavel, cel ce va fi Apostolul Neamurilor. Misiunea lor a fost de a propovădui Evanghelia la toate neamurile şi de a chema oamenii la mântuire.

Termenul „apostol", în limba greacă „απόστολος", vine de la verbul „αποστέλλω", care înseamnă „a trimite departe, a expedia", şi defineşte foarte limpede misiunea, rolul Apostolilor în lume.

Dintre Sfinţii Apostoli s-au evidenţiat trei: Petru, Iacov şi Ioan, în faţa cărora a înviat pe fiica lui Iair şi S-a schimbat la faţă pe Tabor.

Cei doisprezece Apostoli au fost: Simon, numit Petru, Andrei, fratele lui, Iacov şi Ioan, fiii lui Zevedeu, Filip şi Natanael (Vartolomeu), Toma şi Matei, Iacov al lui Alfeu şi Iuda Tadeul, Simon Zelotul (Cananeul) şi Iuda Iscarioteanul (Mt. 10, 2-4; Mc. 3, 16-19; Lc. 6, 14-16). Toţi Apostolii erau iudei născuţi în Galileea, în afară de Iuda Iscarioteanul, care era născut în Iudeea.

Apostolii au fost oameni simpli, fără multă învăţătură, săraci, cei mai mulţi fiind pescari. Câţiva dintre ei au fost ucenici ai Sfântului Ioan Botezătorul. După alegerea şi aşezarea lor în treapta de „ucenici", Mântuitorul rosteşte predica de pe munte, apoi îi trimite să propovăduiască cuvântul lui Dumnezeu şi să vindece pe cei bolnavi (Mt. 10, 1-42; Mc. 6, 7-11; Lc. 9, 1-5). După încheierea acestei misiuni, Apostolii au însoţit pe Mântuitorul pe toate drumurile şi cetăţile Galileii şi Iudeii, au asistat la discuţiile pe care le-a avut cu saducheii şi cu fariseii, au auzit cuvântul Său dumnezeiesc, au văzut minunile pe care le-a săvârşit, întărindu-se în credinţa că Iisus Hristos este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu. Au luat parte la intrarea triumfală în Ierusalim. În Joia Patimilor au luat parte la Cina cea de Taină, Hristos le-a spălat picioarele, le-a dat porunca săvârşirii Tainei Sfintei Împărtăşanii întru pomenirea Sa, le-a ţinut cuvântul de despărţire, apoi le-a făgăduit trimiterea Duhului Sfânt. Ei L-au însoţit în Grădina Ghetsimani, au fost martorii arestării şi răstignirii, dar... oameni neputincioşi fiind, s-au lepădat de Dânsul. După Înviere Iisus li S-a arătat de mai multe ori şi le-a zis: „Pace vouă..." (In. 20, 21-23). Înainte de Înălţarea la cer le-a dat ultimele îndemnuri, între care şi acela de a propovădui cuvântul Său şi de a boteza: „Mergând învăţaţi toate neamurile botezându-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, învăţându-le să păzească toate câte v-am poruncit Eu vouă" (Mt. 28, 19-20). După Înălţarea la cer, ei aleg încă un apostol în locul lui Iuda cel care Îl trădase pe Domnul şi care s-a spânzurat pe Matia, prin tragere la sorţi. În ziua Cincizecimii, S-a pogorât Duhul Sfânt peste ei, iar în urma predicii rostite de către Sf. Ap. Petru, care era cel mai vârstnic dintre Apostoli – de aceea a luat primul cuvântul, fie în numele lui, fie în numele celorlalţi Apostoli, pentru că la evrei era mare respect pentru bătrâni s-au botezat ca la trei mii de suflete. Astfel s-a întemeiat Biserica creştină care a crescut mereu prin lucrarea Sfinţilor Apostoli. Ei aleg apoi pe cei şapte diaconi care i-au ajutat la slujirea la mese şi îngrijirea văduvelor. Ei aşază episcopi şi preoţi în noile comunităţi creştine. Şi-au continuat activitatea misionară în Ierusalim şi Iudeea până la anul 44, când s-a pornit prigoana împotriva lor şi a mărturisitorilor lui Hristos de către regele Irod Agripa. Atunci a fost ucis cu sabia Sf. Ap. Iacov, fiind primul martir din cei doisprezece Apostoli. Au părăsit Ierusalimul, împlinind porunca Mântuitorului: „Mergând învăţaţi..." (Mt. 28, 19). S-au mai întrunit în sobor la Ierusalim în anul 51 şi au luat hotărâri despre felul în care să fie primiţi în Biserică cei ce nu erau de lege iudaică. Cele mai multe ştiri despre activitatea misionară a Sf. Apostoli le avem din Sfânta Tradiţie. Toţi Apostolii au primit moarte martirică, afară de Sf. Ap. Ioan care a murit la adânci bătrâneţi în insula Patmos.

În soborul Sfinţilor Apostoli un loc de cinste îl ocupă Sf. Ap. Pavel, căruia Mântuitorul Hristos, după Înălţarea la cer, i S-a arătat pe drumul Damascului şi l-a chemat să fie „Apostolul Neamurilor". Nici Sf. Petru, nici vreun alt Apostol nu a avut întâietate asupra celorlalţi: „Cel ce vrea să fie mai mare între voi să fie slugă tuturor" (Mt. 10, 43).

Privind la viaţa şi activitatea Sfinţilor Apostoli, se cuvine să-i avem ca pildă de viaţă creştinească, să ascultăm de episcopi şi preoţi ca urmaşi ai lor, să ne străduim să lucrăm faptele binelui şi ale dragostei faţă de semeni şi să fim propovăduitori ai bunei înţelegeri, să ne căim de păcate şi să ne întoarcem la Dumnezeu.

† ANDREI FĂGĂRĂȘANUL,
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

REVISTA TEOLOGICĂ „ALTARUL (MITROPOLIA) BANATULUI" (1944-1947; 1951-2011) – repere monografice

Cadru didactic universitar de înaltă ţinută academică şi consilier al Sectorului cultural la nou-înfiinţata şi dinamica Episcopie a Devei şi Hunedoarei, **Părintele Dr. Florin Dobrei** a promovat în 2009 examenul de doctorat cu calificativul „magna cum laudae" la Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu, având ca şi coordonator ştiinţific pe cel mai competent cercetător în domeniul Istoriei Bisericii Ortodoxe Române, **Părintele Academician Prof. Univ. Dr. Mircea Păcurariu**. După publicarea tezei de doctorat, intitulată *Istoria vieţii bisericeşti a românilor hunedoreni*, Reşiţa, 2010, 724 pagini, a urmat, la scurt timp, volumul *Bisericile ortodoxe hunedorene*, Reşiţa, 2010, 734 pagini; apoi pe încă trei volume apare semnătura Părintelui Profesor Dr. Florin Dobrei, în calitate de coautor sau coordonator: *Repertoar al bisericilor de lemn din judeţul Hunedoara* (coautor), Reşiţa, 2011, 457 p.; *Judeţul Hunedoara, monografie* (coautor), vol. III, Deva, 2012, 471 p.; *Silviu Dragomir (1888-1962) – 50 de ani de la trecerea în veşnicie* (coordonator), Cluj-Napoca, 2012, 326 p., fiind în acelaşi timp coautor al *Enciclopediei Ortodoxiei Româneşti*, Bucureşti, 2010, 767 p. După mai multe studii şi articole publicate în ţară şi străinătate, pe măsură să dovedească competenţă desăvârşită în cercetarea ştiinţifică, sub egida a două prestigioase edituri româneşti, Academia Română – Centrul de Studii Transilvane şi Editura Învierea a Mitropoliei Banatului, a văzut de curând lumina tiparului, purtând aceeaşi semnătură, o laborioasă monografie a unei remarcabile publicaţii teologice bănăţene: ***„Altarul (Mitropolia) Banatului" (1944-1947; 1951-2011)***, apărută cu **binecuvântarea Înaltpreasfinţiei Sale Dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului**.

Volumul se dovedeşte a fi o prezentare sistematică şi complexă a unei publicaţii bisericeşti socotite, pe drept cuvânt, „o tribună menită să dezbată cele mai importante şi cele mai arzătoare probleme ale Teologiei, ale Bisericii, ale culturii şi ale istoriei noastre româneşti". Cu toate acestea, monografia de faţă nu constituie doar o incursiune în trecutul unei reviste cu un netăgăduit rol în dezvoltarea teologiei ortodoxe, a culturii şi a istoriei româneşti, ci, mai presus de toate, un bine-venit „instrumentum theologicum bibliographicum" pus la dispoziţia studenţilor, a doctoranzilor, a preoţilor, a profesorilor de religie şi a cercetătorilor de orice fel, menit să vină în sprijinul elaborării de monografii parohiale, de medalioane biobibliografice sau de indexuri tematice.

În ceea ce priveşte **structura volumului**, în prima sa parte a fost detaliată evoluţia revistei pe parcursul celor trei ediţii ale sale – ediţia veche, Caransebeş, 1944-1947; ediţia mitropolitană, Timişoara, 1951-1989, şi ediţia actuală, din 1990 până în prezent, tot ca ediţie mitropolitană.

Un spaţiu distinct a fost rezervat **prezentării execuţiei tipografice a revistei** (de la primirea, trierea şi corectarea materialelor primite pe adresa redacţiei şi până la actul tipografic propriu-zis, respectiv la expedierea numerelor către abonaţi), precum şi diferitelor sale ţinute grafice realizate de-a lungul celor aproximativ şapte decenii de apariţie. S-a evidenţiat apoi **activitatea celor care au trudit la editarea** acesteia, preşedinţi de redacţie, redactori (atât redactorii responsabili cu îndrumarea şi supravegherea apariţiei, cât şi redactorii propriu-zişi, din perioada anilor 1944-1947 şi de după 1969), membri ai comitetelor redacţionale, cercetători, dactilografi şi traducători. În privinţa preşedinţilor de redacţie, a redactorilor şi a corectorilor s-a procedat la întocmirea unor scurte medalioane bio-bibliografice.

Separat, au fost prezentaţi **colaboratorii revistei**, ierarhi, profesori, preoţi, doctoranzi, studenţi teologi şi chiar seminarişti, precum şi numeroşi cercetători laici, revista arătându-se disponibilă ca spaţiu de publicare şi dialog spre toţi cei care au avut dorinţa să prezinte comunicări pertinente în domeniul teologiei, al spiritualităţii, al istoriei şi al culturii autentice româneşti şi bisericeşti, cu condiţia respectării liniei doctrinare ortodoxe şi a unor condiţii minime de tehnoredactare, indicate în chenarele redacţionale. Această regulă „a porţilor deschise" a avut de suferit doar în perioada comunistă când, din pricina neagreării lor de către regim, unii autori au fost nevoiţi să publice sub pseudonim; alteori, materialele trimise redacţiei au fost puse la „index", văzând, în parte, lumina tiparului abia după 1989.

Un loc aparte s-a rezervat **prezentării ariei de răspândire a revistei**. Dacă iniţial, în perioada 1944-1947, ediţia de Caransebeş s-a referit cu prioritate la spaţiul Eparhiei, după strămutarea redacţiei la Timişoara, revista – *Mitropolia Banatului* şi apoi *Altarul Banatului* (1951-2011) – a cunoscut o largă şi binemeritată popularitate, constituind o prezenţă vie atât în arealul Mitropoliei Banatului, cât şi în afara acesteia.

În fine, obiectul altor capitole distincte rezidă în **relaţia revistei *Altarul (Mitropolia) Banatului* cu cititorii, precum şi importanţa revistei în peisajul publicistic românesc**.

Partea centrală a volumului relevă cititorilor dimensiunile tematice ale publicaţiei, prezentând o **analiză detaliată a structurii şi a conţinutului rubricilor sale**. În acest sens, au fost enumerate, întregite şi sistematizate în ordine alfabetică sau în ordine cronologică titlurile tuturor studiilor, articolelor, predicilor, catehezelor, meditaţiilor teologice, notelor şi diverselor comentarii, recenziilor şi prezentărilor bibliografice din cuprinsul celor 26 de rubrici ale revistei, unele cu caracter permanent, altele având o existenţă pasageră.

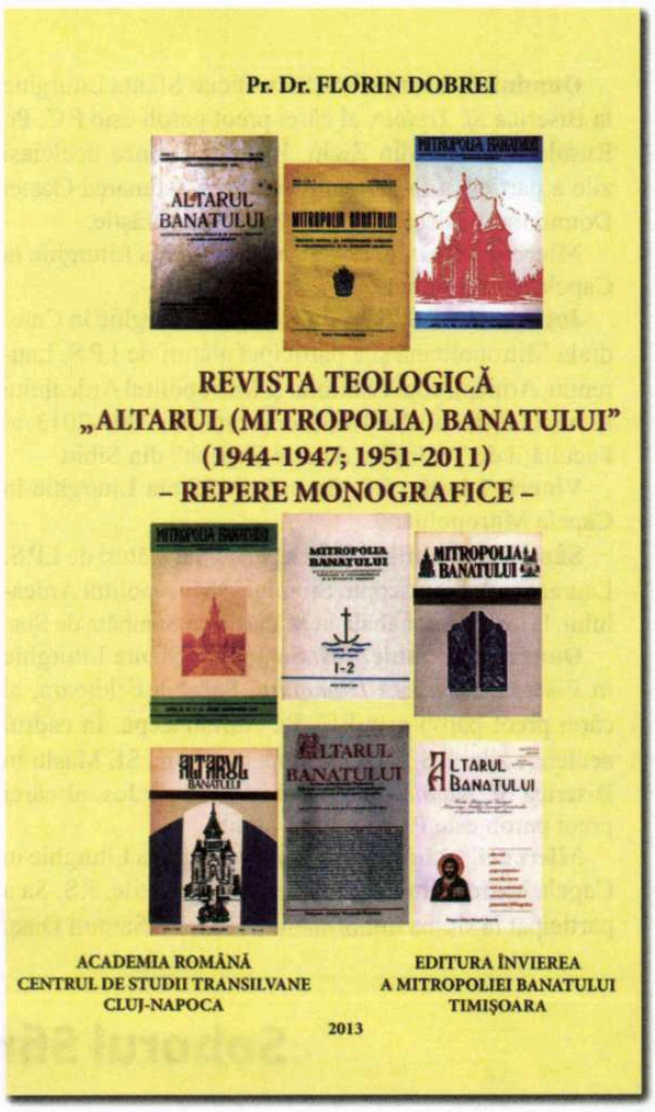

În temeiul celor mai sus arătate, recomandăm prezentul volum cu menţiunea că se dovedeşte a fi de o importanţă excepţională în **cunoaşterea istoricului publicaţiei** reprezentative a Mitropoliei Banatului, precum şi în **oferirea unui index complet al tuturor materialelor editate** în paginile sale de-a lungul celor şapte decenii de apariţie. În acelaşi timp, spre deosebire de alţi indici bibliografici similari întocmiţi anterior pentru o serie de reviste şi foi eparhiale, prezentul volum vine în plus cu o **expunere detaliată, interpretând judicios modul de redactare a revistei în multiplele şi variatele situaţii istorice şi concrete** de apariţie a ei.

Astfel, prin volumul de faţă, urmând celorlalte anterioare, tânărul absolvent de altădată, ca şef de promoţie, al Seminarului Teologic din Caransebeş (1998), **Florin Dobrei**, demonstrează acum deplină maturitate în studiu şi cercetare istorică bisericească şi laică, de-a dreptul specialist şi nume de referinţă în arealul Eparhiei Devei şi Hunedoarei, dovedindu-se a fi un demn urmaş al distinsului său dascăl şi apropiat îndrumător, **Părintele Academician Prof. Univ. Dr. Mircea Păcurariu**.

Pr. Prof. Dr. Sorin COSMA

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE

Senior-editori: Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Editor:*** Pr. Dr. Savu Popa – *Consilier cultural*. ***Secretar de redacţie:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** P.S. Andrei Făgărăşanul, Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediţie on-line:*** Dragoş Boicu

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2013 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

Fondator:
Mitropolit Andrei Şaguna, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 161 • nr. 29-32

1 şi 15 august 2013

PRAZNICUL ADORMIRII MAICII DOMNULUI
la Mănăstirea „Brâncoveanu" – Sâmbăta de Sus

Hramul Adormirii Maicii Domnului, al Mănăstirii „Brâncoveanu" de la Sâmbăta de Sus, judeţul Braşov, a fost, în acest an, o sărbătoare deosebită pentru obştea monahală şi pentru toţi pelerinii care vin adesea la aşezământul monahal de la poalele Munţilor Făgăraş, un loc binecuvântat cu har şi cu oameni plini de credinţă şi sfinţenie. Chiar în ziua de praznic s-au împlinit 20 de ani de la resfinţirea mănăstirii, după ctitorirea paraclisului, a actualei incinte şi a altor aşezăminte din cadrul mănăstirii. Pe 15 august 1993, Sanctitatea Sa Bartolomeu I al Constantinopolului împreună cu Patriarhul Teoctist, Mitropolitul Antonie Plămădeală şi mulţi alţi ierarhi au sfinţit noua ctitorie de pe vremea stareţului de atunci de la Sâmbăta de Sus, arhimandritul Veniamin Tohăneanu. La 20 de ani de la resfinţirea ctitoriei brâncoveneşti, sărbătoarea hramului a fost organizată în mod deosebit, pentru a marca această aniversare. Obştea monahală s-a pregătit intens pentru a primi oaspeţii din ziua hramului şi sutele de pelerini din toate părţile ţării. Programul liturgic a început cu o seară înainte, când s-a oficiat, la altarul din pădurea din apropierea mănăstirii, slujba Vecerniei, a Litiei şi Utrenia cu Prohodul Maicii Domnului. Sute de credincioşi au cântat până la ceasuri târzii din noapte, alături de soborul de preoţi condus de Înaltpreasfinţitul Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, imnurile acestei slujbe deosebite închinate Adormirii Sfintei Fecioare.

Liturghie la altarul din pădure

În ziua hramului, chiar dacă vremea a fost ploioasă şi răcoroasă, credincioşii au participat în număr mare la sfinţirea apei de la vechea fântână din incinta mănăstirii. Slujba religioasă a fost oficiată de IPS Mitropolit Laurenţiu, împreună cu Preasfinţitul Andrei Făgărăşanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, şi un numeros sobor de preoţi şi diaconi. Credincioşii au avut posibilitatea să primească din apa sfinţită la hramul mănăstirii făgărăşene, pentru ca harul ceresc să se reverse asupra lor şi a familiilor acestora.

După sfinţirea apei a urmat Sfânta Liturghie la altarul din pădure, unde au participat şi numeroase autorităţi judeţene şi locale, amintind aici pe prefectul judeţului Sibiu, Ovidiu Sitterli. Din soborul de preoţi au făcut parte exarhul mănăstirilor din Arhiepiscopia Sibiului, arhimandritul Visarion Joantă, stareţul mănăstirii, arhimandritul Ilarion Urs, decanul Facultăţii de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Şaguna" din Sibiu, pr. prof. dr. Aurel Pavel, prodecanul aceleiaşi facultăţi, pr. conf. dr. Mircea Ielciu, profesori de teologie, protopopi şi slujitori la sfintele altare de la mănăstiri şi parohii ardelene. Răspunsurile liturgice au fost date de corul „Laudate Dominum" din Iaşi, format din studenţi ai Facultăţii de Teologie Ortodoxă din cetatea moldavă, tineri apropiaţi de mănăstirea făgărăşeană.

„Chip şi icoană a Bisericii"

Cuvântul de învăţătură de la Sfânta Liturghie a fost rostit de pr. prof. dr. Nicolae Chifăr de la Facultatea de Teologie din Sibiu. Părintele profesor a subliniat, în cuvânt, mijlocirea Maicii Domnului înaintea Fiului ei, pentru fiecare credincios care I se roagă şi Îi cere ajutorul în clipele grele din această viaţă pământească.

„La rugăciunea Maicii Sale, Mântuitorul nu lasă nimic neîmplinit. Maica Domnului este chip şi icoană a Bisericii, pentru că Biserica este mereu rugătoare către Dumnezeu. Biserica are întotdeauna nădejdea că rugăciunea ei se împlineşte, pentru că ne rugăm toţi împreună, unii pentru alţii, pentru că se roagă împreună cu noi toţi sfinţii şi mai cu seamă se roagă cu noi Maica Preacurată. Ea este chipul fecioriei şi nădejdea tuturor tinerilor, dacă aceştia trăiesc în viaţă curată. Este chipul mamei desăvârşite pentru toate mamele din lume. Toţi trebuie să ne unim gândul şi rugăciunea în a o implora pe Maica Preacurată să fie mijlocitoare pentru noi", a spus părintele Chifăr.

IPS Mitropolit Laurenţiu a mulţumit, apoi, obştii monahale pentru organizarea hramului şi pentru ostenelile din fiecare zi la mănăstirea făgărăşeană. Ierarhul a amintit apoi credincioşilor cinstirea deosebită de care se bucură Maica Preacurată, prin cele patru mari praznice închinate ei, între care şi cel din 15 august.

„Acest praznic este cel mai mare dintre sărbătorile închinate Maicii Domnului pentru că totdeauna, pentru

(continuare în p. 3)

Drd. Ştefan MĂRCULEŢ

Actualitatea vieţii de rugăciune în contextul crizei morale, sociale şi familiale

Trăim într-o lume secularizată şi desacralizată, în care omul îşi asumă puterea egocentrică de a trăi fără Dumnezeu. Antropocentrismul biologizant scoate în evidenţă instinctele umane şi promovează forţa ca virtute de prim ordin. Declarând moarte lui Dumnezeu şi anulând noţiunea de păcat, omul trăieşte însă însingurarea obsedantă a vieţii, derutată de nesiguranţă şi anarhie. Trăim astfel într-o lume în care nu fără justificare se spune, mai mult ca oricând, că „existenţa în lume" este dominată de obsesia „grijii" şi a „morţii". Deşi ştiinţa a făcut progrese uimitoare, pe care folosindu-le, omul ar trebui să beneficieze de liniştea pe care o aduce o viaţă comodă, totuşi obsesia nemiloasă a „clipei" îl angajează mereu în acţiune, încât angoasa îi aduce neliniştea apăsătoare a stresului…

Pe de altă parte, cotidianul îl confruntă pe om cu lipsurile materiale însoţite de tot cortegiul lor de boli şi suferinţe, ţinându-l într-un permanent conflict dramatic, şi de multe ori tragic, cu societatea din care face parte, continuându-se aceeaşi şi mereu aceeaşi „ruptură" nedreaptă dintre oameni: unii „bălăcindu-se" în „abuzul" civilizaţiei, iar altora lipsindu-le chiar minimul trai decent… Pentru unii ca aceştia, „lupta vieţii" continuă de multe ori până la epuizare, iar cei ce nu mai pot alerga abandonează capitulând fatal, fără drept de apel… Dar de cele mai multe ori, în cursa disperată de căutare a remediului, pentru a obţine mult aşteptata „deconectare", omul se aruncă în valul tumultuos al plăcerilor şi destrăbălărilor… Alteori îşi refugiază căutările sufletului în tot felul de ideologii, concepţii şi practici

(continuare în p. 2)

Pr. Prof. Dr. Sorin COSMA

Din cuprins:

Lect. Dr. Ciprian Iulian Toroczkai
În ce mai crede omul de astăzi? | pagina **2**

Pr. Drd. Radu Gârbacea
Omilia la Schimbarea la Faţă/Chip a cuviosului Anastasie Sinaitul: superioritatea teofaniei taborice | pagina **4**

Pr. Prof. Nicolae Chifăr
Părintele profesor Aurel Jivi – 70 de ani de la naşterea sa | pagina **6**

Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan
Un nume de prestigiu al învăţământului teologic universitar: Pr. prof. dr. Corneliu Sârbu – la centenarul naşterii | pagina **7**

Actualitatea vieţii de rugăciune în contextul crizei morale, sociale şi familiale

(urmare din p. 1)

obscure şi oculte, în care se cufundă fără discernământ, fiindcă acestea îi promit mult căutatul leac al zbuciumului său terorizant… Şi dacă nu-l găseşte într-o parte, îl caută mereu în alta, şi rămâne totdeauna nemulţumit cu sine însuşi. Iar dacă goliciunea şi zădărnicia vieţii îi apasă tot mai mult sufletul, caută refugiul în surogate de tot felul, sau în rătăcirea alcoolului, fără a-şi mai pune problema dezastrelor morale şi sociale ce vor urma…

Iată că, scoţând pe Dumnezeu din sufletul omenesc, nimeni şi nimic nu-l poate înlocui. Sufletul rămâne decompensat, fiindcă toate ideologiile politice şi toate concepţiile filosofice, şi chiar progresul uluitor al ştiinţei, care i-au promis omului fericirea în afara lui Dumnezeu, nu s-au ţinut de cuvânt… Sufletul fără Dumnezeu a rămas un înstrăinat căutător al propriei identităţi, iar viaţa socială în care trăieşte devine de multe ori un labirint în care îşi încurcă propria existenţă prin căutări sterile, fără finalitate, jucate la roata norocului şi ironizate de zâmbetul destinului necruţător…

Aceste realităţi dramatice, apăsătoare şi de multe ori tragice ale existenţei umane impun supremaţia spiritului la baza ordinii sociale şi economice. Numai spiritul animat de iubirea lui Dumnezeu poate temelui şi statornici adevăratul mod al convieţuirii sociale.

Chiar setea de dreptate este dovada faptului că nu trebuie uitat aportul spiritului în viaţa socială. Relaţiile social-economice se temeluiesc, de asemenea, statornic şi solid pe relaţiile moral-spirituale. Prin libertatea sa, sufletul poate fi ridicat spre zările de lumină ale virtuţii sau poate orbecăi rătăcitor în întunericul distrugător al patimilor. O societate care vrea să asigure ordinea şi progresul membrilor ei va trebui să aibă în vedere această realitate. Prin revolte se pot schimba stăpânii, dar supuşii nedreptăţii rămân mereu, şi numărul lor va creşte. De fapt, ce deosebire este între stăpânul detronat şi stăpânul cel nou? Dacă stăpânul fără inimă este răsturnat de pe tron, rezultatele sunt minime şi satisfacţiile neînsemnate, fiindcă a fost detronat numai chipul de lut sau de carne, dar acelaşi suflet robit de patimi stăpâneşte vrerile sociale. Lumea va păşi mai departe din decadenţă în decadenţă, şi plină de ură va continua lupta nimicitoare dintre fraţi[1]. De aceea putem spune că singurul remediu al durerii umane stă în convertirea ei către zările iubirii divine. **Dar numai cel ce se roagă cu adevărat simte şi înţelege acest adevăr**[2]. Cei ce cred că Dumnezeu este departe de problema socială, şi deci rugăciunea nu este necesară, exclamă: mare este puterea sufletului, înţelegând prin această „putere", forţa lui distrugătoare. Dar prin aceasta ei dovedesc că nu au înţeles nimic din problematica societăţii umane; căci puterea sufletului este mare şi frumoasă mai ales pe cărările de lumină ale desăvârşirii. Iar această desăvârşire este lucrarea harului rugăciunii, care realizează puterea sufletului în Dumnezeu: ea mută munţii, răstoarnă barierele nedreptăţilor sociale, schimbând însăşi fizionomia vieţii umane şi sociale[3].

Rugăciunea face ca inima omului să acţioneze totdeauna cu milă şi dreptate. Dovadă e faptul că stăpânii creştini – oameni de conştiinţă – cărora li se serveşte nu din frică sau cu ură, ci din dragoste, împotriva acestora nu se ridică niciodată murmurul protestatar al revoltei[4].

Prin urmare, **darul social al rugăciunii este iubirea practică şi activă,** fiindcă, împărtăşindu-ne prin rugăciune de iubirea divină, facem ca această iubire să devină vie şi roditoare faţă de viaţa semenilor noştri. Cei ce se împărtăşesc prin rugăciune de iubirea lui Hristos au fost în stare să sângereze, jertfindu-se nu numai pentru rănile sufleteşti, ci şi pentru toate durerile fizice ale omenirii. Ei vedeau pe Hristos jertfindu-se în diversele feţe ale suferinţei umane şi, făcând roditoare iubirea lui Hristos primită prin harul rugăciunii, au început să apară în lume operele samarineanului milostiv, concretizate în spitale, orfelinate, azile, pentru salvarea victimelor mizeriei sociale…

De aici vedem că ancorarea vieţii sociale în sfera exclusivă a economicului se axează pe instabilitate şi revoltă. Susţinută însă de duhul jertfelnic al dragostei izvorâte din sufletul îngenuncheat la rugăciune, dinamizează creator viaţa socială.

Dar acum se cuvine să precizăm că în contextul vieţii sociale la care ne-am referit nu e vorba de simpla rugăciune ocazională, rostită după tipicul cărţilor de cult… Şi aceasta îşi are sensul şi importanţa ei… Noi ne referim însă la aspectul de maximă profunzime a rugăciunii, prin care pătrundem în adâncul de taină a Sfintei Treimi, pentru ca, împărtăşindu-ne de harul îndumnezeitor al iubirii, să punem la temelia societăţii umane raza luminii divine călăuzitoare. Iar aceasta nu este simpla rugăciune, ci **viaţa de rugăciune.** Precum „fierul îşi schimbă culoarea şi devine maleabil, tot astfel şi sufletul omenesc prin rugăciune, sub acţiunea harului, îşi schimbă faţa, progresând în asemănarea cu Dumnezeu şi devenind o unealtă a puterii divine în lume, un cristal pur ce răsfrânge măririle lui Dumnezeu printre oameni. Cel ce atinge culmile rugăciunii harice simte cu adevărat că nu e el cel ce trăieşte, ci Dumnezeu cel sălăşluit într-însul. Viaţa de rugăciune e viaţa în Dumnezeu, sau viaţa lui Dumnezeu în noi. Ea este un ferment activ de transformare a sufletului uman: e puterea care răstoarnă glia sufletului; făcând-o să dea rod însutit, sub ploaia darurilor divine şi a harului de sus. Prin rugăciune simţim prezenţa lui Dumnezeu în noi, şi acţiunea noastră devine acţiune teandrică: lucrăm în lume ca fii ai lui Dumnezeu, după asemănarea lui Dumnezeu"[5].

Din cele până aici expuse, vedem că **viaţa de rugăciune** poate schimba în bine chipul acestei lumi, prin înnoirea vieţii omului, pătrunsă de iubirea lui Hristos. Viaţa de rugăciune, curăţind sufletele oamenilor de păcate şi patimi, le angajează pe drumul virtuţilor creştine, menite să statornicească sfinţenia vieţii şi împărăţia lui Dumnezeu pe pământ.

În altă ordine de idei, referindu-ne la importanţa vieţii de rugăciune în familie, vom urmări în continuare pledoaria lui Marko Rupnik în acest sens: „Este esenţial ca perechea de îndrăgostiţi ce se pregăteşte pentru căsătorie să înveţe să se roage împreună. Am văzut deja că momentele de însoţire a celuilalt cu rugăciunea de mulţumire sau de cerere (fiecare pe cont propriu) sunt numeroase. A se ruga împreună însă este foarte diferit. Rugăciunea este o realitate relaţională. Omul, cu ajutorul lui Hristos, cu lumina şi puterea Spiritului Sfânt, încearcă, cu toată fiinţa lui, să instaureze un raport personal cu Dumnezeu. Aceasta înseamnă că rugăciunea adânceşte şi întăreşte caracterul relaţional al inimii umane. Deoarece îndrăgostirea este exact trezirea relaţionalităţii în individ şi duce la comuniune între persoane – doar în momentul acela se împlineşte iubirea – se

(continuare în p. 8)

În ce mai crede omul de astăzi?

Nu, răspunsul la această întrebare nu este, aşa cum poate v-aţi fi aşteptat, „în nimic". Cel puţin după lectura cărţii scrise de Carole M. Cusack, *InventedReligions: Imagination, Fiction and Faith* (Ashgate Press, 2010), răspunsul pare a fi cu totul altul: „în bazaconii"!

Autoarea cărţii amintite pleacă de la premiza că la începutul celui de-al treilea mileniu religiile „instituţionalizate" pierd din ce în ce mai mult teren în faţa Noilor Mişcări Religioase. O grupă aparte în cadrul acestora o ocupă „religiile inventate". Acestea s-ar putea defini ca fiind produse ale imaginaţiei umane, declarate dintru început ca atare, unele dintre ele constituindu-se chiar ca şi farse, ceea ce înseamnă că sunt lipsite de pretenţia legitimităţii unei revelaţii divine. Cusack examinează şase religii inventate, care au apărut în a doua jumătate a secolului al XX-lea sau în prima decadă a secolului al XXI-lea. Ele sunt următoarele: Discordianism, centrată pe slujirea zeiţei haosului, Eris; Biserica Tuturor Lumilor, bazată pe o religie fictivă descrisă de autorul de science-fiction Robert Heinlein în *Stranger in a Strange Land* (1961); Biserica luiSubGenius, o parodie a Bisericii Scientologice şi a numeroase alte religii; Jediism şi Matrixism, fiecare dintre ele o recreare a religiilor portretizate în filmele *Războiul Stelelor* şi trilogia *Matrix*; în fine, Biserica Monstruoaselor Spaghetti Zburătoare, cunoscută şi ca Pastafarianism. În toate aceste cazuri, literatura, şi în special genul SF, a jucat un rol important în dezvoltarea naraţiunilor fondatoare ale acestor religii. În fapt, este vorba de o combinaţie între elemente mitologice mai vechi şi mai noi, între cele mai noi descoperiri tehnologice şi deziderate ale ştiinţei. Spre exemplu, în Biserica Tuturor Lumilor pot fi identificate elemente păgâne inspirate din practicile antice precreştine. Faptul asupra căruia insistă autoarea este acela că aceste noi mitologii sau religii „sunt la fel de valide ca şi tradiţiile sacre din vechime" (p. 79).

Dincolo de caracterul de joc sau parodie pe care majoritatea acestor religii inventate îl posedă, la o analiză mai serioasă se cuvin a fi menţionate următoarele principii teoretice: 1. Lumea modernă occidentală se prezintă ca un supermarket de religii în care fiecare consumator individual poate să îşi aleagă religia care îi convine; 2. Prin aceste religii inventate se verifică constructivismul social elaborat de Peter Berger, după care fiinţele umane sunt în mod constant angajate în activităţi prin care ele creează culturi şi ideologii; 3. Drept urmare, religiile reflectă în modul cel mai larg sistemele culturale în care se dezvoltă, chiar dacă acest proces se desfăşoară în opoziţie cu ideile şi practicile majoritare; 4. În fine, pe baza unor teorii din biologia evoluţionară, Cusack argumentează că fiinţele umane sunt legate de religie şi că religia serveşte unui scop evoluţionist. Pascal Boyer a subliniat că oamenii sunt predispuşi să găsească anumite tipuri de naraţiuni persuasive, şi că aceste naraţiuni au un rol cheie în religie şi cultură (vezi recenzia cărţii, semnată de Sabina Magliocco, şi publicată în *Journal of the American Academy of Religion* 81 (2013), nr. 2, p. 558-560).

Valoarea cărţii la care ne-am referit survine din faptul că este una dintre puţinele abordări ştiinţifice ale fenomenului „religiilor inventate". În opinia noastră, literatura, în general, şi genul science-fiction, în special, nu reprezintă un domeniu parodistic sau de divertisment; dimpotrivă, această literatură arată, chiar şi indirect, care mai sunt aspiraţiile omului (post)modern. Relaţia dintre imaginaţie, ficţiune şi credinţă nu trebuie să fie neglijată. După cum scria Arthur Kostler, „credinţa nu se dobândeşte prin raţiune. Nu te îndrăgosteşti de o femeie şi nu intri într-o biserică pentru că ai fost convins prin puterea logicii" (Richard Crossman, *Zeul care a dat greş*, Humanitas, 2012, p. 61).

Citind lucrarea lui Cusack, mi-au venit în minte cuvintele atribuite lui Xenophanes: „Dacă boii, caii şi leii ar avea mâini, sau dacă mâinile lor ar şti să deseneze şi ar şti să plăsmuiască precum oamenii, caii şi-ar desena chipuri de zei asemenea cailor, boii asemenea boilor, şi le-ar face trupuri aşa cum fiecare din ei îşi au trupuri" (*Antologie filosofică. Filosofia antică*, vol. I, Minerva, 1975, p. 12). Se pare că omul de astăzi, asemenea animalelor enumerate, îşi făureşte propriile credinţe „după chipul şi asemănarea lui", uitând că el însuşi este creat „după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu"…

Lect. Dr. Ciprian Iulian TOROCZKAI

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Luni, 1 iulie. Î.P.S. Sa a avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marți, 2 iulie. A avut program de lucru la cabinet.

Miercuri, 3 iulie. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 4 iulie. A participat la lucrările Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. După-amiaza a prezidat lucrările Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului.

Vineri, 5 iulie. A participat la lucrările Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Sâmbătă, 6 iulie. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat un cuvânt de învățătură credincioșilor prezenți la Schitul „Duminica Sfinților Români" din localitatea Șinca Nouă, jud. Brașov. Apoi a săvârșit slujba punerii pietrei de temelie pentru biserica cu hramurile „Duminica Sfinților Români" și „Sf. Prooroc Isaia".

Duminică, 7 iulie. A slujit Sfânta Liturghie în biserica cu hramul „Sf. Apostoli Petru și Pavel" din localitatea Ghimbav, protopopiatul Brașov și a adresat un cuvânt de învățătură credincioșilor prezenți. Cu acest prilej, a sfințit pictura sfântului lăcaș. În cadrul Sfintei Liturghii i-a hirotonit pe diaconul Sebastian Floroiu întru preot misionar, pe seama parohiei Cristian II, protopopiatul Bran-Zărnești, și pe tânărul Daniel Puia-Dumitrescu întru diacon. Părintelui ic. stavr. Dumitru Comșa, parohul parohiei Ghimbav I, i-a conferit Distincția „Crucea Șaguniană pentru Clerici", iar pe Părintele Călin Constantin Comșa, parohul parohiei Ghimbav II, l-a hirotesit întru iconom stavrofor. După-masa a săvârșit, în parohia Cristian II, protopopiatul Bran-Zărnești, sluba de binecuvântare a demisolului noului lăcaș de cult închinat „Pogorârii Duhului Sfânt".

Luni, 8 iulie. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Marți, 9 iulie. A participat, în Aula „Mitropolit Ioan Meținanu", la manifestările prilejuite de serbarea revederii de 20 de ani a absolvenților Facultății de Teologie din Sibiu din anul 1993.

Miercuri, 10 iulie. A participat, la Biblioteca Astra din Sibiu, la vernisajul Expoziției „Securitatea – Instrument al Dictaturii". A vizitat apoi șantierul de pictură al Bisericii „Sfânta Treime" din parohia Sadu II, județul Sibiu.

Joi, 11 iulie. A participat, la Biblioteca Astra din Sibiu, la dezbaterea publică privind Proiectul de regionalizare-descentralizare a României, organizat de Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, dezbatere prezidată de Domnul Viceprim-ministru Liviu Dragnea, ministrul dezvoltării regionale și administrației publice.

Vineri, 12 iulie. A avut program de lucru la cabinet. A vizitat șantierul de lucrări de la Complexul Monahal Păltiniș.

Duminică, 14 iulie. A săvârșit slujba de târnosire a bisericii cu hramurile „Sf. Apostoli Petru și Pavel" și „Sf. Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei" din parohia Șmig, protopopiatul Mediaș, județul Sibiu. A slujit Sfânta Liturghie și a rostit cuvânt de învățătură. A acordat Acte de Cinstire ctitorilor și binefăcătorilor, iar pe preotul paroh, Virgil Adrian Pușcă, l-a hirotesit întru iconom.

Luni, 15 iulie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A vizitat șantierul de lucrări de la Complexul Monahal Păltiniș.

Marți, 16 iulie. A avut program de lucru la cabinet. A vizitat șantierul de lucrări de la Complexul Monahal Păltiniș.

Miercuri, 17 iulie. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 18 iulie. A avut program de lucru la cabinet.

Vineri, 19 iulie. A avut program de lucru la cabinet. A vizitat șantierul de lucrări de la Complexul Monahal Păltiniș.

Sâmbătă, 20 iulie – *Prăznuirea Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul.* A săvârșit slujba de târnosire a bisericii cu hramul „Sf. Prooroc Ilie Tesviteanul" a Schitului Sibiel, județul Sibiu. A slujit Sfânta Liturghie și a rostit credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură.

Duminică, 21 iulie. A slujit Sfânta Liturghie la Mănăstirea „Sf. Mare Mucenic Dimitrie" din Sighișoara și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 22 – miercuri, 31 iulie. A efectuat un pelerinaj în Grecia.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

Praznicul Adormirii Maicii Domnului la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus

(urmare din p. 1)

orice sfânt, ziua trecerii spre Domnul este zi de mare prăznuire, mai mare decât cea a nașterii. Maicii Preacurate îi acordăm o cinstire deosebită, prin preamărirea ei ca pururea Fecioară, apoi ca Născătoare de Dumnezeu. Moartea ei nu a fost decât o mutare la Fiul său, căci după adormirea ei, Mântuitorul Hristos a luat-o la Sine", a spus Părintele Mitropolit. Pentru ajutorul oferit mănăstirii și Arhiepiscopiei Sibiului, directorul Wiesmann România, Olimpiu Achim, a primit din partea ierarhului distincția „Crucea Șaguniană pentru mireni".

Apoi, starețul Ilarion Urs le-a mulțumit ierarhilor, preoților, oaspeților de seamă și tuturor credincioșilor care au venit până la Sâmbăta de Sus pentru a se bucura duhovnicește alături de obștea monahală de această zi deosebită din viața mănăstirii. Arhimandritul Ilarion Urs le-a oferit în dar celor doi ierarhi câte o icoană a Maicii Domnului. După Sfânta Liturghie, așa cum este obiceiul la hramurile mănăstirii făgărășene, s-a oficiat slujba Sfântului Maslu, pentru ca toți cei prezenți să primească de la Dumnezeu sănătate trupească și iertare de păcate.

În aceeași zi, de la orele 15:00, în aula Academiei Teologice de la mănăstire, pianista Adriana-Paler Nicolescu, originară din Lisa, județul Brașov, și stabilită la Viena, a susținut un concert din arii celebre compuse de Wolfgang Amadeus Mozart, Ludwig van Beethoven și Johann Sebastian Bach. Concertul s-a desfășurat sub motto-ul „Înserări brâncovenești", iar din donațiile participanților se va restaura pianul din patrimoniul mănăstirii.

TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Din partea președintelui Asociațiunii ASTRA am primit de curând un volum frumos intitulat ***Asociațiunea Astra Rediviva***. Volumul de față a apărut în urma organizării celei de-a 105-a adunări naționale a Asociațiunii Astra de la Năsăud. Jubileul împlinirii a 150 de ani de la înființarea ASTREI, a reluării activității sale după evenimentele din 1989 a oferit și posibilitatea organizării unei sesiuni științifice internaționale sub genericul *Asociațiunea ASTRA REDIVIVA. Obiective astriste naționale și europene în context internațional.* Acesta a fost prilejul cu care membrii ASTREI, atât cei din țară, cât și cei din străinătate, au putut să își prezinte rezultatele cercetărilor lor. Prima parte a volumului acordă atenția cuvenită lansărilor de carte ale Asociațiunii și ale membrilor săi. În partea a doua a cărții sunt prezentate cele opt secțiuni ale sesiunii științifice, în care se regăsesc materiale pe diverse tematici, ce urmează zonelor de interes ale fiecărui autor în parte. Dintre acestea amintim doar o parte, și anume, secțiunea *Astra – trecut, prezent și viitor, care* cuprinde studii ce nuanțează experiența Astrei vechi și noi. Ele aparțin unor oameni deosebit de implicați în tot ceea ce înseamnă acțiune astristă, de apărare și promovare a valorilor Astrei, așa cum au fost ele lăsate de către întemeietorii ei și de către Sfântul Ierarh Andrei Șaguna, Mitropolitul Transilvaniei. La fel de interesante sunt toate celelalte secțiuni, ce privesc subiecte etnoculturale, care tratează relațiile Astrei cu românii de peste graniță etc.

La Editura Andreiana am binecuvântat apariția unui volum de amintiri, generic numite ***În slujirea monahismului din Apuseni. Monahia Eudoxia Manolache de la Râmeț.*** Am socotit de cuviință să facem acest lucru pentru că monahia Eudoxia Manolache rămâne, în istoria monahismului românesc, în general, și a celui transilvănean, în special, model de trăire în Hristos și pentru Hristos, într-o lume aflată în permanentă depărtare și despărțire de *cuvintele vieții veșnice.* Ca Arhiepiscop al Sibiului și Mitropolit al Ardealului sunt recunoscător că cei mai mulți preoți ai familiei Manolache slujesc la Sfintele Altare din Eparhia noastră și sunt pilde cu fapta, cu cuvântul și cu învățătura. De aceea, cred că modelul lor, împreună cu al celor trei monahi din aceeași familie trecuți în Împărăția negrăitei iubiri a Preasfintei Treimi, este și va rămâne pentru generațiile care vor veni model și lumină către care va trebui să privim mereu.

Monahia Eudoxia de la Râmeț a fost una dintre călugărițele râvnitoare și mărturisitoare ale monahismului transilvănean. Maica Eudoxia a fost mărturisitoare prin viața ei filocalică. S-a dăruit deplin monahismului, neaflând „odihnă tâmplelor" și „genelor dormitare", după cuvântul Psalmistului. Evlavioasă și statornică, cum întâlnim în vechile scrieri ascetice, Monahia Eudoxia și-a legat numele pentru veșnicie de una dintre cele mai importante renumite vetre monahale din Transilvania Sfinților Mărturisitori pentru Ortodoxie.

Mitropolitul LAURENȚIU

Omilia la Schimbarea la Faţă/Chip a cuviosului Anastasie Sinaitul: superioritatea teofaniei taborice

În tradiţia ecclesială răsăriteană sunt cunoscuţi în sec. VI şi VII în mod deosebit trei personaje importante cu numele de Anastasie. Primul dintre ei este Anastasie I patriarhul Antiohiei, care a păstorit în două rânduri, prima dată între 559 şi 570, iar doua oară între 593 şi 598. Cel de-al doilea este Anastasie al II-lea, patriarhul Antiohiei, care a păstorit între 599-609, iar cel de-al treilea este Anastasie Sinaitul, preot şi monah la Mănăstirea „Sf. Ecaterina" de pe Muntele Sinai, care însă nu a fost niciodată patriarh al Antiohiei[1]. Luptător împotriva nestorienilor, monofiziţilor şi monoteliţilor, va părăsi mănăstirea şi va activa în Alexandria şi în Siria împotriva acestora. Se pare că el a s-a născut în jurul anului 630 şi avem mărturii că puţin după anul 700 era încă în viaţă.

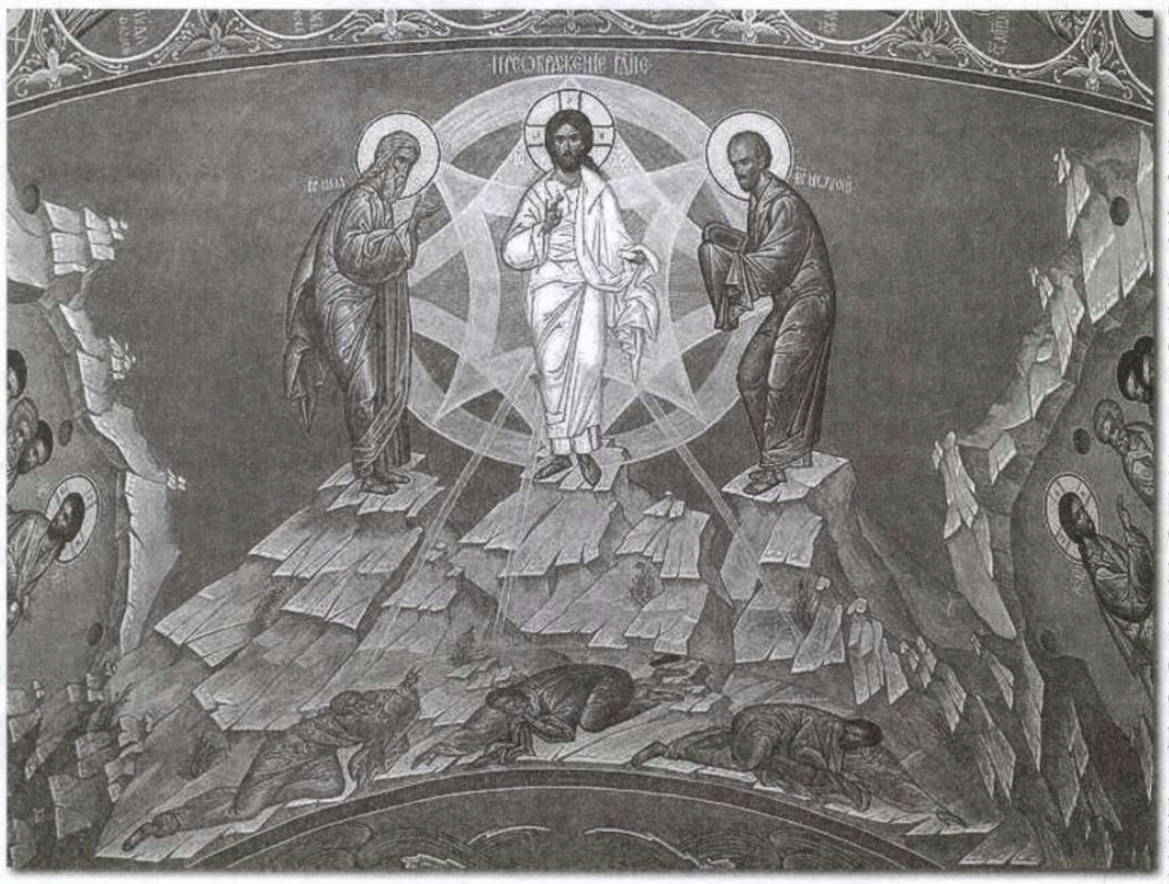

Între scrierile cuviosului Anastasie Sinaitul se numără şi o omilie la Schimbarea la Faţă/Chip (*BHG* 1999; *CPG* 7753)[2]. În omilia sa la Schimbarea la Faţă/Chip cuviosul Anastasie Sinaitul este preocupat în primul rând să demostreze de ce teofania de pe Tabor este superioară tuturor teofaniilor de dinaintea ei. Cuviosul Anastasie Sinaitul îşi începe omilia printr-un îndemn dublu. Primul, pune în paralel muntele Schimbării la Faţă/Chip, Taborul, şi „locul înfricoşător, casa Domnului şi poarta cerului" (*Fac* 28, 17) al viziunii patriarhului Iacob din Bethel. Cuvântul „munte" este repetat de 20 de ori de omilist şi împodobit de fiecare dată cu apelative sau calificative împrumutate din Scriptură. Locul acesta este locul realităţii inefabile în care se descoperă taina mântuirii.

„Aici, simbolurile Împărăţiei au fost prefigurate; aici, taina răstignirii a fost vestită; aici, frumuseţea Împărăţiei a fost descoperită; aici, venirea celei de-a doua preaslăvite arătări a lui Hristos s-a arătat; pe acest munte strălucirea drepţilor a fost adumbrită [cf. *Mt* 13, 43]; pe acest munte bunătăţile cele ce au să vină au fost prezentate ca şi cum ar fi de faţă/prezente; muntele acesta a mărturisit prin nor răpirea viitoare a drepţilor în nori; muntele acesta a modelat astăzi în chip foarte adevărat forma şi conformarea noastră cu Hristos".

Cel de-al doilea îndemn, punctat sau accentuat prin folosirea adverbului „astăzi" de 10 ori, se încheie cu o comparaţie între Horeb şi Tabor:

> „După cum [pe Sinai] preînchipuirile/figurile au fost zugrăvite în chip tainic/ascuns, iar în acesta [pe Tabor] adevărul; acolo întunericul, iar aici soarele; acolo întunecime, iar aici nor de lumină; acolo, legea decalogului, iar aici, Cuvântul înainte de veci al cuvintelor/ Raţiunea mai înainte de veci a raţiunilor; acolo enigmele/misterele trupeşti, iar aici [realităţile] cele dumnezeieşti; acolo, în munte, tablele [Legii] s-au spart din cauza impietăţii, iar aici inimile sunt înţelepţite spre mântuire. Atunci apă a ieşit din piatra necredinţei, iar acum un izvor al vieţii nemuritoare a izvorât. Acolo, a odrăslit un toiag, iar aici s-a înălţat o cruce [crucea]; acolo, [au venit] de sus prepeliţe spre răzbunare, iar aici, porumbelul de sus spre mântuire; acolo, Maria, potrivit legii mozaice, a cântat, iar aici, Maria, Stăpâna noastră, a născut în chip dumnezeiesc; acolo, Moise a dezlegat cureaua încălţămintelor, prefigurând abolirea/ înlăturarea cultului Legii, iar aici, Ioan dezleagă încălţămintea de nedezlegat a unirii Cuvântului lui Dumnezeu cu firea noastră muritoare şi [îmbrăcată] în piele, care se apropia clar de sfârşit; acolo, Ilie se ascunde de la faţa Izabelei, iar aici, Ilie contemplă pe Dumnezeu faţă către faţă. Muntele Sinai nu a deschis lui Moise pământul făgăduinţei, dar Taborul l-a condus pe Moise în pământul făgăduinţei".

Descoperirea de pe Tabor este superioară oricărei alte teofanii, incluzând-o şi pe cea de pe Sinai, cea mai strânsă paralelă vechi-testamentară cu teofania de pe Tabor, care sunt arătări sau descoperiri umbratice ale lui Dumnezeu. Anastasie încearcă să demostreze aceasta punând în contrast limbajul folosit pentru a descrie aceste două mari teofanii, cea de pe Sinai şi cea de pe Tabor: întunericul de pe Sinai contrastează cu lumina prezentă pe Tabor; întunecimea contrastează cu norul luminos; descoperirea Legii (*Iş* 20, 1-17) este pusă în faţă cu descoperirea Logosului Însuşi, creatorul tuturor raţiunilor lumii. Dar diferenţa cea mai importantă între cele două teofanii este aceea că, dacă pe Sinai Hristos a fost numai prefigurat, pe Tabor El Se descoperă şi este mărturisit ca Fiu unic al Tatălui ceresc.

Taborul este văzut ca o prelungire şi împlinire sau desăvârşire a Sinaiului, o perspectivă ce a fost aplicată teofaniei de pe Tabor pentru prima dată de Irineu al Lyonului[3]. Pe Sinai, Moise îi cere lui Dumnezeu să i Se descopere (*Iş* 33, 13, 18) însă i se descoperă Dumnezeu „în chip ascuns" (ὀπισθοφανῶς) (*Iş* 33, 23), el văzând numai spatele lui Dumnezeu. Pe Tabor însă, cererea lui de pe Sinai este împlinită, el văzând de această dată pe Dumnezeu „în chip descoperit/văzut" (ἐμφανῶς), nu ascuns „în crăpătura pietrei" (*Iş* 33, 22), ci „faţă către faţă" (πρόσωπον πρὸς πρόσπον). Moise se află în faţa unei uimiri nemăsurate, care vine tocmai din amintirea a ceea ce Dumnezeu îi spusese pe Sinai, „că nu poate omul să vadă pe Dumnezeu şi să trăiască" (*Iş* 33, 20). El vede acum pe Domnul Dumnezeu în aceeaşi formă cu a lui (ἐν τῇ μορφῇ τῇ ἐμῇ). Accentul cade aici, desigur, pe unirea ipostatică a celor două firi, cea dumnezeiască şi cea umană, în Persoana unică a Fiului lui Dumnezeu, cea de-a doua Persoană a Sfintei Treimi, Care este, prin natura Sa dumnezeiască, nevăzut şi imposibil de cuprins prin simţuri. Tocmai prin unirea ipostatică a celor două firi în Persoana lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu Cel nevăzut Se face văzut. De aceea, Anastasie Sinaitul se minunează prin intermediul lui Moise în faţa acestei teofanii a Domnului pe Tabor: Dumnezeu, care pe Sinai S-a descoperit „în chip ascuns//neclar" (ἀφανῶς), prin Întrupare Se descoperă pe Tabor ca „transfigurat în chip văzut" (μεταμορφοῦμενος ἐμφανῶς), înaintea lui Moise şi a celorlalţi:

> „Acum Te-am văzut pe Tine astfel, Cel ce eşti şi pururea eşti şi eşti împreună cu Tatăl, Care, în munte, a zis: «Eu sunt Cel ce sunt!» [Iş 3, 14]. Am văzut această mare vedere [*Iş* 3, 3], pe Tine, Dumnezeu Cel vechi, fiind văzut de mine în chip ascuns şi cuvenit lui Dumnezeu; nu acopăr faţa, ci văd faţă către faţă şi sufletul meu este păzit; Te-am văzut pe Tine, Cel vechi, pe Care am dorit să-L văd, zicând: «Arată-mi-Te în chip lămurit/cunoscut!» [γνωστῶς εἴδω σε] [*Iş* 33, 13]; căci Tu eşti viaţa veşnică arătată; Te-am văzut pe Tine, nu în chip ascuns descoperind spatele Tău pe piatra Sinaiului, ci fiind văzut de mine descoperit pe piatra Taborului; nu ca om ascuns în scorbura pietrei, ci ascuns în forma mea, ca Dumnezeu iubitor de oameni [ἀλλ'ἐν τῇ μορφῇ τῇ ἐμῇ τὸν φιλανθρωπον κρύβοντά σε Θεόν]; nu mă ascunde dreapta Ta în întuneric, căci Tu eşti Dreapta Celui Preaînalt descoperită lumii, căci Tu eşti mijlocitor/mediator vechi şi nou, Dumnezeu vechi şi om nou [σὺ γὰρ εἶ ὁ παλαιᾶς καὶ νέας μεσίτης, παλαιὸε Θεὸς καὶ νέος ἄνθρωπος]; Tu eşti Cel vechi Care a lucrat în chip ascuns pe muntele Sinai şi acum pe muntele Tabor schimbându-Te la chip/formă în chip descoperit/văzut [μεταμορφούμενος ἐμφανῶς]".

Anastasie Sinaitul accentuează că Logosul Întrupat Se arată pe Tabor faţă către faţă, făcând o distincţie clară între natură/fire (φύσις) şi persoană (πρόσωπον) cu privire la această arătare a lui Dumnezeu. Potrivit lui Anastasie Sinaitul, cea care se revelează nu este natura, ci persoana, care este văzută de persoană.

Pe Tabor, Moise s-a bucurat pentru că ceea ce îşi dorise mai înainte, atunci i s-a descoperit. Mai mult decât atât, teofania de pe Sinai nu l-a condus pe Moise în ţara făgăduită, însă teofania de pe Tabor l-a condus în pământul făgăduit. Nu teofania de pe Sinai, ci cea de pe Tabor este cea care ne oferă imaginea prin excelenţă a Împărăţiei cerurilor, a tainei Crucii, a celei de a doua veniri în slavă, a frumuseţii viitoare a firii/naturii umane, a răpirii viitoare în nori a drepţilor (simbolizate prin norul luminos) şi a răsplătirii lor viitoare. În toate aceste aspecte, descoperirea de pe Tabor o întrece atât pe cea de pe Sinai, cât şi pe celelalte.

---

[1] Clement A. Kuehn, John D. Baggarly, S.J., „Introduction", în Anastasius of Sinai, *Hexaemeron*, ed. şi trad. de Clement A. Kuehn, John D. Baggarly, S.J., cuv. înainte de Joseph A. Munitiz, (OCA 278), Pontificio Istituto Orientale, Roma, 2007, p. XIV.

[2] A. Guillou, „Le monastère de la Théotokos au Sinaï. Origines; épiclèse; mosaïque de la Transfiguration Homélie inédire d'Anastase le Sinaïte sur la Transfiguration (étude et texte critique)", în *Mélanges d'archéologie et d'histoire* 67 (1955), p. 215-256, text p. 237-257.

[3] Perspectiva aceasta, a împlinirii pe Tabor a vechilor făgăduinţe ale lui Dumnezeu făcute pe Sinai lui Moise şi apoi lui Ilie, a fost dezvoltată mai întâi de Sfântul Irineu al Lyonului, în Răsărit, şi de Tertulian, în Apus, iar mai târziu de Ps.-Efrem în Răsărit înainte de cuviosul Anastasie Sinaitul, Ioan Damaschinul şi Cosma de Maiuma, după el. În moduri diferite şi prin argumentări diferite, aceşti interpreţi ai Scripturii leagă Taborul de Sinai, în mod special referindu-se la rugul aprins (*Iş* 3, 3) şi refuzul Domnului de a Se arăta lui Moise faţă către faţă (*Iş* 33, 20) şi identifică pe Hristos schimbat la chip/formă cu tainicul ἐγώ εἰμι ὁ ὤν de la rugul aprins. Cf. Bogdan G. Bucur, „Exegesis and Intertextuality in Anastasius the Sinaite's Homily *On the Transfiguration*", în *Studia Patristica,* vol. LXVIII – *Papers Presented at the Sixteenth International Conference on Patristic Studies held in Oxford 2011*: From the Fifth Century Onwards (Greek Writers), ed. M. Vinzent, Peeters Publishers, Louvain, 2013, p. 249-260, aici p. 253.

Pr. Drd. Radu GÂRBACEA

ANUL OMAGIAL AL SFINȚILOR ÎMPĂRAȚI CONSTANTIN ŞI ELENA

CONSTANTIN CEL MARE și Sinodul I Ecumenic de la Niceea din anul 325

***Ai adunat, preafericite împărate Constantin, sobor de părinți de Dumnezeu purtători și printr-înșii inimile tuturor cele înviforate de blestematul eres al lui Arie le-ai întărit să slăvească pe Domnul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu; pentru care îți aducem ție laudele acestea:/ Bucură-te, că soborul cel dintâi al celor trei sute optsprezece sfinți părinți cu porunca ta în Niceea s-au adunat;/ Bucură-te că prin lupte mari credința cea dreaptă s-a luminat*[1].**

Sub raport istoric, sinoadele ecumenice apar din secolul al IV-lea d.Hr., rolul acestora fiind acela de instrument al conciliarității episcopilor în disputele interne ale Bisericii, fără a se face apel la instituțiile publice. *Intervenția politică în sfera Bisericii, mai mult pentru a salva unitatea imperiului, se vede în aceea că, uneori, deciziile sinodale erau confirmate ca legi imperiale (și impuse chiar cu forța)*[2].

După victoria asupra lui Licinius, Constantin va prelua și conducerea părții orientale a Imperiului Roman, unde creștinii se aflau în majoritate față de păgâni. Primul pas după acea preluare a fost deschiderea porților întregului Imperiu Roman pentru creștinism și câștigarea Bisericii de partea statului. Într-o epistolă din 324 – cu alte cuvinte, cu un an înainte de convocarea Primului Sinod Ecomenic, cel de la Niceea –, epistolă *către orientali,* Constantin cel Mare îi îndemna pe toți supușii Imperiului să se convertească la creștinism. Cei care refuzau nu erau nici constrânși, nici persecutați, ci tolerați și lăsați în pace, libertatea de conștiință și de cult fiind socotită valabilă și pentru păgâni (Eusebius, *Vita Const.,* II, 48, 60).

Însă cel mai important act al lui Constantin cel Mare în legătură cu Biserica din perioada anilor 324-337 (anul trecerii sale la Domnul) l-a constituit convocarea Primului Sinod Ecumenic de la Niceea, din 325. Sinodul a fost convocat și prezidat de însuși împăratul, ca adevărat *episcop din afară,* cum va fi supranumit Sfântul Constantin, sursa fiind același istoric bisericesc, Eusebiu.

Sinodul I Ecumenic de la Niceea a compus prima parte a Crezului, în care se definește divinitatea Fiului lui Dumnezeu Întrupat. Sinodul s-a pronunțat împotriva ereziei, susținută de preotul Arie din Alexandria Egiptului, după care Hristos-Fiul ar fi mai mic, cu alte cuvinte subordonat lui Dumnezeu-Tatăl, El (Fiul) fiind cea dintâi dintre creaturile superioare. Arie propunea formula *de ființă asemănătoare* (*homiousios* – în greacă), în sensul că Iisus ar fi primit o ființă asemănătoare Tatălui și nicidecum aceeași ființă. Sinodul convocat de Sfântul Constantin va afirma însă că Fiul este *de o ființă* (*homoousios*) cu Tatăl, este consubstanțial cu Tatăl datorită faptului că cele trei Persoane ale Sfintei Treimi au o ființă, o Dumnezeire unică, neîmpărțită. Crezul face deosebirea între *crearea* lumii în timp și spațiu de către Dumnezeu și *nașterea* veșnică a Fiului din Tatăl, Fiul fiind *născut, iar nu făcut*. O astfel de precizare a fost necesară din cauza faptului că Arie susținea că a fost un timp când Fiul nu era[3].

Adevărul este că Alexandria Egiptului a fost deopotrivă metropola în care Arie și-a început predica, în 319, afirmând, cum am menționat deja, că ar fi *fost un timp când El* [Hristos-Fiul] *nu era*, dar și punctul forte de rezistență al Sfântului Atanasie cel Mare împotriva ereziei arianismului[4]. Îndârjirea care l-a caracterizat pe Sfântul Atanasie în apărarea ideii divinității Fiului și consubstanțialității Sale cu Tatăl, îndârjire manifestată pregnant din chiar anul accederii sale pe tronul arhieresc al Alexandriei (328), i-a adus acestuia nu mai puțin de cinci exiluri.

Revenind la Sinodul niceean, conform Tradiției se vorbește despre *cei 318 Sfinți Părinți de la Niceea*, dar se pare că, în realitate, au fost aproximativ 200. Sinodul a dezbătut o serie de probleme – pe atunci stringente, la ordinea zilei –, adoptând 20 de canoane. Dintre acestea spicuim, desigur, aleatoriu: despre clericii care se mută dintr-un loc într-altul (canonul 15); despre clericii care nu locuiesc în bisericile pentru care au fost aleși (16); în zilele de duminică și în perioada Cincizecimii nu se fac rugăciuni în genunchi (20); în plus, lucru extrem de important, s-a stabilit data celebrării Paștilor.

Sinodul I Ecumenic prezintă o deosebită importanță prin aceea că a fost prima adunare a episcopilor din întreaga Biserică, împrejurare în care s-au dezbătut probleme doctrinale fundamentale și s-au luat decizii majore care privesc dreapta credință și unitatea Bisericii. El reprezintă și un punct de cotitură deosebit de important legat de modul în care au fost priviți creștinii: dacă înainte ei erau persecutați, Constantin cel Mare s-a arătat un fervent susținător al lor, sinodul însuși fiind deschis în prezența împăratului.

---

[1] *Acatistul Sfinților Împărați Constantin și Elena,* icosul al 5-lea.

[2] Pr. Prof. Dr. Ioan Bria, *Tratat de teologie dogmatică și ecumenică,* România Creștină, București, 1999, p. 77.

[3] *Ibidem,* p. 77 și 167.

[4] Ștefan Lucian Toma, *Învățătura despre mântuire la Sfântul Atanasie cel Mare și Anselm de Canterbury,* apărută cu binecuvântarea Î.P.S. Dr. Laurențiu Streza, Mitropolitul Ardealului, Sibiu, Editura Andreiana, 2011, p. 34.

Dr. Constantin ITTU,
cercetător științific, Muzeul Național Brukenthal

Constantin cel Mare și Biserica Sfântului Mormânt din Ierusalim

Constantin a dat mai mult decât drepturi egale creștinismului ca doctrină religioasă precisă. Clerului creștin i s-au acordat toate privilegiile cunoscute clericilor păgâni. Fiecare om putea să-și lase proprietatea ca moștenire Bisericii, care dobândea astfel dreptul de patrimoniu. În felul acesta, concomitent cu proclamarea libertății religioase, comunitățile creștine erau recunoscute ca entități juridice legale.

Privilegii importante au fost acordate tribunalelor episcopale. Orice om avea dreptul, dacă adversarul său accepta, să mute un proces civil la o curte episcopală, chiar după ce procedurile din acel proces începuseră deja la curtea civilă. Spre sfârșitul domniei lui Constantin, autoritatea curților episcopale a fost lărgită și mai mult.

Biserica începuse să se îmbogățească din punct de vedere material prin daruri în proprietăți funciare, provenind din sursele statului, sau prin donații de bani și grâne. Creștinii nu erau obligați să participe la sărbători păgâne, iar influența creștină a dus la o anumită îmblânzire a pedepselor pentru criminali. [Un excelent studiu pe marginea semnificației vieții bizantine și a complexității evoluției ei sub toate aspectele, de la religios la economic și social, îl realizează Michel Kaplan, *Bizanț,* trad. din franceză Ion Doru Brana, Editura Nemira, 2010, p. 15-61; vezi Pr. Prof. Dr. Emanoil Băbuș, *Bizanțul, istorie și spiritualitate,* Editura Sophia, 2010, p. 48-67, vezi și Charles Diehl, *Figuri bizantine*, trad. de Ileana Zara, Editura pentru Literatură, 1969, p. 56-65.]

Creștinismul a început să aibă o influență dominantă asupra structurilor de bază ale societății: familia, satul, orașul, instituțiile civile, organizarea calendarului și a timpului, modificând de-a lungul vremii obiceiurile, stilul de viață și mentalitățile. Mai evidentă se dovedește această acțiune în formele de cult, în rituri, în practica pelerinajului, în construcțiile religioase, în organizarea activităților caritabile care încep a fi organizate și gestionate de „societatea eclesială" care marchează „societatea creștină". [Pentru lămuriri suplimentare vezi Pr. Prof. Dr. Nicolae Chifăr, *Constantin cel Mare, primul împărat creștin – 1700 de ani de la urcarea pe tron*, în *Rev. Teologică*, iulie-septembrie, 2006, Sibiu, p. 19-35; John Meyendorff, *Teologia bizantină. Tendințe istorice și teme doctrinare*, Editura Nemira, 2011, p. 80-82.]

Încă din secolul al II-lea este menționată practica venerării martirilor, ce s-a dezvoltat considerabil în vremea lui Constantin, mai întâi în Răsărit, apoi și în Apus, pentru ca în ultimele decenii ale secolului al IV-lea să se desfășoare sub patronajul clericilor ample ceremonii religioase. Centrul acestui cult al martirilor au fost mormintele lor. Pe acestea au fost înălțate diferite tipuri de monumente de la stelă comemorativă la sanctuar fastuos. Credincioșii veneau în număr impresionant la aceste morminte, unde săvârșeau rugăciuni și intonau imne și cântece. Pelerinii nu așteptau de la martiri numai daruri spirituale, ci și ajutoare pământești și intervenții vindecătoare. Martirul devenea astfel mijlocitorul lui Dumnezeu atât pentru cele cerești, cât și pentru cele pământești.

Biserica pentru bizantin nu era o putere clericalistă, deși aceasta a existat, și a văzut-o, și a simțit și depășirile ei abuzive, ci trupul „celor vii și al celor adormiți" care participă la comuniunea omenească și dumnezeiască. [Vezi mai pe larg la Nikos A. Matsoukas, *Teologie Dogmatică și Simbolică*, vol. II, trad. Nicușor Deciu, Editura Bizantină, București, 2006, p. 314-316.]

De cultul martirilor a fost legat și cel al relicvelor. Rămășițele martirilor făcuseră obiectul unei griji geloase încă de la început, de pe vremea când creștinii îi cereau magistratului persecutor restituirea cadavrului martirului și îi păzeau osemintele ca pe niște comori „mai cinstite decât pietrele prețioase și mai scumpe decât aurul". [Vezi spre exemplu martiriul Sfântului Policarp al Smirnei, în Ioan Rămureanu, *Actele martirice*, Editura IBMBOR, București, 1992, p. 33.]

Pe lângă venerarea martirilor, o altă formă de devoțiune foarte populară în vremea lui Constantin a început să fie pelerinajul. El devine unul din aspectele caracteristice societății creștine mai ales după ce mama împăratului Constantin, Elena, în timpul călătoriei la Ierusalim, în 326, găsește Sfânta Cruce pe care a fost răstignit Mântuitorul Iisus Hristos. La fel cum profanarea vechiului Ierusalim a fost efectul voinței implacabile a lui Adrian, tot așa reinventarea noului Ierusalim peste resturile rămase din Aelia Capitolina a fost opera inițiativei primului împărat creștin. Constantin a restaurat nu numai vechiul nume al orașului, ci și – sub o nouă formă – Templul său. Eusebiu de Cezareea descrie descoperirea mormântului lui Hristos sub templul lui Venus și apoi construcția bisericii. Pe la anul 350, mormântului i se adaugă o rotondă conică boltită. Mormântul era constituit, în forma sa finală, din trei elemente: mormântul lui Hristos într-o biserică circulară (Rotonda Învierii), Golgota (pe o stâncă aflată la 40 m est) și Biserica Învierii (cu cinci aripi, la est de Golgota).

Pr. Dr. Cristian MUNTEAN

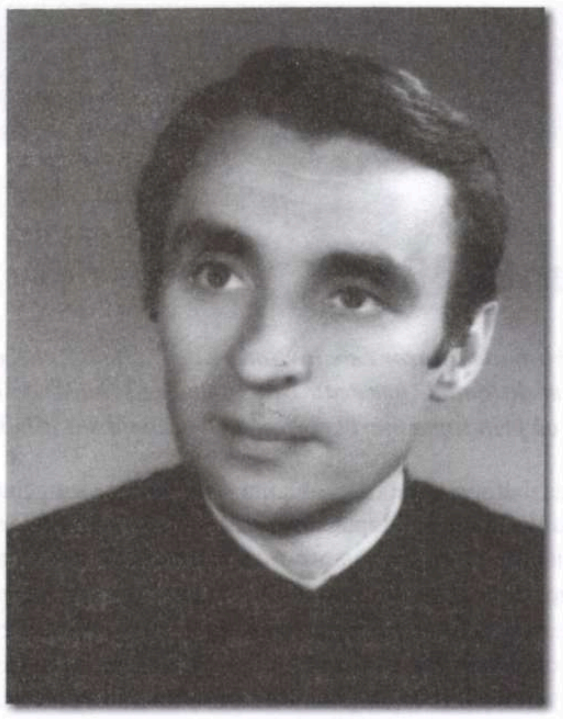

Părintele profesor AUREL JIVI – 70 de ani de la naşterea sa

Anul 2013, declarat în Patriarhia Română *An omagial al Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena* cu evocarea împlinirii a 1700 de ani de la emiterea Edictului de la Mediolanum (313), care acorda libertate religioasă creştinilor din Imperiul Roman, şi an comemorativ „Dumitru Stăniloae" de la a cărui naştere se împlinesc 110 ani şi 20 de ani de la mutarea sa la cele veşnice, ne oferă nouă, profesorilor şi studenţilor teologi, prilejul comemorării a 70 de ani de la naşterea profesorului şi istoricului bisericesc Aurel Jivi.

Părintele profesor dr. Aurel Jivi s-a născut la 2 august 1943 în localitatea Chişoda, jud. Timiş. Vocaţia teologică a descoperit-o la vârsta adolescenţei, începând pregătirea în acest domeniu la Seminarul Teologic din Caransebeş pe care l-a absolvit în anul 1963, şi continuând-o la Institutul Teologic de Grad Universitar din Sibiu (1963-1967), obţinând titlul de „licenţiat în teologie" cu teza: „Gândirea religioasă a lui Mihai Eminescu".

Preocuparea pentru studiul Teologiei i-a deschis noi perspective, înscriindu-se la cursurile de doctorat la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti, specializarea Bizantinologie, şi având-l îndrumător pe eruditul academician Alexandru Elian.

În vederea demarării proiectului de cercetare ştiinţifică, cu tema: „Ortodoxia în America", părintele profesor Aurel Jivi a beneficiat de două stagii de pregătire de specialitate la Facultatea de Teologie Episcopaliană din Cambridge, Massachusetts (1970-1971), şi la Institutul Teologic „McCormick" din Chicago (1971-1973), care i-a şi conferit titlul de „magistru în teologie", în anul 1973, cu lucrarea *Orthodox Theological Education in America*, rămasă în manuscris.

Revenind în ţară, a continuat cercetarea şi sintetizarea informaţiei documentare identificate în diferite arhive, elaborând teza de doctorat despre *Ortodoxia în America*, pe baza căreia a obţinut la Bucureşti titlului de „doctor în teologie" în anul 1982. Teza a rămas, de asemenea, în manuscris.

Încă din anul 1973 a fost cooptat pentru învăţământul teologic sibian, activând ca asistent la secţia istorică. Odată cu pensionarea eruditului profesor de teologie părintele Milan Şesan, în anul 1981 i s-a încredinţat suplinirea catedrei de Istorie Bisericească Universală, al cărei profesor titular a devenit la 1 octombrie 1983, catedră pe care a onorat-o cu demnitate şi profesionalism până la sfârşitul neaşteptat de repede al vieţii sale pământeşti (1 noiembrie 2002).

Preocupările cercetării sale teologice, aşa cum s-au materializat ele în cărţile şi studiile publicate, s-au axat pe diverse teme. O atenţie deosebită a acordat, mai ales în perioada pregătirii doctorale, Ortodoxiei americane. Una din personalităţile marcante ale prezenţei româneşti pe continentul american a fost arhiereul sibian Teodor Trandafir Scorobeţ. Asupra corespondenţei acestuia cu teologi anglicani s-a aplecat părintele Jivi cu mare interes, publicând în „Revista Teologică" de la Sibiu, al cărei redactor-şef a fost între anii 1995-2002, în nr. 2/1991, p. 23-32 un remarcabil studiu. Tot pe marginea legăturilor cu Biserica Anglicană a publicat un studiu referitor la *Însemnările despre biserici şi mănăstiri din Ţara Românească în jurnalul de călătorie al unui preot englez la 1794,* în BOR, nr. 7-8/1981, p. 912-917, şi altul referitor la istoria relaţiilor ecumenice româno-anglicane, în ST, nr. 7-8/1984, p. 482-493. La împlinirea a 50 de ani de la înfiinţarea Episcopiei Misionare Ortodoxe Române din America, momentul a fost marcat de un studiu publicat în MA, nr. 4-6/1979.

Fiind promotor autorizat şi responsabil al relaţiilor ecumenice, activând ca delegat al Bisericii Ortodoxe Române în mai multe foruri internaţionale, părintele Jivi a cercetat cu interes atât de controversatul caz Chiril Lukaris, publicând un valoros studiu privind *Relaţiile patriarhului Chiril Lucaris cu protestanţii transilvăneni*, în RT, nr. 3/1992, p. 17-27, şi varianta engleză *Patriarch Cyril Lucaris Ties with Transylvanian Protestant,* în vol. „Orthodox, Catholics and Protestants. Studies in romanian Ecclesiastical Relations", Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1999, p. 100-119, volum care cuprinde şi alte studii: despre Sfântul Grigorie Palama şi legăturile românilor cu isihasmul, cu patriarhul Dositei al Ierusalimului, dar şi despre atitudinea românilor faţă de unirea de la Brest-Litovsk (1595-1596).

Sinodalitatea Bisericii a constituit o altă temă a preocupărilor părintelui Jivi, căreia i-a dedicat mai multe studii: *1600 de ani de la Sinodul II ecumenic. Valoarea ecumenică a Simbolului niceo-constantinopolitan*, în ST, nr. 7-10/1981, p. 606-613, şi *Sinodul al VII-lea ecumenic*, în MMS, nr. 5/1987, p. 102-111. Ele se regăsesc în volumul: *Studii de istorie bisericească*, Sibiu, 2001, alături de cel referitor la *Sinoadele unioniste de la Lyon (1274) şi Ferrara-Florenţa (1438-1439)*, p. 85-98, sau de cele privind studiul Istoriei bisericeşti universale: *Începuturile istoriografiei bisericeşti universale* (p. 7-21), *Importanţa corespondenţei lui Pliniu cel Tânăr cu împăratul Traian pentru istoria bisericească* (p. 47-61), *Studii şi cercetări transilvănene privind Istoria Bisericească Universală* (p. 22-46).

Din istoria Bisericilor surori amintim studiul privind *Biserica Ortodoxă din Cipru şi situaţia ei actuală*, în ST, nr. 1-2/1990, p. 118-128, şi pe cel despre *Patriarhia Ortodoxă Sârbă de la 1920 până în prezent*, în ST, nr. 5-6/1970, p. 452-460. Demn de remarcat este şi studiul privind *Relaţiile Mitropoliei de la Carlovit cu Biserica Ortodoxă Română din Transilvania în secolul al XVIII-lea*, în BOR, nr. 5-6/1970, p. 587-596. În acelaşi context trebuie subliniată importanţa traducerii pe care a realizat-o părintele Jivi remarcabilei lucrări privind personalitatea Mitropolitului Andrei Şaguna (*Ortodoxie şi naţionalitate. Andrei Şaguna şi românii din Transilvania, 1846-1873*, Bucureşti, 1995), scrisă de eruditul istoric american Keith Hitchins. Tot în traducere românească, părintele Jivi a oferit publicului român cartea cunoscutului teolog ortodox Alexander Schmemann, *Pentru viaţa lumii. Sacramentele şi Ortodoxia*, Bucureşti, 2001. La acestea se adaugă studiul despre *Sfântul Ioan Hrisostom, arhipăstor în Constantinopol*, în MB, nr. 4-6/1969, p. 226-235 sau cele despre *Literatura teologică bizantină în preocupările lui Nicolae Iorga*, în BOR, nr. 11-12/1969, p. 1848-1256 şi *Opere teologice bizantine editate în ţările române de către patriarhul Dositei al Ierusalimului*, în ST, nr. 3-4/1975, p. 219-225, precum şi o serie de articole, recenzii, reportaje şi însemnări publicate în reviste din ţară şi străinătate.

Nu în ultimul rând trebuie remarcată prezenţa părintelui profesor Aurel Jivi la marile evenimente ecumenice internaţionale. A participat la Adunările generale ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor desfăşurate la Nairobi (1975), Vancouver (1983) şi Harrare (1998), la a 8-a Adunare generală a Conferinţei Bisericilor Europene de la Chania-Creta (1979), precum şi la alte întruniri ecumenice, cum ar fi: Washington (1976), Oxford, Cambridge, York (1978), Berlin (1980), Toronto (1981), Moscova (1990), Michigan, Detroit (1992), Damasc (2000), Geneva (2002).

Ca membru al Comisiei Internaţionale de Dialog Teologic între Bisericile Ortodoxe şi Alianţa Mondială a Bisericilor Reformate a participat la toate întrunirile acesteia (Luenberg – 1988, Limassol – 1994, Aberdeen – 1996, Zakynthos – 1998 şi Pittsburgh – 2000), precum şi ale comisiei privind Programele pentru Educaţie teologică ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor sau la diverse congrese şi simpozioane internaţionale.

Activitatea sa didactică desfăşurată după 1990 nu s-a limitat doar la Sibiu, ci a predat cursuri de Istorie Bisericească Universală la Facultăţile de Teologie din Oradea, Timişoara şi Caransebeş şi a fost invitat ca „profesor visiting" la Institutul Teologic Presbiterian din Pittsburgh, SUA (1986), sau a conferenţiat la diferite facultăţi de teologie din Statele Unite şi Marea Britanie.

Chemarea sa la Domnul, la numai 59 de ani, a lăsat multe proiecte nefinalizate, iar materialul informativ ales cu migală şi conştinciozitate a rămas nevalorificat sau în manuscris, aşteptând ca un teolog avizat să se ocupe de editare.

Părintele profesor Aurel Jivi a rămas în memoria zecilor de generaţii de studenţi teologi, astăzi ierarhi, profesori, preoţi şi dascăli de religie, omul devotat catedrei care şi-a împlinit destinul în slujba Bisericii şi al cărui nume s-a înscris definitiv în galeria marilor profesori de teologie de la Sibiu.

Pr. Prof. Nicolae CHIFĂR

† ISAILĂ MIHAI (3 august 1951 – 17 august 2013)

Cu durere în suflete, am primit vestea că în data de 17 august 2013 a trecut din această lume preotul Isailă Mihai, preot paroh al parohiei Axente Sever din protopopiatul Mediaş.

Născut la data de 3.08.1951, în localitatea Ţapu, comuna Micăsasa, din părinţii Mihai şi Ana Isailă, părintele Isailă Mihai a pornit încă din copilărie pe drumul iubirii şi slujirii Bunului Dumnezeu.

După terminarea studiilor gimnaziale şi tehnice a urmat cursurile teologice ale Institutului Teologic de Grad Universitar Sibiu.

Părintele Isailă Mihai a avut o frumoasă viaţă de familie, începută la data de 13.09.1976, prin primirea Tainei Căsătoriei alături de Onofrei Lenuţa, căsătorie binecuvântată de Bunul Dumnezeu cu patru copii.

După absolvirea Institutului Teologic, la data de 21.11.1978, a fost hirotonit preot de către Înaltpreasfinţitul Nicolae Mladin, Mitropolitul Ardealului, pe seama parohiei Gusu, protopopiatul Sibiu. După 8 ani de rodnică slujire, la data de 01.05.1986, a fost transferat la parohia Axente Sever, protopopiatul Mediaş.

În perioada slujirii, părintele Isailă Mihai, a desfăşurat o activitate pastoral-misionară şi administrativ-gospodărească luminată de evlavie şi credinţă, dovedindu-se un zelos păstor de suflete şi un bun chivernisitor al patrimoniului bisericesc.

Începând cu anul 1999, având binecuvântarea Centrului Eparhial Sibiu, părintele Isailă Mihai împreună cu întreaga comunitate ortodoxă şi cu sprijinul unor donatori generoşi au lucrat până în prezent la înălţarea şi înfrumuseţarea noii biserici parohiale cu hramul „Sf. Împăraţi Constantin şi Elena" din Axente Sever, implicându-se total în acest proiect spiritual.

Slujba înmormântării a fost oficiată de către P.S. Andrei Făgărăşanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sibiu, înconjurat fiind de un sobor de cincizeci de preoţi şi diaconi ai protopopiatul Mediaş şi foşti colegi de facultate ai părintelui Isailă Mihai. Preasfinţia Sa a dat citire mesajului de întărire în credinţă adresat familiei îndoliate de către Înaltpreasfinţia Sa Dr. Laurenţiu Streza, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului.

Ne rugăm Mântuitorului Iisus Hristos cel Înviat din morţi să aşeze sufletul părintelui Isailă Mihai întru împărăţia Sa, în lumina, pacea şi iubirea Preasfintei Treimi.

Un demers împotriva uitării:

70 de ani de la naşterea Pr. Prof. Aurel Jivi

În această lună se împlinesc 70 de ani de la naşterea, în Chişoda, Timiş, a Părintelui Aurel Jivi, preot, profesor de teologie, istoric bisericesc, traducător, specialist în mişcarea ecumenică. Cred că toţi cei care l-au cunoscut îndeaproape vor fi de acord că Părintele Jivi este o personalitate care reprezintă, în mod strălucit, modelul ideal de profesor universitar de teologie ortodoxă de la cumpăna dintre milenii. A fost format la cele mai bune şcoli de teologie româneşti şi americane, fapt care se observa atât din modul de predare şi cercetare, cât şi din relaţiile cu oamenii şi cu instituţiile. Ca student, am apreciat prelegerile erudite, cu lungi excursuri despre principalele chestiuni abordate, cu trimiteri la actualitate şi adesea presărate cu un umor fin, academic. Dincolo de actul academic de predare, Părintele Jivi le-a împărtăşit studenţilor valorile esenţiale, precum simplitatea, perseverenţa, convingerea că binele învinge întotdeauna. Avea un mod de a relaţiona cu studenţii care trăda de la bun început faptul că a fost format în Apus.

Opera sa relevă un cercetător care ştie să expună în mod simplu, uşor de înţeles, chestiuni complicate, care emite în mod curajos ipoteze susţinute cu argumente solide. A fost un mare susţinător al ridicării nivelului teologiei ortodoxe româneşti care a avut mult de suferit din cauza izolării şi a capitivităţii impuse de regimul comunist. Era ferm convins că emanciparea acesteia este posibilă doar prin contact permanent cu teologiile ortodoxă şi ecumenică. A pledat cu entuziasm pentru ca tinerii cu înclinaţii spre cercetare să-şi însuşească limbile clasice şi să vorbească limbi moderne, spre a putea studia la marile universităţi din străinătate. Folosindu-şi contactele cu profesori şi instituţii faimoase din Europa şi America de Nord, a reuşit să trimită numeroşi tineri la studii în afara României. Unii dintre ei lucrează acum pentru universităţi şi instituţii teologico-academice prestigioase din străinătate, iar cei mai mulţi slujesc Biserica Ortodoxă Română fie în ţară, fie în diaspora.

În activitatea sa ecumenică desfăşurată mai ales în cadrul Consiliului Mondial al Bisericilor, Părintele Jivi a făcut cunoscute valorile Ortodoxiei întregii lumi. A fost în multe privinţe, un promotor al valorilor academice şi ecumenice occidentale într-o Românie sub comunism şi apoi în anii cenuşii ai tranziţiei şi un strălucit reprezentant al Ortodoxiei în organizaţiile ecumenice, precum şi în mediul academic occidental. Sunt bucuros să observ faptul că, deşi au trecut mai bine de zece ani de la trecerea sa la cele veşnice, memoria sa în rândul personalităţilor marcante active în Consiliul Mondial al Bisericilor este încă vie. Ortodocşii l-au apreciat pentru capacitatea excepţională de a articula în limba engleză poziţiile Bisericii noastre, iar ceilalţi erau fascinaţi de modul de abordare coerent, bine exprimat şi clar al poziţiilor ortodoxe.

Aşa cum îl caracteriza o scrisoare semnată în 2006 de preşedintele de atunci al Seminarului „McCormick" din Chicago, Reverend Dr. Cynthia Campbell, Părintele Jivi a fost *„un deschizător de drumuri, un bărbat cu puternică credinţă şi integritate, care a încercat să apropie pe creştinii de pretutindeni"* (vezi textul ei integral în *Telegraful Român*, nr. 29-32/2006, p. 7). Toţi cei care l-au cunoscut şi i-au împărtăşit valorile au datoria de a-i continua misiunea.

Există multe semne că Părintele Jivi este viu în memoria celor care l-au cunoscut. Pe lângă permanenta pomenire în rugăciuni, importantă pentru o personalitate care şi-a dedicat întreaga viaţă cercetării teologice şi formării academice şi spirituale a tinerilor este comemorarea prin eforturi de natură academică. Anul trecut, când s-au împlinit zece ani de la trecerea sa la cele veşnice, *Revista Teologică* de la Sibiu, al cărei redactor-şef a fost între anii 1992-2002, i-a dedicat un număr comemorativ cuprinzând studii şi articole scrise de foşti colegi, colaboratori şi ucenici din România şi din străinătate. Anul acesta, Catedra de teologie istorică a Facultăţii de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu va organiza în noiembrie o conferinţă cu titlul *Împăratul Constantin cel Mare şi viziunea sa privind viaţa politico-socială, religioasă şi culturală a Imperiului Roman*, care va marca 1700 de ani de la Edictul de la Milan şi va fi dedicată memoriei Părintelui Jivi, care, înainte de neaşteptata trecere la cele veşnice, lucra la o monografie despre Constantin cel Mare. Un grup de lectură „Aurel Jivi" format din studenţi teologi şi nu numai, care iubesc teologia şi limba engleză, l-au ales ca mentor spiritual, înţelegând să-l cinstească în acest mod şi să promoveze valorile în care a crezut. În sfârşit, peste tot unde am călătorit şi am întâlnit persoane care l-au cunoscut pe Părintele Jivi, la Geneva, Heidelberg, Oxford, New York etc., în mediul ecumenic, academic, sau eclezial, am constatat cu bucurie reputaţia pe care şi-a format-o, precum şi faptul că este viu în amintirile celor care l-au cunoscut. Veşnica pomenire! Memory eternal!

Pr. Lect. Dr. Daniel BUDA, Sibiu/Geneva

Un nume de prestigiu al învăţământului teologic universitar: PR. PROF. Dr. CORNELIU SÂRBU

– la centenarul naşterii

Aula Facultăţii de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu adăposteşte o galerie a tablourilor dascălilor ce s-au dăruit, pe parcursul celor 227 de ani de existenţă a acestei instituţii, formării a tot atâtor generaţii de slujitori ai sfintelor altare. S-a dovedit de bun augur iniţiativa de a alcătui o astfel de galerie întrucât pe lângă numele acestor dascăli, înscrise în istoria acestei instituţii de învăţământ teologic din Transilvania, ne este dată şi şansa de a putea cunoaşte şi venerabilul lor chip.

Între aceste nume şi venerabile chipuri se află şi cele ale vrednicului de pomenire preot şi profesor dr. Corneliu Sârbu, de la a cărui naştere tocmai s-au împlinit 100 de ani (n. 27 august 1913).

Mi-a fost hărăzită şi mie şansa de a-l fi avut ca dascăl şi, ca atare, am socotit că îmi revine datoria de conştiinţă de a aşterne, în semn de profund omagiu, aceste rânduri comemorative.

De baştină, părintele profesor Corneliu Sârbu era din Apoldul de Sus, judeţul Sibiu, unde s-a şi întors, în 1979, spre veşnică odihnă. Între 1924 şi 1932 a frecventat cursurile Liceului „Aurel Vlaicu" din Orăştie, oraşul în care, la 1582, s-a tipărit Palia (Pentateuhul sau Tora). Între 1932 şi 1936 a parcurs, la zi, cursurile Facultăţii de Teologie din Cernăuţi. Această Facultate a fost înfiinţată în 1875, în cadrul Universităţii austriece, care s-a organizat acolo tot la acea dată. Profesorul Simion Reli, titular şi decan la acea facultate ortodoxă, în deceniul al patrulea, din secolul XX, o califică drept „maică a celorlalte facultăţi de Teologie din vechea Românie şi a celor mai vechi academii teologice ortodoxe române din Transilvania" (a se vedea: Mircea Grigoroviţă, *Universitatea din Cernăuţi în perioada interbelică*, Suceava, 2005, p. 65).

Şi-a fundamentat această susţinere pe faptul că cei mai mulţi profesori de la respectivele facultăţi şi academii teologice au studiat la Cernăuţi şi tot acolo şi-au obţinut şi titlul de doctor în Teologie. Exact astfel s-au petrecut lucrurile şi cu tânărul transilvănean, Corneliu Sârbu: după examenul de licenţă, în 1940 s-a încununat şi cu titlul de doctor, tot la Cernăuţi.

Fiind unul dintre cei opt copii cu care a binecuvântat Dumnezeu familia unui ţăran din satul Apoldul de Sus, tânărul Corneliu s-a aflat în situaţia de a se angaja, îndată după obţinerea licenţei, ca profesor suplinitor de Religie, la Liceul de Băieţi din Petroşani, judeţul Hunedoara. Avea pe atunci 23 de ani. Timp de patru ani a profesat această îndeletnicire. După ce s-a căsătorit, a fost hirotonit preot şi a slujit, între 1941 şi 1948 la altarul Bisericii „Trei Stejari", din Sibiu. Tot în acest interval a fost cooptat, iniţial, ca şi cadru didactic suplinitor, iar din 1945 ca şi conferenţiar titular la Academia Teologică „Andreiana", din Sibiu, predând disciplinele „Îndrumări misionare" şi „Sectologie". În 1952 a devenit profesor titular la catedra de „Teologie fundamentală" şi „Istoria religiilor", succedându-l pe pr. prof. dr. Milan Şesan, care a trecut la catedra de „Istorie bisericească universală". Un sfert de secol a deţinut această funcţie didactică, remarcându-se prin competenţă şi un deosebit tact pedagogic.

Pe lângă activitatea didactică a desfăşurat şi o susţinută activitate de cercetare teologică, publicând scrieri, studii, articole şi predici într-un număr considerabil. Menţionăm, selectiv, câteva titluri: „Natura şi valoarea timpului", Sibiu, 1943, 106 p.; „Originea şi răspândirea sectarismului. Cauzele apariţiei şi expansiunii mişcării sectare", Sibiu, 1945, 44 p.; „Misionarismul laic în lupta antisectară", Sibiu, 1994, 126 p.; „Baptismul. Istoria, situaţia actuală şi prezentarea mişcării", Sibiu, 1948, 50 p. Toate aceste patru scrieri nu sunt neapărat voluminoase, dar cuprinsul lor este profund ancorat în realităţile vremii în care au fost scrise. Două dintre ele fac parte dintr-un serial iniţiat în 1929 de către profesorul Nicolae Colan şi patronat de către mitropolitul Nicolae Bălan. Genericul serialului era: „Problemele vremii". Prima dintre scrieri este notată cu cifra 8, iar a doua cu cifra 9. Şi celelalte două pot fi incluse în acelaşi serial, deşi nu au indicativul respectiv, pe copertă, cum au primele două.

Scrierea „Natura şi valoarea timpului" abordează o problemă cu adevărat majoră pentru lumea creată, în general, şi pentru om, în special. Selectând mărturii ale unor mari filosofi şi gânditori ai Antichităţii, apoi date din cuprinsul Revelaţiei biblice vechi şi neotestamentare, din gândirea Sfinţilor Părinţi, autorul formulează o astfel de definiţie: Timpul nu este o realitate obiectivă. Este doar măsura schimbării creaţiei, a universului, a omului şi a realităţilor care îl înconjoară. Dumnezeu, Care a creat lumea, nu este supus timpului, adică schimbării. În susţinerea acestui adevăr, autorul preia un citat din Ps. 89, 2. 4, unde se spune: „Mai înainte de ce s-au făcut munţii şi s-au zidit pământul şi lumea, din veac şi până în veac eşti Tu… Că o mie de ani înaintea Ta sunt ca ziua de ieri care a trecut şi ca straja nopţii". Adaugă apoi un citat din Epistola Sfântului Iacob 1, 17, unde iarăşi citim: „La Părintele luminilor nu este schimbare şi nici umbră de mutare". Omul, care este supus schimbării, adică trecerii sale dintr-o stare în alta, trebuie să fie constant conştient de responsabilitatea sa înaintea lui Dumnezeu, adică de a progresa mereu în calea către desăvârşire sau îndumnezeire. Odată cu el trebuie să antreneze, pe această cale, întreaga creaţie. Dezvoltând ideile în felul acesta, autorul trece de la definirea noţiunii de timp la evidenţierea valorii morale, soteriologice şi eshatologice a timpului.

În cea de-a doua scriere, intitulată „Originea şi răspândirea sectarismului", autorul vine cu o contribuţie a sa la lămurirea cauzelor care au determinat apariţia unui fenomen destructiv pentru unitatea de credinţă, şi anume sectarismul. Din start, autorul caută să explice motivul pentru care s-a decis a aborda o astfel de temă. „Este de mare importanţă – scrie el – cunoaşterea cauzelor şi motivelor apariţiei sectarismului… pentru că numai aşa vom putea găsi mijloacele cele mai adecvate şi cele mai eficace pentru prevenirea şi combaterea lui" (p. 3). Pentru zona Transilvaniei, o astfel de problemă era şi este încă foarte acută. Ignorarea acesteia nu poate fi nici într-un caz de bun augur. Idealul mântuirii presupune unitatea de credinţă lucrătoare prin fapte. Principiul evanghelic ce nu poate fi ignorat este „ca toţi să fie una". O remarcă importantă pe care o face autorul „în legătură cu sectarismul este că nici o grupare sectară nu s-a născut în sânul Bisericii Ortodoxe Române, ci a venit la noi din afară. Faptul acesta însă nu justifică ignorarea datoriei stăvilirii fenomenului sectar.

În strânsă legătură cu tema abordată, în scrierea anterioară, se află tema scrierii intitulate „Misionarismul laic în lupta antisectară". Titlurile celor patru capitole ale scrierii ne oferă prilejul de a sesiza importanţa implicării şi a laicilor în stăvilirea acestui fenomen negativ. Aceste titluri sunt următoarele:

I. Fundamentarea teologică a misionarismului laic.

II. Misionarismul laic în practica bisericească a primelor veacuri.

III. Colaborarea laicilor în lupta antisectară.

IV. Organizarea misionarismului laic în lupta antisectară.

Evident că nu sunt ignorate nici îndatoririle clerului în stimularea implicării laicilor în combaterea fenomenului sectar.

În sfârşit, şi cea de-a patra scriere se aliniază la cele două de mai înainte, în prezentarea şi combaterea mişcării baptiste, care s-a dovedit cea mai agresivă în rândurile membrilor Bisericii noastre străbune.

Vom reda în continuare titluri din studiile şi articolele publicate de autor în revistele patriarhale şi eparhiale. Astfel de titluri sunt: „Adevărul şi frumuseţile Ortodoxiei", în „Ortodoxia", nr. 4/1956, p. 577-600; „Revelaţie şi inspiraţie", în „Ortodoxia", nr. 1/l957, p. 41-66; „Creştinismul şi rasismul", în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", nr. 9/1958, p. 731-744; „Existenţialismul, filosofie antiumană", în „Mitropolia Ardealului", nr. 9-10/1960, p. 719-750; „Solidaritatea umană", în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", nr. 9-12/1960, p. 615-627; „Ecumenismul şi problemele lumii contemporane", în „Mi-

(continuare în p. 11)

Pr. Prof. Dr. Dumitru ABRUDAN

BASED ON THE NEW YORK TIMES BESTSELLER BY
DONALD MILLER
A STEVE TAYLOR FILM
BLUE LIKE JAZZ
OFFICIAL SELECTION
SOUTH BY SOUTHWEST FILM FESTIVAL
"A groundbreaking film about the search for true faith"
– Paste magazine

Reflecții dincolo de ecran

Rușinea de a fi creștin

Cinematografia acestei veri s-a întrecut în ilustrarea ideii de eroism cu toate palierele ei și scenariștii au creat, în consecință, situații și provocări în cadrul cărora să se poată desfășura protagoniștii lor, fie ei oameni sau supraoameni, care luptă împotriva teroriștilor interni (*White House Down*) și externi (*Olympus has fallen*; *Iron Man 3*), împotriva invadatorilor extratereștri (*Man of Steel*; *Oblivion*), împotriva monștrilor dintr-o altă dimensiune (*Pacific Rim*; *After Earth*) sau împotriva forțelor demonice descătușate în lume (*The Mortal Instruments: City of Bones*; *R.I.P.D.*). Chiar și animațiile au fost îngenuncheate de acest clișeu, transformând un rău-făcător notoriu într-un personaj pozitiv (*Despicable Me 2*). Deși toate filmele sunt concentrate pe ideea forței de a rezista în fața dezastrului (întotdeauna extrem și extraordinar) și au, principial, un mesaj pozitiv, prezentarea superficială a proceselor interioare și inflația de efecte speciale pe cadru le conferă acestor pelicule un aer neverosimil, infantil sau de kitsch.

La polul opus se află filmul *Blue like jazz* (*Amar ca jazz-ul* – 2012), realizat din donații on-line care abia au reușit să însumeze câteva sute de mii de dolari – de-a dreptul hilar pe lângă bugetele de sute de milioane ale producțiilor mai sus amintite. Nici efectele speciale și nici imaginea nu pot fi considerate extrem de reușite, dar sunt cât se poate de adecvate temei. Este vorba de ecranizarea volumului „semi-autobiografic" omonim scris de către Donald Miller, care reunește sub subtitlul „Meditații non-religioase asupra spiritualității creștine" mai multe eseuri dedicate înțelegerii relației personale cu Dumnezeu.

„*Căci nu mă rușinez de Evanghelia lui Hristos, pentru că este putere a lui Dumnezeu spre mântuirea a tot celui care crede*" (Rm 1, 16).

Acestea sunt cuvintele rostite de protagonist, un tânăr îndoctrinat în tradiția baptistă a sudului texan, înainte ca intriga să răstoarne întreaga ordine prestabilită inițial. Filmul prezintă încercarea unui adolescent, Don Miller (Marshall Allman) de a se integra în mediul studențesc al Universității Reed din Portland (SUA) și de a-și renega identitatea de creștin pe care și-a ascuns-o din teama de a nu fi respins de către colegii săi.

Strivit între dezamăgirea produsă de comportamentul propriului său pastor și indiferentismul religios din campus-ul universitar, Don face eforturi de a se detașa de stereotipul texanului fundamentalist creștin, căruia îi este asimilat, chiar dacă uneori demersul de eliberare îl duce în pragul blasfemiei sau al comei alcoolice. Drumul inițiatic al descătușării de rușinea credinței este completat de intervențiile punctuale ale unui „papă" al campus-ului, care a trăit el însuși drama deziluziei spirituale și îi îndruma acum și pe alții pe calea nihilismului.

Don se distanțează atât de mult de relația cu Dumnezeu, încât el însuși ajunge să îi întrebe pe alți creștini care își practicau credința într-ascuns: „nu este oare un pic cam primitiv să mai fii încă creștin?"

Succesiunea evenimentelor și izolarea la care se condamnă îndepărtându-i pe cei din jur îi lasă timp de reflecție și, singur cu gândurile sale, trebuie să facă față unei crize existențiale și să găsească esența eroismului: confruntarea cu propriii lui demoni. Deși este luat de val, Don găsește puterea să opună rezistența morală vâltorii de care a fost cuprins și să încerce să transforme într-un punct de sprijin pentru campus ceea ce ar fi putut fi începutul unui șir necontenit de orgii. Protagonistul înțelege din exemplele de lângă el că trebuie să își asume identitatea de creștin și o mărturisește fiecărui student în parte în calitate de „papă" proaspăt ales: „*Provin dintr-o subcultură care crede în Dumnezeu, în Iisus și tot tacâmul. Am venit aici ca să scap de ea, pentru că îmi era rușine de ea. Dar se pare că nu mi-a fost rușine de Biserica mea, ci m-am rușinat de Iisus... Te rog să mă ierți pentru că nu l-am reprezentat cum se cuvine pe Dumnezeu: El nu este ca mine, Lui nu Îi este frică, nu este laș și nu e ipocrit ca mine*". Responsabilitatea calității de creștin îl obligă la o dublă mărturisire pe care nu ezită să o facă în fața tuturor: pe de o parte afirmă slava și puterea lui Dumnezeu, iar pe de alta recunoaște micimea și neputința sa. Don ajunge să spună ca și Sfântul Apostol Pavel: „Deci, foarte bucuros, mă voi lăuda mai ales întru slăbiciunile mele, ca să locuiască în mine puterea lui Hristos" (1 Co 12, 9).

Diametral opus tipului de erou hollywood-ian, care nu se teme de nimic, cade mereu în picioare, nu răspunde în fața niciunei autorități pentru faptele lui și care, chiar dacă este uneori julit, iese triumfător indiferent de situație, cred că Don întruchipează mult mai bine acel fel de personaj pe care l-aș urmări, după cum spun cei de la Coma, „ca să mă simt și eu bărbat", pentru că pune în valoare vigoarea morală și spiritul temerar pe care le poate dobândi oricine, indiferent că are sau nu mușchi, atâta timp cât se pune sincer în fața lui Dumnezeu și Îi cere ajutorul.

Drd. Dragoș BOICU

Actualitatea vieții de rugăciune în contextul crizei morale, sociale și familiale

(urmare din p. 2)

înțelege imediat importanța rugăciunii. Raportul cu celălalt înseamnă ieșire din sine însuși, recunoașterea celuilalt și instaurarea unei relații fidele și stabile. Rugăciunea este o deschidere progresivă a relației înspre celălalt, până la recunoașterea unei prezențe ce „alimentează" dorința ca celălalt să-și împlinească planul cu cel ce se roagă. Rugăciunea argumentează conștiința fidelității și a stabilității. Se observă imediat deci, cât de legată este rugăciunea cu relaționalitatea creatoare și, prin urmare, cu îndrăgostirea. Mai mult, cele două persoane se însoțesc reciproc înaintea lui Dumnezeu, fiecare simte în ce raport se află celălalt cu Dumnezeu. Încet, încet, rugăciunea va pătrunde și va defini dragostea lor. Astfel, rugăciunea îi va ajuta pe cei doi să înțeleagă, progresiv, că sunt făcuți pentru iubirea conjugală și să primească această iubire ca pe o misiune pe care le-a încredințat-o Dumnezeu, pentru ca iubirea însăși, prin ei, să apară în lume. Inițial rugăciunea poate fi spontană, sau biblică, scurtă (rugăciuni scurte repetate deseori împreună), dar progresiv, rugăciunea însăși, ce evoluează odată cu iubirea lor, îi va face să se roage împreună cu Biserica, va deveni liturghie. A se ruga împreună și a participa la viața de rugăciune a Bisericii înseamnă și „exercițiu" de acceptare a obiectivității vieții celuilalt. Este vorba de a-l accepta pe acel Hristos prezent în Evanghelii, un Hristos euharistie și nu unul visat, imaginat, intim. Prin urmare, rugăciunea va deveni reală, parte din viața concretă ce va duce tot la viață. Prin intermediul rugăciunii cu Hristos cel adevărat, până și lucrurile neplăcute, dificile, momentele dramatice vor fi absorbite de rugăciune, iar cei doi le vor vedea într-o lumină nouă. Această lumină pune în evidență semnificația cea mai profundă a lucrurilor, semnificație legată de-acum înainte de iubire"[6].

De aici putem înțelege mai bine că familia devine cu adevărat o „biserică în miniatură"[7] – cum spunea Sfântul Ioan Gură de Aur – atunci când deopotrivă soții și copiii obișnuiesc să se roage împreună.

Se spune adesea că la iubirea sacră familială un rol hotărâtor îl are relația de colaborare eficientă a soților, la care se adaugă nașterea, creșterea și educația copiilor. Cu atât mai mult sacralitatea iubirii familiale este întreținută ca o flacără de lumină mereu aprinsă prin rugăciune. Am adăuga și postul, precum și psalmodierea și participarea la viața Bisericii, care, în fond, sunt tot moduri de exprimare a rugăciunii.

Prin harul rugăciunii în viața familială, „credința ca rod al Duhului" (Galateni 5, 22) va fi statornică și tot mai mult „lucrătoare prin dragoste" (Galateni 5, 6), menținând astfel fidelitatea conjugală ca pace și bucurie sfântă, pe măsură să înfrunte și să depășească greutățile inerente vieții, precum și ispitele venite din toate părțile.

Rugăciunea va fi în acest caz și un mijloc esențial în educarea copiilor. Dacă este de toți admis faptul că factorul prim și esențial în educarea copiilor este familia, va trebui să venim cu precizarea că educația mai întâi se învață din îndemnurile și exemplul părinților, dar ea constituie, în același timp, și un exercițiu pentru formarea deprinderilor religios-morale. Nu a unor deprinderi reci și mecanice, ci încălzite de puterea iubirii părintești. Dar prin nimic nu-și va dovedi iubirea eficiența și statornicia, dacă nu va începe și nu va arde la candela rugăciunii. Niciodată nu va uita copilul iubirea sinceră a mamei care-i va împreuna pentru prima dată mâinile și va rosti alături de el prima rugăciune... Va rămâne veșnic întipărită în sufletul omului iubirea părinților concretizată, de pildă, în rugăciunea și colindele de Crăciun, sau rugăciunea și ciocnirea oului roșu cu intonarea în comun a Imnului învierii, de Paști.

Dar deprinderile nu se creează numai prin rugăciunea de la Crăciun și de la Paști. Singure, acestea vor rămâne nostalgii pierdute în caierul vremii și în amurgul uitării, dar nu vor avea finalitatea **fortificării caracterului religios-moral al adevăratului creștin, pe care îl aduce rugăciunea.** Pentru acest motiv, atât educarea copiilor, cât și comunicarea reciprocă între soți a calităților și corectarea defectelor impun ca rugăciunea să devină o constantă vie a comuniunii familiale, prin care fiecare membru să-și întărească forțele morale în lupta vieții, simțind necontenit prezența iubirii lui Dumnezeu în viața lui. Prin rugăciune, faptele omenești vor deveni roadele unui pom de toți căutat, iar familia o oază în care omul se va regăsi pe sine însuși în comuniunea iubirii lui Dumnezeu.

---

[1] Diacon Nicolae Mladin, *Despre rugăciune,* în „Revista Teologică", nr. 3-4/1940, p. 96.

[2] *Ibidem*, p. 103.

[3] *Ibidem*.

[4] *Ibidem*, p. 96.

[5] *Ibidem*, p. 95.

[6] Marko Rupnik, Serghei Averintev, *Adam și coasta sa. Spiritualitatea iubirii conjugale* (Roma, 1996), trad. rom. Constantin Hadarag, Ed. Ars Longa, Iași, 1998, p. 53-54.

[7] Omilia 20 la Efeseni, *P.G.* 62, 143.

Marginalii la filosofia presocratică

Atomiştii introduc în gândirea greacă modul de explicare mecanicist al existenţei. Astfel, Leucip (sec. V î.Hr.) consideră că întreaga realitate este constituită din unirea şi separarea unor particule materiale, infinit de mici şi indivizibile, numite atomi. În opoziţie cu concepţia eleată, Leucip postulează nu numai existenţa materiei (plinului), ci şi existenţa golului. Intuiţia lui Leucip din Milet a fost confirmată în modernitate de fizica atomică.

Democlit din Abdera (aprox. 460-360 î.Hr.) continuă ideile maestrului său Leucip. Principiul ultim al lumii este materia. Atomii sunt cele mai mici particule din lumea fizică. Aceştia au formă, ordine, poziţie, mărime diferită şi sunt eterni.În căderea lor în spaţiul infinit, atomii se ciocnesc, declanşându-se astfel o mişcare circulară în urma căreia atomii uşori sunt aruncaţi departe, iar cei grei se adună în centru. Primii dau naştere bolţii cereşti, iar cei din urmă formează pământul. O astfel de mişcare circulară produce un cosmos. Numărul lumilor este nelimitat. Alături de atomi există şi goluri, altfel n-ar fi posibilă mişcarea. Sufletul la rândul lui este alcătuit din atomi fini, de formă sferică, ceea ce le facilitează viteza de mişcare. Prin inspiraţie atomii pătrund în corp. Sufletul este de natură materială şi prin urmare dispare odată cu trupul.

În a doua jumătate a sec. V î. Hr. ia amploare fenomenul sofistic. Sofistica apare în spaţiul cultural grec pe fondul unui scepticism şi relativism indus de speculaţiile filosofice pe tema cunoaşterii adevărului, dar şi ca urmare a nevoii tinerilor de a deprinde arta de a vorbi în contextul dezvoltării democraţiei ateniene. Deşi criticaţi aspru de către Platon şi Aristotel, ca profesori de retorică, instruiţi în eristică[1], sofiştii posedau cunoştinţe din toate domeniile spiritului, contribuind prin aceasta, în mod decisiv, la dezvoltarea culturii greceşti.

Sub influenţa lui Heraclit din Efes, Protagoras din Abdera(aprox. 480-420 î. Hr.) ajunge la un subiectivism radical. Existenţa lucrurilor depinde de subiectul cunoscător. Nu există adevăr, decât judecăţi relative. Protagoras merge până acolo încât pune la îndoială chiar şi adevărurile matematice.

Gorgias din Leontinoi (aprox. 484-377 î. Hr.) prin celebra sa trilemă : 1) Nu există nimic ; 2). Dacă ar exista ceva, n-ar putea fi cunoscut ; 3). Dacă ar putea fi cunoscut n-ar putea fi comunicat, practică un nihilism radical, însă nu absolut atâta vreme cât încă mai are certitudinea că fie şi aceste principii pot fi comunicate. Gorgias din Leontinoi rămâne în istoria filosofiei părintele nihilismului european, însă acest tip de nihilism este mult mai temperat decât nihilismul oriental practicat de pildă de un Nagarjuna.

Prodicos din Keos(a doua jumătate a sec. V î. Hr.) inventează sinonimia.În parabola *Heracles la răscruce* sofistul pledează pentru o viaţă virtuoasă, însă nu din raţiuni metafizice ci mânat de un soi de utilitarism moral.

Hippias din Elis(sec. V î. Hr.) renumit prin cunoştinţele sale enciclopedice descoperă arta mnemotehnicii şi critică morala tradiţională care nesocoteşte legea naturală. Legea pozitivă, nomosul artificial diferă de la o cetate la alta dezbinându-i prin aceasta pe oameni care au un fond etic natural comun.

Critias (462-403 î. Hr.), vărul mamei lui Platon are o viziune pesimistă asupra vieţii. Religia este invenţia unor oameni inteligenţi pentru a-i speria pe criminali cu mânia zeilor atotputernici[2].

Platonismul survine ca o sinteză între cele două poziţii ireconciliabile care au constituit probabil problema esenţială a filosofiei greceşti. Deci eleatismul poate fi redus la afirmaţia că numai fiinţa este (şi nefiinţa nu), heraclitismul poate fi concentrat în sentinţa „nimic nu este, ci totul devine". Dacă pentru Parmenide imobilitatea fiinţei, caracterul ei imutabil şi etern, era o evidenţă, pentru Heraclit devenirea primează, fiind ridicată la rang de principiu universal. Parmenide elimină contradicţia, iar Heraclit o cultivă. Punând identitatea dintre gândire şi fiinţă, Parmenide spune că ontologicul poate fi gândit, deci fiinţa nu este inaccesibilă gândirii. În faţa acestor două poziţii ireconciliabile Platon propune o concepţie sintetică, separând sferele de referinţă ale acestor concepţii. Eleatismul şi heracliteismul sunt contradictorii numai dacă se referă la acelaşi domeniu ontologic, ori Platon acceptă atât programul eleat, cât şi cel heraclitic, separând domeniile. În felul acesta evită tensiunea dintre cele două poziţii metafizice. Cu alte cuvinte, cei doi vorbesc de lucruri diferite. Ceea ce spunea Heraclit e valabil numai pentru simţuri, pentru lumea devenirii, iar ceea ce spune Parmenide e valabil pentru teritoriul esenţelor pure. Platonismul debutează astfel printr-o separaţie între inteligibil şi sensibil. Inteligibilul este etern, nu devine, nu are spaţiu şi timp şi niciuna din calităţile sensibilului. Inteligibilul ar fi reprezentat de paradigme, de forme, de arhetipuri care sunt universalele din lucruri. Indivizii participă, în schimb, la aceste modele care au gradul cel mai înalt de realitate. În raport cu aceste paradigme originare ale realului existenţele, individualele care participă la idei sunt copii, simulacre ale inteligibilului.

Majoritatea filosofilor presocratici (sec. VII-V î.Hr.) erau din afara Atenei, respectiv din Grecia Mare (Ionia, Italia de Sud sau Sicilia). Lucrările lor, care, în general, purtau titlul convenţional „Peri fyseos" (Despre natură), s-au pierdut aproape în întregime. Concepţiile lor filosofice s-au reconstituit din anumite fragmente citate de succesori sau din însemnările doxografice şi biografice (Teofrast, Apolodor din Atena, Aristofan din Bizanţ, Satirus, Diogene Laertios etc.). Alte izvoare relevante pentru cunoaşterea filosofiei antesocratice se referă la unii filosofi, istorici, scriitori şi Sfinţi Părinţi ai Bisericii, care au scris în perioada antică: Platon, Aristotel, Cicero, Plutarh, Sextus Empiricus, Porfirius, Clement Alexandrinul, Sf. Iustin Martirul şi Filosoful, Origen etc.

Începând cu Platon, ideile filosofilor presocratici s-au bucurat de-a lungul timpului de un interes aparte. Nietzsche a mers până acolo încât a afirmat că doctrinele filosofilor presocratici constituie de fapt adevărata filosofie greacă, momentul Socrate înregistrând, după autorul „Naşterii filosofiei în epoca tragediei greceşti", un iremediabil regres. Heidegger, la rândul lui, a fost impresionat de reflecţia presocraticilor asupra raportului dintre Fiinţă şi fiinţări. De altfel, întreaga filosofie occidentală s-a dezvoltat în prelungirea celor două poziţii presocratice opuse: Heraclit şi Parmenide. Regăsim, de pildă, staticismul parmenidian în *Etica* lui Spinoza sau devenirea heraclitiană în sistemul hegelian.

Importanţa filosofilor presocratici este dată nu numai de faptul că ei trasează liniile unui program cognitiv în spaţiul cultural european. Ideile lor clare, necontaminate de stafilococite lingvistice, după mai bine de două milenii şi jumătate, continuă încă să ne fascineze şi să ne fertilizeze gândurile tocmai pentru că ţin de rostirea originară.

[1] Arta de a conversa.

[2] Vezi Sextus Empiricus, *Adv. Mathem.* IX, 54.

Lector Univ. Dr. Vasile CHIRA

ECUMENICA

Două Consilii Naţionale ale Bisericilor vor fi fondate în Sudan şi Sudanul de Sud, anunţă un comunicat citând o decizie luată de liderii Bisericilor din Sudan la 27 iulie a.c. Numele celor două organizaţii ecumenice naţionale vor fi: Consiliul Bisericilor din Sudanul de Sud, cu un birou în Juba, şi Consiliul Naţional al Bisericilor din Sudan, cu un birou în Khartoum. Decizia survine după cea de-a 20-a Adunare generală a Consiliului Naţional al Bisericilor din Sudan care a avut loc între 3-7 iulie în Nairobi, Kenya, şi confirmă şi din punct de vedere al organizaţiilor ecumenice separarea dintre Sudan şi Sudanul de Sud. Sudanul de Sud a fost format ca stat independent prin separarea de Sudan în 2011, urmând o decizie confirmată de un referendum din 2008. Noul stat a fost recunoscut de către Naţiunile Unite la scurtă vreme după declararea independenţei. Separarea dintre cele două ţări a urmat criterii etnice şi religioase. În vreme ce Sudanul are o populaţie majoritară de origine arabă sau arabizată (aproximativ 70%) şi de religie musulmană (aproximativ 97%), Sudanul de Sud este format din populaţie de culoare, majoritar creştină. Potrivit unui raport al Pew Research Center (recunoscut pentru acurateţea datelor emise) din decembrie 2012, 60,5% din populaţia Sudanului de Sud este creştină, 32,9 % urmează diferite religii tradiţionale africane, iar 6,2% este musulmană.

Un progres în domeniul libertăţii religioase este înregistrat în Cuba în ultimii ani. Potrivit lui Neol Fernando (pastor baptist) şi membru al Comisiei bisericeşti pentru afaceri internaţionale a Consiliului Mondial al Bisericilor „grupările religioase au beneficiat de reformele care au loc în Cuba, de când ţara s-a deschis pentru relaţiile internaţionale". În 1991, Partidul Comunist Cubanez a ridicat interdicţia împotriva credincioşilor de a aparţine unei Biserici. Mai târziu, libertatea religioasă a fost garantată de către Constituţie: „Statul recunoaşte, respectă şi garantează libertatea de religie. În Republica Cuba, instituţiile religioase sunt separate de stat. Diferitele credinţe şi religii se bucură de aceeaşi consideraţie" (art. 8). În 1997 papa Ioan Paul al II-lea a vizitat Cuba. În acelaşi an, Crăciunul a fost recunoscut ca sărbătoare oficială, pentru prima dată din 1969. În 2010, 59,2% dintre cubanezi se declarau creştini, 23% fără o afiliere religioasă şi 17,4% erau adepţi ai diferitelor religii populare, mai ales santería (un sincretism din elemente vest-africane, caraibiene şi creştine). Dintre creştini, majoritatea sunt romano-catolici. Există şi puţini ortodocşi. În 2004, Patriarhul Ecumenic Bartolomeu a vizitat Cuba. Această ţară insulară din Caraibe a cunoscut una dintre cele mai dure forme de comunism, fiind condusă din 1976 de Fidel Castro. Din 2006 ţara este condusă de fratele lui Fidel, Raúl Castro care a implementat anumite reforme, inclusiv în ceea ce priveşte libertatea religioasă.

Biserica Anglicană din Canada şi Biserica Evanghelică Lutherană din Canada au ţinut prima lor Adunare Generală comună între 3-7 iulie a.c. în Ottawa, Canada. Tema Adunării generale comune a fost „Împreună pentru dragostea lumii" şi marchează colaborarea tot mai strânsă între cele două Biserici, ambele fiind considerate de orientare liberală. O posibilă unire pe viitor între cele două Biserici nu este exclusă. Potrivit ultimului recensământ (2011), 67,3 % dintre canadieni sunt creştini, 23,9% nu au o afiliere religioasă şi 8,8% aparţin unei alte religii. Dintre creştini, 38,7% sunt romano-catolici. Cea mai mare Biserică Protestantă este Biserica Unită Canadiană (o uniune la origine între metodişti şi congregaţionalişti, la care s-au adăugat ulterior şi comunităţi presbiteriene, precum şi ale „fraţilor uniţi"). Biserica Anglicană în Canada este a treia Biserică canadiană în ceea ce priveşte numărul credincioşilor. Biserica Evanghelică Luterană din Canada are 72.000 de membri, fiind cea mai mare Biserică Lutherană din Canada. În această ţară există o a doua Biserică Lutherană, Biserica Lutherană – Canada (cu 70.000 de membri), fiind formată în 1988 de lutheranii care doresc o păstrare fidelă a valorilor tradiţionale ale acestei tradiţii. În Canada există, de asemenea, mai multe grupări anglicane care au părăsit Biserica Anglicană din Canada, din cauza orientării liberale a acestei Biserici, în special în ceea ce priveşte valorile tradiţionale ale creştinismului.

Rubrică realizată de
Pr. Lect. Dr. Daniel BUDA, Sibiu/Geneva

CRUX CHRISTIANA

Crucea – poartă a eternității în timp (XII)

Simbol ecumenic al identității creștine, prin excelență, semnul crucii transcende jurisdicții bisericești sau viziuni unilaterale ale identității creștine, reușind să constituie, dincolo de timp sau loc, stindard al mărturisirii unei identități ce i-a legat și îi va lega întotdeauna pe creștini de Hristos. În acest sens, fie că privim spre religiozitatea populară, spre împrejurări concrete ale vieții umane (accidente, suferințe) sau înspre chemarea omului de a se uni cu Dumnezeu, Crucea ne este *poartă a eternității în timp*. Plecând de la această constatare, că, oricare ar fi particularitatea credinței creștine a fiecăruia dintre noi, Taina Crucii constituie un patrimoniu „comun" sau „ecumenic", ne-am străduit să abordăm, sub genericul rubricii *Crux Christiana*, pe parcursul a douăsprezece rubrici, diferite înțelesuri, reprezentări sau poziționări legate de semnul (simbolul) crucii.

Dacă în primele două rubrici, cu caracter introductiv[1], am prezentat o evaluare cu caracter general a complexității „fenomenului" de înțelegere a crucii, subliniind necesitatea unei priviri interdisciplinare asupra subiectului, rubricile III-V au tratat cazul *crucilor de drum sau de închinare*, al *crucilor de accident* și al *crucilor de pe înălțimi*[2]. Amploarea și profunzimea înțelegerii crucii în spațiul religiozității populare a fost analizată pe parcursul rubricilor VI-VIII[3]. Dacă în rubrica a IX-a am prezentat *crucea funerară sau de înmormântare*[4], rubricile a X-a și a XI-a au fost dedicate înțelegerii prezenței crucii în semnele convenționale ale societății umane[5], dar și ca *semn distinctiv al ordinelor religioase (cavalerești) apusene*[6]. Prezenta rubrică (a XII-a) va conține o abordare a crucii ca simbol *incluziv* (care unește), și nu excluziv (care separă sau desparte); ca *simbol creștin ecumenic*, la umbra căruia își găsesc locul marile tradiții creștine: ortodoxă, catolică și protestantă.

Deși în toate Bisericile creștine, Crucea reprezintă simbolul dăruirii totale a lui Dumnezeu față de om, particularitățile de gândire, de sens, sunt sesizabile. Asumând o profundă gândire patristică, părintele Dumitru Stăniloae obișnuia să scrie și să vorbească, „cu timp și fără timp", despre *slava Crucii* sau despre Cruce ca *ușă a Împărăției Cerurilor.* Distinsul teolog român considera că noi, cei de astăzi, trebuie să regăsim sensul crucii ca biruință asupra morții spirituale, asupra indiferenței, ca biruință a iubirii: „Avem adeseori o reprezentare parțială despre Cruce și despre taina ei, redusă la a suporta o asceză, la a ne înfrâna de la plăceri. Există însă și un alt sens al Crucii: compasiunea pentru celălalt. Să nu le predicăm doar oamenilor «să-și ia crucea», ci să o luăm și noi înșine, ajutându-i pe ceilalți".

Crucea lui Hristos ne implică, așadar, pe fiecare dintre noi. Hristos continuă să se afle în agonie (după expresia lui B. Pascal), trădat, vândut, condamnat, abandonat, luat în râs, aruncat afară din cetate… în timp ce cuvintele Sale de pe Cruce continuă să sfâșie aerul!… A privi astăzi spre simbolul crucii înseamnă, așadar, și să îl punem *pe celălalt* în centrul disponibilității noastre de a alina, de a tămădui, de a vindeca. Ridicarea unei astfel de „cruci" nu este ușoară, deoarece orice slujire a semenului e împreunată cu greutăți, tocmai pentru că e antiegoistă. În acest sens, pe bună dreptate, părintele Dumitru Stăniloae afirma că „prin Cruce ne zidim pe noi înșine, din zi în zi, ca ființă neclintită în bine".

Aprofundând taina Crucii, părintele Georges Florovsky avea să spună că „toată viața Domnului este o Cruce, adică o dăruire de sine până la moarte, ca dăruire totală". Renumitul teolog al diasporei ruse afirma chiar că Hristos a transformat (prin Cruce) moartea noastră, din necesitate și pedeapsă, în dăruire și mijloc de mântuire. Plasându-se pe linia înțelegerii în sens ontologic a mântuirii (și nu juridic), teologul rus spunea că Hristos nu a suferit Crucea pentru a satisface în locul nostru ofensa adusă lui Dumnezeu prin păcatul originar, pentru a fi iertați în mod exterior. El Și-a asumat-o pentru a întări umanitatea din interior, pentru a învinge urmările păcatului și a învinge moartea. Așadar, și pentru părintele Georges Florovsky Crucea este simbol al jertfei asumate prin iubire și un „NU" categoric stării de egoism.

Înțelegerea „juridică" a Crucii este, în mare parte, depășită de teologiile catolică și protestantă contemporană. Dogmatistul catolic Wolfgang Beinert consideră Crucea ca fiind un simbol al iubirii profunde a lui Dumnezeu față de om, și nu parte a unui act „juridic" de relaționare a Dumnezeirii cu umanitatea.

Cruce de drum sau de pază din Arieșeni (Munții Apuseni)

Teologul catolic Walter Kasper accentuează înțelegerea iubirii ca putere mântuitoare a lui Dumnezeu, respingând și el aspectul *ispășitor* al morții lui Hristos, pe care-l socotește (mai degrabă) propriu iudaismului. Crucea este, potrivit prelatului catolic amintit, întâlnirea culminantă a iubirii lui Dumnezeu față de om cu iubirea omului (prin Hristos) față de Dumnezeu. Dacă este adevărat că „numai în Hristos este omul desăvârșit ca iubire" și că „esența persoanei este iubirea", atunci Crucea reprezintă pentru Walter Kasper simbolul iubirii plenare.

Teologul Juergen Moltmann este unul dintre cei mai remarcabili teologi protestanți, a cărui gândire se apropie de înțelegerea mântuirii ca transformare profundă (ontologică) realizată prin iubire sau prin comuniunea cu Dumnezeu. Distinsul teolog protestant consideră că iubirea manifestată de Hristos pe Cruce transformă oamenii, datorită caracterului ei compătimitor. El chiar afirmă că prin taina Crucii, pe parcursul istoriei, din Hristos cel Răstignit și Înviat coboară duhul unei vieți noi. Se remarcă legătura dintre Cruce și Înviere, un aspect amplu dezvoltat în teologia patristică răsăriteană.

Pentru Wolfgang Pannenberg, un alt teolog protestant, reprezentativ pentru gândirea teologică contemporană, drumul lui Hristos spre Înviere, dar și Învierea ca atare, reprezintă centrul hristologiei. Dacă lucrurile stau așa, înseamnă că și Crucea este parte a acestei învățături hristologice. Deși nu întâlnim la Pannenberg o dezvoltare profundă a teologiei Crucii, totuși sensurile acesteia sunt presărate în operele sale.

Ca aspect al venerației Crucii, în plan ecumenic, amintim „tradiția" răstignirii până în ziua de astăzi a unor credincioși (în Vinerea Mare), în țările din Asia de Sud, în mod deosebit în Filipine, ca act de devoțiune catolică (dusă la extrem); dar și celebrul *Drum al Crucii/Via Crucis*, care se desfășoară în fiecare Vinere Mare la Colosseum-ul din Roma, în prezența papei. Un astfel de *Drum al Crucii* are loc, de altfel, an de an, în Vinerea Mare, la Ierusalim.

Deși practica „crucificării" credincioșilor catolici filipinezi este permanent descurajată de către Biserica Catolică, aceștia continuă să practice acest ritual, din dorința de ispășire a păcatelor sau în semn de mulțumire pentru binefacerile primite de la Dumnezeu. Cei care duc mai departe o astfel de „tradiție" au ajuns să vadă în această practică o „datorie" pe care o au în calitate de creștini adevărați. Înainte de momentul răstignirii din Vinerea Patimilor, zeci de persoane parcurg kilometri întregi pe străzile satelor și se autoflagelează (o altă formă de devoțiune dusă la extrem), biciuindu-se pe spate cu bețe de bambus sau cu frânghii pe care leagă bucăți de lemn. Potrivit Huffington Post, întrebat ce părere are despre acest ritual din Vinerea Mare, unul dintre liderii Bisericii Catolice din Filipine, arhiepiscopul Jose Palma, a declarat în acest an următoarele: „Nu îi criticăm pe acești credincioși, nu îi condamnăm, dar îi descurajăm!" Dincolo de această afirmație, nu putem considera că este nevoie ca un credincios să treacă prin asemenea dureri (ale răstignirii și flagelării), pentru că Hristos a făcut deja aceasta pe Cruce, din iubire, în numele nostru.

Continuator al tradițiilor înaintașilor săi, Papa Francisc a participat în seara zilei de 29 martie a.c. (Vinerea Mare), la celebra *Via Crucis*, surprinzându-și auditoriul printr-un discurs cald și profund totodată. Referindu-se la taina Crucii, Sanctitatea Sa spunea: „În această noapte, un singur cuvânt trebuie să domine, cel al Crucii înseși. Crucea lui Iisus este Cuvântul prin care Dumnezeu a răspuns răului din lume. Uneori ni se pare că Dumnezeu nu răspunde răului, că rămâne tăcut. În realitate însă, Dumnezeu vorbește, a răspuns, iar răspunsul Său este Crucea lui Hristos: un Cuvânt care este dragoste, milostenie, iertare. Cuvântul Crucii este și răspunsul creștinilor la răul care continuă să acționeze în noi și în jurul nostru. Creștinii trebuie să răspundă răului cu bine".

Revenind în Țara Făgărașului, ne aducem adesea aminte de părintele Teofil Părăianu de la Mănăstirea Sâmbăta de Sus, care obișnuia să spună pelerinilor ce-i treceau pragul că Crucea lui Hristos este fața lui Dumnezeu îndreptată către oameni. Distinsul părinte îi îndemna pe creștini să își poarte crucea proprie (așa cum Și-a purtat-o și Hristos), dar să contribuie și la purtarea crucilor altora.

Iată, așadar, că crucea nu este doar semn fizic (material), obiect de cult sau stindard al identității creștine universale, ea este și un mod de viață, iar, de-l vom respecta, vom fi fii ai Luminii, în Împărăția Celui ce S-a jertfit pe Cruce! Indiferent de multitudinea formelor ei de reprezentare și înțelegere, Crucea reprezintă o forță pentru progresul spiritual al omenirii de-a lungul istoriei, dar și spre trepte tot mai înalte de umanizare.

---

[1] *Telegraful Român*, nr. 29-32/1 și 15 august 2012, p. 9 și nr. 33-36/1 și 15 septembrie 2012, p. 9.

[2] *Telegraful Român*, nr. 37-40/1 și 15 octombrie 2012, p. 9; nr. 41-44/1 și 15 noiembrie, p. 9; nr. 1-4/1 și 15 ianuarie 2013, p. 9.

[3] *Telegraful Român,* nr. 5-8/1 și 15 februarie 2013, p. 11; nr. 9-12/1 și 15 martie 2013, p. 9; nr. 13-16/1 și 15 aprilie 2013, p. 9.

[4] *Telegraful Român*, nr. 19-20/15 mai 2013, p. 7.

[5] *Telegraful Român*, nr. 21-24/1 și 15 iunie 2013, p. 9.

[6] *Telegraful Român*, nr. 25-28/1 și 15 iulie 2013, p. 9.

Diac. Dr. Ștefan L. TOMA / Dr. Raimar KREMER

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ANDREI FĂGĂRĂŞANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

Miercuri, 3 iulie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană.

Joi, 4 iulie – Vineri, 5 iulie. P.S. Sa a participat la şedinţa Sfântului Sinod ţinută la Reşedinţa Patriarhală din Bucureşti.

Duminică, 7 iulie. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie în parohia Teliu-Vale, Protopopiatul Săcele. În cadrul aceleiaşi zile a participat la Taina Sf. Maslu în parohia Ticuşu Vechi.

Vineri, 12 iulie. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie în parohia „Sf. Arh. Mihail şi Gavriil" din Săcele, prot. Săcele. În aceeaşi zi a participat la un simpozion cu titlul „Românii de pretutindeni".

Sâmbătă, 13 iulie. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie în parohia Feldioara, prot. Săcele, şi, de asemenea, slujba parastasului pentru vrednicul de pomenire Petru Rusei, tatăl P.C. Pr. Macarie Rusei.

Duminică, 14 iulie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie Catedrala Mitropolitană. De ademenea, a oficiat Taina Cununiei pentru tinerii Florin şi Alina Pavel în Catedrala Mitropolitană.

Vineri, 19 iulie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie la Mănăstirea Chirpăr. Tot în aceeaşi zi a săvârşit Slujba Vecerniei unită cu Litia în Parohia „Sf. Prooroc Ilie", Oraşul Victoria.

Sâmbătă, 20 iulie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie la Mănăstirea Pelişor. În cadrul aceleiaşi zile a slujit Taina Cununiei pentru tinerii Teodor şi Alina Mocanu, în Catedrala Ortodoxă din Municipiul Sfântu Gheorghe.

Duminică, 21 iulie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Parohia Aciliu, Protopopiatul Sălişte, cu prilejul împlinirii a 75 de ani de la zidirea bisericii.

Joi, 25 iulie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie la Biserica „Buna Vestire" din Sibiu şi a participat la slujba înmormântării preotesei Maria Simona Chifăr.

Vineri, 26 iulie. P.S. Sa a slujit la slujba înmormântării P.C. Pr. Nicolae Streza, fost slujitor la Biserica de Piatră, mun. Târgu Mureş.

Sâmbătă, 27 iulie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie la Schitul Colţul Chiliilor.

Duminică, 29 iulie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Parohia Sibiu – Inferior VI, urmată de slujba Botezului pruncului Andrei Ioan, fiul P.C. Pr. Claudiu Curiban.

Diac. Ovidiu MUREŞAN

Un nume de prestigiu al învăţământului teologic universitar: Pr. prof. dr. Corneliu Sârbu

(urmare din p. 11)

tropolia Olteniei", nr. 1-2/1964, p. 3-17; „Familia în cadrul învăţăturii creştine", în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", nr. 3-4/1968, p. 150-162; „Poziţii principiale ale Ortodoxiei faţă de celelalte religii", în „Ortodoxia", nr. 4/1969, p. 507-533; „Teologia slujirii", în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", nr. 7-8/1973, p. 455-464; „Prezenţa activă a Bisericii Ortodoxe Române în cadrul ecumenismului", în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", nr. 3-4/1975, p. 200-220. La reviste precum „Mitropolia Ardealului" şi „Mitropolia Banatului" a avut rubrică permanentă privind „Noutăţi în istoria religiilor".

Cât priveşte activitatea omiletică, pr. prof. dr. Corneliu Sârbu a respectat o tradiţie care se încetăţenise în sânul corpului didactic de la şcoala teologică sibiană: pe rând, aproape Duminică de Duminică, fiecare profesor rostea, din amvonul catedralei mitropolitane, cuvânt de învăţătură pe marginea textului evanghelic. Frecvenţa cu totul remarcabilă, până astăzi, a credincioşilor la catedrale mitropolitană, se datorează, în mare măsură, acestei contribuţii de calitate a cadrelor didactice.

De altfel, pr. prof. dr. Corneliu Sârbu şi-a conturat personalitatea cu totul remarcabilă urmând pilda unor vrednici înaintaşi şi conlucrând strâns cu colegii generaţiei sale, care a fost cu adevărat o generaţie de aur.

Întrucât am accentuat faptul colaborării sale la mai multe reviste teologice, din întreg arealul românesc, vom mai arăta că a fost nu doar colaborator la aceste reviste, ci şi redactor-şef la una dintre ele. Este vorba de „Telegraful Român", foaia şaguniană de la Sibiu, care dăinuieşte fără întrerupere de 160 de ani. Mitropolitul Nicolae Bălan i-a încredinţat această responsabilitate, pe care a îndeplinit-o din mai 1945 şi până în martie 1948. Din păcate, vremurile nu i-au fost prielnice. Cenzura instaurată de regimul comunist a creat serioase piedici nu doar în alcătuirea cuprinsului fiecărui număr, ci şi în difuzarea publicaţiei în rândurile credincioşilor. Totuşi, prin bogata sa experienţă şi tenacitatea care l-au caracterizat, profesorul Corneliu Sârbu nu s-a lăsat încovoiat şi, în cei trei ani cât a deţinut această responsabilitate, a căutat şi a reuşit să dea consistenţă paginilor acestui periodic eclesiastic.

Bunul Dumnezeu să-l odihnească în Împărăţia Sa cerească.

Bibliografie:

Necrolog, „Telegraful Român", nr. 25-26/1979, p. 4.

Pr. prof. univ. dr. Mircea Păcurariu, „Dicţionarul teologilor români", Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2002, p. 429-430.

Chemarea preoţească

„Nu voi M-aţi ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi, şi v-am rânduit să mergeţi şi roadă să aduceţi, şi roada voastră să rămână, ca Tatăl să vă dea orice-I veţi cere în numele Meu." (*Ioan* 15, 16)

Prin pronia dumnezeiască, Preabunul Dumnezeu, după bunăvoinţa Sa, pe unii i-a ales şi i-a osebit ca pe Saul şi Varnava spre lucrul slujbei şi le-a dat lor însuşiri şi haruri trebuincioase spre zidirea desăvârşirii preoţeşti. Pe acestea se reazemă chemarea dumnezeiască, piatra de temelie a slujirii preoţeşti: „Vedeţi chemarea noastră" (*I Corinteni* 1, 26 – *Biblia*, Ed. I.B.M.B.O.R, ediţia 2008) şi „Pe care Dumnezeu i-a chemat pe aceştia i-a şi îndreptat, şi pe aceia i-a şi proslăvit" (*Romani* 8, 30). Se pune întrebarea: oare am venit la treapta preoţiei chemaţi de Dumnezeu? Răspunsul îl găsim în Vechiul Testament: „Iar preoţii care se apropie de Domnul Dumnezeu să se sfinţească, ca nu cumva să-i lovească Domnul" (*Ieşirea* 19, 22), „Vei unge pe care îţi voi arăta" (*I Regi* 16, 3). Nimeni nu şi-a luat singur cinstea aceasta, ci cel chemat de Dumnezeu ca şi Aron. Iisus Hristos, Arhiereul cel Veşnic, a chemat la Sine pe care i-a binevoit, pe unii i-a ales apostoli, pe alţii învăţători, grăindu-le: „Nu voi M-aţi ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi…" (*Ioan* 15, 16). Aceia pe care Domnul Dumnezeu i-a chemat şi „i-a învrednicit a sluji cu sfinţenie în treapta aceasta cuvântul adevărului Tău" (*Arhieraticon*, Ed. I.B.M.B.O.R.) aduc roadă multă predicând mai mult cu faptele decât cu vorbele. Referitor la persoana preotului, Gala Galaction zicea: „Preotul este cel mai înţelept, cel mai paşnic, cel mai duhovnicesc şi cel mai sfânt om din parohia sa" (Gala Galaction, *Ziua Domnului*, Bucureşti, 1958). Starea preoţească a fost aşezată de Însuşi Mântuitorul Iisus Hristos ca treaptă înaltă şi sfântă. Iar cei ce o îmbrăţişează trebuie să o înalţe şi să o sfinţească prin viaţa lor neprihănită prin sporirea şi întărirea virtuţilor şi a evlaviei prin învăţătura şi pilda cea bună. „Dumnezeu aprinde ca un felinar pe preot şi pe arhiereu şi-i aşază în sfeşnic pe scaunul cel purtător de lumină, ca văzând poporul razele luminii care dau viaţă, către acelea să se îndrepte şi să slăvească pe Tatăl luminilor" (Isidor Pelusiotul, *Epistola* 36). Oare ce slujbă poate fi mai mare pe pământ decât slujirea preoţească? Dumnezeu-Tatăl toată puterea a dat-o Fiului Său, iar Fiul a dat-o preoţilor prin succesiunea apostolică. Drept aceea, credincioşii sunt datori să preţuiască şi să cinstească preoţia, iar noi, slujitorii Sfintelor Altare, să o plinim: „din tot sufletul tău, teme-te de Domnul, şi pe toţi preoţii Lui cinsteşte-i" (*Eclestiasticul* 7, 30) şi „nu vă atingeţi de unşii Mei şi nu vicleniţi împotriva profeţilor mei" (*Psalm* 104, 15). Slujim Împăratului Veşnic, de aceea credincioşii ne ascultă ca pe slujitorii Lui, ne cinstesc ca pe părinţii duhovniceşti şi ne iubesc ca pe mijlocitori la Dumnezeu. Pentru vrednicia slujitorilor celor buni ai Domnului trebuie să se cinstească şi cei mai slabi, precum se cinsteşte ţarina slabă pentru aurul preţios ce se ascunde în ea. De aceea să ne aducem aminte de cuvintele Mântuitorului „Cel ce vă ascultă pe voi, pe Mine mă ascultă, şi cel ce se leapădă de voi se leapădă de Mine; iar cel ce se leapădă de Mine se leapădă de Cel ce M-a trimis pe Mine" (*Luca* 10, 16). Asprimea cu care se pedepsesc aceia care dispreţuiesc vrednicia preoţească ne-o arată Domnul când zice: „Iar cine se va purta aşa de îndărătnic, încât să nu asculte de preotul care stă acolo la slujbă înaintea Domnului Dumnezeu, unul ca acela să moară" (*Deuteronom* 17, 12).

Viaţa preoţilor este pildă pentru viaţa mirenilor, de aceea să fim înainte-mergătorii turmei, ca turma să ne urmeze pe Calea către Împărăţia Cerurilor. Am fost ridicaţi la vrednicia preoţească ca să fim învăţători altora. Viaţa preotului trebuie să prisosească precum prisoseşte harul Părintelui Luminilor, de la Care vine „toată darea cea bună şi tot darul desăvârşit". Dumnezeu să-i învrednicească pe preoţii mai în vârstă să-şi păstreze prospeţimea tinereţii spirituale, să se ferească de rutină şi de grija prea mare de cele pământeşti. Preoţii tineri trebuie să ia aminte că lumea nu începe şi nu se sfârşeşte cu ei, ci cu toţii trebuie să împlinim cele făgăduite când am primit Sfânta Taină a Preoţiei.

† ANDREI FĂGĂRĂŞANUL,
Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

SCHITUL PĂLTINIȘ SE ÎNNOIEȘTE

Lumina Taborului s-a revărsat asupra credincioșilor care au participat la Sfânta Liturghie oficiată la praznicul Schimbării la Față a Domnului, care este și hramul Schitului Păltiniș.

Hramul din acest an al Schitului „Schimbarea la Față" din stațiunea Păltiniș, județul Sibiu, a fost o sărbătoare deosebită pentru vieţuitorii aşezământului monahal şi pentru credincioşii care vin adesea aici pentru a se ruga şi pentru a se linişti sufleteşte. Înaltpreasfinţitul Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, a aşezat piatra de temelie pentru o nouă biserică a schitului, în care pelerinii din toate colţurile ţării să beneficieze de un spaţiu liturgic generos. Slujba de punere a temeliei a fost oficiată după Sfânta Liturghie din ziua hramului, la care au participat numeroşi credincioşi din localităţile apropiate, turişti veniţi în staţiunea montană şi pelerini din ţară. Din soborul de preoţi au făcut parte slujitorii schitului şi preoţi de la parohiile apropiate, iar răspunsurile liturgice au fost date de un grup de cântăreţi de la Catedrala Mitropolitană din Sibiu.

Sfânta Liturghie a fost oficiată în aer liber, lângă biserica actuală a schitului, datată la 1925, când Mitropolitul Nicolae Bălan a întemeiat la Păltiniş acest aşezământ monahal, împreună cu o casă de odihnă. La Schitul de la Păltiniş se află şi mormântul lui Constantin Noica, filosoful care şi-a petrecut ultima parte a vieţii în aceste locuri minunate.

„Semnul dumnezeirii"

În cuvântul de învăţătură, ÎPS Mitropolit Laurenţiu a vorbit credincioşilor despre praznicul Schimbării la Faţă a Mântuitorului Iisus Hristos. Ierarhul a explicat rolul acestei sărbători în viaţa Bisericii şi învăţăturile pe care ni le oferă minunea cea mare de pe Muntele Taborului.

„Această minune de pe Muntele Taborului a fost pregătitoare pentru Înviere. Ucenicii L-au văzut pe Mântuitorul săvârşind foarte multe minuni, însă doar trei dintre ei, Petru, Iacob şi Ioan, au fost martori la Schimbarea la Faţă. În momentul în care Hristos Se ruga, ucenicii L-au văzut transfigurat într-o altă imagine, într-o lumină atât de puternică încât au fost nevoiţi să privească în jos. Lumina taborică este de fapt semnul dumnezeirii, pentru că Hristos n-a fost doar Om, născut din Fecioara Maria, ci şi Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, adică Fiul lui Dumnezeu, născut din Tată din veci şi trimis pe pământ pentru mântuirea noastră. Această transfigurare a fost lucrarea vizibilă a dumnezeirii Sale şi de aceea, în susţinerea acestei descoperiri, au apărut două personalităţi din Vechiul Testament, Moise şi Ilie, care I-au stat alături. Aceştia au apărut ca să se întărească credinţa în dumnezeirea Sa, dar şi pentru a le da un răspuns ucenicilor, care au fost întrebaţi mai înainte de Mântuitorul cine crede lumea că este El. Moise şi Ilie au apărut în jurul Mântuitorului Iisus Hristos şi au arătat tuturor că Hristos nu este unul dintre aceştia, ci este Fiul lui Dumnezeu", a subliniat ÎPS Mitropolit Laurenţiu.

După Sfânta Liturghie a fost oficiată o slujbă de Parastas pentru ctitorii, binefăcătorii şi vieţuitorii schitului, care au trecut la Domnul. A urmat slujba de aşezare a pietrei de temelie, la care au participat toţi credincioşii veniţi la Păltiniş în această zi de hram. Viitoarea biserică va avea hramurile „Buna Vestire" şi „Sfântul Ierarh Andrei Şaguna, Mitropolitul Transilvaniei". Deja mulţi dintre credincioşi au început să se înscrie în cartea ctitorilor, încât în scurt timp lucrările de la biserică să înceapă, după cum a spus părintele Valeriu Luca de la schit.

SFINȚII MARTIRI BRÂNCOVENI, cinstiți la Sâmbăta de Sus

În a doua zi de hram la Mănăstirea „Sfinţii Martiri Brâncoveni" de la Sâmbăta de Sus, obştea monahală şi oaspeţii de seamă s-au rugat domnitorului sfânt care a ctitorit aşezământul monahal şi care ocroteşte întreaga Ţară a Făgăraşului. Sfânta Liturghie a fost oficiată de Înaltpreasfinţitul Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, în paraclisul mănăstirii.

În fiecare an, hramul Adormirii Maicii Domnului se prelungeşte la Sâmbăta de Sus cu încă o zi de praznic, o sărbătoare prin care Sfinţilor Martiri Brâncoveni li se aduce cinstirea cuvenită atât pentru jertfa adusă lui Hristos prin propriul sânge pentru păstrarea dreptei credinţe, cât şi pentru ctitoriile domnitorului Constantin în Ţara Făgăraşului.

Alături de mănăstirea de la poalele Munţilor Făgăraş, închinată sfântului domnitor şi familiei sale martirizate la 1714, stă şi Biserica „Sfântul Nicolae" din Făgăraş ca mărturii ale dreptei credinţe şi ale dragostei avute de Constantin Brâncoveanu faţă de românii ardeleni, cărora le-a ctitorit aceste monumente de spiritualitate ortodoxă şi de artă creştină.

Credincioşii din Ţara Făgăraşului păstrează vie şi în zilele noastre memoria acestui mare domnitor al Ţării Româneşti, iar în ziua de prăznuire, pe 16 august, vin la Sâmbăta de Sus pentru a i se ruga şi pentru a-l cinsti cum se cuvine. De fapt, toate parohiile din Ţara Făgăraşului sunt în sărbătoare în această zi, pentru că această parte de Ardeal a fost pusă sub ocrotirea Sfinţilor Martiri Brâncoveni în 2009, de Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu ocazia binecuvântării lucrărilor la Catedrala din Făgăraş.

La hramul din acest an, alături de ÎPS Mitropolit Laurenţiu, ca oaspeţi de seamă s-au aflat toţi stareţii, stareţele şi duhovnicii de la mănăstirile din Arhiepiscopia Sibiului. Prezenţa lor la Sâmbăta de Sus, la hramul Sfinţilor Brâncoveni, este un semn de apreciere şi de ataşament faţă de aşezământul monahal de aici, considerat mamă a tuturor mănăstirilor din Ardeal şi marea lavră din această parte a ţării. Alături de aceşti oaspeţi, au mai venit la Sâmbăta de Sus protopopi, monahi, preoţi de parohii şi numeroşi pelerini din ţară. Răspunsurile liturgice la Sfânta Liturghie au fost date de obştea monahală.

„Mijlocitori şi rugători"

În cuvântul de învăţătură, ÎPS Mitropolit Laurenţiu a vorbit despre viaţa martirilor brâncoveni şi despre jertfa lor oferită lui Hristos. Ierarhul a subliniat faptul că aceşti martiri sunt modele de vieţuire pentru orice credincios, dar şi pentru monahi, pentru cei chemaţi să se jertfească duhovniceşte pentru Hristos. De asemenea, martirii sunt cinstiţi în mod deosebit pentru că pe baza jertfei lor Biserica s-a extins în toate părţile lumii şi a dat roade.

„Sfinţii Brâncoveni sunt pentru noi mijlocitori şi rugători. Ei s-au rugat astăzi împreună cu noi şi ne ocrotesc, pentru că jertfa lor este bineplăcută în faţa lui Dumnezeu. Sfinţii Martiri Brâncoveni sunt ocrotitorii acestei mănăstiri şi ai ţinutului Făgăraşului. Ne bucurăm astăzi de acest lucru minunat şi de faptul că ei sunt pentru noi nişte modele. Toţi suntem chemaţi să ne jertfim pentru Hristos, fără să ne dăm viaţa. Trebuie să avem credinţă statornică şi să ne jertfim aşa cum se spune în cinul monahal, adică să ne tăiem voia. Când renunţăm la anumite lucruri care ni s-ar cuveni, săvârşim o jertfă. Când postim, săvârşim o jertfă şi ne bucurăm că avem această posibilitate de a trăi credinţa noastră. Este o jertfire şi atunci când ne rugăm lui Dumnezeu să ducem până la capăt crucea suferinţei primite", a spus ÎPS Mitropolit Laurenţiu.

La final, stareţul mănăstirii făgărăşene, arhimandritul Ilarion Urs, le-a mulţumit ierarhului şi celorlalţi oaspeţi pentru participarea la sărbătoarea deosebită de după cea a Adormirii Maicii Domnului, când sunt cinstiţi ocrotitorii aşezământului monahal şi, mai apoi, i-a oferit în dar ÎPS Mitropolit Laurenţiu o icoană a Sfinţilor Brâncoveni.

Pagină realizată de Ştefan MĂRCULEŢ

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE

Senior-editori: Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Editor:*** Pr. Dr. Savu Popa – *Consilier cultural*. ***Secretar de redacţie:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** P.S. Andrei Făgărăşanul, Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediţie on-line:*** Dragoş Boicu

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2013 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

Fondator:
Mitropolit Andrei Şaguna, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 161 • nr. 33-36

1 şi 15 septembrie 2013

Relaţia dintre Biserică şi Stat

FAMILIA CREŞTINĂ CA MODEL
sau UNDE NE ESTE RĂSPUNDEREA FAŢĂ DE URMAŞII NOŞTRI?

Se vorbeşte mult despre *miracolul românesc*: *ţară latină, de spiritualitate răsăriteană, ortodoxă,* adică în etnogeneza poporului nostru apar simultan naţionalitatea română şi credinţa ortodoxă. Poporul român s-a născut creştin ortodox, nu a fost încreştinat ca alte popoare vecine cu noi. Ortodoxia românească are legături directe chiar cu perioada apostolică: Sf. Apostol Andrei a predicat în părţile Dobrogei, astfel asigurând originea şi succesiunea apostolică Ortodoxiei româneşti. Asupra poporului român, pe parcursul istoriei, au venit mai multe vitregii, care l-au pus la grele încercări. Credinţa străbună a poporului român a contribuit la menţinere lui în istorie ca neam şi ca un reprezentant al spiritualităţii răsăritene. Astăzi peste 86% din populaţia ţării noastre se declară şi este ortodoxă. Ultima luptă, ultima redută pe care ţara noastră a biruit-o, după 45 de ani de opresiune, a fost comunismul. Acest sistem politic, care propovăduia egalitatea în drepturi, a avut două acţiuni malefice asupra poporului: mai întâi, a dorit să rupă legătura omului cu Cerul, cu Dumnezeu, prin *ateismul militant*, numit şi ştiinţific, iar apoi, a urmărit ruperea oricărei legături cu pământul, distrugând proprietatea privată asupra bunurilor din lumea aceasta, în favoarea proprietăţii obşteşti, prin *naţionalizare* şi cooperativizare. Oamenii au fost astfel înstrăinaţi de rădăcinile cereşti şi pământeşti care-i defineau ca parte a neamului românesc. Crăciunul anului 1989 a adus de la Dumnezeu, pentru întreaga naţiune, cel mai mare dar, *libertatea*. Acest dar vine de la Dumnezeu, pentru că El ne-a creat persoane libere, spre a fi şi responsabile pentru faptele săvârşite. Libertatea este însă şi o povară greu de purtat, mai ales când este sufocată de *false libertăţi,* duse până la libertinism, de pretinse drepturi, fără obligaţii şi îndatoriri.

După evenimentele din 1989, procesul de redobândire a bunurilor confiscate de Stat a început şi continuă şi astăzi, greu şi cât se mai poate, din ce a mai rămas. S-a obţinut o *deplină libertate religioasă*, iar Biserica a încercat să-şi preia toate prerogativele pe care şi le-a exercitat în istoria sa bimilenară. S-a început un proces de refacere şi consolidare şi de construire de biserici, locaşuri de închinare, nemaiîntâlnit până acum. S-a redobândit dreptul de a se preda religia în şcoli, prin realizarea educaţiei religioase la toate clasele, de la clasa I până la clasa a XIII-a. Cel mai important lucru pe care şi l-a preluat Biserica, ca o atribuţie firească a sa, este lucrarea *social-filantropică*. Comunismul a interzis complet Bisericii accesul pe piaţa de servicii sociale, şi astfel, după ce a deposedat-o de bunuri materiale, a trecut toate aceste lucrări pe seama Statului, realizând o asistenţă socială incoerentă şi fără o motivaţie morală.

Acestea sunt lucrurile pozitive pe care Biserica şi le-a asumat după 1990, la care se mai adaugă încă multe altele. Perioada de tranziţie, din care dorim să ieşim, a adus însă o mare parte din populaţia ţării la condiţii mai grele de viaţă. Primul lucru care a şocat societatea, în acest transfer de sisteme, este *şomajul*. Nici Biserica n-a fost pregătită să întâmpine o astfel de transformare socială. Observăm acum o preocupare sporită spre binele şi interesul personal, în dauna interesului colectiv, a folosului obştesc. Aceasta a dus la îmbogăţirea unora şi sărăcirea altora, proliferând un proces extrem de periculos care a născut corupţia. În ultima vreme, s-a constatat un progres economic, dar îl dorim şi pe cel social, şi mai ales moral. Criza morală a societăţii este mult mai periculoasă decât cea economică şi mult mai greu de depăşit, din cauza atâtor tentaţii şi ispite, dar şi a atacurilor voite la spiritualitatea poporului nostru.

Acum suntem în faţa unei noi provocări pentru Biserică şi pentru societatea românească, anume aceea de a apăra familia creştină, tradiţională şi românească, în contextul modificărilor constituţionale. Familia creştină este baza educaţiei tineretului şi trebuie să fie şi model de vieţuire pentru toţi. Familia trebuie înţeleasă ca o instituţie dumnezeiască, întemeiată în rai, şi remodelată creştin, reaşezată pe fundamentele ei spirituale, fiind ridicată la rangul de „*taină mare*" şi comparată cu legătura dintre Hristos şi Biserică.

(continuare în p. 3)

† Dr. LAURENŢIU STREZA,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Responsabilitate şi Constituţie

În contextul actual al discuţiilor din România cu privire la o nouă Lege Fundamentală sau la revizuirea celei actuale, au existat unele discuţii şi propuneri în legătură cu introducerea în noua Constituţie a României a unui preambul. Au existat multe reacţii de reticenţă din cauza unei propuneri venite din partea unor eparhii ale Bisericii Ortodoxe, prin care se sugera posibilitatea introducerii în noua Constituţie a unui *invocatio* sau *nominatio Dei* (posibil) în preambul. Aceştia şi-au argumentat iniţiativa prin luarea în considerare a tradiţiei creştine a românilor. Trebuie menţionat aici că încă din 2009 chiar Comisia Prezidenţială de Analiză a Regimului Politic şi Constituţional din România a pledat pentru o asemenea nouă parte a Constituţiei, care, de altfel, nu reprezintă un lucru de maximă originalitate, dacă vedem totul comparativ cu situaţia din alte ţări foste membre ale blocului sovietic sau ţări care au adoptat sau revizuit legile fundamentale.

Trebuie spus că preambulul reprezintă o parte facultativă a unei legi sau Constituţii. *În termeni formali*, un preambul constituie o introducere la Constituţie, poartă titlul formal „Preambul" şi prezintă istoria din spatele adoptării Constituţiei, precum şi principiile şi valorile de bază ale naţiunii.

Analiza unui eşantion nereprezentativ de cincizeci de ţări democratice a dezvăluit că majoritatea au inclus în Constituţiile lor un preambul formal: treizeci şi şapte de ţări (74%) au un preambul, în vreme ce treisprezece ţări (printre care şi România) nu au (26%). Ţările care nu au un preambul formal includ adesea articole introductive care pot fi considerate,

(continuare în p. 2)

Emanuel TĂVALĂ

Din cuprins:

Protos. Asist. Univ. Dr. Maxim Vlad
Necesitatea reflectării etosului naţional şi a valorilor morale în Constituţia României | pagina **5**

Pr. Lect. Dr. Daniel Buda
Este posibilă o separare strictă între Biserică şi stat? | pagina **6**

Dr. George Grigoriţă
Stat şi Biserică în Ortodoxie. O succintă analiză din punctul de vedere al teologiei canonice | pagina **9**

Ciprian Iulian Toroczkai
Raportul dintre Biserică şi Stat – perspectiva Bisericii Ortodoxe Ruse | pagina **10**

RESPONSABILITATE ŞI CONSTITUŢIE

(urmare din p. 1)

în termeni fundamentali, un preambul, şi acesta ar putea fi şi cazul României, deoarece primul articol al Constituţiei a fost prezentat sau interpretat ca un preambul. Prin urmare, preambulul este o trăsătură constituţională comună. Mai trebuie menţionat faptul că majoritatea ţărilor care au adoptat o Constituţie în ultimii ani, în special în Europa Centrală şi de Est, au inclus şi un preambul.

Dacă luăm ca exemplu preambulul Constituţiei Germaniei, ţară pe care ne dorim să o urmăm adesea în tot ceea ce facem, în acesta se menţionează: „Conştient de răspunderea sa în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor şi însufleţit de voinţa de a servi pacea în lume ca membru cu drepturi legale într-o Europă unită, poporul german, în virtutea puterii sale constituţionale, a adoptat această Lege Fundamentală". Această *invocatio Dei* face referire la ideea de Dumnezeu; nu este o *advocatio dei* care ar plasa în mod direct Constituţia sub voinţa lui Dumnezeu, aşa cum este cazul în multe Constituţii ale altor ţări, cum ar fi Constituţia Irlandei sau cea a Greciei. Preambulul nu împiedică trimiterea la ideea creştină de Dumnezeu, după opinia Prof. Gerhard Robbers de la Universitatea din Trier [Gerhard Robbers, *Religion and Law in Germany* (Kluwer Law International, 2010), p. 294]. Era de neconceput ca în 1949 (când a fost adoptată Constituţia), după uciderea evreilor de către germani şi în încercarea de a lega Germania de perioada sa ante-nazistă şi de tradiţiile sale anti-naziste, noua Constituţie a Germaniei să excludă ideea evreiască de Dumnezeu. Se înţelege că preambulul Legii Fundamentale nu face referire la nicio idee anume de învăţătură despre Dumnezeu, cum ar Creştinismul, Iudaismul sau Islamismul sau la vreun concept anume despre Dumnezeu. În schimb, trimiterea la Dumnezeu este o trimitere la religie ca atare. Preambulul Constituţiei Germaniei prin faptul că face trimitere la Dumnezeu confirmă existenţa transcendenţei şi a ideii că mai există ceva pe lângă lumea vizibilă, că există ceva după moarte. Prin această trimitere la răspunderea în faţa lui Dumnezeu, preambulul Legii Fundamentale acceptă că există ceva mai mult decât ţara şi Constituţia sa, ceva ce merge dincolo de ce poate fi făcut de natura omenească. Astfel, se recunoaşte că statul pe care Constituţia îl creează şi îl structurează nu este atotcuprinzător, că statul nu este total [Andreas Vogt, *Der Gottesbezug in der Präambel des Grundsetzes, Hamburg, 2007, supra,* nota 6, p. 7]. Trimiterea la Dumnezeu în Constituţia Germaniei este anti-totală şi anti-totalitariană. Această trimitere stârneşte mult interes, deoarece, după cum am arătat anterior, discuţiile erau mereu pe subiectul prezenţei divinităţii în astfel de preambuluri, la nivel european sau naţional.

Cuprinsul unui preambul poate fi clasificat în cinci categorii

Suveranul. Majoritatea preambulurilor specifică sursa de suveranitate. În unele cazuri puterea suveranului revine poporului („noi poporul..."). Acesta este un termen relativ neutru cu care majoritatea populaţiei se poate identifica. Există o altă expresie care face referire la sursa de suveranitate ca izvorând dintr-o anumită naţiune. Această terminologie subliniază un grup naţional specific, este mai puţin neutră şi nu trebuie folosită în cazul României. Unele preambuluri combină trimiterile la popor cu cele la organele reprezentative, altele fac trimitere doar la organele reprezentative, în timp ce altele nu fac nicio trimitere la autoritatea suverană.

Relatări istorice. Preambulurile includ, de obicei, relatări istorice ale statului, naţiunii sau poporului, istorisiri care îşi au rădăcina în limbă, patrimoniu şi tradiţie. Aceste istorisiri conturează identitatea comună („noi"). Se fac adesea trimiteri la evenimente din trecut care au influenţat constituirea statului. Preambulul Constituţiei Africii de Sud declară, spre exemplu, că poporul Africii de Sud „recunoaştem nedreptăţile trecutului" şi „cinstim pe cei care au suferit pentru obţinerea dreptăţii şi libertăţii pământului nostru", în vreme ce în Europa Estică şi Centrală preambulurile amintesc luptele naţiunii pentru independenţă şi autodeterminare.

Obiective supreme. Preambulurile adesea subliniază obiectivele fundamentale ale unei societăţi. Ar putea fi: obiective universale, cum ar fi progresul justiţiei, fraternitate şi drepturile omului; obiective economice, cum ar fi cultivarea unui program socialist sau promovarea unei economii de piaţă libere sau altele, cum ar fi menţinerea uniunii.

Identitatea naţională. Preambulurile conţin, de obicei, afirmaţii cu privire la crezul naţional. Înţelegerea credinţei constituţionale şi a filozofiei constituţionale a fiecărei ţări nu ar putea fi completă fără a-i citi preambulul. În mod frecvent, preambulurile includ informaţii suplimentare cu privire la aspiraţiile viitoare şi ar putea include un angajament de a rezolva disputele prin mijloace paşnice sau alte aspiraţii naţionale menţionate în declaraţia de independenţă.

Dumnezeu sau Religie. Preambulul poate face trimiteri la Dumnezeu. Unele preambuluri scot în evidenţă supremaţia lui Dumnezeu, cum ar fi preambulul Cartei Canadiei („supremaţia lui Dumnezeu") sau al Constituţiei Elveţiei („în numele Atotputernicului Dumnezeu"). Alte preambuluri fac trimiteri la religie: preambulul grecesc face referire la Sfânta Treime; în preambulul irlandez, Sfânta Treime este considerată ca „sfârşitul nostru" şi o sursă de autoritate faţă de care toate acţiunile „oamenilor şi statelor trebuie îndreptate". În schimb, preambulul poate accentua separarea statului de religie sau caracterul secular al statului.

În loc de concluzii... o propunere

Încă din 2009 a existat o propunere de a introduce un preambul în viitoarea Constituţie a României. Aşa cum este arătat în raportul Comisiei Prezidenţiale deja menţionat, există tendinţa de a merge în această direcţie, de a introduce preambuluri în faţa textelor constituţionale. După cum a fost demonstrat anterior, principalul rol al unui preambul al Constituţiei României ar fi acela de a introduce şi de a prezenta contextul sau de a oferi explicaţii cu privire la textul care urmează. Acesta ar putea cuprinde o declaraţie cu privire la fapte, cum ar fi temeiul istoric privind modul în care textul a fost adoptat, sau o explicaţie a obiectivului acestuia, sau intenţia parlamentului în a-l adopta. Mai precis, în acest preambul ar trebui să se facă trimitere la poporul român în calitatea sa de putere constituţională univocă. Consider că acesta ar putea fi cheia către asumarea şi înţelegerea responsabilităţii poporului care are cu adevărat puterea de a adopta şi de a pune în aplicare noua Constituţie. Ar trebui să lăsăm în urmă expresia clasică din literatura română care a făcut atâta timp vâlvă: *„Proşti, da' mulţi"*. Democraţia constituţională începe în momentul în care poporul şi-o asumă, acelaşi popor care chiar deţine puterea într-un astfel de sistem. În acest mod poate fi invocată identitatea naţională a poporului, care, conştient de valori, ar putea să-şi asume şi identitatea europeană care în prezent face parte din cultura lor.

Preambulul Africii de Sud ar putea fi un bun exemplu de asumare a trecutului şi de vindecare a amintirilor, şi astfel românii, ca deţinători ai puterii în democraţia constituţională, ar putea face o declaraţie în acest preambul cu privire la regimurile comuniste şi autoritariste din secolul XX.

Nu în ultimul rând, ar putea fi luată în considerare şi o trimitere la divinitate, ca un *invocatio Dei,* ca în cazul Elveţiei, Africii de Sud, Germaniei, Irlandei sau un *nominatio Dei,* ca o trimitere la valorile creştine şi simfonia bizantină care a caracterizat relaţia dintre tron şi altar de-a lungul istoriei României. După cum am arătat mai sus, prezenţa divinităţii în preambul nu afectează libertatea de conştiinţă şi libertatea de religie, ci prezintă faptul că există ceva mai mult decât statul şi Constituţia sa, ceva ce depăşeşte lucrarea omenească.

Chiar dacă pentru mult timp preambulurile au fost privite drept declaraţii simbolice, un număr tot mai mare de state au legalizat limba preambulului. Motivele de a scrie preambuluri, felul în care acestea sunt create şi funcţiile lor sociologice sunt diferite. Preambulurile încurajează unitatea şi exacerbează diviziunile, exprimă identitatea constituţională şi se face apel la acestea pentru a servi drept dispozitiv de consolidare naţională sau de reconciliere a greşelilor trecutului. Impactul lor depinde de formulare, dar şi de mediul politic care le-au dat viaţă. Astfel de exemple sunt cele trei preambuluri prezentate în acest material, care au fost adoptate în perioade diferite şi în contexte socio-politice şi naţionale diferite. În preambul, o Germanie înfrântă a fost capabilă să-şi proclame ataşamentul pentru o nouă Europă şi aspiraţiile sale, iar o Africă de Sud zdruncinată a fost capabilă să înceapă procesul de vindecare a amintirilor, lucru necesar şi României.

Stat şi Biserică în Ortodoxie. O succintă analiză din punctul de vedere al teologiei canonice

Biserica creştină, urmând învăţătura Mântuitorului Iisus Hristos: *„Daţi Cezarului ce este al Cezarului şi lui Dumnezeu ce este al lui Dumenezeu"* (Matei 22, 21), a afirmat clar, încă de la întemeirea sa, că între Biserică şi autorităţile politice trebuie să existe un raport de colaborare distinctă în spirit de respect reciproc [Cf. L. Stan, „Relaţiile dintre Biserică şi Stat", în *Ortodoxia,* 4 (1952), p. 353-461; L. Iacob, *Statul şi Biserica*, Bucureşti, 1942]. În practică, acest raport are ca bază unul dintre principiile canonice fundamentale de organizare şi administraţie ale Bisericii Ortodoxe [„Acestor principii de organizaţie şi administraţie li se zice *fundamentale*, fiindcă ele au fost rânduite de la început, în lumina învăţăturii Mântuitorului Hristos, ca nişte coloane de nezdruncinat, la baza organizaţiei Bisericii, alături de dogme şi preceptele morale, iar *canonice* li se zice, fiindcă, după o practică neîntreruptă, prin uz, ele au fost stabilite prin normele, numite canoane, pe care Sfinţii Părinţi ai sinoadelor ecumenice le-au legiferat sau le-au confirmat, ca îndreptare cu obligativitate în întreaga Biserică", I. Iorgu, „Importanţa principiilor fundamentale canonice de organizaţie şi administraţie pentru unitatea Bisericii", în *Mitropolia Moldovei şi Sucevei* 45 (1969), p. 155], şi anume principiul autonomiei bisericeşti [„Autonomia este principiul fundamental canonic în temeiul căruia Biserica Ortodoxă – privită sub aspectul ei extern, ca societate cu ordine juridică – este independentă de oricare altă societate, inclusiv statul în cuprinsul căruia s-a organizat şi îşi desfăşoară activitatea corespunzătoare misiunii ei", I. Ivan, „Câţiva termeni canonici. Înţelesul şi explicarea lor în dreptul bisericesc ortodox", în *Studii Teologice,* 41 (1989), p. 81. A se vedea şi L. Stan, „Despre autonomia bisericească", în *Studii Teologice* 10 (1958), p. 376-393], prin care Biserica Ortodoxă afirmă în mod clar că, în ceea ce priveşte activităţile ecleziastice, ea este total independentă faţă de oricare altă autoritate.

Chiar dacă, astăzi, această realitate este evidentă, se poate totuşi obiecta că în trecut au existat numeroase cazuri când autoritatea politică, de o manieră mai mult sau mai puţin consistentă, şi-a făcut simţită prezenţa în gestionarea problemelor bisericeşti. Cazul cel mai frecvent invocat în acest sens este, bineînţeles, cel al Bizanţului [Cf. D.J. Geanakoplos, „Church and State in the Byzantine Empire. A Reconsideration of the Problem of Caesaropapism", în *Church History,* 34 (1965), p. 381-403; E. Patlagean, „Théologie politique de Byzance. L'empereur, le Christ, le patriarche", în G. Filoramo (ed.), *Teologie politiche. Modelli a confronto*, Brescia, 2005, p. 149-161], unde între autoritatea politică şi cea bisericească exista un raport de strânsă colaborare, sistem ce a fost identificat cu termenul de *simfonie* [Cf. M. Clauss, „Die συμφωνία von Kirche und Staat zur Zeit Justinians", în K. Dietz et allii (ed.), *Klassisches Altertum, Spätantike und frühes Christentum: Adolf Lippold zum 65 Geburtstag gewidmet*, Würzburg, 1993, p. 579-593] sau de *sinallelia* [Cf. C. Pitsakis, „La Συναλληλια principe fondamental des rapports entre l'Eglise et l'Etat (Idéologie et pratique byzantines et transformations contemporaines)", în *Kanon,* 10 (1991), p. 17-35]. În realitate, poziţia împăratului în cadrul ierarhic al Bisericii, poziţie bazată de către unii autori pe caracterul sacerdotal al bazileului (*βασιλεὺς*) [A se vedea în acest sens, C. Pitsakis, „Sainteté et empire. A propos de la sainteté impériale: formes de sainteté „d'office" et de sainteté collective dans l'Empire d'Orient?", în *Bizantinistica,* III (2001), p. 155-227], constituia miezul acestui raport atât de mult şi de intens discutat [C. Pitsakis, „Empire et Eglise le modèle de la Nouvelle Rome: la question des ordres juridiques", în M.P. Baccari, (ed.), *Diritto e religione. Da Roma a Costantinopoli a Mosca. Rendiconti del* XI *Seminario „Da Roma alla terza Roma". Campidoglio, 21 aprile 1991*, Roma, 1991, p. 105]. Prin urmare, problema raportului dintre Biserică şi Stat s-ar putea reduce la relaţia dintre împărat şi autoritatea bisericească.

(continuare în p. 9)

Dr. George GRIGORIŢĂ,
Consilier patriarhal – Cancelaria Sfântului Sinod

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Duminică, 4 august. Î.P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie şi a adresat un cuvânt de învăţătură credincioşilor prezenţi la Mănăstirea „Naşterea Maicii Domnului" din localitatea Nocrich, judeţul Sibiu.

Luni, 5 august. A avut program de audienţe şi lucrări de birou.

Marţi, 6 august – *Praznicul Schimbării la Faţă a Domnului.* A oficiat slujba de punere a pietrei de temelie a bisericii „Buna Vestire" şi „Sf. Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei" a Schitului Păltiniş, jud. Sibiu.

Miercuri, 7 august. A avut program de audienţe şi lucrări de birou.

Joi, 8 august. A avut program de lucru la cabinet. A vizitat şantierul Complexului Monahal de la Păltiniş.

Duminică, 11 august. A slujit Sfânta Liturghie la Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului" din localitatea Turnu Roşu, jud. Sibiu, şi a adresat un cuvânt de învăţătură credincioşilor.

Slujire arhierească la Mănăstirea Turnu Roşu

Luni, 12 august. A avut program de audienţe şi lucrări de birou. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 14 august. A slujit, împreună cu P.S. Andrei Făgărăşanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, Vecernia Mare, Litia şi Prohodul Maicii Domnului la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus, jud. Braşov.

Joi, 15 august – *Praznicul Adormirii Maicii Domnului.* A slujit Sf. Liturghie şi Taina Sf. Maslu la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus împreună cu P.S. Andrei Făgărăşanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, şi cu un mare sobor de preoţi şi diaconi, şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. A acordat distincţia „Crucea Şaguniană pentru mireni" domnului Olimpiu Achim, director general Viessmann România.

Vineri, 16 august – *Sărbătoarea Sfinţilor Brâncoveni.* A săvârşit Sf. Liturghie la Mănăstirea Brâncoveanu şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. L-a hirotesit întru duhovnic pe P.C. Pr. Ioan Marius Urs, preot misionar în cadrul protopopiatului Făgăraş II.

Duminică, 18 august. Împreună cu P.S. Visarion, Episcopul Tulcii, şi cu P.S. Andrei Făgărăşanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, Î.P.S. Sa a oficiat slujba de sfinţire a Bisericii „Sf. Treime" şi „Sf. Ier. Andrei Şaguna" a parohiei Sadu II, protopopiatul Avrig. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. L-a hirotesit întru *iconom stavrofor* pe P.C. Pr. paroh Liviu Mihail Moisiu. A acordat distincţia „Crucea Şaguniană pentru mireni" domnului Valentin Dumitru Ioan Ivan, primarul comunei Sadu. A acordat, de asemenea, acte de cinstire principalilor ctitori.

Luni, 19 august. A avut program de audienţe şi lucrări de birou.

Marţi, 20 august. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 21 august. A vizitat şantierul Complexului Monahal de la Păltiniş.

Joi, 22 august. A avut program de lucru la cabinet.

Duminică, 25 august. A săvârşit Sfânta Liturghie la Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" din localitatea Broşteni, protopopiatul Sălişte, şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. A oficiat, de asemenea, slujba de binecuvântare a lucrărilor efectuate la locaşul de cult. L-a hirotesit întru *sachelar* pe P.C. Pr. paroh Emilian Cameliu Artene-Piloiu, iar principalilor ctitori şi binefăcători le-a acordat acte de cinstire.

Luni, 26 august. A avut program de audienţe şi lucrări de birou.

Marţi, 27 august. A avut program de lucru la cabinet. A vizitat şantierul de lucrări de la Schitul „Naşterea Maicii Domnului" din localitatea Bazna, jud. Sibiu.

Joi, 29 august – *Sărbătoarea Tăierii capului Sf. Ioan Botezătorul.* A săvârşit Sf. Liturghie la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus, jud. Braşov. În aceeaşi zi, a oficiat slujba de parastas întru pomenirea vrednicului de amintire Mitropolitul Antonie Plămădeală al Ardealului şi a adresat celor prezenţi un cuvânt de învăţătură.

Sfinţirea Bisericii „Sfânta Treime" din Sadu, jud. Sibiu

Sâmbătă, 31 august. A oficiat, la Biserica „Buna Vestire" din Sibiu slujba parastasului de 40 de zile pentru preoteasa Maria Simona Chifăr, soţia P.C. Pr. Prof. Dr. Nicolae Chifăr, adresând celor prezenţi un cuvânt de învăţătură. În aceeaşi zi, la Biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" din Braşov, a oficiat Taina Cununiei pentru tinerii Sorin Mihai şi Larisa Elena Ciobanu.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

FAMILIA CREŞTINĂ CA MODEL

(urmare din p. 1)

Din păcate, schimbările lumii moderne nu sunt toate în favoarea şi spre progresul ei. Lupta pentru apărarea şi menţinerea spiritualităţii creştine a neamului nostru nu este deloc uşoară şi trebuie dusă de toţi fiii Bisericii străbune. Ba mai mult, întreaga creştinătate trebuie să solidarizeze în acţiuni comune pentru apărarea acelor drepturi care ţin de fiinţa neamului omenesc. Am urmărit cu tristeţe faptul că s-a respins menţionarea în Constituţia Europei a originii creştine a Europei. Suntem deschişi la convieţuirea cu toate religiile, dar trebuie să cunoaştem şi să recunoaştem de unde am venit şi să ne recunoaştem originea noastră. Trecerea de la lipsa libertăţii la libertate s-a făcut printr-o pierdere a controlului, printr-o alunecare în libertinaj. Împotriva oricăror precepte morale şi biblice, s-a legalizat *prostituţia*, prin hedonizarea instinctului spre plăcere, nu pentru continuarea speţei umane. Homosexualitatea, ca *act nefiresc*, este ridicată la rangul de mare „drept" al unor oameni care prezintă o stare de anormalitate, o stare bolnăvicioasă, care nu are nicio împlinire. Dumnezeu a creat *bărbat* şi *femeie* şi a binecuvântat legătura dragostei lor pentru *naştere de prunci.* O altă legătură împotriva firii şi fără nicio finalitate este contrară voii lui Dumnezeu şi nu poate fi oferită ca model, mai ales copiilor pe care aceştia doresc să-i înfieze! Noi nu condamnăm pe nimeni, pentru că are cine să ne judece pe toţi, Dumnezeu, dar trebuie să apărăm cu sfinţenie tot ce este sacru în viaţa neamului omenesc. De la monogamie s-a ajuns la poligamie şi la poliandrie. Toate aceste deviaţii distrug familia, celula de bază a societăţii şi a Bisericii.

Exagerarea apărării drepturilor persoanei a depăşit astăzi orice limită şi orice normă creştină. Dacă mai înainte convieţuirea a două persoane fără acte legale era considerată *concubinaj*, astăzi cei care conviețuiesc împreună pot să-şi împartă avutul doar pe baza unui certificat de convieţuire. Familia este în mare pericol şi prin liberalizarea avorturilor, a pruncuciderii, aducându-se argumente medicale sau ştiinţifice şi, mai ales, juridice, prin manipularea embrionului uman, prin eutanasie etc. Natalitatea a scăzut şi la noi simţitor. După noul recensământ situaţia este foarte, foarte gravă. Drepturile persoanei primează peste drepturile obştii, ale comunităţilor.

Societatea modernă a ajuns să fie îndoctrinată şi îndreptată spre tipul de *viaţă egocentrică*, egoistă, prin toate mijloacele de comunicare moderne. Rolul benefic al acestor mijloace, pentru epoca nouă a informaţiilor, este, din păcate, depăşit de modele noi de comportament, de libertinism şi necurăţie, devenite norme, fără nicio obligaţie morală, care distrug instituţia sacră a *familiei creştine.* Cei căsătoriţi, după ani buni de convieţuire şi de luptă comună cu viaţa, cu copii şi bună rânduială, se despart fără nicio responsabilitate, căutând alte plăceri mult prea trecătoare. Tinerii trăiesc împreună ani buni în fărădelegi, înainte de a se căsători, pentru ca apoi să împartă, prin judecători, bunurile agonisite împreună şi pe copiii lor, la aşteptata lor despărţire. Mulţi dintre cei ce se căsătoresc o fac ca pe o convieţuire „de probă", având alături soluţia despărţirii sau a divorţului, care este, de fapt, o „disoluţie", o traumă profundă care ucide pe copii, dar şi pe soţi.

Mai mult, în contextul modificării Constituţiei, legea fundamentală a României, se încearcă promovarea unei noi definiţii a familiei, şi anume aceea că familia e formată din *parteneri*, pentru a înlesni tot felul de relaţii. Familia are la bază legătura liber consimţită dintre un *bărbat* şi o *femeie*, cu scopul naşterii de prunci. Acest lucru trebuie să se regăsească foarte clar menţionat în Constituţie, fără a lăsa loc la interpretări, pentru că termenul de parteneri nu face decât să deschidă posibilitatea legiferării ulterioare a parteneriatelor între persoane de acelaşi sex. Biserica susţine cu tărie introducerea caracteristicilor familiei tradiţionale în Constituţia României şi cu toată puterea vom încerca să promovăm acest lucru, ca, până la urmă, să o vedem statuată în lege.

Or, dacă promovăm contrariul şi vom încerca, în numele invocatei nediscriminării, să avem menţionată în Constituţie o familie străină de tradiţia românească şi creştină, stăm şi ne întrebăm: Unde este oare răspunderea noastră faţă de urmaşi?

ŞCOALA şi BISERICA, între vocaţie şi vocalize

Pr. Conf. Dr.
CONSTANTIN NECULA

Nu sunt un expert în probleme legate de relaţia Stat-Biserică, ceea ce nu înseamnă că nu sunt atent la dramatica situaţie a unei Ţări, a Ţării mele, căreia i s-a sfărâmat parcă întreaga Catapeteasmă de valori. Într-o mincinoasă debandadă media, Bisericii i s-a reproşat că nu construieşte şcoli, iar Şcolii că acceptă prea uşor Biserica în funcţia ei naturală, zicem noi, de educator al vocaţiilor copiilor săi. ONG-uri de pripas şi experţi media a căror cultură te face să înţelegi că este obligatorie alfabetizarea (citiţi titlurile unor ştiri bombastice, fără niciun conţinut real!) şi un minim examen de gramatica limbii române pentru Dumnealor, vocaliştii de excepţie, au pornit atacul de la minciună de sondaj. Au numărat câte şcoli avem, câte biserici, şi uite aşa, dinaintea unui Stat incapabil să apere adevărul istoric măcar, Biserica e „duşmana" cea mai înverşunată a educaţiei. Dincolo de faptul că şcolile ne-au devenit prea încăpătoare în virtutea propagandei pro-avortive a aceloraşi ong-işti, inepţii morale care ne-au secătuit de viaţă cartierele şi satele, fărtaţii aceştia, parcă perpetuu împotriva moralei, un soi de comandanţi cu atitudine de Periprava, dar cu aere de Oxford, ne obligă să le amintim câteva momente istorice. Neuitând că, mai mereu, vocaliştii de meserie, reduc România la Bucureşti, iar Biserica la lectura broşurilor darwiniste.

Într-una din paginile *Amintirilor* sale, Valeriu Literat scria: „În vremea preoţiei mele la Luţa (sunt anii 1912-1916, n. NC), eram totodată şi directorul şcolii confesionale. În toate satele cu şcoli confesionale, preotul satului era directorul şcolii. După cum am mai spus, aceste şcoli nu erau subvenţionate de statul austro-ungar, de aceea toate cheltuielile, în legătură cu şcoala, inclusiv salariul învăţătorului, erau suportate, cu mare greutate, de biserică şi sat. Într-un timp şcoala ne-a fost exceptată (închisă, n.aut.), ca fiind clădire necorepunzătoare, de un inspector şcolar (Szabo Elemer, n.aut.), pripăşit nu ştiu de unde, la Făgăraş, care îşi pusese în gând să suprime toate şcolile confesionale din comitat. (De regulă le excepţiona edificiile, apoi în locul lor deschidea şcoli comunale, la care toată instrucţia se făcea în ungureşte, netolerând nici bruma de românească, câtă se mai putea face în şcoala cu caracter confesional!, n.aut). Lucru curios: numai prin decretarea şcolii comunale, care se deschidea în localul fostei şcoli confesionale închise, localul, ca prin minune, devenea corespunzător, fără să i se fi făcut nici cea mai mică îmbunătăţire (ca d.e. la Rîuşor!, n.aut). Eu, ca paroh, fiind directorul şcolii confesionale, am făcut recurs contra şcolii comunale, fiind ajutat de notarul de la Beclean, Gheorghe Popa, care mi-a pus la îndemână textul legii şi tot el mi-a tradus în ungureşte recursul. Acel text „suna" astfel: *o şcoală confesională poate fi închisă, dacă e instalată necorespunzător şi dacă nici după a treia constatare a inspectorului, susţinătorul şcolii nu aduce edificiul* (şcolii, n.aut) *în stare corespunzătoare. Inspectorul şcolar ne închisese şcoala, după prima ameninţare, aşa că eu am făcut recursul la Budapesta şi ministerul a reabilitat şcoala confesională*" (Valeriu Literat, *Amintiri*, Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj Napoca, 2005, p. 174). Şi asta se întâmpla la Luţa, o aşezare smerită din coasta Făgăraşului.

Au trecut 100 de ani şi metoda intimidării este, în fond, aceeaşi. Ce au uitat să spună *ong*-iştii şi salariaţii lor de lux este că Şcoala românească e găzduită în ospitalitatea Bisericii, că multe dintre locaşurile lăsate în paragină de primari indolenţi au fost şcolile care au născut rezistenţa poporului român la maghiarizare ori deşteptarea demnităţii româneşti acolo unde s-a născut neamul, în poiana de lumină a satului românesc. Pe banii celor care alcătuiau nu doar comunitatea creştină, ci şi „societatea civilă" a vremii. Pentru tribunii de mucava România se reduce doar la interesele dictate cu impertinenţă de colportorii falselor libertăţi umane, exchibiţioniştii pornografiei publice ori idolatrii unei morale libertine. Sigur că şcoala românească îi încurcă, ea nu poate fi manipulată cu uşurinţă. Şi atunci este umilită, arestată, dezbrăcată de slavă.

Ce nu este de înţeles este politica Statului în ce priveşte distrugerea prin reforme repetate a şcolii, admiterea ca parteneri de dialog a unor manipulatori de fonduri total netransparente care strigă, gutural, după transparenţă. Cui foloseşte? Falşilor diplomaţi ori academicienilor de pripas, alcătuitorilor de planuri în care se scurg cianurile uciderii în timp a oricărei forme de rezistenţă morală? Se pare că tot Biserica a rămas ultima memorie istorică vie a Neamului şi instituţiilor sale fundamentale. Este suficient ca funcţionarii unui minister, niciodată descălecaţi din înălţimea birourilor, să gândească o reformă în dialog cu „socieatea civilă" pentru ca aceasta să aibă întotdeauna dreptate? E limpede că e vremea în care simpla simpatizare a Bisericii nu mai e de folos. Constituirea unui grup real de sprijin devine tot mai necesară, fără conjur şi fără ruşine de apartenenţă confesională. Unii specialişti în analiză politică arătau că scăderea încrederii în Biserică, înregistrată în sondaje, va atrage o distanţare de ea a politicienilor, care simt, asemeni unei haite bine dresate, că nu mai pot să se bazeze pe aportul de vot al comunităţii creştine. Au fost însă câteva şocuri pentru ei. Putna, Maramureşul şi alte Hramuri de vară. Este limpede că nu înţeleg cum, în ciuda tuturor loviturilor de imagine, Biserica rămâne Biserică. Cum n-au reuşit să anuleze conştiinţa creştină a actorilor politici. Dar vor mai încerca, este evident că vor continua efortul. Pentru ei merită. Fluturaşi în curtea şcolii, *sms*-uri, emisiuni de scandalizare, introducerea în fluxul de informaţii a unor declaraţii şocante ale unor filosofi ai haosului. Atac la aurul moral al românului pe bază de cianuri „politic cotrecte".

Este vizibil că nu ne cunosc, deşi ne-au studiat. Pe bani buni. Aroganţi, ne aduc aminte mereu că n-au urmat şcoala românească. Demotivările propuse de ei merg, poate, în Marea Britanie sau în vreun stat al Statelor Unite, dar nu aici. Sau merg şi aici, la generaţia abramburită de o politică educaţională defectuoasă. De aceea e importantă, pentru economia lor, ruperea relaţiei Biserică-Şcoală. În fisura creată pot strecura orice. Inclusiv libertatea de a nu mai fi om. Dar Statul? Unde se va poziţiona? Maestrul Radu Beligan, atent şi destins de vârstă şi experienţă, scrie: „E profund condamnabil să laşi o vocaţie în paragină, să nu-i dai prilejul să se împlinească sau măcar să se verifice. Sunt convins că în faţa instanţelor artistice şi a celor ale conştiinţei eşti condamnabil dacă deturnezi un talent din drumul lui, ori îi ceri mai puţin decât poate dărui" (Radu Beligan, *Între Acte*, Ed. Allfa, 2013, p. 26). Avem un Stat care cere Bisericii şi Şcolii mai puţin decât pot dărui. Nu. Nu suntem turmă de roboţi, iar şcoala refuză să aplice mecanic inepţii educaţionale doar pentru a construi concepte imune la Dumnezeu. E datoria Statului de a proteja vocaţia Bisericii şi a Şcolii. Cum e datoria noastră de a spune răspicat: Biserica nu este o maşină de multiplicat voturi ori de spălat finanţe oneroase. Iar dacă o face, se rupe de sensul ei dumnezeiesc.

ECUMENICA

Centrul Ecumenic de la Geneva găzduieşte o expoziţie despre genocidul contra armenilor care a avut loc la începutul secolului al XX-lea în Imperiul Otoman şi în care şi-au pierdut viaţa aproximativ 1,5 milioane de armeni. Desfăşurată sub mottoul „Eu sunt viu şi voi veţi fi vii" (Ioan 14, 19), expoziţia este un demers pentru recunoaşterea oficială a genocidului armean ca fiind primul genocid din secolul al XX-lea. În vreme ce multe state recunosc genocidul armean, Turcia refuză recunoaşterea vinovăţiei sale directe şi consideră că pe fondul instabilităţii din Imperiul Otoman după Primul Război Mondial, şi-au pierdut viaţa atât armeni, cât şi turci, curzi şi alte naţionalităţi. De asemenea, autorităţile turce consideră că cel mult 300.000 de armeni şi-au pierdut viaţa la începutul secolului XX în Imperiul Otoman. Consiliul Mondial al Bisericilor (CMB) a militat în repetate rânduri pentru recunoaşterea genocidului armean. La ora actuală există trei biserici armene membre în CMB: Biserica Apostolică Armeană, Scaunul Mamă de Etchmiadzin, Armenia; Biserica Apostolică Armeană, Scaunul de Cilicia, Liban şi Uniunea Bisericilor Evangelicale Armene din Orientul Apropiat, cu sediul tot în Liban, care este rezultatul unor misiuni reformate în regiune. Majoritatea copleşitoare a armenilor sunt ortodocşi orientali (necalcedonieni). Biserica Apostolică Armeană are în prezent două catolicosate (Etchmiadzin şi Cilicia) şi alte două patriarhate, de Constantinopol şi Ierusalim, ambele sub jurisdicţia catolicosatului de Etchmiadzin. Armenii au fost prezenţi pe teritoriul românesc începând cu secolele IX-XI. Comunitatea armeană, mult mai numeroasă la începutul secolului al XX-lea, numără, potrivit recensământului din 2002, doar 1780 de armeni. Cei mai mulţi au ales să părăsească România comunistă emigrând mai ales în Vestul Europei şi America de Nord. Armenii din România sunt, în mare parte, orientali ortodocşi şi aparţin de catolicosatul de Etchmiadzin. Armenii din Ardeal sunt catolici, având mici comunităţi la Gherla, Dumbrăveni, Frumoasa şi Gheorgheni.

Consiliul Mondial al Bisericilor (CMB) a organizat o consultare cu privire la criza din Siria la Institutul Ecumenic din Bossey la 18 septembrie a.c. Au participat lideri bisericeşti din Siria, SUA, Rusia şi mai multe ţări europene (Regatul Unit, Franţa, Germania şi Turcia). La sfârşitul consultării a fost emis un comunicat, după ce participanţii s-au întâlnit cu Kofi Annan, fost Secretar General al Organizaţiei Naţiunilor Unite (ONU) şi cu Lakhdar Brahimi, reprezentantul comun pentru Siria al ONU şi al Ligii Arabe. Comunicatul se pronunţă pentru pace în Siria, arătând că Bisericile din întreaga lume s-au pronunţat împotriva unei soluţii militare în Siria. „Cerem Consiliului de Securitate al Naţiunilor Unite să adopte fără întârziere o rezoluţie bazată pe acordul din 14 sept. dintre miniştrii de externe rus şi american. Chemăm guvernul Rusiei şi al Statelor Unite să-şi exercite responsabilitatea lor majoră pentru pace, colaborând spre a convinge participanţii interni şi străini în conflict să pună capăt violenţelor şi să accepte compromisurile multilaterale care sunt esenţiale pentru pace" – se mai spune în comunicat. Finalul comunicatului se referă la situaţia umanitară şi a creştinilor din Siria: „Situaţia umanitară din Siria şi din ţările învecinate este precară. Asistenţa umanitară este un aspect vital al misiunii bisericilor şi al solidarităţii cu cei aflaţi în suferinţă. Un astfel de ajutor contribuie de asemenea la procesul de reconciliere. Acţiuni naţionale, regionale şi internaţionale ale unor biserici alină suferinţele a sute de mii de sirieni afectaţi de război. Este important pentru agenţiile bisericeşti să-şi dubleze eforturile lor acum, incluzând ajutor pentru refugiaţi. ... Creştinii din Siria sunt parte integrantă a unei societăţi diverse, cu o bogată istorie. Ei îşi au locul lor în societatea civilă şi se angajează să-şi construiască un viitor în Siria, unde cetăţeni de toate credinţele să se bucure de drepturi egale, de libertate şi de dreptate socială. De asemenea, ei sunt gata să se angajeze în dialoguri constructive cu alte comunităţi religioase şi etnice astfel încât moştenirea pluralistă a Siriei să fie protejată şi asigurată". Creştinii din Siria sunt destul de rezervaţi în ceea ce priveşte schimbarea regimului politic din ţara lor, din două motive principale: regimul al-Assad i-a protejat, la fel ca pe alte minorităţi în Siria; creştinii nu sunt siguri ce anume va urma după căderea regimului al-Assad, existând numeroase indicii că rebelii care luptă împotriva guvernului sirian sunt fundamentalişti musulmani care doresc instaurarea unui guvern islamist la Damasc. Creştinii sirieni se opun unui atac extern asupra Siriei, afirmând că o astfel de acţiune le-ar putea înrăutăţi situaţia, putând fi percepuţi de către musulmani ca agenţi ai puterilor occidentale. Exemplul negativ este Irakul unde primii care au avut de suferit, după atacurile coaliţiei, au fost creştinii. Episcopul catolic chaldean de Alep, Antoine Audo, a declarat recent pentru National Catholic Reporter: „Am auzit multe din partea SUA despre democraţie şi libertate în Irak, iar acum vedem rezultatele, cum s-a ajuns ca ţara să fie distrusă. Primii care au avut de pierdut au fost creştinii. Trebui să spunem că nu vrem să vedem repetându-se în Siria ceea ce SUA au făcut în Irak."

Rubrică realizată de Pr. Lect. Dr. Daniel BUDA

Necesitatea reflectării etosului național și a valorilor morale în Constituția României

România modernă şi postmodernă a debutat în istoria recentă a Europei cu o mare întârziere şi timiditate, în materie de drept constituţional. Acest decalaj în raport cu alte state europene s-a datorat unei acomodări lente din punct de vedere politic şi social, la noile realităţi cu care naţiunea română s-a confruntat. Nu cred că greşesc dacă afirm faptul că societatea românească, care a avut avantajul de a învăţa din eşecul proiectelor sociale şi politice ale altor ţări, datorită ritmului lent al reformelor proprii şi datorită vitregiilor vremurilor, nu numai că nu a învăţat mai nimic, ci chiar s-a inspirat în mod nefericit din experimentele sociale falimentare ale acelora, pe care, uneori, le-a copiat în întregime.

Rapiditatea schimbărilor de paradigmă în ceea ce priveşte organizarea socială la nivel european de tip imperialist-naţionalist, monarhist-democratic sau capitalist-comunist, nu a oferit îndeajuns posibilitatea conştiinţei publice de a asimila aceste modele succesive şi de a le integra organic în sistemul propriu de valori. Clasa politică românească, atunci ca şi acum, fără să ţină prea mult seama de specificul naţiunii al cărui destin îl dirijează, a pedalat pe ideea acomodării acesteia, din mers, la noile realităţi. Aceste schimbări au dobândit bază legală şi au fost exprimate în Constituţie, actul legislativ fundamental ce legitimează coerenţa organizării unui stat de drept, devenind obligatorii pentru toţi membrii statului. Termenul „*constituţie*" derivă din limba latină, în care „*constitutio*" înseamnă „aşezare cu temei" sau „organizare".

Cuvântul „constituţie" în accepţie curentă a fost folosit pentru prima dată pentru a desemna o lege fundamentală, în 1787, în America şi apoi, în 1791, în Franţa[1].

Adoptarea constituţiei a devenit, astfel, un eveniment de importanţă capitală pentru societatea umană, ea marcând victorii şi împliniri de aspiraţii şi sentimente sociale morale. Aceasta deoarece constituţia a fost şi este concepută, într-o viziune mai largă, ce excede juridicului, nu numai ca o lege fundamentală, ci şi ca o realitate politică şi statală ce se identifică cu chiar societatea pe care o creează sau o modelează şi pentru care adoptarea să dobândească semnificaţia unei adevărate revoluţii[2].

Dacă privim cu onestitate în curtea proprie vom descoperi că nici pe departe constituţiile pe care România le-a adoptat din 1866 încoace nu au respectat principiul enunţat de marele filosof german Hegel că acestea, cu necesitate, trebuie să exprime ethosul poporului.

Acesta a formulat în lucrarea „***Principiile filosofiei dreptului***" un adevăr esenţial, repetat cu respect în marile lucrări de drept constituţional, dar pe care factorii decidenţi nu-l iau în seamă: „*... fiecare popor îşi are Constituţia care i se potriveşte şi i se cuvine. De aceea,* ***poporul trebuie să aibă faţă de Constituţia lui sentimentul dreptului său şi al stării sale de fapt****, astfel ea poate exista, e drept în chip exterior, dar nu are nici o semnificaţie şi nici o valoare*". La rându-i, sociologul român Dimitrie Gusti făcea următoarea afirmaţie cu privire la Constituţie: ***„Constituția este conștiința națională codificată".*** Iar Nicolae Iorga îndemna, la timpul lui: „*... să căutăm o Constituţie nouă în cele două mari izvoare la care ne putem adresa totdeauna cu siguranţă:* ***la trecutul nostru****, care este experienţa umană verificată şi* ***la sufletul maselor adânci ale poporului nostru.***"

Ethosul, potrivit definiţiei de dicţionar, reprezintă ansamblul de trăsături specifice ale unui grup social sau ale unei epoci; fizionomie morală, moralitate, specific cultural al unei colectivităţi. O pondere infimă din ethosul românesc şi-a găsit loc în Constituţiile României până în prezent. Niciuna din constituţii nu a purtat amprenta identitară românească, toate s-au inspirat din realităţi străine felului de a fi şi de a gândi al neamului nostru. Acestea s-au inspirat din modelele constituţionale străine ethosului românesc: belgian, francez, german, rus ş.a.m.d.

Specificul şi inima poporului român o constituie credinţa sa creştină de expresie ortodoxă, creatoare în istorie de valori culturale morale şi sociale. Statul trebuie să slujească societatea păstrătoare a acestor valori, ajutând la cultivarea lor. Acesta nu trebuie să-şi submineze propriile fundamente de dragul apartenenţei la o anumită comunitate suprastatală ale cărei interese nu coincid cu valorile profunde ale neamului nostru.

Într-o altă ordine de idei, trebuie să ne mai întrebăm ce i se poate cere statului în numele moralei. Un răspuns general ar putea să indice un conţinut bine determinat al legislaţiei statale. Statul *trebuie* –în măsura în care acest lucru este posibil – să realizeze anumite valori sau să colaboreze la realizarea acestora. Prima valoare care poate fi luată în discuţie în acest context este valoarea dreptăţii, a cărei realizare depinde în mare măsură de stat. Astfel, putem avea pretenţia ca dreptul în vigoare să fie un „drept corect". Este evident că purtătorul acestei valori nu este statul în sine, ci comunitatea pe care acesta o înglobează. Comunitatea pe care statul român o reprezintă este alcătuită din cetăţeni de naţionalitate română, purtători ai unui trecut istoric, ai unei culturi şi ai unor valori morale şi sociale care reprezintă toate potenţialităţile pe care un neam le deţine şi pe care trebuie să le actualizeze.

România se află din nou în situaţia de a vota o nouă constituţie ce se vrea europeană de data aceasta. Există propuneri de modificare şi de redefinire a unor realităţi şi concepte tradiţionale care se vor regăsi în noul text al Constituţiei care contravin flagrant ethosului neamului nostru. Clasa politică riscă să repete aceleaşi greşeli ca în trecut, inserând în noul text constituţional prevederi care aduc atingere conştiinţei publice şi pe care o siluieşte astfel să accepte din punct de vedere al corectitudinii politice, aşa-numita diversitate în numele drepturilor omului care nu ţin seama de sensul, de firea şi de ordinea lucrurilor create de Dumnezeu.

Este momentul ca să asistăm la o trezire a poporului lui Dumnezeu prin care acesta să-şi manifeste opţiunile în materie de politică şi de morală. Poporul român trebuie să fie conştient că de felul în care se va exprima la vot pentru susţinerea anumitor valori va depinde şi se va edifica viitorul copiilor lor şi al generaţiilor următoare.

[1] Teodor Leon Pop, *Constituţiile României*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984, capitolul 1 (nota subsol), p. 5.

[2] Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituţional şi instituţii politice*, curs universitar, volumul I, ediţia a 11-a, Editura ALL BECK, Bucureşti, 2003, p. 35, secţiunea I.

Protos. Asist. Univ. Dr. Maxim VLAD,
Universitatea „Ovidius" din Constanța

Ziua limbii române la Montreal

Pe cât de neaşteptată, pe atât de tentantă a fost pentru mine ca profesor de specialitate şansa de a participa la Ziua Limbii Române. Unde? Tocmai la Montréal în Canada, unde eram unul dintre invitaţii de onoare. Înţelegeam că va fi un eveniment solar, când în ornice clipele se majusculează, căci românii de pe oricare meridian urmau să trăiască aceeaşi emoţie, cu gândul la limba pe care le-au lăsat-o ca zestre bunii şi străbunii.

Alteța sa regală, limba română

Iniţiativa legislativă recentă de a sărbători limba română are multiple semnificaţii. În luna februarie se sărbătoreşte Ziua tuturor limbilor materne. Se ştie că şi alte comunităţi naţionale folosesc un asemenea prilej pentru a împrospăta respectul şi dragostea faţă de limba lor naţională, acest tezaur moştenit de la străbuni şi semn identitar, glia de spirit care ţine uniţi pe membrii unui popor. Atunci când îmi începeam seminariile de stilistică la Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu, acum 3 decenii, ca asistentă a reputatului profesor Gh. Tohăneanu, întrebam studenţii ce sens cred ei că a dat M. Eminescu comparaţiei din versul „Văd poeţi ce-au scris o limbă ca un fagure de miere" (*Epigonii*). Constatam că sugestia limbii „ca fagure de miere" este mult mai complexă decât s-ar crede la prima impresie. Dicţionarul explicativ al limbii române are 11 definiţii date cuvântului „fagure", care, ca sens propriu, este o construcţie a albinelor lucrătoare, din ale căror celule cerifere se construiesc 8.000-10.000 celule de ceară hexagonale. Ele sunt create cu un simţ special al armoniei spre a adăposti puieţi şi ouă sau larve putrezite ori ca depozit de miere. Ce simţ al distribuţiei, ce disciplină, ce rigoare, ce… marketing în activitatea unui stup! El are o regină pe care toate albinele lucrătoare o îngrijesc. Şi limba română este o asemenea structură armonioasă, vie şi dinamică. Cine a făurit-o? Poeţii, vor răspunde unii. Adevărat, parţial adevărat. Chiar dacă rolul poeţilor este precumpănitor, ei nu sunt singurii şlefuitori de limbă. Păstrătorii şi creatorii de limbă activează în toate straturile de viaţă ale poporului, de la „domn pân' la opincă", aşa cum ar glăsui bardul.. Toate cele 1000 de variante ale *Mioriţei* sunt dovada modului cum poporul întreg îşi modelează limba. „Învăţăturile" s-au transmis în mod simbolic de la Neagoe la fiul său Teodosie, de la o generaţie la alta. Astăzi, în plan sincronic, limba română este analizată ca un semn al unui cod genetic comun, un cod complex şi instrument de comunicare ce presupune un mesaj transmis prin semnal, care se codează, cu ajutorul codificatorilor de sensuri, şi apoi se decodifică, având nevoie de semne lingvistice.

Ziua limbii române la Montreal

Sincronizată cu manifestările din România şi de la Chişinău din 31 august 2013, Ziua Limbii Române de la Montréal, metropolă canadiană în care vieţuiesc peste 50.000 de români şi vreo 7000 de basarabeni, decişi să spulbere în plan cultural graniţa Prutului, a fost susţinută de Institutul Cultural Român din New York. Ea a fost rodul colaborării Asociaţiei Scriitorilor de Limbă Română din Québec cu Asociaţia Culturală Română şi cu Comunitatea Moldovenilor din Québec. Neaşteptat de numeroase mi s-au părut asociaţiile scriitoriceşti ale românilor din Québec dacă plecăm de la preludiul manifestării făcut de Clubul epigramiştilor „Păstorel Teodoreanu", condus de I. Anton Datcu. Scriitorul m-a invitat în seara precedentă datei oficiale, să marcăm în premieră evenimentul. Un adevărat talent epigramistic între membrii clubului, d-l Mike Farkas, a fost premiat. Imposibil de onorat a fost, în schimb, invitaţia preşedintelui Asociaţiei Canadiene a Scriitorilor Români Alex Cetăţeanu, care a organizat concomitent un moment festiv în Piaţa României din Montreal, unde aveam să ajung abia la ceas de seară ca să salutăm statuia lui Mihai Eminescu.

Anca SÎRGHIE

Este posibilă o separare strictă între Biserică şi stat?

Auzim adesea de principiul separării dintre Biserică şi stat sau mai exact între religios şi conducerea de stat. Acest principiu este considerat a fi fundamental pentru toate statele moderne şi o formă a garantării libertăţii religioase şi de conştiinţă precum şi a egalităţii cetăţenilor în faţa ordinii de stat, indiferent de convingerile lor de natură religioasă. Acest principiu este cuprins în *Constituţia României art. 29 privind Libertatea conştiinţei,* alineatele: (3) „Cultele religioase sunt libere şi se organizează potrivit statutelor proprii, în condiţiile legii"; şi (5) „Cultele religioase sunt autonome faţă de stat şi se bucură de sprijinul acestuia..."[1].

În acest articol voi argumenta că, în realitate, nu este posibilă şi nici de dorit o separare strictă şi arbitrară între Biserică şi stat, chiar dacă aceasta este un principiu fundamental în toate statele moderne. Doresc ca în cele ce urmează să prezint pe scurt situaţia din două ţări cunoscute ca având cea mai radicală legislaţie şi practică referitoare la separarea dintre Biserică şi stat (Statele Unite şi Franţa) şi să arăt că nici acolo nu există, în realitate, o separare strictă între Biserică şi stat. În final, voi arăta de ce, în opinia mea, o separare strictă între Biserică şi stat nu este practic posibilă. Este fundamental să se înţeleagă că, deşi separarea strictă nu este, în opinia mea, posibilă, totuşi ea trebuie prevăzută în constituţiile statelor moderne pentru a se evita abuzurile, atât din partea religiosului, cât şi a ordinii de stat, însă nu trebuie ca separarea să fie exagerat implementată, astfel încât să complice inutil activitatea aparatului de stat şi viaţa cetăţenilor şi să lezeze, în cele din urmă, libertatea religioasă şi de conştiinţă.

Situaţia din SUA

SUA este mândră de faptul că unul dintre statele sale federale – este vorba de Virginia – a fost primul stat din epoca modernă care şi-a declarat oficial *aconfesionalitatea* şi a garantat deplina libertate religioasă pentru toţi cetăţenii lui (în 1785)[2]. Constituţia federală a SUA nu prevede explicit separarea dintre Biserică şi stat, însă primul amendament la Constituţia federală a SUA care prevede că Congresul nu poate emite o lege cu privire la vreo religie sau să interzică exercitarea unei religii, şi articolul VI al Constituţiei SUA, care prevede că unui funcţionar public american nu i se poate cere vreo competenţă religioasă ca şi condiţie pentru ocuparea vreunui post, garantează practic separarea dintre Biserică şi stat. Părintele separării dintre Biserică şi stat în SUA este considerat a fi Thomas Jefferson care într-o scrisoare adresată în 1802 Asociaţiei Baptiste Danbury din Connecticut a vorbit despre „zidul separării dintre Biserică şi stat"[3]. Este cunoscut faptul că în SUA este aproape la fel de uşor să înregistrezi o nouă Biserică sau religie precum este a înmatricula un vehicul. În numele libertăţii religioase, în SUA este înregistrată şi recunoscută ca religie, bucurându-se de privilegiile care decurg din aceasta, mai ales scutirea de taxe, controversata Biserică *scientology* care în alte ţări, de exemplu Germania, Marea Britanie, Israel, Canada, Irlanda, Grecia şi Danemarca, nu este recunoscută ca religie[4].

Dincolo de dezbaterile dintre specialişti cu privire la realitatea separării între Biserică şi stat în SUA şi de discuţiile în jurul acesteia legate de alegerile prezidenţiale de anul trecut, doresc să ofer două exemple concrete din SUA care arată că principiul separării dintre Biserică şi stat nu este strict aplicat în SUA pentru că ar duce la absurdităţi care ar îngrădi atât libertatea de conştiinţă a cetăţenilor, cât şi eficacitatea funcţionării statului. Primul exemplu este legat de finanţarea de către stat a unor proiecte de asistenţă socială iniţiate şi administrate de culte religioase. Cultele religioase, la fel ca şi alte organizaţii umanitare şi de asistenţă socială de orice natură, pot depune proiecte la instituţiile şi agenţiile statale şi federale americane pentru a primi finanţare de la acestea. Pentru că le este cunoscută eficienţa în domeniul social şi de dezvoltare şi se bucură de încredere şi reputaţie în rândul autorităţilor şi al populaţiei, asociaţiile şi fundaţiile bisericeşti primesc adesea finanţare de la stat. Întrebarea este însă dacă nu cumva, prin prestarea de diferite servicii sociale în numele Bisericilor pe care le reprezintă, aceste fundaţii nu contribuie, direct sau indirect, la activitatea misionară a Bisericilor lor. Răspunsul nu poate să fie, mai ales în context american, decât pozitiv: prestând servicii sociale, fie şi prin intermediul unor organizaţii, Bisericile au o activitate misionară mai elaborată, câştigă reputaţie şi, eventual, credincioşi. Faptul că uneori serviciile sociale sunt realizate cu bani primiţi de la stat arată că, de dragul binelui comun, principiul separări dintre Biserică şi stat nu este implementat cu stricteţe. Al doilea exemplu este legat de serviciul de asistenţă religioasă din cadrul armatei americane, care este finanţat în întregime de către stat. Conştiente că militarul american are nevoie de asistenţă religioasă, autorităţile americane finanţează clerul militar şi pune la dispoziţia diferitelor culte religioase clădiri adecvate pentru desfăşurarea cultului religios. De regulă, este vorba de aceeaşi clădire folosită de diferite culte religioase, după un orar prestabilit. Din nou binele comun primează în faţa unei separări stricte între Biserică şi stat.

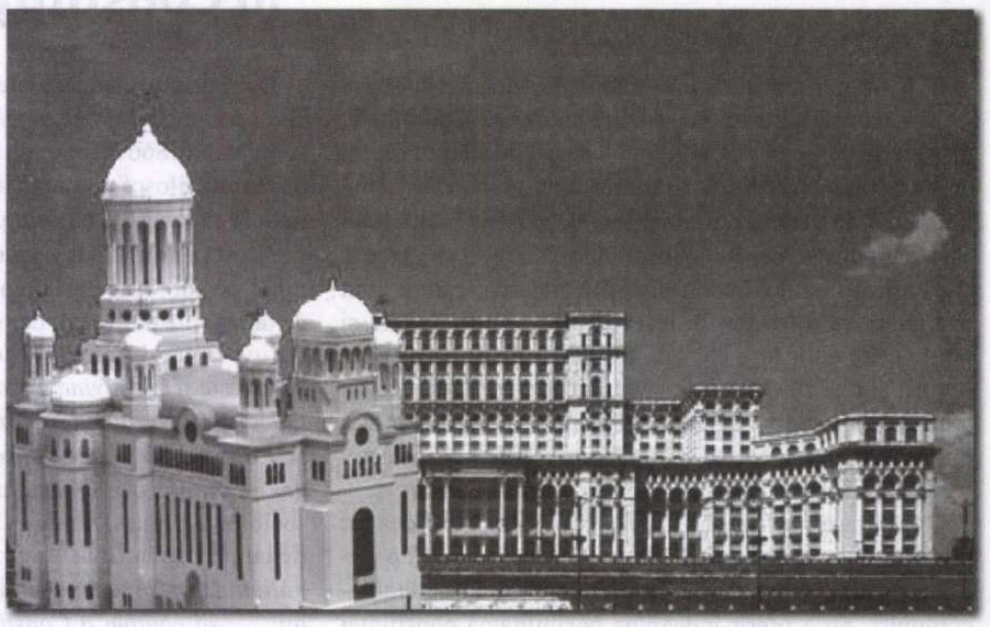

Există şi în SUA activişti ateişti care cer, în numele „primului amendament", eliminarea oricărei referinţe religioase din spaţiul public. Cel mai faimos ateist din SUA la ora actuală este considerat medicul de urgenţă Michael Newdow care militează pentru eliminarea de pe dolarul american a cuvintelor „Credem în Dumnezeu" („In God We Trust"), a rugăciunii de inaugurare a unui nou mandat prezidenţial sau a formulei „cu Dumnezeu („under God") din angajamentul de credinţă (Pledge of Allegiance). Până acum toate acţiunile sale în instanţă au fost respinse. Amintesc acest caz pentru că există observatori ai vieţii religioase din SUA şi jurişti care cred că dacă aceste acţiuni în instanţă, fie individuale, precum cele ale medicului Newdow, fie ale unor organizaţii care pledează în SUA pentru o strictă separare între Biserică şi stat, ca de exemplu American Atheists, Freedom From Religion Foundation, Americans United for the Separation of Church and State, ar primi câştig de cauză, atunci Congresul SUA ar putea adopta un amendament constituţional care să schimbe „primul amendament" şi astfel este „posibil să se erodeze separarea dintre Biserică şi stat"[5]. Este important să se observe aici diferenţa de percepţie generală dintre americani şi europeni în general: acţiunile ateiştilor activişti nu ar putea duce la adoptarea unei legislaţii care să limiteze sau să interzică prezenţa religiosului în spaţiul public, aceasta fiind considerată un lucru firesc, ci ar putea determina eliminarea principalului amendament care la ora actuală garantează juridic principiul separării dintre Biserică şi stat.

Situaţia din Franţa

Franţa este mândră de principiul laicităţii (laicité) dezvoltat după revoluţia franceză şi codificat mai ales în 1905 de Legea franceză a separării dintre Biserică şi stat. În forma lui iniţială, principiul laicităţii prevedea absenţa implicării religiosului în afacerile guvernamentale şi absenţa implicării statului în afacerile religioase. De asemenea, garanta egalitatea tuturor cultelor religioase în faţa statului. Principiul laicităţii nu implică, legal, adversitate faţă de religios, însă datorită activităţii extrem de active a organizaţiilor care promovează laicitatea *stricto sensu*, pe care le putem numi, în consecinţă, drept laiciste, în Franţa s-au operat, din 1994 încoace, schimbări legislative menite să implementeze laicismul, dar cu efecte imediate, în opinia mea, pentru libertatea religioasă a celor care trăiesc pe teritoriul Franţei. A devenit parte a „political correctness" franceze ca religiosul să fie tabu în spaţiul public şi în discursul politic. Simbolurile religioase sunt interzise în şcolile publice franceze primare şi secundare. Pentru că legea nu menţionează care anume simboluri religioase sunt interzise, a creat numeroase confuzii, dar mai ales un spirit de intoleranţă.

Fostul preşedinte al Franţei, Nicolas Sarkozy, se pare să fi remarcat aceste exagerări, fapt pentru care a vorbit de o „laicitate negativă" promovată în Franţa, propunând în locul acesteia o „laicitate pozitivă", care, în opinia lui, ar însemna recunoaşterea faptului că religia aduce speranţă în prezent, precum şi recunoaşterea rolului creştinismului în istoria Franţei. Considerându-se pe sine drept un „catolic cultural", care merge rar la biserică (desigur, ca persoană privată), Sarkozy a declarat într-un discurs rostit în calitate de preşedinte al Republicii Franceze în basilica din Roma în decembrie 2008 că Franţa este „fiica cea mai mare a Bisericii" şi că „rădăcinile Franţei sunt esenţial creştine", ceea ce a trezit vii reacţii critice mai ales din partea politicienilor socialişti[6]. De asemenea, total împotriva tradiţiei laice franceze, el a vorbit despre necesitatea unei prezenţe mai active a religiosului în spaţiul public[7]. Urmaşul lui la preşedinţia Franţei şi cel care l-a învins în alegerile din mai 2012, Francois Hollande, născut într-o familie romano-catolică, dar care se consideră agnostic, urmează o cu totul altă linie. El a promis să includă principiul laicităţii în Constituţia Franţei, care în prezent doar defineşte Republica Franceză drept un stat „laic", dar nu cuprinde un articol separat cu privire la laicitate.

Şi totuşi, în ciuda acestor schimbări legislative, în Franţa există exemple care arată că separarea dintre Biserică şi stat nu este totală. Capelanii militari sunt plătiţi de către stat. Clădirile bisericilor, fiind considerate publice, pot fi renovate cu bani de la bugetul de stat, local sau central. Manifestări cultural-religioase pot să se bucure de acelaşi suport financiar. Se întâmplă adesea ca organizaţiile laiciste să conteste în justiţie astfel de finanţări, existând întotdeauna şanse egale ca aceste contestaţii să fie acceptate sau respinse de instanţele de judecată. Exemplul cel mai elocvent al lipsei separării totale între Biserică şi stat în Franţa este aşa-numita „lege locală" din Alsacia şi Lorena care reglementează relaţia dintre statul francez şi cultele religioase recunoscute oficial în aceste două provincii istorice. Chiar dacă Constituţia celei de-a Cincea Republici Franceze, votată în 1958, care este actualmente în vigoare, prevede că „Republica nu recunoaşte, nu oferă salarii şi nu susţine financiar nicio religie", în baza „legii locale" mai sus amintite cultele religioase oficial recunoscute se bucură practic de statutul unei biserici de stat. Excepţia a fost făcută în numele interesului naţional, cele două provincii revenind după cel de-al Doilea Război Mondial Franţei, după ce au fost multă vreme obiect de dispută între Germania şi Franţa. Din dorinţa de a câştiga bunăvoinţa cultelor religioase locale, statul francez le-a acordat acestora aceleaşi drepturi pe care le-au avut în vremea în care se aflau în componenţa statului german.

(continuare în p. 8)

Pr. Lect. Dr. Daniel BUDA, Sibiu/Geneva

Sfânta Elena sau pelerinajul ca fenomen în Antichitate

Nu am inimă plină de durere ca să Te caut. Nu am pocăinţa, nici umilinţa care-i întorc pe fii la moştenirea lor... Te-am părăsit, Doamne; să nu mă părăseşti. Am ieşit de la Tine; ieşi în întâmpinarea mea – se roagă Sfântul Isaac Sirul şi, prin acesta, suntem şi noi îndemnaţi să o facem. Este, în ultimă instanţă, un pelerinaj, dar unul deosebit – deosebit, nu special – la care are acces tot credinciosul, tot creştinul.

La rândul său, Martin Heidegger, în dialogul fructuos purtat cu scriitorul japonez Daisetz Suzuki despre Zen, remarca asemănarea fundamentală a căutărilor lor. *Existenţialistul Heidegger înţelege fiinţa ca pe „lumină interioară" prin a cărei iluminare devenim conştienţi de semnificaţia noastră şi de existenţa noastră, ca şi de existenţa însăşi... Abordarea heideggeriană ne obligă să ne întoarcem, iar această cărare a întoarcerii ne duce spre legătura cu originea şi structura primordială a oricărei fiinţe, cu Fiinţa Fiinţelor*[1].

Indiscutabil, acest pelerinaj, această *călătorie sfântă* spre structura primordială a oricărei fiinţe îşi are originile în culturile religioase. În mod instinctiv, omul se consideră pe sine o fiinţă călătoare şi peregrinantă; ţine de o a doua sa natură să meargă în pelerinaj, în căutarea unui loc privilegiat şi sfânt, centru şi izvor al unei vieţi desăvârşite. Această speranţă este întipărită în psihologia omului şi, fie că şi-o împlineşte sau doar visează la ea, inima lui caută să se întoarcă la un loc al *căminului*, muntele unde strămoşii erau în comunicare cu cerul, locul creării lumii, paradisul însuşi, cu pomul sacru al vieţii[2].

În tradiţia tuturor marilor religii, pelerinajul îl poartă pe credincios înapoi spre originea şi centrul religiei înseşi, spre locul teofaniei, al purificării, înnoirii şi salvării. Pentru creştinii de ieri şi de azi locul este Ierusalimul, cu Sfântul Mormânt – simbol nu doar al morţii, ci şi al Învierii – unde a fost câştigată izbânda vieţii asupra morţii.

Restrângându-ne sfera de interes asupra pelerinajelor creştine la Ierusalim, acestea urmau pilda şi modelul unor pelerinaje evreieşti mult mai vechi, au început în secolul al IV-lea. Din orizontul vetero-testamentar, Sărbătoarea Săptămânilor, a Cincizecimii, la cincizeci de zile după *Pesah* (*Hag Haşavuot* in ebraică) – *Rusaliile* în coordonate creştine – era una din cele trei sărbători de pelerinaj ale Bibliei ebraice (*Ieşirea* 23, 14, 16; 34, 23; *Levitic* 23, 15-21)[3].

Pelerinajul care ne interesează, cel al Sfintei Elena (255-330), mama Sfântului împărat Constantin cel Mare, a avut loc, după unii, în anul 326, iar după alţii în 327-328. Sărbătorită pe 21 mai împreună cu fiul său, Sfânta Elena este cunoscută şi venerată pentru descoperirea Sfintei Cruci de pe dealul Golgotei, precum şi pentru ridicarea numeroaselor biserici din Palestina, Cipru şi Occident. Datorită coordonatelor în care este descrisă călătoria Sfintei Elena de către Eusebiu (*Vita Constantini* 3.42-47), aceasta este privită ca fiind un veritabil pelerinaj la Locurile Sfinte. Scriitorul creştin pune accentul, în relatarea sa, pe activitatea religioasă a Elenei, portretizată ca o persoană credincioasă, căci mama lui Constantin se roagă acolo unde ştie că picioarele lui Iisus au atins pământul, are grijă de cei săraci, face fapte de milostenie şi construieşte în zonă multe biserici.

Sfânta Elena s-a bucurat de mare cinstire şi preţuire din partea imperialului ei fiu. Se pare că în jurul anului 312, în vârstă de peste şaizeci de ani, Elena a devenit creştină, însă era atât de cucernică încât contemporanii credeau că devenise creştină încă din copilărie. Se îmbrăca sobru, făcea pomeni generoase bisericilor, săracilor şi prizonierilor, făcând şi amintitul pelerinaj în Ţara Sfântă unde a şi trecut la cele veşnice. Constantin a bătut monede în onoarea ei şi a fost înmormântată la Roma. Şi-a câştigat renumele atât ca mamă a primului împărat roman creştin, cât şi datorită contribuţiei la găsirea Sfintei Cruci[4]. Sfânta Cruce – pe care a fost răstignit Iisus Hristos – a fost găsită în timpul excavaţiilor pentru temeliile bisericii constantine a Sfântului Mormânt, de pe Golgota. Chiril din Ierusalim a scris în 346 că *mântuitorul lemn al Sfintei Cruci a fost găsit la Ierusalim pe vremea lui Constantin şi a fost luat de acolo bucată cu bucată*[5].)

[1] Thomas Merton, *Mistici creştini şi maeştri Zen,* vol II, trad. din engl. de Sorana Corneanu, Irina Marin, Maria-Alina Manolescu şi Petruţa-Oana Năiduţ, Humanistas, Bucureşti, 2003, p. 141.

[2] *Ibidem,* vol. I, trad. din engl. de Irina Marin, Maria-Alina Manolescu şi Petruţa-Oana Năiduţ, Humanitas, Bucureşti, 2003, p. 140; cf. Mircea Eliade, *Myths, Dreams and Mysteries*, London, 1960, p. 59-72.

[3] *De trei ori în an să-Mi prăznuieşti*: (*Ieşirea* 23, 14); *Să ţii apoi sărbătoarea secerişului şi a strângerii celor dintâi roade ale tale, pe care le-ai semănat în ţarina ta, şi sărbătoarea strângerii roadelor toamna, când aduni de pe câmp munca ta* (*Ieşirea* 23, 16). *De trei ori pe an să se înfăţişeze înaintea Domnului Dumnezeului lui Israel toţi cei de parte bărbătească ai tăi,/ Căci când voi goni popoarele de la faţa ta şi voi lărgi hotarele tale, nimeni nu va pofti ogorul tău, de te vei sui să te înfăţişezi înaintea Domnului Dumnezeului tău de trei ori pe an* (*Ieşirea* 34, 23-24). *Din ziua a doua după întâi a sărbătorii, din ziua în care veţi aduce snopul legănat, să număraţi şapte săptămâni întregi,/ Până la ziua întâi de după cea din urmă zi a săptămânii a şaptea, să număraţi cincizeci de zile şi atunci să aduceţi un nou dar de pâine Domnului.../ Să daţi de ştire prăznuirea în ziua aceasta şi să aveţi adunare sfântă, nici o muncă să nu faceţi. Acesta este aşezământ veşnic în neamul vostru, în toate aşezările voastre* (*Levitic* 23, 15-16; 21).

[4] David Hugh Farmer, *Oxford dicţionar al Sfinţilor*, trad. De Mihai C. Udma şi Elena Burlacu, *Argumentul* şi articolele consacrate sfinţilor români de Remus Rus, Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1999, p. 180-181.

[5] *Ibidem*, p. 469.

Dr. Constantin ITTU,
cercetător ştiinţific, Muzeul Naţional Brukenthal

Constantin cel Mare şi Biserica Sfântului Mormânt din Ierusalim

(continuare din nr. trecut)

Întregul complex accentua centralitatea Învierii pentru noua religie oficială a Imperiului şi marea dorinţă de a se diferenţia de iudaism, al cărui sanctuar era în ruină. După această analogie, Sfântul Mormânt era Sfânta Sfintelor Noului Testament. [Vezi mai pe larg Margaret Barker, *Jerusalem the Golden: Vision and Memory of the Church, International Journal for the Study of the Christian Church*, vol. 5, nr. 1, p. 1-10.] Aici se găsea fundamentul unei teologii a „înlocuirii în continuitate", conform căreia Imperiul/Biserica creştine constituiau Noul Testament, luând locul celui Vechi. Sfântul Mormânt a devenit, astfel, în sec. IV, cel mai important „locus sanctus" al creştinătăţii, marele loc liturgic al Ierusalimului şi obiectivul principal pentru pelerinaje. Datorită acestei dezvoltări rapide, episcopia oraşului a putut să iasă de sub tutela Mitropoliei Cezareei şi să fie promovată (în 451) la rangul de al cincilea patriarhat al Pentarhiei, putând astfel să împlinească nevoile Bisericii creştine. De la sfinţenia iradiantă a sanctuarului său central, întreaga provincie a Palestinei şi-a câştigat rapid faima de pământ sfânt. [Ideea apare generos dezvoltată de Peter Walker, *Holy City, Holy Places? Christian Attitudes to Jerusalem and the Holy Land in the Fourth Century*, Oxford, Clarendon, 1990, p. 71-84.]

La celebrul Sinod de la Niceea din anul 325, Macarie, episcopul Aeliei Capitolina (fostul Ierusalim), a adus în atenţia lui Constantin soarta acestui orăşel dat uitării. Constantin auzise de Aelia, probabil chiar vizitase oraşul în anturajul împăratului Diocleţian. Nerăbdător să-şi celebreze succesul de la Niceea şi să răspândească gloria sacră a imperiului său, el a decis să refacă oraşul şi să creeze ceea ce Eusebiu, episcop de Cezareea şi biograf al împăratului, a numit „Noul Ierusalim clădit peste cel atât de frumos în vechime".

Nu putem vorbi în perioada premergătoare lui Constantin de „locuri sfinte". Oraşul care cunoscuse paşii Mântuitorului trecea prin noi transformări făcute de împăratul Adrian. Golgota a fost îngropată sub Templul Afroditei, ridicat de Adrian, iar creştinii nu mai vedeau posibilă venerarea locului, de aceea îl ocoleau. Meliton de Sardes face precizarea că, dacă în vremea Mântuitorului Golgota era în afara zidurilor cetăţii, în vremea la care ne referim [160 d.Hr.) se afla în mijlocul oraşului. [Malito, *Paschal Semon,* apud Karen Armstrong, *A history of Jerusalem, one City, three faiths,* Harper Collins Publishess, London, 1996, p. 170.]

Istoricul Eusebiu din Cezareea, supranumit părintele istoriei bisericeşti, avea să ne lase pagini importante, în *Istoria* sa *bisericească*, despre creştinii primelor veacuri din Palestina, despre persecuţiile la care au fost supuşi şi, mai ales, puterea credinţei lor. [Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească. Martirii din Palestina,* colecţia „Părinţi şi Scriitori bisericeşti", Editura IBMBOR, Bucureşti, 1987.] Ei erau interesaţi, în primul rând, de Ierusalimul ceresc, descris de Ioan Evanghelistul în „Apocalipsa" sa, cea mai citită carte din Sfânta Scriptură în al doilea secol creştin. Prin scrierile sale, Eusebiu a dorit să contribuie la legalizarea creştinismului, exagerând poate numărul de pelerini ce îşi mărturiseau marea credinţă. Nu avem nici o evidenţă documentară ca să putem considera Ierusalimul un important centru al pelerinilor creştini, în primele trei secole. Sub influenţa evangheliştilor Matei şi Ioan, Ierusalimul era considerat de creştini vinovat de moartea Mântuitorului. Semnificaţia „locului sfânt" îmbina, în noua religie, o formă nouă: nu locul era neapărat important, ci modul în care reuşeai să-ţi manifeşti credinţa „în duh şi adevăr". [Vezi mai pe larg Cristian Muntean, *Ierusalim, istorie şi eshatologie*, Editura LVS Crepuscul, Ploieşti, 2010, p. 141-147.]

Pr. Dr. Cristian MUNTEAN

Considerații despre modelul antic al relației Biserică-stat

Relaţia Biserică-stat a devenit de câţiva ani un subiect controversat, fiind contestată acordarea de suport material sau logistic din partea autorităţii seculare unei instituţii care nu face decât „să paraziteze statul" şi „să-i încetinească progresul" cu anacronismul ei. În mod surprinzător replica Bisericii este dominată de accente materialiste şi de limbajul de lemn însuşit în perioada comunistă, insuficiente pentru un răspuns pe măsura provocării, indicând astfel absenţa chemării profetice şi chiar a perspectivei eshatologice.

Dacă bună parte din societatea civilă tânjeşte după o secularizare după modelul francez, Biserica Ortodoxă suspină nostalgic după „teocraţia bizantină". Dar teocraţia în sine şi neo-naţionalismul (identificabil îndeosebi la nivelul activităţilor ASCOR şi LTOR) nu sunt decât forme secularizate de eshatologie şi nu pot reprezenta viziunea autentică a Bisericii cu privire la relaţia ei cu lumea şi statul, întrucât Trupul lui Hristos nu poate fi identificat cu o anumită perioadă istorică sau cu vreo formă politică anume, iar esenţa doctrinară nu poate fi asimilată cu sau epuizată de paradigmele anterioare ale relaţiei dintre Biserică şi stat[1].

Tendinţa raportării la o unică autoritate cu atribuţii spirituale şi politice a existat de la începuturile civilizaţiei umane. Este bine cunoscut faptul că în Antichitate viaţa publică se baza pe confundarea sau suprapunerea religiosului cu politicul, suveranul concentrând în persoana sa toate formele puterii: exercită o supraveghere strictă asupra activităţii economice, conduce războaiele, împarte dreptatea, dirijează un sistem administrativ dezvoltat şi totodată, fără însă a fi divinizat, îşi asumă un rol religios de prim ordin, asigurând respectarea cu acrivie a ritualurilor şi a sărbătorilor în onoarea zeilor[2]. Un astfel de caz poate fi găsit şi în Sfânta Scriptură când citim despre Melchisedec, „regele Salemului", care era şi „preotul Dumnezeului celui Preaînalt" (*Fc* 14, 18).

Negreşit, după cum relevă descoperirile arheologice de la Micene, Tirunth sau Pilos (toate vetre ale civilizaţiei minoice), şi în pre-Antichitatea elenă suveranul (ἄναξ) reprezenta o figură simbolică centrală de care erau legate toate credinţele şi practicile religioase, de vreme ce gândirea politică era lipsită de vreo autonomie, fiind total legitimată de reprezentările religioase.

Spre sfârşitul epocii bronzului, ideii de rege suveran i se substituie treptat o nouă concepţie despre putere, în care exercitarea diferitelor responsabilităţi e scindată pentru a se manifesta într-o multitudine de funcţii strict delimitate, în special cele sacerdotale. Repartizarea într-un mod cât mai echilibrat a sarcinilor publice atinge apogeul în Antichitatea clasică elenă, odată cu emergenţa polisurilor şi înclinarea spre o formă de guvernământ de tip timocratic, oligarhic sau democratic, care adesea eşuează în tirania unor persoane impuse de însuşi demosul incapabil de a realiza ordinea şi stabilitatea dorită[3].

Deşi sacrul şi politicul erau principial separate, tentaţia acaparării prerogativelor unei autorităţi de către cealaltă a fost şi mai clară odată cu asumarea mandatului de *pontifex maximus* de către Octavian Augustus în anul 12 î.Hr., funcţie exercitată ulterior de toţi împăraţii romani până la Graţian († 383 d.Hr.). Este foarte adevărat că, acceptând invitaţia secularului după „Edictul de la Milano", Biserica nu s-a imaginat deloc independentă, ci victorioasă, însuşindu-şi grandioasa viziune a unui imperiu creştin sau a unei creştinătăţi de proporţiile şi după chipul imperiului şi, în consecinţă, s-a lăsat modelată după şablonul şi exigenţele universalismului roman.

Dar nici după abandonarea ideologiei constantiniene de tip semiarian, nici după renunţarea simbolică la titulatura de *pontifex maximus* monarhul nu a încetat să pretindă sau să exercite un anumit *sacerdoţiu politic*, aşa cum lasă Sfântul Ambrozie să se înţeleagă când răspunde la acuzaţia de uzurpare a autorităţii seculare: „*Mai degrabă au dorit împăraţii preoţia decât preoţii puterea*"[4]. Acest lucru nu înseamnă că nu au existat şi abuzuri din partea Bisericii, care şi-a asumat sarcina cârmuirii politice din secolul V pe fondul vidului de putere din Apus.

Fragilitatea relaţiei dintre Biserică şi stat, respectiv complementaritatea sau, mai bine spus, ambivalenţa abuzului de putere şi a imixtiunii unei autorităţi în sfera de activitate a celeilalte au fost evidenţiate îndeosebi în plină eră iluministă, când Justus Henning Böhmer († 1749), ilustru profesor al Universităţii din Halle, definea încercarea politicului de a asuma atribuţiile sacrului drept „caesaro-papia", în vreme ce intervenţia Bisericii în afacerile seculare era caracterizată ca „papo-caesaria"[5].

Cu privire la acest echilibru delicat există câteva texte patristice din Antichitatea târzie care atacă îndeosebi problema „răpirii" prerogativelor sacerdotale de către secular. În mod cu totul excepţional episcopul Synesius de Cyrene, ucenicul vestitei Hypathia din Alexandria, se referă la tendinţa existentă în Egipt la începutul secolului V de a preda puterea politică în mâinile clerului:

„*În veacurile de demult aceiaşi oameni erau sacerdoţi şi judecători. Egiptenii şi evreii au fost conduşi vreme îndelungată de preoţii lor. Apoi, mai târziu, când rânduiala dumnezeiască a fost aplicată în lucrarea omenească, Dumnezeu a separat cele două moduri de viaţă. Unul dintre acestea a fost încredinţat sacerdoţiului, iar celălalt puterii cârmuitoare. Pe unii El i-a îndreptat spre materie, iar pe ceilalţi i-a unit cu Sine. Şi astfel unii au fost rânduiţi spre problemele practice, dar noi am rămas în viaţa noastră de rugăciune. Pentru fiecare categorie Dumnezeu pretinde ceea ce se cuvine şi ce este drept. Atunci de ce te îndrepţi înapoi şi cauţi să aduni laolaltă acele lucruri care au fost separate de Dumnezeu tu, cel ce ne ceri (nouă, preoţilor) nu să guvernăm, ci să guvernăm prost? Nimic nu ar putea fi mai nefericit decât aceasta. Ai nevoie de un ocrotitor? Mergi la administratorul legii şi al statului. Ai nevoie de ceva de la Dumnezeu? Mergi la preotul cetăţii – deşi nu ştiu dacă vei găsi acolo ceea ce cauţi, chiar dacă îmi voi da cât mai mult silinţa*"[6].

Textul atestă laconic existenţa unui moment în istorie când cele două autorităţi erau concentrate în mâinile aceleiaşi persoane, dar **separarea lor a fost dorită de Dumnezeu**, fiind delimitate responsabilităţile agenţilor puterii seculare de cele ale slujitorilor Săi. Ceea ce frapează este vehemenţa cu care Synesius, un savant cu formaţie elenistică, respinge posibilitatea revenirii la modelul primordial al unui rege-sacerdot, dar şi a oricărei forme de teocraţie. Discipolul Hypatiei are intuiţia să vadă în despărţirea sacrului de politic şansa Bisericii de a-şi îndeplini liberă menirea de a fi mediu al dumnezeieştii revelaţii, lăsând preoţilor posibilitatea de a mijloci pentru întreaga omenire.

Nu acelaşi lucru se poate spune despre alţi ierarhi ai Bisericii care, în prima jumătate a secolului V, gravitau în jurul Constantinopolului şi se îngrămădeau în preajma monarhilor din capitală, aclamându-i: „Trăiască împăratul-arhiereu", şi îi încurajau să se implice în viaţa eclezială mai mult decât le era îngăduit, iar bine-credinciosul basileu le răsplătea sacerdoţilor „efortul" de consolidare a imaginii cu recompense şi funcţii efermere.

În mod straniu, dintre toate funcţiile „civile" exercitate în timpul simfoniei bizantine, Biserica a rămas doar cu rolul de validare politică, dar tocmai această atribuţie cântăreşte foarte mult în iconomia raporturilor dintre stat şi instituţia divino-umană, care îşi poate permite, dacă se foloseşte cum trebuie de legitimarea „candidaţilor", să îşi desfăşoare detaşată o activitate orientată cu adevărat spre Împărăţia lui Dumnezeu.

[1] Pantelis Kalaitzidis, *Orthodoxy and Political Theology*, World Council of Churches Publications, Geneva, 2012, p. 136-138.

[2] Olivier Nay, *Istoria ideilor politice*, trad. Vasile Savin, Ed. Polirom, Iaşi, 2008, p. 31.

[3] *Ibidem*, p. 64-65.

[4] Sf. Ambrozie al Milanului, *Epistola XX*, 23, *PL* 16, col 1001: „Imperatores sacerdotium magis optaverint, quam imperium sacerdotes".

[5] Justus Henning Böhmer, *Jus Parochiale ad fundamenta genuine*, I, 2, XXVII-XXVIII, ed. a VI-a, Halle-Magdeburg, 1760, p. 19-20.

[6] Synesius de Cyrene, *Epistola LVII*, *PG* 66, col. 1396.

Dragoş BOICU

Este posibilă o separare strictă între Biserică şi stat?

(urmare din p. 6)

Câteva remarci finale

În concluzie, separarea dintre Biserică şi stat, aşa cum este ea prevăzută în constituţiile europene şi nord-americane, este benefică atât religiosului, cât şi statului, deci este necesară, în opinia mea, într-o societate modernă. Această separare permite cultelor religioase să se dezvolte liber şi autonom, respectând legislaţia locală, iar statul poate să garanteze egalitatea tuturor cetăţenilor săi indiferent de religia lor. Această separare nu exclude sprijinul statului acordat cultelor religioase în funcţie de realitatea locală şi de trecutul istoric. Statele europene oferă o largă diversitate în acest sens. În toate ţările europene funcţionează principiul separării între Biserică şi stat, însă în acelaşi timp avem biserici care se bucură de statutul de „biserică de stat" sau de diferite forme de susţinere a bisericilor de către stat. Realitatea religioasă de pretutindeni ne dovedeşte că o separare dusă la extrem între religios şi stat nu este posibilă şi poate duce la fundamentalizarea celor moderaţi. Am oferit mai sus exemple din două ţări unde separarea de această natură este considerată a fi cea mai radicală şi care dovedesc, sper, că separarea strictă este o utopie. Marea diferenţă în SUA şi Franţa în ceea ce priveşte separarea între Biserică şi stat constă în faptul că în vreme ce SUA a ales să accepte realitatea, Franţa se încăpăţânează să ducă la extrem principiul separării mai sus amintit. Exagerările în numele acestei separări au efecte negative atât pentru cultele religioase, cât şi pentru statul unde acestea îşi duc existenţa. Ele nu pot duce decât la un legalism îngust care strică armonia unei societăţi, fie ea şi pluralistă.

De ce această separare strictă nu este posibilă? Pentru că atât Biserica (a se înţelege, repet, orice religie), cât şi statul servesc omul. Oricât s-ar încerca separarea diferitelor planuri din viaţa umană, de exemplu separarea religiosului de politic, social sau cultural, separarea spaţiului public de cel privat, aceste planuri se interferează, atât la nivel personal, cât şi colectiv. Cei care însă cred că este posibilă separarea diferitelor planuri în care este implicat religiosul operează cu un principiu care, pentru cei care cred, este inacceptabil, anume consideră religia drept o anomalie în epoca modernă[8].

[1] http://www.presidency.ro/?_RID=htm&id=16.

[2] Gianpaolo Romanato, *Biserica şi statul laic,* în vol. *Religie şi putere,* Ed. Nemira, Bucureşti, 1996, p. 13.

[3] W. Clark Gilpin, *Building the „Wall of Separation": Construction Zone for Historians,* în *Church History* 79:4, 2010, p. 871-880.

[4] Cristine McCarthy, *Scietologie`s terrible, horrible, no good, very bad year,* în *Religion in the News,* 12, nr. 3, iarna 2010, p. 16-18, aici p. 17.

[5] Kimberly Winston, *Does atheist jeopartize church-state separation?,* în *Christian Century,* 15 ianuarie 2011, p. 15.

[6] Peter B. Beita, *French President's religious mixing riles critics,* în *Christianity today,* 23 ian. 2008.

[7] *Sarkozy breaks French taboo on church and politics,* în *Christianity today,* 23 dec. 2007.

[8] Vezi în acest sens studiul lui Constantin Fasolt, *History and Religion in the Modern Age,* în *History and Theory,* nr. tematic 45 (2006), p. 10-26 şi răspunsul la acesta formulat de Mark S. Cladis în studiul cu titlul *Modernity in Religion: A Response to Constantin Fasolt's „History and Religion in the Modern Age"* în *History and Theory,* nr. tematic, 45 (2006), p. 93-103.

Stat şi Biserică în Ortodoxie. O succintă analiză din punctul de vedere al teologiei canonice

(urmare din p. 2)

Una dintre soluţiile date acestei problemei [De notat că această problemă a fost îndelung dezbătută şi în Apus, pe întreaga perioadă a Evului Mediu. În acest sens, a se vedea M. Bloch, *Les rois thaumaturges. Etude sur le caractère surnaturel attribué à la puissance royale, particulièrement en France et en Angleterre*, Strasbourg, 1924; E. Kantorowicz, *The King's Two Bodies. A study in Medieval Political Theology*, Princeton, 1957] a fost dezvoltarea graduală a unei teorii conform căreia bazileul, beneficiind de un caracter sacerdotal obţinut prin ungerea sa ca împărat, ar putea să intervină şi în problemele strict bisericeşti [Cf. L. Brehier, „Ἱερεὺς και βαιλεὺς", în *Mémorial Louis Petit. Mélanges d'histoire et d'archéologie Byzantines* (*Archives de l'Orient chrétien*, 1), Bucarest, 1948, p. 41-45; G. Dagron, „Le caractère sacerdotal de la royauté d'après les commentaires canoniques du XIIe siècle", in N. Oikonimides (ed.), *Byzantium in the 12th Century. Canon Law, State and Society*, Atena, p. 165-178]. Această teorie, fundamentată pe baze scripturistice – figura lui Melchisedec (Facere XIV, 18-20), ca exemplu de rege-arhiereu – şi pe câteva texte şi comentarii canonice, s-a dezvoltat în special în Imperiul Bizantin. Textul canonic cu cel mai explicit mesaj în acest sens este, fără îndoială, cel cuprins în canonul 69 al Sinodului Trulan, care afirmă:

„Nu este permis niciunui laic să intre în interiorul altarului. Puterea şi autoritatea imperială nu sunt, sub nici o formă, supuse acestei reguli, de fiecare dată când împăratul doreşte să ofere daruri Creatorului, după o veche tradiţie" [„Μὴ ἐξέστω τινὶ τῶν ἁπάντων ἐν λαϊκοῖς τελοῦντι, ἔνδον ἱεροῦ εἰσιέναι θυσιαστηρίου · μηδαμῶς ἐπὶ τούτῳ τῆς βασιλικῆς εἰργομένης ἐξουσίας καὶ αὐθεντίας, ἡνίκα ὃ ἂν βουληθείη προσάξαι δῶρα τῷ πλάσαντι, κατά τινα ἀρχαιοτάτην παράδοσιν.", Γ.Α. Ραλλη – Μ. Ποτλη, *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων* (G.A. Ralli şi M. Potli, *Sintagma dumnezeieştilor şi sfintelor canoane*, Atena – în continuare *Sintagma Ateniană*), 1852, t. II, p. 466; P. Ioannou, *Discipline générale antique*, Grottaferrata-Roma, 1962, t. I, 1, p. 207].

De asemenea, potrivit susţinătorilor acestei teorii, puterea împăratului ar putea fi extinsă şi asupra organizaţiei bisericeşti. Astfel, în cel de al 4-lea răspuns către Constantin Cabasilas, arhiepiscopul Dimitrie Homatianos afirmă că bazileul ar putea chiar reglementa ordinea scaunelor bisericeşti, legifera asupra conduitei clericilor, asupra jurisdicţiilor episcopale şi alegerilor pentru scaunele vacante şi că ar putea să promoveze o episcopie la rang de mitropolie sau să reducă o mitropolie la rang de episcopie [J. Pitra, *Analecta sacra et classica Spicilegio Solesmensi parata*, Paris-Rome, 1891, t. VI, n. 157, col. 632]. Oricât de şocante ar părea aceste afirmaţii, este necesar de precizat că toate aceste privilegii imperiale nu reuşesc să depăşească sfera organizaţiei administrative bisericeşti. Cu alte cuvinte, chiar dacă împăratul ar fi putut beneficia de anumite privilegii în ceea ce priveşte problemele bisericeşti, acestea se reduceau la simple chestiuni pur administrative, şi în nici un caz nu ajungeau să pătrundă în partea sacramentală a Bisericii. În plus, chiar legislaţia canonică a Bisericii permitea autorităţii politice astfel de intervenţii. Astfel, prin canonul 17 al Sinodului IV Ecumenic, al cărui text va fi reluat în canonul 38 al Sinodului Trulan, se stabilea:

„Iar dacă vreo cetate s-ar fi înnoit prin putere împărătească, sau dacă s-ar înnoi de acum înainte, atunci alcătuirilor politice şi obşteşti să urmeze şi orânduirea parohiilor bisericeşti." [„Τὸν ἐκ τῶν πατέρων ἡμῶν τεθέντα κανόνα καὶ ἡμεῖς παραφυλάττομεν τὸν οὕτω διαγορεύοντα· Εἴ τις ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας ἐκαινίσθη πόλις, ἢ αὖθις καινισθείη τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις καὶ τῶν ἐκκλησιαστκῶν πραγμάτων ἡ τάξις ἀκολουθείτω.", *Sintagma Ateniană*, t. II, p. 392; P. Ioannou, *op. cit.*, t. I, 1, p. 173].

Mai târziu însă, în 1065, împăratul Constantin VII Doukas a promulgat o nuvelă [J. Zepos, *Jus graeco-romanum*, Athènes, 1931, t. I, p. 276-278; *Sintagma Ateniană*, 1855, t. V, p. 274-276], prin care interzicea bazileilor să mai intervină în ierarhia scaunelor episcopale. În secolul al XII-lea, un renumit canonist bizantin, Teodor Balsamon, într-un comentariu la canonul 69 al Sinodului Trulan, afirma că împăratul ar putea chiar tămâia şi binecuvânta cu tricherul ca şi episcopii [*Sintagma Ateniană*, t. II, p. 467].

De menţionat faptul că numeroşi teologi, canonişti şi jurişti au respins această teorie [Cf. L. Brehier, *op. cit.*, p. 45; G. Dagron, *op. cit.*, p. 176-177]. Încă din secolul al VII-lea, Sfântul Maxim Mărturisitorul combătea o astfel de viziune, afirmând că Melchisedec reprezintă prefigurarea Mântuitorului Iisus Hristos. Alţi contestatari ai acestei teorii, ca Ioan Zonara sau Sfântul Simeon al Tesalonicului, plasau împăratul în mijlocul laicilor [*Sintagma Ateniană*, t. II, p. 466; PG, t. CLV, col. 429-433], excluzând astfel posibilitatea de afirmare a caracterului sacerdotal al bazileului.

Bineînţeles, bazileul avea o oarecare poziţie în ceea ce priveşte problemele bisericeşti, însă aceasta era destul de modestă. Este elocventă în acest sens afirmaţia lui Pseudo-Codinos, care, într-unul dintre tratatele sale, ne aduce la cunoştinţă că bazileul nu avea în Bizanţ decât rangul de δεποτάτος (deputat) [J. Verpeaux, *Pseudo-Kodinos. Traité des offices* (*Le monde byzantine*, 1), Paris, 1966, p. 264]; aceeaşi poziţie bisericească a bazileului este confirmată şi de Simeon al Tesalonicului, în secolul al XV-lea [PG, t. CLV, col. 352, 356. Bineînţeles, cuvântul „δεσποτάτου", ce se regăseşte în text, nu este decât o greşeală de tipar]. În cadrul Imperiului Bizantin, deputatul era persoana responsabilă cu menţinerea ordinii în biserică şi în timpul procesiunilor bisericeşti [„dépotatos. On n'a pas déterminé encore à quelle date l'empereur commence à se parer de cet humble titre", J. Darrouzes, *Recherches sur les offikia de l'Eglise byzantine* (*Archives de l'Orient chrétien*, 11), Paris, 1970, p. 215]. Aşadar, locul împăratului în Biserică era printre laici [C. Pitsakis, „L'empereur romain d'Orient: un laïc", în *Kanon,* 15 (1999), p. 196-221], şi orice serviciu ar fi îndeplinit în Biserică, el era departe de slujirea sacerdotală.

Cu toate acestea, se poate obiecta faptul că au existat şi cazuri în care anumiţi clerici s-au situat într-o efectivă poziţie de subordonare în raport cu bazileul. Din păcate, această relaţie, ce sintetizează întreaga problemă a raportului dintre Biserică şi autoritatea politică în Bizanţ şi în toate ţările majoritar ortodoxe, a fost tratată aproape întotdeauna doar din punct de vedere juridico-politic, adică în cadrul autorităţii de Stat; prin urmare, prioritatea este dată bazileului, căci el se regăseşte în propriul său domeniu. Şi chiar dacă acest domeniu este creştin, iar doctrina politică este una teocratică, este evident că nu se poate identifica cu Biserica lui Hristos. Aceasta deoarece Biserica şi Imperiul sunt două instituţii diferite, chiar dacă au membri comuni. Este clar că între cele două instituţii există interferenţe, însă este la fel de evident că nu se poate ajunge niciodată la o coincidenţă totală între acestea.

În domeniul său, Biserica are ierarhia sa proprie, unde bazileul nu are nici un loc, căci *„ierarhia bisericească este considerată ca o lume aparte, întotdeauna diferită de structura Statului, iar rangurile sale nu se pot confunda cu cele ale demnitarilor de stat"* [„La hiérarchie de l'Eglise est considérée comme un monde à part, toujours distinct des corps d'Etat; ses rangs ne se confondent pas avec ceux des dignitaires auliques dans les cortèges et les réceptions", J. Darrouzes, *Recherches sur les offikia de l'Eglise byzantine* (*Archives de l'Orient chrétien*, 11), Paris, 1970, p. 28]. Bineînţeles, şi în acest caz s-ar putea obiecta că, în Imperiul Bizantin, bazileul participa la alegerea patriarhului [A se vedea L.B. Malgorzata, „The Attitude of Early Byzantine Emperors towards the Process of Electing Bishops of Constantinople", în *Mélanges d'histoire byzantine offerts à Oktawiusz Jurewicz à l'occasion de son soixante-dixième anniversaire*, Lódź, 1998, p. 110-127] şi că, la rândul său, patriarhul era figura centrală la ceremonia de încoronare a împăratului [A se vedea P.A. Yannopoulos, „Le couronnement de l'empereur à Byzance: rituel et fond institutionnel", în *Byzantion,* 61 (1991), p. 71-91].

În plus, chiar dacă autoritatea imperială a intervenit în cadrul discuţiilor dogmatice – este un aspect caracteristic al politicii lui Justinian –, trebuie precizat că bazileul nu a avut niciodată dreptul de a vota în sinod, acest drept aparţinând exclusiv episcopilor [„There is no trace in the acts of the council of Constantine voting with the bishops. He only confirmed their decision and made it legal", J.A. Straub, „Constantin as Κοινος Επισκοπος: Tradition and Innovation in the Representation of the First Christian Emperor's Majesty", în *Dumbarton Oaks Paper,* 21 (1967), p. 49]. De subliniat faptul că Biserica, în ciuda privilegiilor bazileului, nu a acceptat niciodată ceva ce ar fi putut fi în contradicţie cu canoanele sale, nici în timpul dezbaterilor hristologice din secolul al V-lea, nici sub împăraţii iconoclaşti din secolul al VIII-lea şi nici în timpul tentativelor de uniune cu Roma din secolele XIII-XV.

Este adevărat că, în Imperiul Bizantin, Biserica şi autoritatea politică erau strâns unite. În domeniul imperial, această unitate se manifesta prin prezenţa prelaţilor bizantini în ierarhia rangurilor de Stat. În mediul ecleziastic, Biserica şi autoritatea politică erau, de asemenea, unite, însă autorităţile politice erau prezente doar ca laici. Poziţia de subordonare a clericilor faţă de autoritatea laică era relativă, pentru că ea nu exista decât în cadrul domeniului imperial. În plan ecleziastic, situaţia era diferită. De fapt, concepţia bizantină despre societatea umană a creat două sisteme ierarhice: cel al Bisericii şi cel al Imperiului. Ambele sunt creştine, chiar dacă cel din urmă reprezintă *„Împărăţia Cezarului"*, ambele sunt teocratice [„La doctrine théocratique domine l'histoire de Byzance et l'explique; toutefois, loin d'apporter au pouvoir impérial force et stabilité, elle est pour lui une cause de faiblesse. L'empereur choisi par Dieu ne règne, en effet, que par la protection divine. Si Dieu cesse de le soutenir et de l'inspirer, son mandat est périme; l'empereur exerce le pouvoir sans droit et il n'est plus qu'un intrus sur le trône. Le moindre secousse peut le renverser. Dieu, qui donne le pouvoir, n'en garantit, en effet, la durée que dans la mesure où le pouvoir est exercé selon ses vues, qui sont, d'ailleurs impénétrables. Dans le cas contraire, Dieu peut, selon l'énergique expression de la Bible, *se repentir* et porter son choix sur un candidat plus digne. Il convient donc de scruter à tout moment l'opinion divine pour savoir si elle n'a pas changé.", R. Guilland, „Le droit divine à Byzance", în *Seorsum impressum ex commentariis Societatis Philologae Polonorum,* XLII (1947), p. 143], căci mărturisesc o singură autoritate: Mântuitorul Iisus Hristos; în plus, cele două coexistă în acelaşi spaţiu şi urmăresc acelaşi final: unirea lumii văzute cu Cel Preaînalt. Cu toate acestea, cele două sisteme ierarhice sunt total diferite, iar orice tentativă de a le amesteca s-a dovedit a fi nefastă. Un bun exemplu de raport între cele două sisteme ierarhice a fost oferit de către Epanagoga / Eisagoga [Cf. *Epanagoge legis Basilii Leonis et Alexandri*, în Z. von Linghental, *Jus Graeco-romanum*, vol. 2, Athenis, 1931, p. 229-368] (o codificare a dreptului bizantin, redactată între anii 879 şi 886), unde legislatorii au încercat să juxtapună cele două sisteme, şi nu să le amestece. Un alt exemplu ce demonstrează această concepţie este reprezentat de către listele episcopale din secolele IX-X. De altfel, aceste liste comune de prelaţi şi demnitari de stat au încetat să existe după această epocă.

Din cele prezentate până acum, se poate deduce clar că, în cadrul Imperiului Bizantin, Biserica nu doar şi-a păstrat autonomia în raport cu autoritatea politică, ci s-a bucurat chiar de anumite privilegii. Astăzi, Bisericile Ortodoxe locale, prin statutele lor de organizare şi funcţionare, afirmă că, în ceea ce priveşte activităţile ecleziastice, ele sunt absolut independente faţă de oricare altă instituţie. De fapt, ecleziologia ortodoxă precizează că Biserica se manifestă în cadrul societăţii umane, ce este organizată într-o comunitate politică, şi pentru aceasta locul Bisericii este întotdeauna în interiorul Statului. Baza acestui tip de relaţionare între Biserică şi Stat este fundamentată pe învăţătura ortodoxă, conform căreia Biserica este atât o realitate duhovnicească, mistică, cât şi o realitate instituţională, socială, iar omul – ca şi subiect al istoriei – aparţine atât Împărăţiei Cerurilor, cât şi celei a Cezarului. Ceea ce trebuie evidenţiat aici este faptul că acest tip de raport se desfăşoară doar între anumite limite şi se fundamentează pe baza unor condiţii invocate în mod reciproc.

Raportul dintre Biserică și Stat – perspectiva Bisericii Ortodoxe Ruse

În anul 2000, Sinodul episcopal jubiliar al Bisericii Ortodoxe Ruse elabora documentul „Fundamentele concepției sociale a Bisericii Ortodoxe Ruse", în care, pe lângă o serie de probleme actuale, cu adânci implicații din punct de vedere social, era abordată și problema raportului dintre Biserică și Stat. (Vezi Ioan I. Ică jr, Germano Marani (ed.), *Gândirea socială a Bisericii*, Deisis, Sibiu, 2002, p. 185-266, aici p. 191-201) Este o secțiune care ar necesita o analiză mai amănunțită; aici ne rezumăm în a expune, iar apoi a comenta pe scurt, liniile principale pe care ar trebui să se bazeze raportul Bisericii cu Statul.

Sfânta Scriptură ilustrează diverse moduri de organizare statală, precum și instituirea nedivină a acestora (vezi I Regi 8, 7-9). Între Biserică și Stat există, deopotrivă, o separație (Matei 22, 21), dar și o recunoaștere reciprocă (Romani 13, 1-7, I Petru 2, 13-16). Relația dintre Biserică și Stat se vădește așadar a fi una ambivalentă, caracter ce survine din însăși „diferența de natură" a celor două: pe de o parte, Statul, „ca element indispensabil al vieții într-o lume deformată de păcat", e binecuvântat de Dumnezeu; pe de altă parte, nu trebuie uitat că acesta a apărut nu în stare originară, „bună foarte", în care a fost creat Adam, ci doar după căderea acestuia în păcat. Drept urmare, și poziția omului față de Stat este una ambivalentă: pe de o parte, Biserica prescrie credincioșilor supunere față de puterea de stat, rugându-se chiar pentru ea; pe de altă parte, creștinii trebuie să se ferească de absolutizarea puterii, mai ales în cazul în care aceasta își extinde limitele până la deplina autonomie față de Dumnezeu și de ordinea firească a lucrurilor stabilite de El (abuz de putere).

Biserica și Statul pot conlucra atât în scopuri imediate (de exemplu, în sectorul activității sociale), cât și în scopul mai îndepărtat al împlinirii misiunii mântuitoare a Bisericii. Statul modern se vădește însă a fi o realitate seculară, bazată pe principiul împărțirii puterilor. De aceea, Biserica nu trebuie să își asume funcții rezervate Statului, la fel cum nici acesta nu trebuie să intervină în problemele de credință, în normele canonice sau în celelalte statute interne ale Bisericii. În fapt, istoria ne prezintă mai multe modele ale relației dintre Biserică și Stat: „simfonia bizantină", iar după modelul acesteia, cea „rusă"; doctrina despre „cele două săbii", având la bază doctrina Fericitului Augustin, potrivit căreia, atât puterea Bisericii (în mod direct), cât și a Statului (în mod indirect) provin de la papă; principiul reformator *cujus est regio, ilius est religio* („religia suveranului este religia țării"); sistemul neutralității absolute, postulat de statul multiconfesional al SUA; corporație publică legală; biserica de stat etc.

Indiferent însă de modul relației, perspectiva creștină subliniază diferența de natură, ca și de mijloace în atingerea scopurilor, pe care le posedă Biserica și Statul. Dacă cel din urmă se sprijină mai ales pe constrângere, pe puterea materială, Biserica promovează mijloacele religios-morale pentru „călăuzirea duhovnicească a turmei sale". Uneori Biserica poate suferi persecuții din partea Statului, așa cum recent s-a întâmplat în timpul prigoanei statului comunist ateu. Important este că documentul afirmă cu fermitate: „Dacă puterea îi obligă pe credincioși la apostazie față de Hristos și Biserica Lui și la păcate și fapte vătămătoare sufletului, Biserica trebuie să refuze să se supună Statului". Dintre măsurile concrete sunt amintite: dialogul direct al ierarhiei cu puterea; apelul la popor pentru ca acesta să facă uz de mecanismele democratice pentru a schimba legislația; apelul la instituțiile internaționale și la opinia publică mondială, ba chiar îndemnul față de membrii Bisericii la „nesupunere civică pașnică".

Cu toate că se recunoaște principiul libertății de conștiință ca fundament al statului modern secular, totuși neutralitatea Statului nu contrazice ideea creștină a vocației Bisericii în societate. Se subliniază astfel necesitatea conlucrării dintre Stat și Biserică, și, mai ales, necesitatea ca statul „să ia în considerare numărul adepților săi și locul pe care ea (Biserica, n.n.) îl ocupă în formarea imaginii istorice, culturale și spirituale a poporului". Fără a urmări în vreun fel schimbarea formei de guvernare, Biserica, prin însăși natura ei, lucrează în vederea unei neîncetate „renașteri spirituale a societății". Iarăși, cooperarea Biserică-Stat nu este doar postulată la nivel teoretic. Cu acrivie, sunt enumerate atât sferele conlucrării între Biserică și Stat, cât și domeniile în care Biserica nu poate să sprijine sau să coopereze cu Statul. Din prima categorie amintim: 1. promovarea înțelegerii inter-etnice și civice și realizarea păcii la nivel mondial, 2. preocuparea pentru păstrarea moralității în societate, 3. educația spirituală, culturală, morală și patriotică, 4. desfășurarea unor programe sociale, 5. păstrarea și restaurarea moștenirii istorice și culturale, 6. dialogul cu organismele puterii de stat în elaborarea unor legi și regulamente adecvate principiilor evanghelice, 7. grija pentru forțele militare și de menținere a legii, pentru educația lor spiritual-morală, 8. eforturile pentru combaterea profilactică a criminalității și grija față de persoanele ajunse în închisoare, 9. sprijinirea științei și cercetării, 10. îngrijirea sănătății, 11. promovarea culturii, 12. activitatea pentru păstrarea mediului înconjurător, 13. sprijinirea instituției familiei, maternității și copiilor și, în fine, 14. „opoziția față de activitățile structurilor pseudo-religioase care amenință individul și societatea". În ceea ce privește domeniile în care Biserica nu poate conlucra cu Statul, acestea ar fi: lupta politică, agitațiile electorale, campaniile în sprijinul unor partide politice sau persoane private, promovarea războaielor civile sau de agresiune externă, participarea nemijlocită la acțiuni de spionaj.

În finalul secțiunii este reluată importanța dialogului și a cooperării dintre Biserică și Stat în sfera preocupărilor sociale. Această colaborare trebuie să aibă loc la toate nivelele. Scurte referiri pun problema delicată a puterii judecătorești. Sunt amintite canoane ce interzic clerului să apeleze la puterea de stat fără permisiunea conducerii bisericești (can. 11 Sardica), ca și canoane care interzic clericilor să participe la chestiunile guvernării de stat (vezi can. 81 apostolic, can. 6 apostolic și can. 10 al Sinodului al 7-lea ecumenic).

În multe privințe, documentul la care ne-am referit este unul deosebit de important, și nu doar pentru Biserica Ortodoxă Rusă, ci pentru întreaga Ortodoxie. El suplinea o lipsă a abordărilor raportului Bisericii cu Statul în țările din fostul bloc comunist. Chiar mai mult decât atât, el reușea să prezinte într-un mod clar și succint principiile creștin-ortodoxe pe baza cărora se poate exercita acest raport. Dintre aspectele pozitive se cuvine a-l aminti așadar, în primul rând, pe acesta: evocarea bazelor biblice, precum și prezentarea aspectelor istorice în care s-a dezvoltat și s-a exercitat raportul dintre puterea religioasă și cea de stat. Nu sunt ocolite diversele modele pe care le poate îmbrăca raportul dintre cele două; de asemenea, documentul face trimitere la realități și nu doar la principii (vezi ca exemplu Soborul local din 1917-1918, în contextul prăbușirii Imperiului Țarist). În fine, regăsim permanent sublinierea necesității dialogului și cooperării dintre Biserică și Stat.

Există, însă, și anumite aspecte negative pe care am dori să le enumerăm în continuare: la fel cum unele realități sunt amintite fără idealizare, alte realități ale istoriei recente sunt pur și simplu omise. Exemplul cel mai elocvent este cel al trecerii în tăcere a perioadei comuniste care a marcat (cu efecte până astăzi) raportul dintre Biserica Ortodoxă Rusă și autoritățile de stat. În legătură cu aceasta, nu doar că nu a fost denunțat, dar nici măcar nu a fost amintit compromisul unei părți a ierarhiei bisericești cu autoritățile comuniste atee, respectiv rezistența unei alte părți a ierarhiei și a clerului față de acestea. Regăsim așadar o anumită atitudine triumfalistă, specifică naționalismului rus (vezi formula mesianică Rusia = „A Treia Romă"). După ce sunt denunțate tentațiile cezaro-papiste din Bizanț, se spune în mod explicit că „în vechea Rusie relațiile dintre puterea bisericească și puterea de stat au fost mai armonioase". Credem că la o analiză mai atentă această afirmație nu se susține (chiar și documentul recunoaște devierile ce au avut loc în timpul lui Ivan cel Groaznic sau confruntările dintre țarul Aleksei Mihailovici și patriarhul Nikon).

Nu putem fi de acord nici cu raportul privilegiat pe care Biserica trebuie să îl aibă din partea Statului doar prin prisma principiilor cantitative sau al unei continuități istorice. În opinia noastră, Statul nu ar trebui să ia în considerare ca partener Biserica Ortodoxă, în detrimentul altor uniuni religioase, doar datorită numărului adepților. Credem că Biserica Ortodoxă ar trebui „să se impună" în societate datorită caracterului ei moral înalt și a unei activități sociale cu mare impact în rândul populației.

În fine, amintim în final și anumite formulări prea vagi. Atunci când se referă la măsurile pe care membrii Bisericii ar putea să le ia împotriva unui stat abuziv, se fac referiri la „apelul la popor pentru ca acesta să facă uz de mecanismele democratice pentru a schimba legislația sau pentru a revizui decizia puterii", respectiv „să-și îndemne fiii la nesupunere civică pașnică". Aceste formulări ni se par prea generale și nu exprimă niște realități concrete care ar trebui urmate.

Încheiem prin a face trimitere și la un alt document elaborat de Sinodul Bisericii Ortodoxe Ruse în anul 2008. Ambiguități și neclarități pe care le-am semnalat în documentul din anul 2000 rămân în continuare vizibile și în actul elaborat opt ani mai târziu (vezi detalii la Radu Preda, „Documentul teologic rus despre drepturile omului. *Receptio* și controverse", UBB, Facultatea de Teologie Ortodoxă, *Anuar* XIII (2010), Renașterea, Cluj-Napoca, 2011, p. 299-333). De asemenea, nici alegerea unui nou patriarh, în persoana lui Kirill, nu pare să fi schimbat prea mult situația. În anumite predici și scrieri ale sale, acesta continuă să păstreze un anumit ton triumfalist și pare incapabil să perceapă de pe o altă poziție decât cea dominantă raportul dintre Biserică și Stat, respectiv societatea civilă (vezi Patriarch Kirill of Moscow, *Freedom and Responsability: A Search for Harmony – Human Rights and Personal Dignity*, Darton, Longmanand Todd, London, 2011).

Ciprian Iulian TOROCZKAI

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ANDREI FĂGĂRĂŞANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

Duminică, 4 august. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Biserica „Sf. Arh. Mihail şi Gavriil", Parohia Copşa Mică I.

Luni, 5 august. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie la Schitul „Sf. Ioan Iacob Hozevitul" din Răşinari.

Marţi, 6 august. De marele praznic al Schimbării la Faţă a Domnului, P.S. Sa a săvârşit Sfânta Liturghie la Mănăstirea „Schimbarea la Faţă a Domnului" din Bucium.

Duminică, 11 august. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Biserica „Sf. Împăraţi Constantin şi Elena" din Sibiu. În cadrul aceleiaşi zile a participat la Taina Sf. Maslu în Biserica „Adormirea Maicii Domnului", Parohia Avrig IV.

Miercuri, 14 august. P.S. Sa a participat la slujba Vecerniei cu Litie şi a Prohodului Maicii Domnului la Sfânta Mănăstire „Brâncoveanu" de la Sâmbăta de Sus.

Joi, 15 august. Sub protia I.P.S. Părinte Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, a slujit Sfânta Liturghie la Sfânta Mănăstire „Brâncoveanu" de la Sâmbăta de Sus.

Vineri, 16 august. De praznicul *Sfinţilor Martiri Brâncoveni*, a slujit Sfânta Liturghie în Catedrala „Sf. Ioan Botezătorul" din Făgăraş, fiind urmată de o procesiune până la Biserica „Sf. Ier. Nicolae" şi „Sf. Brâncoveni".

Sâmbătă, 17 august. P.S. Sa a slujit Taina Sf. Botez pentru pruncul Sebastian Ghelasie în Biserica „Sf. Ap. Petru şi Pavel", Parohia Cibin II.

Duminică, 18 august. P.S. Sa a slujit slujba de sfinţire şi Sfânta Liturghie în Biserica „Sfânta Treime" din Parohia Sadu II, sub protia Î.P.S. Părinte Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, alături de P.S. Visarion – Episcopul Tulcii.

Marţi, 20 august. P.S. Sa a participat la slujba de înmormântare a P.C. Pr. Mihai Isailă, Parohia Axente Sever, Prot. Medias.

Duminică, 25 august. P.S. Sa a slujit Slujba de Sfinţire şi Sfânta Liturghie în Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" din Parohia Bogata de Mureş, Protopopiatul Luduş.

Miercuri, 28 august. P.S. Sa a participat la Slujba de priveghere la Mănăstirea „Sf. Ioan Botezătorul", loc. Făgeţel.

Joi, 29 august. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie la Mănăstirea „Sf. Ioan Botezătorul", loc. Făgeţel, al cărei stareţ este P.C. Protos. Ghelasie Mureşan.

Vineri, 30 august. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie la Mănăstirea „Sf. Ioan Botezătorul", loc. Făgeţel, şi Slujba Parastasului pentru ctitorii Sf. Mănăstiri.

Sâmbătă, 31 august. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie în Parohia Ticuşu Nou cu prilejul împlinirii a 120 de ani de la zidirea bisericii. În cadrul aceleiaşi zile a participat la sărbătoarea „Fiii Satului".

Diac. Ovidiu MUREŞAN

Sfânta Biserică, un *suflet* pentru lume

Aşa cum putem spune că, o persoană care se plămădeşte „încă din adâncul de taină al pântecelui matern" reprezintă „fiinţa spirituală ce stă în sine şi de sine şi formează un întreg unitar (…) fiind un ipostas spiritual, purtător de valori, care tinde să participe la lumea valorilor prin comuniune"[1], tot la fel, putem afirma că, persoană umană fără suflet nu poate exista, sufletul fiind – conform învăţăturii noastre de credinţă – principiu de viaţă creat concomitent cu trupul/organismul uman.

În baza existenţei sufletului omul este o fiinţă personală, adică o fiinţă orientată în permanenţă spre lumea valorilor spirituale, valori care pot fi însuşite sau dobândite prin stabilirea de relaţii cu lumea, cu ceilalţi oameni. Sufletul este, aşadar, element de unitate, element de comuniune, element de valoare.

De fapt, istoria omenirii demonstrează faptul că timpului nu-i rezistă nimic dacă nu implică suflet, deoarece, într-o vreme nu foarte îndepărtată, se credea că niciun lucru din lume nu poate exista fără *a se fi pus suflet în el*. Din acest punct de vedere, chiar şi în zilele noastre mai putem auzi exprimări precum: „Lucrurile bune sunt făcute întotdeauna de oameni cu suflet şi *de suflet"*. Din acelaşi motiv, cei care săvârşesc răul sau păcatul sunt numiţi de multe ori „oameni *fără suflet"*.

Însă, observând lumea în care trăim, ajungem la constatarea că aceasta a devenit o lume populată de oameni care, fie nu mai au, fie nu mai pun suflet, ci doar patimă, în tot ceea ce înfăptuiesc. Din această pricină, totul se desfăşoară aici şi acum, fără referire la trecut sau la viitor, fără o prealabilă sau retrospectivă analiză a consecinţelor sau efectelor. Nimic nu mai contează, nimic nu mai durează, nimic nu mai are valoare şi oamenii înşişi sunt, de fapt, anulaţi, în favoarea unei idei pentru care au început să-şi piardă umanitatea şi încep, încet, încet, să-şi piardă şi unitatea.

Fapt curios însă, mulţi dintre oamenii despre care aminteam anterior, mai aşteaptă să le vină de undeva o salvare, o izbăvire. Mulţi dintre oameni încă mai aşteaptă ca ceva să se schimbe peste noapte şi, ei şi lumea lor (care, firește, este şi lumea noastră), să primească ceva, ce simt ei că lipseşte pentru a fi bine. Oamenii, fără să ştie sau fără să creadă că atât ei, cât şi lumea lor au suflet, aşteaptă în continuare ca, totuşi, într-un sfârşit, cineva, nu contează cine, *să pună suflet* în ei şi în lume.

Apărută în lume la Cincizecime, ca urmare a lucrării harului Sfântului Duh Care S-a pogorât peste Sfinţii Apostoli (cf. F.Ap. 2,1-13), Biserica are menirea de a ajuta pe oamenii ce se zbat singuri în lumea imanentă şi radical desacralizată a istoriei[2] să-şi redescopere sufletul. Mai mult decât atât, Biserica are menirea de a deveni Ea însăşi sufletul lumii, deci, de a *pune suflet* în lume, de a face din lumea actuală o lume mai bună, o lume cu suflet. Iar lumea începe să devină mai bună atunci când Biserica reuşeşte să creeze în cadrul ei oameni noi, din oamenii cei vechi, care şi-au pierdut sufletul/umanitatea prin păcat. Tocmai de aceea, lumea are nevoie – deşi, uneori neagă acest fapt şi aşteaptă în continuare altceva – de Creştinism şi de Biserică. Are nevoie de un suflet şi, mai ales, are nevoie de oameni cu suflet, de oameni noi, renăscuţi moral şi ontologic, pe care Biserica singură, şi numai Ea, poate să-i ofere lumii. Dar, într-o lume „modernă", în care pare din ce în ce mai greu să îşi găsească locul orice demers orientat spre spiritualitate, Biserica nu poate să intre în forţă, ci trebuie să I se dea voie să îşi împlinească vocaţia în lume. Bisericii trebuie să I se permită să fie prezentă în permanenţă în toate momentele timpului, sfinţindu-le, iar nu trasându-I-se anumite sarcini instituţionale în unele sectoare ale socialului, după modelul: până aici Biserica, de aici încolo, lumea, cu toate ale ei.

Şi, totuşi, prezenţa Bisericii în lume este esenţială. Pentru că, ceea ce este sufletul în trup, aceea este Biserica în lume. Desigur, unii vor spune că Biserica nu se prea vede în lume. Alţii nu pot s-o vadă, iar alţii, cu siguranţă, nu vor. Cert este faptul că tot aşa stau lucrurile şi în privinţa sufletului, care, ce-i drept, nu poate fi văzut, însă, efectele lui se văd în timp şi dincolo de timp.

Astfel, Biserica este cea care deschide lumea spre veşnicie. Din acest motiv, căutând să definim identitatea Bisericii, nu trebuie să privim spre un trecut încremenit în date istorice, culturale şi instituţionale, ci, mai degrabă, spre eshaton, spre o lume marcată de noutatea transfigurării. Această transfigurare a lumii o operează Biserica – Împărăţia lui Dumnezeu în lume. Astfel, Biserica poate fi definită ca o realitate dinamică a cărei viaţă este caracterizată de o devenire şi o transformare continue[3], de o permanentă acţiune de transformare a lumii în Împărăţia lui Dumnezeu.

Mai mult, într-o lume în care totul capătă accente babelice, temeiul deschiderii şi al transformării lumii este elementul radical nou adus de Creştinism şi de Biserică în lume, şi anume, chemarea personală adresată de Dumnezeu prin Fiul Său Iisus Hristos în vederea evanghelizării, chemare personală care creează, în acelaşi timp, dintr-o mulţime amorfă de oameni fără suflet, o comunitate[4] însufleţită. Începând de aici, de la comunitatea însufleţită de credinţă, se poate crea o punte a unui dialog coerent şi viabil între Biserică şi lume.

Şi, astfel, lumea aceasta în care trăim, a confuziei, cu modernitatea şi postmodernitatea ei, constituie un context istoric, social şi cultural în care Biserica este chemată *să întrupeze adevărul creştin despre Dumnezeu, lume şi om*, împreună cu teologia, care trebuie să fie orientată spre dialog şi comunicare cu fiecare prezent istoric, de la care împrumută *discursul, carnea şi formele fiecărei epoci date*[5].

E foarte adevărat, epoca noastră este una a confuziei, o confuzie datorată faptului că, aşa cum spuneam, din tot ce se întâmplă în lume lipseşte sufletul. Ori, consecvenţi unei afirmaţii făcute la începutul acestui articol, ceea ce nu are suflet este fie mort, fie rău, iar, ceea ce se face fără suflet nu are valoare. Iar, dacă ni se pare că lumea nu mai are valori sau că noi nu mai avem valori, atunci, să construim biserici! Bisericile sunt, vor fi şi vor rămâne, peste puţin timp, singurele valori construite de oameni cu sufletul. De ce? Pentru că sunt construite şi se cer construite prin implicarea tuturor, a comunităţii. De asemenea, bisericile sunt construite pentru toţi, pentru comunitate.

Bisericile sunt sufletele comunităţilor. Construind biserici, oamenii dau lumii suflet, iar lor îşi câştigă valoare. Construind biserici sau, poate, conservând şi restaurând biserici, oamenii capătă suflet, devin comunităţi. Învaţă să iasă o clipă din egoismul de a face ceva numai pentru ei şi să preţuiască ceea ce au realizat alţii pentru ei şi ceea ce au realizat ei, împreună cu ceilalţi şi pentru ceilalţi.

Încheind, vom mai spune doar un lucru, şi anume că, în lumina celor expuse anterior, la întrebarea: Cum ar fi lumea noastră fără Biserică?, răspunsul nu poate fi decât unul singur: Fără Biserică, lumea noastră ar fi... fără suflet.

---

[1] Vezi, Eugen Jurca, *Arta de a fi liber. Persoana în analiza existenţială şi în psihologia pastorală,* Ed. Marineasa, Timişoara, 2004, p. 27-28.

[2] Cf. Mircea Eliade, *Nostalgia originilor, Istorie şi semnificaţie în religie,* trad. din engleză de Cezar Baltag, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2013, p. 77.

[3] Pantelis Kalaitsidis, *Ortodoxie şi modernitate. O introducere,* trad. din neogreacă de Florin-Cătălin Ghiţ, prefaţă de Radu Preda, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2010, p. 31.

[4] *Ibidem*, p. 91.

[5] La Pantelis Kalaitsidis, *op. cit.*, p 135.

Pr. Vasile GAFTON

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

O NOUĂ APARIŢIE EDITORIALĂ LA

«Editura Andreiana»

Sub egida editurii noastre a văzut lumina tiparului o lucrare dedicată scrierilor episcopului de pioasă amintire Vasile Coman de la Oradea. Lucrarea este întocmită de către părintele Cristian Muntean, de la Braşov, care mărturiseşte influenţa luminoasă pe care a avut-o bunicul episcop asupra devenirii sale. Cartea părintelui Cristian Muntean se opreşte aşadar asupra personalităţii unuia dintre ierarhii cărturari ai Mitropoliei Ardealului, ce a activat strălucit la „brazda de vest" a ţării, după cum îi plăcea episcopului Vasile să spună, în Episcopia Oradiei, Sălajului şi Sătmarului, într-o perioadă (1971-1992) tulbure a istoriei Bisericii noastre strămoşeşti, când presiunile regimului totalitar îmbrăcau forme din ce în ce mai dure.

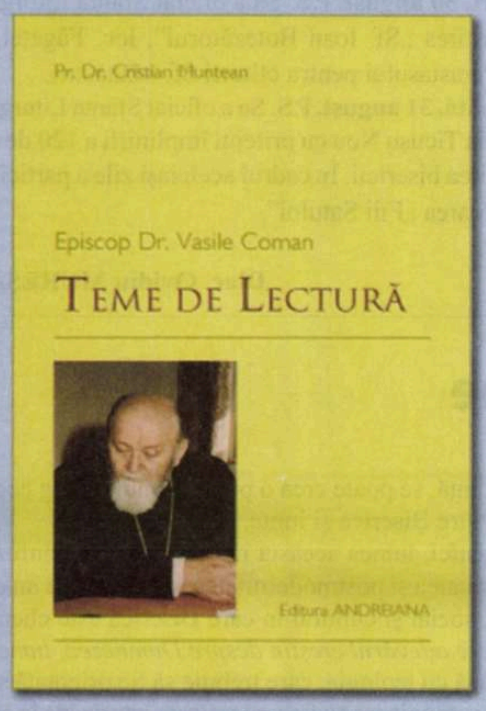

Cartea părintelui Cristian, nepot de fiică al episcopului Vasile Coman, întregeşte jubileul de 100 de ani, ce s-a sărbătorit anul trecut (2012), de la naşterea vlădicului şi cei douăzeci de ani de la înveşnicirea sa, prin această inspirată colecţie de studii, articole şi recenzii publicate de autor în decursul mai multor ani, ce l-au ţinut astfel aproape de opera bunicului şi de amintirea personalităţii sale. Părintele devine, astfel, nu doar un exeget al operei episcopului Vasile, ci şi un mărturisitor ce readuce în actualitate, prin aceste „Teme de lectură", o parte din opera scrisă de distinsul ierarh.

Lucrarea se desfăşoară pe două paliere, aducând în atenţie, pe de-o parte, teme de interes teologic, pe care episcopul Vasile le-a analizat de-a lungul vieţii: familia, preoţia, Sfintele Taine, Sfânta Liturghie, publicate în formă concentrată încă din anii preoţiei în revista „Tribuna" de la Braşov, iar pe de altă parte, câteva mostre de exegeză inedite ale „părintelui Vasile", ce ni-l descoperă ca pe un distins cercetător şi cărturar.

Apreciind efortul autorului de a găsi „liniile de forţă" din opera Preasfinţitului Dr. Vasile Coman al Oradiei, îl felicităm, urându-i ani rodnici în propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu.

Mitropolitul LAURENŢIU

Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena– promotori ai libertăţii religioase şi susţinători ai Bisericii,

(Editura Cuvântul Vieţii, Bucureşti, 2013)

Anul omagial dedicat Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena a prilejuit numeroase manifestări liturgice, culturale şi academice ce au marcat împlinirea a 17 veacuri de la emiterea „Edictului de la Milano" din 313. Între acestea s-a numărat şi Conferinţa pastoral-misionară semestrială a clerului din Arhiepiscopia Bucureştilor (6 iunie a.c.), a cărei temă a fost „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena – promotori ai libertăţii religioase şi susţinători ai Bisericii", iar principalele referate au fost reunite şi publicate într-un volum cu caracter ştiinţific. Este vorba de studiile a şase cadre universitare şi a doi consilieri din cadrul Administraţiei patriarhale, cele opt cercetări evidenţiind aspecte ale politicii religioase constantiniene.

Seria de expuneri este deschisă de textul semnat de Pr. Prof. Dr. Viorel Ioniţă, intitulat „Edictul de la Milano din 313 – toleranţă şi libertate pentru Biserica creştină". Studiul are un caracter mai general şi abordează elementele cadru ale emiterii „Edictului de la Milano", prezentând contextul istoric al ascensiunii la tron a lui Constantin cel Mare şi prima fază a domniei lui, după care analizează semnificaţia edictului de toleranţă. Foarte importantă este evidenţierea unei surse iniţiale (*Litterae Constantini*), alcătuită la Milano, care a stat la baza formulării celor două documente publicate de Liciniu (*Litterae Licinii*), transmise de către Lactanţiu şi Eusebiu de Cezareea. Această observaţie este foarte importantă pentru afirmarea paternităţii constantiniene a actului, considerat „charta libertăţii creştine şi a toleranţei religioase", şi merită subliniată şi împropriată nu doar la nivelul teologiei academice, ci împărtăşită şi explicată credincioşilor dornici să cunoască aceste realităţi.

Materialul alcătuit de Pr. Prof. Dr. Emanoil Băbuş, intitulat „Creştinismul în contextul politicii religioase constantiniene dintre anii 324 şi 337", înfăţişează pe larg parametrii dezvoltării creştinismului din momentul în care Constantin rămâne singurul stăpânitor al Imperiului Roman, după executarea lui Liciniu în 324 la Tesalonic. Această situaţie i-a permis împăratului Constantin să accelereze procesul de acomodare a legislaţiei imperiale la ethos-ul creştin, favorizat în mod vizibil. Distinsul profesor accentuează trei teme, şi anume: relaţia dintre creştinism şi păgânism, construirea de lăcaşuri sfinte şi prezidarea Sinodului de la Niceea, convocat pe fondul crizei ariene..

Pr. Conf. Dr. Daniel Benga prezintă în studiul său, intitulat „Constantin cel Mare şi Simbolul de credinţă de la Niceea (325)", contribuţia constantiniană la elaborarea Crezului, analizând pe rând contextul politico-religios al Sinodului I Ecumenic, miza teologică a dezbaterii, cu o sinteză a doctrinei lui Arie, Sinodul de la Antiohia (324/325) şi, în cele din urmă, problema redactării Simbolului de credinţă pornind de la 5 documente contemporane. Părintele Benga se concentrează asupra rolului lui Constantin cel Mare în dezbaterile sinodale cu privire la Simbolul de credinţă şi participarea împăratului la procesul de impunere a termenului *homousios*.

De o foarte mare importanţă se dovedeşte textul semnat de Pr. Prof. Dr. Adrian Gabor, care, sub titlul „Aspecte ale legislaţiei constantiniene privind starea moral-socială şi asistenţa socială a Bisericii (306-337)", reuneşte elemente ce atestă „debutul primului parteneriat între statul roman şi Biserica creştină", evidenţiind locul aparte al împăratului Constantin în sânul acestei instituţii pe care o favorizează şi o încurajează prin intermediul a numeroase legi. Se insistă asupra măsurilor juridice privind aspectele vieţii moral-sociale şi a instituirii asistenţei sociale.

Arhim. Lect. Dr. Veniamin Goreanu contribuie cu un amplu material, intitulat „Legislaţia bisericească în timpul Sfântului Constantin cel Mare (Sinoadele de la Ancyra – 314, Neocezareea – 315 şi Sinodul I Ecumenic – 325)". Studiul prezintă pe larg principalele preocupări ale Bisericii, aşa cum reies ele din dispoziţiile canonice formulate în intervalul 314-325. Este vorba, întâi de toate, de probleme privind organizarea Bisericii şi alegerea ierarhilor şi a celorlalţi clerici, conduita lor, dar şi reglementarea modului în care aceştia pot fi excomunicaţi sau readuşi în Biserică din starea de schismă.

Cu aceeaşi rigoare academică cu care ne-a obişnuit, Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula aduce în atenţie „Dezvoltarea vieţii liturgice în timpul Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena". Studiul său se concentrează pe două probleme majore, şi anume: construcţia de noi lăcaşuri de cult şi dezvoltarea cultului creştin, fiind identificate elemente concrete de artă şi literatură liturgică păstrate din perioada constantiniană, în vreme ce evoluţia practicilor de cult este intuită din textele patristice alcătuite la sfârşitul de secol IV şi începutul celui următor, unde sunt atestate anumite direcţii şi forme liturgice aflate în uz în intervalul 306-337.

Tot în sfera cercetărilor liturgice poate fi încadrat şi materialul „Evlavia şi cinstirea Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena de către Biserică", semnat de Arhim. Timotei Aioanei, care porneşte de la elemente ale biografiei Sfântului Constantin, prezentând activitatea şi atitudinea marelui împărat vis-à-vis de creştinism şi realizează un istoric al pomenirii liturgice, respectiv al dezvoltării slujbei Sfinţilor Împăraţi, fiind evidenţiate contribuţiile diferiţilor imnografi de-a lungul timpului, precum şi contribuţiile autohtone la cinstirea liturgică.

Ultimul material al acestui volum este cel al Arhim. Dr. Policarp Chiţulescu, intitulat „Reprezentări ale Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena în vechea cultură românească – texte şi imagini", dedicat investigării textelor şi imaginilor din vechile manuscrise şi tipărituri româneşti, cu atât mai mult cu cât Sfinţii Împăraţi ajung să ocupe un loc proeminent în societatea medievală românească iar cinstirea lor atinge apogeul în a II-a jumătate a secolului al XVII-lea.

Trecând peste elemente redundante ivite inevitabil din suprapunerea expunerilor, volumul de faţă este extrem de valoros şi aduce cititorilor o serie de informaţii inedite, foarte instructive care ating cele două obiective ale rezoluţiei sinodale de proclamare a anului omagial, şi anume: prezentarea aportului Sfinţilor Împăraţi la recunoaşterea creştinismului ca *religio licita* şi „evocarea contribuţiei lor la susţinerea şi dezvoltarea educaţiei creştine şi a lucrării social-filantropice a Bisericii", după cum subliniază Preafericitul Părinte Daniel în *Cuvântul înainte* al colecţiei de studii.

Mitropolitul LAURENŢIU

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE

Senior-editori: Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Editor:*** Pr. Dr. Savu Popa – *Consilier cultural*. ***Secretar de redacţie:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** P.S. Andrei Făgărăşanul, Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediţie on-line:*** Dragoş Boicu

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2013 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

Fondator:
Mitropolit Andrei Şaguna, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 161 • nr. 37-38

1 octombrie 2013

Anul comemorativ al Părintelui Dumitru Stăniloae în Patriarhia Română

RECUNOŞTINŢĂ, COMUNIUNE ŞI CONLUCRARE

† DANIEL,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Despre Părintele Profesor Dumitru Stăniloae putem vorbi numai la prezent, el fiind o făclie de Înviere pentru teologia şi spiritualitatea Bisericii noastre. Purtător al unei mărturii teologice şi spirituale mature şi rodnice, luminoasă şi plină de speranţă, Părintele Dumitru Stăniloae rămâne pentru noi un mare dar pe care Dumnezeu ni l-a făcut, precum şi o frumoasă pildă care trebuie să ne inspire constant.

Ţinând seama de acest dar pe care Dumnezeu l-a făcut Bisericii noastre prin persoana şi opera Părintelui Dumitru Stăniloae, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a proclamat anul 2013 *An comemorativ al Părintelui Dumitru Stăniloae în şcolile de teologie din Patriarhia Română,* deoarece în acest an se împlinesc 110 ani de la naşterea sa şi 20 de ani de la trecerea sa la cele veşnice.

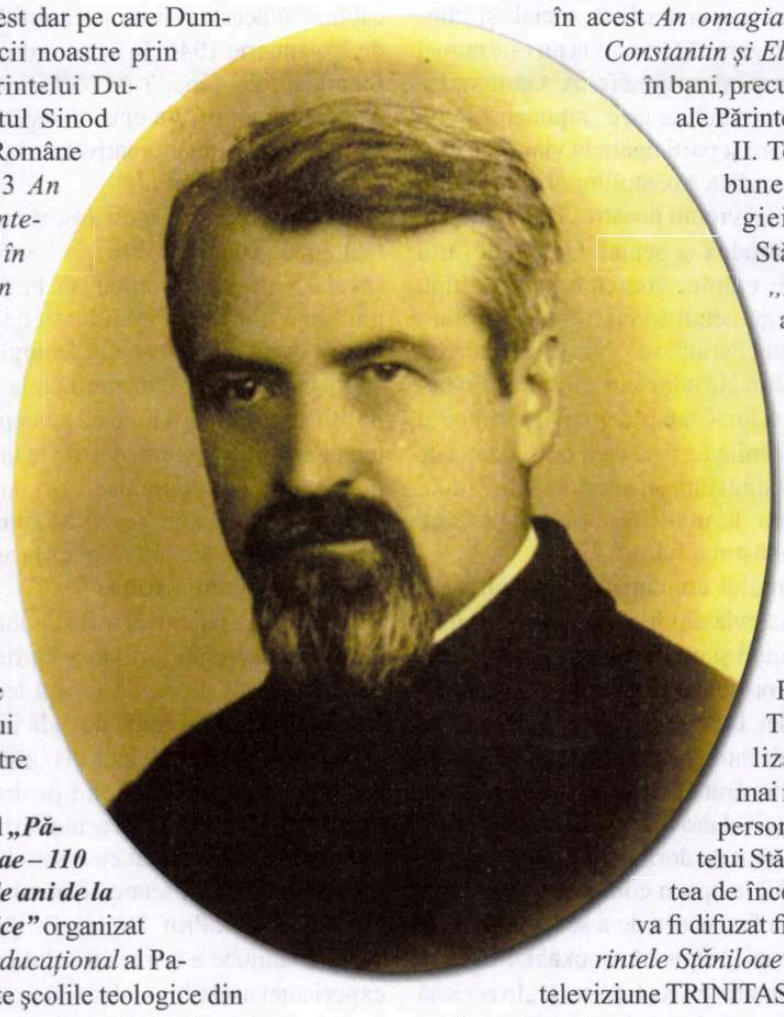

Astfel, la nivelul Patriarhiei Române, în cuprinsul anului 2013, au fost organizate mai multe evenimente de comemorare şi omagiere a Părintelui Dumitru Stăniloae, dintre care enumerăm:

I. Concursul Naţional ***„Părintele Dumitru Stăniloae – 110 ani de la naştere şi 20 de ani de la trecerea sa la cele veşnice"*** organizat prin *Sectorul teologic-educaţional* al Patriarhiei Române în toate şcolile teologice din ţară, atât la nivel liceal, cât şi la nivel universitar.

Concursul a fost structurat pe două secţiuni:

1. Pentru nivelul liceal (seminarial): ***„Viaţa şi opera părintelui Dumitru Stăniloae";***

2. Pentru nivelul universitar: ***„Tradiţie şi originalitate în teologia părintelui Dumitru Stăniloae";***

Desfăşurarea concursului **a avut loc în trei etape, astfel:**

1. **Etapa eparhială** (15 noiembrie 2012 – 14 ianuarie 2013);

2. **Etapa mitropolitană** (15 ianuarie – 14 martie 2013);

3. **Etapa naţională** (15 martie – 10 mai 2013).

La etapa eparhială a concursului au participat peste 150 de elevi seminarişti şi aproximativ 50 de studenţi de la facultăţile de teologie. La etapa mitropolitană au participat 38 de elevi seminarişti şi 12 studenţi, iar la etapa naţională au participat 6 elevi seminarişti şi 6 studenţi.

Câştigătorii de la etapa eparhială şi de la etapa mitropolitană au fost premiaţi de ierarhii locului, iar câştigătorii la etapa naţională au fost premiaţi de Patriarhia Română la sărbătoarea *Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena,* 21 mai 2013, hramul istoric al Catedralei Patriarhale, în acest *An omagial al Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena,* premiile constând în bani, precum şi în cărţi de teologie ale Părintelui Dumitru Stăniloae.

II. Tot în vederea unei mai bune cunoaşteri a teologiei Părintelui Dumitru Stăniloae, săptămânalul *„Lumina de Duminică"* al Patriarhiei Române a publicat anul acesta în fiecare număr câte un text intitulat *„Cuvânt teologic al Părintelui Dumitru Stăniloae"*, ilustrând astfel mesajul Evangheliei fiecărei Duminici de peste an.

III. De asemenea, Radio TRINITAS şi TRINITAS TV au realizat de-a lungul anului mai multe emisiuni dedicate personalităţii şi operei Părintelui Stăniloae, iar astăzi, în partea de început a acestui congres, va fi difuzat filmul documentar *„Părintele Stăniloae"*, realizat de postul de televiziune TRINITAS al Patriarhiei Române.

IV. Menţionăm, de asemenea, eforturile multor eparhii şi şcoli de teologie care au marcat anul comemorativ *Dumitru Stăniloae* prin organizarea mai multor conferinţe, simpozioane şi manifestări ştiinţifice, toate având ca temă viaţa şi opera marelui teolog român.

V. Evenimentele de omagiere a Părintelui Dumitru Stăniloae, organizate direct de Patriarhia Română sunt: festivitatea de premiere a „*Concursului naţional teologic Părintele Dumitru Stăniloae*" (21 mai 2013), Congresul Internaţional *„Receptarea operei Părintelui Dumitru Stăniloae astăzi"* (2–5 octombrie 2013), *pomenirea liturgică de la Mănăstirea Cernica* (5 octombrie 2013),

(continuare în p. 3)

Blândeţea iubitoare a slujitorului erudit, Părintele Profesor DUMITRU STĂNILOAE

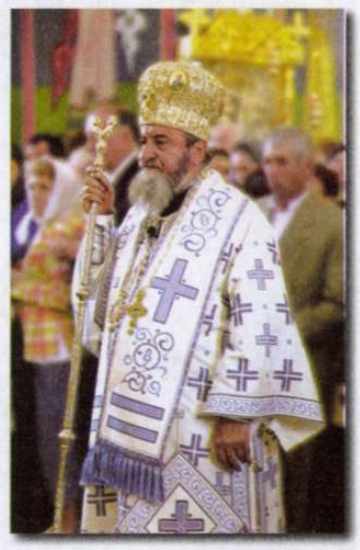

În acest an comemorativ, la împlinirea a 110 de ani de la naşterea Părintelui nostru Profesor Dumitru Stăniloae, ne aducem aminte cu multă dragoste şi recunoştinţă de chipul luminos, de figura blândă şi plină de iubire a slujitorului sfântului altar şi al catedrei de Dogmatică, de marele şi eruditul teolog român, cunoscut şi apreciat în întreaga Ortodoxie.

Vasta şi impresionanta operă a Părintelui Stăniloae cuprinde toate aspectele cercetării teologice: *dogmatic, moral, mistico-ascetic, biblic, istoric* şi, nu în cele din urmă, *liturgic*. Marele teolog român a îmbinat în preocupările sale toate aceste aspecte ale cercetării teologice, ţinând cont de dimensiunea dinamică a Sfintei Tradiţii, de actualitatea învăţăturilor Sfinţilor Părinţi în raport cu problemele contemporane ale oamenilor, valorificând, astfel, pe deplin spiritualitatea filocalică, experienţa liturgică vie a credinciosului în Biserică, dar şi multe alte aspecte ale culturii în general.

(continuare în p. 3)

† Dr. LAURENŢIU STREZA,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Din cuprins:

Diac. Dr. Ştefan L. Toma
Părintele Dumitru Stăniloae – vocea contemporană a Părinţilor Bisericii | pagina **2**

Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan
Acad. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae – redactor la „Telegraful Român" | pagina **4** şi **9**

Lidia Stăniloae
Sibiul – locul amintirilor | pagina **7**

Pr. Conf. Nicolae Moşoiu
Părintele profesor Dumitru Stăniloae (1903-1993) – „Patriarhul Teologiei române" | pagina **8** şi **10**

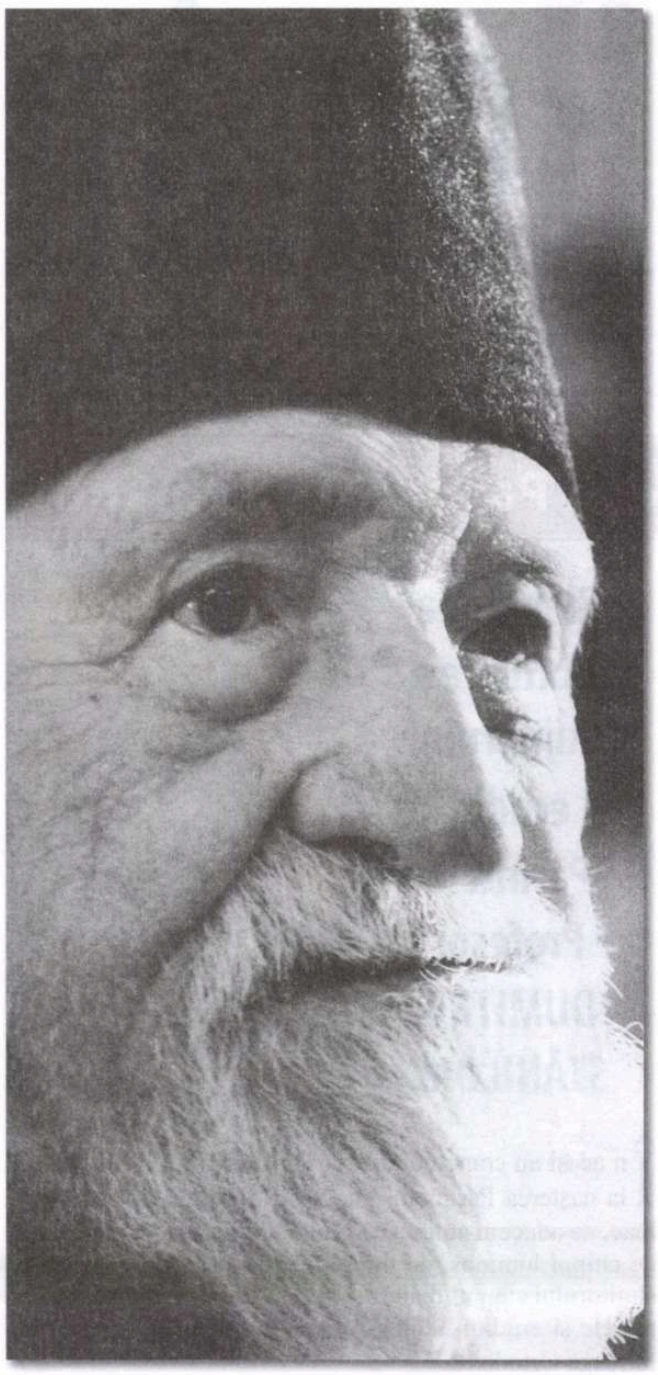

PĂRINTELE DUMITRU STĂNILOAE
– vocea contemporană a Părinţilor Bisericii

Descoperirea sau redescoperirea Ortodoxiei în Apus (şi nu numai) corespunde unei nevoi ontologice a omului de cunoaştere autentică, cunoaştere la care se poate accede prin intermediul Revelaţiei şi al Teologiei patristice, iar în timpurile mai noi prin intermediul teologiei neopatristice, adică prin intermediul gândirii unor teologi contemporani, care în mod original şi creativ au dat răspunsuri „patristice" la problemele complexe ale omului de azi. În acest context, gândirea teologică a Pr. Dumitru Stăniloae ne apare mai actuală ca oricând. Aceasta o vedem în felul în care ea este receptată, mediatizată şi comentată în lumea teologică contemporană.

Născut în sânul poporului român, fiu şi părinte al Ortodoxiei românești, Pr. Stăniloae a fost hărăzit cu vocaţia universalităţii în Ortodoxie, devenind el însuşi tradiţie, în cadrul Tradiţiei Bisericii, „nouă părinte şi învăţător strălucit al Bisericii Ortodoxe contemporane", după cum îl caracterizează Sanctitatea Sa, Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I.

Principala preocupare a Pr. Stăniloae a fost aceea de a face în mod profund cunoscută Tradiţia patristică, şi a veni astfel în întâmpinarea problemelor modernităţii. Prin truda preacucerniciei sale de o viaţă orizonturile gândirii sale au devenit suficient de vaste, în măsură să se adreseze nevoilor şi preocupărilor întregii Biserici ecumenice. Prospeţimea duhului patristic în confruntarea cu problemele contemporane ale omului, prezentă în gândirea teologică a Pr. Stăniloae, este astăzi unanim recunoscută ca un aspect al dinamicii Tradiţiei Răsăritene, dar şi al unei teologii neopatristice contemporane.

Măreţia Părintelui Stăniloae constă în faptul de a fi transcris în contextul actual duhul Părinţilor şi, în acelaşi timp, caracterul creator al Tradiţiei († Mitropolitul Damaskin al Elveţiei). El a fost un teolog patristic, care a adus trăirea Părinţilor prin trăirea sa în limbajul teologiei contemporane, fiind de fapt un părinte contemporan al Bisericii (G.A. Galitis).

Promovând o întoarcere la sursele patristice, în pofida apelului la comentariile anumitor manuale de teologie, Pr. Stăniloae a recuperat adevăratul spirit al Ortodoxiei, aducându-i înapoi dimensiunea patristică şi surclasând scolasticismul.

Gândirea teologică a Pr. Stăniloae serveşte, aşadar, ca un mediator între Părinţii greci şi teologii ortodocşi moderni. El a încercat să arate că anumiţi teologi ortodocşi ai perioadei moderne au eşuat în a face dreptate Tradiţiei patristice a Bisericii. Aceasta se vede în accentuarea spiritului neopatristic şi a spiritualităţii filocalice, în abandonarea sistemelor scolastice ale sec. XIX şi promovarea unei reveniri înnoitoare la Tradiţia patristică şi bizantină, cu moştenirea spirituală a isihasmului şi a palamismului. Astfel, Pr. Stăniloae a reuşit să regenereze teologia dogmatică a sec. XX, eliberând tradiţia ortodoxă de stereotipuri abuzive şi exegeze tradiţionaliste, restabilind totodată dimensiunea ecumenică şi mistică a discursului teologic.

Faptul că Pr. Stăniloae este patristic în spirit nu înseamnă că a fost închis în trecut. Din contră, chiar el a respins total o teologie a unei simple repetări. El vedea Tradiţia ca fiind deschisă la nesfârşit şi în mod constant creatoare (Mitropolitul Kallistos Ware). Iar faptul de „a reînnoi" nu înseamnă a schimba exprimări clasice ale adevărului cu unele noi, mai explicite şi mai bine elaborate teologic[1].

Gândirea teologică a Pr. Stăniloae nu e cuvânt despre mântuire, ci cuvânt mântuitor, cuvânt evanghelic, hrană şi lumină pentru om (Panaghiotis Nellas). Pr. Stăniloae convinge în favoarea unei reînsufleţiri a teologiei patristice, care se înfăptuieşte de către el însuşi, şi, firește, nu de către o atât de importantă grupare a teologilor ortodocşi greci sau străini (Nikos Matsoukas). Gândirea sa teologică se plasează, aşadar, în sinteza logicului cu apofaticul, a duhului Părinţilor cu gândirea personalistă, socială şi ştiinţifică contemporană. Înţelegem că Ortodoxia nu este numai cunoştinţă ştiinţifică, ci mai ales trăire (G.A. Galitis).

Gândirea teologică a Pr. Stăniloae nu e „raţionalistă", nu sunt scheme, ci descoperire şi participare la viaţa cea veşnică. Pr. Stăniloae face predica Apostolilor şi a Părinţilor în mod concret pentru omul vremii noastre. Teologhiseşte patristic, adică în mod ortodox şi actual. Oferă adevărul veşnic al lui Dumnezeu omului contemporan (Arhim. Gheorghios Kapsanis, Egumenul Mănăstirii Grigoriou). Pr. Stăniloae se hrăneşte din Părinţi, valorifică şi asimilează harul şi mesajele Părinţilor. Ne aduce în chip firesc şi nemijlocit viaţa şi învăţătura lor. Cum pătrunzi în perimetrul gândirii teologice a Pr. Stăniloae, ţi se creează senzaţia de încredere şi siguranţă. Te simţi bine în interiorul climatului său patristic, vast şi intim, în mod clar ortodox (Arhim. Vasilios Kontikakis, Mănăstirea Iviron).

Printre torturile regimului comunist, Pr. Stăniloae a reuşit să reaprindă aroma evlaviei filocalice, întotdeauna mărturisind trăirea credinţei şi experienţa duhovnicească personală. Seriozitatea şi profunzimea discursului său ne-a făcut, spunea Arhim. Elisei, Egumenul Mănăstirii Simonos Petras, să iubim mai mult monahismul, măsura teologiei sale fiind pentru noi o adevărată descoperire, pe care numai la oamenii cu adevărat duhovniceşti o întâlneşti. Pr. Stăniloae era, aşadar, animat de dorinţa de a face mesajul şi duhul patristic accesibil în epoca contemporană.

Vocaţia Pr. Stăniloae a fost aceea de a se înrădăcina el însuşi în tradiţia Ortodoxiei (Nikos Matsoukas). Mărturia Pr. Stăniloae fiind edificatoare în acest context: „În această încercare a noastră, ne-am condus după modul în care au înţeles Sfinţii Părinţi învăţătura Bisericii, însă am luat în considerare interpretarea contemporană a dogmelor şi nevoile spirituale ale sufletului care caută mântuire în vremea noastră, după trecerea prin multe experienţe de viaţă, pe parcursul atâtor veacuri ce ne despart de epoca Sfinţilor Părinţi. Am încercat să înţelegem învăţătura Bisericii potrivit duhului Părinţilor, şi în acelaşi timp să o înţelegem aşa cum credem că ar fi înţeles-o ei astăzi."[2]

Dacă astăzi opera Pr. Stăniloae continuă să fie mediatizată cu mult mai mult decât în vremea vieţii sale, aceasta este pentru că ea răspunde crizei existenţiale a omului vremii noastre şi a problemelor sale ontologice. Pr. Stăniloae ştia că, pentru a ieşi în întâmpinarea omului contemporan, Ortodoxia nu avea nevoie de secularizare şi infatuare. Ştia bine că, devenind secularizată, îşi va pierde percepţia asupra omului şi nu va mai putea răspunde problemelor fundamentale ale mântuirii[3].

Implicarea Pr. Stăniloae în lumea modernă a fost ceva ce a pătruns întreaga sa existenţă. De-a lungul mai multor ani el a scris în ziare şi reviste, comentând despre ceea ce se întâmpla în societăţile vremii sale. Implicarea sa în lumea modernă nu a fost un compromis, o identificare cu ea. Prin Pr. Stăniloae Ortodoxia a continuat să vorbească prin propria sa voce, părintele subliniind că Ortodoxia are ceva să spună lumii moderne, mai mult decât să urmeze un compromis cu ea. De fapt, prin Pr. Stăniloae Ortodoxia a putut să ofere ceva original teologiei contemporane (Pr. Prof. Dr. Andrew Louth).

Dialogul Pr. Stăniloae cu întreaga lume teologică a sec. XX e cu atât mai meritoriu, cu cât a fost purtat (în marea sa parte) dintr-o ţară dominată de un regim totalitar. A avut putem spune, o dimensiune martirică, dacă ţinem cont de ce cinci ani petrecuţi în puşcărie, între 1958-1963, condamnat fiind pentru vocaţia sa mistică.

Aceaşi dimensiune martirică şi-a asumat-o şi în privinţa Facultăţii de Teologie din Sibiu, de unde nu a plecat, în 1947 la Facultatea de Teologie din Bucureşti, chemat datorită renumelui său teologic şi intelectual[4], ci din cauza opresiunii regimului totalitar comunist şi a „susţinătorilor" lui. În acest sens, e remarcabilă cartea fiicei Pr. Stăniloae, Lidia Ionescu Stăniloae[5], izvorâtă tocmai din dorinţa de a restabili anumite adevăruri despre tatăl său[6]. Plecarea Pr. Stăniloae la Bucureşti a avut loc în urma ordinului prim-ministrului Petru Groza, comunicat de directorul de cabinet al acestuia mitropolitului Nicolae Bălan, cu data de 25 ianuarie 1946. În acest ordin se cerea demiterea Pr. Stăniloae din funcţia de rector al Institutului Teologic. Deşi mitropolitul s-a opus în repetate rânduri, Petru Groza l-a pus în faţa alternativei: ori pleacă Stăniloae, ori se desfiinţează Institutul[7].

Ne bucurăm că şi acest aspect nu a rămas neremarcat de teologii de astăzi. Pr. Prof. Andrew Louth e de părere că, în special în perioada comunistă, Pr. Stăniloae s-a împotrivit mult mai mult obiceiului lumii de a se debarasa de creştinism decât au făcut-o alţi teologi în Occident. Teologul anglican A.M. Allchin sublinia la rându-i: „Este vrednic de remarcat că acest mod de percepere a profunzimii existenţei noastre creştine vine de la un teolog care pentru 40 de ani a trăit în comunism. Un om profund conştient de realităţile umane ale sec. XX, suferind şi în acelaşi timp bucuros. Avem aici un răspuns la agonia şi în acelaşi timp realizarea vremii noastre."[8]

O întreagă polemică a fost publicată despre tăcerea şi stagnarea teologiei ortodoxe în timpul regimurilor totalitare din Estul Europei. Opera teologică a Pr. Stăniloae constituie cea mai bună dovadă împotriva unei astfel de opinii generalizate. În cadrul constrângerilor şi lipsurilor, a oferit un fundament solid pentru purtarea unui dialog intelectual cu societatea modernă, în special în zona ştiinţelor umane. Dotat cu o astfel de perspectivă, a mers dincolo de o interpretare doar culturală sau sociologică a Ortodoxiei (Pr. Prof. Dr. Ion Bria).

Pr. Stăniloae a remarcat rolul exegezei patristice şi al experienţei asceţilor în dezvoltarea dogmatică a Tradiţiei. Astfel a reuşit să marcheze timpul, conjugând teologia dogmatică cu spiritualitatea filocalică. Pentru el teologia era un dialog cu Tradiţia, cu exegeza patristică, era spaţiul pentru noi interpretări şi formulări. Teologia mistică nu avea sens decât dacă intra în dinamica Bisericii de a comunica viaţa lui Hristos în viaţa lumii. Era o cale de ieşire din captivitatea istoriei. De aceea, teologia Pr. Stăniloae constituie „o poartă deschisă spre sec. XXI" (Mitropolitul Kallistos Ware).

Actualitatea teologiei Pr. Stăniloae în lumea în care trăim înseamnă însăşi actualitatea teologiei patristice. Şi

(continuare în p. 9)

Diac. Dr. Ştefan L. TOMA

RECUNOȘTINȚĂ, COMUNIUNE ȘI CONLUCRARE

(urmare din p. 1)

precum și *momentul comemorativ din cadrul ședinței solemne a Sfântului Sinod,* care va avea loc în ziua de 28 octombrie 2013.

Textul comunicării noastre pentru acest congres internațional se intitulează: *„Părintele Stăniloae – creator al unei sinteze neo-patristice în teologia ortodoxă contemporană”*. El va fi publicat în volumul dedicat lucrărilor acestui congres.

În cuprinsul textului am evidențiat faptul că întreaga operă a Părintelui Dumitru Stăniloae, cel mai mare teolog ortodox al secolului al XX-lea, poate fi definită ca **o sinteză neo-patristică creatoare.** Acest adevăr a fost remarcat de către teologi străini, care au constatat că Părintele Dumitru Stăniloae a împlinit, de fapt, un deziderat, un mesaj și un program, fixat în anul 1936, la Atena, cu ocazia primului *Congres al Facultăților de Teologie Ortodoxă.* Acolo s-a arătat foarte clar că teologia ortodoxă din toate țările are nevoie de o eliberare de sub tutela teologiei scolastice, numită atunci *„captivitate babilonică”* de către patrologul rus George Florovsky. Așadar, programul era eliberarea teologiei ortodoxe de metoda scolasticii occidentale, care în aparență dădea o anumită siguranță, dar care nu era o teologie profund legată de viața și de misiunea Bisericii. De fapt, la Atena s-a cerut ca toți teologii ortodocși *să se întoarcă la izvoare* și să lucreze pentru o sinteză neo-patristică.

Părintele Stăniloae a realizat această sinteză neopatristică nu doar citind, citând și traducând operele Sfinților Părinți, ci *continuând în duhul Sfinților Părinți reflecția teologică ortodoxă într-un mod creator.* El nu doar se referă la teologia Sfinților Părinți, cum fac mai mulți dintre teologi, ci *preia temele majore din literatura patristică, le adâncește și le continuă într-o formă creatoare, în dialog cu contextul socio-cultural și misionar al epocii noastre.* Asemenea Sfântului Maxim Mărturisitorul și asemenea Sfinților Părinți capadocieni: Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Grigorie de Nyssa, care cunoșteau cultura vremii lor și prezentau Evanghelia ca lumină de mântuire pentru om, în integralitatea lui, și pentru creație, Părintele Stăniloae a studiat cu atenție nu numai Tradiția Bisericii, ci și cultura răsăriteană și occidentală contemporană. El a beneficiat de studii în România și de burse în străinătate (München, Berlin, Paris și Belgrad), pe care le-a folosit cu multă rodnicie, cu mare eficiență. Prin urmare, proiectul Congresului din 1936 a avut consecințe benefice, roditoare. Mai mulți teologi ortodocși greci și ruși au lucrat în această direcție, mai ales cei care, din cauza emigrației, au ajuns să mărturisească Ortodoxia în Occident, însă Părintele Stăniloae a reușit să realizeze o amplă sinteză teologică neopatristică creatoare, dinamică, interdisciplinară: dogmatică, filocalică și liturgică.

Sinteza neopatristică creatoare a Părintelui Dumitru Stăniloae este un model care trebuie urmat în toată teologia noastră *pentru a rămâne constant fideli Sfintei Evanghelii a lui Hristos, pentru a ne menține neîntrerupt în comuniune cu Sfinții Părinți ai Bisericii și pentru a elabora astăzi o teologie misionară, care leagă textul Sfintelor Scripturi cu contextul istoric al vieții creștine, pentru a fi cu adevărat știință a mântuirii și a vieții veșnice.*

Sinteza teologică și spirituală realizată de Părintele Stăniloae în teologie trebuie continuată, adâncită, amplificată, ținând seama de noile probleme, dar și de noile șanse misionare ale timpului nostru.

Părintele Stăniloae ne spunea adesea că se bucură mult când îl citățm în vorbirea sau scrisul nostru, și *mai ales când continuăm ceea ce a început el.* Să ne ajute Dumnezeu tuturor ca să putem urma pilda lui!

Felicităm pe toți organizatorii și participanții la lucrările acestui Congres Internațional de Teologie, care își propune să evidențieze aspecte actuale ale receptării operei Părintelui Stăniloae în viața Bisericii: de la teologia academică la spiritualitatea monahală, de la cultura laică românească la contextul teologic internațional, depășind granițe geografice și bariere lingvistice, spre intensificarea comuniunii în iubirea Preasfintei Treimi și extinderea misiunii Bisericii lui Hristos în lume.

[*Cuvântul Preafericitului Părinte DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, la deschiderea Congresului Internațional „Receptarea operei Părintelui Dumitru Stăniloae astăzi”, Palatul Patriarhiei, 2-5 octombrie 2013*]

Blândețea iubitoare a slujitorului erudit, Părintele Profesor Dumitru Stăniloae

(urmare din p. 1)

Dorim acum, în câteva cuvinte alese, să dăm glas evocărilor personale și prețuirii noastre față de această mare personalitate, un adevărat Părinte Profesor, care a constituit un reper și un sprijin deosebit în formarea noastră ca tineri teologi.

La terminarea Institutului Teologic de la Sibiu, cu binecuvântarea Mitropolitului și Profesorului Nicolae Mladin, pe care îl pomenim cu recunoștință, mi-am îndreptat pașii spre studiile doctorale la București, în anul 1970, unde Dumnezeu mi-a rânduit să cunosc trei mari profesori de Teologie, recunoscuți în domeniile pe care le onorau, cărora le datorez multă și aleasă prețuire, pe vrednicii de pomenire: *Părintele Profesor Ene Branișteа*, la care mi-am luat apoi doctoratul, pe *Părintele Dumitru Stăniloae* și pe *Părintele Profesor Liviu Stan*.

Părintele Profesor Dumitru Stăniloae, pe care îl elogiem și pe care l-am cunoscut numai din minunatele sale studii de Teologie Dogmatică, de la primele examene ne-a arătat și nouă, celor trei ardeleni, mie, Părintelui Profesor Vasile Mihoc și Părintelui Dorel Pogan, dragostea sa părintească, ca unul care teologhisea și împlinea în viața sa iubirea nemărginită a Preasfintei Treimi. Ne-am apropiat atât de mult de Părintele Stăniloae, savurându-i prelegerile de teologie și mistică, noi care eram altfel formați în acest domeniu. Totuși, Teologia Dogmatică învățată la Sibiu a constituit pentru noi baza pe care s-a sprijinit formarea noastră ca teologi, încercând să pătrundem apoi în profunzimea gândirii și viziunii teologice a Părintelui Stăniloae.

Ca un profesor de vocație, care-L iubea mai presus de toate pe Dumnezeu, al Cărui distins slujitor era, își iubea nespus de mult atât domeniul de cercetare, cât și înalta misiune de formare a viitorilor slujitori ai altarelor, dar ne iubea și pe noi, studenții și ucenicii săi. Întâlnirile noastre de la cursurile de doctorat se prelungeau până la locuința sa, noi însoțindu-l cu bucurie și mult folos. Părintele Stăniloae a rămas același și după pensionarea sa, un slujitor erudit și misionar jertfelnic al Domnului Hristos, care continua să dăruiască fiecăruia pacea și blândețea iubitoare a sufletului său.

Disponibilitatea față de foștii studenți și, mai ales, față de noi, cei care urcam treptele formării teologice și didactice a rămas aceeași. Ca tineri asistenți la Sibiu, împreună cu colegul meu, Părintele Vasile Mihoc, participând la Cursurile preoțești de vară la București, ne-am exprimat adesea dorința de a-l vizita pe Părintele Stăniloae și de a ne bucura de șansa de a-l mai putea asculta. Am intrat mereu, cu multă sfială, în casa unde locuia alături de vrednica sa soție și care avea forma unui adevărat sanctuar, împodobit cu icoane și nenumărate cărți. Era locul în care slujea continuu pe Dumnezeu, unde, inspirat de harul ceresc, teologhisea, ca într-o Sfântă Liturghie, pătrunzând cu mintea și cu inima milostivă tainele cele mari ale cunoașterii lui Dumnezeu. Și, atunci când oboseala studiului și nesomnul îl copleșeau, nemaiputând ține ochii deschiși, continua să îi ajute în mod jertfelnic pe tinerii învățăcei care au citit și au redactat atâta teologie, prinzând pleoapele grele cu bandă de lipit! Cuvintele sale pline de har, pe care ni le împărtășea părintește, erau revelatoare pentru viața noastră. Pe acestea le-am păstrat mereu în suflet ca pe o comoară de mult preț, ne-am adus aminte mereu de ele în vremuri de încercare, simțind totdeauna dragostea pilduitoare cu care ne îmbrățișa.

Părintele Dumitru Stăniloae nu a uitat niciodată Facultatea de unde a plecat, vizitând-o mereu și chiar trimițând să studieze aici Teologia pe nepotul său Dumitraș, fiul fiicei sale, Doamna Lidia Stăniloae. Facultatea de Teologie a Sfântului Andrei Șaguna, al cărei Rector a fost Părintele Stăniloae în tinerețile sale, la vârsta de 33 de ani, îi aduce și acum cuvenitul omagiu, bucurându-se de tezaurul teologic lăsat Bisericii și păstrând portretul său la loc de cinste, în aulă, în galeria marilor ei profesori, și numele pe placa comemorativă a academicienilor ei. La împlinirea a 80 de ani de viață, Facultatea noastră i-a închinat un frumos volum omagial, cu evocări și studii inspirate din bogata sa lucrare teologică.

Arhiepiscopia Sibiului, cu binecuvântarea și la îndemnul Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, cu sprijinul protopopiatelor Bran-Zărnești și Brașov, al Consiliului Județean Brașov și al preotului paroh împreună cu credincioșii din Vlădeni, localitatea sa natală, a reușit să transforme casa părintească a Părintelui Stăniloae într-o minunată casă comemorativă. Aceasta a fost sfințită de Părintele Patriarh, în 21 august 2009, cu prilejul unei vizite canonice în eparhia noastră. Încă de la intrarea în acest sanctuar cultural și spiritual ne întâmpină chiar vocea sensibilă și inconfundabilă a marelui nostru teolog.

Dumnezeu să-i odihnească cu aleșii Săi pe Părintele Dumitru Stăniloae și întreaga sa familie.

Acad. Pr. Prof. Dr. DUMITRU STĂNILOAE – redactor la „Telegraful Român”

O responsabilitate pilduitor onorată

Dăinuirea, fără întrerupere, timp de 160 de ani, a „Telegrafului Român”, se datorează deopotrivă întâistătătorilor Mitropoliei transilvănene, care l-au patronat, şi redactorilor cărora aceştia le-au încredinţat o astfel de responsabilitate. Toţi aceştia au împărtăşit convingerea că sunt răspunzători faţă de moştenirea lăsată de un vrednic înaintaş, care a fost mitropolitul Andrei Şaguna, astăzi aşezat în rândul sfinţilor.

Ar mai fi de adăugat, pe lângă acest considerent al unui patronaj autoritativ şi al unei responsabilităţi redacţionale şi faptul că această foaie eclesiastică a fost imprimată, din start, în propria tipografie a Centrului mitropolitan din Sibiu, ceea ce a exclus pericolul unor blocaje de ordin financiar.

Pomenindu-i aici şi pe redactori, dorim a arăta că între cei 25, câţi s-au perindat până acum, într-o astfel de funcţie, un loc aparte l-a ocupat acad. pr. prof. univ. dr. Dumitru Stăniloae, de la a cărui mutare în veşnicie tocmai s-au împlinit două decenii.

Mitropolitul dr. Nicolae Bălan i-a încredinţat această responsabilitate, pe care a îndeplinit-o în intervalul: ianuarie 1934 – mai 1945. A fost o perioadă cu adevărat remarcabilă, nu lipsită însă nici de momente dificile, precum cele cauzate de izbucnirea celui de al Doilea Război Mondial, cu consecinţe dezastruoase pentru Europa de Răsărit.

Am parcurs integral colecţia „Telegrafului Român”, pentru perioada menţionată, şi am identificat 301 articole, dintre care patru nesemnate, dar uşor de identificat, după cuprinsul lor elevat, ca aparţinând ilustrului dascăl şi teolog. În cea mai mare parte, cele trei sute sunt articole redacţionale, cu o extindere ce acoperă prima pagină a publicaţiei, iar unele au continuare şi pe o a doua pagină. Dar, nu atât extinderea, cât mai ales consistenţa acestor articole imprimă o notă calitativă fiecărui număr al publicaţiei, în care a apărut.

Întrucât ne-am referit la o cifră de peste trei sute de articole, publicate în perioada în care a redactat „Telegraful Român”, trebuie să arătăm că şi înainte de 1934, când a preluat această funcţie, pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae a mai publicat, tot în acest periodic, articole tot atât de bogate în conţinut. Într-o extinsă listă bibliografică, inclusă în volumul omagial „Persoană şi comuniune”, iniţiat de către conducerea Facultăţii de Teologie „Andrei Şaguna” şi publicat în 1993, în Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din Sibiu, ca prinos de cinstire, la împlinirea vârstei de 90 de ani de către ilustrul dascăl, sunt înregistrate încă 55 de titluri de articole ce-i poartă semnătura, cu numele real sau cu pseudonimul „Diorates”, care s-ar traduce cu „Cel care observă cu perspicacitate şi redă onest faptele, pe care le relatează”. Într-adevăr, cu astfel de calităţi intelectuale şi trăsături de caracter a fost înzestrat redactorul, din acea vreme, al „Telegrafului Român”.

Fără a diminua contribuţia sa la evidenţierea sporului valoric al publicaţiei pe care a redactat-o, trebuie să spunem că exact în acelaşi interval de timp, pe lângă numele său, au apărut, în fiecare număr, şi alte nume prestigioase de colaboratori, precum ale mitropolitului Nicolae Bălan, episcopului-vicar Teodor Scorobeţ, profesorilor de la Academia Teologică Andreiană: Nicolae Colan, Nicolae Neaga, Grigorie Marcu, Nicolae Mladin, Spiridon Cândea, Corneliu Sârbu, Ilie Beleuţă, Emilian Vasilescu, Nicolae Terchilă, Nicolae Popovici, Liviu Stan şi Teodor Bodogae.

Revenind la prestaţia pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, ca redactor al „Telegrafului Român”, vom arăta că inevitabil a marcat, an de an, prin articole cu caracter festiv, momentele importante ale calendarului bisericesc, precum: Naşterea Domnului, Boboteaza, Învierea Domnului, Înălţarea la cer, Rusaliile, sărbătorile închinate Maicii Domnului şi Sfinţilor.

A evidenţiat apoi, prin articole temeinic fundamentate biblic şi patristic, îndatorirea credincioşilor de a se ruga, a posti şi a face milostenie. Amintim, în acest sens, titluri ca acestea: „Timpul de post şi pocăinţa” (în T.R. nr. 16/1937, p. 1; „Pregătirea sufletească” (în T.R., nr. 35/1939); „Mărturisirea păcatelor” (în T.R. nr. 16/1940); „Muncă şi rugăciune” (în T.R., nr. 45/1940, p. 1); „Post şi milostenie” (în T.R., nr. 41/1941, p. 1); „Post şi lumină taborică” (în T.R., nr. 9/1942, p. 1).

În camera de lucru, în ultimii ani de viaţă

Responsabilitatea clerului, sub raport religios, cultural, moral şi cetăţenesc, a fost de asemenea mereu şi mereu adusă în atenţie, dovadă fiind titluri ca acestea: „Problema păstoririi sufleteşti” (în T.R., nr. 3/1934, p. 1-2); „Vizitarea familiilor” (la Bobotează) (în T.R., nr. 2/1934, p. 1); „Iisus Hristos printre semănături” (activitatea pastorală în mediul rural) (T.R., nr. 26/1935, p. 1); „Realism şi idealism pastoral” (în T.R., nr. 38/1935, p. 1); „Misiunea preotului (religioasă, culturală, socială şi pedagogică) (în T.R. 25/1936, p. 1); „Eroismul preoţesc” (lupta împotriva comunismului) (în T.R., nr. 4/1937, p. 1-2); „Pastoraţia în timpul verii” (în T.R., nr. 31/1938, p. 1), „Scara răspunderilor” (răspunderea factorilor politici, administrativi, dar şi a clerului înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor) (în T.R., nr. 7/1941, p. 1), „Jertfa, esenţa preoţiei” (în T.R., nr. 4/1942, p. 1); „Păstorii de suflete” (în T.R., nr. 48/1942, p. 1); „Datoria permanentă de a propovădui” (în T.R., nr. 2/1943, p. 1); „Preotul şi medicul” (în T.R., nr. 37/1943, p. 1).

Mai presus de orice, redactorul responsabil, pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, a stăruit asupra specificului credinţei noastre, care este Ortodoxia. Sunt mai mult decât sugestive titluri ca acestea: „Ortodoxia, lumina lumii şi inima neamului nostru” (în T.R., nr. 11/1940, p. 1); „Ortodoxia, pavăză a naţionalităţii noastre” (în T.R., nr. 45/1941, p. 1); „Actualitatea Ortodoxiei” (în T.R., nr. 35/1942, p. 1); „Ortodoxia, lumina curată a lui Hristos” (în T.R., nr. 20/1943, p. 1); „Perspectivele Ortodoxiei” (în T.R., nr. 9/1945, p. 1).

Evidenţiind intervenţii publicistice ca acestea, nu trebuie să uităm că „Telegraful Român” se difuza în toată Transilvania, unde propaganda uniată şi prozelitismul sectar se manifestau cu agresivitate. Sunt numeroase şi articolele cu caracter combativ ale acestor manifestări antiortodoxe, pe care le-a publicat redactorul, pe tot parcursul cât a îndeplinit această responsabilitate. Amintim şi aici doar câteva titluri: „Căile uniaţiei” (în T.R., nr. 52/1934, p. 1); „Iezuiţii, dascălii uniaţiei” (în T.R., nr. 6/1934, p. 1-2); „Din durerile trecutului” (Prozelitismul catolic) (în T.R., nr. 9/1936, p. 1-2); „Pericolul sectelor” (în T.R., nr. 10/1938, p. 1); „Desfiinţarea sectelor” (Decretul nr. 305 / 30 XII 1943) (în T.R., nr. 2/1943, p. 1-2).

N-a omis redactorul să evidenţieze şi faptul că latinitatea poporului român nu exclude ortodoxia credinţei, cum le plăcea unora să afirme. În definitiv, Apostolii au fost trimişi să propovăduiască Evanghelia la toate popoarele. Diferenţele interconfesionale sunt un rezultat al unor ingerinţe de natură umană. Românii s-au născut, nu au devenit ortodocşi.

Iscusitul condeier a definit, în chip magistral, semnificaţia termenilor de naţiune şi naţionalism, naţiunea, în viziunea sa, fiind concepută ca dar divin, iar naţionalismul ca o transpunere în viaţă a unui ideal sacru, ce trebuie cultivat permanent. N-a ezitat să critice ideologia „internaţionalismului proletar”, dar şi a şovinismului. A pus accent, în articolele pe care le-a publicat, pe necesitatea unui program al renaşterii naţionale şi al solidarităţii între toţi fiii neamului. Redăm titluri de articole şi din acest domeniu: „Scurtă interpretare teologică a naţiunii” (în T.R., nr. 15/1934, p. 2-3); „Creştinism şi naţiune” (în T.R., nr. 16/1934, p. 1-2); „Biserica şi naţionalismul” (în T.R., nr. 28/1936, p. 2); „Naţionalismul în cadrul spiritualităţii creştine” (în T.R., nr. 36/1936, p. 1); „Păreri greşite despre Ortodoxie şi naţionalism” (în T.R., nr. 44/1937, p. 1); „Naţionalismul sub aspect moral” (în T.R., nr. 47/1937, p. 1 şi nr. 48/1937, p. 2).

În 1939, autorul articolelor referitoare la Ortodoxie şi naţionalism le-a adunat pe toate într-un volum de 395 de pagini, publicat în Editura Arhidiecezană Sibiu, cu titlul „Ortodoxie şi românism”.

În spiritul ideilor aşternute în articole precum cele incluse în respectivul volum, redactorul a susţinut cu mult zel activitatea unui aşezământ, ce a luat fiinţă în martie 1933 şi care a fost „Frăţia Ortodoxă Română” (F.O.R). Primul preşedinte al Frăţiei a fost profesorul Sextil Puşcariu, de la Universitatea din Cluj, om dăruit şi el limbii române, ideii de naţionalitate şi credinţei moştenite din străbuni. Într-un articol întitulat „O propunere pentru FOR” (în T.R., nr. 38/1934, p. 2), redactorul stăruia pentru atragerea intelectualilor în apărarea identităţii şi demnităţii neamului.

A mai existat un aşezământ, înfiinţat în decembrie l938, din iniţiativa regelui Carol al II-lea, şi care se întitula „Frontul Renaşterii Naţionale”. Obiectivul propus de rege era desfiinţarea tuturor partidelor politice şi înfiinţarea unui singur partid, care să fie chiar acel for. Se ştie însă că, până în final, nu s-a ajuns la niciun rezultat, regele fiind bănuit şi chiar acuzat de intenţia de a acapara şi deţine singur puterea în stat.

Redactorul „Telegrafului Român” a făcut referire şi la acest F.O.R., dar nu a manifestat acelaşi interes ca faţă de „Frăţia Ortodoxă Română”.

Fermitatea cu care a prezentat şi a apărat realităţi fundamentale pentru români, precum Ortodoxia şi naţionalitatea, nu l-a împiedicat să abordeze, cu toată convingerea, şi necesitatea şi importanţa dialogului interortodox, cu prioritate, apoi a celui interconfesional şi, nu mai puţin, a colaborării, pe plan extern, cu alte popoare. Spre adeverirea celor afirmate, redăm şi aici câteva titluri: „Ştiri din Bisericile ortodoxe” (în T.R., nr. 3/1934, p. 3; nr. 9/1934, p. 3); „Condiţia principală a apropierii dintre Biserica Ortodoxă şi cea Catolică” (renunţarea la prozelitism) (în

(continuare în p. 9)

Pr. Prof. Dr. Dumitru ABRUDAN

Receptarea operei Pr. Dumitru Stăniloae (1903-1993) la nivel național și internațional. Contribuția mitropolitului Antonie Plămădeală

Introducere

Anul acesta se împlinesc 110 ani de la naștere și 20 de ani de la trecerea la Domnul a părintelui profesor Dumitru Stăniloae (1903-1993) [Date bio-bibliografice la Mircea Păcurariu, „Pr. Prof. acad. Dumitru Stăniloae. Câteva coordonate biografice", în Ioan I. Ică jr. (ed.), *„Persoană și comuniune". Prisos de cinstire Părintele Prof. Acad. Dumitru Stăniloae (1903-1993) la împlinirea vârstei de 90 de ani*, Arhiepiscopia Ortodoxă Sibiu, 1993, p. 1-19; Virginia Popa, *Părintele Dumitru Stăniloae. Biobibliografie*, ediția a II-a, Ed. Trinitas, București, 2013]. Este un eveniment care nu poate fi trecut cu vederea de Biserica Ortodoxă, în general, și de Biserica Ortodoxă Română, în special. Stăniloae a fost declarat „un teolog panortodox", respectiv „cel mai creativ și influent teolog ortodox contemporan" (Jürgen Moltmann) [Jürgen Moltmann, „Geleitwort", în Dumitru Stăniloae, *Orthodoxe Dogmatik,* vol. 1, trad. Hermann Pitters, Cologne/Gütersloh, 1985, p. 10], iar Olivier Clément afirma la rândul său: „cu adevărat părintele Stăniloae este astăzi cel mai mare teolog ortodox. Pe măsură ce va fi tradus în limbile occidentale, opera sa se va afirma ca una dintre creațiile majore ale gândirii creștine din a doua jumătate a secolului nostru (adică secolul XX, n.n.)" [Olivier Clément, „Le père Dumitru Stăniloae et le génie de l'orthodoxie roumaine", în Ioan I. Ică jr. (ed.), *„Persoană și comuniune"...*, p. 82-89].

Laudele la adresa operei părintelui Dumitru Stăniloae vin și din partea altor teologi ortodocși de seamă [Kallistos Ware, „Foreword", în Dumitru Stăniloae, *The Experience of God*, trad. I. Ioniță și R. Barringer, Holy Cross Press, Brookline, Mass., 1994, p. IX-XXVII; John Meyendorff, „Foreword", în Dumitru Stăniloae, *Theology and the Church*, trad. R. Barringer, St. Vladimir's Seminary Press, New York, 1980, p. 5-8], cea mai mare prețuire îndreptându-se mai ales către *opera* sa *magna*, *Teologia Dogmatică Ortodoxă* [A se vedea mai ales Andrew Louth, „Review Essay: The Orthodox Dogmatic Theology of Dumitru Stăniloae", în *Modern Theology* 13 (1997), nr. 2, p. 260]. Astfel, „însăși scrierea unei teologii dogmatice neopatristice îl califică pe Stăniloae ca fiind unic pe scena teologiei ortodoxe a secolului XX" [Silviu Rogobete, *O ontologie a iubirii. Subiect și Realitate Personală supremă în gândirea părintelui Dumitru Stăniloae*, Ed. Polirom, Iași, 2001, p. 11, nota 11].

În articolul de față ne vom opri asupra receptării biobibliografiei lui Stăniloae de către fostul Mitropolit al Ardealului, Antonie Plămădeală. Fără a fi impresionantă din punct de vedere cantitativ, reflecțiile acestuia din urmă la adresa fostului profesor de la Academia teologică din Sibiu [Dumitru Stăniloae a fost nevoit să părăsească Academia Andreiană din Sibiu în anul 1946. Noile autorități comuniste nu puteau fi de acord ca Stăniloae să fie în continuare rector al acestei instituții întrucât, în calitate de redactor-șef al publicației sibiene „Telegraful Român", acesta scrisese mai multe articole împotriva bolșevismului; de asemenea, avusese strânse legături cu Nichifor Crainic (1889-1972), apropiat de mișcarea legionară și conducător al revistei de orientare profund românească „Gândirea". Documente la Mihai Săsăujan, „Părintele Dumitru Stăniloae – Fragmente biografice sibiene", în IPS Laurențiu Streza, Jürgen Henkel, Gheorghe F. Anghelescu (eds.), *Dumitru Stăniloae (1903-1993). Teologie românească de dimensiune europeană*, Ed. Schiller Verlag, Sibiu, 2007, pp. 111-129] – loc unde, mai târziu, va păstori mitropolitul Antonie [Episcop al Buzăului, Antonie Plămădeală a fost ales mitropolit al românilor ortodocși din Transilvania, Crișana și Maramureș la 10 ianuarie 1982. Cu acest prilej, noul mitropolit a luat cuvântul, dovedind că îi este cunoscută zbuciumata istorie a vieții bisericești din Ardeal. După ce a evocat personalitățile de seamă ale unor ierarhi precum Ilie Iorest și Sava Brancovici, Vasile Moga și Andrei Șaguna, Miron Romanul și Ioan Mețianu, Nicolae Bălan și Nicolae Colan, a arătat că va considera ca pe o datorie a sa să se înscrie cu râvnă în rândul acestora, toți dobândind nume de glorie în lupta pentru apărarea credinței ortodoxe și a intereselor neamului. De asemenea, a arătat că, deși născut pe alte meleaguri, Ardealul îi stă la suflet, fiindcă aici a încheiat studiile teologice și fiindcă tot aici a intrat în monahism] – nu sunt lipsite de importanță.

Dumitru Stăniloae, Antonie Plămădeală și „Rugul Aprins"

Una dintre cele mai impresionante mișcări de rezistență spirituală a teologiei românești în fața opresiunii autorităților comuniste atee a fost reprezentată de „Rugul Aprins" [A se vedea Marius Oprea, *Adevărata călătorie a lui Zahei. V. Voiculescu și Taina Rugului Aprins*, Ed. Humanitas, București, 2008; George Enache, *Ortodoxie și putere politică în România contemporană*, Ed. Nemira, București, 2005, p. 381-400; Șerban Mironescu, „Rugul Aprins, un mod de a retrăi Ortodoxia", în *Vestitorul Ortodoxiei*, 3 (1-15 mai 1991), nr. 35-36, p. 3, 6; Mihai Rădulescu, *Rugul Aprins*, Ed. „Ramida", București, 1993. De neegalat în prezentarea resorturilor spirituale ale „Rugului Aprins" rămâne însă lucrarea lui Antonie Plămădeală, *Rugul Aprins*, Sibiu, 2002]. Această grupare era formată din preoți, monahi cărturari și intelectuali credincioși care, periodic, se întâlneau fie la mănăstirea Antim (București), fie în alte locații, pentru a discuta teme de spiritualitate ortodoxă. Alături de arhimandritul Benedict Ghiuș și Sofian Boghiu, fizicianul Alexandru Mironescu, profesorul Constantin Joja, poetul Vasile Voiculescu, poetul și ziaristul Sandu Tudor, scriitorul și ziaristul Ion Marin Sadoveanu, asistentul universitar Andrei Scrima, din grupare făcea parte și părintele Dumitru Stăniloae [Fiica Părintelui Stăniloae, Lidia Ionescu Stăniloae, în memoriile ei (*„Lumina faptei din lumina cuvântului". Împreună cu tatăl meu, Dumitru Stăniloae*, Ed. Humanitas, București, 2000), afirmă că tatăl ei nu ar fi făcut de fapt parte din mișcarea „Rugul Aprins", ceea ce duce la concluzia că arestarea ar fi fost nefondată. În fapt, apartenența formală la grupare nu era aspectul cel mai important pentru anchetatori: „... prin însăși prezența sa la conferințele din biblioteca Antimului, profesorul Stăniloae a atras numeroși studenți teologi (și nu numai) la întâlnirile grupului, ca traducător al *Filocaliei*, opera care l-a consacrat drept unul dintre cei mai mari teologi români ... Ceea ce îl condamna atunci, în 1958, fără puterea de a se apăra era propria operă". Cf. M. Oprea, *op. cit.*, p. 168-169].

Figura centrală era însă cea a călugărului Ivan Culighin. Acesta era duhovnicul mitropolitului Nicolae al Kievului, ambii fiind eliberați din orașul ucrainean Rostov pe Don de trupele românești, aflate în cursul ofensivelor spre Est. În toamna anului 1943, la invitația patriarhului Nicodim (cu care mitropolitul Nicolae fusese coleg de studii teologice la Kiev), mitropolitul Nicolae și călugărul Ivan însoțesc armata română în retragerea ei spre țară. Primesc adăpost la mănăstirea Cernica, iar după o vreme mitropolitul Nicolae moare. Rămâne însă Ivan Culighin, care adusese cu sine două manuscrise, *Pelerinul rus* și *Sbornicul*, precum și o icoană care o înfățișa pe Sfânta Fecioară Maria deasupra unui Rug aprins, ca purtătoare a Dumnezeului celui întrupat, Foc nemistuit și mântuitor.

Personaj harismatic, călugărul Ivan a avut ca traducător și ucenic pe Leontie, fost soldat basarabean ce se ascundea la rândul său din calea tăvălugului sovietic [Întâlnirea dintre cei doi este astfel descrisă de Andrei Scrima: „Într-o zi, într-unul din tramvaiele bucureștene ale epocii (cu platformă deschisă), urcă un tânăr în uniformă soldățească sovietică, purtând un aparat (de radio, n.n.) furat. Părintele Ioan, aflat deja acolo, îl privește și îl salută în rusește. Tânărul, pe numele său Leontie, pe loc abandonează obiectul transportat, pentru a-l urma pe acest părinte necunoscut." Andrei Scrima, *Timpul Rugului Aprins. Maestrul spiritual în tradiția răsăriteană*, Humanitas, București, 1996, p. 160]. Cu ajutorul tânărului Leontie, grupul din jurul călugărului Ivan, cunoscut acum sub numele de Ioan Străinul, crește la număr. Fratele Ioan le vorbește despre Rugăciunea inimii și Rugul aprins al Maicii Domnului, o mărturie importantă venind chiar din partea viitorului mitropolit Antonie (pe atunci tânărul Leonida) Plămădeală: „mi-aduc aminte că am intrat în chilia acestui părinte, chilie care există și astăzi, în casa de lângă cimitir. Am intrat în casă, acolo l-am cunoscut, acolo am primit binecuvântarea lui" [*Amintirile mitropolitului Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Crișanei și Maramureșului, Membru de onoare al Academiei Române. Convorbiri cu Carmen Dumitriu și Dragoș Șeuleanu*, Editura CUM, București, 1999, p. 116].

Pe călugărul rus Ivan Culighin autoritățile sovieto-comuniste îl căutau, socotindu-l trădător, ca de altfel pe toți „cetățenii sovietici" refugiați în România. Pentru a fi pus la adăpost, el a fost mutat, alături de soldatul basarabean ce-i servea ca translator, la mănăstirea Antim. În pofida vremurilor istorice vitrege, sfințenia fratelui Ioan Străinul devine, pentru cei apropiați, un izvor de înțelepciune și credință, împărtășit cu dărnicie. Aflat în strânse relații cultural-duhovnicești cu cei de la gruparea amintită, Plămădeală a vizitat din când în când pe părintele Ioan la Antim (spre exemplu, părintelui Stăniloae Leonida Plămădeală îi fusese student la facultatea de teologie din București): „joia și duminica, cu mijloacele de transport care erau la vremea aceea, mai pe jos, mai cu tramvaiul, părintele Culighin venea la ședințele Rugului Aprins și, în timp, n-aș zice că a devenit mentorul..., dar el era un fel de guru, care ne aducea experiența isihastă din mănăstirile rusești... Ioan era printre vorbitori. Era, de obicei, scurt – nu era un mare vorbitor. N-am știut niciodată ce pregătire are! Avea însă întotdeauna soluții duhovnicești de care noi ceilalți țineam foarte mult" [*Ibidem*, p.117]. Aici, la Antim, Leonida Plămădeală și alți studenți de la mai multe facultăți au fost inițiați în practica Rugăciunii inimii, sub binecuvântarea fratelui Ioan, a lui Sandu Tudor și a părintelui Gheorghe Roșca, un preot basarabean care se alăturase celor din grupul Rugul Aprins. La mijlocul anilor 1990, mitropolitul Antonie Plămădeală rememora acest lucru: „am să vă spun un lucru pe care nu l-am spus, cred, niciodată, fiindcă a fost un lucru de taină: am această inițiere și binecuvântare de rostire a Rugăciunii minții, care după ce se explica, și explica mai ales părintele Culighin după tradiția paisiană de la Optina, după aceea se citea o rugăciune, o binecuvântare care te introducea, era ca un fel de introducere... într-o treaptă ierarhică. Te făcea apt cu binecuvântare pentru Rugăciunea inimii, acel „Doamne Iisuse Hristoase..." [*Ibidem*, p. 118].

Desigur, această orientare către spiritualitatea ortodoxă, respectiv caracterul pronunțat teologic al dezbaterilor intelectuale din cadrul Rugului Aprins, nu puteau să fie văzute cu ochi buni de Securitate. Același Plămădeală, referindu-se la rolul de „motor" pe care l-a avut Sandu (Daniil) Tudor, subliniază că acesta din urmă „s-a gândit probabil să dea mișcării lui caracter de rezistență spirituală prin rugăciune" [*Ibidem*, p. 87]. Pentru mulți dintre participanți aderarea la Rugul Aprins va fi pedepsită cu ani buni de închisoare. Un val de arestări a început în anul 1958, printre aceștia numărându-se și părintele profesor Dumitru Stăniloae. Acesta a primit o condamnare de cinci ani, pe care a efectuat-o în cruntele închisori de la Jilava și Aiud. A fost eliberat în ianuarie 1963, când, la inițiativa patriarhului Justinian, i s-a oferit un modest post în administrația Arhiepiscopiei Bucureștilor. Este reîncadrat la catedra de la Institutul Teologic abia în toamna anului 1965, dar numai pentru cursurile de doctorat. A funcționat până în 1973, când a fost pensionat pentru „limită de vârstă"; după această dată, a rămas însă la institut ca „profesor consultant" pentru doctoranzi. A îndrumat teza de doctorat a mitropolitului Antonie al Ardealului (1972) [În ziua de 16 decembrie 1972 Plămădeală a obținut titlul de Doctor în Teologie la Institutul Teologic din București, cu teza „Biserica slujitoare în Sfânta Scriptură, Sfânta Tradiție și în Teologia contemporană". Comisia compusă din părintele Dumitru Stăniloae (în calitate de coordonator științific și referent principal al lucrării), Nicolae Chițescu (în calitate de referent secundar), Isidor Todoran și Ioan Zăgrean (de la Sibiu), Petru Rezuș și Constantin Pavel a fost prezidată de către episcopul Antim Angelescu al Buzăului. După susținerea lucrării PS Antonie a primit titlul de Doctor în Teologie însoțit de calificativul „excepțional". În referatul făcut tezei, părintele Stăniloae scria: „P.S. Episcop Antonie Plămădeală dă acum Bisericii noastre o amplă, sistematică și temeinică înfățișare și fundamentare a acestei dimensiuni esențiale a Bisericii puse puternic în relief în secolul nostru. După câte știm, ea este chiar prima fundamentare insistentă și oarecum

(continuare în p. 11)

Lect. Dr. Ciprian Iulian TOROCZKAI

PREȚUIRE ŞI RECUNOŞTINȚĂ

Am auzit de Părintele Dumitru Stăniloae încă de când eram elev la şcoala primară din Deva, când colegi de preoţie ai tatălui meu vorbeau cu multă admiraţie de tânărul profesor şi rector al Academiei Teologice „Andreiene" din Sibiu şi redactor al ziarului şagunian „Telegraful Român". Încă de atunci, din casa părintească, i-am văzut chipul pe tabloul de absolvire a acestei Academii, al tatălui meu, care l-a avut profesor încă din primul său an de activitate la catedră, 1929/1930. Iar în „biblioteca parohială", rânduită într-o cameră a casei părinteşti, vedeam mereu cărţi scrise de preotul profesor Dumitru Stăniloae: *Viaţa şi învăţătura Sfântului Grigorie Palama* (1938), *Iisus Hristos sau restaurarea omului* (1943), *Ortodoxie şi românism* (1939), *Poziţia dlui Lucian Blaga faţă de creştinism şi ortodoxie* (1942) sau *Dogmatica* lui Hristu Andrutsos, în traducerea sa (1930). În vara anului 1944, după terminarea primei clase de liceu, din cauza războiului care se ducea şi pe teritoriul ţării noastre, am avut o vacanţă prea îndelungată, de şapte luni (1 aprilie – 1 noiembrie). În acea vară am citit mereu „Telegraful Român", care ajungea cu mare regularitate la parohii, deşi ţara era în plin război; ziarul era încă redactat de Părintele Stăniloae şi apărea, într-o vreme, zilnic. Îmi aduc aminte de „reportajele" publicate atunci de Părintele Profesor Grigorie Marcu, privind mersul războiului, dar şi de medalioanele de preoţi-martiri ai Ardealului şi altele.

După 1952, când am devenit student la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, mă gândeam că voi auzi mai multe despre Părintele Dumitru Stăniloae, dar n-a fost aşa. Nu comentez faptele! La începutul lunii octombrie 1956, am dat examen de admitere la cursurile de „magisteriu" (doctorat) de la Institutul Teologic din Bucureşti. Atunci l-am văzut pentru prima oară pe Părintele Profesor la examenul scris de Limba greacă. Când am plecat la Bucureşti pentru examen, mi-am uitat ochelarii acasă, la ţară, încât cu greu puteam descifra textul grecesc scris pe tablă, pe care trebuia să-l traducem. Părintele Profesor a observat că nu vedeam, fapt pentru care mi-a adus foaia scrisă de dânsul cu textul grecesc care urma să fie tradus. La examenul oral de Dogmatică – în faţa unei comisii prezidate de patriarhul Justinian – Părintele Stăniloae mi-a cerut să tratez învăţătura despre Filioque. O ştiam bine de la Sibiu, atât de la prelegerile de Istorie bisericească universală, cât şi de la cele de Dogmatică, încât mi-a dat nota maximă.

L-am avut apoi profesor de Dogmatică în anul I, dar şi în anul II. Părintele Stăniloae preda într-o manieră total diferită de colegul său de la Sibiu, Părintele Isidor Todoran. Se prezenta la cursuri fără nici o foaie pe care să-şi fi notat ideile, se aşeza la catedră şi vorbea mereu, timp de o oră şi chiar mai mult, cu ochii parcă îndreptaţi spre un punct fix; din când în când ne întreba şi pe noi, doctoranzii (foarte puţini la număr pe atunci), ce părere avem în problema pe care o trata. La examen, ne cerea să gândim, să ne exprimăm propriul punct de vedere într-o anumită problemă de Dogmatică. Am dat examen cu Părintele Stăniloae doar pentru anul I, căci în anul II am fost amânaţi toţi pentru sesiunea „de toamnă", căci nu primisem „viza" Departamentului Cultelor în vederea publicării lucrărilor de seminar, iar până la „obţinerea" vizei Părintele Profesor a fost arestat.

În ziua de 5 septembrie 1958, am urcat în tramvaiul 15, care avea o staţie în faţa fostului „Spital brâncovenesc" (ulterior demolat), ca să ajung la Biblioteca Academiei. Odată cu mine a urcat în tramvai şi Profesorul Nicolae Chiţescu (pe atunci absolut toţi profesorii de teologie de la Bucureşti circulau numai cu tramvaiul!). Încet, încet, s-a apropiat de mine şi mi-a şoptit la ureche: „Azi-noapte Părintele Stăniloae a fost ridicat", adică arestat. Am rămas înmărmurit şi n-am mai scos nici o vorbă niciunul! În Institut nu s-a discutat prea mult de această arestare. Le era teamă tuturor. După câteva luni, în martie 1959, a fost arestat şi profesorul Teodor M. Popescu. Doi corifei ai teologiei româneşti! În aceeaşi perioadă, au urmat arestări masive de intelectuali, preoţi, ţărani, studenţi, chiar şi muncitori. Teroarea roşie pusese stăpânire peste întreaga ţară! La 1 aprilie 1959 au fost exmatriculate toate călugăriţele şi studentele din cele două Institute Teologice, iar în vara anului 1959 s-a publicat celebrul Decret 410, care, practic, a dezorganizat întreaga viaţă monahală de la noi.

L-am revăzut pe Părintele Stăniloae abia prin martie sau aprilie 1963, deci după eliberarea din detenţie, după ce patriarhul Justinian l-a numit într-un post modest la Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Patriarhiei (pe atunci în clădirea în care sunt azi birourile Arhiepiscopiei Bucureştilor). Eu coboram de la etajul clădirii, iar Părintele Stăniloae urca. Ne-am oprit amândoi pe la mijlocul scării, m-a întrebat unde lucrez şi s-a bucurat când i-am spus că eram asistent la Institutul din Sibiu.

De atunci l-am mai întâlnit fie la Patriarhie, fie la Institutul Teologic din Bucureşti, fie la Sibiu. Ţin minte că m-a felicitat pentru apariţia în bune condiţii grafice a manualului de Istoria Bisericii Române pentru Seminariile Teologice (1970). Câţiva ani mai târziu, cred că era prin 1978, am primit o scrisoare, pe adresa Institutului din Sibiu. Mi-am dat seama, după scrisul de pe plic, că era de la Părintele Stăniloae. Mă întreba dacă nu sunt dispus să particip la un simpozion la Sibenik, în Croaţia de azi, organizat de prietenul său, profesorul Friedrich Heyer de la Facultatea de Teologie Evanghelică a Universităţii din Heidelberg, care conducea un „Seminar de studii sud-est europene" în cadrul Facultăţii. I-am mulţumit, dar i-am atras atenţia că nu voi primi „viza" sau acordul organelor de Securitate din Sibiu, deoarece, prin căsătorie, am devenit „rudă prin alianţă" cu profesorul „legionar" Spiridon Cândea, dar mai ales pentru faptul că refuzasem „colaborarea" cu acele organe de represiune. Şi totuşi, Părintele Stăniloae l-a rugat pe profesorul Heyer să-mi trimită o invitaţie şi chiar mi-a fixat tema pe care urma să o prezint. Şi astfel, datorită Părintelui Stăniloae, am participat la lucrările acelui „Seminar de studii sud-est europene", care au avut loc la Sibenik (1978), Tesalonic (1980), Bucureşti (1982), Heidelberg (1989) şi Iaşi (1992).

În 1990 Părintele Stăniloae a fost ales membru corespondent al Academiei Române, iar după doi ani membru titular (deşi se vorbea de o eventuală alegere a sa încă din anii războiului), o răsplată binemeritată după peste cinci decenii de muncă ştiinţifică. Trebuie să mărturisesc aici că în această nouă postură Părintele Profesor Stăniloae a fost acela care m-a propus pentru a fi ales membru corespondent încă din anul 1992 sau 1993, spre marea dezamăgire a unor pretinşi „ucenici" ai săi bucureşteni, care nu puteau accepta ca în înaltul for cultural al ţării să fie ales un „istoric bisericesc", şi nu un „dogmatist". A fost nevoie de o „lămurire" a problemei din partea patriarhului Teoctist şi a mitropolitului Antonie al Ardealului, care m-au recomandat tot pe mine. Doresc să fac aici şi o precizare: nu m-am numărat printre „ucenicii" Părintelui Stăniloae şi nici printre „apropiaţii" săi, aşa cum pretind mulţi astăzi. L-am vizitat o singură dată acasă, în apartamentul său din strada Cernica, împreună cu arhimandritul Calinic Argatu, pe când era stareţ al Mănăstirii Cernica, actualul arhiepiscop al Argeşului. Am fost primiţi cu multă bucurie de Părintele Profesor şi de Maica Preoteasă Maria. Propunerea pentru alegerea mea în Academia Română cred că s-a datorat faptului că mi-a apreciat munca pe care am depus-o la catedră, dar mai cu seamă pentru lucrările pe care le-am publicat până atunci.

M-a bucurat şi faptul că a cerut în mod expres ca o lucrare de licenţă în teologie, a domnului profesor Gheorghe Anghelescu, să fie susţinută la catedra de Istoria Bisericii Române, iar eu să-i dau toate îndrumările necesare. Lucrarea a fost văzută şi de Părintele Profesor cu puţin timp înainte de moarte, ca apoi să fie tipărită în revista „Ortodoxia" (nr. 3-4, 1993 şi extras).

La rândul meu, după anul 1992, când am fost ales decan al Facultăţii de Teologie din Sibiu (deci am devenit „urmaş" al Părintelui Stăniloae la conducerea şcolii teologice sibiene), am socotit că am o datorie de onoare faţă de Părintele Profesor prin publicarea unui volum omagial, în anul 1993, când urma să împlinească 90 de ani. Drept aceea, am rugat pe tânărul lector de atunci, diac. Ioan Ică jr, să se ocupe cu strângerea unor materiale de la cei mai reputaţi teologi din ţară şi de peste hotare. Şi aşa a apărut un masiv volum intitulat *Persoană şi comuniune. Prinos de cinstire Părintelui Profesor Academician Dumitru Stăniloae*, cu peste cinci sute de pagini, ca un smerit omagiu adus fostului profesor şi rector al Academiei Teologice „Andreiene" şi fostului redactor al ziarului şagunian „Telegraful Român", devenit, între timp, cel mai reputat teolog român din secolul al XX-lea. Şi tot atunci, am cerut Consiliului profesoral şi Senatului Universităţii „Lucian Blaga" să i se acorde titlul de „doctor honoris causa" din partea Universităţii. Intenţionam ca decernarea titlului să o facem în cadrul unor festivităţi deosebite, la 16 noiembrie 1993, când Părintele împlinea 90 de ani de viaţă (s-a făcut acest lucru numai pentru cunoscutul istoric şi profesor american Keith Hitchins). Din nefericire, Dumnezeu a chemat la Sine pe vrednicul său slujitor cu câteva săptămâni mai devreme, la 5 octombrie 1993. Aşa se face că în loc să prezint o „laudatio" în aula Facultăţii „Andrei Şaguna", am rostit o scurtă cuvântare funebră în cimitirul Mănăstirii Cernica, unde a fost înhumat.

Acestea sunt câteva amintiri despre devotatul slujitor al lui Hristos şi profesorul care a dominat teologia românească timp de aproape şapte decenii! Am ţinut să prezint aceste lucruri ca un binemeritat omagiu de preţuire şi recunoştinţă pentru cel care a fost Părintele Dumitru Stăniloae. De douăzeci de ani îl pomenesc mereu la Sfânta Proscomidie, aşa cum fac şi cu alţi profesori ai mei care mi-au călăuzit paşii şi cărora le datorez ceea ce sunt astăzi! Îi voi pomeni mereu cu recunoştinţă!

Pr. Prof. Mircea PĂCURARIU

SIBIUL – locul amintirilor

După mulţi zeci de ani mă reîntâlnesc cu *Telegraful Român*. În viaţa familiei noastre el a jucat un rol deosebit, un fel de membru al ei, aş îndrăzni să spun. De când mă ştiam, auzeam mereu acest nume. Tata era plecat la *Telegraful Român*, sau venea de acolo, sau avea ceva de scris pentru *Telegraful Român*, sau, sau… Apoi tăcerea s-a lăsat peste acest capitol al vieţii noastre, *Telegraful Român* a uitat numele nostru, ca şi cum nici nu existaserăm. Tata devenise peste noapte un „duşman al poporului", care nu mai avea ce căuta printre bravii sibieni. Niciunul dintre noi nu mai aveam ce căuta printre bravii sibieni.

Marele scriitor german Heinrich Böll spunea odată: „pe lumea aceasta nu ne simţim acasă". Tânjim după un acasă, mărturiseşte el, pe care omenirea l-a pierdut odinioară, odată cu căderea în păcat. Purtăm în noi dorul după acea stare primordială şi înţelegem că am pierdut cel mai mare bun pe care Dumnezeu, în bunătatea Sa nemărginită, ni l-a hărăzit, şi anume viaţa în veşnicie, pe care uşurătatea păcatului a depărtat-o de la noi.

Completându-l pe scriitorul german, tânjim însă şi după un alt acasă, cel în care am crescut, am petrecut o parte din viaţă, încercând să descoperim sensurile lui. Acest „acasă" a fost pentru noi, pentru tata, Sibiul. Un acasă care nu se mai putea întoarce, dar care îşi întipărise amprenta pe tot ce-a mai fost. Pe realitatea cuprinzătoare şi pe cea imediată, concretă. Ea îţi dăruieşte posibilitatea de a-ţi manifesta consecvenţa, îţi deschide poarta trăirii imediate, dar şi a aspiraţiei către eternitate. Viaţa este un fapt de convingere nelimitată, de credinţă profundă, care te situează într-o realitate pe care altfel n-ai cum s-o atingi. Părintele Stăniloae a trăit în mijlocul realităţii directe, înţelegând că nu se poate trece peste această realitate, peste atitudinea noastră faţă de această realitate. Punând în faţa contemporanilor perspectiva acesteia, el a trăit în timpul său, printre contemporanii săi, preocupat de problemele timpului său, de atitudinea oamenilor faţă de aceste probleme. A înţeles că felul în care percepem şi trăim aceste probleme, comportarea unitară, este o îndatorire elementară, la care obligă faptul că ne recunoaştem creştini. A fi creştin obligă! Creştinismul obligă! Şi ne deschide perspectivele unei vieţi în veşnicie, care se poate dobândi doar în felul acesta. Este un curaj al curajului de a păstra o anume atitudine de viaţă, fără să te laşi bătut de vânturile încercărilor care te copleşesc. Aşa cum a predicat-o tatăl meu cu consecvenţă, chiar dacă nenorocirile nu l-au cruţat.

De curând, un cunoscut fizician austriac, Reinhold Perlmann, spunea într-un interviu: „Dumnezeu este, pur şi simplu. El ne-a lăsat binele şi răul. Cu toate necazurile pe care le-am trăit, drumul vieţii mele a fost bun. Căci ceea ce pentru moment arată rău, poate fi bun până la urmă". Cred că aceste cuvinte ni se potrivesc tuturor. Ni s-au potrivit şi nouă. În anii Sibiului au fost necazuri cu duiumul, dar şi atâtea lucruri bune: oameni remarcabili cu care părinţii mei au legat o strânsă prietenie, o atmosferă culturală de neuitat, o mentalitate în care cinstea şi onestitatea erau coordonate fundamentale. Era, bunăoară, părintele protopop Cioran, despre care tata spunea că este cel mai cinstit om de pe faţa pământului. Mi-i amintesc în altar, în noaptea Paştilor: stăteau amândoi de-a dreapta şi de-a stânga mitropolitului Nicolae Bălan, înalţi, plini de prestanţă, cu o expresie de nespusă blândeţe pe chip, în odăjdii aurite. Niciodată nu am mai asistat la slujbe religioase atât de pătrunse de fiorul real al rugăciunii, pe care Dumnezeu o asculta de bună seamă, căci niciodată nu se îndreptau spre El cuvinte mai pline de smerenie şi credinţă. Era adevărat, îţi dădeai seama, în noaptea Paştilor se deschidea cerul şi slava lui cobora printre noi. Acolo, pe treptele catedralei, cerul şi pământul se uneau pentru că Mântuitorul învia pentru mântuirea noastră, iarăşi şi iarăşi, aureolându-ne cu lumina unică a Învierii. Era părintele Trandafir Scorobeţ, devenit vicar, dar rămas la fel de modest şi de blând cu subalternii lui, ca un adevărat părinte. Nu cunoştea aroganţa şi morga cu care mulţi îi tratează pe cei mai mici decât ei, pentru că e singurul mod de a-şi dovedi superioritatea. Nu! Părintele Trandafir nu avea asemenea griji neesenţiale, criteriile sale fiind altele. Aveam trei ani şi stăteam împreună la taclale. Tata ne auzea din casă, de la fereastra deschisă a biroului şi cobora repede în curte ca să prevină obrăzniciile mele. Părintele vicar şedea împreună cu mine pe gărduţul grădinei şi povesteam împreună câte în lună şi în soare. Era părintele consilier Grovu, totdeauna cu un zâmbet bun şi cinstit pe buze, pe care preoţii îl priveau ca pe unul dintre ei. Şi era, mai presus de toţi, mitropolitul Ardealului, Nicolae Bălan, cel care a impregnat cu marea lui personalitate teologia, viaţa ardeleană. De două, trei ori pe săptămână venea Bucur, valetul, să-l cheme pe tata: „Hai părinte rector să mâncăm mămăliguţă cu brânză că scade colesterolul". Stăteau până târziu de vorbă. În primele zile când tata a devenit rector

şi ne-am mutat la Teologie, a dat peste mine în curte. Am fost singurul interlocutor, pentru că studenţii se făceau nevăzuţi când apărea el. „Tu eşti Lidia, mi se pare". „Da!" am încuviinţat, eu eram. „Îţi place aici în noua voastră locuinţă?" „Da, mie îmi place, dar mamii nu-i place deloc. Îi plăcea mai bine dincolo unde am stat", am răspuns. Seara, când tata s-a dus la el, i-a spus:„Părinte rector, am auzit că doamnei nu-i place deloc aici." Tata a făcut ochii mari. „Mi-a spus Lidia", a continuat mitropolitul.

Erau apoi marii profesori de la Universitatea din Cluj, după ce, la cedarea Ardealului, aceasta se mutase la Sibiu. Îmi amintesc acea zi teribilă, când ungurii au invadat Ardealul. Se strânseseră mii de oameni în faţa catedralei. Mitropolitul le vorbise de pe treptele ei – era un mare orator – şi apoi au îngenuncheat cu toţii. Toate străzile Sibiului, până hăt departe, erau pline de oameni îngenunchiaţi, cu lacrimi în ochi, care se rugau. Se rupsese o parte din trupul Ardealului şi suferinţa era imensă.

Sibiul s-a obişnuit repede cu clujenii şi în curând nu s-a mai spus „tramvaiul care merge la Şcoala Militară", „ci tramvaiul care merge la clinici".

Erau marii profesori: Iuliu Haţeganu, care o trata pe sora mea, foarte grav bolnavă. Venea săptămânal, se aşeza pe marginea patului şi-i povestea fel de fel de istorioare. Mioara abia aştepta: „Azi vine nenea Haţeganu", spunea încântată. Apoi, într-o zi i-am văzut pe tata şi pe el, ieşind din biroul tatii. Amândoi aveau lacrimi în ochi. „Tăticule, de ce plângea nenea Haţeganu?" l-am întrebat. Mi-a răspuns că mi s-a părut. Mai târziu am aflat că doctorul tocmai îi spusese că fetiţa mai are şase luni de trăit. La câteva zile după ce se împliniseră cele şase luni, Mioara a murit. La înmormântare, Haţeganu plângea. Am fost, de asemenea, întrebată într-un interviu dacă tata a plâns vreodată. Da, atunci l-am văzut pe tata plângând.

Era, apoi, celebrul profesor de anatomie, Victor Papilian. Ne povestea că în tinereţe fusese ateu şi că-şi chema studenţii la disecţii duminica dimineaţa, întrebându-i: „Unde e sufletul aici în cadavrele astea?" Mai târziu s-a convertit şi a devenit un creştin adevărat. Era şi un excelent dramaturg şi am asistat împreună cu tata când i s-a jucat o piesă la teatru „Cerurile spun". Tata a fost foarte fericit de succesul prietenului lui. Zile întregi a vorbit despre piesa atât de profundă şi remarcabilă, una dintre cele mai bune pe care le-a dat dramaturgia românească. Da, bucuria pentru reuşita altora a fost una dintre trăsăturile lui de caracter. N-am mai văzut la nimeni o asemenea lipsă de egoism. Se deosebea de mulţi, care cheltuiesc comori de imaginaţie, ca să declare că ceea ce fac alţii nu-i mare lucru. Dimpotrivă, în afară de propria persoană nimeni nu face două parale.

Era, apoi, ilustrul specialist în medicina infantilă, Gheorghe Popovici Boşcu. În fiecare dimineaţă, în drum spre spitalul public, unde erau internaţi gratuit copiii mai săraci, ocolea pe la catedrală şi intra să se închine. Rămânea până seara târziu la căpătâiul micilor pacienţi şi buzunarele lui erau pline de dulciuri şi jucării. Înduioşaţi, colaboratorii îi spuneau „Domnule profesor, e târziu, duceţi-vă acasă". „Da, da, imediat" şi rămânea până noaptea târziu.

Şi mai erau mulţi alţii, profesorul Dr. Goia, filozoful D. D. Roşca, istoricul Ştefan Meteş, arheologul Daicovici. Împreună scoteau revista *Luceafărul* la care tata era redactor-şef adjunct.

A venit războiul. Şcolile deveniseră spitale. O vedeam pe mama, ca şi pe alte doamne, în halat alb, mergând să îngrijească răniţii prin spitale. Tata scotea zilnic *Telegraful Român*. În fiecare zi, Domnul Chirilă, de la tipografie, îmi punea în mână un număr de exemplare şi treceam la spitalul care se organizase la Teologie, în clădirea dormitoarelor, ducând răniţilor ziarul. Unii spuneau că au copii ca mine şi plângeau.

Apoi au venit ruşii. Peste Sibiul copilăriei mele senine s-au îngrămădit nori negri care nu s-au mai risipit mulţi ani. Starea noastră naturală a devenit groaza. Oameni erau asasinaţi pe stradă. Au început arestările. Se părea că totul este fără sfârşit. Dar ceea ce e mai cumplit decât orice, este schimbarea de mentalitate. Mulţi au încetat să mai fie oameni cu adevărat, aşa cum erau odinioară. Răutatea, ura, invidia, minciuna şi aviditatea fără de margini au devenit coordonatele existenţei noastre. Se vor mai schimba vreodată? Cât a mai rămas din cinstea, bunătatea, altruismul, onestitatea de odinioară? Din modul nostru de a percepe şi a ne purta viaţa? N-ar trebui să ne punem şi aceste întrebări? Incontestabil, pe ici pe colo, apare o întoarcere la virtuţile de odinioară, dar oare nu trece prea mult timp?

Se va spune că idealizăm vremurile trecute. Da! Amintirea trecutului cuprinde totdeauna în sine şi o doză de nostalgie. Dar să nu uităm că luciditatea este una dintre condiţiile existenţei noastre şi să o primim printre atributele fiinţei omeneşti. Ea ne ajută să alegem alternativa prin care ne pregătim pentru un dincolo, infinit în strălucirea lui nepieritoare, pe care ni-l dăruieşte Creatorul, primindu-ne într-o comuniune nepieritoare.

Scriitorul englez Jules Barnes şi-a intitulat o carte „Nimic de care să ne temem". El a înţeles un adevăr fundamental, şi anume că nu există nimic de care să ne temem, deoarece mormântul a rămas şi va rămâne gol: Pentru că Cel viu nu trebuie căutat printre cei morţi. Pentru că cei vii nu trebuie căutaţi printre cei morţi. Şi pentru că amintirile trebuie să se actualizeze în prezent. Este secretul supravieţuirii noastre! Să nu-l trecem cu vederea!

Lidia STĂNILOAE

Părintele profesor Dumitru Stăniloae (1903-1993) – „Patriarhul Teologiei române”

Cel ce avea să fie numit „Patriarhul Teologiei române”, Părintele Profesor Dumitru Stăniloae, s-a născut în 16 noiembrie 1903, în satul Vlădeni, judeţul Braşov. A urmat studiile secundare la Liceul „Andrei Şaguna” din Braşov (1914-1922), iar cele superioare la Facultatea de Litere din Bucureşti (un an) şi la Facultatea de Teologie din Cernăuţi (1923-1927), unde a obţinut şi doctoratul în 1928. A fost trimis de Nicolae Bălan, mitropolitul Ardealului de vrednică pomenire, la studii de specializare pentru Dogmatică şi Istorie bisericească, la Facultăţile de Teologie din Atena (1927-1928), München şi Berlin (1928-1929), urmate de călătorii de studii şi documentare la Paris şi Belgrad. Reîntors de la studii, a fost numit profesor suplinitor (1929), provizoriu (1932) şi apoi titular definitiv (1935) de Teologie Dogmatică la Academia Teologică „Andreiană” din Sibiu, unde a funcţionat până în anul 1946 (a mai predat: Apologetica, 1929-1932 şi 1936-1937, Pastorală, 1932-1936, şi Limba greacă, 1929-1934). După alegerea rectorului Nicolae Colan ca episcop al Clujului, a fost numit rector al Academiei (1936-1946). A fost hirotonit diacon în anul 1931, preot în anul 1932, iar în anul 1940 a fost hirotesit protopop stavrofor; a fost membru în Adunarea eparhială a Arhiepiscopiei Sibiului şi consilier arhiepiscopesc, redactor al publicaţiei „Telegraful Român” (ian. 1934 – mai 1945). A fost transferat forţat, din dispoziţia regimului comunist ilegal instalat în România, la Facultatea de Teologie din Bucureşti, la Catedra de Ascetică şi Mistică (ianuarie 1947 – 1948). În anul 1948, când Facultatea a devenit Institut Teologic de Grad Universitar, a fost încadrat ca profesor titular de Teologie Dogmatică şi Simbolică.

Între anii 1958-1963 a suferit, asemenea altor peste două sute de mii de români, condiţiile infernale de detenţie din închisorile comuniste. Întrebat despre această perioadă, îi spunea confidenţial teologului şi filosofului francez Olivier Clément: „*O experienţă ca atâtea altele, puţin mai dificilă pentru familia mea*” şi adăugă apoi că aceasta a fost singura perioadă din viaţa sa în care a putut practica, „ţine”, într-un mod aproape permanent, invocarea Numelui lui Iisus [Prefaţă la: Părintele Dumitru Stăniloae, *Rugăciunea lui Iisus şi experienţa Duhului Sfânt*, cuvânt înainte de Arhimandrit Gheorghios Grigoriatul, Ed. Deisis, Sibiu, 1995, p. 15]. A fost reîncadrat la catedră şi a mai predat la Bucureşti între anii 1965-1973, iar după pensionare a activat ca profesor consultant pentru cursurile de doctorat. Timp de peste şase decenii a desfăşurat o deosebită activitate didactică şi de cercetare, îndeosebi în domeniul Dogmaticii, fiind considerat unul dintre cei mai de seamă teologi şi gânditori creştini din lume. A publicat lucrări în volum, studii în reviste, traduceri, articole, recenzii. A făcut parte din delegaţiile Bisericii Ortodoxe Române care au vizitat alte Biserici: Germania Federală (1970), Grecia (1971), Egipt (1971), Vatican (1971); a fost delegatul nostru la al doilea Congres al Profesorilor de Teologie Ortodoxă de la Atena (1976); a participat la numeroase consultaţii şi conferinţe teologice organizate de diferite comisii ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor în mai multe ţări; a ţinut conferinţe, ca invitat, la Facultăţile de Teologie din Atena, Tesalonic, Paris, Strasbourg, Bonn, Heidelberg, Tübingen, Freiburg, Geneva, Oxford, Institutul ecumenic de la Bossey, în Statele Unite ale Americii ş. a. . A făcut parte din Comisia ortodoxă română pentru dialogul teologic cu Biserica evanghelică din Germania Federală, participând la diferite întruniri, în ambele ţări. Bogata sa activitate teologică, pusă în slujba Bisericii şi a unităţii creştine, a fost apreciată şi prin mai multe titluri şi distincţii: „doctor honoris causa” al Facultăţii de Teologie din Tesalonic (1976), al Institutului Teologic „Saint Serge” din Paris (1981), al Facultăţii de Teologie din Belgrad (1982) şi al Universităţii din Bucureşti (1992); premiul „Dr. Leopold Lucas” al Facultăţii de Teologie Evanghelică din Tübingen, „Crucea Sfântul Augustin de Canterbury” din partea primatului Angliei (1981) ş.a.; membru corespondent al Academiei Române (1990), apoi membru titular (1992).

Numele Părintelui Dumitru Stăniloae este înscris nu numai în dipticele Bisericii şi Teologiei Ortodoxe Române, ci, am putea spune, şi în dipticele Bisericii universale. În anul 1995, Consiliul Ecumenic al Bisericilor publica volumul intitulat: *Ecumenical Pilgrims. Profiles of Pioneers in Christian Reconciliation* [Editat de Ion Bria şi Dagmar Heller, WCC Publications, Geneva, 1995, v. p. 226-230], şi, după cum sublinia vrednicul de pomenire Părintele Profesor Ion Bria, editorii volumului n-au ezitat nicio clipă să introducă numele său în rândul „Pionierilor în reconcilierea creştină” din secolul al XX-lea. Participarea şi contribuţia Părintelui Stăniloae la mişcarea ecumenică, la dialogul teologic bilateral, n-a avut totdeauna un caracter instituţional, de reprezentare. A fost discret în manifestările sale ecumenice, dar a fost mereu în contact cu mari teologi ai timpului său. „Ecumenismul este rău înţeles”, spunea teologul român, de aceea în *Dogmatica* sa divergenţele confesionale sunt vizate şi numite fără ocol, cu acurateţe şi fermitate, dar situate totuşi în cercul mare al unei „sobornicităţi deschise”, al Tradiţiei patristice inclusive, ce aparţine tuturor. Consiliul Ecumenic al Bisericilor i-a solicitat contribuţia la diverse conferinţe, cu înţelegerea că teologia sa ecumenică modifică portretul Ortodoxiei care circula în Occident în prima jumătate a secolului trecut. Ecumenismul „era rău înţeles”, considera părintele Stăniloae, şi din cauză că se comunică deficient Ortodoxia, adică nu s-a atins un nivel teologic adecvat şi relevant pentru comunitatea ecumenică în majoritatea ei protestantă.

Părintele Profesor Ion Bria a reliefat contribuţia Părintelui Stăniloae la importante întruniri ecumenice. După Conferinţa Mondială a Comisiei Credinţă şi Constituţie de la Montreal din anul 1963, teologii acestei Comisii organizau la Bucureşti, în martie 1965, un seminar cu teologi ortodocşi, luterani şi reformaţi din România. Tema seminarului, atât de familiară Părintelui Stăniloae [Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, „Documentele doctrinare de la Montreal”, *Ortodoxia*, 4 (1964), p. 577-597]: „Hristos cosmic – întregul cosmos merge după Hristos”, a fost dezbătută de: Lukas Visher, Andre Benoit, Reinhard Slencza, Kurt Stadler, Hermann Binder (Sibiu), Istvan Iuhaz (Cluj), Prof. Teleki (Cluj). Apoi, l-au interesat evoluţiile din timpul Conciliului II Vatican. Graţie Părintelui Stăniloae, teologia română a beneficiat de cele mai competente prezentări şi analize ale documentelor conciliare şi postconciliare. Părintele Stăniloae a avut un rol decisiv în colocviile organizate în martie şi mai 1970, la Bucureşti, despre consensul hristologic dintre Bisericile Ortodoxe şi cele Orientale, reprezentate la discuţii de Profesorii Paul Verghese (India) şi Karekin Sarkissian (Antelias, Liban). El a propus ca hristologia convergentă existentă să fie exprimată într-o definiţie mai largă [*Ortodoxia*, 2 (1970), p. 205-225].

Pentru a pregăti Adunarea Generală de la Nairobi (1975), Consiliul Ecumenic a convocat o consultaţie ortodoxă la Mănăstirea Cernica în iunie 1974 [v. *International Review of Mission*, 253, 1975, p. 66-94], la care a invitat în calitate de vorbitor principal pe Părintele Stăniloae. Conferinţa sa, intitulată „Centralitatea lui Hristos în teologia, spiritualitatea şi misiunea Bisericii Ortodoxe”, a fost difuzată ca document al Adunării Generale. La Cernica, au fost reuniţi mari teologi ortodocşi ai timpului: Nikos Nissiotis, Mitropolitul Emilianos Timiadis, John Meyendorff, Boris Bobrinskoy, Mitropolitul George Khodre, Cyril Argenti, Ioannis Zizioulas, Aram Khesishian, Fr. M.V. George (India). La al doilea Congres al Facultăţilor de Teologie de la Atena, mai 1976, Părintele Stăniloae a vorbit despre „Dinamica creaţiei în Biserică” [*Ortodoxia*, 3-4 (1977), p. 281-291]. Cu acest prilej a avut convorbiri cu teologi din toate Bisericile: N. Nissiotis, J. Meyendorff, S. Agouridis, B. Krivocheine, Al. Schmemann, J. Karmiris, P. Trembelas, K. Ware, Th. Hopko, Bruce Rigdon, K. Raiser, W. de Vries, R. Slenczka, W. Kupers, Fr. Brouwen, Paulos Gregorios, El. Fortino, G. Galitis, Ev. Theodoru, Ignatios Hazim. Invitat să contribuie la un volum intitulat: *Martyria-Mission,* editat de CEB, în 1981, Părintele Stăniloae a scris un eseu unic prin temă şi stil: „Witness Through

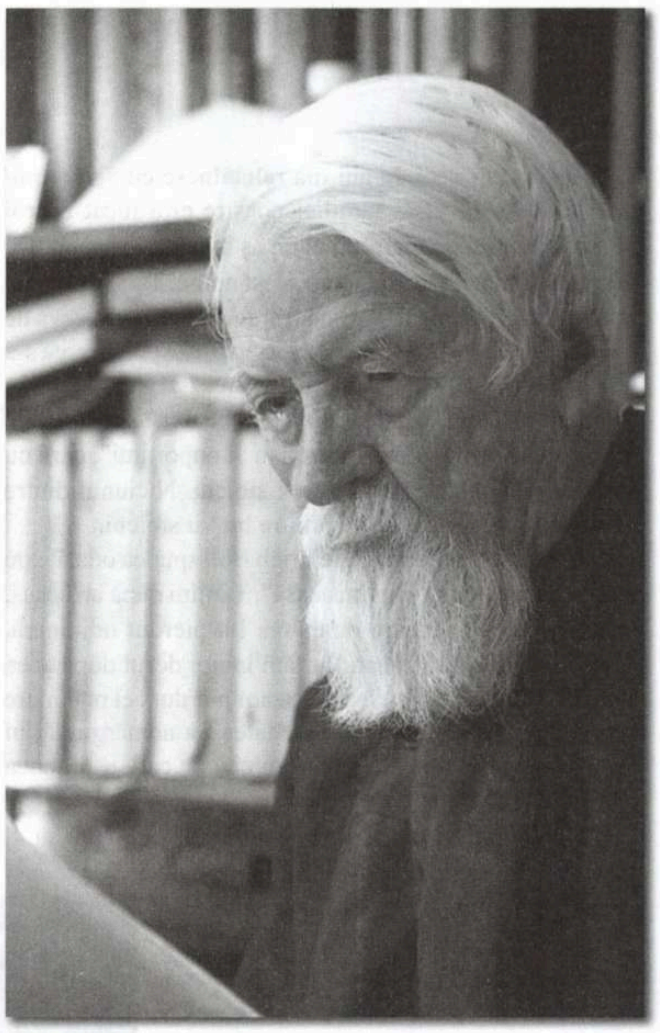

Holiness of Life”; orice creştin exercită un apostolat prin sfinţenia vieţii sale.

Adunările Generale ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor, începând cu cea de la New-Delhi (1961), au fost precedate de o consultaţie ortodoxă asupra temei centrale a Adunării. Înainte de Vancouver, în 1972, Philip Potter, secretarul general al CEB, a ţinut să convoace un colocviu pregătitor într-un cadru de rugăciune şi meditaţie, cum este Comunitatea de surori de la Grandchamp de lângă Neuchatel, Elveţia. Fără nicio ezitare, Philip Potter l-a invitat pe Părintele Stăniloae la Geneva şi la Grandchamp ca să ofere o introducere spirituală la tema Adunării: *Iisus Hristos – Viaţa lumii*. Meditaţiile sale despre Iisus Hristos, „centrul ontologic” (un Hristos distant nu eliberează şi nu uneşte), şi despre Biserică, centrul liturgic al creaţiei, au adus ceva inedit, excepţional. Punctul său de vedere a fost imediat reţinut de organizatori: teologia ecumenică trebuie să ţină cont nu numai de contextul în care este proclamat mesajul biblic la un moment dat (de unde tentaţia de a-l limita la „opţiunea preferenţială pentru săraci”, ca în cazul teologiei eliberării din America Latină), ci şi de un conţinut total şi de spiritualitatea globală a Evangheliei, care este aceea a învierii şi a sărbătorii, a biruinţei vieţii asupra morţii. Aceasta este spiritualitatea Bisericii universale generată de o hristologie conciliară. Un Hristos „distant” nu dă viaţă. Această intervenţie a fost esenţială pentru viitoarea Adunare. De fapt, ea a determinat şi titlul raportului oficial scris de John Poulton: *The Feast of Life* [John Poulton (ed.), *The Feast of Life*, Geneva, WCC Publications, 1982]. La colocviu au participat: Philip Potter, Mitropolitul George Khodre, Mitropolitul Paulos Gregorios, Rubem Alves, Bill Lazareth, Paul Minear, Constance Parvey, Dorothee Solle, K. Stendhal.

Stima teologică reciprocă dintre Părintele Stăniloae şi teologul german Jurgen Moltmann este bine cunoscută. După întâlnirea lor la Bucureşti din 1979, afinităţile lor teologice şi spirituale au crescut. Teologul german recunoaşte că jumătate din teologia sa despre „compasiunea lui Dumnezeu” este inspirată de Părintele Stăniloae. La rândul său, teologul român recunoaşte că „teologia iubirii” pe care a dezvoltat-o nu este străină de „teologia speranţei” a lui Moltmann. J. Moltmann a fost impresionat de contribuţia Părintelui Stăniloae la conversaţiile de la Klinghental despre *Filioque*. Doctrina ortodoxă despre Dumnezeu-Sfânta Treime face superfluă această clauză [v. J. Moltmann, *Experiences in Theology*, London: SCM Press, 2000, p. 306-308. La conferinţa cu tema: „Dumnezeu Tatăl şi viaţa Sfintei Treimi”,

(continuare în p. 10)

Pr. conf. Nicolae MOŞOIU

Acad. Pr. Prof. Dr. DUMITRU STĂNILOAE – redactor la „Telegraful Român”

O responsabilitate pilduitor onorată

(urmare din p. 4)

T.R., nr. 13/1936, p. 1; nr. 15/1936, p. 1); „Ortodoxie şi protestantism” (în T.R., nr. 42/1942, p. 2); „Statele unite ale Europei” (în T.R., nr. 47/1939, p. 1).

O altă problemă abordată de către redactorul „Telegrafului Român” a fost cea a raportului Bisericii cu factorul politic. Între titlurile articolelor semnate de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae se află şi unele ca acestea: „Biserica şi politica” (susţine neutralitatea) (în T.R., nr. 8/1937, p. 1); „De ce trebuie să fie Biserica autonomă?” (T.R., nr. 12/1938, p. 1); „Politică şi religie” (în T.R., nr. 41/1939, p. 1); „Partidele politice şi Biserica” (în T.R., nr. 80/1944, p. 1).

Dacă politic, Biserica trebuie să fie neutră, implicarea ei pe plan social constituie o în datorire sfântă. Aceasta este ideea promovată de redactorul publicaţiei şaguniene, prin articole ca acestea: „Organizarea caritătii publice” (în T.R., nr. 37/1934, p. 1-2); „Funcţia culturală a preoţimii astăzi” (în T.R., nr. 25/1938, p. 1); „Biserica şi serviciul social” (în T.R., nr. 34/1939, p. 3); „Jertfa, esenţa preoţiei” (T.R., nr. 4/1942, p. 1); „Biserica şi protecţia copilului” (în T.R., nr. 9/1943, p. 1).

Dascăl de vocaţie, redactorul „Telegrafului Român” a adus mereu în atenţie problema învăţământului teologic şi, deopotrivă, a sprijinirii celui laic, dat fiind faptul că şcoala românească a apărut în tinda Bisericii. Cu titluri de articole, referitoare la această temă a instituţiilor de învăţământ teologic, dar şi de pregătire a tinerei generaţii, am putea acoperi pagini întregi, dar, din păcate, spaţiul restrâns nu ne permite lucrul acesta. Spre exemplificare amintim doar următoarele titluri: „Problema învăţământului teologic” (în T.R., nr. 10/1935, p. 2); „Profesorii Academiilor teologice în conferinţă la Sibiu” (Probleme abordate: Învăţământul teologic ca învăţământ educativ; Disciplinele teologice din planul de învăţământ; Manuale, cursuri, biblioteci) (în T.R., nr. 17/1935, p. 1); „Pentru o mai bună educaţie în şcolile teologice” (în T.R., nr. 38/1936, p. 1); „Încreştinarea învăţământului” (în T.R., nr. 21/1938, p. 1); „Reorganizarea învăţământului teologic” (recunoaşterea dreptului Academiilor teologice de a acorda titlul de licenţiat); „Educaţia religios-morală, în primul rând” (în T.R., nr. 29/1939, p. 1); „Edificiile şcolilor confesionale” (în T.R., nr. 48/1941, p. 1); „Hristos în Universitate” (în T.R., nr. 8/1942, p. 1).

La fiecare început de an universitar, redactorul, care era şi rector, a ţinut cuvântări adecvate momentului, care, toate, au fost publicate în foaia pe care o redacta.

O mulţime de alte probleme, importante pentru neam şi ţară, au fost dezbătute în paginile acestui periodic, de la Sibiu. Din nou, nu putem decât să selectăm doar câteva dintre acestea. Menţionăm titluri ca acestea: „Proprietatea – funcţie socială”, „Afacerea Fundaţiunii Gojdu”, „Concordatul cu Vaticanul”, „Problema avortului”, „Incinerarea”.

Omagierea unor ilustre personalităţi şi-a găsit de asemenea locul în paginile periodicului pe care îl redacta pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, semnatarul acestor articole fiind chiar redactorul. Menţionăm nume ca acestea: Mitropolitul Andrei Şaguna, Emanuil Gojdu, Vasile Goldiş, I. G. Savin, Zaharia Boiu, Nicolae Cristea, Nichifor Crainic, I. Lupaş, I. Petrovici, Nae Ionescu, Octavian Goga, Miron Cristea, Nicodim Munteanu, Eugen Speranţia, Nicolae Colan, Iuliu Scriban.

În unsprezece numere din „Telegraful Român” pe 1942, profesorul dr. Dumitru Stăniloae a luat atitudine faţă de abaterile lui Lucian Blaga de la adevărul Ortodoxiei. Titlul celor unsprezece articole suna astfel: „Poziţia d-lui Lucian Blaga faţă de creştinism şi ortodoxie”. În 1940 mai publicase încă trei articole, cu titlul: „Cosmologia lui Lucian Balga”.

În ultima parte a activităţii ca redactor, a prof. dr. Dumitru Stăniloae, a izbucnit cea de a doua conflagraţie mondială. Timp de şapte ani (1939-1945) a urmărit şi consemnat cursul evenimentelor, cu consecinţe dramatice, ce au afectat viaţa românilor. Spre ilustrare, menţionăm doar câteva titluri din cele publicate de redactor: „Ameninţarea războiului” (în T.R., nr. 36/1939, p. 1); „Războiul a început” (în T.R., nr. 37/1939, p. 1); „Timpuri de încercare” (în T.R., nr. 42/1939, p. 1); „Ardealul frânt în două” (în T.R., nr. 37-38/1940, p. 3); „Mistica Patriei (Răspunderea pentru apărarea graniţelor ţării. A început lupta împotriva bolşevismului)” (în T.R., nr. 27/1941, 2); „Cei ce s-au jertfit” (răniţi şi morţi pe câmpul de luptă) (în T.R., nr. 33/1941, p. 1); „Creştinism şi comunism” (în T.R., nr. 34/1941, p. 1); „Duhul de jertfă al neamului” (în T.R., nr. 38/1941, p. 1); „Omenirea de mâine” (o îngrijorătoare perspectivă comunistă) (în T.R., nr. 39/1941, p. 1); „Cu încredere în ajutorul lui Dumnezeu” (în T.R., nr. 2/1942, p. 1); „Creştinismul şi pacea viitoare” (în T.R., nr. 19/1944, p. 1); „Toţi în jurul neamului” (în T.R., nr. 37/1944, p. 1); „Să rămânem identici cu noi înşine” (în T.R., nr. 1/1945, p. 1); „Restaurarea românismului în destinul său istoric” (în T.R., nr. 39/1940, p. 1). Titluri ca acestea evidenţiază starea de suflet ce caracteriza întregul neam.

Redactorul atât de dăruit misiunii ce i s-a încredinţat şi care a împlinit şi un vis al ctitorului publicaţiei de la Sibiu, şi-a încheiat misiunea în mai 1945. La scurtă vreme, după aceea, a fost chemat la Bucureşti, unde a îndeplinit, tot atât de pilduitor ca la Sibiu, funcţia de profesor la catedra de Ascetică şi Mistică, iar mai apoi la cea de Teologie Dogmatică şi Simbolică, de la Institutul Teologic Universitar, din Capitală.

Din nefericire, vremurile s-au dovedit aşa cum le-a prevăzut şi el, pe când era redactor la Sibiu. Comunismul s-a instaurat şi în România. În 1958, prof. dr. Dumitru Stăniloae a fost arestat şi ţinut în lagăre până în 1963. Făcea parte din elita neamului, care constituia o piedică pentru forţele răului ce tocmai acaparaseră puterea. Eliberat, dar supravegheat în continuu, nu s-a lăsat totuşi îngenunchiat. Flacăra care s-a aprins şi a ars cu tărie în sufletul său nu mai putea fi stinsă. Această flacără luminează şi acum, la împlinirea a două decenii de la mutarea în veşnicie a acestui ilustru dascăl şi teolog. Se cuvenea ca şi la acest moment comemorativ numele său să împodobească din nou paginile periodicului pe care l-a redactat.

Părintele Dumitru Stăniloae – vocea contemporană a Părinţilor Bisericii

(urmare din p. 2)

aceasta deoarece Pr. Stăniloae a folosit Părinţii atât de îndrăgitei „sinteze neopatristice” a părintelui Georges Florovsky, adică pe Atanasie cel Mare, Grigorie al Nyssei, Grigorie Teologul, Vasile cel Mare, Chiril al Alexandriei, Maxim Mărturisitorul, Simeon Noul Teolog, Grigorie Palama. Dar ce poate să ofere teologia patristică omului aflat în cel de al treilea mileniu?

Cunoaşterea Sfinţilor Părinţi ne ajută să înţelegem Tradiţia căreia îi aparţinem şi să nu ne pierdem orientarea în mijlocul multitudinii de curente ale filozofiei şi teologiei moderne. Ne ajută să ne înţelegem mai bine pe noi înşine şi între noi, să ne clădim o relaţie profundă cu Dumnezeu, să ne împlinim viaţa spirituală. Operele Sfinţilor Părinţi nu-şi pierd niciodată relevanţa, de vreme ce se ocupă cu întrebări ale căror răspunsuri sunt decisive pentru prezentul şi viitorul existenţial al umanităţii.

Este dătător de speranţă faptul că, într-o lume în care se vorbeşte de o eră „post-creştină”, de un declin al interesului faţă de creştinismul tradiţional printre tineri, de un „creştinism fără viitor”, de absorbirea creştinismului de către islam, teologia Pr. Stăniloae prin mesajul său neopatristic, continuă să provoace interes.

Cele prezentate în acast scurt material indică plasarea Pr. Stăniloae, cu modul său de a pătrunde teologia ortodoxă şi ecumenică, printre acei câţiva teologi ortodocşi ale căror nume sunt cele mai cunoscute în Apus. Această concluzie mi-a devenit şi mai evidentă odată cu prezenţa fizică în spaţiul apusean la un proiect de studii postdoctorale (Habilitation), în cadrul Universităţii Christian Albrechts din Kiel (Germania).

Constituie o realitate evidentă faptul că ucenicia la Pr. Stăniloae transcende cercul celor care l-au cunoscut personal, devenind o chemare cu valenţă diacronică pentru oricine are dragostea de a se apleca spre scrierile sale. Istoria dă mărturie despre oamenii care au fost înnobilaţi de scaunele sau demnităţile pe care le-au ocupat, în timp ce alţii au înnobilat ei înşişi demnităţile avute. Pr. Stăniloae aparţine celei de a doua categorii, fiind persoana care a înnobilat deopotrivă catedra şi amvonul, imprimând o dimensiune dinamică felului de înţelegere a vocaţiei creştine contemporane. Nu în cele din urmă, a fost persoana care a propovăduit o teologie a redeşteptării, o teologie a reconcilierii minţii cu inima, a spiritului cu materia care robeşte, a responsabilităţii creştine cu faptul concret al asumării aproapelui. A fost şi continuă să fie teologul prin excelenţă al Ortodoxiei româneşti, cel prin care Ortodoxia românească a dobândit vocaţia universalităţii în vremea noastră…

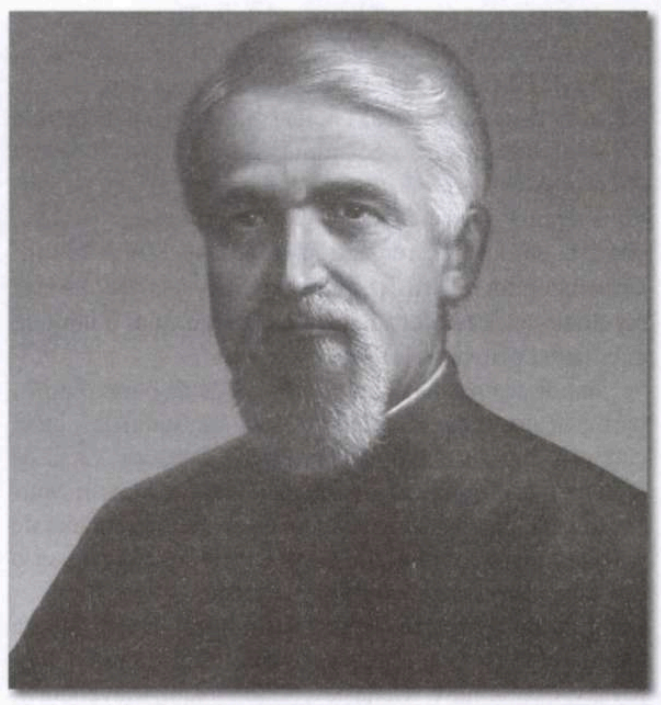

[1] Vladimir Lossky, „Tradition and Traditions”, în *Easter Orthodox Reader. A Contemporary Reader*, edited by Daniel B. Clendenin, published by Baker Books, Grand Rapids, Michigan, USA, p. 140.

[2] Δημητρίου Στανιλοάε, „Πρόλογος της Ρουμανικής Εκδόσεως”, la *Ο Θεός Ο Κόσμος και Ο Άνθρωπος. Εισαγωγή στην Ορθόδοξη Δογματική Θεολογία*, Μετάφραση π. Κωνσταντίνος Coman και Γιώργος Παπαευθυμίου, Εκδόσεις Αρμός, 1995, p. 16.

[3] Stăniloae Dumitru, „Some Characteristic Features of Orthodoxy”, *Hommage to Nicos A. Nissiotis*, Athens, 1994, www.myriobiblos.gr/texts/english/Stăniloae, p. 2.

[4] Pr. Ion Bria, „Hommage au Pere Dumitru Stăniloae a l'occasion de son soixante-quinzieme anniversaire”, în *Contacts*, nr. 31, 1979, p. 66.

[5] Lidia Ionescu Stăniloae, „Lumina faptei din lumina cuvântului. Împreună cu tatăl meu, Dumitru Stăniloae”, Editura Humanitas, 2000, 396 p.

[6] Scrisoare primită de la Lidia Ionescu Stăniloae, datată Freiburg, 14 iunie 2002, p. 1.

[7] Lidia Ionescu Stăniloae, *op. cit.*, p. 157.

[8] A.M. Allchin, *Participation in God*, Morehause-Barlow Co.Inc., Wilton, Connecticut, USA, p. 73.

Părintele profesor Dumitru Stăniloae (1903-1993) – „Patriarhul Teologiei române"

(urmare din p. 8)

organizată de Patriarhia Română la Bucureşti, în octombrie 2009, J. Moltmann, invitat special, şi-a exprimat din nou profunda apreciere pentru persoana şi opera Părintelui Stăniloae].

Opera Părintelui Stăniloae cuprinde: 20 de cărţi originale, 24 de volume de traduceri patristice, 275 de studii teologice, 440 de articole, 17 eseuri în revista *Gândirea*. Acestea sunt reperele unei opera uimitoare prin cantitate, calitate şi diversitate, prin care teologia ortodoxă română a dobândit o figură „clasică" de tip monumental, cu un impact nu doar naţional, ci şi panortodox şi ecumenic. S-ar putea spune, fără exagerare, că prin sinteza sa teologică – în al cărei centru se află trilogia *Dogmatică- Spiritualitate- Liturghie* (1978, 1981, 1986) – Părintele Stăniloae se situează în Ortodoxia actuală alături de G. Florovsky, Justin Popovici şi Vl. Lossky, ocupând o poziţie similară celei a unui K. Barth, E. Brunner sau P. Tillich în protestantism şi K. Rahner, H. de Lubac sau H. Urs von Balthasar în catolicism.

Creaţia teologică a Părintelui Stăniloae cuprinde trei etape distincte: prima între anii 1930-1947, în condiţiile de libertate din cadrul statului român unitar aflat într-un accelerat proces de modernizare, cea de a doua între anii 1948 şi 1989, în condiţiile dramatice de represiune, rezistenţă şi supravieţuire spirituală din statul totalitar comunist care a împins România în bezna terorii, a foamei, a frigului şi a fricii, şi o a treia, scurtă, dar foarte intensă, între anii 1900 şi 1993, când s-a bucurat de ieşirea ţării din lunga perioadă de dictatură, a fost asaltat cu interviuri, a fost recunoscut oficial şi în ţară prin primirea în Academia Română şi ne-a oferit şi ultimele sinteze [Arhid. Prof. Dr. Ioan I. Ică jr, „Părintele Dumitru Stăniloae – clasic al teologiei secolului XX. . . ", în vol. *Părintele Stăniloae, teolog al iubirii,* Editura Universităţii „Lucian Blaga" din Sibiu, 2004, p. 30] .

Prima întrebare pe care o suscită opera de excepţie a Părintelui Stăniloae este în legătură cu sursele gândirii sale. Acestea sunt: Sfânta Scriptură, operele Sfinţilor Părinţi, experienţa liturgică trăită în Biserica Ortodoxă, suferinţele prin care a trecut şi, în mod special, *harisma* teologhisirii. Părintele Stăniloae a cunoscut bine lucrările marilor teologi contemporani, acordând un interes deosebit celor care s-au ocupat de scrierile Sfinţilor Părinţi: Hans Urs von Balthasar, Polycarp Sherwood, Lars Thunberg ş.a., pe care îi citează. Dar teologul român a ajuns să *re-gândească* gândurile Părinţilor din opera cărora a tradus, fapt uşor de constatat dacă se analizează notele sale explicative, în mod deosebit cele la opera Sfântului Maxim Mărturisitorul. Nu repetă, ci *re-gândeşte*, folosind un limbaj care ne face transparentă profunda sa viaţă duhovnicească, precum şi vasta sa cultură, reuşind să-i facă pe Sfinţii Părinţi contemporanii noştri. Teologia Dogmatică Ortodoxă este rezultatul acestui efort de *re-gândire*, nu unul autonom, ci potenţat prin har:

„În notele noastre n-am putut reda decât o prea săracă părticică din bogăţia indefinită a conţinutului lui, atâta câtă ni s-a revelat în timpul în care le-am scris". Aşa îşi încheia introducerea la *Ambigua* Sfântului Maxim Mărturisitorul. Trebuie spus răspicat că nu este vorba aici de vreo infatuare a teologului conştient de *harisma* sa, ci o dovadă a smereniei care l-a caracterizat.

Părintele Stăniloae a cunoscut, de asemenea, opera teologilor ortodocşi: Bulgakov, Berdiaeff, Lossky, Florovsky, Evdokimov, Afanasiev, Schmemann, Meyendorff, Nellas, Karmiris şi Yannaras. Dintre teologii ne-ortodocşi citează ocazional nume cum ar fi: Barth, Rahner, H.U. von Balthasar, Kung, Moltmann, cu acesta din urmă având relaţii apropiate. Părintele s-a referit şi la scrierile unora dintre filosofii contemporani lui: F. Ebner, M. Buber, W. Schmidt, J. Cullberg, T. Steibuchel, K. Jaspers, M. Heidegger, în special în cartea *Iisus Hristos sau restaurarea omului* (1943). A polemizat cu Lucian Blaga, nu dintr-un spirit de confruntare sau invidie – cum avea să sugereze Blaga într-un fel de răspuns (*De la cazul Grama la tipul Grama* [apărut în „Saeculum", revistă de filozofie, director Lucian Blaga, anul I, mai-iunie 1943, p. 91, sub iniţialele L. B.]) la cartea Părintelui, intitulată *Poziţia domnului Lucian Blaga faţă de Creştinism şi Ortodoxie* [Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1942, retipărire din „Telegraful Român" (1940-1942)], ci pentru a analiza afirmaţiile filozofului român, deja în vogă, din cartea *Religie şi spirit* (1941), care erau, în opinia teologului român, „de natură să dăuneze profund existenţei creştinismului şi Ortodoxiei, dacă ar fi însuşit de tineretul chemat mâine la conducerea destinelor naţionale". Am spune că respectiva luare de poziţie a fost rezultatul spiritului civic şi patriotismului său incontestabil. „Răspunsul" filosofului român a fost un virulent atac la persoană nemeritat şi fără nicio precizare în legătură cu conţinutul lucrării sale.

Părintele Stăniloae nu a ezitat să vorbească despre „înnoirea Tradiţiei" şi despre „dezvoltarea doctrinei,,. „Înnoirea constă, pe de o parte, în eliminarea unora din excrescenţele neesenţiale sau deviate ale Tradiţiei originare, pe de alta, în regăsirea şi aprofundarea sensului ei viu, a potenţelor ei spirituale şi în trăirea lor" [„Unitate şi diversitate în Tradiţia ortodoxă", în *Ortodoxia*, nr. 3 (1970), p. 340]. În ceea ce priveşte „concepţia Bisericii Ortodoxe despre dezvoltarea doctrinei" [„Concepţia ortodoxă despre Tradiţie şi dezvoltarea doctrinei", în *Ortodoxia*, nr. 1 (1975), p. 5-15], teologul român scria: „Plenitudinea misterului mântuirii, adică dumnezeirea în maxima ei apropriere şi lucrare mântuitoare, trăită continuu în Biserică, nu poate fi exprimată deplin în nici un fel de cuvinte, de metafore, de formule. De aici rezultă îndreptăţirea de a exprima acest mister nemărginit continuu în alte şi alte cuvinte, metafore, formule" [*Ibid.*, p. 11]; chiar dacă formulele dogmatice au un caracter definit, „explicarea lor teologică este interminabilă" [*Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, p. 92], „credincioşii nu pot rămâne numai la repetarea formulelor schematice ale dogmelor, ci caută să intre în adâncimea nesfârşită a înţelesului lor, ajutaţi de o explicare bazată pe Sfânta Scriptură şi pe Sfânta Tradiţie. Teologia este astfel o necesitate impusă de trebuinţa Bisericii de a explica credincioşilor punctele credinţei" [*Ibid.*].

Sinteza neo-patristică în trei volume [în patru ediţii: 1978, 1996-1997, 2003, 2009] a însemnat împlinirea dezideratului major exprimat la primul Congres al Facultăţilor de Teologie de la Atena, din anul 1936. Dogmatica scrisă de Părintele Stăniloae are un înalt grad de originalitate, dând adesea impresia că autorul este martor, că relatează de fapt ceea ce experiază, ceea ce vede. În acelaşi timp, părintele Stăniloae a fost deplin conştient că nu se poate elabora o teologie dogmatică pentru totdeauna, deoarece, pe de o parte, este nevoie de o permanentă hermeneutică, după cum tocmai s-a arătat, iar pe de altă parte, „orice înţeles referitor la Dumnezeu trebuie să aibă o fragilitate, o transparenţă, o lipsă de fixitate, trebuie să ne îndemne la revocarea lui şi la stimularea spre un altul, dar pe linia lui. Dacă înţelesul rămâne fix în mintea noastră, mărginim pe Dumnezeu în frontierele lui, sau chiar uităm de Dumnezeu, toată atenţia noastră concentrându-se asupra înţelesului respectiv sau asupra cuvântului care-L exprimă. În acest caz «înţelesul» devine un «idol», adică un fals dumnezeu. Înţelesul sau cuvântul trebuie să facă mereu transparent pe Dumnezeu, ca neîncăput în el, ca depăşind orice înţeles, ca punându-Se în evidenţă când cu un aspect, când cu altul al infinitei Lui bogăţii" [Pr. Prof. D. Stăniloae, *TDO*, vol. I, p. 126].

Originalitatea Părintelui Stăniloae, harisma sa de a teologhisi, transpare, de fapt, din toate capitolele *Dogmaticii*. Ne referim aici doar la capitolul dedicat eshatologiei unde am putea spune că Părintele vorbeşte profetic. Afirmă atât de clar că nemurirea nu se bazează exclusiv pe calitatea specială a sufletului de a fi necompus, ci pe relaţie. Dumnezeu ne-a creat din iubire, cu iubire şi pentru un dialog progresiv în iubire. Sfânta Treime stabileşte cu noi o relaţie de iubire pe care nu doreşte să o mai întrerupă vreodată. Cu toate acestea, Biserica Îl roagă pe Dumnezeu să-i facă celui adormit „veşnica pomenire", după ce în prima rugăciune de dezlegare de la înmormântare Dumnezeu fusese rugat: „Să nu îngădui ca făptura Ta aceasta să fie înghiţită de pieire", pentru a ne conştientiza de faptul că suntem făpturi contingente, că Dumnezeu ne menţine în fiinţare veşnică din dragoste, nu din necesitate. „Cerul nou" şi „pământul nou" înseamnă că Dumnezeu nu a creat pentru a distruge la un moment dat, ci pentru ca totul să fie transfigurat, să fie toate recapitulate în Hristos Biruitorul (Efes. 1, 10).

Totodată, referitor la prezentarea şi sistematizarea Spiritualităţii ortodoxe, contribuţia Părintelui Stăniloae este absolut remarcabilă. Ne referim, în primul rând, la traducerea *Filocaliei* în douăsprezece volume cu note explicative substanţiale, apoi la cunoscutul *Curs de Ascetică şi Mistică* publicat în mai multe ediţii.

Ultima carte a Părintelui Stăniloae, intitulată: *Iisus Hristos, Lumina lumii şi îndumnezeitorul omului* [Bucureşti, 1993], publicată cu doar câteva luni înainte de mutarea sa la Domnul (4 octombrie 1993), este o suită de profunde meditaţii în care regăsim, rescrise în stilul cel mai adânc şi atrăgător, marile teme ale învăţăturii de credinţă creştină: theognosia, triadologia, cosmologia, antropologia, hristologia, pnevmatologia, soteriologia, theotokologia (mariologia) şi eclesiologia, totul culminând cu referinţele la incomparabilele imne în cinstea Luminii-Iubire şi a Iubirii-Lumină, scrise de marele mistic Sfântul Simeon Noul Teolog (949-1022), pe care le-a tradus integral în limba română, însoţindu-le cu ample note explicative. Se pleacă de la distincţia între lumina creată şi cea necreată, omul fiind chemat prin raţiunea sa – darul Raţiunii, al Logos-ului dumnezeiesc – să vadă în lumina creată a universului fizic că toate au o raţionalitate. Dar omul şi lumea au sens doar atunci când sunt priviţi în unire cu Hristos, Fiul lui Dumnezeu înomenit. Iisus Hristos este Lumina lumii „aşteptată şi văzută de raţiunea noastră ca împlinire a fiinţei umane şi a sensului istoriei" [A se vedea titlul subcapitolului 15]. De fapt, totul se concentrează în jurul evenimentului revelator al Schimbării la Faţă, anticipare a Învierii şi veşnicei fiinţări cu Hristos în lumina cea neînserată a Împărăţiei Sale.

Importanţa şi influenţa majoră a persoanei şi operei [Principalele cărţi în limba română: *Viaţa şi activitatea patriarhului Dosoftei al Ierusalimului şi legăturile lui cu ţările româneşti*, Cernăuţi, 1929, 169 p. (teză de doctorat); *Catolicismul de după război*, Sibiu, 1933, 204 p.; *Ortodoxie şi românism*, Sibiu, 1939, 395 p.; *Poziţia d-lui Lucian Blaga faţă de creştinism şi Ortodoxie*, Sibiu, 1942, 150 p.; *Viaţa şi învăţătura Sfântul Grigorie Palama*, Sibiu, 1938, 250 + CLX p.; *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Sibiu, 1943, 404 p.; *Teologia Dogmatică şi Simbolică. Manual pentru Institutele Teologice*, 2 vol., Bucureşti, 1958, 1008 p. (în colaborare cu profesorii Nicolae Chiţescu, Isidor Todoran şi Ioan Petreuţă); *Teologia Dogmatică ortodoxă pentru Institutele Teologice*, 3 vol., Bucureşti, 1978, 504 + 380 + 463 p. (considerată a fi o sinteză amplă a Teologiei Dogmatice a Bisericii Ortodoxe, cu deschideri ecumenice, culme a gândirii dogmatice româneşti şi punct sigur de plecare pentru noi dezvoltări în gândirea dogmatică, reed. în 1997, 2003, 2009); *Teologia Morală ortodoxă pentru Institutele Teologice*, vol. III. *Spiritualitatea ortodoxă*, Bucureşti, 1981, 320 p.; *Spiritualitate şi comuniune în Liturghia ortodoxă*, Craiova, 1986, 440 p.; *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Craiova, 1987, 392 p.; *Studii de teologie dogmatică ortodoxă*, Craiova, 1990, 705 p.; *Reflexii despre spiritualitatea poporului român*, Craiova, 1992, 162 p. *Sfânta Treime sau la început a fost iubirea*, Bucureşti, 1993, 96 p.; *Comentariu la Evanghelia lui Ioan*, Craiova, 1993; *Trăirea lui Dumnezeu în Ortodoxie*, Antologie, studiu introductiv şi note de Sandu Frunză, Cluj-Napoca, 1993, 240 p.; *Iisus Hristos, lumina lumii şi îndumnezeitorul omului*, Bucureşti, 1993] Părintelui Stăniloae se accentuează pe măsura receptării scrierilor sale prin introduceri şi traduceri în limbi de circulaţie, volume omagiale, teze de licenţă, master şi doctorat. Bogăţia aspectelor cuprinse în opera sa, echilibrul abordării, forţa sintetică a viziunii desfid orice rezumare şi reprezintă o sursă de inspiraţie nesfârşită.

Într-o scrisoare adresată regretatului Părinte Profesor Ion Bria, Părintele Stăniloae scria:

„A duce mai departe gândirea teologică românească! Aceasta îmi produce cea mai mare bucurie. O simplă înşirare de citate din studiile mele ar bate pasul pe loc, sau chiar ar face mort ce e viu în ele. Mă bucur că se scrie despre teologia mea, dar mă voi bucura şi mai mult pentru reflexiunile altora care vor spori această teologie, căci doresc să văd că gândurile mele fac să rodească gândirea altora, ducând astfel mai departe teologia noastră română " [Pr. Prof. Dr. Ion Bria, *Spaţiul nemuririi sau eternizarea umanului în Dumnezeu, în viziunea teologică şi spirituală a Părintelui Stăniloae,* Trinitas, Ed. Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, Iaşi 1994, p. 44].

Receptarea operei Pr. Dumitru Stăniloae (1903-1993) la nivel național și internațional. Contribuția mitropolitului Antonie Plămădeală

(urmare din p. 5)

completă a acestei trăsături caracteristice și dinamice a Bisericii, aducând în favoarea ei temeiurile principale din Biblie, din Tradiția Bisericii din diferite timpuri și aproape tot ce s-a gândit mai interesant și mai concludent în sprijinul ei în teologia contemporană, preocupată în mod precumpănitor de tema slujirii creștine"], ca și al actualului patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Daniel Ciobotea (1980).

Prima prezentare a teologiei lui Stăniloae în afara României

În perioada de relativă destindere de după 1964, numele părintelui profesor Dumitru Stăniloae începe să fie din ce în ce mai mult cunoscut și prețuit în lumea teologilor apuseni. Dacă inițial acesta n-a obținut acordul autorităților comuniste pentru a susține conferințe în centre universitare din Occident, după anul 1968 situație se schimbă. Acum răspunde la invitațiile primite de la universitățile din Freiburg și Heidelberg, iar în 1969 este delegat să conferențieze la Oxford. Va urma de acum înainte o serie de alte conferințe la Köln, Tübingen, Bonn, Paris, Berna, Strasbourg, Geneva, Oxford, Belgrad, Atena, Tesalonic, Bossey, Ierusalim, New York, Boston, Detroit, Washington, Chicago etc.

Foarte puțină lume știe însă că primul care a oferit o prezentare a liniilor directoare ale operei părintelui Stăniloae în Apus a fost chiar doctorandul său de atunci, Antonie Plămădeală [Antonie Plămădeală, „Some Lines on Professor Stăniloae's Theology", în *The Altar*, London, 1970, p. 24-29. Înainte mai fusese amintit numele lui Dumitru Stăniloae, dar numai ca traducător al Filocaliei în limba română, într-un studiu publicat în limba franceză, anonim, de arhimandritul Andrei Scrima: „L'avènement philocalique dans l'Orthodoxie roumaine", în *Istina,* nr. 3-4 (1958), p. 317-327].

În studiul său, Antonie Plămădeală va sublinia câteva dintre liniile directoare ale operei profesorului său de la București: Sfânta Treime ca „structura supremei iubiri", căci între Persoanele veșnice există un mod maxim de deschidere personală, din și în iubire, dar fără anularea atributelor personale; semnificația spirituală a lumii, care a fost creată de Dumnezeu ca un cadru propice pentru ca omul să-și împlinească scopul pentru care a fost creat, tinderea de la „chip" spre „asemănarea" cu Dumnezeu; lumea ca dar al lui Dumnezeu și Biserica ca „laborator al Învierii", între lume și Biserică neexistând antagonism ci complementaritate; dinamismul cunoașterii lui Dumnezeu, căci aceasta survine în baza experienței mântuitoare (de aceea sfinții sunt teologii prin excelență, căci ei sunt adevăratele modele pentru viața și cunoașterea creștină); în fine, legătura indisolubilă între Dogmatică – Liturgică – Spiritualitate în gândirea teologului român.

Generația Stăniloae

În anul 1993, la împlinirea vârstei de 90 de ani, Facultatea de Teologie din Sibiu a dorit să-și omagieze fostul profesor prin conferirea titlului de „Doctor honoris causa", respectiv prin publicarea unui *Festschrift* [Este vorba de volumul citat *supra* la nota 1: Ioan I. Ică jr (ed.), *„Persoană și comuniune". Prinos de cinstire Părintelui Prof. Acad. Dumitru Stăniloae (1903-1993) la împlinirea vârstei de 90 de ani*, Arhiepiscopia Ortodoxă Sibiu, 1993]. Acesta se va dovedi însă a fi un *Denkschrift*, părintele Stăniloae decedând între timp. Totuși volumul s-a publicat, iar una dintre cele mai provocatoare contribuții îi aparține mitropolitului de atunci al Transilvaniei, ÎPS Antonie Plămădeală. Într-un fel de „masă rotundă" ideatică, acesta le-a cerut unor personalități teologice și culturale din România să se pronunțe asupra unei posibile „generații Stăniloae". Înainte de a le da însă cuvântul celorlalți, ÎPS Antonie își exprimă propria prețuire față de omul și teologul Stăniloae. Cu referire la moartea acestuia din urmă, se scrie: „Unii pleacă definitiv – cei care nu lasă în urmă nimic celor care mai rămân –, alții parcă nici n-ar pleca. Prin personalitatea lor, prin opera lor, înnoiesc mereu gândirea oamenilor, tâlcuiesc tainele lui Dumnezeu și sensurile lumii și rămân ca un izvor care nu încetează niciodată să dăruiască apă limpede, răcoritoare". Acesta este și cazul părintelui omagiat, căci „izvorul Stăniloae nu va seca niciodată. Va rămâne veșnic viu". Prin tot ceea ce a făcut, părintele Dumitru Stăniloae și-a umplut viața „cu roade de adâncă cugetare și de adâncă simțire", ajungând nu întâmplător cel mai mare teolog ortodox contemporan. Gândire originală, creatoare, îndrăzneață, capacitate de adâncire până la epuizarea tututor posibilităților de explorare a unui gând, a unui fapt, a unei prezențe a lui Dumnezeu în lume, în cuvânt, în om, în univers – iată ce și cine a fost și rămâne pr. Stăniloae. Elaborând o teologie a lumii, o teologie a persoanei, o teologie a armoniei și o teologiei a omeniei, „Profesorul ne-a învățat taina apropierii de Dumnezeu". În fapt, acesta este și mesajul Filocaliei pe care Stăniloae a tradus-o în douăsprezece volume în limba română, iar „când se va zice Filocalie, se va zice Stăniloae" [†ÎPS Antonie, Mitropolitul Transilvaniei, „Generația Stăniloae", în Ioan I. Ică jr (ed.), *Persoană și comuniune…*, p. XI].

Cu trimitere directă la gruparea din care amândoi au făcut parte, mitropolitul Plămădeală îl denumește pe Stăniloae un „rug aprins", „care ardea și nu se mistuia". În calitatea sa de istoric, apologet și dogmatist – domenii în care a excelat –, Stăniloae s-a dovedit a fi un dascăl și un îndrumător în spiritualitate, ceea ce îl așază „de pe acum în rândul părinților Bisericii". De asemenea, ca un „deschizător de drumuri", părintele Stăniloae s-a dovedit a fi „un fel de Socrate, un maieut", care a stimulat gândirea altora, le-a lărgit orizonturile și le-a deschis niște puncte cardinale de orientare în viața spirituală [*Ibidem*, p. XII].

În acest sens a lansat mitropolitul Antonie Plămădeală sintagma „generația Stăniloae". Prin acest titlu s-a făcut referire nu atât la colegii de vârstă, cât la ucenicii și elevii pe care i-a avut Stăniloae. Este o idee confirmată și de alte două personalități ale culturii si spiritualității românești, academician Zoe Dumitrescu-Bușulenga și Virgil Cândea. Dacă cea dintâi vorbea despre „o lume românească marcată de personalitatea și învățătura Marelui dascăl", cel de-al doilea vedea „generația Stăniloae" ca „o lungă etapă care include mai multe generații cu aceași atitudine spirituală", atitudine ce ar trebui numită a „Redeșteptării filocalice".

Marea prețuire de care s-a bucurat Dumitru Stăniloae a venit însă nu doar din partea intelectualilor, ci și a părinților duhovnicești de la mănăstirile din România. Astfel, arhimandritul Ilie Cleopa de la Sihăstria vedea în Stăniloae „cel mai mare ctitor al Filocaliilor românești", neistovit traducător din scrierile altor Părinți ai Bisericii, ceea ce-i va face pe cei din generațiile viitoare să vorbească despre Stăniloae ca despre „un om înzestrat de Prea Bunul Dumnezeu în multe chipuri în teologia universală ortodoxă". La rândul său, arhimandritul Teofil de la Mănăstirea Sâmbăta de Sus se consideră un „contemporan beneficiar la operei părintelui Stăniloae" – mai ales al Filocaliei, căci Dogmatica i se pare grea. Acesta mai citează și o zicere a părintelui său duhovnicesc, Serafim Popescu, după care, „prin traducerea Filocaliei, părintele Stăniloae a adus cerul ortodox pe pământul românesc". În fine, părintele Teofil și-a adus aminte și de o vorbă a părintelui Stăniloae despre modul în care trebuie citită Filocalia: aceasta trebuie citită ca și Sfânta Scriptură, „insistând și revenind" [Referitor la acest ultim aspect, mitropolitul Antonie Plămădeală sublinia: „E un îndemn de care trebuie să se țină seama. Măsura Filocaliei e Scriptura. Scriptura păstrează echilibrul și păzește de căderea de-a dreapta sau de-a stânga. Păzește de excese și de pietisme pentru sine, fiindcă ea conține criteriile sigure de orientare, revelate de Dumnezeu. De alfel, Filocalia e produsul Scripturii. Nu invers. Părintele Stăniloae a știut mai bine decât oricare altul nu numai să aducă Filocalia în spiritualitatea ortodoxă românească, ci să învețe și cum trebuie folosită. Multe din cărțile lui sunt un fel de îndrumătoare cu privire la cum trebuie citită și folosită Filocalia". Trimitere se face la cursul de ascetică și mistică, ținut în anii 1946-1947 la București, la introducerile și notele de subsol la cele XII volume ale Filocaliei, și la studiul „Din istoria isihasmului în Ortodoxia românească", Ed Scripta, București, 1992, care, „după conținut, putea foarte bine să fie volumul XIII al Filocaliei". Vezi *Ibidem*, p. XIV]. Ca și Virgil Cândea sau Plămădeală însuși, Alexandru Duțu crede că mai potrivit decât termenul „generație" ar fi cel de „curent cultural" pe care l-a inițiat și l-a conturat părintele profesor Dumitru Stăniloae. Originalitatea acestui curent ar consta în sinteza făcută între gândirea românească și gândirea patristică. Sunt două aspecte care implică două categorii de membri ai „generației Stăniloae": pe de o parte cei care citesc și trăiesc Filocalia, adică duhovnici, monahi și laici creștini, iar pe de altă parte filozofi, sociologi, oameni de cultură și litere ce se apleacă asupra temei „specificului românesc".

Chiar fără să-i fi fost student, părintele profesor Constantin Galeriu se include pe sine în generația Stăniloae. El amintește cursul ținut la București de Nichifor Crainic, care-l evoca adesea pe părintele Stăniloae cu sintagma „puternicul gânditor de la Sibiu". În aceeași generație se include și Sorin Dumitrescu. Acesta încearcă chiar să întocmească o listă a celor care ar putea intra în generația Stăniloae: Mehedinți, Turcea, Vulcănescu, Pleșu, Nenițescu, pr. Galeriu, Paulescu, Voiculescu, Eliade (cel din tinerețe), Steinhardt, Rădulescu-Motru, Țuțea etc. Interesant este că în această listă intră oameni care au fost mai în vârstă, au fost de o seamă sau au fost mai tineri față de Stăniloae. Pentru a înțelege acest lucru mai bine trebuie să luăm în considerație alte două mărturii venite din partea unor foști colegi de generație de la Sibiu: pr. prof. Teodor Bodogae și pr. prof. Ioan Beju. Primul spune că în ceea ce privește cugetarea teologică, prof. Dumitru Stăniloae a realizat „o operă de înnoire spirituală excepțională", iar cel de-al doilea crede că părintele Stăniloae a creat o „școală", opera lui Stăniloae – care „strălucește prin conținut și prin monumentalitate" –, adresându-se deopotrivă teologilor și poporului. Cu aceste cuvinte se înțelege influența excepțională exercitată de Stăniloae în teologia și cultura românească. În acest sens, părintele Galeriu este de opinie că „în viitor se va periodiza în acest fel: teologia până la părintele Stăniloae și după părintele Stăniloae". Încheiem mărturiile consemnate de mitropolitul Antonie Plămădeală prin cuvintele rostite de Zoe Dumitrescu-Bușulenga pentru a caracteriza personalitatea părintelui Dumitru Stăniloae: „Acesta este stâlpul de foc al Ortodoxiei românești", „o lumină a credinței noastre". Sunt amintite și prieteniile strânse ale lui Stăniloae cu Olivier Clément, Wilhelm Nyssen, mare istoric de artă creștină din Germania, și Donald Allchin, teolog de la Oxford. Poate că cea mai prețioasă mărturie a valorii lui Stăniloae vine din partea lui Martin Heidegger, care vedea în teologul român „al doilea gânditor creștin al secolului nostru" [*Ibidem*, p. XVIII. Cu o notă de ironie, mitropolitul Antonie precizează că „probabil Heidegger n-a putut renunța pentru sine la locul întâi!"].

Încheiere

Mitropolitul Antonie Plămădeală a mai scris și cu alte ocazii despre opera Pr. Dumitru Stăniloae – în special recenzii, la cărțile proaspăt publicate de acesta – și și-a afirmat în repetate rânduri calitatea de ucenic al părintelui (drept urmare, răspunzând pozitiv la întrebarea nepusă niciodată cu glas tare: A făcut parte mitr. Plămădeală din „generația Stăniloae"?). Interesant este că exegeții de mai târziu ai gândirii lui Stăniloae, din țară sau din străinătate, au aprofundat în lucrări sau teze de doctorat tocmai acele teme pe care ÎPS Antonie le-a considerat, în studiul publicat la începutul deceniului al șaptelea din secolul XX, ca fiind definitorii pentru aceasta.

În concluzie, subscriem la aprecierea făcută de ÎPS Antonie Plămădeală, fostul mitropolit al Transilvaniei, că Părintele Dumitru Stăniloae a fost „un geniu teologic" [† Antonie Plămădeală, „Părintele Stăniloae, un geniu teologic", în *Almanah bisericesc*, Sfânta Arhiepiscopie a Bucureștiului, 1995, p. 218-219] al Ortodoxiei din sec. XX, apreciind în același timp și modul în care unul dintre foștii studenți și doctoranzi a crezut de cuviință să-l facă cunoscut, în România și în afară, în timpul vieții și să-i prețuiască memoria după moarte. Chiar dacă unul născut în inima Ardealului, iar celălalt în Moldova de dincolo de Prut, pe Părintele Stăniloae și pe ÎPS Antonie i-a unit aceeași dragoste față de Cuvântul lui Dumnezeu și față de valorile culturale românești!

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Părintele Dumitru Stăniloae și învățământul teologic sibian

Având în vedere că acest număr al Telegrafului Român este dedicat împlinirii a 110 ani de la naşterea Părintelui Dumitru Stăniloae şi a 20 de ani de la trecerea sa la cele veşnice am socotit de cuviinţă să prezint câteva lucruri despre cum l-am cunoscut eu pe Părintele Dumitru Stăniloae.

Prima dată, fără a conştientiza în mod special acest lucru, l-am cunoscut pe Părintele Stăniloae în preajma Mitropolitului Nicolae Bălan, cel care şi-a pus mare nădejde în el şi care l-a trimis la studii şi specializare peste hotare. Acest lucru l-a făcut vrednicul de pomenire mitropolit Nicolae Bălan pentru a avea garanţia unei bune evoluţii a Academiei Andreiene din Sibiu, doar că evenimentele din a doua jumătate a deceniului cinci al secolului trecut l-au determinat pe Părintele Stăniloae să accepte transferarea la Bucureşti. De fapt, presiunile asupra Părintelui Stăniloae au început chiar din anii '40 prin dorinţa unora dintre colegii săi de a deveni şi el un membru al Mişcării Legionare din Sibiu, dar cu multă tărie Părintele a refuzat acest lucru. După schimbările de regim din 1947 nu a mai putut opune nicio rezistenţă şi a fost nevoit să accepte transferul la Bucureşti pentru binele său şi al familiei, binele aşa cum era văzut de autorităţile de atunci. Oricum, şi după mutarea sa la Bucureşti am mai trecut cu mitropolitul Nicolae şi pe la casa de la Vlădeni, însă pe părintele nu l-am mai găsit acasă. Mitropolitul Bălan l-a preţuit foarte mult, fiind omul său de încredere, pe care îl consulta atunci când trebuia să redacteze documente importante cu conţinut dogmatic, iar după plecarea sa la Bucureşti continua să îl caute şi acolo şi chiar să îi ofere diverse ajutoare.

Şirul întâlnirilor mele cu Părintele Stăniloae nu s-a încheiat odată cu plecarea sa de la Sibiu. În timpul studiilor doctorale l-am întâlnit la Institutul Teologic din Capitală. Încă de la admiterea la studiile doctorale, în timpul examenului de greacă chiar ne corecta eventualele greşeli din lucrare. L-am reîntâlnit după ce mi-am început activitatea academică de la Sibiu. Cu multă bucurie l-am revăzut pe Părintele Stăniloae la diverse conferinţe ce au avut loc la Bucureşti şi povesteam cu nostalgie de Vlădenii natali şi punctam de multe ori gluma legată de târgul de la Vlădeni şi epopeea legată de el. Tot în mediul academic l-am reîntâlnit pe Părintele la un moment dat în Germania, unde, fiind la o conferinţă la München ne-am întâlnit şi acolo. La fiecare astfel de reîntâlnire se citea bucuria de pe faţa părintelui profesor la revederea celor de la Sibiu, iar bucuria era sporită ori de câte ori povesteam despre Sibiu sau despre locurile natale. Cum ieşeam din ţară, m-a rugat odată chiar să îi transport o serie de articole pentru fiica sa, Lidia şi sigur că eu cu multă bucurie am făcut acest lucru, lăsând totul la Albert Rauch la Regensburg.

L-am întâlnit şi pe holurile instituţiei care pe atunci „răspundea" de activitatea noastră şi, explicând despre cine este vorba, au înţeles că Părintele Stăniloae nu putea fi cenzurat în ceea ce scrie sau restricţionat de la deplasările în străinătate.

Corpul profesoral al Academiei Teologice Andreiene (1943)

Întâlnirile noastre din afara Sibiului au fost reeditate însă şi la Sibiu. Cunoscute fiind principiile pe care s-a bazat în întreaga sa viaţă, Părintele Stăniloae, nici atunci când a fost vorba de admiterea la Teologie a nepotului său nu a dorit să se expună şi să lase loc interpretărilor. Acesta a fost motivul pentru care a decis să susţină examenul de admitere la Institutul Teologic de Grad Universitar din Sibiu, lucru care s-a şi realizat. Desigur, un alt motiv era acela că nepotul era absolvent al unui liceu, şi nu al unui seminar teologic. Ceea ce aş dori să mai subliniez aici este smerenia deosebită a părintelui, care, cunoscând regulile foarte stricte din timpul admiterilor şi supravegherea la care eram supuşi a dorit să rămână în afara sediului Facultăţii noastre. Asta până când un angajat al nostru mi-a spus că Părintele Stăniloae se plimbă pe trotuarul din faţa Facultăţii şi l-am invitat să intre. A refuzat în prima fază, spunând că nu doreşte să existe vreun fel de probleme pentru acest lucru, dar pe responsabilitatea proprie i-am garantat că acest lucru nu se va întâmpla. După câteva luni de urmare a studiilor nepotului său, Dumitraş, la Sibiu, Părintele Stăniloae mi-a cerut să accept transferarea nepotului la Bucureşti, fiind mult mai uşor pentru familie să fie unită acolo decât să fie nevoie ca unii dintre ei să facă naveta la Sibiu. Sigur că am acceptat acest lucru şi, văzând buna voinţă, mi-a mărturisit că, de fapt, prin admiterea susţinută la Sibiu el a dorit ca nepotul său să fie pus la adăpost de eventuale şicane ce ar fi putut veni din partea unora sau altora dacă ar fi susţinut acelaşi examen la Institutul din Bucureşti. După ce nepotul a fost trimis ca bursier în Grecia, Părintele m-a întrebat, la una dintre întâlnirile noastre de la Bucureşti, cum ar fi mai bine să facă, având în vedere că nepotul urma să studieze şi în Germania. Atunci i-am spus că cel mai bine ar fi să plece direct din Grecia şi să nu mai revină în România, existând riscul de a-i fi retras paşaportul şi de a rămâne definitiv aici.

Părintele Stăniloae a venit cu o abordare total nouă în Teologia dogmatică românească, abordând totul dintr-o perspectivă mai puţin scolastică, aşa cum au făcut-o înaintaşii. Acest lucru i-a atras multe critici în epocă, dar consider că ar fi fost imposibil să ai o asemenea manifestare fără astfel de experienţe.

Oricum, socotesc că evoluţia Părintelui Stăniloae, dacă rămânea mai departe la Sibiu, nu ar fi fost una comparabilă cu cea avută în condiţiile vitrege de la Bucureşti. Ar fi rămas în continuare rector, atât timp cât ar fi trăit mitropolitul Nicolae Bălan, dar, cu siguranţă, ar fi avut de suferit după trecerea la cele veşnice a ierarhului ardelean.

Plecând de la acest lucru aş vrea să spun că în toată măreţia sa academică, Părintele Stăniloae niciodată nu a uzat de această postură în care era până la urmă recunoscut de majoritatea teologilor. Marele dezavantaj a fost acela că nu a fost posibil ca opera lui să fi fost mult mai repede tradusă în limbile de circulaţie internaţională, deşi în 1976 când am fost la Atena la al doilea congres al Facultăţilor de Teologie toată lumea vorbea de Părintele Stăniloae şi de scrierile sale. Cu siguranţă personalitatea sa ar fi fost mult mai cunoscută, dar şi aşa iată că prin activitatea ucenicilor săi acum Părintele Stăniloae poate fi cunoscut prin ideile şi învăţătura sa pe toate meridianele globului, vorbindu-se la modul superlativ despre cel mai mare teolog român. Eu aş merge şi mai departe şi aş spune că în cazul în care el ar fi fost lăsat să participe la toate manifestările internaţionale la care era invitat şi dacă ar fi fost tradus în alte limbi am fi vorbit cu siguranţă despre cel mai mare teolog ortodox al secolului XX.

Arhid. Prof. Dr. Constantin VOICU

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE

Senior-editori: Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Editor:*** Pr. Dr. Savu Popa – *Consilier cultural*. ***Guest editor:*** Diac. Dr. Ştefan L. Toma. ***Secretar de redacţie:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** P.S. Andrei Făgărăşanul, Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediţie on-line:*** Dragoş Boicu

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2013 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

Fondator:
Mitropolit Andrei Şaguna, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 161 • nr. 39-40

15 octombrie 2013

CENTENARUL NAŞTERII PR. PROF. ENE BRANIŞTE

Sfânta Liturghie în preocupările şi viaţa Părintelui Profesor Dr. Ene Braniște

† LAURENŢIU,
Arhiepiscopul Sibiului
şi Mitropolitul Ardealului

Mulţumim Bunului Dumnezeu, Preafericitului Părinte Patriarh Daniel şi conducerii Facultăţii de Teologie „Justinian Patriarhul" pentru prilejul oferit de a participa la acest *memorial*, cu ocazia împlinirii a 100 de ani de la naşterea celui care a fost şi a rămas *mentorul spiritual* al profesorilor de Liturgică şi al multor ucenici, cât şi al unui număr impresionant de slujitori ai sfintelor altare, **Părintele Prof. Univ. Dr. Ene Braniște.**

Acest înălţător moment spiritual este un adevărat **„act liturgic"**, preamărind pe Dumnezeu pentru minunata Sa lucrare, realizată prin slujitorul Său, *Părintele Profesor Ene Braniște.*

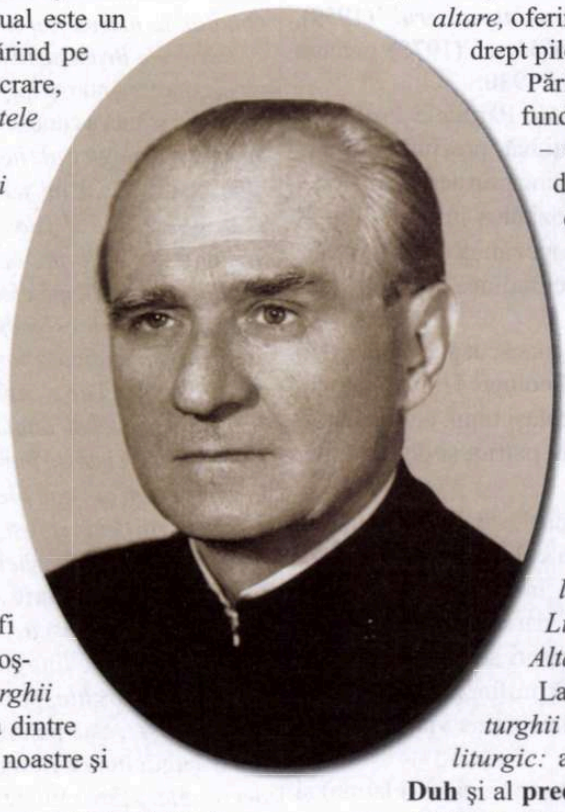

Amintirile legate de *părintele şi magistrul nostru*, în cadrul unui *Simpozion comemorativ*, sunt încărcate de emoţii şi de o vibraţie lăuntrică profundă. Florile dragostei noastre, strânse într-un buchet, vor exprima preţuirea noastră pentru întreaga sa lucrare teologică, de care ne-am împărtăşit noi şi studenţii noştri, şi pentru pilduitoarea sa viaţă de slujitor al altarului şi al catedrei universitare.

Vom încerca, pe cât ne va fi posibil, cu multă dragoste şi recunoştinţă, să evocăm *rolul Sfintei Liturghii în preocupările şi în viaţa* unuia dintre cei mai mari liturgişti ai Bisericii noastre şi chiar ai întregii Ortodoxii.

Sfânta Liturghie a constituit, pentru Părintele Profesor Ene Braniște, *începutul şi fundamentul preocupărilor sale teologice şi didactice,* prin **consacrarea academică ca Doctor în Teologie** cu teza intitulată: *Explicarea Sfintei Liturghii după Nicolae Cabasila*[1]. *Erminia lui Cabasila* nu a fost numai tradusă şi explicată, la un înalt nivel ştiinţific şi teologic, ci *însuşită* şi *transmisă spiritualităţii liturgice româneşti* ca normativă în înţelegerea tainei celei mai adânci a Sfintei Liturghii. Ea se adresează, deopotrivă, *teologilor şi slujitorilor sfintelor altare*, cât şi *credincioşilor trăitori ai Sfintei Liturghii*. Salutăm cu multă bucurie şi *recomandăm tuturor noua ediţie, 1997*, tipărită cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Teoctist şi *îngrijită de Doamna profesoară* Ecaterina Braniște.

Studierea şi aprofundarea *semnificaţiei tainice a Sfintei Liturghii* vor marca, apoi, nu numai *activitatea ştiinţifică*, ci şi *personalitatea* viitorului preot şi profesor de teologie, devenind **criteriul său de viaţă.** Din slujirea şi trăirea misterului Sfintei Liturghii vor izvorî atât *forţa credinţei sale* de *adevărat slujitor al lui Dumnezeu*, cât şi *dragostea* fără de margini faţă de *preoţie,* ca instituţie dumnezeiască, faţă de *slujirea divină* şi faţă de *slujitorii sfintelor altare,* oferindu-se pe sine, ca **dascăl**, tuturor, drept pildă de urmat şi *model* de slujitor.

Părintele *Ene Braniște* avea un profund şi pilduitor *„cult al sfinţeniei"* – cultivat şi însuşit în ambianţa dumnezeiască a Sfintei Liturghii, determinată de scopul ei dublu: *„sfinţirea darurilor în vederea sfinţirii credincioşilor"*[2].

Sensibilitatea faţă de sacru îl determina să acorde, întotdeauna, cinstea cuvenită oricărui element legat de lucrarea sfinţitoare din cadrul Bisericii, de la *obiectele liturgice la rânduieli şi materii sfinte şi sfinţitoare, numindu-le pe fiecare după valoarea sa: Sfânta Biserică, Sfânta Liturghie, Sfântul Botez, Sfântul Altar, sfintele icoane...*

La împlinirea *scopului Sfintei Liturghii* contribuie un întreit *„sacerdoţiu liturgic:* al **Mântuitorului**, al **Sfântului Duh** şi al **preotului liturghisitor**"[3]. *„Liturghia* – spune Părintele Braniște – *reprezintă, prin excelenţă, mediul şi forma prin care Mântuitorul continuă să-Şi exercite, în chip real şi sensibil, acţiunea Sa de* unic *şi* veşnic mijlocitor *între Dumnezeu şi oameni. El mijloceşte mai întâi prin sfinţirea darurilor noastre, adică prin primirea, integrarea sau încorporarea lor în sfânta Sa umanitate jertfită, şi apoi prin împărtăşirea noastră din ele, adică prin dumnezeiasca dăruire de Sine, sub forma Sfintei Împărtăşanii. Astfel, jertfa şi taina nu sunt, în esenţă, decât cele două aspecte sau chipuri ale lucrării de mijlocire a Mântuitorului în liturghie".*

Săvârşitorul văzut al Sfintei Liturghii, **preotul**, *„are un rol subordonat şi dependent faţă de har"*, fiind însă

(continuare în p. 2)

Părintele Profesor ENE BRANIŞTE – un mare dascăl al teologiei româneşti

† DANIEL,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Cu multă bucurie salutăm pe toţi participanţii la lucrările Simpozionului dedicat comemorării unui secol de la naşterea Părintelui Profesor Ene Braniște (12 octombrie 1913), organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă *„Justinian Patriarhul"* din Bucureşti.

Pentru a doua oară în această toamnă, Facultatea de Teologie din Bucureşti îmbracă haine de sărbătoare, de această dată pentru a comemora pe un alt profesor ce aparţine *generaţiei de aur a teologiei româneşti*, şi anume pe Părintele Ene Braniște (1913-1984), după ce în zilele de 2-5 octombrie 2013 a fost comemorat Părintele Dumitru Stăniloae.

Acest simpozion, intitulat *„Părintele Ene Braniște – 100 de ani de la naştere"*, se constituie într-un act de aducere aminte şi de omagiere a memoriei acestui vrednic slujitor al

(continuare în p. 2)

Din cuprins:

Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula
Părintele Prof. Dr. ENE BRANIŞTE, comemorare a 100 de ani de la naştere | pagina **4**

Pr. Lect. Dr. Daniel Buda
Locul lui Constantin cel Mare în lumea ortodoxă de astăzi | pagina **5**

Pr. prof. dr. Viorel Sava
Activitatea Părintelui Ene Braniște în contextul cercetării liturgice contemporane | pagina **6**

Părintele Profesor ENE BRANIȘTE – Un mare dascăl al teologiei românești

(urmare din p. 1)

Bisericii noastre, şi îşi propune să evidenţieze actualitatea teologiei sale, vocaţia, erudiţia şi profunzimea scrierilor, pentru care este considerat unul dintre cei mai de seamă teologi liturgişti ai Ortodoxiei româneşti.

Vreme de 45 de ani, Pr. Prof. Dr. Ene Braniște s-a ostenit cu predarea *Teologiei Liturgice, a Teologiei Pastorale și Artei creștine*, mai întâi ca asistent, la Facultatea de Teologie a Universităţii din Bucureşti, între anii 1938 şi 1950, apoi în calitate de conferenţiar, din 1 aprilie 1950 până în 15 octombrie 1950, şi profesor, din 1950 până în 1 octombrie 1982, când s-a pensionat, la limită de vârstă, de la fostul Institut Teologic Universitar din Bucureşti, astăzi Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul" a Universităţii din Bucureşti.

Dedicat cu multă abnegaţie, în toată activitatea sa de profesorat, acestui mănunchi de ştiinţe teologice: *Liturgică, Pastorală şi Artă creştină*, Părintele Ene Braniște s-a străduit să arate că întreaga slujire liturgică este izvor de sfinţire, de comuniune şi cultură, de continuitate şi unitate ortodoxă creştină.

De altfel, şi scrisul său teologic s-a desfăşurat tot în slujba acestor trei discipline, determinându-l să devină un foarte bun specialist, îndeosebi în domeniul Teologiei liturgice, *inima vieţii spirituale a Bisericii Ortodoxe*.

Argeşean de origine, fiu de învăţător, născut la 12 octombrie 1913, Părintele Ene Braniște a urmat, după şcoala generală, cursurile Seminarului Teologic din Curtea de Argeş, între anii 1925 şi 1933, ale Facultăţii de Teologie a Universităţii din Bucureşti, între anii 1933 şi 1937, şi pe cele de doctorat, obţinând titlul de *doctor în teologie* în anul 1943, cu teza de doctorat *„Explicarea Sfintei Liturghii după Nicolae Cabasila"*, sub îndrumarea marelui profesor Petre Vintilescu.

În anul 1938 a fost numit asistent la Facultatea de Teologie a Universităţii din Bucureşti, trecând apoi prin toate treptele universitare, până la cea de profesor conducător de doctorat, şi a activat, din anul 1950 până în anul 1982, la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti.

În perioada 1 ianuarie 1970-10 iulie 1971 a îndeplinit funcţia de prorector al Institutului Teologic Universitar din Bucureşti, iar în perioada 15 decembrie 1980 – 1 octombrie 1982, pe cea de rector al aceluiaşi Institut, conducând cu multă competenţă şi demnitate această instituţie de înaltă cultură teologică.

La 26 octombrie 1940 a fost hirotonit diacon, iar la 15 mai 1950 preot, pe seama Paraclisului *„Sfânta Ecaterina"* al Institutului Teologic, unde a slujit până la pensionare.

Părintele Ene Braniște a îndeplinit şi funcţii în administraţia patriarhală. A fost vicepreşedinte al *Comisiei de Pictură a Patriarhiei Române* (1968-1983), membru în *Comitetul tehnic al Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române*, precum şi membru al *Adunării Eparhiale* şi al *Consiliului Eparhial* ale Arhiepiscopiei Bucureştilor.

Totodată, a fost îndrumător de redacţie la revista *„Studii Teologice"*, membru în *Comisia de editare a colecţiei „Părinţi şi scriitori bisericeşti"* şi în *Comisia pentru uniformizarea cântărilor bisericeşti*.

Ca profesor de teologie, Părintele Prof. Ene Braniște a reprezentat Biserica Ortodoxă Română peste hotare: în Anglia, Germania, Armenia, Franţa, Grecia, Elveţia şi Austria, făcând parte din delegaţii oficiale sau participând personal la diferite conferinţe, congrese, simpozioane sau dialoguri teologice, unde a făcut dovada profundei sale pregătiri teologice, a disponibilităţii spre dialog cu alte confesiuni creştine, dar mai ales o cunoaştere temeinică şi în detaliu a bogăţiei de simboluri ale istoriei şi spiritualităţii teologiei liturgice ortodoxe, pe care a slujit-o pretutindeni cu o competenţă şi pricepere admirabile.

Timp de patru decenii şi jumătate a desfăşurat o deosebită activitate didactică, formând multe generaţii de teologi. A manifestat exigenţă, sobrietate şi noblețe şi a oferit sprijin în afirmarea tinerilor teologi.

A desfăşurat o imensă muncă de cercetare ştiinţifică, atestată de impresionantul număr de lucrări publicate. Dintre acestea, cele mai cunoscute sunt: *„Explicarea Sfintei Liturghii după Nicolae Cabasila"* (teza de doctorat), publicată în anul 1943; *„Tâlcuirea dumnezeieştii Liturghii de Nicolae Cabasila"* (traducere din limba greacă), 1946; *„Tipic bisericesc"*, 1976 (în colaborare); *„Liturgica teoretică. Manual pentru seminarele teologice"*, 1978 (în colaborare); *„Liturgica specială pentru institutele teologice"*, 1980; *„Liturgica generală cu noţiuni de artă bisericească, arhitectură şi pictură creştină"*, 1985; *„Cântările Penticostarului"*, 1980 (în colaborare); *„Anastasimatarul uniformizat"*, *„Utrenierul sau Cântările Utreniei de Duminică ale celor opt glasuri bisericeşti"*, 1954 (în colaborare).

Toate aceste lucrări au cunoscut mai multe ediţii până în prezent, iar manualele sale de liturgică pentru seminarii sau facultate sunt temeinice şi sistematice, expuse într-o frumoasă limbă literară, actuale şi normative pentru timpul nostru.

Pentru *Teologie Pastorală*, cursul său a rămas nepublicat, deşi o bună parte din prelegeri au văzut lumina tiparului.

În afară de aceste cursuri, Părintele Ene Braniște a publicat un număr de 76 de studii de Liturgică, 17 studii de Pastorală, 40 de predici şi cuvântări, 26 de studii şi articole cu un conţinut variat (omiletic, catehetic, de literatură patristică, muzică bisericească, manuale de religie), 29 de cuvântări, cronici, note, reportaje, prefeţe, 89 de recenzii şi note bibliografice, 7 studii şi conferinţe tipărite în străinătate.

Activitatea ştiinţifică de cercetare a Părintelui Ene Braniște îmbrăţişează toate laturile şi aspectele care ţin de specialitate şi de nevoile slujitorilor şi credincioşilor.

Uniformizarea cultului divin, combaterea inovaţiilor, reflectarea evenimentelor importante din viaţa Bisericii noastre, probleme liturgice de interes general pentru Ortodoxie, cultul liturgic al celorlalte Biserici şi confesiuni creştine, uniformizarea calendarului, a datei Paştelui, postul bisericesc şi altele au fost teme majore în scrisul său.

Diortosirea cărţilor de cult a fost o altă parte a preocupărilor sale, revizuind, după textele originale, mai multe cărţi de slujbă tipărite la Bucureşti: *„Catavasierul"* (1959), *„Penticostarul"* (1973), *„Octoihul Mare"* (1975), precum şi ediţia *„Liturghierului"* din anul 1980.

Studiile şi lucrările elaborate de Părintele Prof. Ene Braniște, pe lângă valoarea ştiinţifică, prezintă un mare interes practic. Aceste studii se disting prin acribia metodei de lucru, prin temeinicia şi seriozitatea informaţiilor şi ale documentării, prin logica, limpezimea şi cursivitatea expunerii, prin grija pentru corectitudinea şi frumuseţea formei stilistice şi verbale.

Pe Părintele Ene Braniște l-am cunoscut personal în anii studiilor de doctorat la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti (1974-1976). Era, în acelaşi timp, competent şi exigent, academic şi pastoral, bun patriot şi deschis spre universal.

Părintele Ene Braniște era un profesor erudit şi un bun liturg, slujind la Sfântul Altar cu evlavie şi solemnitate, trăind prezenţa misterului divin în mijlocul poporului drept-credincios. Nu a avut copii, dar a format mulţi ucenici care au devenit ierarhi, profesori sau buni preoţi de parohie, ştiind să pună în evidenţă profunzimea teologică şi frumuseţea spirituală pe care le conţine viaţa liturgică ortodoxă.

Bun cunoscător al limbilor clasice (greaca şi latina) şi al câtorva limbi moderne (franceza, germana şi italiana), Părintele Ene Braniște aduce, prin scrisul său, o vastă şi solidă contribuţie la dezvoltarea disciplinelor teologice *Liturgică*, *Pastorală* şi *Artă creştină*. El rămâne peste timp un mare dascăl al teologiei româneşti.

Felicităm pe toţi organizatorii simpozionului şi binecuvântăm pe toţi participanţii luminaţi de cultivarea recunoştinţei faţă de darurile lui Dumnezeu revărsate în oameni şi cultivate de aceştia spre binele Bisericii.

[Cuvântul Preafericitului Părinte DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, la deschiderea Simpozionului omagial *„Părintele Ene Braniște – 100 de ani de la naştere"*, organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă *„Justinian Patriarhul"*, Bucureşti, joi, 10 octombrie 2013]

Sfânta Liturghie în preocupările și viața Părintelui Profesor Dr. Ene Braniște

(urmare din p. 1)

„o condiţie necesară şi indispensabilă" pentru săvârşirea Jertfei euharistice[4].

Mlăduitor al sufletelor viitorilor slujitori ai altarului, *Părintele Braniște iubea* preoţia şi pe *cei ce îşi asumau această importantă şi grea misiune. „Faţă de credincioşi,* preotul *se bucură... de favoarea unei legături mai strânse şi mai intime cu Dumnezeu, legătură care se creează în timpul Sfintei Liturghii, în virtutea harului ce lucrează prin preot (...) Ca organ prin care se realizează sfinţirea credincioşilor, preotul are iarăşi o* situaţie privilegiată, *pe care i-o dă contactul său nemijlocit cu Sfântul Trup şi Sânge, în cursul Sfintei Jertfe"*[5].

Calitatea de *„liturgist"* a *Părintelui Braniște* era dublată permanent de cea de *liturghisitor model*. În slujirea la Sfântul Altar acorda o atenţie deosebită clarităţii în exprimarea *cuvântului liturgic*, frumuseţii şi corectitudinii interpretării *cântării şi mai ales respectării ritmului melodic,* pentru solemnitatea şi frumuseţea deplină a slujbei divine. *Calmul şi căldura* care izvorau din intonarea *formulărilor liturgice*, trăsături specifice *Părintelui Braniște*, contribuiau la exprimarea *misterului dumnezeiesc* al slujbei şi la stimularea *emoţiei* şi *contemplaţiei liturgice,* nu numai a autorului, ci şi a coliturghisitorilor săi, preoţi şi credincioşi. *Contemplaţia liturgică,* adică *„aplicarea sau concentrarea lăuntrică a gândului şi a minţii asupra misterului mântuirii, reprezentat în Liturghie"* – spune, cu multă claritate, Părintele Braniște –, spre deosebire de contemplaţia misticilor, pur *mentală, „este una sensibilă, adică mijlocită şi susţinută de formele materiale şi simbolice ale cultului, forme care reprezintă în faţa ochilor noştri drama mântuirii şi care tind să ne insufle sentimentele corespunzătoare, făcându-ne să retrăim aievea şi să medităm la durerea Patimilor, la umilinţa Fiului Omului, la marea Lui iubire pentru noi etc."*[6].

Părintele Braniște săvârşea cu multă evlavie *actele liturgice*, coordonându-şi *mişcările*, nu teatral, ci cu răspunderea şi emoţia sfântă a cunoscătorului *şi* trăitorului *semnificaţiilor mistice şi teologice ale fiecărui act şi cuvânt din Sfânta Liturghie,* pentru că *„în misterul liturgic creştin, jertfa sau patima de pe cruce a lui Hristos – punctul culminant al operei Sale mântuitoare – devine oarecum din nou prezentă şi reală; credincioşii participă efectiv la ea, adică o retrăiesc şi beneficiază de efectele ei binefăcătoare, cu fiecare liturghie"*[7]. De asemenea, *„rânduiala minunată a liturghiei noastre ortodoxe constituie un fel de* recapitulare intuitivă a istoriei mântuirii. *Ea este în aşa fel alcătuită încât să sensibilizeze şi să concretizeze această istorie într-un chip cât mai viu cu putinţă, s-o facă oarecum din nou prezentă în faţa ochilor noştri, pentru a deştepta astfel în suflete emoţiile, simţămintele şi gândurile corespunzătoare diferitelor episoade ale istoriei sfinte"*[8].

Ca **dascăl** şi **părinte** al viitorilor slujitori, s-a preocupat de *slujirea preoţească*, tratând-o pe larg[9] şi oferind tuturor *chipuri ideale de liturghisitori* **şi păstori de suflete**[10].

Sfânta Liturghie, pe care a trăit-o şi a explicat-*o Părintele Braniște*, este pentru noi toţi şi o *şcoală a rugăciunii,* încât *rugăciunea liturgică* devine *criteriul rugăciunii personale*. Sfânta Euharistie este, totodată, *„forma ideală a rugăciunii de mulţumire"* şi *„forma perfectă a rugăciunii de cerere". „Prin mijlocirea Sfintei Jertfe, rugăciunea noastră de cerere capătă o putere irezistibilă şi o garanţie sigură că va fi ascultată de Dumnezeu"*[11].

Părintele Profesor Ene Braniște **„ne-a învăţat ce este Sfânta Liturghie",** prin *studiile şi slujirea sa pilduitoare*, aşa cum s-a afirmat într-o cuvântare la slujba prohodirii sale.

În preocupările sale liturgice a intrat şi *Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite*, ale cărei origini şi rânduială le explică[12].

Liturghiile ortodoxe fac parte din familia mare a liturghiilor creştine *orientale* şi *occidentale*, pe care le-a cuprins studiul eruditului liturgist, cinstit de noi astăzi,

(continuare în p. 7)

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Duminică, 1 septembrie. Î.P.S. Sa a oficiat slujba de sfinţire a Bisericii „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" din municipiul Mediaş. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. L-a hirotesit întru *iconom stavrofor* pe P.C. pr. paroh Marcel Roman Badiu, iar principalilor ctitori şi binefăcători le-a acordat acte de cinstire.

Luni, 2 septembrie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou.

Marţi, 3 septembrie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou.

Joi, 5 septembrie. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. A vizitat şantierul de lucru de la Complexul Monahal de la Păltiniş.

Duminică, 8 septembrie – *Sărbătoarea Naşterii Maicii Domnului.* A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Mănăstirea „Naşterea Maicii Domnului", Măgura-Jina, judeţul Sibiu. În aceeaşi zi, a oficiat rânduiala tunderii ca rasofore pentru trei vieţuitoare din obştea mănăstirii.

Luni, 9 septembrie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou. A participat, în Capela mitropolitană, la slujba de Te Deum ocazionată de începutul cursurilor preoţeşti pentru ocuparea gradelor didactice, organizate de către Arhiepiscopia Sibiului şi Facultatea de Teologie din Sibiu. A adresat celor prezenţi un cuvânt de binecuvântare.

Marţi, 10 septembrie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 11 septembrie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou. A vizitat şantierul de lucru de la Schitul Bazna, jud. Sibiu.

Vineri, 13 septembrie. A oficiat, la Biserica „Sf. Ioan Botezătorul" din Braşov, slujba înmormântării P.C. pr. Adrian Boghici, adresând celor prezenţi un cuvânt de învăţătură.

Sâmbătă, 14 septembrie – *Sărbătoarea Înălţării Sfintei Cruci.* A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Mănăstirea „Înălţarea Sfintei Cruci" din localitatea Sădinca, jud. Sibiu, care şi-a serbat hramul. A oferit distincţia „Crucea Şaguniană" părintelui David Stoica, starețul mănăstirii, precum şi distincţia „Crucea Şaguniană pentru mireni" doamnei Maria Greavu, primarul comunei Loamneş.

Duminică, 15 septembrie. A participat la Ţebea, jud. Hunedoara, la manifestările prilejuite de împlinirea a 141 de ani de la moartea lui Avram Iancu, erou naţional. A slujit Sfânta Liturghie şi parastasul împreună cu PS Gurie, Episcopul Devei şi Hunedoarei, şi cu Preasfinţitul Nicodim, Episcopul Severinului şi Strehaiei, alături de un număr mare de preoţi şi diaconi. A adresat celor prezenţi un cuvânt de învăţătură.

Luni, 16 septembrie. Î.P.S. Sa a participat la festivitatea de deschidere a noului an şcolar la Colegiul "Andrei Şaguna" din Braşov. A oficiat o slujba de binecuvântare şi a adresat elevilor şi cadrelor didactice un cuvânt de învăţătură.

Marţi, 17 septembrie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou. A predat cursuri de Teologie Liturgică preoţilor înscrişi la cursurile pentru ocuparea gradelor profesionale, organizate la Facultatea de Teologie din Sibiu. În aceeaşi zi, a participat la sărbătoarea întâlnirii absolvenţilor promoţiei 1964-1968 de la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Miercuri, 18 septembrie. A primit la reşedinţa mitropolitană din Sibiu vizita grupului româno-german pentru studii ecumenice.

Joi, 19 septembrie. A prezidat comisia de examinare a studenţilor înscrişi la admiterea pentru şcoala doctorală din cadrul Facultăţii de Teologie din Sibiu. A predat cursuri de Teologie Liturgică preoţilor înscrişi la cursurile pentru ocuparea gradelor profesionale. În aceeaşi zi, în Aula „Mitropolit Ioan Meţianu", Î.P.S. Sa s-a întâlnit cu profesorii de religie din Sibiu, cărora le-a adresat un cuvânt de învăţătură şi binecuvântare.

Vineri, 20 septembrie. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Duminică, 22 septembrie. A oficiat slujba de sfinţire a Bisericii „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" din localitatea Noiştat, protopopiatul Agnita. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. L-a hirotesit întru *iconom* pe P.C. pr. paroh Ioan Popescu, iar pricipalilor ctitori şi binefăcători le-a acordat acte de cinstire. Seara, a participat în Catedrala mitropolitană din Sibiu, la etapa eparhială a Concursului Naţional „Lăudaţi pe Domnul!", adresând celor prezenţi un cuvânt de binecuvântare.

Luni, 23 septembrie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou.

Marţi, 24 septembrie. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 26 septembrie. A prezidat comisia de examinare pentru absolvenţii înscrişi la examenul de capacitate preoţească. În aceeaşi zi, a vizitat centrele de zi pentru copii de pe lângă bisericile din Sibiu, oferind în dar copiilor peste 100 de ghiozdane cu rechizite.

Duminică, 29 septembrie. A oficiat slujba de sfinţire a Bisericii „Buna Vestire" din localitatea Velţ, protopopiatul Mediaş. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. L-a hirotesit întru *iconom* pe P.C. pr. paroh Bogdan Constantin Taifas, iar principalilor ctitori şi binefăcători le-a acordat acte de cinstire.

Luni, 30 septembrie. A participat la festivităţile prilejuite de aniversarea a şase ani de la întronizarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

ECUMENICA

În pregătirea pentru începerea celei de-a 10-a Adunări generale a Consiliului Mondial al Bisericilor (CMB), care va începe la 30 oct. în Busan, Coreea de Sud, mai mulţi pastori coreeni şi activişti pentru pace au iniţiat patruzeci de zile de rugăciune în Busan. În această formă ei cer ajutorul lui Dumnezeu ca Adunarea generală să nu fie afectată de centrala atomică Kori Power Plant care se află în apropiere de locul unde va avea loc Adunarea CMB. Centrala atomică Kori Power Plant are o vechime de 35 de ani şi s-a defectat până acum de 120 de ori, ameninţând siguranţa populaţiei din regiune. De asemenea, ei speră să atragă atenţia asupra faptului că Coreea de Sud are cea mai ridicată densitate geografică de centrale nucleare din lume, existând pericolul radierii celor 3,4 milioane de persoane care trăiesc pe o rază de 30 de km în jurul centralei.

Pe lângă acest pericol reprezentat de folosirea convenţională a energiei nucleare, Peninsula Coreeană este una dintre cele mai nesigure zone din lume, datorită acutizării conflictului dintre Coreea de Nord şi Coreea de Sud. Din 1953 încoace, de când a fost divizată Peninsula Coreeană, cele două state trăiesc în permanentă tensiune. Patru puteri atomice, anume SUA, Rusia, China şi Coreea de Nord, se află direct sau indirect implicate în tensiunile din regiune. Creşterea tensiunilor dintre cele două state coreene a avut indirect impact şi asupra reprezentativităţii Adunării generale a CMB. Biserica Evanghelică din Coreea de Nord, singura biserică recunoscută legal de către regimul nord-coreean, nu a primit aprobarea de a participa la Adunarea din Busan. Faptul că o aprobare similară a fost oferită în 2006 acestei biserici pentru a participa la Adunarea generală CMB din Porto Alegre, Brazilia, în vreme ce acum participarea la Adunarea CMB găzduită de Coreea de Sud nu este permisă îi face pe analişti să afirme că motivul refuzului este direct legat de locul unde se desfăşoară Adunarea. Un ultim efort al Secretarului General al CMB, Rev. Dr. Olav Fykse Tveit de a convinge, printr-o vizită la Pyongyang, autorităţile din Coreea de Nord să acorde permisiunea participării unei delegaţii nu a fost încununat de succes.

Un alt efect indirect asupra desfăşurării Adunării este faptul că aşa-numitul „tren al păcii", care a pornit la începutul lui octombrie din Berlin, Germania, şi care este planificat să ajungă la începerea Adunării CMB în Busan, nu a primit, cel puţin până la închiderea ediţiei acestor ştiri, permisiunea de a tranzita teritoriul Coreei de Nord. „Trenul păcii" este o iniţiativă a Consiliului Naţional al Bisericilor din Coreea şi a Comitetului Coreean de Organizare a Adunării CMB menită să atragă atenţia asupra faptului că au trecut 60 de ani de la divizarea Peninsulei Coreene. „Trenul păcii" care a pornit din Berlin, după ce a primit binecuvântarea reprezentanţilor mai multor biserici, este planificat să treacă prin Moscova, Irkutsk, Beijing, Seoul şi să se oprească în Busan. Cu el călătoresc 130 de persoane din întreaga lume, reprezentând diferite biserici sau consilii naţionale ale bisericilor, dar şi societatea civilă din întreaga lume. La Moscova, trenul s-a oprit pentru câteva zile, participând la seminarul cu titlul „Comunităţile religioase pentru dreptate şi pace". Prin această iniţiativă se speră, de asemenea, ca exemplul Germaniei reconciliate şi reunificate să fie transmis spre Coreea. Are o mare încărcătură simbolică faptul că „trenul păcii" a pornit din Berlin, oraş care a fost divizat vreme de decenii ca urmare a războiului rece dar care acum este capitala Germaniei reunificate şi va trece prin Seoul, capitală aflată la mică distanţă de zona demilitarizată dintre Coreea de Nord şi Coreea de Sud. Întrucât Coreea de Nord nu a aprobat tranzitarea teritoriului ei, organizatorii acestui proiect au adoptat ca soluţie alternativă transferarea pe mare a participanţilor din China în Coreea de Sud, după care drumul va continua cu trenul prin Seoul spre Busan.

A 10-a Adunare generală a CMB va avea loc între 30 octombrie şi 8 noiembrie în Busan, Coreea de Sud, având ca temă „Dumnezeul vieţii, condu-ne spre dreptate şi pace". Biserica Ortodoxă Română este reprezentată de o delegaţie condusă de Înaltpreasfinţia Sa Mitropolit Prof. Dr. Nifon de Târgovişte.

Rubrică realizată de
Pr. Lect. Dr. Daniel BUDA

Părintele Prof. Dr. ENE BRANIȘTE, comemorare a 100 de ani de la naștere

In galeria marilor profesori care au ilustrat învăţământul teologic universitar românesc, un loc cu totul de frunte îl ocupă Părintele Prof. Dr. Ene M. Braniște, care, mai bine de 45 de ani, s-a dăruit cu toată fiinţa, puterea şi capacitatea sa creatoare disciplinelor de Liturgică, Pastorală şi Artă creştină. Comemorarea, în acest an, a 100 de ani de la naşterea sa ne oferă plăcutul prilej să prezentăm, reunite într-un buchet, care să alcătuiască coroana sa de lauri, strădaniile şi realizările sale în câmpul teologiei ortodoxe româneşti. Nu facem prin aceasta decât să aducem un sincer şi binemeritat omagiu profesorului care şi-a identificat viaţa cu studiul şi cu slujirea Bisericii şi a teologiei şi să înfăţişăm un exemplu de muncă, seriozitate, competenţă, conştiinciozitate, cinste şi dăruire, care să servească drept pildă de urmat tuturor celor care vor să contribuie la dezvoltarea şi înflorirea teologiei româneşti şi a Bisericii noastre strămoşeşti.

O prezentare cronologică a activităţii Părintelui Profesor Ene Braniște şi a funcţiilor deţinute este însă departe de a ni-l înfăţişa în adevărata valoare pe cel care şi-a făcut din studiu şi catedră profesiunea şi crezul său de viaţă. De aceea vom căuta să întregim imaginea distinsului nostru dascăl de teologie referindu-ne mai concret la principalele aspecte ale activităţii sale ca profesor, cercetător şi publicist.

În ceea ce priveşte activitatea desfăşurată la catedră, trebuie să precizăm că, de la numirea ca asistent, la 1 octombrie 1938, şi până la pensionare, la 1 octombrie 1982, Părintele Profesor Ene Braniște a funcţionat neîntrerupt numai în cadrul Catedrei de Liturgică, Pastorală şi Artă creştină, trecând prin toate treptele didactice (asistent, conferenţiar, profesor), menţinându-se permanent numai în cadrul uneia şi aceleiaşi specialităţi. Lucrul acesta i-a înlesnit pregătirea temeinică în specialitate, prin aprofundarea disciplinelor din cadrul Catedrei, ca şi acumularea unei preţioase experienţe didactice. Pregătindu-se sub directa îndrumare a Părintelui Prof. Petre Vintilescu, i-a continuat munca, cu aceeaşi pasiune şi competenţă.

În primii ani de activitate (1938-1950), a organizat activitatea ştiinţifică şi practică de la seminariile de Liturgică, Omiletică şi Catehetică şi de Îndrumări misionare. În calitate de conferenţiar-spiritual, suplinitor al Catedrei de Liturgică şi Pastorală, apoi ca profesor titular al acestei Catedre de la Institutul Teologic din Bucureşti, din 1950 până în 1982 a predat cu desăvârşită competenţă şi erudiţie cursurile de Liturgică, Pastorală şi Tipic, cu noţiuni de artă creştină, conform programei analitice noi, la a cărei elaborare a colaborat, în vara anului 1950, şi căreia i-a imprimat un conţinut mai apropiat de nevoile noi ale învăţământului teologic şi mai propriu pentru formarea şi pregătirea profesională şi practică a viitorilor slujitori ai altarelor.

În activitatea de la cursuri şi seminarii Părintele Profesor Ene Braniște a urmărit şi sporirea volumului de cunoştinţe teoretice ale studenţilor şi doctoranzilor, ca şi însuşirea metodei ştiinţifice în lucru, dar mai ales pregătirea practică a viitorilor preoţi în vederea rolului lor principal de săvârşitori ai celor sfinte. La cursurile de Liturgică a pus accentul pe cunoaşterea rânduielii sfintelor slujbe studiate şi, totodată, pe spiritul şi semnificaţiile lor lăuntrice, a rostului lor în viaţa religioasă, precum şi a semnificaţiei lor dogmatice, istorice şi simbolice, căutând să ridice astfel nivelul şi orizontul pregătirii liturgice a studenţilor şi să facă din ei nu numai buni cunoscători de rânduială şi tipic sau buni „bisericaşi", ci şi slujitori cu dragoste de preoţie şi trăitori ai celor ce se propovăduiesc şi se săvârşesc în sfintele altare.

Acelaşi scop l-a urmărit Părintele Profesor Ene Braniște şi în activitatea desfăşurată la cursurile de Îndrumare Misionară şi Pastorală a clerului la care a participat cu regularitate încă de la organizarea lor, în 1949, ţinând la toate seriile conferinţe-prelegeri şi conducând seminariile de practică liturgică, cântare bisericească şi tipic, ca şi pe cele de Omiletică şi Catehetică. Temele prelegerilor ţinute la aceste cursuri au fost cât mai apropiate de specialitate, tratând probleme de actualitate şi interes teologic. Toate aceste prelegeri au fost apoi tipărite în revistele teologice.

Din 1951 Părintele Profesor Ene Braniște a susţinut prelegeri de specialitate în cadrul cursurilor organizate pentru candidaţii la titlurile de pictori şi zugravi de către Comisia de Pictură Bisericească, al cărei membru a fost până în 1983, examinând pe candidaţi la sfârşitul acestor cursuri şi participând la toate lucrările desfăşurate în cadrul acestei comisii, îndrumând pe pictori.

Dintre temele prezentate aici, amintim: *Teologia icoanelor, Iconografia ca ştiinţă, Programul sau tipicul iconografic al bisericilor ortodoxe; Erminiile sau cărţile de pictură* ş.a., toate fiind publicate după aceea.

Pe lângă această bogată şi multilaterală activitate desfăşurată la catedră, Părintele Profesor Ene Braniște a desfăşurat o uriaşă muncă de cercetare ştiinţifică, oglindită în impresionantul număr de titluri de lucrări publicate până în prezent. Numirea sa la Catedra de Liturgică, Pastorală şi Artă creştină, aproape odată cu transformarea Facultăţii de Teologie în Institutul Teologic Universitar din Bucureşti, intrat de aici sub oblăduirea Bisericii, a însemnat o nouă orientare pentru întreaga activitate, desfăşurată în cadrul ei. Prima şi cea mai importantă sarcină ce urma să fie îndeplinită era întocmirea unui manual universitar unic, ştiinţific şi sistematic de Liturgică, după o programă analitică corespunzătoare cerinţelor noi ale pastoraţiei şi progresului actual al disciplinei. Bazele acestui manual au fost puse încă din 1950-1951, dar el a fost îmbunătăţit şi adus la zi cu informaţiile bibliografice până a văzut lumina tiparului, cu înalta binecuvântare a Patriarhului Iustin Moisescu, în 1980, sub numele de *Liturgica specială,* 510 p., pentru anul IV de la Institutele Teologice. Este cel mai bun, mai sistematic, mai ştiinţific şi mai cuprinzător manual de Liturgică din literatura teologică românească. El se adresează atât studenţilor, cât şi preoţilor şi laicilor cultivaţi care sunt preocupaţi de astfel de studii. El deschide un orizont larg asupra evlaviei şi practicii liturgice, înlesnind înţelegerea cultului şi a actelor liturgice cu bogatul lor sens şi cu multiplele semnificaţii istorice, doctrinare şi mistico-simbolice. Manualul rămâne lucrare de referinţă pentru întreaga Ortodoxie, prezentându-l pe autorul ei drept unul din cei mai mari specialişti în materie. Cursul de *Liturgică generală* pentru anul III de studii a fost tipărit în 1985.

Pentru învăţământul seminarial Părintele Ene Braniște a alcătuit şi a publicat, în colaborare cu profesori de Seminar, *Liturgica teoretică (pentru Seminarii)*, Bucureşti, 1978.

Dar, în afară de aceste cursuri, Părintele Profesor a publicat un număr de aproape 175 de lucrări (volume, extrase, studii, articole de revistă), cu conţinut variat (liturgic, pastoral, omiletic, literar) însumând mii de pagini, fără să mai socotim cele peste 90 de recenzii şi note bibliografice la studii de specialitate, străine şi româneşti, dintre care unele sunt adevărate studii. Activitatea ştiinţifică de cercetare a Părintelui Profesor Ene Braniște cuprinde toate laturile şi aspectele care ţin de specialitate şi, mai ales, problemele ridicate de noile condiţii ale vieţii religioase, de interesele mari ale Bisericii şi de nevoile slujitorilor şi ale credincioşilor ei. Dintre aceste lucrări 90 sunt lucrări ştiinţifice (manuale, cercetări, studii de specialitate), menite să aprofundeze disciplinele predate şi să sporească patrimoniul literaturii teologice româneşti de specialitate. Ele abordează subiecte foarte variate din domeniul Liturgicii şi Pastoralei, dar toate noi, de actualitate şi cu valoare practică, fiind în strânsă legătură cu stările şi nevoile actuale ale Bisericii Ortodoxe Române şi cu problemele vieţii noastre de cult, sau cu sarcinile misiunii preoţeşti în cadrul societăţii de azi. Multe din ele au constituit teme ţinute şi dezbătute la conferinţele preoţeşti pe protopopiate, dintre care Părintele Profesor a prezidat multe, ca delegat al Centrului eparhial. Din mulţimea şi varietatea temelor tratate, ca şi a problemelor şi preocupărilor pe care le reflectă lucrările Părintelui Profesor Ene Braniște, merită să ne oprim asupra câtorva. O importanţă aparte se cuvine să fie acordată studiilor: *Explicarea Sfintei Liturghii după Nicolae Cabasila* (teză de doctorat), *Observaţiuni şi preocupări pentru o nouă ediţie a Liturghierului românesc*, *Teologia icoanelor*, *Rolul Athosului în istoria cultului ortodox*, *Schisma şi cultul creştin* ş.a., care tratează subiecte din toate laturile Liturgicii: istorie, doctrină, explicarea cultului ş.a.m.d.

Studiile şi lucrările elaborate de Părintele Profesor Ene Braniște, pe lângă valoarea lor ştiinţifică, prezintă un mare interes practic ridicând probleme actuale şi oferind concluzii, soluţii, propuneri şi sugestii preţioase pentru îndrumarea activităţii pastorale a preoţimii noastre, ca şi pentru aprofundarea şi întărirea vieţii religioase a credincioşilor noştri. Toate aceste lucrări se disting prin acrivia metodei ştiinţifice de lucru, mânuită cu o măiestrie rară, prin temeinicia şi seriozitatea informaţiei şi a documentării, prin logica, limpezimea şi cursivitatea expunerii, prin grija pentru corectitudinea şi frumuseţea formei stilistice şi verbale. Bun cunoscător al limbilor clasice (greacă şi latină) şi al câtorva limbi moderne de cultură (franceză, germană, greacă nouă, italiană), Părintele Profesor Ene Braniște aduce, prin studiile elaborate, o vastă contribuţie la dezvoltarea disciplinei Liturgicii, Pastoralei şi Artei creştine.

În această muncă de cercetare ştiinţifică, Părintele Profesor Ene Braniște a antrenat, a format şi a îndrumat o serie de ucenici care s-au specializat în cadrul cursurilor pentru doctorat, dintre care cinci au obţinut titlul academic de doctor în Teologie.

Un domeniu în care Părintele Prof. Ene Braniște şi-a adus o bogată şi utilă contribuţie a fost acela al diortosirii cărţilor de cult pentru tipărirea lor în ediţii uniforme, care trebuiau puse la îndemâna slujitorilor bisericeşti, în scopul uniformizării în slujire. Preacucerniciei Sale i se datorează diortosirea *Octoihului Mic* (Catavasierul), în 1959, retipărit apoi în alte două ediţii, a *Evanghelistarului cu tabelele pascale*, adaptate situaţiei calendaristice actuale, de la sfârşitul Sfintei Evanghelii (1964), şi redactarea nouă a Capetelor (capitolelor) tipiconale ale lui Marcu, adaptate situaţiei calendaristice actuale, de la sfârşitul Triodului, 1970. Tot Preacucernicia Sa a diortosit *Slujba Învierii pentru întreaga Săptămână Luminată* (1971), *Penticostarul* (1973), *Octoihul Mare* (1975), a elaborat *Tipicul bisericesc* (1976) şi a diortosit *Liturghierul* (1980).

Importantă este, de asemenea, şi activitatea desfăşurată în cadrul Comisiei de pictură bisericească, din cadrul Patriarhiei Române, pentru a cărei bună lucrare a publicat câteva studii valoroase în legătură cu iconografia, ca şi în Comisia pentru uniformizarea cântărilor bisericeşti, contribuind la toate cărţile editate până acum, mai ales cu partea tipiconală şi ritualistică.

Toţi cei care i-am fost ucenici şi studenţi şi pe care Preacucernicia ne-a considerat şi ne-a simţit apropiaţi, ori ne-a îndrumat ca pe copiii săi, toţi cei care ne-am adăpat setea cunoaşterii la izvorul limpede şi cristalin al operei sale, toţi cei care ne-am bucurat de dragostea părintească a preotului, duhovnicului şi profesorului, prin excelenţă, îi aducem astăzi prinosul recunoştinţei noastre pentru tot ce a făcut în Teologia ortodoxă românească, pentru Biserica strămoşească.

Pr. Prof. Dr. Nicolae D. NECULA

LOCUL LUI CONSTANTIN CEL MARE ÎN LUMEA ORTODOXĂ DE ASTĂZI

Câteva reflecţii bazate pe experienţa participării în ceremoniile organizate de Biserica Ortodoxă Sârbă cu ocazia împlinirii a 1700 de ani de la emiterea Edictului de la Milan

Am avut onoarea să particip, în calitate de reprezentant al Consiliului Mondial al Bisericilor, la ceremoniile organizate între 4-9 octombrie a.c. la Belgrad, Niş şi Podgorica (Muntenegru)de Biserica Ortodoxă Sârbă cu ocazia împlinirii a 1700 de la emiterea Edictului de la Milan (313). Din motive pe care nu doresc să le amintesc aici, am fost singurul cleric ortodox român prezent la această comemorare. În rest, toate Bisericile Ortodoxe Răsăritene canonic recunoscute au fost reprezentate fie la nivel de întâistătător, fie printr-o delegaţie. Astfel au participat Sanctitatea Sa Bartolomeu, Patriarhul Ecumenic, Preafericirea Sa Teofil al III-lea, Patriarhul Ierusalimului şi al Întregii Palestine, Preafericirea Sa Chiril, Patriarhul Moscovei şi al Întregii Rusii, Înaltpreasfinţia Sa Hrisostom, Arhiepiscopul Ciprului, Înaltpreasfinţia Sa Ieronim II, Arhiepiscopul Atenei, primatul Bisericii Greciei (doar la evenimentele care au avut loc la Podgorica), Înaltpreasfinţia Sa Anastasios, Arhiepiscopul Atenei şi primatul Bisericii Ortodoxe Autocefale a Albaniei, Înaltpreasfinţia Sa Sawa, primatul Bisericii Ortodoxe Autonome din Polonia, Înaltpreasfinţia Sa Simeon, primatul Bisericii Ortodoxe din Ţinuturile Cehe şi Slovacia. Evenimentul s-a dorit a fi sărbătorit preponderent între ortodocşi, însă a avut şi o dimensiune ecumenică, invitaţi fiind reprezentanţi ai Vaticanului, ai Bisericii Anglicane, ai organizaţiilor ecumenice (Consiliul Mondial al Bisericilor şi Conferinţa Bisericilor Europene) şi ai Bisericii Apostolice Armene. De asemenea, nu a lipsit cu totul nici dimensiunea interreligioasă, la eveniment participând marele rabin al Serbiei şi marele muftiu al Serbiei.

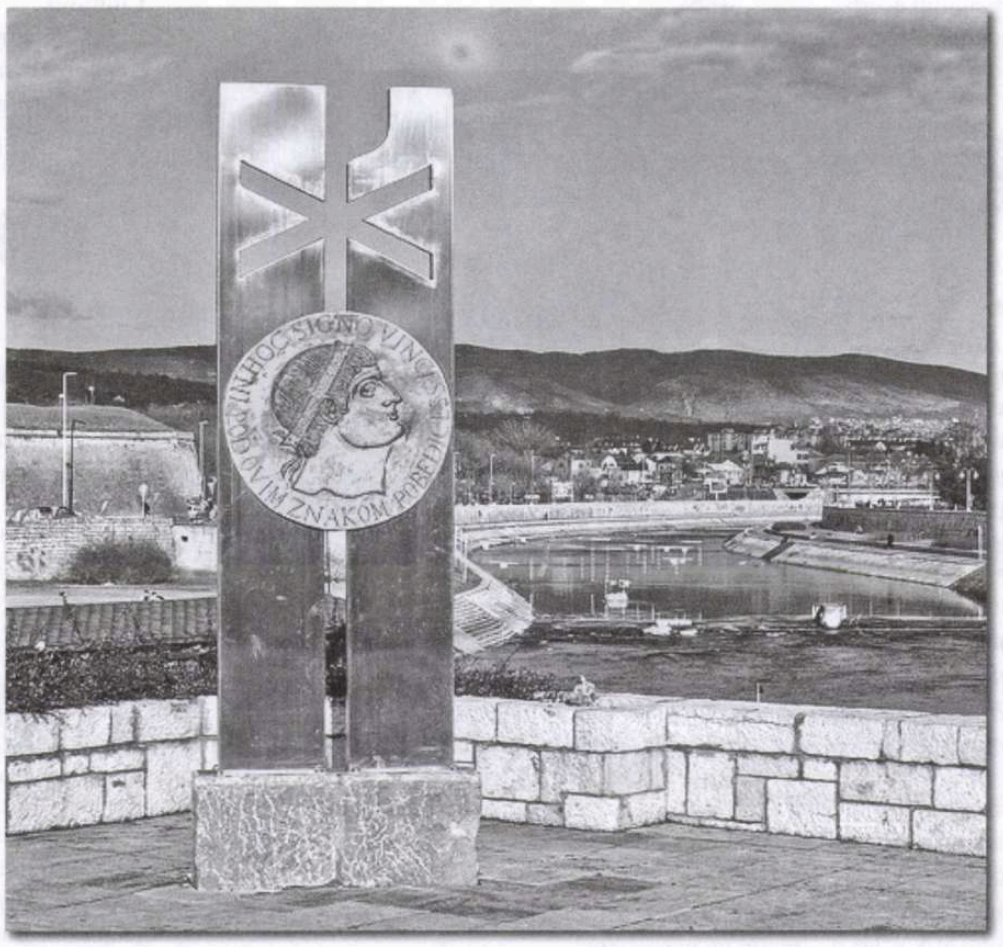

Festivităţile au început la Belgrad cu o doxologie în vechea catedrală a oraşului, urmată de discursuri şi o recepţie oferită în palatul patriarhal de către Preafericirea Sa Irineu, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Sârbe, în onoarea invitaţilor. A urmat masa de prânz oferită de preşedintele Serbiei Tomislav Nikolić în onoarea invitaţilor după care participanţii s-au deplasat la Niş, locul de naştere al lui Constantin cel Mare. Aici a fost oficiată Sfânta Liturghie în faţa unei biserici nou construite, dedicată lui Constantin cel Mare, urmată de discursuri şi o masă festivă în onoarea invitaţilor, după care participanţii au plecat cu o cursă charter spre Podgorica, Muntenegru, unde au asistat la un program artistic în faţa nou construitei catedrale a Învierii, catedrala naţională a poporului muntenegrean. A urmat a doua zi sfinţirea catedralei şi Sfânta Liturghie, în prezenţa preşedintelui Muntenegrului Filip Vujsnović şi a altor oficialităţi. După-masă a urmat o primire la prim-ministrul Muntenegrului Milo Dukanović. Ultima zi a manifestărilor s-a consumat la Belgrad, unde participanţii au avut ocazia să viziteze catedrala „Sfântul Sava", catedrala naţională a sârbilor, ale cărei finisaje şi picturi interioare sunt aproape terminate. Seara, delegaţii au participat la opera *In hoc signo* a Mons. Don Mario Frisina, jucată în premieră la teatrul naţional din Belgrad. A fost o impresionantă punere în scenă, cu 25 de solişti şi peste 200 de artişti.

Festivităţile au avut fast şi notorietate, însă dincolo de acestea se pune în mod firesc întrebarea: Care a fost specificul lor? În primul rând, ele mi s-au părut a fi o manifestare liturgică a unităţii Ortodoxiei. În mod evident, s-a dorit ca festivităţile din Serbia să fie un prilej de manifestare vizibilă a intercomuniunii panortodoxe. Celebrarea autentic ortodoxă, fie şi a unui eveniment istoric, nu poate avea loc în afara liturgicului. S-a afirmat, foarte probabil, pe bună dreptate, că a festivităţile legate de celebrarea Edictului de la Milan au fost cea mai reprezentativă prezenţă a panortodoxiei din toată istoria Bisericii Ortodoxe Sârbe. Dincolo de această manifestare liturgică a Panortodoxiei, pentru a înţelege cum anume este perceput Constantin cel Mare şi moştenirea sa de către întâistătătorii Bisericilor Ortodoxe prezente la eveniment, este nevoie să analizăm pe scurt discursurile rostite cu această ocazie. Patriarhul ecumenic Bartolomeu a ales să vorbească despre efectele benefice aduse de Edictul de la Milan asupra vieţii Bisericii, după care a pus accent pe situaţia dificilă în care trăiesc astăzi creştinii în anumite părţi ale lumii, mai ales în Siria şi în Irak. Cei doi mitropoliţi de Alep răpiţi în Siria au fost amintiţi ca exemplu al situaţiei grele a creştinilor din această ţară, dar şi pentru a fi pomeniţi în rugăciuni. Ideea pe care auditoriul a putut să o perceapă a fost că în anumite părţi ale lumii efectele Edictului de la Milan nu sunt pe deplin implementate sau, mai mult, că ele cunosc chiar un regres. De o cu totul altă natură a fost discursul rostit de Patriahul Chiril al Moscovei. După ce a subliniat că Edictul de la Milan a însemnat începutul epocii Europei creştine, el a pus accent pe îndepărtarea civilizaţiei europene de astăzi atât de moştenirea Edictului de la Milan cât şi de valorile tradiţionale ale creştinismului. În discursul rostit în faţa preşedintelui Serbiei, el nu a ezitat să numească explicit acele state din Europa care au renunţat la ideea de familie tradiţională. „Apelurile la negarea identităţii istorice şi a pretinsei moşteniri primite de la pioşii noştri înaintaşi ne îngrijorează. Suntem îngrijoraţi de încercările de a elimina din conştiinţa umană noţiunea de păcat, responsabilitate şi auto-moderaţie decentă ... Suntem împotriva oricărei discriminări şi pentru apărarea drepturilor şi demnităţii omului. Suntem convinşi că drepturile şi libertatea nu pot exista fără responsabilitate înaintea lui Dumnezeu şi a societăţii." Discursul Patriarhului Serbiei s-a axat pe trei motive: sublinierea rolului Edictului de la Milan pentru Europa creştină, a faptului că Constantin cel Mare s-a născut la Niş în Serbia şi legătura strânsă dintre popoarele ortodoxe, mai ales dintre cele ortodoxe slave între care legătura de credinţă este dublată de legătura de sânge.

Nu în ultimul rând, aş dori să subliniez faptul că prezenţa atâtor întâistătători şi delegaţii ale Bisericilor Ortodoxe a relevat profunda diferenţă care există în lumea ortodoxă între acele Biserici care se bucură de sprijinul unui stat majoritar ortodox şi cele care nu se mai bucură de multă vreme de acest statut. Delegaţia Bisericii Ortodoxe Ruse a apărut în cadrul ceremoniilor ca fiind evident susţinută de puterea de stat. Este suficient să fie amintit detaliul că delegaţia rusă a sosit la Belrad şi a fost transportată în toate locurile festivităţilor cu un avion pus la dispoziţie de statul rus. Relaţiile dintre Biserică şi stat în Rusia sunt, într-adevăr, tot mai mult determinate de principiile tradiţionale existente înainte de revoluţia din 1917 care sunt treptat reimplementate. Avem de-a face cu o reinstaurare a „simfoniei bizantine" ale cărei baze au fost fixate de „cotitura constantiniană" începută prin Edictul de la Milan. Biserica Ortodoxă Rusă trăieşte în aceşti ani în multe privinţe experienţa pe care a trăit-o Biserica din Imperiul Roman după 313: după ce a fost persecutată sau, în cel mai bun caz, ignorată, Biserica are parte de apropierea şi sprijinul statului, bineînţeles, cu toate avantajele şi provocările pe care acestea le implică. De asemenea, a fost vizibilă modesta situaţie în care trăiesc aşa-numitele patriarhii apostolice, care după ce au intrat în stăpânirea unor state necreştine, nu numai că au pierdut sprijinul statului bizantin şi privilegiile oferite de acesta, dar au început să le fie ameninţate şi libertăţile manifestării religiei lor. Pentru ei ispita nostalgiei după moştenirea constantiniană este în mod evident mai mare.

Oricum, sper ca celebrările constantiniene din acest an, mai ales cele de natură academică, să nu fie dominate de o anumită nostalgie după vremurile în care Biserica şi Imperiul trăiau „simfonia bizantină", ci de o analiză serioasă a ceea ce moştenirea constantiniană poate să mai însemne astăzi pentru noi ortodocşii. Prin „moştenirea constantiniană" nu înţeleg numai politica religioasă pe care Constantin a iniţiat-o şi care a fost dezvoltată de urmaşii lui până ce creştinismul a devenit religie de stat în Imperiul Roman şi modul în care aceasta se mai păstrează în forme diferite în relaţia dintre puterea de stat şi Bisericile Ortodoxe, ci la alte aspecte precum: libertatea religioasă într-o lume pluralistă, posibilitatea de a găsi impulsuri pentru dialogul interreligios sau inspiraţie pentru a răspunde intoleranţei grupurilor ateiste faţă de tot ceea ce înseamnă manifestarea religiosului în spaţiul public sau privat.

Faptul că la Podgorica s-a sfinţit catedrala naţională în cadrul festivităţilor legate de comemorarea a 1700 de ani de la Edictul de la Milan a adus aminte de rolul lui Constantin de iniţiator al construirii unor importante lăcaşuri de cult în Imperiul Roman, tradiţie urmată de succesorii lui imediaţi, dar şi de politicienii ortodocşi de astăzi. Evenimentul a dorit, fără îndoială, să fie o manifestare a unităţii Bisericii Ortodoxe Sârbe în spaţiul fostei Iugoslavii. În parte unitatea aceasta a fost vizibilă, însă inevitabil au ieşit la iveală şi tendinţele spre obţinerea independenţei bisericeşti după obţinerea independenţei politice.

Impresia lăsată de festivităţile din Serbia ar putea fi rezumată astfel: mult fast, prea puţină abordare critică şi insuficientă actualizare la situaţia de azi. Trebuie spus că a dominat spiritul de sărbătoare, manifestat mai ales liturgic, ceea ce este important în cazul unei aniversări. La fel de important însă este ca semnificaţia evenimentului celebrat să fie corect înţeleasă, mai ales pentru timpurile în care trăim.

Pr. Lect. Dr. Daniel BUDA, Sibiu/Geneva

Activitatea Părintelui Ene Branişte în contextul cercetării liturgice contemporane

Direcţii şi teme de cercetare reflectate în opera sa

Dintru început trebuie să spunem că rezultatele cercetării Părintelui Profesor Ene Branişte s-au concretizat în peste 160 de lucrări (volume, studii şi articole), cărora se adaugă un număr impresionant de recenzii şi note bibliografice la studii şi lucrări de specialitate, în limba română şi în limbi străine, toate la un loc însumând mii de pagini[1]. În ceea ce priveşte numărul lucrărilor publicate, autorul nostru este unul dintre cei mai prolifici teologi români pe tot parcursul secolului al XX-lea.

a) Un prim aspect pe care dorim să-l evidenţiem aici, care a constituit una din preocupările majore ale activităţii Părintelui Ene Branişte, mai ales în prima parte a activităţii sale, priveşte *traducerea unor opere liturgice de bază din literatura patristică şi postpatristică*. Perioada în care a activat Părintele Branişte este perioada comunismului acerb în România, când intelectualii din toate domeniile, între care preoţii şi profesorii de teologie au fost o ţintă preferată, au sfârşit în închisori în chinuri pe care o minte sănătoasă nu le poate imagina. Orice lucrare care se dorea a fi publicată, de la un simplu caiet pentru elevii de la şcoala primară şi până la cărţile de specialitate pentru uzul universitar, era supusă celei mai aprige cenzuri. În acest context Părintele Ene Branişte traduce una dintre lucrările fundamentale ale teologului grec, Sfântul Nicolae Cabasila, *Tâlcuirea Dumnezeieştii Liturghii*[2] şi comentariul Sfântului Ambrozie la Tainele iniţierii creştine (*De mysteriis/De Sacramentis*)[3]. Subliniem faptul că nu este vorba de o simplă traducere, ci face aprecieri istorico-critice şi evaluări doctrinare de profunzime şi de mare acurateţe ştiinţifică.

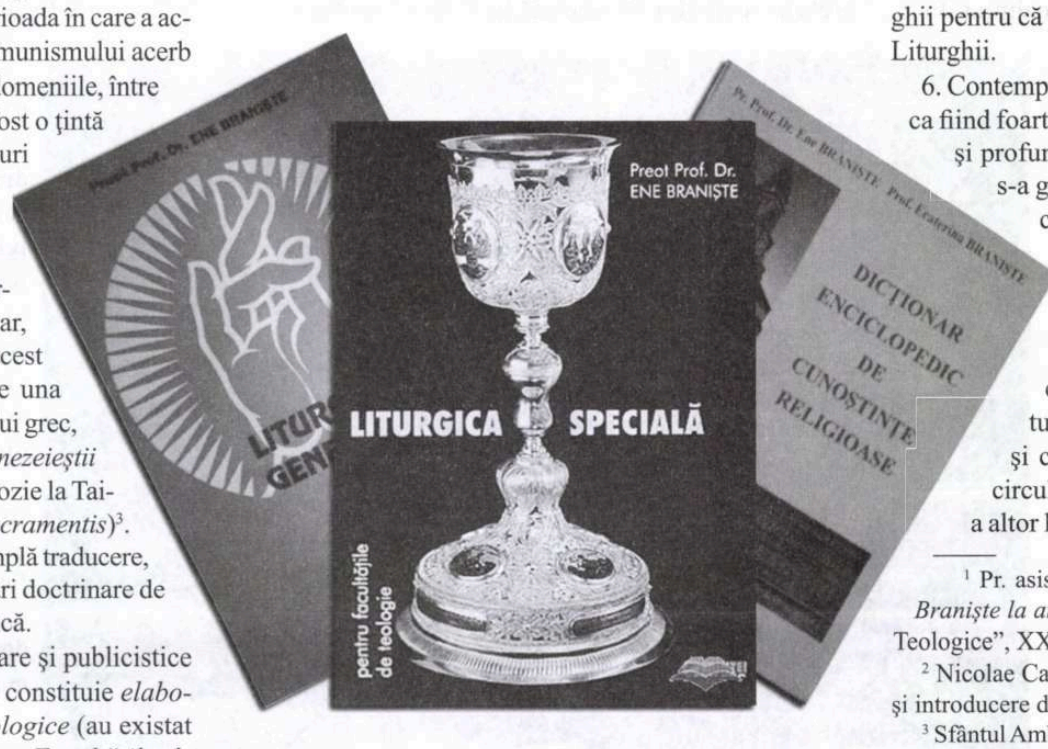

b) O altă latură a activităţii de cercetare şi publicistice desfăşurate de Părintele Ene Branişte o constituie *elaborarea de manuale pentru Seminarii Teologice* (au existat şase în timpul comunismului) *şi pentru Facultăţile de Teologie* (din Bucureşti şi Sibiu), numite atunci Institute Teologice de Grad Universitar.

Publicarea manualelor de Liturgică, de nivel mediu[4] şi universitar[5], avea deja o istorie în teologia românească. Acestora se adaugă o mulţime de manuale de tipic[6]. După aceste experienţe şi încercări se impunea publicarea unor manuale care să corespundă cerinţelor secolului al XX-lea. În 1980, la Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române apare *Liturgica specială*, 510 p., manual pentru Institutele Teologice din România.

c) O altă temă esenţială reflectată în opera Părintelui Ene Branişte este *unitatea şi uniformitatea liturgică*. În concepţia Părintelui Branişte uniformitatea şi unitatea liturgică sunt expresii ale comuniunii cu Biserica de pretutindeni a timpului în care trăim, dar mai ales expresii ale comuniunii cu trecutul. Cultul divin şi regulile după care el se conduce nu sunt expresii unilaterale ale experienţelor personale, ci ale experienţei în comuniune de credinţă şi de viaţă. În acelaşi context, Părintele Branişte arată că rânduielile de cult sunt expresii ale dreptei credinţe exprimate euhologic. De aceea „respectarea neştirbită şi nealterată a rânduielilor şi a formelor de cult constituie un mijloc de păstrare şi de apărare a doctrinei şi a dogmei ortodoxe însăşi”[7].

Părintele Branişte nu este promotorul unei uniformităţi rigide, o uniformitate o literei care ucide, ci al unei uniformităţi liturgice în care libertatea se manifestă creator. În acest sens, el vorbeşte despre *unitatea* elementelor esenţiale care definesc Ortodoxia şi *diversitatea*[8] elementelor secundare care definesc tradiţiile locale cu specificul lor cultural şi pastoral-misionar.

d) Problema *adaptării cultului la cerinţele lumii contemporane* a ocupat şi ea un loc important în preocupările teologului şi cercetătorului liturgist Ene Branişte. Această problemă, deşi apare tot mai frecvent între teologii ortodocşi începând de la jumătatea secolului trecut, a fost întâmpinată cu reţinere din partea Bisericii Ortodoxe, iar atitudinile oficiale au fost caracterizate, până în prezent, de prudenţă. Reformele liturgice au frământat mult creştinismul occidental, iar rezultatele acestor reforme sunt suficiente să determine prudenţă din partea Ortodoxiei atunci când vorbeşte despre reforma şi adaptarea cultului divin. De altfel, Ortodoxia a preferat mai mult termenul de *înnoire* în locul celui de *reformă*. Înnoirea este un proces care vine din interior şi este sinonimă cu termenul de aprofundare, în timp ce reforma priveşte formele externe şi înseamnă mai curând un proces de cosmetizare. Într-o intervenţie oficială, în cadrul unui simpozion internaţional dedicat Tainei Sfântului Maslu, ţinut în luna mai la Bucureşti[9], Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, arăta că, în viziune ortodoxă, dezvoltarea rânduielilor de cult nu înseamnă înstrăinare de tradiţia liturgică apostolică a primelor secole creştine, ci aprofundarea aceleia prin experienţa pleromei Bisericii în comuniune de credinţă şi de rugăciune.

Concluzii. Având o imagine de ansamblu asupra operei Părintelui Profesor Dr. Ene Branişte, câteva concluzii se impun cu necesitate:

1. Primul aspect pe care îl menţionăm are în vedere locul pe care Părintele Branişte l-a ocupat şi îl ocupă în galeria marilor profesori de teologie pe care Biserica Ortodoxă Română i-a avut în secolul al XX-lea, secol dominat în mare parte de sistemul ateu comunist. În domeniul Liturgicii, pe care l-a slujit peste patru decenii, el este, de departe, cel mai valoros teolog şi cercetător din câţi a avut teologia românească în secolul trecut. El continuă cercetarea istorico-liturgică începută de înaintaşi însă rezultatele cercetării sale reprezintă faza de maturitate deplină. De aceea se poate afirma că el reprezintă pentru Teologia Liturgică românească ceea ce reprezintă Părintele Dumitru Stăniloae pentru Teologia Dogmatică.

2. Din punctul de vedere al acriviei ştiinţifice el a creat o adevărată şcoală, documentarea şi argumentarea mergând totdeauna la sursele cele mai valoroase cunoscute în vremea sa. De altfel, printre tinerii cercetători circula un fel de proverb care zicea: Dacă vrei să faci doctoratul mergi la oricare profesor, dar dacă vrei să faci cercetare ştiinţifică trebuie să mergi la Părintele Branişte.

3. Cu privire la aspectul cantitativ al operei sale, Părintele Ene Branişte este unul dintre cei mai prolifici, publicând într-un timp relativ scurt mii de pagini concretizate în manuale, monografii, studii şi articole aşa încât în perioada sa de afirmare aproape că nu există volum al unei reviste teologice în care să nu apară numele dânsului. Volumul mare de pagini publicate este în strânsă relaţie cu varietatea temelor tratate, aşa încât în prezent este greu să găseşti o temă de teologie liturgică pe care Părintele Branişte să nu o fi abordat în cercetarea sa.

4. Calităţile de cercetător de vocaţie pot fi remarcate cu uşurinţă şi în echilibrul pe care l-a menţinut în selectarea temelor de cercetare căutând să răspundă necesităţilor concrete şi să umple golurile atât de vizibile şi de mult resimţite în domeniul Liturgicii. El îmbină armonios elementele istorico-liturgice cu cele de exegeză liturgică, elementele de teologie liturgică cu cele de practică liturgică, astfel încât fiecare temă apare într-o formă matură şi împlinită.

5. Aspectele interdiciplinare şi mai ales cele de teologie liturgică comparată reprezintă nu doar noutăţi în cercetarea liturgică românească, ci scot în evidenţă spiritul irenic şi deschiderea spre dialog a Părintelui Ene Branişte, prin ambele el descoperindu-ni-se ca un om al Sfintei Liturghii pentru că pacea şi dialogul sunt stări specifice Sfintei Liturghii.

6. Contemporanii l-au descris pe Părintele Ene Branişte ca fiind foarte elegant, manierat şi extrem de educat, dar şi profund smerit. Prin opera sa el în mod sigur nu s-a gândit să intre în competiţie cu alţi liturgişti, ci a dorit să răspundă necesităţilor imediate resimţite de Biserica Ortodoxă Română, de preoţii din parohii, de studenţii teologi şi de cercetătorii în domeniu. Noi, însă, putem spune că el s-a ridicat la nivelul celor mai buni cercetători în domeniul liturgic pe care veacul al XX-lea i-a înregistrat şi credem că, dacă ar fi scris într-o limbă de circulaţie, opera lui ar fi fost de referinţă, ca şi cea a altor liturgişti, pentru cercetarea liturgică actuală.

---

[1] Pr. asist. dr. Nicolae Necula, *Părintele Prof. Dr. Ene Branişte la aniversarea a 70 de ani de la naştere*, în „Studii Teologice”, XXXV (1983), nr. 7-8, p. 569.

[2] Nicolae Cabasila, *Tâlcuirea Dumnezeieştii Liturghii*, trad. şi introducere de Pr. dr. Ene Branişte, Bucureşti, 1946.

[3] Sfântul Ambrozie, *Despre Sfintele Taine*, traducere, introducere şi note de Pr. prod. dr. Ene Branişte, în vol. *Sfântul Ambrozie. Scrieri. Partea a doua*, col. „Părinţi şi Scriitori bisericeşti”, 53, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1994.

[4] Primele manuale au fost prelucrări după diverse izvoare greceşti şi ruseşti: Ioanichie Evantias, *Scurtă explicaţie despre Biserică, slujba bisericească şi despre cele şapte Sfinte Mistere (Taine)...*, Bucureşti, 1855; Pr. Cosma Moşescu, *Manual de explicaţie a Sfintei Liturghii*, Brăila, 1870. Altele au fost produse de autori români: Ghenadie, Episcopul Argeşului, *Liturgica sau explicaţia serviciului divin*, Bucureşti, 1877; Juvenal Stefanelli, *Liturgica Bisericii Ortodoxe-Catolice*, Bucureşti, 1866; Nicolae Filip, *Liturgica sau explicarea serviciului divin*, traducere şi prelucrare după P. Lebedev, Bucureşti, 1899; I.C. Beldie, *Liturgica pentru clasa a VII-a de seminar*, Brăila, 1923 şi Galaţi, 1937 etc.

[5] Dr. Badea Cireşeanu, *Tezaurul liturgic al Sfintei Biserici Ortodoxe de Răsărit*, 3 volume, Bucureşti, 1910-1912; Dr. Vasile Mitrofanovici, *Liturgica Bisericii Ortodoxe. Cursuri universitare*, completate, prelucrate şi publicate de prof. dr. Teodor Tarnavschi, Cernăuţi, 1909 şi reeditate de Dr. Nectarie Cotlarciuc, Cernăuţi, 1929. Părintele Petre Vintilescu a redactat două cursuri păstrate litografiate: a) *Curs de Liturgică generală. Principiile şi fiinţa cultului creştin ortodox*; b) *Curs de istoria Liturghiei*, Bucureşti, 1940.

[6] După *Tipicul cel Mare al Sfântului Sava*, tradus şi tipărit la Iaşi, în 1816, apar mai multe manuale de tipic, dintre care amintim: Gherasim Saffirin, *Tipic asupra serviciilor divine*, Râmnicu Vâlcea, 1878, Bucureşti, 1905; Mitropolitul Silvestru Morariu Andrievici, *Tipicul Bisericii Ortodoxe Orientale*, Cernăuţi, 1883; D. Lungulescu, *Manual de practică liturgică*, Bucureşti, 1926; Pr. P. Procopoviciu, *Ritualistica sau Manual de ritual al Bisericii Ortodoxe Române,* Oradea, 1936; Episcopul Gherontie Nicolau, *Îndrumătorul liturgic*, Bucureşti, 1939; Pr. St. Geomolean, *Manual de tipic bisericesc ortodox*, Cluj, 1940 etc.

[7] Pr. prof. Ene Branişte, *Despre „inovaţii” în săvârşirea serviciilor divine*, în „Studii Teologice”, V (1953), nr. 3-4, p. 299.

[8] Idem, *Uniformitatea în slujirea serviciilor divine*, în „Studii Teologice”, I (1949), nr. 9-10, p. 781-813.

[9] Anul 2012 a fost declarat de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române *Anul omagial al Tainei Sfântului Maslu şi al îngrijirii bolnavilor în Patriarhia Română*.

Pr. Prof. Dr. Viorel SAVA

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ANDREI FĂGĂRĂȘANUL,
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

Duminică, 1 septembrie. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie în Parohia Amnaş, Protopopiatul Sălişte. În cadrul aceleiaşi zile, P.S. Sa a botezat pe pruncul Andrei Luca în Biserica Parohiei Sălişte I.

Duminică, 8 septembrie. De praznicul *„Naşterii Maicii Domnului”*, P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie la Mănăstirea *„Sfântul Nicolae”* din loc. Predeal, jud. Braşov.

Luni, 9 septembrie. De praznicul *„Sf. şi Drepţii dumnezeieşti Părinţi Ioachim şi Ana”*, P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie la Mănăstirea Breaza, din loc. Breaza, jud. Braşov.

Vineri, 14 septembrie. De praznicul *„Înălţării Sfintei Cruci”*, P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie la Sfânta Mănăstire Prislop, împreună cu un sobor de ierarhi, preoţi şi diaconi.

Duminică, 15 septembrie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Biserica *„Înălţarea Domnului”* din Parohia Bod-Colonie, Protopopiatul Săcele.

Luni, 16 septembrie. Cu prilejul festivităţii de deschidere a anului şcolar 2013-2014, P.S. Sa a oficiat slujba de Te Deum la Grupul Şcolar de Construcţii şi Arhitectură „*Carol I*” din Sibiu.

Marţi, 17 septembrie. P.S. Sa a oficiat slujba de Te Deum, în Catedrala Mitropolitană din Sibiu, cu prilejul revederii promoţiilor 1954 şi 1968, ale Institutului Teologic de Grad Universitar din Sibiu.

Sâmbătă, 21 septembrie. P.S. Sa a oficiat slujba Parastasului, în Parohia Axente Sever, pentru vrednicul de pomenire Preotul Mihai Isailă.

Duminică, 22 septembrie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Parohia Axente Sever, Protopopiatul Mediaş.

Vineri, 27 septembrie. Cu prilejul Sărbătorii „Sf. Martir Antim Ivireanul, Mitropolitul Ţării Româneşti”, ocrotitorul Mun. Râmnicu Vâlcea, sub protia I.P.S. Irineu, Arhiepiscopul Craiovei şi Mitropolitul Olteniei, P.S. Sa a slujit Sf. Liturghie împreună cu un sobor de ierarhi, preoţi şi diaconi.

Duminică, 29 septembrie. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Biserica *„Sfânta Treime”,* Parohia Racoviţa, Protopopiatul Avrig.

Diac. Ovidiu MUREŞAN

Universul artelor la Roma în vremea Sfinților Împărați Constantin și Elena

„Din cer ca şi Pavel te-a vânat Hristos Domnul, Sfinte Constantin, învăţându-te ca să-L cinsteşti pe Acesta ca pe Împăratul cel Unul; şi cu adevărat crezând întru El, L-ai cinstit, aducând lumea toată la credinţa Lui, ca să-I cânte neîncetat: Aliluia!” (Acatistul Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena, condacul al 10-lea)

Un monument constantinian de mare valoare este arcul de triumf, cunoscut în lumea specialiştilor drept *Arcul lui Constantin,* ridicat de Senatul roman nu departe de Colosseum. A fost înălţat după victoria lui Constantin de la *Pons Milvius*, victorie obţinută împotriva lui Maxentius, la 28 octombrie 312. Monumentul în discuţie a fost inaugurat la 25 iulie 315 cu ocazia solemnităţilor prilejuite de împlinirea a zece ani de domnie (*decennalia*). *Arcul lui Constantin* este nu numai măreţ, ci şi de o armonie bine echilibrată, relativ înalt, cu o lungime de 25 m şi cu o grosime de aproape 8 m, străbătut fiind de trei deschideri, privite ca locuri de trecere sau pasaje. Deşi construcţie monumentală nouă, arcul refoloseşte şi elemente care au aparţinut unor secole anterioare; spre pildă, reliefuri şi statui din vremea lui Traian (98-117) ori Marcus Aurelius (161-180), inclusiv opt statui de prizonieri daci. Desigur, figura centrală este cea a împăratului, care atrage atenţia în mod special prin poziţia sa rigidă, cu o frontalitate absolută faţă de toate celelalte figuri. Ideea sau mesajul este acela de a-l prezenta pe împăratul în viaţă într-o *imagine,* într-o *imagine sacră*. El întrupează astfel *divina maiestas* (‚maiestatea divină'), scenă iconografică care va fi preluată şi se va perpetua sub sintagma de *maestas* (‚*maestá*') până în iconografia religioasă a secolului al XIV-lea.

Nu trebuie neglijată nici activitatea constructivă a Sfântului Constantin, cel dintâi local creştin de tip basilică ridicat de împărat fiind basilica din Lateran – azi *San Giovani in Laterano* – construcţia începând în anul 313, după ce palatul imperial aflat pe acel loc fusese cedat, în 312-313, ca reşedinţă episcopului Romei. De reţinut faptul că basilica din Lateran este singurul lăcaş de cult creştin ridicat de Constantin la Roma. Restul edificiilor de plan central sau basilici sunt, de fapt, *martyria*, ele fiind înălţate atât deasupra mormintele Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel, cât şi deasupra mormintelor altor martiri creştini. După basilica din Lateran, cam un deceniu mai târziu, se construieşte Basilica Sfântul Petru din Roma, construcţia prelungindu-se până la mijlocul secolului al IV-lea. Aceasta este considerată prima basilică-*martyrium* în adevăratul înţeles al cuvântului. Încă de la început avea forma şi dimensiunile unei basilici de mari proporţii, cu transept, cinci nave, absidă spre apus şi atrium cu patru portice spre răsărit, unde se afla, de altfel, intrarea.

De dimensiuni mai modeste sunt basilicele-*martyrium* cu trei nave construite deasupra mormintelor unor sfinţi, cum ar fi Sfântul Laurenţiu, patronul bibliotecilor. Este vorba despre mormântul celui care a fost arhidiacon creştin – cu zi de hram la 10 august – şi al cărui nume latin s-ar traduce prin [cel] *încoronat cu lauri* sau *laureat.* În Evul Mediu românesc varianta numelui a fost Lavrentie. Dintre monumentele constantiniene din Roma se cuvine a fi amintite basilica de pe mormântul Sfântului Apostol Pavel, *apostolul neamurilor,* azi *San Paolo fuori le mura*, pe *via Ostiense*, adică pe drumul ce lega Roma de portul acesteia, de Ostia, aflat cam la 25 de kilometri depărtare, *basilica Apostolorum,* din cuprinsul catacombei san Sebastiano, pe *via Appia.* De adăugat, de asemenea, mausoleul (rotonda) împărătesei Elena, cu alte cuvinte, a împărătesei-mamă, Sfânta Elena de pe *via Casilina*, precum şi mausoleul de pe *via Nomentana*, care adăpostea sarcofagul de porfir al Constantinei, fiica lui Constantin cel Mare, trecută la cele veşnice în anul Domnului 354.

Toate aceste monumente, trecute aici fugitiv în revistă, n-au făcut altceva decât să schimbe faţa vechii Rome păgâne, bunând bazele unei altfel de arte, cea creştină, de factură romană, artă care – trecând, firește, prin transformări ulterioare – va constitui arta unui alt ev, arta Evului Mediu, creştin prin excelenţă.

Dr. Constantin ITTU,
cercetător ştiinţific, Muzeul Naţional Brukenthal

Sfânta Liturghie în preocupările și viața Părintelui Profesor Dr. Ene Branişte

(urmare din p. 7)

deschizând în domeniul disciplinei un nou capitol: *Liturgica comparată*[13].

În preocuparea de *diortosire* şi îndreptare a cărţilor de cult a intrat şi **Liturghierul,** căruia *Părintele Branişte* i-a dedicat o atenţie deosebită, prin studii şi ediţii îndreptate[14].

Pentru a se putea împărtăşi de *bucuria sfinţitoare a Liturghiei*, culminând cu împărtăşirea cu Hristos euharistic, **credincioşii** *„părtaşi la Sfânta Jertfă”* trebuie să **participe real** şi *„să conlucreze efectiv la Sfânta Jertfă, care se aduce pentru ei, în numele sau din partea lor”*. Părintele Branişte ne-a lăsat un amplu studiu despre *„Participarea credincioşilor la Sfânta Liturghie şi metode pentru realizarea ei”*[15].

Părintele Profesor Branişte a fost şi un **model de vestitor al Evangheliei lui Hristos,** prin *cuvânt* şi *pilda vieţii sale.* Cuvântul lui Dumnezeu era tâlcuit cu multă forţă, izvorâtă din aceeaşi sursă, *Sfânta Liturghie*. Cuvântarea sa captiva nu numai prin *erudiţie* şi *simplitate*, ci şi prin autenticitatea ei, exprimată de *viaţa liturgică* şi *duhovnicească* a celui care transmitea vestea cea bună sufletelor însetate de mântuire.

Cu aceleaşi *expresii calde, dulci şi melodioase*, ca un *literat întru cele duhovniceşti*, predica *în biserică* şi *la catedră,* încât o oră de curs se consuma ca o *rugăciune binefăcătoare.*

Viaţa sa întreagă i-a fost o permanentă Liturghie, o continuă legătură cu Cerul, aducând lui Dumnezeu ca ofrandă toate *darurile* sale de care a fost învrednicit, pentru a se împărtăşi de harul iubirii divine. Ne-a lăsat nouă spre *contemplare* şi *împropriere studii şi experienţe liturgice, teologice şi duhovniceşti.* Toate au avut aceeaşi sursă – Sfânta Liturghie.

Încheiem aici scurtul nostru *act de cinstire* şi de *pomenire* a magistrului şi a părintelui nostru întru cele ale teologiei şi slujirii liturgice, rugând pe *Bunul şi Milostivul Dumnezeu să-i dăruiască odihnă veşnică,* săvârşind şi în ceruri, împreună cu cetele îngereşti, slujba divină studiată, explicată, săvârşită şi trăită de dânsul aici pe pământ, *Sfânta Liturghie*.

---

[1] Bucureşti, 1943, 238 p.

[2] *Explicarea Sfintei Liturghii...*, p. 196.

[3] *Ibidem,* p. 236.

[4] *Ibidem*, p. 251.

[5] *Ibidem,* p. 253.

[6] *Ibidem,* p. 270.

[7] *Ibidem,* p. 331.

[8] *Ibidem,* p. 339.

[9] *Preotul de azi ca liturghisitor, lipsuri şi scăderi, cauzele lor, mijloace de îndreptare*, în rev. „Studii Teologice”, II (1949), nr. 1-2, p. 97-118.

[10] *Preoţia şi chipul preotului după Sfânta Scriptură*, în rev. „Biserica Ortodoxă Română”, LXXXIII (1965), nr. 5-6, p. 483-502.

[11] *Explicarea Sfintei Liturghii...*, p. 310.

[12] *Liturghia darurilor mai înainte sfinţite (originea, istoria şi rânduiala ei)*, în rev. „Studii Teologice”, X (1958), nr. 3-4, p. 176-192.

[13] *Cultul bisericilor creştine vechi din Orient. Liturghiile riturilor orientale*, în rev. „Ortodoxia”, XVII (1965), nr. 1, p. 83-131; *Baze liturgice comune între Biserica Armeană şi Biserica Ortodoxă Română*, în rev. „Ortodoxia”, XXV (1973), nr. 2, p. 253-263. *Liturghiile romano-catolice în comparaţie cu cele ortodoxe*, în rev. „Ortodoxia”, IX (1957), nr. 1, p. 119-138; 1959, nr. 1; rev. „Ortodoxia”, 1965, nr. 1.

[14] *Noua ediţie a Liturghierului românesc în comparaţie cu cele anterioare, studiu comparativ*, în rev. „Studii Teologice”, III (1951), nr. 9-10, p. 563-580.

[15] „Studii Teologice”, II (1949), nr. 7-8, p. 567-638.

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

PĂRINTELE PROFESOR ENE BRANIȘTE, magistru al Teologiei Liturgice în teologia ortodoxă română din sec. XX

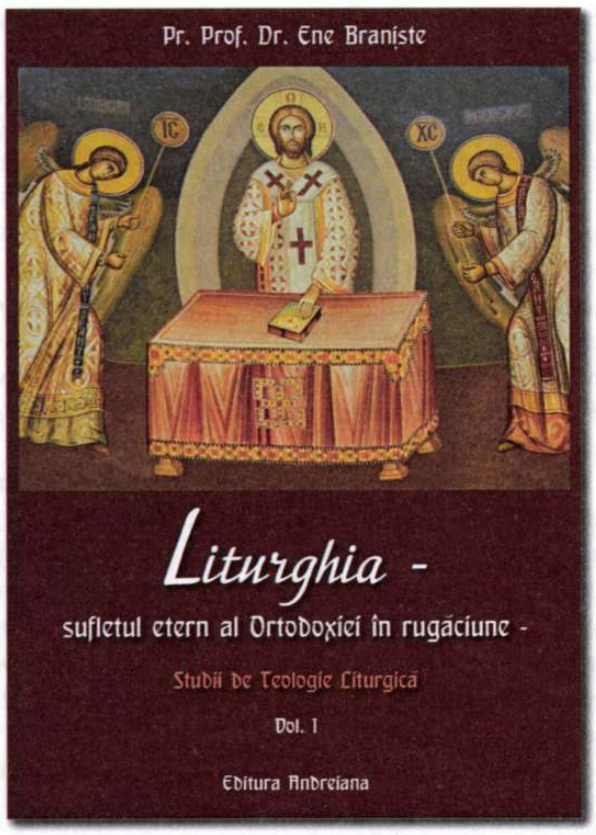

Anul acesta se împlinesc o sută de ani de la naşterea Pr. Prof. Ene Braniște, ocazie cu care câțiva dintre ucenicii săi, direcți sau indirecți, au hotărât să-l omagieze prin publicarea operelor complete ale acestui dascăl al Teologiei Liturgice, Teologiei Pastorale și Artei Creștine. În continuare vom prezenta, pe scurt, primul volum, îngrijt de Î.P.S. Dr. Laurențiu Streza, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului, Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula și Conf. Dr. Ciprian Streza, volum intitulat „Liturghia – sufletul etern al Ortodoxiei în rugăciune. Studii de Teologie Liturgică (Editura Andreiana, Sibiu, 2013, 750 p.). Prefațat de două studii introductive semnate de ÎPS Dr. Laurențiu Streza și Pr. Prof. Dr. Nicolae Necula, volumul este împărțit în patru mari secțiuni: I. Literatura liturgică (p. 25-90), II. Cultul divin (p. 91-478), III. Preacinstirea Maicii Domnului și cultul sfinților (p. 479-594) și IV. Timpul liturgic (p. 595-733).

Cele peste treizeci de studii îl arată pe Pr. Prof. Braniște ca unul dintre cei mai importanți liturgiști din Biserica Ortodoxă Română contemporană, ucenic al marelui profesor Petre Vintilescu și fondator de școală teologică românească în disciplinele Liturgică și Pastorală. Profesor entuziast, acesta a știut să se țină departe de spiritul prea teoretic, intelectualist și speculativ ce caracteriza predarea disciplinelor Teologiei Practice la facultățile de teologie ortodoxă. Dimpotrivă, el a insistat asupra caracterului practic, liturgic și comunitar al teologiei, făcând din Sfânta Liturghie „criteriul său de viață" (p. 6). Instruind generații de preoți, pr. Braniște și-a demonstrat pe deplin calitatea de „liturghisitor model". „În slujirea la Sfântul Altar – afirmă în introducere ÎPS Laurențiu Streza – părintele Braniște acorda o atenție deosebită clarității în exprimarea cuvântului liturgic, frumuseții și corectitudinii interpretării imnelor și cânturilor liturgice și, mai ales, respectării ritmului melodic, pentru solemnitatea și frumusețea deplină a slujbei divine. Calmul și căldura vocii sale, care izvorau din intonarea formulelor liturgice, ... contribuiau la exprimarea misterului dumnezeiesc al slujbei și la stimularea emoției și contemplației liturgice, nu numai a autorului, ci și a coliturghisitorilor săi, preoți și credincioși" (p. 7).

Dovedind o profundă cunoaștere a Sfintei Scripturi, a textelor Sfinților Părinți și a textelor liturgice, studiile publicate de-a lungul timpului de Pr. Prof. Dr. Ene Braniște în diverse reviste de specialitate au câteva linii directoare de care trebuie să se țină seama în evaluarea valorii acestora. Spre exemplu, părintele profesor a fost preocupat de originea și dezvoltarea cultului divin, reliefând importanța cultului ortodox pentru mântuirea credincioșilor, și de aici necesitatea unei săvârșiri uniformizate a lui. Alte studii sunt închinate preacinstirii Maicii Domnului și a altor sfinți în Biserica Ortodoxă. O evlavie deosebită se arată mai ales față de Sfinții Trei Ierarhi în general și de Sfântul Vasile cel Mare în special, dar și față de martirii și sfinții care au viețuit pe pământ românesc. În fine, o altă temă dominantă în gândirea sa este timpul liturgic, în speță structura anului bisericesc, semnificația praznicelor împărătești și rânduiala postului, la care se adaugă și delicata problemă a unificării calendarului liturgic în Bisericile Ortodoxe. Toate aceste teme sunt demne de remarcat la lecturarea primului volum ce reunește studiile publicate de Pr. Prof. Braniște. Din prefața acestui volum, precum și de la anexa de la finalul acestuia, putem să ne dăm seama de structura pe care o vor avea următoarele două volume: volumul al doilea, împărțit pe șapte capitole, va cuprinde studii despre Liturghier, despre diferite îndrumări tipiconale, despre laudele bisericești, despre Sfânta Liturghie, despre Sf. Taine etc. Volumul al treilea va cuprinde studii de Teologie Pastorală, de Artă Creștină sau diverse panegirice și predici.

Încheiem prezentarea de față prin a aminti două dintre cele mai importante contribuții pe care Pr. Prof. Ene Braniște le-a adus la dezvoltarea Teologiei Liturgice românești în secolul XX. Pe de o parte, acesta a publicat o serie de cărți, manuale, studii și articole ce abordează subiecte foarte variate din domeniul Liturgicii și Pastoralei. Pr. Prof. Braniște a cunoscut foarte bine istoria formelor cultice, așa cum s-au manifestat ele de-a lungul timpului în Biserică. În același timp, el a încercat să facă mereu o teologie pentru omul timpului său, în așa fel încât să răspundă la nevoile actuale ale credincioșilor, subliniind sarcina misiunii liturgico-teologice și pastorale a preoților în cadrul societății de astăzi. Pe de altă parte, luând parte în mod activ la dialogul ecumenic, și-a dat seama de necesitatea cunoașterii cultului celorlalte confesiuni creștine. Drept urmare, Pr. Prof. Dr. Ene Braniște a fost un pionier al Teologiei Liturgice Comparate la noi, abordând în unele dintre studiile sale problema cultului, a riturilor diferite pe care le prezintă Bisericile și confesiunile creștine. În concluzie, prin tot ceea ce a publicat, Pr. Prof. Dr. Ene Braniște se califică drept „unul dintre cei mai mari liturgiști ortodocși contemporani" (p. 23).

Ciprian Iulian TOROCZKAI

Părintele Profesor Ene Braniște omagiat la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București

La Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul" din București, Părintele Profesor Ene Braniște a fost omagiat, în 10 octombrie 2013, în cadrul unui simpozion organizat la 100 de ani de la nașterea sa, în prezența Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul României, a Înaltpreasfințitului Părinte Laurențiu, Mitropolitul Ardealului, și a Înaltpreasfințitului Părinte Casian, Arhiepiscopul Dunării de Jos.

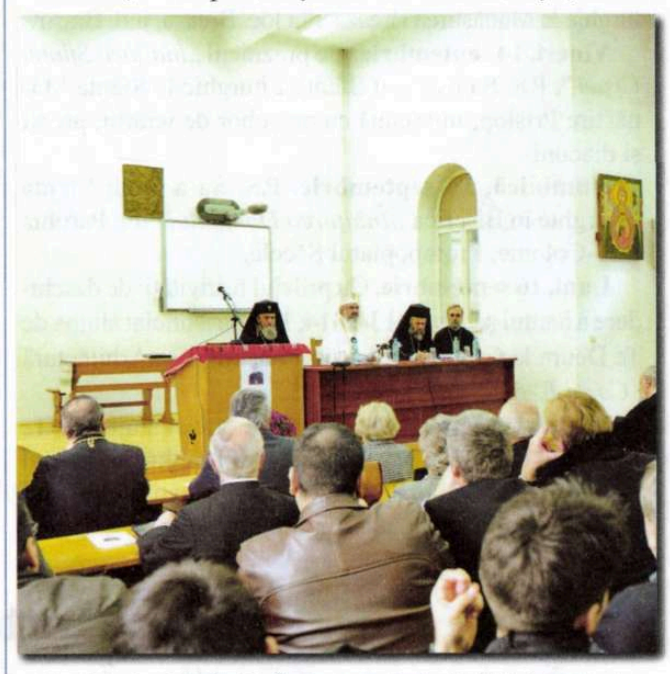

Lucrările au fost deschise de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel care a rostit, cu acest prilej, un cuvânt intitulat „Părintele Profesor Ene Braniște – un mare dascăl al teologiei românești". În continuare, Înaltpreasfințitul Părinte Laurențiu, Mitropolitul Ardealului, a evocat personalitatea Părintelui Profesor Ene Braniște într-un cuvânt intitulat „Sfânta Liturghie în preocupările și viața Părintelui Profesor Doctor Ene Braniște". La rândul său, Înaltpreasfințitul Părinte Casian, Arhiepiscopul Dunării de Jos, a adresat cuvinte de apreciere cu privire personalitatea marelui liturgist.

Părintele Profesor Viorel Sava, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă din Iași, a susținut prelegerea „Opera Părintelui Ene Braniște în contextul cercetărilor liturgice actuale".

În încheierea sesiunii festive de deschidere a lucrărilor simpozionului, Părintele prof. univ. dr. Nicolae D. Necula a rostit un cuvânt intitulat „Părintele Profesor Ene Braniște – comemorarea unui secol de la naștere".

Tot în cadrul simpozionului, Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Laurențiu a prezentat primul volum din seria „Studii de teologie liturgică" ale Părintelui Ene Braniște, intitulat „Liturghia – sufletul etern al Ortodoxiei în rugăciune". Volumul a apărut la Editura Andreiana.

La eveniment au participat ierarhi, profesori de teologie, ucenici și studenți.

(www.basilica.ro)

REDACTOR-ȘEF:
Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Senior-editori: Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Editor:*** Pr. Dr. Savu Popa – *Consilier cultural*. ***Secretar de redacție:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** P.S. Andrei Făgărășanul, Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediție on-line:*** Dragoș Boicu

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se primesc pe adresa: Redacția „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2013 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403

Tiparul executat la *Tipografia Șaguniana* – Sibiu

Fondator:
Mitropolit Andrei Şaguna, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 161 • nr. 41-44

1 şi 15 noiembrie 2013

Vizita ÎPS Mitropolit Laurenţiu al Ardealului în Eparhia Oradiei, la aniversarea învăţământului teologic ortodox universitar orădean

În anul 2013, „Anul omagial al Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena” şi „Anul comemorativ al Părintelui Dumitru Stăniloae” în Patriarhia Română, învăţământul teologic ortodox de grad universitar din Oradea se află la fericit ceas aniversar, deoarece se împlinesc 90 de ani de la înfiinţarea Academiei Teologice din Oradea, în 1923.

Cu binecuvântarea Preasfinţitului Părinte Sofronie, Episcopul Oradiei, la acest moment aniversar unic pentru Eparhia Oradiei şi pentru învăţământul teologic ortodox academic orădean, în perioada 16-20 octombrie 2013 s-au desfăşurat o serie de manifestări cu caracter teologico-ştiinţific, cultural-educaţional şi liturgic.

Evenimentele aniversare au debutat la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Episcop Dr. Vasile Coman” din Oradea, continuatoarea vechii Academii Teologice din Oradea, care a organizat, în perioada 16-18 octombrie 2013, Simpozionul naţional cu tema *„90 de ani de la înfiinţarea învăţământului academic teologic ortodox în Oradea (1923-2013)”*. Simpozionul s-a bucurat de prezenţa unor renumiţi părinţi profesori, teologi şi doctoranzi de la cele mai importante facultăţi de teologie ortodoxă din ţara noastră. Cu acest prilej, Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul României, a transmis un mesaj de binecuvântare adresat participanţilor la manifestările dedicate aniversării a 90 de ani de învăţământ teologic academic orădean, intitulat *„Tradiţie şi continuitate în învăţământul teologic ortodox bihorean”*, care a fost citit de către Preasfinţitul Părinte Sofronie, Episcopul Oradiei, la deschiderea festivă a simpozionului.

Apoi, sâmbătă, 19 octombrie 2013, la Liceul Ortodox „Episcop Roman Ciorogariu” din Oradea, ce funcţionează în clădirea vechii Academii Teologice orădene, a avut loc un program cultural-educativ al elevilor de la toate ciclurile de şcolarizare a şcolii, respectiv preşcolar, primar, gimnazial şi liceal, la care a fost prezent şi Preasfinţitul Părinte Sofronie al Oradiei şi membrii Permanenţei Consiliului Eparhial al Episcopiei Oradiei. A fost o zi a porţilor deschise la Liceul Ortodox din Oradea, în care toţi cei doritori au avut posibilitatea să viziteze liceul.

Aniversarea a 90 de ani de la înfiinţarea Academiei Teologice din Oradea a fost încununată în zilele de sâmbătă, 19 octombrie, şi duminică, 20 octombrie 2013, prin vizita canonică a Înaltpreasfinţitului Părinte Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, în Episcopia Oradiei, dimpreună cu ierarhii Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului, la invitaţia Preasfinţitului Părinte Sofronie, Episcopul Oradiei.

În seara zilei de sâmbătă, 19 octombrie, ierarhii au fost întâmpinaţi şi primiţi la Catedrala „Adormirea Maicii Domnului”, Biserica cu Lună, din Oradea, de către Chiriarhul Oradiei şi un frumos alai, cler şi popor drept-măritor din întreaga Eparhie a Oradiei: Preacuvioşii şi Preacucernicii Părinţi membri ai Permanenţei Consiliului Eparhial al Episcopiei Oradiei, Preacucernicii Părinţi protopopi şi secretari de la cele patru protopopiate din Eparhie, Preacuvioşii Părinţi stareţi şi Preacuvioasele maici stareţe de la aşezămintele monahale din Eparhia Oradiei, oficialităţi judeţene şi locale, conducerea Universităţii din Oradea, cadre didactice şi studenţi de la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Episcop Dr. Vasile Coman” din Oradea, cadre didactice şi elevi de la Liceul Ortodox „Episcop Roman Ciorogariu” din Oradea, dar şi numeroşi credincioşi.

Cu acest prilej a fost săvârşită o slujbă de Te Deum, de către Preasfinţitul Părinte Andrei Făgărăşanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, în sobor de ieromonahi, preoţi şi diaconi, mulţumindu-se Bunului Dumnezeu pentru binefacerile revărsate peste Episcopia Oradiei şi peste învăţământul teologic ortodox de grad universitar din Bihor, în cei 90 de ani de la înfiinţarea Academiei Teologice din Oradea.

Răspunsurile la slujbă au fost date de Corul „Diacon Nicolae Firu” al Liceului Ortodox „Episcop Roman Ciorogariu” din Oradea, dirijat de Arhid. Prof. Ştefan Lakatos, şi de Corul Bisericii cu Lună din Oradea, dirijat de Dl Conf. Univ. Dr. Valentin Lazăr, cor care a reprezentat Mitropolia Ardealului la faza naţională, din Patriarhia Română, a concursului coral de muzică bisericească „Lăudaţi pe Domnul”. La finalul slujbei corul Bisericii cu Lună a susţinut un mic concert.

După oficierea slujbei au urmat cuvântările îndătinate. Preasfinţitul Părinte Sofronie, Episcopul Oradiei, a rostit un frumos cuvânt de întâmpinare în care a făcut o scurtă prezentare a istoriei Eparhiei Oradiei, din cele mai vechi timpuri şi până în prezent, subliniind importanţa strategică a Episcopiei Oradiei, aflată la marginea dinspre Occident a neamului românesc, precum şi legăturile străvechi ale Episcopiei Oradiei cu Mitropolia Ardealului, cu sediul

(continuare în p. 2)

Pr. Cristian RUS

Episcopul dr. VASILE COMAN – un cărturar misionar

Printre personalităţile eclesiastice care au marcat istoria Bisericii Ortodoxe Române în ultimele decenii ale secolului trecut se numără şi figura luminoasă a ierarhului transilvan – episcop dr. Vasile Coman, cel care a contribuit în mod hotărâtor la redeschiderea Facultăţii de Teologie din Oradea, având drept colaboratori apropiaţi pe părintele profesor Teodor Savu, cadru didactic al fostei Academii Teologice de la Oradea, şi pe fostul absolvent al acestei Academii – părintele Gheorghe Liţiu.

Nu puteau lipsi din acest cadru părintele Dumitru Abrudan, primul decan al reînfiinţatei facultăţi, precum şi rectorul de atunci al Universităţii din Oradea, regretatul domn Teodor Maghiar, care au dus greul atâtor lucruri de început.

Pentru noi, cei de azi, cuvintele îmbracă nu doar haine de sărbătoare, ci devin mărturisitoare în măsura în care tind să cuprindă o întreagă pleiadă de profesori ce s-au perindat pe la noua facultate de teologie, ce încerca să facă faţă noilor provocări educaţionale după perioada comunistă.

(continuare în p. 6)

Pr. Prof. Dr. Cristian MUNTEAN

Din cuprins:

Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan

† Diac. Conf. Dr. Pavel Cherescu | pagina **8**

Pr. Drd. Cătălin Crișan

Adevărata [frică de] moarte și relația ei cu iubirea în viziunea Sfântului Maxim Mărturisitorul | pagina **9**

Prof. Dr. Michael Ambrosi

Europa constantiniană – un concept ce ar putea ajuta la depășirea diviziunilor dintre Orient și Occident | pagina **5**

Vizita ÎPS Mitropolit Laurenţiu al Ardealului în Eparhia Oradiei, la aniversarea învăţământului teologic ortodox universitar orădean

(urmare din p. 1)

la Sibiu, sub a cărui oblăduire s-a aflat dintotdeauna. De asemenea, Ierarhul Oradiei a mulţumit Înaltpreasfinţitului Părinte Mitropolit Laurenţiu al Ardealului pentru prezenţa în mijlocul clerului şi credincioşilor bihoreni, călcând, astfel, pe urmele Sfântului Mitropolit Andrei Şaguna al Ardealului, care a poposit de nenumărate ori la Oradea, în călătoriile sale la Viena, şi care a insistat mereu pentru reînfiinţarea Episcopiei Oradiei, lăsând chiar o frumoasă sumă de bani în vederea obţinerii unei clădiri corespunzătoare pentru o Reşedinţa Episcopală în Oradea:

„În aceste clipe emoţionante, locul sfânt în care ne aflăm, Catedrala cu Lună din Oradea, este plin de bucurie, deoarece ierarhii de dinainte şi cei de azi, poporul lui Dumnezeu din Bihor, cei de azi şi cei care sunt în orizontul veşniciei, se bucură, cu bucurie sfântă, că în mijlocul lor a venit Mitropolitul Ardealului, Mitropolitul nostru canonic, vrednic succesor al marilor ierarhi care au arhipăstorit Sfânta Mitropolie a Ardealului, şi ea mitropolie martiră, cum martire au fost toate tronurile vlădiceşti din ţinuturile româneşti înstrăinate, dar care, prin rânduiala Proniei Divine, după Marea Unire de la 1918, regăsindu-se în libertate, au putut să strălucească în lumina lor deplină."

Înaltpreasfinţitul Părinte Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, a rostit un bogat cuvânt în care şi-a exprimat bucuria de a fi prezent la Oradea, pentru a lua parte la aniversarea învăţământului teologic ortodox de grad universitar din Bihor, respectiv împlinirea a nouăzeci de ani de la înfiinţarea Academiei Teologice din Oradea, în 1923:

„Primirea aceasta minunată pe care ne-aţi făcut-o ne-a umplut inima de bucurie şi, în acelaşi timp, de speranţă puternică. Într-adevăr, Biserica noastră strămoşească şi poporul nostru românesc sunt o forţă pe care nimeni nu o va putea clinti de aici pentru că Dumnezeu a aşezat-o, şi ceea ce aşază Dumnezeu, aşază cu statornicie. Aţi vorbit, Preasfinţia Voastră, despre istoria Bisericii Ortodoxe din Bihor şi despre vrednicii noştri înaintaşi în tronul mitropolitan de la Sibiu, care au întemeiat Mitropolia Ardealului şi au susţinut-o cu multă jertfă, fapt ce ne-a transpus într-o stare de emoţie totală. Fără a avea pretenţia de a ne ridica la înălţimea slujirii lor, ne considerăm ca un trimis al lui Dumnezeu, ca un misionar, care să ţină, cu frică şi cu cutremur, dar cu statornicie, cârja vrednicilor înaintaşi ai Mitropoliei Ardealului."

Înaltpreasfinţitul Părinte Mitropolit a vorbit, apoi, despre faptul că, de curând, capul Sfântului Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei, ale cărui sfinte moaşte se află în Catedrala Mitropolitană „Sfânta Treime" din Sibiu, a fost aşezat într-o raclă specială, ce poate fi transportată uşor: *„Am hotărât ca, pe viitor, să ducem cu noi cinstitul cap al Sfântului Ierarh Andrei în toate eparhiile şi în toate bisericile care ne vor solicita acest lucru, pentru ca binecuvântarea lui Dumnezeu, prin mijlocitorul Său ales, Sfântul Ierarh Andrei Şaguna, să rămână peste instituţiile noastre de învăţământ, peste tineretul de azi, care constituie pentru noi urmaşii care vor duce Biserica mai departe."*

Evenimentele liturgice au continuat duminică, 20 octombrie 2013, la Catedrala Episcopală „Învierea Domnului" şi „Sfântul Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei" din Oradea, unde Înaltpreasfinţitul Părinte Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, a săvârşit Sfânta şi Dumnezeiasca Liturghie, împreună cu Ierarhi din Sinodul Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului: Înaltpreasfinţitul Părinte Arhiepiscop Ioan al Covasnei şi Harghitei, Preasfinţitul Părinte Sofronie, Episcopul Oradiei, Preasfinţitul Părinte Gurie, Episcopul Devei şi Hunedoarei, şi Preasfinţitul Părinte Andrei Făgărăşanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, în sobor de ieromonahi, preoţi, ierodiaconi şi diaconi.

Răspunsurile liturgice au fost date de Corul „Sfântul Maxim Mărturisitorul" al Facultăţii de Teologie Ortodoxă „Episcop Dr. Vasile Coman" din Oradea, dirijat de Părintele Conf. Univ. Dr. Mihai Brie.

Pentru Catedrala Episcopală cea nouă din Oradea a fost un moment de aleasă bucurie duhovnicească, fiind pentru întâia oară când Mitropolitul Ardealului şi alţi ierarhi au liturghisit în noua Catedrală Episcopală din Oradea, a cărei construcţie a început în anul 1995, după ce în anul 2012, la praznicul Învierii Domnului, s-a început slujirea liturgică în spaţiul deosebit de generos al catedralei propriu-zise, ca urmare a finalizării lucrărilor de tencuire, a scoaterii schelelor din interiorul sfântului locaş şi a montării uşilor şi a geamurilor bisericii.

Înaltpreasfinţitul Părinte Mitropolit Laurenţiu a rostit un bogat cuvânt de învăţătură în care a subliniat semnificaţiile duhovniceşti ale pericopei evanghelice de la Sfântul Evanghelist Luca, care a relatat vindecarea demonizatului din ţinutul Gherghesenilor de către Mântuitorul Iisus Hristos.

La finalul Sfintei Liturghii, Preasfinţitul Părinte Sofronie al Oradiei a mulţumit Înaltpreasfinţitului Părinte Laurenţiu şi ierarhilor din Sinodul Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului pentru dragostea ce au arătat-o prin participarea la evenimentele aniversare ale învăţământului teologic academic din Oradea, subliniind importanţa istorică a vizitei Înaltpreasfinţitului Părinte Mitropolit Laurenţiu al Ardealului şi a ierarhilor din Sinodul Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului, în Eparhia Oradiei şi la Catedrala Episcopală cea nouă din Oradea:

„Prin Sfânta şi Dumnezeiasca Liturghie, săvârşită în sobor de arhierei, sub protia Înaltpreasfinţitului Părinte Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, am mulţumit lui Dumnezeu, prin cea mai nobilă şi sfântă mulţumire a noastră, a oamenilor, Sfânta Liturghie, încheind solemn jubileul celor nouăzeci de ani care s-au scurs de când Episcopul providenţial, cel dintâi Episcop al reînfiinţatei Episcopii a Oradiei, Roman Ciorogariu, a inaugurat cursurile Academiei Teologice din Oradea, în ziua de 16 octombrie 1923. Prin înfiinţarea Academiei Teologice din Oradea au fost puse bazele învăţământului teologic ortodox de grad superior şi, totodată, ale învăţământului universitar în limba română în Oradea."

Înaltpreasfinţitul Părinte Mitropolit Laurenţiu al Ardealului a adresat un cuvânt de binecuvântare celor prezenţi, felicitând pe Chiriarhul Oradiei, dimpreună cu clerul, cinul monahal şi drept-măritorii creştini din Eparhia Oradiei pentru frumoasa aniversare:

„Mulţumim Bunului Dumnezeu pentru această ocazie minunată şi Sfântului Ierarh Andrei Şaguna, ocrotitorul Transilvaniei şi al acestei Catedrale Episcopale, pentru faptul că am reuşit să împlinim o vizită canonică de dragoste şi preţuire în Eparhia Oradiei, la invitaţia Preasfinţiei Voastre, cu ocazia împlinirii a nouăzeci de ani de la întemeierea Academiei Teologice din Oradea. Sibiul a fost într-o legătură permanentă cu Oradea, începând cu Sfântul Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei, şi chiar înainte, iar această legătură o vom păstra şi noi, astăzi având marea binecuvântare de a sluji, împreună cu ierarhii din Sinodul Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului, în noua Catedrală Episcopală din Oradea, Catedrala cu Soare, visul Episcopilor Oradiei, care are ca al doilea hram pe Sfântul Ierarh Andrei Şaguna."

Toţi cei prezenţi, oficialităţi centrale, judeţene şi locale, cadre didactice şi studenţi de la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Episcop Dr. Vasile Coman" din Oradea, cadre didactice şi elevi de la Liceul Ortodox „Episcop Roman Ciorogariu" din Oradea, şi mulţimea mare de credincioşii au avut posibilitatea să se închine la racla în care se află o părticică din moaştele Sfântului Ierarh Nicolae, Arhiepiscopul Mirelor Lichiei, şi o părticică din moaştele Sfântului Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei, cea din urmă fiind dăruită de Înaltpreasfinţitul Părinte Mitropolit Laurenţiu al Ardealului în anul 2012, în Duminica Ortodoxiei, la Catedrala Mitropolitană din Sibiu, pentru ierarhul Oradiei şi Catedrala Episcopală din Oradea, Sfântul Ierarh Andrei Şaguna fiind proclamat ca al doilea ocrotitor al Catedralei.

În încheierea programului aniversar, Ierarhii prezenţi au vizitat şi Mănăstirea „Sfânta Cruce" din Oradea, cel mai mare aşezământ monahal de maici din vestul ţării.

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Marți, 1 octombrie. Î.P.S. Sa a participat la Sfânta Liturghie, oficiată la Catedrala Mitropolitană de un sobor de preoți profesori de la Facultatea de Teologie din Sibiu, cu prilejul deschiderii noului an universitar. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 2 octombrie. A prezidat la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus, jud. Brașov, sesiunea de lucru a Comisiei teologice, liturgice și didactice a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în cadrul căreia s-au definitivat textele liturgice ale unor rânduieli de primire a eterodocșilor și necreștinilor la Ortodoxie.

Joi, 3 octombrie. Î.P.S. Sa a participat, la Patriarhia Română, la lucrările Simpozionului Internațional „Receptarea operei părintelui Dumitru Stăniloae astăzi". În cadrul acestui simpozion, a prezentat referatul „Elemente de Teologie Liturgică în opera părintelui Dumitru Stăniloae".

Vineri, 4 octombrie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Sâmbătă, 5 octombrie. La Centrul de Conferințe „Sfântul Andrei Șaguna" de la Păltiniș, județul Sibiu, Î.P.S. Sa a prezidat ședința de lucru a Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului, în cadrul căreia s-au aprobat ultimele hotărâri ale Permanenței Consiliului Eparhial și s-au discutat noile proiecte ale Arhiepiscopiei Sibiului.

Duminică, 6 octombrie. A oficiat slujba de binecuvântare a lucrărilor efectuate la Biserica „Adormirea Maicii Domnului" din localitatea Hărman, protopopiatul Săcele. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. În cadrul Sfintei Liturghii, l-a hirotonit diacon pe teologul Sorin Mustață. La sfârșitul slujbei, Î.P.S. Sa l-a hirotesit pe P.C. preot paroh Emil Popa întru *iconom stavrofor*, iar principalilor ctitori și binefăcători le-a acordat acte de cinstire. În aceeași zi, a oficiat la Biserica „Sfântul Nicolae" din localitatea Vlădeni, protopopiatul Bran-Zărnești, slujba parastasului pentru părintele profesor Dumitru Stăniloae, adresând numeroșilor credincioși prezenți un cuvânt de învățătură.

Luni, 7 octombrie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marți, 8 octombrie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A participat, în Aula „Mitropolit Ioan Meținanu" de la Facultatea de Teologie, la sărbătoarea revederii de 30 de ani a absolvenților Facultății din anul 1983. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. În aceeași zi, a participat, la Catedrala Mitropolitană din Sibiu, la etapa mitropolitană a Concursului Național de Muzică Bisericească „Lăudați pe Domnul!", adresând celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Joi, 10 octombrie. Î.P.S. Sa a participat, la Catedrala Mitropolitană „Sfântul Spiridon Nou" – Paraclis Patriarhal din București, la slujba parastasului pentru părintele profesor Ene Branișteе. A participat, apoi, la Facultatea de Teologie „Justinian Patriarhul" din București, la simpozionul național dedicat omagierii personalității acestui mare teolog și liturgist român. În cadrul acestui simpozion, a prezentat referatul „Sfânta Liturghie în preocupările și viața Părintelui Profesor Doctor Ene Branișteе".

Sâmbătă, 12 octombrie. A oficiat slujba de sfințire a Bisericii „Sfinții Doctori fără de arginți Cosma, Damian, Chir și Ioan" din incinta Spitalului Municipal din Făgăraș. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură. L-a hirotonit preot pe diaconul Sorin Mustață pe seama parohiei Vad, protopopiatul Făgăraș I. De asemenea, l-a hirotonit diacon pe teologul Adrian Grosu. La sfârșitul slujbei, preotul slujitor la biserica spitalului din Făgăraș, părintele Lucian-Vasile Bârsan, a fost hirotesit iconom stavrofor.

Duminică, 13 octombrie. A oficiat slujba de sfințire a Bisericii „Sfântul Nicolae" din localitatea Șercaia, protopopiatul Făgăraș I. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură. L-a hirotonit preot pe diaconul Adrian Grosu pentru parohia Calbor, protopopiatul Făgăraș II. La sfârșitul slujbei, P.C. preot paroh Gheorghe Lucian Streza a fost hirotesit iconom. Sărbătoarea a continuat cu dezvelirea și sfințirea monumentului închinat eroilor din comună, căzuți la datorie pe fronturile celor două războaie mondiale și chiar pe locurile apropiate de biserică.

Luni, 14 octombrie – *Sărbătoarea Sf. Cuv. Parascheva.* A săvârșit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Adormirea Maicii Domnului" – Răsăriteană din localitatea Sâmbăta de Sus, protopopiatul Făgăraș II.

Marți, 15 octombrie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Miercuri, 16 octombrie. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 17 octombrie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Sâmbătă, 19 – duminică, 20 octombrie. Î.P.S. Sa a participat, împreună cu alți ierarhi din Sinodul Mitropoliei Ardealului, la aniversarea a 90 de ani de la înființarea Academiei Teologice din Oradea. Sâmbătă seara, Î.P.S. Sa a fost întâmpinat la Catedrala „Adormirea Maicii Domnului", Biserica cu Lună, din Oradea, de către P.S. Sofronie, Episcopul Oradiei, dimpreună cu ceilalți ierarhi. S-a oficiat o slujbă de Te Deum, iar Î.P.S. Sa a adresat tuturor celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. În aceeași zi, la reședința episcopală din Oradea, Î.P.S. Sa a prezidat ședința Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului. Duminică, la Catedrala Episcopală „Învierea Domnului" și „Sfântul Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei" din Oradea, a oficiat Sfânta Liturghie alături de Înaltpreasfințitul Arhiepiscop Ioan al Covasnei și Harghitei, Preasfințitul Sofronie, Episcopul Oradiei, Preasfințitul Gurie, Episcopul Devei și Hunedoarei, Preasfințitul Andrei Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, și un mare sobor de preoți și diaconi. A adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură. În încheierea programului aniversar, ierarhii prezenți au vizitat și Mănăstirea „Sfânta Cruce" din Oradea, cel mai mare așezământ monahal de monahii din vestul țării.

Luni, 21 octombrie. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Marți, 22 octombrie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A avut program de audiențe și lucrări de birou. În aceeași zi, în Capela Mitropolitană, Î.P.S. Sa i-a hirotesit întru *duhovnic* pe părintele Petru Paul Iuga, preot misionar la Biserica „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" din Sibiu, pe părintele Laurențiu Sebastian Gârneață, preot paroh la Dacia, protopopiatul Rupea, și pe părintele Sebastian Nicolae Floroiu, preot misionar în cadrul protopopiatului Bran-Zărnești.

Joi, 24 octombrie. A participat, în Piața Mare din Sibiu, la manifestările prilejuite de Ziua Armatei Române. Cu această ocazie, a adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. În aceeași zi, Î.P.S. Sa a vizitat Grădinița „Sf. Mare Mc. Dimitrie" din Sibiu, unde a oficiat o slujbă de binecuvântare.

Sâmbătă, 26 octombrie – *Sărbătoarea Sfântului Dimitrie, Izvorâtorul de Mir.* A oficiat slujba de sfințire a vechii Biserici „Sfânta Cuvioasă Parascheva" din localitatea Sohodol, protopopiatul Bran-Zărnești. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de binecuvântare. La sfârșitul slujbei, l-a hirotesit iconom pe P.C. preot paroh Valentin Moșoiu, iar principalilor ctitori și binefăcători le-a acordat acte de cinstire. Sărbătoarea s-a încheiat cu slujba de binecuvântare a casei parohiale și a unei troițe din centrul satului.

Duminică, 27 octombrie. A participat la manifestările prilejuite de hramul Catedralei Patriarhale din București.

Luni, 28 octombrie. A participat la ședința solemnă a Sfântului Sinod al Bisericii noastre, dedicată „Anului omagial al Sfinților Împărați Constantin și Elena".

Marți, 29 octombrie. A participat, la Palatul Patriarhiei, la lucrările ședinței Sfântului Sinod.

Miercuri, 30 octombrie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

Constantin cel Mare şi Biserica Sfântului Mormânt din Ierusalim

(urmare din nr. 33-36/1 şi 15 septembrie 2013)

Ierusalimul nu avea un statut special pe harta creştinătăţii şi puţini oameni mai denumeau oraşul după vechiul nume care l-a consacrat în istorie. Chiar Eusebiu îl numea Aelia. Pentru el şi pentru mulţi creştini, Ierusalimul însemna Sionul ceresc, o realitate ce nu făcea parte din lume.

Pentru a dizolva ataşamentul primilor creştini şi chiar al evreilor faţă de acest oraş, Imperiul Roman a luat măsuri de o asprime neobişnuită. Templul a fost profanat şi complet dărâmat în anul 70, iar în 135 oraşului i s-a luat centralitatea, fiind redus la statutul de mică garnizoană romană, nivelată administrativ prin ridicarea Cezareei la rang de capitală a Palestinei. Până şi numele i-a fost şters pentru a-l primi pe cel al învingătorului său: Aelia Capitolina[1].

În timpul celei de-a doua revolte a evreilor (132-135 d.Hr.), împăratul Adrian a schimbat nu numai numele Ierusalimului, ci şi înfăţişarea. A tăiat o stradă largă flancată de porticuri – Cardo Maximus –, care traversa mijlocul oraşului de la actuala Poartă a Damascului, la nord, şi până la actuala Poartă a Sionului, la sud. Către mijlocul arterei, Adrian a construit spre apus Farul şi Capitoliul, un complex monumental ce se întindea de la Cardo Maximus şi până la colina stâncoasă a Garebului, înglobând toată zona Golgotei. Terenul a fost nivelat astfel încât Golgota şi Sfântul Mormânt au dispărut sub uriaşa platformă pe care împăratul roman avea să construiască sanctuare păgâne. Deasupra Mormântului Domnului, pe terenul nivelat, a apărut farul cu mici temple închinate zeilor. Nu era altceva decât intenţia de a substitui ideea creştină a coborârii lui Iisus la Iad[2].

Construirea unui templu dedicat religiei civice romane voia să afirme că centrul lumii nu mai era acolo, ci la Roma, pe adevăratul Capitoliu, a cărui copie era Capitoliul ierusalimitean[3].

Amploarea rupturii marcate de epoca romană ne ajută să înţelegem dificultăţile celor două teze care încearcă să explice tranziţia dintre Aelia Capitolina şi Ierusalimul creştin. Prima postulează o continuitate între epoca evanghelică şi epoca constantiniană, datorită devotamentului arătat de comunitatea iudeo-creştină pentru lucrurile sacre ale Vechiului Testament şi pentru cei legaţi de viaţa lui Iisus. O a doua poziţie accentuează în schimb ruptura, negând cu vehemenţă orice continuitate[4].

În ciuda acestor dispute este important de amintit rolul decisiv pe care împăratul Constantin şi mama sa Elena l-au avut la redarea Ierusalimului comunităţii creştine[5].

Istoricul Eusebiu de Cezareea avea să consemneze în „Viaţa împăratului Constantin" modul în care împăratul a readus Ierusalimului cinstea pentru însemnătatea sa, cu ajutorul mamei sale Elena: „Împăratul socotea ca fiind de datoria sa ca atât de binecuvântatul loc al mântuitoarei Învieri de la Ierusalim să arate frumos şi să fie venerat de lume. În acest sens a dat poruncă ca fără întârziere să se înalţe (acolo) un sălaş al rugăciunii; iar un asemenea gând nu i-ar fi putut lui veni în minte dintr-o obişnuită închinare a firii, ci numai în temeiul unui îndemn al duhului, vrut de Mântuitorul Însuşi"[6].

Tot Eusebiu ne redă în paginile cărţii sale modul în care sunt scoase la lumină locurile sfinte ale creştinilor din Ierusalim. Elena, împărăteasa septuagenară, ale cărei monede îi înfăţişează faţa ascuţită şi coafura din cozi împletite sub tiară, a sosit la Aelia „cu toată energia tinereţii" şi cu fonduri generoase pentru a deveni cel mai monumental constructor şi miraculos de norocos arheolog al Ierusalimului.

Constantin ştia că locul în care Iisus fusese răstignit şi îngropat se afla sub templul lui Adrian, cu statuia „acelui demon necurat pe nume Afrodita, altar întunecat al unor idoli fără viaţă", cum se exprimă Eusebiu. El demolează Farul şi Capitoliul din Ierusalim pentru a reda creştinilor Golgota şi Mormântul Mântuitorului. În jurul lor a dorit să construiască un ansamblu de sanctuare care să reflecte mărinimia sa imperială şi bogăţia Imperiului pe care îl conducea. Realizarea acestui proiect a fost încredinţată celor doi arhitecţi ai săi – Zenobiu şi Eustaţiu –, iar episcopului Macarie i s-a încredinţat supravegherea lucrărilor[7].

Pe măsură ce terenul era curăţat, creştinii puteau vedea cu uimire apărând din mijlocul grămezilor de moloz, aproape intacte, Golgota şi Sfântul Mormânt. Biserica avea patru secţiuni principale. Intrarea în Atrium era în partea de est, aproape de Cardo, strada principală a Ierusalimului după modelul roman, unde se deschidea o mănăstire pe care tradiţia situa Piatra Ungerii. În apropierea ei, spre vest, venea basilica numită Martyrium, închinată Sfintei Cruci, unde aveau loc oficiile religioase[8].

În vremea când pelerina Egeria se afla la Ierusalim (381-384), „Anastasis", edificiul rotund şi acoperit de o imensă cupolă, părea a fi o construcţie inserată în ansamblu, mai vizibilă decât celelalte şi cu porţi ce se deschideau în afară. Douăsprezece coloane susţineau cupola centrală, iar în centrul edificiului se afla piatra care conţinea Mormântul Domnului. La „Anastasis" erau celebrate oficiile pentru comunitate în duminici, de sărbători şi peste săptămâni, precum şi procesiunile şi alte ceremonii. Şi tot astfel, la „Anastasis", erau instruiţi neofiţii de către episcop, de-a lungul catehezei postbaptismale[9].

Martyrium era edificiul cel mai mare al ansamblului Sfântului Mormânt, putând reuni un număr mare de persoane. Egeria îl descrie ca fiind „biserica mare situată pe Golgotha, după Cruce" (27, 3). E vorba de o basilică amplă, compusă din cinci nave, cu patruzeci de metri în lungime şi treizeci în lăţime. Avea, la răsărit, un atrium spaţios, ale cărui porţi se deschideau spre strada principală a Ierusalimului. La Martyrium se celebra euharistia duminicală, precum şi reuniunile ocazionate de sărbători[10].

Iată cum descrie istoricul Eusebiu biserica cea mare sau Martyriumul: „Biserica însăşi se afla în faţa peşterii, de cealaltă parte, adică spre răsărit: era o construcţie cu totul neobişnuită şi nespus de înaltă, foarte lungă şi foarte lată, pe dinăuntru acoperită în întregime cu plăci de marmură colorată felurit; pe din afară, zidurile – făcute din piatră lustruită, pretutindeni desăvârşit îmbinată – sclipeau în neasemuita lor frumuseţe, întru nimic mai prejos decât marmura. Sus, acoperişul era pe din afară acoperit cu plumb (ca un scut îndreptat împotriva ploilor de iarnă), iar pe dinăuntru se înfăţişa sub forma unei suprafeţe sculptate şi căptuşite cu lemn: un ocean de motive care se înlănţuiau dominând întregul interior al lăcaşului, pretutindeni poleit cu aur strălucitor şi răspândind o revărsare de lumină.

De o parte şi de cealaltă, zidul se prelungea în câte două porticuri cu nişte coloane suprapuse, lungi cât ţinea biserica şi având coamele aurite, cele aflate în imediata apropiere a faţadei se sprijineau pe stâlpi masivi, iar cele dinăuntrul lor se sprijineau pe nişte zidării de formă cubică, foarte bogat ornamentate pe din afară. Trei porţi foarte îngrijit croite chiar în latura de răsărit a clădirii se deschideau mulţimilor ce şiroiau într-acolo.

În faţa lor se afla partea de căpetenie a întregii lucrări: o absidă dominând lăcaşul, încununată de un brâu alcătuit din douăsprezece coloane – după numărul Apostolilor Mântuitorului –, având capitelurile ornate cu vase mari de argint – un dar minunat adus de împăratul însuşi Dumnezeului său"[11].

La câţiva metri de absidă, din naosul central se cobora într-o criptă, iar de aici la locul numit „Aflarea Sfintei Cruci", care îşi mai păstrează şi azi aspectul iniţial de cisternă romană. Pe la sfârşitul secolului al IV-lea a început să circule tradiţia că în acest loc fusese descoperită de Sfânta Elena Sfânta Cruce a Mântuitorului Hristos[12].

La nord şi la vest de „Anastasis", Constantin a construit un complex întreg de dependinţe care serveau de reşedinţă episcopului şi călugărilor ce deserveau cele două basilici. Inaugurarea lor solemnă a avut loc în prezenţa împăratului între 14 şi 21 septembrie 335.

De fapt, Biserica Sfântului Mormânt, pentru a cărei finalizare a fost nevoie de zece ani, nu era o singură clădire, ci un complex din patru părţi, cu faţada spre răsărit, intrarea făcându-se din artera principală Cardo Maximus, construită de romani. (Biserica de azi e cu faţada spre sud.) Vizitatorul urca pe trepte către un atrium, de unde se pătrundea prin trei intrări în basilica sau Martyrium – o uriaşă biserică „minunat de frumoasă", cu cinci nave şi rânduri de pilaştri, care ducea mai departe, prin absidă, în Grădina Sfântă, o curte cu colonade, unde, în colţul dinspre sud-est, se ridica dealul Golgotei cu o capelă deschisă. Rotonda cu domul aurit (Anastasis – Învierea) se deschidea spre cer în aşa fel încât lumina să strălucească pe mormântul lui Iisus. Splendoarea basilicii domina spaţiul sacru al Ierusalimului, sfidând Muntele Templului, unde Elena a făcut una cu pământul orice altar păgân şi „a poruncit să se arunce cu noroi peste el", pentru a arăta decăderea Dumnezeului iudeu[13].

Perioada bizantină aduce o schimbare majoră în arhitectura creştină. De la „domus ecclesiae", o încăpere adaptată funcţiunilor cultice, se trece la edificiul destinat în mod specific cultului şi care se compune dintr-o mare aulă tripartită ce se încheie cu o absidă. Numeroase sunt ipotezele despre originea basilicii creştine, iar cercetătorii recenţi nu exclud existenţa unei arhitecturi basilicale creştine de tip canonic în epoca preconstantiniană, deşi trăsăturile comune evident s-au impus odată cu politica arhitectural-eclesială începută de Constantin, iar un tip comun de biserică apare la jumătatea secolului IV[14].

Prin construirea ansamblului Sfântului Mormânt împăratul Constantin şi mama sa Elena nu au arătat doar măreţia primelor sanctuare creştine, care rivalizau, prin grandoare, templele păgâne de acum apuse, ci au revigorat, prin valorificarea locurilor sfinte descoperite, viaţa primilor creştini eliberaţi de sub povara persecuţiilor. Sfântul Mormânt era de acum simbolul Învierii prin excelenţă şi în jurul lui gravita întreaga viaţă liturgică a creştinilor ierusalimiteni. De atunci a început să se contureze imaginea Ierusalimului ceresc prevestit de profeţi.

La sfârşitul secolului al IV-lea, când evreii nu puteau veni decât o singură zi pe an aici, Ierusalimul a devenit un oraş exclusiv creştin, singurul de acest fel din Israel. Mărturiile epocii menţionează vizitele şi stabilirea familiilor nobile creştine, a unor femei cunoscute ca foarte pioase şi bogate, venite de la Roma şi Bizanţ, care îşi consacrau averea construcţiilor de aici şi se dedicau în întregime oraşului. Procesul acesta a continuat şi în secolul al V-lea[15].

Dacă l-am parafraza pe părintele Stăniloae, am putea spune că Ierusalimul este unul singur care urcă de la pământ la cer. Acest urcuş presupune un sacru transcedental – Ierusalimul pământesc – şi un sacru transcendent – Ierusalimul eshatologic –, ce se imanentizează afirmându-şi revelaţional transcendenţa. În acest fel Ierusalimul pământesc şi cel ceresc se presupun reciproc într-o permanentă întrepătrundere şi căutare.

Această cetate căutată de toţi va fi de acum înainte oriunde te vei afla în credinţa lui Iisus şi în supunere faţă de voia Tatălui. Prin Hristos, Ierusalimul devine „biserica celor întâi-născuţi, care sunt scrişi în ceruri, în care sălăşluieşte Dumnezeu, judecătorul tuturor, şi duhurile dreptţilor celor desăvârşiţi" (Evr. 12, 23).

Prin redescoperirea locurilor sfinte de la Ierusalim şi prin construcţiile pe care le-a realizat în acest oraş, prin mama sa Elena, împăratul Constantin scrie o nouă pagină de istorie, care-l onorează în jurul sintagmei ce l-a consacrat drept „întocmai cu Apostolii".

---

[1] Nicole Belayche, *Dimenticare... Gerusalemme. Les paganismes à Aelia Capitolina du IIe au IVe siècle de notre ère,* „Revue des Études Juives", vol. 158, 3-4, 1999, pp. 287-348.

[2] Yaron Z. Eliav, *God's Mountain. The Temple Mount in Time, Place, and Memory*, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 2005, p. 42 şi urm.

[3] Vezi mai pe larg ideea la Nicole Belayche, *Déclin ou reconstruction? La Palestina romaine après la revolte de Bar Kokhaba*, „Revue des Études Juives", 163, 2004, p. 25-48.

[4] În acest sens vezi Joan E. Taylor, *Christians and the Holy Places: The Myth of Jewish-Christian Origins*, Oxford, Clarendon Press, 1993, p. 121-147.

[5] Vezi Yaron Z. Eliav, *op. cit.*, p. 211-243; vezi ideea analizată şi la Dan Ioan Mureşan, *Lupta pentru centrul lumii. Despre dublul paradox al locurilor sfinte creştine" de la Ierusalim,* în „Tabor", an V nr. 11, februarie, 2012, pp. 75-78.

[6] Eusebiu de Cezareea, *Viaţa împăratului Constantin şi alte scrieri*, ed. a II-a, Editura Basilica, Bucureşti, 2012, p. 182; este interesant de parcurs întreaga „carte a III-a" din *Viaţa lui Constantin* a lui Eusebiu.

[7] Vezi Cristian Muntean, *op. cit.,* p. 145.

[8] Despre aceste oficii religioase ne povesteşte frumos Egeria în jurnalul ei de călătorie din anii 381-384; vezi pe larg Egeria, *Pelerinaj în locuri Sfinte (Itinerariu şi Liturghie)* A.D. 381-384 Ediţia a II-a, coordonată şi îngrijită de Andrei Mărcuş, Galaxia Gutenberg, 2009.

[9] Trebuie accentuat locul principal pe care-l ocupa edificiul de la „Anastasis" în viaţa liturgică a Ierusalimului sec. IV, în conformitate cu locul central al Paştelui şi al Învierii în gândirea teologică a epocii respective; vezi Egeria, *op. cit.*, p. 165-188, vezi şi Giammarelli, *Egeria, Diario di viaggio*, Edizioni Paoline, Milano, 1992, p. 206, nota 3 (Letture cristiane del primo millenio), apud Egeria, *op. cit.*, p. 31.

[10] Egeria, *op. cit.*, p. 31.

[11] Eusebiu de Cezareea, *Viaţa împăratului...,* p. 187-188; unele detalii lămuritoare şi la Simon Sebag Montefiore, *Ierusalim...,* p. 158-159.

[12] Simon Sebag Montefiore explică modul miraculos în care împărăteasa Elena află lemnul Sfintei Cruci a Mântuitorului, p. 158 din cartea citată.

[13] *Ibidem.* Pentru a înţelege cum arată astăzi complexul Sfântului Mormânt e edificatoare lucrarea părintelui Episcop-vicar (azi arhiepiscop) Dr. Irineu Pop-Bistriţeanul, *Ţara Sfântă – arena operei mântuitoare*, Editura Universal Dalsi, 1995, p. 15-31 şi Pr. Claudiu Dumea, *Pelerin în Ţara Sfântă,* Editura Presa Bună, Iaşi, 1999, p. 159-167.

[14] Eusebiu, *Viaţa...*, p. 188.

[15] Vezi pe larg ideea la Michel Kaplan, *Bizanţ*, în special capitolul *Artele*, p. 273-283, unde explică influenţa arhitecturii basilicii romane în noua arhitectură constantiniană.

Pr. Prof. Dr. Cristian MUNTEAN

Monumente constantiniene în Ţara Sfântă

Împărătească Elena, sfântă de Domnul Hristos aleasă, milostiveşte-te spre noi şi luminează sufletele noastre cele întunecate cu păcatele, netrecând cu vederea sufletele şi rugăciunile noastre şi primind mulţumirile noastre acestea: Bucură-te, trandafir preafrumos mirositor al raiului; Bucură-te, crin alb răsărit în grădina cea de sus a raiului ceresc; Bucură-te, împărătească duhovnicească; Bucură-te, a dreptei credinţe propovăduitoare; Bucură-te, a închinării de idoli surpătoare; Bucură-te, a eresurilor pierzătoare; Bucură-te, a răutăţilor duşmanilor izgonitoare; Bucură-te, în nevoile noastre ajutătoare; Bucură-te, către Dumnezeu a noastră mijlocitoare; Bucură-te, de bucurii duhovniceşti aducătoare; Bucură-te, de fapte bune pilduitoare; Bucură-te, a obştii creştineşti povăţuitoare; Bucură-te, Sfântă Împărătească Elena! (*Acatistul Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena*, Icosul al 10-lea)

Constantin cel Mare nu s-a îngrijit doar de Roma, ci şi-a îndreptat atenţia şi asupra locurilor theofanice din Ţara Sfântă. De aici, din acest areal al sfinţeniei – pe unde a umblat, a predicat, a suferit moartea martirică pe cruce şi unde a înviat Mântuitorul – apare pentru prima dată denumirea de *martyria*, denumire iniţial dată celor mai vechi edificii construite aici, denumire extinsă şi asupra clădirilor propriu-zise ale mormintelor martirilor credinţei creştine, fixându-se cu timpul numai la acestea. Astfel, Biserica Naşterii din Betleem este primul exemplu al unirii unui monument comemorativ cu o sală de adunare creştină. Pentru noi, cei de azi, este important faptul că Biserica Naşterii Domnului păstrează multe elemente din edificiul iniţial. Acest autentic monument de artă creştină, sfinţit în anul 335, se află ridicat pe locul sfintei iesle unde S-a născut Mântuitorul. Concluziile săpăturilor arheologice au dus la ipoteza conform căreia construcţia înălţată de Sfântul Constantin avea un plan octogonal cu un acoperiş în formă de boltă sau piramidal. Ansamblul arhitectonic se compunea din *martyrionul* octogonal – înlocuit în vremea împăratului Justinian (527-565) cu un edificiu mai vast, de plan triconic –, o basilică cu cinci nave şi un *atrium* ce adăpostea patru portice, unde se adunau cei care veneau să se coboare în peştera aflată în interiorul construcţiei octogonale. Biserica Naşterii Domnului a fost înscrisă în anul 2012 pe lista Patrimoniului Mondial al Umanităţii UNESCO.

Biserica Sfântului Mormânt ori Biserica Învierii sau Biserica Sfintei Învieri a fost sfinţită în anul 335 în prezenţa împăratului Constantin. Eusebiu, în a sa *Vita Constantini,* afirmă că acesta le întrecea în măreţie pe toate celelalte edificii constantiniene din Ţara Sfântă. Parcă îl auzim pe Mântuitorul exclamând plin de durere: *Ierusalime, Ierusalime, care omori pe proorocі şi cu pietre ucizi pe cei trimişi la tine; de câte ori am voit să adun pe fiii tăi, după cum adună pasărea puii săi sub aripi, dar nu aţi voit./ Iată, casa voastră vi se lasă pustie;/ căci vă zic vouă: De acum nu Mă veţi mai vedea, până când nu veţi zice: Binecuvântat este Cel ce vine întru numele Domnului* (Matei 23, 37-39).

Biserica Înălţării de pe Muntele Măslinilor a fost zidită, după spusele lui Eusebiu, de către Sfânta Elena şi împodobită de fiul său, Sfântul Constantin. Săpăturile arheologice din acel loc au scos la iveală o construcţie cu strălucite mozaicuri pavimentare, având un *atrium* dreptunghiular cu portice pe cele patru laturi, un naos cu cinci nave şi un sanctuar poligonal cu cinci laturi exterioare.

Împărăteasa Elena a ridicat o biserică şi pe malul lacului Ghenizaret, acolo unde Domnul a săvârşit minunea înmulţirii celor cinci pâini şi a celor doi peşti. Edificiul, diferit de toate celelalte, având planul în T, prezintă o extrem de mare importanţă pentru răspândirea în timp şi spaţiu a bisericii cu transept, singura de acest fel de pe teritorul Locurilor Sfinte. Sunt şi alte edificii pe care Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena le-au ridicat *şi care, dacă s-ar fi scris cu de-amănuntul, cred că lumea aceasta n-ar cuprinde cărţile ce s-ar fi scris. Amin* (Ioan 21, 25).

Dr. Constantin ITTU,
cercetător ştiinţific, Muzeul Naţional Brukenthal

EUROPA CONSTANTINIANĂ – un concept ce ar putea ajuta la depăşirea diviziunilor dintre Orient şi Occident

În cadrul unei conferinţe care se desfăşura sub genericul „Trăirea în adevăr" din prisma construcţiei europene, sesizam că ne aflăm în faţa unei contradicţii, având în vedere că „adevărul" e un concept ce se identifică cu transcendentul, în vreme ce „construcţia" este ceva trecător.

În căutarea unor elemente de inspiraţie pentru viitorul Europei mă voi referi pe scurt la începuturile proiectului european. Acest lucru ar putea părea inadecvat şi îşi va dovedi curând limitele. Acele începuturi au fost în anii '50 ai secolului trecut şi aveau loc într-o Europă total diferită de cea de azi (care are momentan 28 de state membre). O asemenea comunitate de state ar trebui să îşi identifice rădăcinile în tradiţia constantiniană. Aceasta este o tradiţie pe care o luăm doar din cărţile de istorie sau din scrierile Sfinţilor Părinţi. Este o tradiţie pe care trebuie să o vedem şi să o interpretăm în aşa fel încât să o facem să devină bună de luat în considerare pentru o Europă unită. Aşa cum spune şi poetul german J.W. Goethe: *Ceea ce ai primit de la strămoşii tăi, aranjeaz-o în aşa fel încât să o poţi stăpâni.*

Începuturile carolingiene ale integrării europene

Benedict Anderson este cel care a iniţiat ideea potrivit căreia comunităţile moderne sunt făcute într-o mare măsură ca rezultate ale imaginaţiei. Nu este vorba de istorie, geografie sau interese materiale ce formează sentimentele noastre sociale de apartenenţă sau nu la o comunitate sau societate. Citatul biblic aferent este cel referitor la credinţa care poate muta şi munţii, aici fiind vorba de mutarea graniţelor care pot stârni conflicte. Cel mai bun exemplu în acest sens este cel oferit de Franţa şi Germania. Cele două au fost secole îndelungate în conflict, dușmănia dintre ele fiind în genele acestor popoare, după cum se cunoaşte. În zilele noastre, situaţia e diferită, cele două ţări apărând ca doi gemeni, care doresc să domine restul Europei. Ce a făcut acest lucru posibil, de vreme ce Franţa şi Germania erau preocupate de oportunităţile politice în acest sens? Acest lucru are o forţă de impact scăzut asupra minţii umane. O imagine de impact asupra cetăţenilor este imaginea vechiului imperiu al lui Carol cel Mare din jurul anului 800, când împăratul francez a fost încoronat la Roma. Cel care a prezentat cel mai bine perspectiva asupra acestei imagini a fost Richard Coudenhove-Kalergi, părintele mişcării paneuropene. Cu toate argumentele sale, nu a putut fi evitat cel de-al Doilea Război Mondial, dar a văzut o nouă speranţă pentru vechile sale planuri atunci când ministrul francez Robert Schumann a anunţat propunerea pentru constituirea Comunităţii Europene a Cărbunelui şi Oţelului la 9 mai 1950. Acesta e cunoscut ca fiind începutul Uniunii Europene, iar ziua de 9 mai e sărbătorită ca ziua Europei. Deşi Marea Britanie şi alte ţări europene au fost invitate să urmeze planul Schumann, Coudenhove-Kalergi a prevăzut că acest lucru va fi posibil doar dacă se va realiza pe teritoriile fostului Imperiu carolingian. Referinţele la Imperiul carolingian sunt astfel o componentă importantă a tradiţiei paneuropene actuale.

Posibilitatea unei reorientări spre o bază constantiniană a Europei

Ce avem de câştigat dacă minimalizăm paradigma carolingiană a integrării europene? Această întrebare e greşit pusă pentru că diminuarea importanţei nu e punctul de atitudine critică faţă de rădăcinile carolingiene ale integrării europene.

Este nevoie de o nouă orientare a istoriei în lumina unui viitor european comun. O asemenea căutare presupune o serie de întrebări cu privire la caracterul specific al europenismului. Întrebările referitoare la europenism nu sunt noi: scriind în anii '20 ai secolului al XX-lea sub influenţa şi impresia tragediilor din Primul Război Mondial, Paul Valéry identifica trei elemente constantiniene ca surse ale europenismului: a unit politic şi a asigurat militar şi economic acel Imperium Romanum; a fost coautor al edictului de toleranţă de la Mediolanum (313); el şi mama sa au susţinut creştinismul în multe feluri: promovând hristograma ca un simbol creştin, şi a promovat-o pentru că era semnul ce a marcat victoria militară asupra lui Maxenţiu în 312. În 330, Constantin cel Mare şi-a stabilit reşedinţa la Constantinopol, prin aceasta el acordând o mai mare importanţă şi greutate părţii greceşti a Imperiului, care va rezista până la 1453 ca Roma Răsăriteană. Aceasta a păstrat cultura grecească pentru generaţiile următoare, dar prin fortificaţiile sale a ţinut piept şi năvălirilor barbare, iar prin aceasta a salvat de multe ori chiar Europa Occidentală. Căderea sa a fost considerată o catastrofă europeană, determinându-l pe regele Podiebrad al Boemiei să propună în 1464 o alianţă pan-europeană împotriva turcilor, iniţiativă adesea amintită ca prima încercare de reunire a Europei, având în vedere că ea presupunea o capitală la Basel, un parlament şi alte instituţii paneuropene.

Dacă identitatea europeană datorează atât de mult moştenirii constantiniene, e greu de înţeles de ce nu e menţionat acest lucru, totul raportându-se la Carol cel Mare, în a cărui moştenire nu se regăseşte de fapt partea apuseană şi centrală a Europei de azi. Trebuie să fie depăşită o diviziune între Apus şi Răsărit care se manifestă în mod vizibil în receptarea moştenirii constantiniene. Acest lucru reiese şi din celebrarea şi importanţa acordate Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena, care sunt serbaţi în fiecare an la 21 mai de către comunităţile ortodoxe, conştiente de originile moştenirii lor.

Dar haideţi să vedem care sunt aspectele pozitive care pot duce la depăşirea diviziunii dintre Răsărit şi Apus.

Memoria comună a împăratului Constantin ar trebui să ne ofere o ancoră spirituală, istorică şi administrativă în vederea unei coeziuni paneuropene mai accentuate şi credibile. Ideea nu e cea de a recrea un imperiu al Antichităţii. Europa e într-o perioadă postimperialistă, de aceea nu împăratul e cel care trebuie invocat atunci când dorim a ne aminti de Constantin cel Mare. E vorba de amintirea darurilor sale pentru întrepătrunderea şi consolidarea diverselor culte din societate, care sunt de mare importanţă pentru viitorul Europei. A îmbinat creştinismul cu dreptul, aspiraţia spirituală cu administrarea pragmatică a unui întreg continent. Prin edictele sale el a consolidat religiile şi cultele. Nu este vorba de detaliile legate de faptele sale, ci de duhul şi spiritul lor, care ne sunt atât de folositoare pentru viitor.

Constantin nu trebuie judecat din prisma acelei *Donatio Constantini*, pe care nici nu a autorizat-o. Haideţi mai bine să vedem în Constantin pe acel „european globalizator" care a fost el prin naştere, carieră şi mentalitate. În mod special combinaţia dintre calităţile sale spirituale şi administrative şi biografia sa paneuropeană îl recomandă pe Constantin ca fiind primul candidat pentru a fi personalitate europeană paradigmatică. S-a născut la Niş (în Serbia de azi), a fost proclamat *Caesar* la Eboracum (York, în Anglia), şi-a avut prima reşedinţă la August Treverorum (Trier, în Germania), a luptat cu Maxenţiu în apropierea Romei, a semnat faimosul edict la Milano în 313 şi în 330 şi-a inaugurat noua capitală imperială la Constantinopol.

Aşadar, viaţa lui Constantin îmbracă întreaga Europă, din Balcani şi până pe coasta Scoţiei, din Germania şi până în Turcia de azi.

Prof. Dr. Michael AMBROSI,
Universitatea din Trier, Germania

EPISCOPUL DR. VASILE COMAN – UN CĂRTURAR MISIONAR

(urmare din p. 1)

Faptul că şi-a împlinit lucrarea pentru care a fost chemată ni-l demonstrează atâtea generaţii de preoţi, profesori şi asistenţi sociali pe care această facultate i-a format de-a lungul celor douăzeci şi doi de ani de la reînfiinţarea ei.

S-ar fi putut realiza câte un medalion despre fiecare profesor pe care Dumnezeu l-a dăruit acestei facultăţi. Nu putem să nu-i amintim măcar pe câţiva: Constantin Voicu, Aurel Jivi, Liviu Streza (actualul mitropolit al Ardealului), Daniil Stoenescu (episcop de Vârşeţ), Dumitru Megheşan (actualul decan), Leon Arion, Ilie Moldovan, Sebastian Şebu, Miron Erdei, Petre Stanciu, Iosif Ferenţ, Emil Cioară, cei care au înnobilat discursul academic al unei Universităţi în formare.

Era o efervescenţă a timpului ce ne dădea speranţă că drumul pe care am pornit nu este întâmplător, ci adună, pe lângă rugăciunea părinţilor, binecuvântarea înălţătoare a cărţii.

Despre Episcopul Vasile Coman am scris, de-a lungul anilor, câteva studii, am editat o parte din cărţile sale şi am reuşit chiar să public o carte: „Episcop Dr. Vasile Coman – Teme de lectură”[1], fiind fascinat nu doar de prezenţa lui în viaţa mea, cât şi de frumuseţea scrisului său.

A-l defini azi pe episcopul Vasile Coman ca un ierarh cărturar şi misionar înseamnă a-i recunoaşte, de la început, cele două slujiri de care s-a simţit legat mereu în viaţă „cartea şi felonul”, explicând cartea ca simbol al progresului şi felonul ca simbol al slujirii desăvârşite a credincioşilor[2].

Episcopul Vasile a împlinit un destin pământesc alcătuit din muncă, studiu, slujire, dăruire pentru alţii, trecând în optzeci de ani prin toate treptele învăţăturii, fiind doctor în teologie, şi prin toate treptele slujirii, până la cea de arhiereu, întotdeauna cu încredinţarea că slujind lui Dumnezeu slujim oamenilor, făcând tot atât de adevărat şi faptul că slujind oamenii, Îl slujim pe Dumnezeu[3].

Dacă ar fi să creionez în câteva cuvinte „chipul” episcopului Vasile m-aş ajuta de caracterizarea pe care i-a făcut-o unul din colaboratorii săi, părintele Ioan Negroiu, în cuvântarea rostită cu ocazia înmormântării preasfinţitului: „Personalitate de excepţie, un conducător vrednic şi dinamic, un gânditor adânc, un părinte iubitor şi un gospodar luminat, care a polarizat toate energiile, cu vrerile şi aspiraţiile clerului şi credincioşilor, făcându-le să rodească atât pe teren spiritual, cât şi material. Cu o înfăţişare întotdeauna deschisă şi senină, mărturie a unei inimi curate, răspândea în jurul său o atmosferă de optimism, îngăduitor cu greşelile altora şi niciodată distant sau sfidător în toată ţinuta sa. Modest, inimos, zâmbitor, discret, duios în grai, se strecura pe nesimţite în sufletul tuturor celor cu care intra în contact şi, în mod special, al credincioşilor”[4].

Nu voi insista asupra personalităţii sale, pentru că am făcut-o şi cu alte ocazii, ci m-aş limita a conchide, în ceea ce-l priveşte, printr-o sintagmă cât se poate de relevantă: „Ceea ce primeşti la naştere este un dar de la Dumnezeu. Ceea ce faci cu ceea ce primeşti este darul tău către Dumnezeu”. Trăiesc cu certitudinea că episcopul Vasile a fost conştient mereu de darul lui Dumnezeu, pentru că spunea adesea: „Suntem unii altora, darul lui Dumnezeu”, şi s-a străduit, o viaţă, să ducă darul lui la Dumnezeu. A îngemănat frumos ceea ce filosoful rus Ouspensky numeşte „esenţă” (ceea ce e înnăscut în om) şi „personalitate” (ceea ce e dobândit). De aceea eu îl consider, cel puţin pentru mine, un model.

Era convins că misiunea preotului este o necontenită activitate de slujire a credincioşilor săi. Nota dominantă a activităţii pastorale, izvorul din care se alimentează munca lui în toate direcţiile rămâne, în chip deosebit, dragostea faţă de credincioşi. Când seacă acest izvor, spunea episcopul Vasile, când inima preotului se alimentează din alte izvoare, când iubirea de semeni este estompată de iubirea de sine sau când îşi desfăşoară activitatea călăuzit de alte interese, el a devenit păstor năimit, fur de cele sfinte, propovăduind orb lumină artificială şi foc stins, care nu încălzeşte şi nu luminează viaţa păstoriţilor săi[5].

Dezvoltarea teologiei pastorale se confruntă cu o problemă esenţială a teologiei româneşti contemporane care constă în tensiunea existentă între două curente teologice, cel al teologiei academice, pe de-o parte, şi cel al teologiei existenţiale/pastorale, pe de altă parte. Tradiţia teologică academică pleacă de la scolasticismul apusean şi este o tradiţie teologică de cercetare, în timp ce curentul teologic existenţial/pastoral cultivă o teologie ce se bazează pe viaţă şi pe experienţă directă.

Unul din teologii greci contemporani, părintele Filoteu Faros, prea puţin cunoscut încă în lumea românească, admitea că teologia răsăriteană n-a fost niciodată academică, ci pastorală. Nu este întâmplător faptul că teologii răsăriteni, în cei două mii de ani de tradiţie teologică orientală, sunt, cu puţine excepţii, păstori de suflete, iar contribuţia lor teologică porneşte şi se bazează, pe de-o parte, pe experienţa şi preocuparea lor pastorală, iar pe de altă parte, pe trăirile lor soteriologice[6].

Părintele Filoteu explică în continuare că scopul care stă la baza alcătuirii unei lucrări teologice pastorale este diferit de cel al redactării unei lucrări teologice academice. Lucrarea teologică pastorală constituie o contribuţie fundamentală la cultivarea şi dezvoltarea teologiei pastorale, reprezentând un ajutor necesar pentru cei care exercită o lucrare pastorală, în timp ce lucrarea academică vizează rezolvarea problemelor teologice academice.

Pastorala este teologie aplicată. Folosirea unei bibliografii neortodoxe prezintă unele dificultăţi pentru alcătuirea unei lucrări teologice pastorale ortodoxe, pentru că modul aplicării unei teologii neortodoxe nu-l poate ajuta pe preotul ortodox să-şi preschimbe teologia ortodoxă în practică pastorală. În pastoraţie erezia nu rămâne doar literatură, ci devine o realitate palpabilă, cu influenţe directe asupra omului şi a vieţii lui.

Una din personalităţile care a înţeles această stare de lucruri şi a reuşit să păstreze un echilibru între cele două tendinţe a fost episcopul Vasile Coman. Era conştient că suntem şi rămânem creştini în măsura în care gândurile noastre se odihnesc în ramurile credinţei, iar faptele sunt măsura şi fructul credinţei.

În timp ce raţiunea inteligentă obiectivează lumea şi coboară pe Dumnezeu la nivelul cunoaşterii raţionale, cunoaşterea duhovnicească înalţă mintea omului să facă experienţa duhovnicească care se realizează cu mintea sau inima în mediul întâlnirii personale şi al unirii cu Dumnezeu.

Devine evident faptul că rostul raţiunii nu este cel de a se substitui cunoaşterii duhovniceşti, fiindcă mintea omenească nu poate cuprinde taina lui Dumnezeu, ci este chemată să cunoască pe Dumnezeu din lucrurile create, ori să explice pe cât posibil caracterul spiritual al întâlnirii cerului cu Dumnezeu, urmărind deificarea lui, pe calea vieţii şi a urmării lui Hristos.

În acest context, modelul de cărturar misionar pe care ni-l propune episcopul Vasile, prin propriul său exemplu pastoral, devine hotărâtor în definirea conştiinţei pastorale chemate la misiune. Era conştient că slujirea învăţătorească a preotului nu se sfârşeşte cu predica de la amvon. Ea nu poate avea un caracter de intermitenţă, ci unul de continuitate. Preotul transmite mereu mesajul divin, mai ales prin pilda vieţii sale. Viaţa lui e cea mai binefăcătoare predică sau cea mai cumplită anulare a propovăduirii lui orale. Locul şi rostul lui în parohie este determinat, pe de-o parte, de misiunea sa dumnezeiască, de harul lui Dumnezeu şi de autoritatea ce i s-a dat prin Taina Hirotoniei, iar pe de altă parte, de felul cum trăieşte, de curăţenia morală şi de demnitatea cu care îşi îndeplineşte chemarea.

Modelul contemporan în pastoraţie îl reprezintă raportarea permanentă la învăţătura Mântuitorului Hristos, Cel ce este acelaşi ieri, azi şi în veac, şi păstrarea unei legături reale cu oamenii în mijlocul cărora trăieşte. Dragostea faţă de ei va creşte prestigiul preotului prin ascultare şi iubire, care vor deveni reciproce[7].

Atunci când vorbim de raportare permanentă la învăţătura Mântuitorului Hristos trebuie să avem în vedere „sursa” acestei învăţături care se poate numi generic carte. Episcopul Vasile a fost permanent preocupat de importanţa cărţii în viaţa preotului şi a enoriaşilor săi.

Una din lucrările de tinereţe ale episcopului Vasile, la care voi face referire în paginile ce urmează, se numeşte: „Cartea în slujba păstoririi creştine”, pe care autorul a publicat-o în anul în care şi-a susţinut teza de doctorat: „Rugăciunile pentru autorităţile statului în cultul creştin”, 1947.

Pentru a înţelege importanţa acestei lucrări în şirul scrierilor episcopului Vasile ar fi necesar să facem o sumară incursiune prin scrierile sale, amintind că încă din perioada studenţiei numele său poate fi întâlnit în cuprinsul „Revistei Teologice” printre colaboratori[8]. Pe lângă relatările legate de „Congresul general studenţesc”, al cărui preşedinte a fost în vremea studenţiei, pot fi urmărite şi recenziile la câteva cărţi din epocă în franceză şi română, vorbind de autori precum: Francois Mauriac, N. Berdiaeff, Oswald Wirth, Candid Muslea, Ştefan Meteş, Petru P. Ionescu şi alţii.

Acestui început cât se poate de promiţător i-a urmat o perioadă de „şlefuire” a stilului în vremea în care era profesor de religie la Liceul „Andrei Şaguna”, semnând, în ziarul „Tribuna”, timp de doi ani, articole cu caracter religios, în general de explicare a cultului liturgic, a motivaţiei rugăciunii, a disciplinei liturgice etc.

Era normal ca pe acest fond de început să-i apară şi cărţile: *Raportul dintre rugăciunile pentru morţi şi purgatoriu* (Sibiu, 1938), *Creaţie, evoluţie şi transformism* (Sibiu, 1940), *Adevărul ortodox şi greşeala sectară despre Sfânta Tradiţie* (Sibiu, 1941), *Hristos şi tineretul* (Braşov, 1943), *Religie şi caracter* (Braşov, 1944), *Exorciştii în Dreptul bisericesc* (Braşov, 1945), *Hristos în familie* (Braşov, 1945), *Cartea în slujba păstoririi creştine* (Sibiu, 1947), *Temeiul biblic şi patristic al rugăciunilor pentru căpetenia şi autorităţile statului* (Sibiu, 1955) şi *Coordonate ale vieţii creştine* (Timişoara, 1968).

Preţuind după cuviinţă realizările preotului, profesorului şi protopopului dr. Vasile Coman, Colegiul Electoral Bisericesc l-a ales, după mutarea la cele veşnice a soţiei sale, în demnitatea de episcop al Oradiei, la 13 decembrie 1970. Vocaţia cărturărească a episcopului Vasile a continuat să se manifeste, prolific, cu noi lucrări bisericeşti, de istorie şi cultură, a căror valoare străbate timpul. Nu pot să nu amintesc aici volumele: *Cuvântări liturgice*, în două ediţii (1974, 1976), în care autorul explică pe larg Sfânta Liturghie; *Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor,* în trei ediţii (1980, 1984 şi 2008), o carte de predici la duminicile de peste an şi la sărbători, completate cu diferite cuvântări ocazionale; *Scrieri de teologie liturgică şi pastorală* (1983), un adevărat manual pentru lucrarea pastoral-misionară; *Cuvinte pentru suflet*, tot în două ediţii (1985, 1987) şi *În apărarea unităţii credinţei străbune* (1988), în care autorul reia cuvântările liturgice la care mai adaugă un „buchet” de scrieri cu caracter pastoral-misionar.

S-ar putea concluziona foarte inspirat acest efort cărturăresc şi misionar al episcopului Vasile după cuvintele Preafericitului Părinte Patriarh Daniel scrise în prefaţa ediţiei a III-a a colecţiei de predici *Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor*: „Autoritatea spirituală a acestor pagini de literatură omiletică românească o oferă numele autorului lor”[9].

---

[1] Pr. Dr. Cristian Muntean, *Episcop Dr. Vasile Coman, Teme de lectură*, Ed. Andreiana, Sibiu, 2013.

[2] Episcop Vasile Coman, *Biserica poporului*, în volumul *Slujind lui Dumnezeu slujim oamenilor*, Oradea, 1980, p 529.

[3] Vezi mai pe larg cuvântarea mitropolitului Antonie Plămădeală la înmormântarea episcopului Vasile: *Dăm bună mărturie lui Dumnezeu despre episcopul Vasile al Oradiei*, în revista *Legea Românească*, Oradea, nr. omagial, anul III, 1992, p 4.

[4] Vezi Pr. Ioan Negroiu, cuvântare la înmormântare, în revista *Legea Românească,* Oradea, nr. omagial, anul III, 1992, p 8.

[5] Vezi o întreagă pledoarie în acest sens la Episcopul Vasile Coman, *Pentru o preoţie slujitoare*, în revista *Mitropolia Ardealului,* nr. 9-10, 1971, p. 658-659.

[6] Pe larg introducerea părintelui Filoteu Faros la *„Moartea şi doliul. O teologie a nădejdii*, trad. Pr. Victor Manolache, Ed. Sofia, Bucureşti, 2012, p. 7-11.

[7] Vezi mai pe larg Ep. Vasile Coman, *Îmbunătăţirea activităţii pastoral-misionare a preotului,* în volumul *Cuvinte pentru suflet*, în special capitolul: *Viaţa şi faptele preotului, factor principal în activitatea lui pastoral misionară*, p. 119-125.

[8] Vezi Valeria-Gemma Moraru, *Revista Teologică, organ pentru ştiinţă şi viaţă bisericească (1907-1916; 1921-1947) – indice bibliografic,* Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2010, p. 52, 160, 161, 269 şi 305.

[9] Vezi ediţia citată, p. 3.

In memoriam

† PR. IOAN FARAON (1954-2013)

„Fiecare zi este un examen pentru noi toți. Și suntem datori să-l trecem…"

Acestea, cuprinse în titlul gândurilor ce vor urma, sunt cuvintele de încurajare pe care, deseori, Părintele Ioan Faraon, de la Parohia Vad, Protopiatul Făgăraș, le rostea celor dragi, celor pentru care-și punea sufletul, cu dragoste și responsabilitate. Cuvinte izvorâte nu doar din înțelepciunea vieții ci și din adâncirea relației sale cu Dumnezeu, pe Care, timp de 35 de ani, L-a slujit cu dedicație și distincție. Ele sunt, parcă, ecoul cuvintelor rugăciunii Părintelui Sofronie Saharov, duhovnicul de la Essex, consemnate în *Rugăciunea de la revărsatul zorilor*, de care facem amintire acum, când și Părintele Ioan s-a așezat în zorii fără de sfârșit ai Împărăției: „…Așază-mă în calea îndreptărilor Tale și până la ultima mea suflare să nu mă lași să rătăcesc departe de lumina poruncilor Tale. Fie ca ele să devină singura lege a întregii mele vieți, aici, pe pământ, și în veșnicie".

Pr. Ioan Faraon a fost născut la data de 18 septembrie 1954, din părinții Iosif și Silvia, în Fofeldea, comuna Nocrih, județul Sibiu. Între anii 1970 și 1975 urmează cursurile Seminarului Teologic din Cluj-Napoca, apoi Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu, finalizând studiile în 1979. Va păstra profesorilor săi și Institutului o reală dragoste, încurajând, în timp, pe tinerii din parohiile unde a păstorit spre vocația preoțească, propunându-le mereu Sibiul ca etalon. Cu un an înainte, 1978, se căsătorește cu Victoria Streza, Dumnezeu binecuvântându-le familia cu doi copii, Gheorghe și Maria, părinți la rându-le azi, dăruindu-i trei nepoți.

După hirotonirea sa ca preot de către vrednicul de pomenire Î.P.S. Sa Dr. Nicolae Mladin, pe seama Parohiei Ortodoxe din Săsăuși, protopopiatul Agnita, jud. Sibiu (1978), a activat acolo vreme de 10 ani, păstrând o vie memorie oamenilor și evenimentelor pastorale împreună trăite cu emoția anilor dintâi ai pastorației. În anul 1988 este numit preot în Parohia Ortodoxă Vad, Protopopiatul Făgăraș I, în Biserica cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", aici desfășurându-și activitatea vreme de 25 de ani, spre slava lui Dumnezeu și bucuria oamenilor.

În anii 1990-1998 este profesor de Religie și Istorie la Școala Generală I-VIII din localitatea Șercaia (jud. Brașov) și, paralel, 1990-2012, este profesor titular la disciplina Religie și suplinitor la lb. Franceză la Școala Generală I-IV din localitatea Vad (jud. Brașov), completând în chip fericit activitatea sa de la amvon cu cea de la catedră, crescând generații de copii nu doar în evlavie, ci și în cunoaștere. Pe data de 21 mai 2008 a fost distins *iconom*, de către Î.P.S. Sa Dr. Laurențiu Streza, Mitropolitul Ardealului, odată cu sfințirea bisericii și așezarea de sfinte moaște, în masa Sfântului Altar. Tot în această zi, Bisericii din Parohia Vad i s-a conferit cel de-al doilea hram: Sf. Împărați Constantin și maica sa Elena.

Dinaintea colegilor preoți și, mai ales, a credincioșilor săi parohieni, Părintele Ioan Faraon s-a făcut cunoscut și iubit datorită vieții sale duhovnicești și a predicilor sale. Ca predicator a fost mereu proaspăt și revelator. În amvon cuvintele sale erau rostite cu întreg sufletul și cu întreaga încărcătură intelectuală, morală și culturală ce o deținea, transformându-se în adevărate îndemnuri și chemări la o atitudine activă, de apărare a credinței străbune, a culturii și a neamului românesc, dovadă fiind nenumăratele manuscrise cu predici și meditații la diferite zile și sărbători, aflate în grija celor dragi și care, nădăjduim, urmează a fi publicate. De altfel, copiii săi proiectau un astfel de dar Părintelui, în nădejdea că bucuria i-ar putea mângâia suferința ultimelor zile.

Prezent la slujba de înmormânare, Părintele Prof. Dr. Simion Todoran, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia mărturisea: „L-am cunoscut încă din anii petrecuți la Seminarul Teologic Ortodox din Cluj, ca pe un elev smerit, sârguincios și învățat. Apoi, ca student la Academia Andreiană din Sibiu; în cele din urmă ca slujitor al sfântului altar care nu a făcut niciodată compromisuri și care căuta să dăltuiască în sufletele credincioșilor săi sau **„a turmei mici"** – cum îi plăcea să o definească de multe ori – uriașa responsabilitate a preoției, ca slujire a lui Hristos și semenilor". Vocația sa de preot părintele Ioan a simțit-o puternic, tocmai de aceea a trăit-o la adevărata ei valoare, transmițând același sentiment și ucenicilor săi (dintre care 4 preoți), ce-i vor purta o vie recunoștință.

O nouă încercare a vieții avea să-l pregătească de un „nou examen", cum el însuși o definea. Cu înaltă trăire și smerenie creștinească a îndurat o boală cruntă în ultimul său an de viață. În august, 2012, a trecut printr-o intervenție chirurgicală, la București, iar perioada post-operatorie a fost decisivă, dar nu l-a îndepărtat de la slujirea Sfântului Altar, atât de drag și iubit. A slujit la Taina Sf. Maslu de obște (18 august, a.c.), înconjurat de un sobor de preoți din parohiile învecinate, luându-și rămas bun de la cei prezenți și nu numai: „Dăm Slavă lui Dumnezeu, pentru ziua aceasta de sărbătoare, pentru toate cele îndătinate astăzi, credincioși și preoți deopotrivă"!

A adormit întru Domnul la vârsta de 59 de ani, la 23 octombrie 2013, fiind înmormântat în curtea Bisericii din Vad, însoțit de un sobor de slujitori avându-l protos pe Preasfinția Sa Preasfințitul Andrei Făgărășanul, care a transmis și cuvintele de mângâiere ale Părintelui Mitropolit Laurențiu Streza, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului. Soborul, împlinit de un număr impresionant de preoți și credincioși, a fost doar partea văzută a celorlalte multe rugăciuni ce i-au însoțit viața și plecarea. Ca unul care știa că fiecare clipă din viața aceasta este una definitorie pentru Împărăția lui Dumnezeu, nădăjduim că Domnul Hristos S-a milostivit de smeritul său suflet. În Liturghia Cerească, continuând să-și plinească misiunea de rugător!

Pr. Constantin NECULA

† PR. PETRU-EMIL OLTEAN (1951-2013)

Înveșmântat cu veșnicia...

Dintre cuvintele care ne luminează sufletul ca slujitori ai Altarelor, cuvintele Sfântului Nectarie al Eghinei pot să-și facă loc, fără nici o îndoială. Când vorbește despre desăvârșirea morală a preoților, scrie: „Prestanța cuviosiei le vine preoților din desăvârșirea felului de viață. Adevărata cuviosie, care îl împodobește ca o purpură și, cu atât mai mult, pe preot, își are temeiurile în omul lăuntric. Ea este ecoul strălucirii podoabei sufletești interioare. Iar aceasta, izvorând dinlăuntru către în afară, face strălucitor și plin de har chipul preotului. Potrivit acestora, cuviosia este icoana viețuirii și manifestarea dispozițiilor sufletești și a cuviosiei lăuntrice. Aceasta este neafectată, necăutată, simplă și smerită..." (*Despre Preoție*, 920-925, Iași, 2013, p. 66). Socotim cuvintele acestea cu totul potrivite la ceas și de bucurie, și de suferință, și de despărțire de preoți ce ne sunt nu doar frați, ci bucurii vieții noastre de slujire.

Unul dintre cei care mi-au luminat viața preoțească este Părintele Iconom Petru-Emil Oltean. Spun este pentru că preoția nu se conjugă la timpul trecut, ci poartă cu sine nădejdea Învierii, ca toate ce țin de taina Bisericii, a Ortodoxiei. Născut la 23 mai 1951 în localitatea Târnăveni, județul Mureș, din părinții Emilia și Petru Oltean, avea să se mute la 5 ani în Sibiu, unde urmează ciclul primar și gimnazial. Din drag de preoție și râvnă pentru Hristos Domnul, copilul avea să-și sporească înțelepciunea și cultura ortodoxă în Seminarul Teologic din Cluj-Napoca, pe care-l absolvă în 1971, când devine student al Institutului Teologic de Grad Universitar din Sibiu. Uimit de frumusețea slujirii, purtând mereu în inimă pe profesorii săi, pe care îi pomenea mereu cu respect și căldură, la absolvirea studiilor universitare se căsătorește cu tânăra Mariana Marcu, studentă la Filologie, pe atunci, azi distinsă colaboratoare în cadrul Editurii Andreiene, punând început unei minunate familii. Un an mai târziu (1976) este hirotonit preot pe seama parohiei Blaj-Tiur, din Episcopia de Alba Iulia, nou înființată. Sunt primii șapte ani de ucenicie pastorală, cu amintiri pe care unora dintre noi, la vremea de acum, ni le-a dăruit cu seninătatea plină de curăție a omului credincios chemării sale. De acolo avea să fie transferat la Centrul Eparhial de la Sibiu (1982), funcționar cu atribuții economice, dar și preot misionar la Schitul Păltiniș. O dăruire exemplară îl ține mereu aproape de munca sa, de îndatoririle sale nu ușoare, marcate de greutatea misiunii în dese rânduri, o misiune ce o va continua, începând cu 1991, prin înființarea Parohiei Dealul Ocnei (Viile Sibiului) unde, cu sprijinul credincioșilor, amenajează o biserică ce s-a sfințit de către vrednicul de pomenire Mitropolit Antonie Plămădeală, care-l va și hirotesi sachelar.

Un alt punct al slujirii sale, în care am ucenicit cu mare bucurie pe lângă PC Sa, a fost predarea religiei în școli din Sibiu, Tălmaciu și Turnu Roșu. Soția și cei doi fii ai săi, Marius-Ioan și Alin-Petru, și mulți dintre cei apropiați de Părintele mărturisesc întinerirea bucuroasă a acestuia în lucrul cu copiii. Fragilitatea comună, disponibilitatea la zâmbet, de nebănuit la prima vedere, inima pusă mereu la bătaie de dragul micuților au fost cele care l-au făcut iubit de copii, prietenii săi de nădejde. Efortul de a amenaja o capelă la *Școală Specială* de la Turnu Roșu, sfințită de Preasfința Sa Preasfințitul Visarion Rășinăreanu, azi episcopul Tulcii, i-a fost răsplătită nu doar de brîul de iconom, ci și de roșeața de emoție a copiilor care aveau de-acum o casă comună cu Dumnezeu. Însoțindu-l în misiunea sa de acolo, de prea puține ori, din nefericire, i-am văzut pe prietenii Părintelui, mulți dintre ei singuri și excluși, pentru care Părintele Petrică punea sufletul său. Ca și pentru credincioșii săi din *Colonia* de la Viile Sibiului unde, în preajma unei Troițe, am văzut una dintre cele mai smerite și rugătoare comunități creștine, pentru care Părintele era Păstorul și Prietenul deopotrivă.

O suferință, începută în 2006 și ale cărei urmări avea să-l răpună fizic în seara de 24 octombrie 2013, l-a nevoit să se retragă la pensie și să se concentreze, cu o sinceritate luminoasă, rugăciunii, lecturii și bucuriei pentru noi. Nici un moment de cumpănă ori bucurie, de biruință ori părelnică înfrângere nu i-a fost străin, purtându-ne mereu în dragostea sa liniștită. După ce a fost privegheat și purtat în rugăciune, Părintele s-a adăugat pământului, Duminică 27 octombrie, la Sibiu. Soborul preoțesc a purtat familiei mesajul de rugăciune și cuvânt al Înaltpreasfinției Sale Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Laurențiu, Mitropolitul Ardealului și Arhiepiscopul Sibiului, care de la venirea sa în slujirea mitropolitană n-a încetat a-i purta de grijă Părintelui Petru, știind cât de mult datorează misiunea Bisericii smeriților săi plinitori. Înconjurat cu drag de familie, gata de Întâlnirea cu ziua cea neînserată a Împărăției, Părintele s-a supus chemării Celui pe Care, 30 de ani, L-a slujit cu râvnă și fidelitate. Rugăm pe Hristos să primească și rândurile acestea ca o rugăciune pentru sufletul său luminos. Miridă de-acum, Părintele s-a întors la Altar!

Pr. Constantin NECULA

In memoriam

† Diac. Conf. Dr. Pavel Cherescu

Ocaziile ca dascălii să aştearnă rânduri comemorative, la mutarea în veşnicie a ucenicilor, sunt cu totul rare. Obişnuit, lucrurile se petrec invers. Cu tristeţe, trebuie să spun însă că mie îmi este dat să mă înscriu în situaţia de excepţie, de a marca eu plecarea timpurie, din această viaţă, a celui pe care l-am avut ca elev, la Seminarul teologic din Caransebeş, student la Institutul Teologic Universitar din Sibiu şi, mai apoi, împreună ostenitor în instituţii de învăţământ teologic universitar, precum cele de la Sibiu şi Oradea. Este vorba despre diac. conferenţiar dr. Pavel Cherescu, care după o scurtă dar grea suferinţă, şi-a încheiat călătoria pământească, în data de 21 noiembrie 2013, fiind prohodit în biserica din parohia Lăpuşnicul Mare, jud. Caraş-Severin, în 23 noiembrie a.c.

În această frumoasă aşezare rurală, din dealurile împădurite ale Caraş-Severinului, a văzut lumina zilei, în data de 19 noiembrie 1954, fiind botezat în biserica parohială, monument istoric de pe la 1770, biserică la care s-a reîntors şi acum pentru ultimul popas al călătoriei sale pământeşti.

Tot în localitatea de baştină a absolvit clasele primare şi gimnaziale. Între 1969 şi 1974 a frecventat cursurile Seminarului Teologic din Caransebeş, unde, aşa cum am arătat mai sus, l-am avut elev, ce s-a remarcat prin sârguinţă la învăţătură şi comportament pe măsura cerinţelor impuse de regulamentul unei şcoli destinate pregătirii viitorilor slujitori ai altarului.

După absolvirea Seminarului, a frecventat, între 1975 şi 1979, cursurile Institutului Teologic Universitar din Sibiu, unde iarăşi, aşa cum am mai arătat, l-am avut student. Rezultatele înregistrate şi la acest nivel academic au fost remarcabile.

Beneficiind de titlul de licenţiat în Teologie, în 1979 a fost angajat pe postul de gestionar-custode sală la Colecţia de Artă veche a Mitropoliei Banatului, din Timişoara. A îndeplinit acestă responsabilitate până în 1981, când s-a transferat la Sibiu pe postul de bibliotecar, la Biblioteca mitropolitană.

Încă pe când activa la Timişoara a fost hirotonit, în 1980, ca diacon.

Până în 1996 a rămas pe postul de bibliotecar dar, între timp, mai precis între 1987 şi 1990, a urmat cursurile de doctorat în Teologie, specialitatea Istoria Bisericii Ortodoxe Române, sub îndrumarea pr. prof. univ. dr. Mircea Păcurariu. S-a încununat cu titlul de doctor în Teologie, în 1998, în urma redactării şi susţinerii în comisie a tezei: „Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului (1920-1955) – teolog, ierarh şi patriot", publicată la Oradea, în 2001.

Când în 1991, la iniţiativa fostului rector al Universităţii din Oradea, prof. dr. ing.Teodor Maghiar, şi a vrednicului de pomenire episcop dr. Vasile Coman, s-a înfiinţat, în cadrul acelei Universităţi, şi o Facultate de Teologie Ortodoxă, mi s-a încredinţat responsabilitatea organizării acelei facultăţi, şi între cei pe care i-am abordat, spre a îndeplini activităţi cu caracter instructiv-educaţionale, a fost şi tânărul doctorand Pavel Cherescu, bibliotecarul de la Sibiu. A fost încadrat ca asistent la catedra de Istoria Bisericii Ortodoxe Române. În 1994 va promova ca lector, la aceeaşi disciplină, iar din aprilie 2001 va primi titlul de conferenţiar.

Preocupat de atingerea unei temeinice competiţii academice, a efectuat stagii de documentare şi perfecţionare în centre universitare din străinătate. Astfel, între 1 iulie 1993 şi 31 martie 1994 a beneficiat de o bursă de studii la „Institut für Europaische Geschichte", din Mainz, Germania; între 1 ianuarie şi 30 martie 1955 a beneficiat de o altă bursă la „Europa Institut" din Budapesta, folosindu-se de acel prilej şi pentru cercetarea Arhivelor de Stat ale Ungariei; între 15 octombrie 1996 şi 1 martie 1997 a frecventat cursuri de Istorie bisericească universală şi Ecumenism, la Facultatea de Teologie Protestantă, din cadrul Universităţii din Zürich-Elveţia.

Pe lângă popasurile în instituţiile de învăţământ europene, în 1993 s-a înscris şi la cursurile pentru al doilea doctorat, la Facultatea de Istorie şi Filosofie, a Universităţii „Babeş-Bolyai", din Cluj-Napoca, avându-l ca îndrumător pe profesorul dr. Teodor Pompiliu. N-a mai apucat însă să finalizeze şi aceste cursuri.

Toate aceste strădanii constituiau o garanţie pentru o activitate didactică şi de cercetare teologică de înalt nivel. Numai că, din nefericire, zdruncinarea stării de sănătate a limitat foarte mult o astfel de şansă. Totuşi, atât cât l-au mai ajutat puterile, s-a dăruit, în paralel cu îndeletnicirile pe care le-a îndeplinit, şi activităţii de cercetare teologică. A scris şi publicat cărţi, studii şi articole. Astfel, pe lângă teza de doctorat, la care ne-am referit, a mai publicat şi volumul, temeinic documentat: „Un umanist român. Marele Mecenat EMANUIL GOJDU (1802-1870), Editura Intact, Bucureşti, 2002. Şi altor personalităţi bisericeşti şi laice, precum Andrei Şaguna, Vasile Moga, Nicolae Popea, Moise Fulea, Ioan Lupaş, le-a dedicat studii monografice.

Întrucât am amintit despre volumul închinat lui Emanuil Gojdu, trebuie să arătăm că, în 1996, întâistătătorii Mitropoliilor Ardealului şi Banatului – dr. Antonie Plămădeală şi dr. Nicolae Corneanu, împreună cu un grup de intelectuali, clerici şi mireni, au reînfiinţat Fundaţia „Gojdu", al cărei preşedinte a fost diac. dr. Pavel Cherescu. Obiectivul acestei noi fundaţii a fost şi este recuperarea averii vechii Fundaţii „Gojdu", întemeiată de către acest ilustru mecenat, în 1870, lăsată prin testament în administrarea Mitropoliei Ortodoxe Române a Transilvaniei, cu scopul acordării de stipendii tinerilor ortodocşi români, din această Provincie istorică a Transilvaniei. La instaurarea comunismului în Europa, bunurile şi valorile Fundaţiei „Gojdu" au fost declarate abuziv proprietate a statului maghiar. Nici până azi problema acestei fundaţii nu a fost elucidată. Oricum, cel pe care l-am condus recent pe ultimul drum se numără între cei care s-au implicat în această problemă de interes naţional.

Revenind la activitatea publicistică a diac. conf. dr. Pavel Cherescu, mai menţionăm doar câteva cărţi pe care le-a tipărit. Astfel, în 2001, i-a apărut, la Oradea, în Editura Universităţii, volumul întitulat „Contribuţii la studiul Istoriei Bisericii Ortodoxe Române". Tot la Oradea, dar în Editura „Adsumus", i-a apărut, în 2002, alt volum, cu titlul: „Pagini din istoria Bisericii Ortodoxe Române (sec. XX)". De reţinut este şi faptul că a coordonat, în 2011, apariţia unui volum colectiv dedicat memoriei conferenţiarului dr. Liviu Borcea, de la Facultatea de Teologie din Oradea, trecut şi el la cele veşnice şi tot la o vârstă încă tânără, în 2006.

Pe lângă năzuinţe şi împliniri remarcabile, adormitul în Domnul a avut parte şi de necazuri şi încercări, care i-au grăbit sfârşitul.

În ziua menţionată, au luat parte la ceremonialul de înmormântare majoritatea cadrelor didactice de la Facultatea de Teologie a Universităţii din Oradea, precum şi reprezentanţi ai Mitropoliei Ardealului, ai Mitropoliei Banatului şi ai Episcopiei Caransebeşului. S-au citit mesaje de condoleanţe din partea Întâistătătorilor acestor eparhii, precum şi din partea Episcopiei Oradiei şi a întâistătătorului Mitropoliei Europei Centrale şi de Nord.

Bunul Dumnezeu să-l ierte şi să-l odihnească în Împărăţia Sa cerească.

Pr. Prof. dr. Dumitru ABRUDAN
Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna", Sibiu

TEOLOGIE ŞI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Preot Dumitru Păduraru, *Evanghelia zilei. Comentarii la pericopele evanghelice de peste an*, Editura Trinitas, Bucureşti, 2013

Încă de la înfiinţarea postului Radio Trinitas am înţeles cât de importantă este misiunea Bisericii pentru a fi înfăptuită şi prin intermediul undelor herţiene. Lumea în care trăim ne îndeamnă să apelăm la mijloacele de informaţie pentru a avea parte de noutăţi şi de informaţii importante. Din motive binecuvântate sunt persoane care nu pot ajunge la un locaş de închinare şi, pentru aceasta, iată că Biserica vine să umple acest gol prin activitatea propriului Radio. Ascultătorii de zi cu zi ai postului Radio Trinitas îl cunosc pe Părintele Dumitru Păduraru de la emisiunea sa, în care cu mult devotament explică pericopa evanghelică a zilei. Părintele Dumitru Păduraru intră aşadar în fiecare dimineaţă în casele noastre încercând să prezinte înţelesul pericopelor evan-

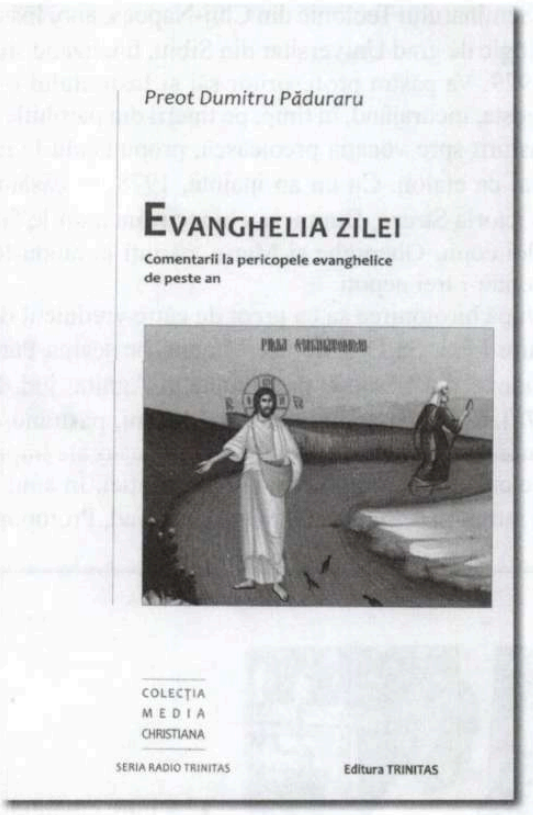

ghelice, asemenea Apostolului Filip, din cartea Faptele Apostolilor, care i-a tâlcuit famenului etiopian cele citite de acesta şi i-a binevestit pe Iisus (Fapte 8, 27 şi urm.). După apariţia la nivel naţional a cotidianului *Ziarul Lumina,* l-am regăsit pe părintele Dumitru Păduraru cu o rubrică permanentă şi acolo, în aşa fel încât ediţia de acum nu este decât ceva firesc.

Mult ne-am bucurat de această emisiune şi mai mult ne-am bucurat atunci când părintele Păduraru ne-a dăruit cartea rezultată în urma emisiunilor radiofonice. Iată că în 2013 am primit deja a doua ediţie, care apare ca o continuare firească a primului volum, editat în 2008. Lucrarea este structurată pe săptămâni liturgice, pornind de după Praznicul Pogorârii Duhului Sfânt, ea constituindu-se într-un material didactic pus la dispoziţia preoţilor, dar şi a simplilor credincioşi. Fiecare dintre categoriile amintite pot găsi câteva idei în textele părintelui Păduraru, preoţii în vederea pregătirii predicii şi a diversificării ei, iar credincioşii în vederea mai bunei înţelegeri a textelor scripturistice care fac parte din lectura lor zilnică.

Recomandăm această carte pentru preoţii şi credincioşii noştri, având în vedere sugestiile şi îndemnurile duhovniceşti inspirate de realitatea de zi cu zi pe care autorul le invocă şi pentru faptul că pot fi mereu în contact cu învăţăturile Mântuitorului Hristos.

Mitropolitul LAURENŢIU

Adevărata [frică de] moarte şi relaţia ei cu iubirea în viziunea Sfântului Maxim Mărturisitorul

În condiţiile unei existenţe post-paradisiace, omului îi este permanent *frică de moarte* – acea „plată a păcatului" [*Rm* 6, 23] care se manifestă ca o *angoasă*[1] care-l urmăreşte toată viaţa şi la care totuşi evită să se gândească de cele mai multe ori în pofida sfatului pedagogic al filozofilor („*Memento mori*") sau al Sfinţilor Părinţi („*Adu-ţi aminte de moarte şi nu vei păcătui*"). Dar ca omului să-i fie frică într-un mod mântuitor de moarte [θάνατος], acest ultim vrăjmaş care va fi învins [*1 Co* 15, 26], este nevoie să ştim *ce este cu adevărat moartea* şi în ce constă *natura* ei? În urma unei investigaţii pe un text patristic, un posibil răspuns – cu siguranţă unul din cele mai avizate –, pe care putem să-l dăm la problema *fricii în faţa morţii*, poartă amprenta şi autoritatea unuia dintre clasicii literaturii duhovniceşti şi ai fenomenologiei spirituale în ansamblul ei – Sfântul Maxim Mărturisitorul (580-662) –, a cărui învăţătură o expunem mai jos.

În Sfânta Scriptură stă scris clar: „nu Dumnezeu a făcut moartea" [*Sol* 1, 13]. Realitatea morţii este de natură negativă: moartea există doar prin pierderea vieţii, ea făcând parte dintre relele care există numai întrucât binele a fost pierdut sau lipseşte. Lumea creată de Dumnezeu însă a fost toată desăvârşit bună, iar viaţa i-a fost dăruită omului ca un mare bine. Ca atare, nu rămâne de căutat originea şi cauza morţii decât în *greşita folosire a libertăţii*, în păcatul strămoşesc săvârşit în Eden[2]. Astfel, Sf. Maxim spune că „moartea cea după fire a adus-o în Adam povârnirea voii libere"[3]. Într-o viziune teologică pe care o reliefează în mod deosebit, Sf. Maxim Mărturisitorul spune mai departe că în urma căderii, „păcatul strămoşesc stăpâneşte asupra tuturor făpturilor prin *frica de moarte*"[4]. Rod al păcatului, moartea îl împinge pe om iarăşi în păcat: demonii pun stăpânire pe latura pătimitoare a omului, ivită în urma păcatului strămoşesc, şi se folosesc de afectele lui fireşti şi nepăcătoase pentru a semăna patimile. Dar între afectele fireşti şi nepăcătoase stă şi *sila de moarte*, pe care diavolul se sileşte s-o schimbe în *groază de moarte*. Înfricoşat de moarte, omul se aruncă în vâltoarea păcatelor, amăgindu-se cu gândul că *flacăra plăcerilor* îl va feri de *frigul durerii* şi, deci, de *iarna morţii*. Aşa ajunge moartea, prin prisma acestui cerc vicios alcătuit din plăcere şi durere, să stăpânească şi să tiranizeze nu doar trupul, ci şi sufletul omului, făcându-l să voiască şi să aleagă răul. Astfel, *sila firească de moarte devine frică de moarte*, şi de aici spaima, neliniştea, melancolia, angoasa, anxietatea, scârba de această viaţă care cu moarte se sfârşeşte, deznădejdea şi cel mai mare rău, ura de Dumnezeu şi răzvrătirea împotriva Lui. Din silă faţă de moarte, omul refuză s-o accepte, alipindu-se tot mai pătimaş de viaţă – dar nu de viaţa cea adevărată, viaţa superioară [*zoé*], ci de viaţa acestei lumi în care omul s-a coborât la dimensiunea animalică, deci la primatul ontologic al materiei şi al vieţii inferioare [*bios*] sau al supravieţuirii [*epibióse*], care, după Sf. Grigorie de Nyssa, nu este decât „o viaţă moartă" [*nekrós bios*] sau „o viaţă în moarte" [*en thanáto zoé*][5]. Şi cu cât se alipeşte mai mult de înşelătoarele bunuri pământeşti, cu atât mai mult se revoltă împotriva morţii, care-l lipseşte de ele.

Aşadar moartea este lipsa [V]vieţii. Îndepărtându-se de bunăvoie de Dumnezeu, Adam a căzut pradă morţii: „Nevrând primul om să se hrănească (cu Cel ce este Pâinea care dă viaţă), pe drept cuvânt a căzut din viaţa dumnezeiască şi a dobândit o alta, născătoare de moarte"[6]. Moartea s-a abătut mai întâi asupra sufletului omului (care, despărţit de Dumnezeu şi de viaţa dumnezeiască, ajunge pătimitor), şi apoi de la suflet trece la trup (care ajunge stricăcios şi, în cele din urmă, pieritor prin despărţirea de suflet). Despre moarte [***ca despărţire a sufletului de trup***] şi rostul ei duhovnicesc, dar şi despre semnificaţia iubirii în acest proces, aflăm în *Ambigua* 7j că în urma căderii, Dumnezeu „*din iubire de oameni*i şi potrivit cu bunătatea Sa, urmărind mântuirea noastră, *a împlântat în mişcarea iraţională a puterii noastre cugetătoare pedeapsa ca pe o consecinţă cuvenită, lovind cu moartea, după raţiunea cea mai dreaptă, însăşi aceea spre care ne abătusem puterea iubirii, pe care o datorăm, potrivit minţii, numai lui Dumnezeu.* Aceasta, pentru ca, *aflând noi, prin suferinţă, că iubim nimicul*, să ne învăţăm a ne întoarce iarăşi această putere spre ceea ce există"[7]. Astfel moartea – ca despărţire a sufletului de trup – apare ca o soluţie pedagogică, dar şi ca un *răspuns plin de iubire* al lui Dumnezeu la dezordinea şi abaterea *puterii iubirii* noastre („iubim nimicul") de la adevăratul ţel („numai lui Dumnezeu"). În acest sens, în *nota* 68 la acest text, părintele Dumitru Stăniloae afirma că „Dumnezeu a legat de corp şi o *pedeapsă*. Dar această pedeapsă e reprezentată nu de trup ca atare, ci de moartea cu care a lovit trupul. Pe de altă parte, această pedeapsă *nu a fost dată pentru un păcat al sufletului* în vreo stare preexistentă, ci *pentru mişcarea iraţională a cugetării noastre*, care în loc să-şi îndrepte iubirea spre Dumnezeu, Care există veşnic, şi-a îndreptat-o spre trup, care nu poate exista veşnic prin sine. Dumnezeu *ne-a arătat prin moartea* cu care a lovit trupul şi cele materiale, că de fapt prin păcat iubim nimicul. Această pedeapsă nu e deci o «osândă» veşnică, ci o *certare pedagogică, destinată să ne întoarcă iubirea dinspre ceea ce e prin sine nimic, spre Cel ce există cu adevărat*"[8]. De aceea Sf. Maxim va afirma că „dragostea este o dispoziţie bună şi afectuoasă a sufletului datorită căreia el nu cinsteşte nici unul dintre lucruri mai mult decât cunoştinţa lui Dumnezeu" [cf. *Capete despre dragoste* 1, 1] sau că „cel ce are mintea pironită în dragostea de Dumnezeu dispreţuieşte toate cele văzute şi însuşi trupul său, ca pe ceva străin" [*idem*, 1, 6].

Răspunsuri către Thalasie 61 este un alt loc clasic al scrierilor maximiene în care ni se prezintă o extraordinară „teologie a *morţii morţii*" şi în care este explicat nu numai modul în care moartea a pătruns în creaţie, ci şi modul în care Hristos *a răsturnat rostul morţii prefăcând-o din osândă a firii în osândă a păcatului*: „…când S-a arătat Cuvântul lui Dumnezeu în trup şi S-a făcut om desăvârşit, afară numai de păcat, purtând prin fire, dar cu voia Sa, în trupul lui Adam numai pedeapsa, şi a osândit păcatul în trup, suferind în chip nevinovat Cel drept pentru cei drepţi, şi a *răsturnat rostul morţii; prefăcând-o în osândă a păcatului din osândă a firii*, a venit *vremea să se înceapă judecata pentru osândirea păcatului prin răsturnarea rostului morţii*. [...] Păcatul, amăgind la început pe Adam, l-a înduplecat să calce porunca dumnezeiască. Prin aceasta dând fiinţă plăcerii, iar prin plăcere sălăşluindu-se pe sine în însuşi adâncul (sânul) firii, a osândit la moarte întreaga fire, împingând prin om toată firea celor create spre destrămare prin moarte. […] Deci toată *firea noastră este stăpânită de moarte din pricina căderii*. Iar motivul stăpânirii era *plăcerea*, care, luându-şi începutul dintr-o *neascultare*, se menţine de-a lungul întregului lanţ de naşteri naturale. Din pricina acestei plăceri a fost adusă moartea ca osândă peste fire. Dar Domnul, făcându-Se om şi neprimind ca anticipaţie a naşterii sale după trup plăcerea necuvenită, pentru care a fost adusă peste fire osânda cuvenită a morţii, dar primind cu voia după fire moartea în trăsătură pătimitoare a firii, adică suferind-o, a răsturnat rostul (întrebuinţarea) morţii, nemaiavând aceea în El rostul de osândă a firii, ci a păcatului. *Căci nu era cu putinţă ca în Cel ce nu şi-a luat naşterea din plăcere să fie moartea osândă a firii.* Drept aceea în El a avut rostul să desfiinţeze păcatul *protopărintelui, din pricina căruia stăpânea peste toată firea frica morţii.* Căci *dacă în Adam moartea a fost osândă a firii, întrucât aceasta şi-a luat ca obârşie a naşterii ei plăcerea, pe drept cuvânt moartea în Hristos a devenit osândă a păcatului, firea recăpătând din nou în Hristos o obârşie liberă de plăcere*"[9].

După lămurirea semnificaţiei şi rostului morţii fizice, Sf. Maxim Mărturisitorul ne arată în *Capete despre dragoste* 2, 93 ce este moartea (adevărata moarte) cu adevărat: „*Moartea* [Θάνατος] înseamnă propriu-zis despărţirea de Dumnezeu [ὁ τοῦ Θεοῦ χωρισμός]. Iar boldul morţii este păcatul, pe care primindu-l Adam a fost izgonit şi de la pomul vieţii şi din Rai şi de la Dumnezeu. *Acestei morţi i-a urmat în chip necesar şi moartea trupului*. Căci *viaţa este propriu-zis Cel ce a zis: «Eu sunt viaţa»*. Acesta coborându-Se în moarte, l-a adus pe cel omorât iarăşi la viaţă"[10]. Astfel, corelând faptul că „*moartea* [Θάνατος] înseamnă propriu-zis despărţirea de Dumnezeu [ὁ τοῦ Θεοῦ χωρισμός]" (cf. *Capete despre dragoste* 2, 93) iar *Dumnezeu este iubire* [*1 In* 4, 8], rezultă că *adevărata moarte este despărţirea de Iubire*. Şi dacă „viaţa este propriu zis Cel ce a zis: «Eu sunt viaţa», Acesta coborându-se în moarte, 1-a adus pe cel omorât iarăşi la viaţă" (cf. *idem*), înseamnă că *Iubirea este cea care se coboară în boldul morţii pentru a da viaţă*. De aceea Sf. Maxim susţine că „*taina întrupării dumnezeieşti* e nebunie şi slăbiciune a lui Dumnezeu" [Cf. *2 Co* 1, 3-4; *1 Co* 1, 24] şi „un joc al lui Dumnezeu [expresie a Sfântului Grigore Teologul]"[11] şi astfel „*cel mai mare val al iubirii lui Dumnezeu* […] nebunia care înfăptuieşte ceea ce nu poate înfăptui şi nici nu se poate gândi să înfăptuiască înţelepciunea omenească: *scăparea de moarte* şi îndumnezeirea omului"[12].

Prin urmare, dacă „***moartea* înseamnă propriu-zis *despărţirea de Dumnezeu***", în faţa acestei *adevărate morţi* (cu adevărat rea), *adevărata frică a omului* (cu adevărat bună) ar trebui să fie *frica despărţirii de Dumnezeu*, *frica de a-L pierde pe Dumnezeu*. Această frică având-o omul toată viaţa, îl va feri să-L piardă pe Dumnezeu şi Dumnezeu fiind cu el, îl va feri de *alte frici/temeri*, căci „dacă, prin urmare, cineva este cu Dumnezeu şi Dumnezeu este cu el, acela poate spune limpede: «Chiar de voi umbla în mijlocul umbrei morţii, *nu mă voi teme de rele*, căci Tu cu mine eşti»"[13]. Acest „*nu mă voi teme de rele* [οὐ φοβηθήσομαι κακά]", adică această nefrică în faţa „*relelor pătimiri*" ne trimite la o adevărată *teologie a necazurilor* prin care omul descoperă că Dumnezeu, ca un Pedagog şi Părinte iubitor, nu urmăreşte prin relele pătimiri decât să-l îndrepteze pe om. De altfel, „*singura grijă a omului stă în a cere, fără îngrijorare, doar pâinea trebuincioasă zilei*" şi „în a face din viaţa noastră o *meditaţie (o pregătire) în vederea morţii*, armonizându-ne dispoziţia voinţei cu firea şi *despărţind sufletul de grija celor trupeşti, mai înainte de a veni moartea*" „pentru ca să nu se lipească de cele stricăcioase, întorcând spre materie *dorinţa lui cea după fire*, şi să se deprindă cu lăcomia, care *ne lipseşte de abundenţa bunurilor dumnezeieşti*". Suntem îndemnaţi „*să fugim aşadar cu toată puterea de iubirea celor materiale şi să ştergem afecţiunea faţă de ele, ca pe un praf de pe ochii noştri mintali.* Să ne mulţumim numai cu cele ce susţin, dar nu şi cu cele ce îndulcesc viaţa noastră de aici. Şi numai pentru ele să ne rugăm, cum am învăţat, lui Dumnezeu, ca să ne putem păzi sufletul *nerobit şi nimic* din cele văzute să nu-l reţină de dragul trupului", cu alte cuvinte, „în a nu urmări să trăim (pur şi simplu), ci să trăim lui Dumnezeu"[14]. Astfel omul „*nu trebuie să se teamă decât de o singură durere: de pierderea acestor daruri*[15] (deci implicit şi a lui Dumnezeu Care le dăruieşte, n.n.). Şi aici e opera iubirii.

Mântuitoarele pătimirile ale lui Hristos din Ghetsimani când S-a tulburat şi S-a mâhnit şi S-a întristat cu duhul – punctul culminant al înfruntării morţii – constituie veritabilul model pentru creştin în acest sens. În rugăciunea Sa cu sudori de sânge ni se dezvăluie calea de urmat la vreme de încercare. *Ispita de a cădea pradă fricii*, pe care o mărturiseşte rostind: „Părintele Meu, de este cu putinţă, treacă de la Mine paharul acesta!", o respinge prin *supunerea voii Sale omeneşti voii dumnezeieşti a Tatălui*: „însă nu precum voiesc Eu, ci precum voieşti Tu" [*Mt* 26, 39], şi apoi prin iertarea iubitoare de pe Cruce. Biruind pentru noi, Hristos ne dăruieşte puterea de a birui şi noi, de ne vom uni cu El. Căci după cum voia Sa omenească era sprijinită şi întărită de firea Lui dumnezeiască (cu care firea Sa omenească era unită în El), tot aşa slăbiciunea noastră omenească capătă sprijin şi tărie din unirea noastră cu Hristos, prin împărtăşirea de harul Duhului Sfânt dăruit de El. Aceasta e nădejdea noastră. „Iar nădejdea nu ruşinează pentru că *iubirea lui Dumnezeu* s-a vărsat în inimile noastre, prin Duhul Sfânt, Cel dăruit nouă". [*Rm* 5, 5]. Aceasta este *puterea iubirii*. Este iubirea care e mai dulce decât viaţa şi mai tare decât moartea [*Cânt* 8, 6] – cea care învinge frica de moarte.

---

[1] Pentru conceptul de *Angst* şi de *frică în faţa morţii* a se vedea Søren Kierkegaard, *Boala de moarte*, Prefaţă de Mădălina Diaconu, Editura Humanitas, Bucureşti, 1995.

[2] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, *PG* 91, 7j, 1093A; 42, 1156D; *Răspunsuri către Thalasie*, 61.

[3] Idem, *Răspunsuri către Thalasie*, 42.

[4] *Ibidem*, 61.

[5] *In Canticum Canticorum*, XII, *PG* 44, 1021D. Posibilitatea vieţii adevărate o readuce abia Hristos ca Domn al vieţii şi Biruitor al morţii.

[6] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, 42.

[7] *Idem*, *Ambigua* 7j, *PSB* 80, p. 94.

[8] *PSB* 80, p. 94-95.

[9] Cf. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Thalasie* 61, *FR* 3, p. 135.

[10] Cf. idem, *Capete despre dragoste* 2, 93, *FR* 2, p. 100.

[11] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua* 179, *op. cit.*, p. 347.

[12] Părintele Dumitru Stăniloae, *nota* 441, *op. cit.*, p. 347.

[13] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste* 2, 96, *op. cit.*, p. 101. A se vedea şi *1 In* 4, 16: „Dumnezeu este iubire şi cel ce rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu şi Dumnezeu rămâne întru el".

[14] Idem, *Tâlcuire la Tatăl nostru*, *op. cit.*, p. 279-280.

[15] *Ibidem*, p. 281.

Pr. Drd. Cătălin CRIŞAN

ECUMENICA

În perioada 30 oct.- 8 nov. 2013 a avut loc în Busan, Coreea de Sud, cea de-a zecea Adunare Generală a Consiliului Mondial al Bisericilor (CMB), având ca temă „Dumnezeule al vieţii, condu-ne spre dreptate şi pace". Au participat delegaţi ai celor 345 de biserici membre ale CMB, precum şi numeroşi oaspeţi, observatori din partea Consiliului Pontifical pentru Promovarea Unităţii Creştine (Vatican) şi din partea altor organizaţii ecumenice, reprezentanţi ai Naţiunilor Unite etc. Adunarea a fost dominată de două aspecte: demonstraţiile organizate de anumite grupuri creştine fundamentaliste din Coreea de Sud împotriva Adunării şi discuţiile în jurul valorilor morale ale creştinismului. În ziua deschiderii Adunării, precum şi pe parcursul acesteia au avut loc demonstraţii împotriva Adunării CMB. Grupuri fundamentaliste creştine coreene sunt convinse că CMB ar fi o organizaţie cripto-comunistă, susţinătoare indirectă a regimului nord-Coreean, sincretistă, întrucât promovează dialogul cu alte religii în locul evanghelizării acestora, şi promotoare a relativismului moral. Dimensiunea şi intensitatea acestor demonstraţii trebuie să dea de gândit întregii structuri a CMB, mai ales modului în care sunt comunicate activităţile şi realizările acestuia. Fără a fi neapărat pe agenda Adunării, discuţiile în jurul valorilor morale ale creştinismului au fost deschise de o prelegere cu titlul *Vocea Bisericii trebuie să rămână profetică,* susţinută de Înaltpreasfinţia Sa Mitropolitul Hilarion de Volokolamsk, Şef al Departamentului de Relaţii Externe al Patriarhiei Moscovei. El a criticat dur secularismul militant din anumite ţări vest-europene, precum şi schimbarea legislaţiei cu privire la familie şi acceptarea căsătoriilor între persoane de acelaşi sex în anumite state, ba chiar în anumite biserici. De asemenea, el a cerut comunităţii creştine internaţionale să se implice mai mult în apărarea drepturilor creştinilor în ţările majoritar musulmane. A fost evident pentru toţi delegaţii prezenţi în Busan că CMB nu mai poate amâna o discuţie sistematică şi serioasă în jurul valorilor morale promovate de bisericile lui membre. De fapt acest lucru a fost clar stipulat în raportul cu privire la munca programatică a CMB pentru următorii ani. Este, de asemenea, important de amintit că Adunarea CMB a decis să aibă ca politică pentru viitorii ani extinderea prin primirea de noi biserici membre.

Ca fiecare Adunare generală a CMB şi Adunarea din Busan a emis o *Declaraţie pentru unitate* în jurul căreia s-a organizat o sesiune specială. Deosebit de apreciată pentru conţinutul ei ecleziologic, dar şi pentru echilibrul şi nădejdea exprimată a fost prelegerea cu titlul *Provocări şi speranţe privind unitatea Bisericii din perspectivă ortodoxă răsăriteană* susţinută în cadrul acelei secţiuni de Înaltpreasfinţia Sa Mitropolit Prof. Dr. Nifon Mihăiţă. Merită amintită, de asemenea, mărturia ortodoxă deosebită adusă Adunării şi lumii de mica, dar foarte activa Biserică Ortodoxă din Coreea, aflată azi sub jurisdicţia Patriarhiei Ecumenice şi care are o istorie de peste 100 de ani. Pentru mulţi dintre delegaţii prezenţi Adunarea a oferit pentru prima dată ocazia de a vedea o slujbă liturgică ortodoxă.

De un deosebit succes s-a bucurat Institutul Ecumenic Global – o şcoală de formare teologică şi ecumenică organizată în timpul Adunării de Departamentul pentru Educaţie Teologică şi Ecumenică a CMB în colaborare cu Universitatea Hanshin din Seoul şi bisericile din Coreea. La acest institut au participat 140 de studenţi şi peste 20 de profesori din toată lumea.

Adunarea Generală de la Busan a aprobat mai multe declaraţii cu privire la situaţia creştinilor din Orientul Mijlociu şi din Republica Democrată Congo şi la aniversarea a 100 de ani de la genocidul armean din 1915. O atenţie deosebită s-a oferit declaraţiei cu titlul *Politizarea religiei şi drepturile minorităţilor religioase*, în care comunitatea ecumenică şi statele lumii sunt chemate „să dezvolte politici care oferă protecţie efectivă persoanelor şi comunităţilor care aparţin religiilor minoritare împotriva ameninţărilor ori actelor de violenţă din partea actorilor non-statali". Aceeaşi declaraţie cheamă la „eforturi concentrate şi coordonate din partea societăţilor civile şi religioase şi a factorilor statali să abordeze chestiunea violării drepturilor minorităţilor religioase şi a libertăţilor lor legate de religie şi credinţă." Cu un deosebit interes a fost aşteptată de către bisericile din Coreea de Sud declaraţia *Pace şi reunificarea Peninsulei Coreene* în care bisericile membre CMB cheamă puterile lumii implicate în regiune „să participe într-un proces creativ de construire a păcii în Peninsula Coreeană prin abţinerea de la orice exerciţii militare în Peninsula Coreeană şi prin încetarea intervenţiei străine, retragerea trupelor străine şi reducerea cheltuielilor militare". Declaraţia *Drepturile omului şi oamenii fără ţară (stateless people)* a chemat „Bisericile să se angajeze în dialog cu statele spre a adopta politici ca să le confere o naţionalitate oamenilor fără ţară, precum şi documentele necesare" şi „încurajează bisericile, societatea civilă şi entităţile care apără drepturile omului, agenţiile Naţiunilor Unite şi organizaţiile regionale să colaboreze efectiv spre a reduce şi eradica apatridia". Amintim, de asemenea, declaraţia intitulată *Pe calea păcii juste,* care afirmă că „pacea constituie un model de viaţă care reflectă participarea umană la dragostea lui Dumnezeu şi grija pentru toată creaţia Lui". Prin această declaraţie, bisericile membre ale CMB se angajează „să protejeze demnitatea umană, făcând dreptate în familiile şi comunităţile noastre, transformând conflictele fără violenţă şi interzicând toate armele de distrugere în masă".

Adunarea generală a CMB este organizată la fiecare 7-8 ani şi este forumul suprem al CMB care promulgă schimbările de natură constituţională din CMB, determină direcţia şi politica acestuia pentru perioada de până la o nouă Adunare Generală şi alege un nou Comitet Central al CMB din rândurile căruia se alege imediat un nou Comitet Executiv. Noul Comitet Central are de asemenea o nouă echipă de moderatori. Moderator a fost aleasă Doamna Agnes Aboum, o anglicană din Kenya, iar vicemoderatori episcopul Mary Ann Swenson (Biserica Metodistă Unită din SUA) şi Înaltpreasfinţia Sa Mitropolit Prof. Dr. Gennadios de Sassima (Patriarhia Ecumenică). De asemenea fiecare Adunare Generală a CMB alege opt noi preşedinţi cu rol reprezentativ pentru organizaţie. Din partea Bisericilor Ortodoxe Răsăritene a fost ales preşedinte Preafericirea Sa Ioan al X-lea, Patriarhul Antiohiei şi al Întregului Răsărit, iar din partera Bisericilor Ortodoxe Orientale, Karekin II, Catolicosul tuturor armenilor, care a fost prezent la Adunarea din Busan şi a rostit predica din cadrul rugăciunii de deschidere. Biserica Ortodoxă Română este membră a CMB din 1961 şi a fost reprezentată la Adunarea Generală din Busan de o delegaţie formată din paisprezece membri, condusă de Înaltpreasfinţia Sa Mitropolit Prof. Dr. Nifon Mihăiţă, Exarh patriarhal. Înaltpreasfinţia Sa a fost, de asemenea, ales membru în Comitetul Central şi în Comitetul Executiv al CMB.

Rubrică realizată de
Pr. Lect. Dr. Daniel BUDA, Sibiu/Geneva

A fi la modă...

De multă vreme aș fi vrut să răspund la întrebarea pe care și-au pus-o, cu siguranță, mulți dintre noi: se cuvine pentru un creștin să fie la modă? Această problemă morală am regăsit-o ilustrată, într-un mod admirabil, de scriitorul italian Giacomo Leopardi (1798-1837), în lucrarea *Mici opere morale*, trad. Tatiana Popescu Ulmu, Ed. pentru literatură universală, București, 1968, p. 19-23. În opinia noastră, dialogul imaginat aici de autor între Modă și Moarte face mai mult decât orice abordare academică, motiv pentru care îl aducem în atenția cititorilor.

Întâlnirea dintre Modă și Moarte debutează cu un mic joc de tachinare între cele două: Moartea pare să refuze discuția cu Moda – de regulă Moartea *vine*, nu este căutată! –, dar la insistențele acesteia, că ambele sunt nemuritoare, și mai ales a iubirii comune ce o poartă pentru cele șapte păcate capitale, cea dintâi cedează. Atunci Moda îi reamintește că sunt surori, în calitate de fiice ale Zădărniciei: „amândouă urmărim să distrugem și să schimbăm neîncetat lucrurile de aici, de pe pământ, deși tu mergi către același țel pe un drum, iar eu pe altul" – afirmă Moda. Urmează descrierea căii prin care dorește Moda să-și atingă scopul: dacă Moartea „s-a aruncat încă de la început asupra oamenilor și asupra sângelui lor", Moda vrea să schimbe firea umană prin intermediul lucrurilor. Apoi, cu sarcasm, Moda descrie ironic felul în care îi face pe oameni „să fie la modă", într-o căutare nesăbuită a originalității cu orice preț: „…de pildă să găuresc când urechile, când buzele și nasurile, și să le rup cu fleacurile pe care le atârn de găurile lor, de asemenea să ard carnea oamenilor cu peceți înroșite în foc, pe care îi îndemn să și le încrusteze ca semn al frumuseții, sau să stâlcesc capetele copiilor cu fețe și cu alte mijloace de acest fel, … sau să schilodesc oamenii cu încălțăminte strâmtă, să le tai răsuflarea și să-i fac să le sară ochii din cap în strânsoarea corsetelor, precum și o mie de astfel de alte trăsnăi de acest soi. Ba, la drept vorbind, eu conving și silesc pe toți oamenii aleși să îndure în fiecare zi mii de osteneli și de neplăceri, adesea chiar dureri și chinuri, și pe unii îi fac să moară în chip glorios, în numele dragostei care mi-o poartă. Nu-ți mai vorbesc despre durerile de cap, răcelile, tot felul de umflături, frigurile zilnice, la trei, patru zile, cu care oamenii se pricopsesc fiindcă mi se supun mie, învoindu-se să tremure de frig sau să se sufoce de căldură după cum vreau eu, să-și apere spatele cu țesături de lână și pieptul cu altele de pânză, și să facă orice lucru după bunul meu plac, chiar dacă e spre răul lor".

Sunt curios ce ar fi scris Leopardi dacă ar fi trăit nu la începutul secolului al XIX-lea, ci la începutul secolului al XXI-lea, despre întreaga industrie a modei ce guvernează lumea noastră, despre ciudățeniile promovate ca „normalitate" sau despre creatori ce au devenit adevărați guru naționali, ale căror infidelități sunt comentate (pe mulți bani) de televiziuni și în tabloide!

Leopardi a înțeles însă că, dincolo de aspectul efemer al lucrurilor, miza este mult mai mare. O subliniază, iarăși, Moda, care îi lansează provocarea Morții: „Dacă ar trebui să ne luăm la întrecere, nu știu zău care dintre noi doi ar câștiga cursa, deoarece, dacă tu alergi, mersul meu e mai iute decât galopul; cât despre statul pe loc, eu mă topesc de-a binelea". Moartea însă, conștientă de superioritatea ei, îi readuce aminte Modei că rolul ei este doar acela de a o ajuta „să-și ducă la bun sfârșit treburile". Atunci Moda își reafirmă disponibilitatea pentru această sarcină, căci ea este cea care a introdus în lume „o atare ordine și atari obiceiuri, încât *viața însăși, atât cea trupească, cât și cea sufletească, e mai mult moartă decât vie*, astfel încât despre veacul acesta se poate spune pe drept cuvânt că este *veacul morții* (s.n.)". Mai mult decât atât, dacă înainte oamenii percepeau anormalitatea terifiantă a morții, prin Modă (și prin agonisirea de alte bunuri), aceștia dobândesc speranța deșartă a unei „nemuriri" prin faimă. Astfel, Moda a „desființat obiceiul de a căuta nemurirea", ancorându-l pe om în lumea deșertăciunii.

Chiar dacă Moda s-a fălit cu puterea ei, Moartea îi adusese aminte că despre cât a putut ea să facă o „să mai vorbim când o să vină obiceiul să nu se mai moară"… Până atunci însă, conștientă de ajutorul pe care îl poate primi de la Modă, Moartea continuă să vadă în aceasta o soră bună. În ultimă instanță, ea fusese căutată de Modă pentru a i se face propunerea ca „pe viitor să nu ne mai îndepărtăm una de alta, deoarece numai fiind împreună vom putea să ne sfătuim amândouă, de la caz la caz, să luăm hotărâri mai bune decât altminteri și să le aducem mai bine la îndeplinire". Iar cu această ofertă, desigur, Moartea nu putea decât să fie de acord. În concluzie, cu gândul la Judecata de Apoi, să ne punem iarăși întrebarea: a fi la modă… pentru moarte?

Ciprian Iulian TOROCZKAI

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ANDREI FĂGĂRĂȘANUL,
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

Marţi, 1 octombrie. A slujit Sfânta Liturghie la Mănăstirea Dejani, cu ocazia hramului sfântului aşezământ.

Miercuri, 2 octombrie. A slujit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană.

Vineri, 4 octombrie. A slujit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană.

Sâmbătă, 5 octombrie. A participat la şedinţa Consiliului Eparhial, alături de Î.P.S. Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului. În cadrul aceleiaşi zile a slujit Taina Sfintei Cununii pentru tinerii Radu şi Mădălina Mărginean în Catedrala Mitropolitană din Sibiu.

Duminică, 6 octombrie. A oficiat Sfânta Liturghie în Parohia Şura Mică, Protopopiatul Sibiu.

Miercuri, 9 octombrie. A slujit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană.

Vineri, 11 octombrie. A slujit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană.

Duminică, 13 octombrie. A slujit Sfânta Liturghie în Filia Metiş, Parohia Vecerd, Protopopiatul Agnita. În cadrul aceleiaşi zile a săvârşit Taina Sf. Maslu în Parohia Cârţa, Prot. Avrig.

Luni, 14 octombrie. A oficiat Sfânta Liturghie la Mănăstirea Colţul Chiliilor, loc. Zărneşti.

Marţi, 15 octombrie. A oficiat Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană din Sibiu.

Miercuri, 16 octombrie. A oficiat Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană din Sibiu.

Vineri, 18 octombrie. A slujit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană din Sibiu.

Sâmbătă, 19 octombrie. A oficiat slujba de Te Deum în Catedrala Episcopală din Oradea. În cadrul aceleiaşi zile a participat la Sinodul Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului.

Duminică, 20 octombrie. Sub protia Î.P.S. Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, a slujit Sfânta Liturghie în Catedrala Episcopală din Oradea.

Luni, 21 octombrie. A slujit Sfânta Liturghie în Biserica *„Înălţarea Domnului şi Sf. Mc. Oprea”*, Parohia Sălişte I, Prot. Sălişte, cu prilejul Reuniunii Mărginenilor de Pretutindeni.

Miercuri, 23 octombrie. A slujit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană din Sibiu.

Vineri, 25 octombrie. A slujit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană din Sibiu. În cadrul aceleiaşi zile a participat la slujba de Sărăcustă pentru vrednicul de pomenire P.C. Pr. Petru-Emil Oltean.

Sâmbătă, 26 octombrie. A slujit Sfânta Liturghie în Parohia Vad, Protopopiatul Făgăraş I în cadrul aceleiaşi zile a săvârşit slujba de înmormântare pentru vrednicul de pomenire P.C. Pr. Ioan Faraon.

Duminică, 27 octombrie. Cu prilejul sărbătorii Sf. Cuv. Dimitrie cel Nou, Ocrotitorul Bucureştilor, a slujit Sfânta Liturghie sub protia P.F. Părinte Patriarh Daniel, alături de membrii Sfântului Sinod.

Luni, 28 octombrie. Sub protia Î.P.S. Andrei, Arhiepiscopul Clujului, Vadului şi Feleacului şi Mitropolitul Clujului, Maramureşului şi Sălajului, a slujit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală.

Perioada 28-29 octombrie. A participat la lucrările Sfântului Sinod.

Miercuri, 30 octombrie. A slujit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană din Sibiu.

Întocmit de Diac. Ovidiu MUREȘAN

Îndeplinirea chemării preoțești

De vei cunoaşte chemarea ta, roagă-te cu psalmistul: „Arată-mi calea pe care voi merge, că la Tine am ridicat sufletul meu” (*Psalm* 142, 8). „Cere de la Dumnezeu, zice Tobit către fiul său, ca să îndrepteze căile tale şi toate cărările tale şi sfaturile tale vor spori” (*Tobit* 4, 19). Hristos Domnul S-a urcat pe munte să Se roage şi toată noaptea a petrecut-o în rugăciune şi „când s-a făcut ziuă a chemat ucenicii şi a ales dintre ei doisprezece, pe care i-a numit Apostoli” (*Luca* 6, 13). Drept aceea, ce trebuie făcut în vederea chemării la Sfânta treaptă a Preoţiei? Răspunsul îl găsim în exemplul Mântuitorului: „a petrecut noaptea în rugăciune către Dumnezeu” (*Luca* 6, 12), să ne rugăm.

Păstorul cel bun dă sfatul cel bun celor ce-l cer. Sfatul, binecuvântarea duhovnicului, este lucru sfânt, deoarece Sfânta Scriptură ne îndeamnă: „Fiule, fără de sfat nimic să nu faci şi după ce faci să nu-ţi pară rău” (*Înţelepciunea lui Sirah* 14, 11). La alegerea celor bune şi folositoare nimeni să nu se creadă prea priceput, deoarece firea noastră pătimaşă caută mai mult ale sale şi noi ne amăgim în gândurile noastre. Trufaşul crede că nu are nevoie de sfatul altuia, cel smerit cere sfat, iar Domnul îi dă har. Mare grijă cu cine te sfătuieşti. Cu cei nebuni nu te sfătui, deoarece ei nu pot iubi decât numai cele bineplăcute lor. Cine, se întreabă Sf. Ambrozie, a dorit vreodată să-şi astâmpere setea dintr-un izvor tulbure, sau cine ar crede un lucru folositor altuia cel pe care-l ştie nefolositor lui? De aceea să nu te încrezi în tot duhul, ci mai vârtos caută să vezi dacă este de la Dumnezeu, ca nu cumva să fii înşelat de cel viclean. Să nu te sfătuieşti cu cei tineri. Regele Roboam dispreţuind sfatul cel bun al celor bătrâni, urmând sfatul tinerilor, care au fost crescuţi cu el, s-au rupt cele zece treburi ale lui Israel din împărăţia sa. Să nu te sfătuieşti nici cu casnicii. De multe ori sfaturile lor sunt ispititoare, pătimaşe. „Duşmanii omului sunt casnicii lui” (*Matei* 10, 36). În cele mai multe cazuri vrea să te înşele acela care vrea să te sfătuiască. Sfatul bun îl dă cel care este duhovnic în Sfânta Taină a Preoţiei. „Sfatul de la tot înţeleptul cere şi sfatul folositor să nu-l dispreţuieşti” (*Tobit* 4, 18). Însăşi înţelepciunea, izvorul tuturor faptelor celor bune, vorbind despre sine zice:„Eu, înţelepciunea, al meu este sfatul şi buna chibzuială” (*Pilde* 8, 12, 14). „Mulţi să fie care sunt prieteni cu tine, iar sfetnicii tăi să fie dintr-o mie, unul” (*Înţelepciunea lui Sirah* 6, 6), adică părintele duhovnic. Caută sfaturile acelora, despre care să nu te îndoieşti, că sunt mădularele Duhului Sfânt. Aşa, de pildă, să te

sfătuieşti cu bătrânii, pe care necazurile vieţii i-au făcut mai chibzuiţi, iar sfaturile lor ia-le ca de la Dumnezeu. Cel credincios şi ascultător nu amână sfatul, ci caută cu toată fiinţa sa să pună în practică cele auzite. Şi preoţia îşi are greutăţile sale. Viaţa omului pe pământ este o luptă neîntreruptă, astfel că Biserica aşezată pe pământ este ca oştile rânduite la război, între care clerul lui Hristos este pus în fruntea oştirilor sfinte. Deci să nu ne mirăm, când ocările vrăjmaşilor văzuţi vin adesea la persoana aleasă Sfântului Altar – Preotul. Cum am putea învăţa pe alţii la răbdare în lupta duhovnicească, dacă noi nu ne-am învăţat mai întâi prin încercările noastre, călîţi fiind prin biruirea ispitelor? „Căci cei ce slujesc bine, rang bun dobândesc şi mult curaj în credinţa cea întru Hristos Iisus” (*I Timotei* 3, 13). Povăţuitorul Iisus Hristos s-a lăsat ispitit întru toate după asemănarea noastră, afară de păcat. Suntem ispitiţi în tot ceasul pentru înălţimea vredniciei noastre. Cel ce stă să ia aminte să nu cadă. Nădăjduind în Domnul, să zicem cu Psalmistul: „Domnul este luminarea mea şi mântuirea mea, de cine mă voi teme?” (*Psalm* 26, 1). Să luptăm cu bărbăţie duhovnicească, să ne ferim de toate îndemnurile care ne-ar împinge la păcat, care vin de la lume, de la trup şi de la diavol. Să ne străduim ca să câştigăm virtuţile cele trebuincioase stării preoţeşti, ferindu-ne de trândăvie prin începerea unei vieţi noi, povăţuiţi fiind de părintele duhovnic. Pocăinţa să spele din sufletul nostru starea păcătoasă şi să se nască în noi încrederea faţă de Dumnezeu, înmulţind în noi prisosinţa harurilor sale. Deşi am intrat chemaţi fiind în Sfânta Sfintelor, să nu credem că este îndestulătoare numai chemarea. Saul a fost ales de Domnul şi chemat să împărătească, Iuda a fost ales de Hristos la apostolat, dar nerecunoscători fiind atâtor haruri, au alunecat în adânc. Acelaşi lucru ni se întâmplă şi nouă, dacă după punerea mâinilor ne-am îndrepta după semnele veacului acestuia. Să nu nesocotim harul care ni s-a dat prin punerea mâinilor în Sfânta Taină, ci să reînnoim harul în noi prin trezirea în sufletul nostru a râvnei prin rugăciune şi slujire. Îmi vine în gând un sfat al Patriarhului Pavle al Serbiei: „Cu cât este mai mare treapta pe care te afli în Biserică, cu atât mai mult trebuie să slujeşti, Domnului şi oamenilor”. Să ne învrednicească Bunul Dumnezeu să locuiască în sufletele noastre Duhul Sfânt Care înmiresmează lucrarea faptelor bune şi să ne mângâie în necazurile şi suferinţele vieţii acesteia pământeşti.

† ANDREI FĂGĂRĂȘANUL
Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

O nouă apariţie editorială dedicată MĂNĂSTIRII PRISLOP

La 450 de ani (care se vor împlini în anul 2014) de la rezidirea bisericii Mănăstirii Prislop de către domniţa Zamfira, fiica lui Moise Vodă al Ţării Româneşti, Episcopia Devei şi Hunedoarei a găsit potrivit să editeze o nouă ediţie, revăzută, a istoriei mănăstirii. Lucrarea semnată de Părintele Profesor Mircea Păcurariu se află la a treia ediţie, mult revăzută şi adăugită.

Într-un stil academic deja recunoscut în cazul Părintelui Profesor, suntem introduşi în istoria Mănăstirii Prislop făcându-se referire la istoriografia dedicată mănăstirii,

> O călătorie în Ţara Haţegului este un drum sau o coborâre în istorie, pentru că viaţa omenească a pulsat neîncetat în aceste minunate locuri.

pornind de la *Plângerea sfintei mănăstiri a Silvaşului,* tipărită prima dată în 1863, dar care a circulat în manuscrise, ajungând apoi la o istorie semnată de Ştefan Moldovan, din perioada în care acesta activa ca vicar la Haţeg (1852-1857) şi iată acum a treia ediţie a lucrării de faţă. Pe lângă lucrările în volum, desigur că mănăstirii hunedorene i-au fost dedicate multe alte studii şi articole, toate acestea fiind influenţate şi de evoluţia vieţii monahale de la Prislop.

Lucrarea de faţă începe cu plasarea subiectului în istorie şi în spaţiu, printr-o prezentare a istoricului locurilor (atât de cunoscute autorului şi aducătoare aminte de vremurile copilăriei) şi a toponimiei care vine să întărească cele dovedite prin sursele documentare. Prezentarea acestor prime aspecte introductive transmite nostalgia cu care părintele Profesor scrie despre aceste locuri, prin mulţimea de detalii şi nume (unele dintre ele amintite şi în limbajul specific al locurilor, încât cititorul este, efectiv, transpus acolo şi se poate lăsa purtat prin văi şi peste dealuri prin Ţara Haţegului). De fapt, autorul însuşi ne explică faptul că *o călătorie în Ţara Haţegului este un drum sau o coborâre în istorie, pentru că viaţa omenească a pulsat neîncetat în aceste minunate locuri.*

După prezentarea istoricului şi a toponimiei locurilor, suntem purtaţi la finalul secolului XIV, atunci când se susţine, de către unii istorici, că se poate vorbi despre ridicarea Mănăstirii Prislop, socotindu-se că a fost ctitorită de Sf. Nicodim de la Tismana. Şi Părintele Profesor pledează pentru această variantă, arătând că cei care contestă ctitoria ca aparţinând Sf. Nicodim de la Tismana nu iau în considerare toate izvoarele istorice, descoperirile arheologice sau mărturiile personale ale celor ce vorbesc de „Mănăstirea Bătrână".

Biserica de acum a fost zidită din temelie de către domniţa Zamfira, fiica domnitorului Moise Vodă al Ţării Româneşti, la anul 1564. În cursul istoriei sale, la Mănăstirea Prislop se va stabili unul dintre urmaşii mitropoliţilor ce au rezidat la Feleac, fiind vorba de fostul preot Ioan din Peşteana ce a fost hirotonit arhiereu. Alţi călugări de aici vor ajunge în scaune ierarhice sau vor efectua chiar o vizită în Rusia pentru a strânge ajutoare, în ciuda faptului că domniţa Zamfira înzestrase mănăstirea cu toate cele trebuincioase.

Încercările de la începutul secolului al XVIII-lea asupra obştii monahale de la Prislop sunt şi ele prezentate pentru a se ajunge apoi la momentul critic reprezentat de acţiunea decisivă a generalului Buccow, care va ordona distrugerea sa. Vor avea loc încercări de refacere a vieţii monahale de la Prislop, dar toate acestea nu vor avea sorţi de izbândă. Astfel, la începutul secolului al XIX-lea, mănăstirea va fi încredinţată spre grijă unor preoţi de mir din satele vecine. Informaţiile ne parvin din inventarele ce sunt întocmite de-a lungul timpului sau din însemnări de călătorie.

Dacă acum Mănăstirea Prislop e cunoscută şi prin seminarul teologic pe care îl găzduieşte, lucrarea de faţă ne prezintă şi un istoric al acestei şcoli, pornind de la începuturile firave ale unei şcoli mănăstireşti după cum era tradiţia în Transilvania. Pentru perioada de început a acestei şcoli, informaţiile deosebit de importante pot fi identificate sub formă de însemnări pe vechile cărţi aflate la biblioteca mănăstirii, precum şi din alte înscrisuri şi inscripţii. Dacă la Mănăstirea Prislop a existat o şcoală organizată, acest lucru presupune existenţa unor călugări care se îngrijeau de şcoală şi de cele necesare desfăşurării orelor, deci implicit de existenţa cărţilor. Cărţile vechi şi manuscrisele aflate la mănăstire sunt şi ele prezentate în capitolul aferent, fiind prezentate şi cele care au fost „înstrăinate" către diverse centre eparhiale sau muzee pentru a întregi colecţiile de aici. Acestea sunt prezentate cu toate caracteristicile lor, precum şi cu inscripţiile care pot fi identificate în paginile lor.

> Prislopul grăieşte cu glas smerit, dar viguros, despre unitatea de facto a neamului românesc, unitatea menţinută prin grai, dar mai ales prin credinţă, o mărturie vie a faptului că singurul liant puternic al unităţii este, mai presus de toate, credinţa. Această credinţă a celor ce s-au statornicit spre înveşnicire la Prislop inundă şi astăzi inimile însetate a celor care îi trec pragul.

O nouă perioadă în istoria Prislopului este cea de după 1948, atunci când, la 25 noiembrie, mitropolitul Nicolae Bălan l-a adus aici pe ieromonahul Arsenie Boca, de la

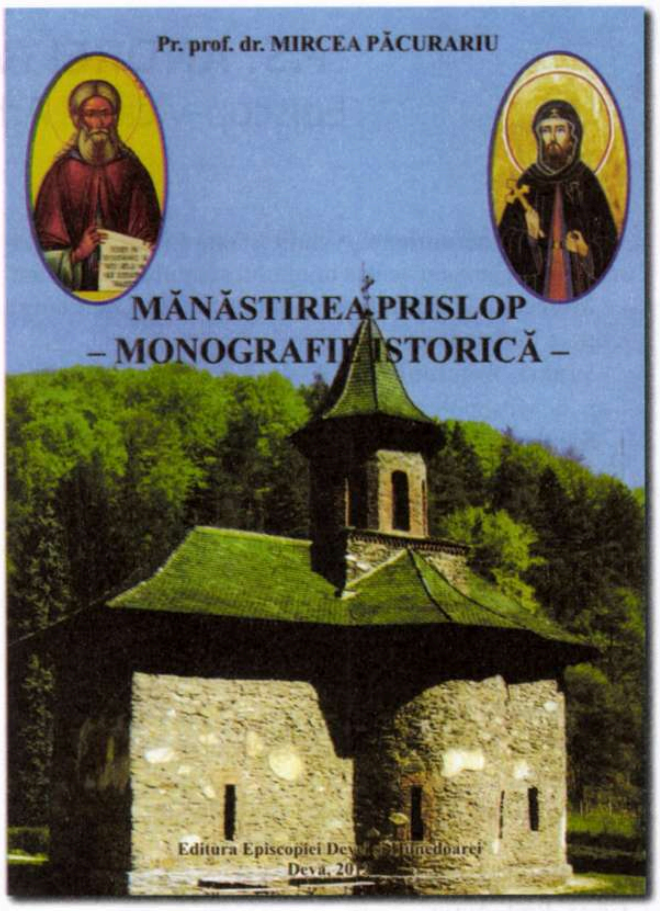

Mănăstirea Sâmbăta de Sus. Acesta va marca definitiv istoria mănăstirii, lucru evident mai ales în zilele noastre. Din aprilie 1950 mănăstirea devine una de maici cu viaţă de obşte, primele monahii fiind închinoviate aici în luna mai 1950. Viaţa monahală va cunoaşte o dezvoltare însemnată, iar clădirile au început a fi restaurate. Înaintea emiterii Decretului 410/1959, întreaga obşte de la Prislop a fost nevoită să părăsească mănăstirea. Viaţa monahală va fi reînnodată doar începând cu toamna lui 1976 şi de atunci continuă până astăzi, cunoscând o dezvoltare fără precedent.

Lucrarea se încheie cu mai multe anexe importante pentru istoria mănăstirii şi pentru proba celor scrise. De asemenea, ea cuprinde şi multe planşe color prin care se prezintă mai multe aspecte sau chipuri ale unor persoane ce au marcat istoria mănăstirii.

Locaş monahal deosebit de mult vizitat, mai ales după evenimentele din 1989 şi datorită faptului că aici e locul de odihnă veşnică a Părintelui Arsenie Boca, Mănăstirea Prislop are acum şi un suport istoric scris, prin strădania Părintelui Profesor Mircea Păcurariu şi a colaboratorilor din Episcopia Devei şi Hunedoarei, prin care ne arată toată istoria sa zbuciumată, începând cu secolul al XIV-lea. Toate acestea dau, de fapt, mărturie despre statornicia, determinarea şi încrederea monahilor şi monahiilor în pronia divină.

Încheiem prezentarea amintind cuvintele Preasfinţitului Părinte Gurie, care binecuvântează şi prefaţează cartea: *Prislopul grăieşte cu glas smerit, dar viguros, despre unitatea de facto a neamului românesc, unitatea menţinută prin grai, dar mai ales prin credinţă, o mărturie vie a faptului că singurul liant puternic al unităţii este, mai presus de toate, credinţa. Această credinţă a celor ce s-au statornicit spre înveşnicire la Prislop inundă şi astăzi inimile însetate ale celor care îi trec pragul.*

Emanuel TĂVALĂ

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE

Senior-editori: Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Editor:*** Pr. Dr. Savu Popa – *Consilier cultural.* ***Secretar de redacţie:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** P.S. Andrei Făgărăşanul, Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediţie on-line:*** Dragoş Boicu

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com.* Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2013 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

Fondator:
Mitropolit Andrei Şaguna, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 161 • nr. 45-46

1 decembrie 2013

L-a iubit pe Hristos şi în numele Său a făcut toate

Sărbătoarea Sfântului Ierarh Andrei Şaguna

Sfântul Apostol Andrei, cel Întâi chemat, Ocrotitorul României, şi Sfântul Ierarh Andrei Şaguna, Mitropolitul Transilvaniei, au fost prăznuiţi de credincioşii transilvăneni. La Sibiu a fost sărbătorit hramul Catedralei mitropolitane prin numeroase manifestări culturale şi religioase.

Sărbătoarea Sfântului Apostol Andrei şi a Sfântului Ierarh Andrei Şaguna, Mitropolitul Transilvaniei, a fost marcată în acest an la Sibiu prin mai multe manifestări culturale şi religioase. Al treilea hram de la Sibiu al Sfântului Andrei Şaguna, după canonizarea din octombrie 2011, a adunat sute de credincioşi, oficialităţi, ofiţeri şi militari, oameni de cultură şi studenţi.

Cu o zi înainte de hramul Catedralei mitropolitane din Sibiu, la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Şaguna" a avut loc un simpozion ştiinţific, prin care a fost comemorat părintele profesor Ene Branişte, la 100 de ani de la naştere. Au participat Înaltpreasfinţitul Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, Preasfinţitul Andrei Făgărăşanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, profesori de Teologie Liturgică de la mai multe facultăţi din ţară, cadre didactice, doctoranzi, preoţi şi studenţi.

În după-amiaza zilei, la Sala Thalia a avut loc un concert de colinde şi cântece tradiţionale transilvănene susţinut de Ioan Bocşa şi Ansamblul „Icoane" din Cluj-Napoca. La eveniment au participat şi IPS Mitropolit Laurenţiu, decanul Facultăţii de Teologie din Sibiu, pr. prof. dr. Aurel Pavel, pr. prof. dr. Dumitru Abrudan, protopopi, preoţi şi credincioşi.

Momentul cultural a fost urmat de slujba Privegherii de la Catedrala mitropolitană, slujbă oficiată de PS Episcop Andrei Făgărăşanul, protopopi din Arhiepiscopia Sibiului şi toţi preoţii din Sibiu şi împrejurimi. La slujbă au participat IPS Mitropolit Laurenţiu, prefectul de Sibiu, Ovidiu Sitterli, preşedintele Consiliului Judeţean, Ioan Cindrea, rectorul Academiei Forţelor Terestre „Nicolae Bălcescu" generalul Ghiţă Bârsan, şi alţi oaspeţi.

Slujba Litiei a fost oficiată de IPS Mitropolit Laurenţiu, PS Episcop Andrei Făgărăşanul şi soborul de preoţi. După Litie, racla cu moaştele Sfântului Ierarh Andrei Şaguna a fost scoasă în procesiune prin centrul istoric al Sibiului.

La eveniment au participat militari din Garnizoana Sibiu, studenţi ai academiei militare amintite, care au purtat făclii aprinse, corul teologilor sibieni condus de pr. lect. dr. Sorin Dobre, soborul de ierarhi şi preoţi, precum şi câteva sute de credincioşi.

La întoarcerea în Catedrala mitropolitană, IPS Mitropolit Laurenţiu s-a adresat sutelor de credincioşi participanţi la procesiunea religioasă şi a subliniat ajutorul primit în ultima perioadă de la Sfântul Ierarh Andrei Şaguna în lucrarea bisericească din Ardeal.

„Astăzi, ierarhi, preoţi, credincioşi şi Armata i-am adus prinos de mulţumire lui Dumnezeu şi cinstire celor doi sfinţi. Nu am limitat procesiunea doar în jurul Catedralei, nu am limitat lucrarea pe care Dumnezeu o lucrează prin sfinţii Săi doar la lăcaşul unde sălăşluiesc moaştele Sfântului Ierarh Andrei Şaguna, ci am vrut să fie cuprinsă în această manifestare duhovnicească şi cetatea noastră. Prin aceasta am dorit ca oraşul nostru să fie o cetate sfântă, un loc unde Dumnezeu este preamărit de cei care vieţuiesc într-însa", a spus IPS Mitropolit Laurenţiu.

Lucrarea Sfântului Andrei Şaguna

În ziua hramului, pe 30 noiembrie, alături de cei doi ierarhi de la Sibiu, au mai oficiat Sfânta Liturghie şi Preasfinţitul Sofronie, Episcopul Oradiei, Preasfinţitul Gurie, Episcopul Devei şi Hunedoarei, şi Preasfinţitul Siluan al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria. Răspunsurile liturgice au fost date de corala „Timotei Popovici" a Catedralei mitropolitane. Şi la această slujbă au participat oficialităţile amintite, alături de conducerea Universităţii „Lucian Blaga", de politicieni şi alţi oaspeţi de seamă.

Cuvântul de învăţătură a fost rostit de PS Episcop Siluan, care a subliniat rolul Sfântului Ierarh Andrei Şaguna în emanciparea poporului român din Ardeal şi din Ungaria.

„Sfântul Ierarh Andrei Şaguna nu a contenit în ostenelile şi în râvna sa până când nu a reînfiinţat Mitropolia Ardealului şi a ridicat Episcopia de la acea vreme la rang de Mitropolie în anul 1864. A înzestrat nu doar Mitropolia Ardealului cu cele necesare, ci a făcut foarte multe şi pentru eparhiile sufragane. Şi-a dat seama că Şcoala este importantă în viaţa poporului şi de aceea a lucrat nu doar pentru înfiinţarea unui institut teologic şi a unuia pedagogic, care să-i formeze pe viitorii preoţi şi educatori, ci şi a peste 800 de şcoli generale. Preoţii erau socotiţi ca fiind şi profesori de religie, iar protopopii erau socotiţi inspectori pe probleme de învăţământ, în vreme ce episcopul era un fel de inspector general. Şi prin această lucrare şi-a dorit să lumineze şi să întărească pe preoţii şi credincioşii săi", a spus PS Episcop Siluan.

Distincţii alese

La final, IPS Mitropolit Laurenţiu le-a mulţumit ierarhilor, oaspeţilor, protopopilor, preoţilor şi sutelor de credincioşi prezenţi şi a oferit „Crucea Şaguniană pentru clerici" PS Episcop Siluan şi arhimandritului Visarion Joantă, exarhul mănăstirilor din Arhiepiscopia Sibiului. Aceeaşi distincţie, dar pentru mireni, a fost oferită de ierarh prefectului Ovidiu Sitterli, preşedintelui Consiliului Judeţean, Ioan Cindrea, generalului Ghiţă Bârsan şi publicistului Emil Hurezeanu.

„Nimeni nu poate să conteste personalitatea deosebită a Sfântului Ierarh Andrei Şaguna, Mitropolitul Transilvaniei, dar acum aducem mărturie că, mai presus de toate, tot ceea ce a împlinit s-a datorat faptului că L-a iubit pe Hristos şi în numele Său a făcut toate. Din acest motiv lucrările sale rămân până astăzi. Am simţit ocrotirea sa în acea linişte duhovnicească de care avem nevoie toţi", a spus Părintele Mitropolit.

Drd. Ştefan MĂRCULEŢ

Milostenia, modul de viaţă al comuniunii cu Dumnezeu

Îndemn pastoral pentru constituirea Fondului Filantropic Eparhial 2014

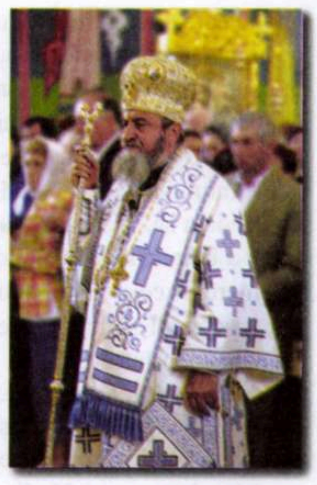

Ne-a învrednicit Preamilostivul Dumnezeu să ajungem, iată, şi în acest an, în vremea binecuvântată a Postului Naşterii Domnului, perioadă sfântă în care ne pregătim duhovniceşte, prin postire, rugăciune şi fapte ale iubirii milostive, să întâmpinăm, aşa cum se cuvine, venirea în lume a Fiului lui Dumnezeu Întrupat, Domnul nostru Iisus Hristos. Biserica ne călăuzeşte şi ne hrăneşte sufleteşte cu alesele învăţături ale Sfintelor Scripturi, cu frumuseţea teologică a imnelor liturgice, cu bucuria colindelor, dar şi cu lumina pilduitoare a vieţii sfinţilor, pe care, cu multă dragoste, îi cinstim în această perioadă.

Încă de la începutul acestui post, Sfânta noastră Biserică ne-a îndemnat să cugetăm la viaţa veşnică şi la mijloacele pentru dobândirea ei, dar şi la importanţa bunurilor materiale din lumea aceasta, pe care le primim tot de la Dumnezeu, spre a ne folosi de ele, noi şi cei dimprejurul nostru. După învăţătura Bisericii, noi, oamenii, nu suntem stăpânii acestor bunuri, ci doar administratorii acestora, iar acestea toate sunt bune, pentru că vin de la Dumnezeu, Izvorul a toată bunătatea, însă numai modul în care ne folosim noi de ele poate să fie rău şi pierzător de suflet.

Am văzut, în Duminica bogatului nemilostiv şi a săracului Lazăr, în ce chinuri ale iadului a ajuns cel care s-a folosit nechibzuit şi egoist de bunurile acestei vieţi, lăsându-l total lipsit de hrană pe săracul şi bolnavul Lazăr, care stătea la poarta bogatului. De asemenea, bogatul căruia i-a rodit din belşug ţarina, cugetând nebuneşte că multele bunuri, păstrate în hambarele lărgite, îi vor fi suficiente pentru întreaga sa viaţă, s-a întâlnit cu moartea în acea clipă, părăsindu-le pe toate. Şansa pe care ne-o arată Mântuitorul este aceea de a ne îmbogăţi în Dumnezeu. Nici râvnitorul tânăr dregător bogat nu a descoperit bucu-

(continuare în p. 2)

† Dr. LAURENŢIU STREZA,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Din cuprins:

Pr. Constantin Necula
Taina aproapelui | pagina **2**

SĂRBĂTOAREA SFÂNTULUI ANDREI ŞAGUNA, ÎN ŢARĂ ŞI ÎN LUME | paginile **4** şi **5**

Pr. Vasile Gafton
Despre împlinirea dorinţelor | pagina **6**

Îndemn pastoral pentru constituirea Fondului Filantropic Eparhial 2014

(urmare din p. 1)

ria îmbogăţirii în Dumnezeu, din cauza iubirii de avuţii, plecând întristat la casa sa. Domnul nostru Iisus Hristos, Samarineanul milostiv, iese în întâmpinarea noastră când suntem răniţi de tâlharii sufleteşti, demonii, şi ne duce la casa Sa de oaspeţi, Sfânta Biserică, şi poartă grijă de vindecarea noastră, plătind totul pentru noi.

Iubiţi credincioşi,

Cei care au împlinit pilduitor porunca mântuitoare de a ne îmbogăţi în Dumnezeu au fost Sfinţii, precum este şi cel prăznuit astăzi, Sfântul Ierarh Nicolae din Mira Lichiei. La slujba Vecerniei şi la Utrenia sărbătorii de astăzi Biserica laudă duhovniceşte, cu alese imne, viaţa şi faptele minunate ale Sfântului Nicolae. Cu adevărat, prin tot ceea ce a împlinit în viaţa sa, Sfântul s-a arătat „îndreptător al credinţei, pildă a blândeţilor, învăţător al înfrânării, care a câştigat cu smerenia cele înalte şi cu sărăcia cele bogate", aşa cum arată troparul sărbătorii de astăzi. Însă Sfântul Nicolae se numără printre cei mai populari sfinţi ai creştinătăţii şi are un loc cu totul deosebit în sufletele credincioşilor, mai ales datorită bunătăţii şi milostivirii lui deosebite. Sf. Nicolae s-a folosit de tot ceea ce i-a dăruit Dumnezeu, de toată bogăţia materială, din această lume, pentru a câştiga bogăţia cea nematerialnică şi nestricăcioasă, adică harul şi lumina veşniciei Împărăţiei cereşti. S-a folosit de avuţia trecătoare pentru a câştiga viaţa veşnică netrecătoare, atât pentru el, cât şi pentru cei din jur; şi ne amintim cu toţii de episodul acela în care Sfântul Nicolae, prin minunatul dar al milosteniei, făcut tainic, cu deplină smerenie, a izbăvit din moartea păcatului pe tatăl acela sărac şi pe fetele lui.

Creştinii de pretutindeni îl cinstesc şi îl iubesc pe Sfântul Nicolae, deoarece el este „chipul" cel mai fidel şi exprimă în modul cel mai autentic pentru înţelegerea omenească iubirea milostivă, bunătatea şi smerenia lui Dumnezeu, Care ne umple viaţa de toate cele necesare şi Care, de fiecare dată, Se ascunde în spatele darurilor Sale, aşteptând ca noi, cu ochii sufletului luminaţi de credinţă, să vedem în darurile Lui, să simţim şi să înţelegem, dragostea Părintelui Ceresc şi să râvnim să devenim şi noi asemenea Lui. Şi, cu adevărat, ne asemănăm cu Dumnezeu atunci când, la rândul nostru, din iubirea milostivă pe care Domnul a arătat-o faţă de noi, dăruim mai departe semenilor noştri aflaţi în diferite nevoi, în sărăcie, în boli, în diferite neputinţe. „Nimic nu apropie sufletul omului mai mult de Dumnezeu ca milostenia" ne învaţă Sfântul Isaac Sirul, şi aceasta pentru că cel ce cultivă iubirea milostivă faţă de semeni face prezentă, vie şi lucrătoare în inima sa însăşi dragostea sfinţitoare a lui Dumnezeu.

Milostenia, iubiţi credincioşi, cea care atât de frumos străluceşte pe chipul duhovnicesc al Sfântului Nicolae, trebuie s-o înţelegem nu ca pe o faptă bună oarecare, pe care se cuvine s-o săvârşim şi noi uneori, sporadic, ci milostenia trebuie s-o înţelegem ca fiind un ***mod de viaţă***; este modul de viaţă al comuniunii cu Dumnezeu, este viaţa creştină în esenţa ei şi semnul concret că noi, cei născuţi din nou, din apă şi din Duh, ne-am însuşit cu adevărat viaţa cea nouă care a izvorât din mormântul lui Hristos cel Înviat. „Întru aceasta vor cunoaşte toţi că sunteţi ucenicii Mei, dacă veţi avea dragoste unii faţă de alţii" (Ioan 13, 35), ne învaţă atât de minunat Domnul nostru Iisus Hristos, iar Sf. Ioan Evanghelistul, în cea dintâi epistolă sobornicească, mărturiseşte plin de har că „noi ştim că am trecut din moarte la viaţă, pentru că iubim pe semeni; cine nu iubeşte pe semenul său rămâne în moarte" (I Ioan 3, 14). Aşadar, aceasta este marea bogăţie şi comoară veşnică a făpturii omeneşti: prezenţa şi lucrarea iubirii milostive a lui Dumnezeu în sufletul omului credincios, rugător, mulţumitor sau recunoscător pentru toate. Bunurile materiale pe care le adunăm doar pentru noi înşine mor odată cu noi, însă bunurile pe care le dăruim semenilor devin lumină pentru sufletul nostru, iar această lumină este moştenirea care ne însoţeşte dincolo de mormânt.

Iubiţii noştri fii sufleteşti,

La această lucrare minunată a îmbogăţirii în Dumnezeu, prin săvârşirea iubirii milostive faţă de semeni, ne cheamă toată această perioadă a Postului Naşterii Domnului, în care am împărtăşit Cuvântul Evangheliilor duminicale şi învăţătura lor, dar şi sărbătoarea pilduitoare de astăzi, a Sfântului Ierarh Nicolae. Praznicul cel Mare de care ne apropiem şi pentru care ne pregătim este Praznicul Naşterii ca Om adevărat a Fiului celui Veşnic al Tatălui Ceresc, este Praznicul Întrupării Iubirii lui Dumnezeu pentru oameni. De aceea, fără untdelemnul iubirii milostive în candela inimilor noastre nu vom putea gusta şi nu vom putea înţelege nimic din bucuria prăznuirii Naşterii Domnului.

Desigur, putem rosti mereu cuvinte frumoase despre iubirea de Dumnezeu şi de aproapele, însă limbajul faptelor bune săvârşite în situaţii concrete pentru oamenii aflaţi în nevoi, suferinzi de boală, sărăcie sau singurătate este mai convingător decât orice vorbire. Astfel, ne străduim şi noi, în fiecare an, prin Departamentul social al Arhiepiscopiei noastre, să adunăm un fond de întrajutorare pentru cei săraci, să fim şi noi „chip" al iubirii milostive a Mântuitorului Hristos pentru cei aflaţi în suferinţă. Lucrarea noastră eparhială se corelează în chip armonios cu îndrumările Sfântului Sinod al Bisericii noastre, pe care le-am auzit în Pastorala citită în toate bisericile din Patriarhia Română, în prima Duminică din acest binecuvântat Post al Crăciunului, şi anume, de a sprijini cât mai mult pe semeni, pe cei nevoiaşi, bolnavi şi necăjiţi, astfel încât „prisosinţa voastră să împlinească lipsa acelora" (II Cor. 8, 14).

În acest sens, astăzi dorim să începem colecta pentru constituirea Fondului Filantropic Eparhial al Arhiepiscopiei noastre, pe care dorim să o continuăm şi Duminica viitoare. Dorim să vă încredinţăm de faptul că fiecare bănuţ pe care-l veţi dărui acum va fi chivernisit cu grijă şi oferit, cum spune Sfântul Apostol Pavel, „fiecăruia după cum are trebuinţă" (Rom. 4, 35). De asemenea, dorim să vă informăm că în anul acesta, 2013, prin Sectorul nostru filantropic am acordat ajutoare sociale în valoare totală de 76.470 lei familiilor sărace şi multor oameni bolnavi sau loviţi de tot felul de neputinţe, care aveau nevoie de sprijin pentru procurarea de alimente şi medicamente. Avem toată nădejdea că această chemare a noastră la fapta cea bună în folosul semenilor bolnavi şi neajutoraţi nu va rămâne fără răspuns, că împreună, preoţi şi credincioşi, uniţi în credinţă şi jertfelnicie, vom ţine vie şi vom face lucrătoare între cei nevoiaşi nemărginita bunătate şi milostivire a Părintelui nostru ceresc, de la Care vine „toată darea cea bună şi tot darul cel desăvârşit" (Iacob 1, 17) .

Vă binecuvântăm pe toţi cu părintească dragoste şi vă dorim tuturor să petreceţi cu sănătate, pace sufletească şi bucurie sfântă aceste alese zile ale Postului Crăciunului, şi, astfel, să întâmpinăm cu vrednicie Marele Praznic al Naşterii în lume a Domnului nostru Iisus Hristos.

Editorial

TAINA APROAPELUI

Duminica începutului de Decembrie, din anul acesta, aceasta ține în ea două praznice. Unul după Neam și altul după cele ale Bisericii și amândouă sunt binevenite, dătătoare de ton duhovnicesc praznicelor ce vin. Fundamentul lor este aceeași Evanghelie, căci întrebat de un învățător al legii care este cea mai mare poruncă, Domnul Hristos răspunde fără nicio întârziere: „*Să-L iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu toată puterea ta!*" (Matei 22, 37), adăugând îndată: „Iar a doua, asemenea ei, este: *Să-l iubești pe semenul tău ca pe tine însuți*" (Matei 22, 39). Drama lumii de acum încalcă ambele porunci cu obstinația încăpățânării nemintoase, a celor atenți la umilirea fratelui și hulirea lui Dumnezeu. Pe de o parte, atunci când se vorbește de ucideri și boli, de uragane și cutremure, de crize mai mari sau mai mici, politice ori financiare, de familie ori castă, Dumnezeu e vinovat. Fără judecată, la derută de citate și ambiguități ieftine, prin comentarii de platou media, cu fețe machiate și limbaj de codoș intelectual. E ușor să-L descoperi drept vinovat pe Dumnezeu pentru că nu Se ascunde, rămâne atârnat de Cruce, în ochii noștri „nevinovați". Numai iubire nu avem pentru El. Sau poate că o avem la nivelul rostirilor, dar lipsește, de cele mai multe ori, din adâncul sufletului nostru, din profundul loc al întâlnirii cu El. Și pentru că nu mai este acolo, în fundamentul vieții noastre de zi cu zi, în fundamentarea veșniciei noastre nu-l mai găsim nici în semenul nostru. În cel de lângă noi. Pentru că nu poți iubi pe nimeni ca pe tine dacă pe tine te iubești superficial, doar în cele din afară. Dacă faci din binele tău personal prilej de ucidere din culpă a aproapelui, a Celui mai de aproape Aproape, Domnul Hristos. Neavând iubire, suntem lipsiți și de știința de a-L cunoaște, abrazând cerul, rănind splendoarea creației lui Dumnezeu.

În contextul aceleiași Evanghelii trebuie să privim și dragostea de Neam. Nu. Nu-și iubește poporul cel care-și burdușește buzunarele pe seama exploatării sale, nu doar economice. Nu. Nu iubim România cât timp batjocorim învățământul ei, cât îi umilim medicii, pensionarii și profesorii, cât scalpăm inimile copiilor ei cu valori de pripas, tumorale moral și duhovnicește. Nu. Nu-L iubim nici pe Dumnezeu apropiindu-ne de El doar de fațadă, ca niște „fațade". Aceasta se vede în discursul politic și al presei, în comportamentul de zi cu zi. Inclusiv al celor care ne dăm buni români și creștini. Nu, nu-L iubim cât timp facem din interesele noastre personale prilej de amanetare a demnității celuilalt, convertind negativ respectul lui în supunere oarbă, de manipulat obscur. Așa ar fi fost de n-am fi avut Tainele Bisericii, o conjunctură de robi permanenți (Sf. Nicolae Cabasila), de n-ar fi admis Hristos ca prin Întrupare să ne caute, personal, ca pe aproapele Lui. La vreme de Post al Nașterii Mântuitorului nu-s suficiente colindele și nici milostenia de conjunctură. A fi creștin înseamnă a doxologi permanent, a teologhisi cu gândul și făptuirea, a clasa înlănțuirea în patimă prin convertirea ei în virtute. E nevoie de tot sufletul și de tot cugetul nostru. E nevoie de un Neam întreg ca Neamului să-i fie Dumnezeu ocrotitor. De la Revoluție încoace retrăim, cu fiecare decembrie, iarna învrăjbirilor noastre. Umilindu-ne cu aroganțe ieftine, mințindu-ne public, sistematic și mizer. Nu am mers mai departe pentru că nu ne-am silit pe cale decât atunci când interese personale ne-au motivat. Și, oricât de bine intenționați, adâncul sufletului l-am lăsat de izbelițe. Un soi de apatie mediocră bântuie sufletele noastre, mai abitir decât năluca lui Marx politica europeană. Jenați de românism ne reimplicăm în trădări și persecuții, fundamentându-le pe exercițiul democratic. Până la un punct putem redefini Neamul prin unitatea pe care o mai creează el în Hristos. Dacă ne întrebăm cinstit, remarcăm că Biserica ține cu ea soluția remintirii, reconfirmării acestor deziderate. Cu o condiție unică și suficientă: să o facă în numele Domnului Celui Viu. Să nu se piardă în marasmul zgomotului de fond ce străbate lumea.

Pentru vremurile noastre de mofturi sociale și politice, unii au murit. S-au dat țărânei ca să fim cer. Șiruri. Odihnesc în trecătorile care articulează Țara, în tălpi de biserică și culmi de munte. În muntele de calcar roșu de la Cotul Donului unde zac fărăr cimitir 150.000 de ostași români din lipsa curajului nostru de a-i mărturisi. Poate de aceea, de la o vreme, prin 1989, s-au tras spre oraș. Alei înmarmorate care înfloresc recunoștința, dar și durerea familiilor lor. Doar, doar vom vedea cui datorăm România. Ei, tăcuții neînvrăjbiți, ei sunt România Mare! România Evangheliei! România înveșnicită! Fiecare mormânt, un șir de Sinaxar. Un praznic în Cer.

Pr. Constantin NECULA

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Vineri, 1 noiembrie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. A avut program de lucru la cabinet. A vizitat șantierul de lucru de la Complexul Monahal Păltiniș.

Sâmbătă, 2 noiembrie. A oficiat slujba de sfințire a Bisericii „Sfântul Nicolae"și „Sfântul Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei" din localitatea Moșna, protopopiatul Mediaș. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. L-a hirotesit întru *iconom* pe P.C. pr. paroh Radu Părău și a acordat acte de cinstire membrilor Consiliului Parohial, precum și principalilor binefăcători.

Duminică, 3 noiembrie. A oficiat slujba de sfințire a Bisericii „Sfântul Ierarh Nicolae" din localitatea Glâmboaca, protopopiatul Avrig. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. L-a hirotesit întru *sachelar* pe P.C. pr. paroh Constantin Avram și a acordat acte de cinstire membrilor Consiliului Parohial, precum și principalilor binefăcători.

Luni, 4 noiembrie. A prezidat, în Aula „Mitropolit Ioan Meținanu" de la Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna", conferința preoțească de toamnă dedicată Sfinților Împărați Constantin și Elena, precum și părintelui profesor Dumitru Stăniloae. Au participat preoții din Protopopiatele Sibiu, Mediaș, Avrig, Sălișteși Agnita, împreună cu protopopii din aceste unități administrative ale Arhiepiscopiei Sibiului.

Marți, 5 noiembrie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. În aceeași zi, Î.P.S. Sa a prezidat, în sala de ședințe a protopopiatului Făgăraș, conferința preoțească de toamnă dedicată Sfinților Împărați Constantin și Elena, precum și părintelui profesor Dumitru Stăniloae, la care au participat preoții din protopopiatele Făgăraș I, II și Rupea.

Miercuri, 6 noiembrie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 7 noiembrie. A prezidat, la Biserica „Sfântul Nicolae" din Șcheii Brașovului, conferința preoțească de toamnă dedicată Sfinților Împărați Constantin și Elena, precum și părintelui profesor Dumitru Stăniloae, la care au participat preoții din protopopiatele Brașov, Bran-Zărnești și Săcele.

Vineri, 8 noiembrie – *Sărbătoarea Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil.* A oficiat slujba de sfințire a bisericii „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" din cartierul sibian Ștrand. A slujit Sf. Liturghie și a adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură. I-a hirotesit întru *iconom stavrofor* pe P.C. preoți parohi Nicolae Crețu și Gheorghe Mirel Șpan. A acordat acte de cinstire principalilor ctitori și binefăcători.

Duminică, 10 noiembrie. A oficiat slujba de sfințire a bisericii „Sfinții Împărați Constantin și Elena" și „Sfântul Mucenic Sebastian" din localitatea Lunca Câlnicului, protopopiatul Săcele. A slujit Sf. Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. L-a hirotesit întru *iconom* pe P.C. pr. paroh Sebastian Dumitru Aslău și a acordat acte de cinstire principalilor ctitori și binefăcători. În aceeași zi, la Biserica „Înălțarea Domnului" din localitatea Tohanul Vechi, Î.P.S. Sa a oficiat slujba Botezului pentru prunca Anastasia Maria, fiica preotului paroh Vasile Alexandru Prodea.

Luni, 11 noiembrie. La invitația Preasfințitului Gurie, Episcopul Devei și Hunedoarei, și a conducerii Inspectoratului Județean de Poliție al județului Hunedoara, Î.P.S. Sa a participat la manifestările prilejuite de târnosirea locașului de cult din incinta I.P.J. Hunedoara. A fost dezvelit monumentul care face parte din ansamblul arhitectural „Glorie polițistului român", iar apoi, Î.P.S. Sa, împreună cu Preasfințitul Nicodim, Episcopul Severinului și Strehaiei, și cu Preasfințitul Gurie, a oficiat slujba de sfințire a bisericii „Sfântul Gheorghe" și „Sfântul Mucenic Mina" din Deva. A săvârșit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură. La sfârșitul Sfintei Liturghii, a acordat distincția „Crucea Șaguniană pentru Mireni" domnului comisar-șef Liviu Gabriel Dumitru, inspectorul-șef al Inspectoratului Județean de Poliție Hunedoara, precum și domnului comisar-șef Ilie Liviu Iovănescu.

Marți, 12 noiembrie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Miercuri, 13 noiembrie. A prezidat, la Facultatea de Teologie din Sibiu, comisia de examinare a preoților candidați pentru obținerea gradului I în preoție.

Joi, 14 noiembrie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. La Facultatea de Teologie, Î.P.S. Sa a prezidat comisia de evaluare și susținere a tezei de doctorat „Schimbarea la Față a Mântuitorului în interpretarea Părinților Răsăriteni. O hermeneutică duhovnicească", lucrare elaborată de pr. Radu Gheorghe Gârbacea, sub îndrumarea pr. prof. dr. Vasile Mihoc.

Vineri, 15 noiembrie. A avut program de lucru la cabinet.

Sâmbătă, 16 noiembrie. A oficiat slujba de sfințire a Bisericii „Adormirea Maicii Domnului" din localitatea Alțâna, protopopiatul Agnita. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. În cadrul Sfintei Liturghii, teologul Florin Gheorghiu a fost hirotonit diacon. La sfârșitul slujbei, Î.P.S. Sa a acordat acte de cinstire principalilor binefăcători.

Duminică, 17 noiembrie. A oficiat slujba de sfințire a bisericii „Buna Vestire" din localitatea Ticușu Vechi, protopopiatul Rupea. A săvârșit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. În cadrul Sfintei Liturghii, diaconul Florin Gheorghiu a fost hirotonit *preot* pentru Parohia Toarcla, protopopiatul Făgăraș II. La sfârșitul slujbei, Î.P.S. Sa l-a hirotesit *iconom* pe preotul paroh Ioan Drăghici, iar principalilor binefăcători le-a acordat acte de cinstire.

Luni, 18 noiembrie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marți, 19 noiembrie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Miercuri, 20 noiembrie. A prezidat comisia de examinare pentru obținerea gradului didactic I a profesorului de religie Sergiu Căbaș.

Joi, 21 noiembrie – *Praznicul Intrării în Biserică a Maicii Domnului.* A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Mănăstirea „Sfinții Apostoli Petru și Pavel" din localitatea Cârțișoara, jud. Sibiu. La sfârșitul Sfintei Liturghii, l-a hirotesit întru *arhimandrit* pe P.C. ieromonah Dimitrie Papacioc, duhovnicul mănăstirii. În aceeași zi, la Catedrala mitropolitană din Sibiu, Î.P.S. Sa a primit vizita a peste 60 de polițiști din cadrul Inspectoratului General pentru Imigrări, cărora le-a prezentat istoricul Catedralei mitropolitane și le-a oferit în dar calendare bisericești.

Vineri, 22 noiembrie. A vizitat șantierul de lucru de la Schitul Bazna.

Sâmbătă, 23 noiembrie. La invitația Preasfințitului Siluan, Episcopul românilor ortodocși din Ungaria, cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, Î.P.S. Sa a participat, în localitatea Apateu (Ungaria), la o manifestare cultural-religioasă, prilejuită de dezvelirea bustului Sfântului Ierarh Andrei Șaguna, Mitropolitul Transilvaniei. Alături de Înaltpreasfinția Sa, au mai participat Preasfințitul Sofronie, Episcopul Oradiei, Preasfințitul Siluan, Episcopul românilor ortodocși din Ungaria, Preasfințitul Nicodim, Episcopul Severinului și Strehaiei, și Preasfințitul Paisie Lugojanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei. Cu acest prilej, Î.P.S. Sa a dăruit Preasfințitului Siluan părticele din moaștele Sfântului Ierarh Andrei Șaguna pentru Catedrala Episcopală din Gyula și pentru biserica parohială din Apateu. În deschiderea simpozionului dedicat Sf. Andrei Șaguna, desfășurat în biserica parohială din Apateu, Î.P.S. Sa a evocat personalitatea complexă și sfințenia vieții Marelui Mitropolit al Ardealului.

Duminică, 24 noiembrie. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe" din localitatea Orlat, protopopiatul Sălișteși.

Luni, 25 noiembrie. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Marți, 26 noiembrie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. În aceeași zi, a participat, în sala mare a Cercului Militar din Sibiu, la conferința „Exegeză și spirit critic – în jurul Parabolelor", susținută de scriitorul și eseistul Andrei Pleșu. Cu acest prilej, Î.P.S. Sa a adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Miercuri, 27 noiembrie. A participat la Sfânta Liturghie, oficiată în Biserica „Schimbarea la Față" de la Schitul Păltiniș. După slujbă, a acordat distincția „Crucea Șaguniană pentru Mireni" domnului Andrei Pleșu. În continuare, a participat la Centrul pastoral-misionar „Sfântul Ierarh Andrei Șaguna" din Păltiniș, la prima întâlnire a noului Cerc de Spiritualitate și Cultură, prin care se dorește reînnodarea unui vechi și fructuos dialog între laicatul intelectual și teologi. Întâlnirea a avut titlul „Cult și Cultură" și a avut ca scop identificarea principalelor teme pentru viitoarele întâlniri de la Păltiniș. Alături de Andrei Pleșu, au fost prezenți la Păltiniș mai multe personalități din diferite domenii culturale: duhovnicul Mănăstirii „Stavropoleos", protosinghelul Iustin Marchiș, profesorul arhitect Constantin-Aurelian Trișcu, criticul literar Dan C. Mihăilescu, scriitorul Costion Nicolescu, artistul restaurator Dan Mohanu, muzicologul Costin Moisil, pictorul Horea Paștina și istoricul Petre Guran.

Joi, 28 noiembrie. A participat, în calitate de coordonator științific, în comisia de evaluare și susținere a tezei de doctorat „Teologie și Euharistie. Analiza comparativă a Teologiei Liturgice a Părinților Dumitru Stăniloae și Alexander Schmemann", elaborată de pr. Constantin Iacob.

Vineri, 29 noiembrie. A prezidat lucrările simpozionului științific „Părintele Profesor Ene Branișteă – ctitor de școală liturgică românească", desfășurat în Aula „Mitropolit Ioan Meținanu" a Facultății de Teologie din Sibiu. În cadrul acestui simpozion, Î.P.S. Sa a susținut referatul intitulat „Viața ca o liturghie. Actualitatea operei Părintelui Profesor Ene Branișteă la 100 de ani de la nașterea sa". Seara, în ajunul prăznuirii Sf. Ap. Andrei, Ocrotitorul României, și a Sf. Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei, Î.P.S. Sa a participat la slujba Privegherii de la Catedrala Mitropolitană. A adresat mulțimii credincioșilor și pelerinilor prezenți un cuvânt de învățătură și binecuvântare. A participat apoi, la procesiunea organizată prin centrul municipiului Sibiu, cu moaștele Sf. Ierarh Andrei.

Sâmbătă, 30 noiembrie – *Sărbătoarea Sf. Apostol Andrei, Ocrotitorul României, și a Sf. Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei.* Î.P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie împreună cu Preasfințitul Părinte Sofronie, Episcopul Oradiei, cu Preasfințitul Gurie, Episcopul Devei și Hunedoarei, cu Preasfințitul Siluan, Episcopul românilor ortodocși din Ungaria, cu PS Andrei Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, și cu un mare sobor de preoți și diaconi. La finalul Sfintei Liturghii, Î.P.S. Sa a acordat distincția „Crucea șaguniană" Preasfințitului Părinte Episcop Siluan din Ungaria și Preacuviosului Părinte Visarion Joantă, Exarhul mănăstirilor din Arhiepiscopia Sibiului. De asemenea, a acordat distincția „Crucea Șaguniană pentru Mireni" domnului Ioan Cindrea, președintele Consiliului Județean Sibiu, domnului Ovidiu Sitterli, prefectul jud. Sibiu, domnului general Ghiță Bârsan, comandantul Academiei Trupelor Terestre „Nicolae Bălcescu" din Sibiu, precum și domnului Emil Hurezeanu.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

Sărbătoarea Sfântului Andrei Șaguna, în țară și în lume

Cuvântul Preasfințitului Părinte Siluan Mănuilă, la sărbătoarea Sfântului Ierarh Andrei Șaguna din anul 2013

Ziua de astăzi este una de mare sărbătoare şi bucurie, şi iată că ne-am adunat aici, la Catedrala Mitropolitană din Sibiu, ierarhi, preoţi şi credincioşi, din mai multe părţi ale Patriarhiei Române, din eparhii sufragane ale Mitropolie Ardealului, dar şi din alte eparhii, din ţară şi din afara graniţelor ei.

În urmă cu o săptămână, doar, IPS Laurenţiu ne-a vizitat în ţara în care a văzut lumina zilei Sfântul Ierarh Andrei Şaguna şi, mai precis, la Parohia noastră din Apateu, unde a fost ridicat un bust în bronz care aminteşte de persoana şi lucrarea extraordinară pe care Sf. Andrei Şaguna a desfăşurat-o nu numai pentru cei din părţile în care s-a născut, nu numai pentru credincioşii ortodocşi din Serbia, pe unde l-au purtat paşii, ci şi pentru românii ortodocşi din părţile Ardealului, cărora le-a fost un adevărat Părinte şi Arhipăstor. ÎPS Laurenţiu a venit la noi, la românii ortodocşi din Ungaria, cu multă dragoste şi ne-a dăruit şi părticele din sfintele moaşte ale Sf. Ierarh Andrei Şaguna, care se află acum la Catedrala Episcopală din Gyula, dar şi la biserica românească din Apateu, pentru ca ele să îi binecuvinteze pe toţi cei care îşi vor îndrepta paşii spre aceste locuri.

În urmă cu două săptămâni, în data de 17 noiembrie, am slujit împreună cu fraţii noştri ortodocşi maghiari, chiar în biserica în care Sfântul Ierarh Andrei Şaguna a fost botezat, la Mişcolţ, care aparţine acum Eparhiei Ortodoxe Maghiare, biserică în care sfânta masă a fost dăruită de către Evreta Şaguna, bunicul sfântului. Pe această sfântă masă se găseşte inscripţia în limba greacă care aminteşte de jertfelnicia familiei marelui mitropolit. L-am cinstit, aşadar, acolo, într-o atmosferă de deplină comuniune frăţească, aşa cum i-ar fi plăcut şi marelui mitropolit să aibă parte de ea, în biserica strămoşilor lui, iar acum îl cinstim şi aici, în Sfânta Catedrală Mitropolitană a Ardealului.

Astăzi este o zi de îndoită sărbătoare, este sărbătoarea naţională bisericească a românilor, în care noi îl cinstim şi pe unul dintre cei mai de seamă înaintaşi ai noştri, pe Sfântul Apostol Andrei, cel Întâi chemat, care ne-a dăruit şi nouă cel mai mare dar, după darul vieţii, şi anume pe cel al credinţei drept-măritoare şi mărturisitoare, a credinţei ortodoxe, pentru că prin această credinţă noi ne împărtăşim din jertfa Mântuitorului Hristos şi putem dobândi viaţa cea veşnică, mai întâi pentru sufletele noastre, care au fost curăţate şi răscumpărate prin această jertfă mântuitoare, iar mai apoi şi pentru trupurile noastre, la învierea cea de obşte. Astfel, atunci când ne mutăm din această viaţă, noi nu ne mutăm ca unii care nu au credinţă, ci ca cei care ştim că ne mutăm de la cele mai rele la cele bune, de la moarte la viaţă, şi care ştim că vom ajunge înaintea Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Sf. Andrei s-a dus până la capătul pământului şi l-a mărturisit pe Mântuitorul Iisus Hristos. A făcut aceasta în mod conştient, ştiind că poate plăti chiar cu preţul vieţii, şi drept mărturie stă biserica din Patras, unde până astăzi se află părticele din sfintele sale moaşte, capul şi crucea pe care a fost răstignit. Nu s-a temut de moarte Sf. Apostol Andrei

şi de aceea L-a propovăduit cu curaj şi cu multă dragoste pe Domnul şi Învăţătorul său, spre mântuirea poporului.

Iată că, după multe secole, a rânduit Dumnezeu ca un ierarh vrednic, ce purta tot numele de Andrei, să se ridice dintr-o ţară care astăzi nu e ortodoxă, o ţară unde ortodocşii suntem doar o minoritate, reprezentată acum prin 5 jurisdicţii ortodoxe. Iată că de acolo l-a ales şi l-a chemat Dumnezeu pe Sfântul Ierarh Andrei Şaguna ca să întărească mai întâi Biserica Drept-măritoare Soră a Serbiei. După o vreme, a decis el să se dedice activităţii bisericeşti misionare în folosul fraţilor săi ortodocşi români din Transilvania. Iată că, astfel, el a venit aici, la Sibiu, mai întâi ca vicar general, apoi ca episcop, şi după ani întregi de străduinţe şi lupte de tot felul, cu mai-marii vremurilor sale, va ajunge să reînfiinţeze Mitropolia Ardealului, în anul 1864, căreia îi va deveni şi mitropolit. A înzestrat această mitropolie nu doar cu toate cele necesare din punct de vedere material, ci şi spiritual şi cultural, şi tot la fel s-a îngrijit şi de celelalte eparhii sufragane ale ei. Şi-a dat seama că şcoala este deosebit de importantă în viaţa poporului, motiv pentru care a luptat mult pentru înfiinţarea Institutului teologic-pedagogic din Sibiu, pentru formarea viitorilor educatori şi preoţi. Şi-a dat seama cât de importantă este biserica şi şcoala pentru cei care vor cultiva, la rândul lor, poporul, în acele vremuri. Astfel, prin străduinţa mitropolitului Andrei Şaguna s-au înfiinţat aproximativ 800 de şcoli elementare, în care activau şi preoţii de atunci, protopopii fiind inspectori pe probleme de învăţământ, iar episcopul era un fel de inspector general.

În vremea aceea s-a înfiinţat şi „Telegraful Român", care este singurul ziar cu apariţie neîntreruptă de atunci şi până în ziua de astăzi. A înfiinţat tipografia arhidiecezană, pentru a tipări manualele necesare şcolilor şi pentru tipărirea „Telegrafului Român". A creat o bază legislativă pentru structura bisericească pe care a creat-o, fiind vorba de *Statutul organic*, care a stat şi la baza legiuirilor bisericeşti de mai târziu, din Patriarhia Română. Încă un mare dar avea acest ierarh înţelept: smerenia. Este cunoscut faptul că atunci când urmau a fi aniversaţi 25 de ani de arhipăstorire, cei din jurul său, văzând cât de multe a făcut pentru Biserică, doreau să îl sărbătorească în mod deosebit. Marele ierarh, însă, a ales să petreacă această zi de sărbătoare în post şi rugăciune. Totodată, atunci când a murit, a dorit ca la înmormântarea sa să slujească un singur preot: duhovnicul său.

Să ştiţi, iubiţi credincioşi, că Dumnezeu, celui ce lucrează în via sa, îi hărăzeşte multe bucurii şi satisfacţii sufleteşti, la fel cum s-a întâmplat şi în cazul Sfântului Mitropolit Andrei Şaguna. Dar ce altă bucurie mai mare poate fi pentru noi, astăzi, decât faptul că biserica aceasta măreaţă, în care ne aflăm, este plină de credincioşi. Este plină de urmaşii celor pentru care Sf. Ierarh Andrei Şaguna s-a luptat, pentru ca Dvs. să vă puteţi adăpa din izvorul cel pururea nesecat al învăţăturilor Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Ce mare bucurie este astăzi pentru noi faptul că, la iniţiativa şi prin străduinţa ÎPS Părinte Mitropolit Laurenţiu, Sf. Sinod a aprobat trecerea în rândul sfinţilor a acestui mare mitropolit al Transilvaniei, în anul 2011, când a şi fost proclamată oficial canonizarea sa, tot aici, în Catedrala Mitropolitană din Sibiu, de către un numeros sobor, de 50 de ierarhi ortodocşi, români şi greci, în frunte cu Preafericitul Părinte Patriarh Daniel şi cu Preafericitul Părinte Teodor, Patriarhul Alexandriei.

Îi mulţumim Bunului Dumnezeu pentru toate binefacerile şi darurile Sale cele mari, revărsate cu îmbelşugare asupra noastră, în primul rând pentru darul vieţii, iar mai apoi pentru darul părinţilor şi strămoşilor noştri, care au înţeles foarte bine care a fost voia lui Dumnezeu, pentru ei, şi pentru binele poporului lor, şi au lucrat cu multă sârguinţă pentru îndeplinirea ei. Să urmăm, aşadar, şi noi, pilda vieţii şi a lucrării Sf. Ierarh Andrei Şaguna şi a Sfântului Apostol Andrei, şi să preţuim, aşa cum cuvine, Biserica noastră cea Drept-măritoare, ai cărei fii suntem!

Sfântul Ierarh Andrei Șaguna, prăznuit la București și Slobozia

O părticică din sfintele moaşte ale Sfântului Ierarh Andrei Şaguna se află la Biserica „Sfântul Vasile cel Mare şi Sfânta Cuvioasă Parascheva" din cartierul bucureştean Cotroceni.

„De curând am primit cu înalta binecuvântare a Preafericitului Părinte Patriarh Daniel şi cu bunăvoinţa Înaltpreasfinţitului Părinte Laurenţiu, Mitropolitul Ardealului, un fragment din moaştele Sfântului Andrei Şaguna pe care le vom expune spre închinare pentru prima oară în biserica noastră. În ajunul zilei, vineri, 29 noiembrie, la orele 17:00, vom săvârşi Vecernia şi Acatistul Sfântului Andrei Şaguna după care vom face o procesiune, în jurul bisericii, cu racla care adăposteşte aceste sfinte moaşte. Iar în ziua următoare vom săvârşi Sfânta Liturghie în sobor de preoţi şi vom expune spre închinare moaştele Sfântului Andrei Şaguna care a fost, ca şi Sfântul Apostol Andrei, un Apostol pentru românii din Transilvania", după cum a declarat Pr. Paroh Valentin Ştefan, Biserica „Sfântul Vasile cel Mare" – Cotroceni.

Construirea bisericii de la Răzoare a început în anul 1930, lăcaşul de cult fiind târnosit 9 ani mai târziu. Biserica a fost resfinţită anul trecut de Patriarhul României, în urma unor ample lucrări de restaurare. (www.basilica.ro)

*

Vineri, 29 noiembrie 2013, Preasfinţitul Părinte Episcop Vincenţiu a fost prezent la slujba Vecerniei unită cu Litia săvârşită în Biserica Paraclis Episcopal din curtea Centrului Eparhial. Paraclisul Episcopal a fost binecuvântat de Dumnezeu cu moaştele Sfântului Ierarh Andrei Şaguna, iar slujitorii, soborul de maici şi credincioşii prezenţi au cerut binecuvântare şi nădejde de la Dumnezeu prin sfintele moaşte ale sfântului ierarh.

Prin binecuvântarea Înaltpreasfinţitului Laurenţiu Streza, Mitropolitul Ardealului, un fragment din sfintele moaşte ale Sfântului Ierarh Andrei Şaguna va rămâne spre închinarea şi bucuria duhovnicească a credincioşilor din Bărăgan. (www.sf-esc.ro)

Sărbătoarea Sfântului Andrei Șaguna, în țară și în lume

Manifestări organizate cu prilejul dezvelirii bustului Sfântului Ierarh Andrei Șaguna la Apateu – Ungaria

Sâmbătă, 23 noiembrie 2013, la parohia Apateu, aparţinând Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria, au avut loc mai multe manifestări, cu prilejul dezvelirii şi sfinţirii bustului Sfântului Ierarh Andrei Şaguna, Mitropolitul Transilvaniei.

Cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, la acest eveniment au participat Înaltpreasfinţitul Părinte Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, urmaşul în scaunul mitropolitan de la Sibiu al Sfântului Ierarh Andrei Şaguna, Preasfinţitul Părinte Sofronie, Episcopul Oradiei şi cel dintâi Chiriarh al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria, Preasfinţitul Părinte Nicodim, Episcopul Severinului şi Strehaiei, Preasfinţitul Părinte Siluan, Episcopul Eparhiei Ortodoxe Române din Ungaria şi Chiriarhul locului, şi Preasfinţitul Părinte Paisie Logojanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Timişoarei. Au fost prezente, de asemenea, foarte multe oficialităţi.

Evenimentul a început prin dezvelirea şi sfinţirea bustului Sfântului Ierarh Andrei Şaguna, care a fost realizat prin sprijinul Departamentului politici pentru relaţia cu românii de pretutindeni şi aşezat în curtea bisericii din Apateu, alături de bustul unei alte mari personalităţi române, poetul Mihai Eminescu, care se află în acelaşi loc de 13 ani şi a fost omagiat anual aşa cum se cuvine.

A urmat o slujbă de „Te Deum" sau de mulţumire, adusă Bunului Dumnezeu de către soborul Ierarhilor slujitori, în frunte cu Înaltpreasfinţitul Părinte Mitropolit Laurenţiu al Ardealului, pentru binefacerile revărsate asupra ierarhului, preoţilor şi credincioşilor comunităţii ortodoxe româneşti din Ungaria, după care Înaltpreasfinţia Sa a oferit, în semn de comuniune şi binecuvântare, părticele din moaştele Sfântului Ierarh Andrei Şaguna pentru Catedrala Episcopală din Gyula şi pentru biserica din Apateu.

Manifestarea a continuat cu un simpozion desfăşurat în interiorul locaşului de cult şi închinat personalităţii şi memoriei Sfântului Ierarh Andrei Şaguna, care s-a născut la Mişcolţ, în Ungaria, dintr-o familie de macedoromâni, a desfăşurat o activitate remarcabilă pentru românii ortodocşi din ţinuturile Ardealului, contribuind la reînfiinţarea Mitropoliei Transilvaniei, în anul 1864, la deschiderea a peste 800 de şcoli poporale sau primare, în diferite sate şi comune, a Institutului Teologic şi a celui Pedagogic de la Sibiu, a altor licee şi şcoli la Braşov şi Brad, la înfiinţarea Tipografiei Arhidiecezane de la Sibiu şi a publicaţiei „Telegraful Român", singurul ziar cu apariţie neîntreruptă de atunci şi până în zilele noastre; a coordonat în mod deosebit activitatea bisericească, misionar-pastorală, culturală şi spirituală a Mitropoliei Ardealului, dovedind în acelaşi timp smerenie, modestie şi bună-cuviinţă, astfel încât pentru spiritul său jertfelnic, activitatea pilduitoare şi realizările sale a fost trecut şi în rândul sfinţilor de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în şedinţa sa de lucru din 21 iulie 2011.

Dovezi ale vieţii sale de sfinţenie, care au constituit, în acelaşi timp, şi argumente pentru canonizare, au fost evocate în cuvântul său de către Înaltpreasfinţitul Părinte Mitropolit Laurenţiu al Ardealului, cel care a fost şi iniţiatorul lucrării care a dus la canonizarea Sfântului Ierarh Andrei Şaguna.

Preasfinţitul Părinte Episcop Siluan a subliniat importanţa istorică a dezvelirii şi sfinţirii bustului în bronz al Mitropolitului Andrei Şaguna la Apateu, care nu constituie altceva decât un semn de cinstire, de preţuire şi de recunoştinţă pentru personalitatea şi pentru contribuţia deosebită adusă de acesta pentru binele Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania, al preoţilor şi al credincioşilor pe care i-a păstorit.

Au mai luat cuvântul: Preasfinţitul Părinte Episcop Sofronie, care a subliniat importanţa cinstirii memoriei înaintaşilor, prin diferite acte, cum a fost şi cel de la Apateu, domnul Stejărel Olaru, care a vorbit despre semnificaţia personalităţii Sfântului Ierarh Andrei Şaguna, dar şi despre foarte buna colaborare între instituţia pe care o conduce şi Episcopia Ortodoxă Română din Ungaria, în realizarea proiectelor derulate în comun, domnul ambasador Alexandru Victor Micula, doamna Gabriela Matei, directorul Institutului Cultural Român de la Budapesta şi Părintele Marius Maghiaru, protopop de Budapesta şi preşedintele Uniunii Culturale a Românilor din Ungaria, care a dat citire referatului despre viaţa şi activitatea Mitropolitului Andrei Şaguna, întocmit pentru această ocazie de doamna Maria Berenyi, directorul Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria.

La finalul simpozionului, Preasfinţitul Părinte Siluan a împărţit oaspeţilor, care au avut un rol important în

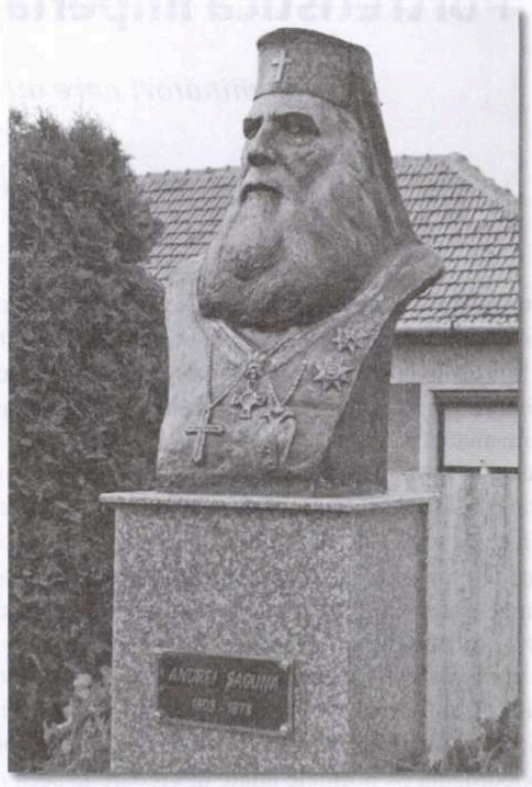

realizarea bustului sau în organizarea şi buna desfăşurare a acestui eveniment, plachete cu chipul Sfântului Ierarh Andrei Şaguna. Astfel, au primit plachete cei cinci ierarhi prezenţi la manifestare, domnul Secretar de stat Stejărel Olaru, doamna secretar general adjunct Luminiţa Constantin, domnul ambasador Alexandru Victor Micula, domnii consuli generali Ioan Fodoreanu şi Florin Trandafir Vasiloni, doamna director Gabriela Matei, Părintele Origen Sabău, consilierul cultural al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria şi Parohul Apateului şi multe alte oficialităţi, din Ungaria şi din România.

La rândul său, Înaltpreasfinţitul Părinte Mitropolit Laurenţiu a mai oferit pentru Catedrala Episcopală din Gyula şi pentru biserica din Apateu icoane, cărţi de cult şi diferite alte lucrări despre personalitatea şi opera Sfântului Ierarh Andrei Şaguna, iar domnul Aurel Chiriac, directorul Muzeului Ţării Crişurilor, din Oradea, a dăruit pentru biserica din Apateu o icoană cu Învierea Domnului.

Sărbătoarea de la Apateu, desfăşurată într-o atmosferă de deplină comuniune şi elevaţie sufletească, s-a încheiat printr-un concert de colinde, susţinut de Corala Preoţilor din protopopiatul Carei, şi o agapă comună, oferită tuturor participanţilor prin grija Părintelui paroh Origen Sabău.

Biroul de Presă
al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria

Sărbătoarea Sf. Andrei Șaguna în parohia Romano di Lombardia (Episcopia Italiei)

În data de 8 decembrie 2013, în parohia „Sfântul Ierarh Andrei Şaguna" – Romano di Lombardia, protopopiatul Lombardia II Nord, a fost zi de sărbătoare. În primul rând, pentru că slujba a fost oficiată de IPS Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului şi de PS Siluan, Episcopul Ortodox Român al Italiei, dar şi pentru că IPS Laurenţiu a adus în dar părticele din moaştele Sfântului Ierarh Andrei Şaguna, precum şi multe cărţi de cult şi iconiţe, toate donate credincioşilor şi parohiei Romano. Comentând pericopa evanghelică a zilei, IPS Laurenţiu s-a referit la semnificaţia pregătirii, care se desprinde din Evanghelii – în perioada premergătoare Naşterii Domnului –, accentuând ideea implicării personale în acceptarea şi conlucrarea cu „darul" adus oamenilor prin Întrupare, iar mai târziu prin Înviere.

Ca urmaş direct pe scaunul mitropolitan al Sfântului Andrei Şaguna, IPS Laurenţiu a transmis şi a comentat românilor scurtul, dar cuprinzătorul „testament" al Sfântului: „Fiţi pe pace, aveţi-vă bine, nu vă sfădiţi!"

PS Siluan a adresat cuvânt de bun venit înaltului oaspete în Episcopia Italiei, primind apoi în dar părticele din moaştele Sfântului Ierarh Andrei Şaguna atât pentru Paraclisul Episcopal, cât şi pentru Parohia Romano di Lombardia.

La acest eveniment a participat şi consulul general al României la Milano, domnul George Bologan, care a vorbit despre colaborarea dintre Biserică şi stat ca o prioritate a diasporei şi a mulţumit Episcopiei şi preoţilor din cele două Protopopiate din Lombardia pentru sprijinul oferit în diferitele misiuni ale Consulatului.

Din partea curiei episcopale de Bergamo au participat cinci preoţi, iar din partea Poliţiei Locale şi a Carabinierilor au participat comandanţii de garnizoană. De asemenea, au fost prezenţi reprezentanţi ai celor două comunităţi, care au oferit spre slujire biserica pe timp nedeterminat comunităţii româneşti.

Primarul oraşului Romano di Lombardia, Michele Lamera, a vorbit despre buna colaborare dintre cele două comunităţi care coexistă în urbea bergamască şi a oferit tot sprijinul, pe plan local, pentru o mai bună înţelegere şi apropiere între poporul italian şi cel român.

Părintele paroh Porumb Gelu-Valentin a mulţumit înalţilor oaspeţi pentru bucuria oferită comunităţii ortodoxe

din Romano di Lombardia şi mai ales pentru „venirea" în Parohie a Sfântului Ierarh Andrei Şaguna. Bucuria a continuat apoi prin agapa frăţească pregătită de doamna preoteasă împreună cu comitetul de femei.

Cu o zi înainte, pe 7 decembrie, la prăznuirea Sfântului Ambrozie al Mediolanului, delegaţia condusă de IPS Laurenţiu a vizitat câteva obiective religioase ale oraşului Milano, închinându-se în Basilica „Sf. Ambrozie" şi la moaştele acestuia, precum şi la cele ale Sfinţilor Protasie şi Ghervasie, apoi au fost vizitate biserica Parohiei „Pogorârea Duhului Sfânt" – Milano, domul din Milano şi Muzeul de Artă şi Cultură sacră din Romano di Lombardia.

(www.episcopia-italiei.it)

ANUL OMAGIAL AL SFINȚILOR ÎMPĂRAȚI CONSTANTIN ŞI ELENA

Portretistică imperială și putere politică în arta monedelor constantiniene

Luminători care ați luminat lumea cu dreapta credință, voi cu adevărat v-ați arătat, de Dumnezeu încununaților Împărați Constantin și Elena; primiți acum și rugăciunile noastre și le duceți Împăratului Hristos, pe Care Îl slăvim ca pe Unul ce v-a încununat pe voi, cântându-I cu voi și cu toate oștile cerești: Aliluia!
(*Acatistul Sfinților Împărați Constantin și Elena*, condacul al 13-lea)

Cu spiritul lor realist, înzestraţi cu nişte calităţi organizatorice deosebite, fără egal în Antichitate, romanii s-au folosit, în decursul secolelor, de diferite mijloace de exprimare iconografică, de la portretistică la sfragistică şi numismatică.

Desigur, specialiştii în materie s-au întrebat cum şi-a dorit Constantin cel Mare să apară în ochii cetăţenilor romani în diferitele etape ale domniei sale de trei decenii. Realizarea efigiei sale, efigie care urma să apară pe *gemmae* şi camee ori pe sigilii şi monede, era reglementată strict, intrând în atribuţiile unui oficiu central condus de un *comes sacrarum largitonum*. Acest demnitar, al căruit titlu s-ar traduce „însoţitorul distribuirilor sacre", era funcţionarul imperial destinat să supravegheze emiterea de monede în concordanţă cu normele aflate în vigoare la acea dată.

Îndeobşte, portretul imperial era realizat – încă de pe vremea lui Augustus, dar obiceiul s-a păstrat până la Constantin – de un artist de marcă, după dorinţa şi în conformitate cu solicitările exprese ale împăratului în funcţie, după care era copiat în mai multe exemplare. Acestea erau distribuite numeroaselor monetării ce activau pe cuprinsul vastului Imperiu Roman. Era modul cel mai sigur de a asigura uniformitatea reprezentării efigiei imperiale, indiferent de locul de emisiune al monedelor celui reprezentat. Nu este mai puţin adevărat că în vremea anarhiei militare, anarhie militară încheiată cu instaurarea tetrahiei lui Diocletian, monetăriile periferice băteau monedă cu chipul unui precedent împărat, detronat ori decedat între timp, în jurul căruia se gravau numele şi titlurile proaspătului şi meteoricului suveran roman.

Ţinând seama de contextul istoric, portretul lui Constantin cel Mare, reprezentat pe monedele bătute în perioada celor trei decenii de domnie (306-337), va parcurge o întreagă evoluţie stilistică, fazele sale succesive putând face obiect de studiu atât pentru istoria artelor, cât şi pentru istoria politică. La început, Constantin este portretizat ca un *Caesar* tânăr, cu barbă măruntă, purtând fie cunună de lauri, fie coroana radiată. Paralel cu acest fel de reprezentări, apar, pe parcursul anilor domniei constantiniene, alte portrete cu bustul împăratului purtând coif, lance ori scut, precum şi cu glob, susţinând o Victorie (zeiţa Victoria personificată).

În schimb, după victoria împotriva lui Maxentius de la Pons Milvius, din 312, efigia constantiniană va lua ca model portretul lui Traian. Suntem, după victoria amintită, în alte coordonate, Constantin cel Mare ajungând a fi *singurul* împărat al Imperiului Roman. Acum, viitorul Sfânt Constantin apare fără barbă, lucru neobişnuit în imagistica Romei antice de la Traian (98-117). În paranteză fie spus, urmaşul acestuia la tron, împăratul Hadrianus (117-138), avea un neg în bărbie care, în opinia lui, îl făcea dizgraţios. Ca să şi-l ascundă, moştenitorul traianic şi-a lăsat barbă; iată cum, după o pauză de aproape două sute de ani, în portretistica imperială romană reapare chipul unui împărat cu obrazul ras. Forma aceasta de reprezentare se va păstra până în vremea împăratului Justinian (527-565). Prima emisiune monetară constantiniană de acest gen se va întâlni la Ostia, fostul port al Romei (până la Traian), localitate aflată la 25 de km de Cetatea Eternă. Aici imaginea imperială este însoţită de legenda SPQR (*Senatus Populusque Romanus*), în latină în original, care se traduce „[din însărcinarea] Senatul[ui] şi poporul[ui] roman".

Mai târziu, atât datorită evoluţie situaţiei politice din interiorul graniţelor imperiale, cât şi a Edictului de la Mediolanum, din 313, când creştinismul încetează a mai fi o *religio ilicita*, reprezentarea împăratului se modifică din nou, de data aceasta el poartă pe cap o diademă şi ţine privirea îndreptată în sus, spre Dumnezeul cel ceresc, Tatăl nostru. Forma diademei imperiale diferă de la o emisiune monetară la alta, lucru important deopotrivă pentru locuitorii Imperiului din acea vreme, cât şi pentru numismaţii timpurilor noastre; vorbim este o coroană iniţial simplă, ulterior cu o panglică de aur, apoi împodobită cu geme şi pietre preţioase.

Nu putem încheia această călătorie în lumea fascinantă a portretisticii constantiniene fără a menţiona, fie şi în treacăt, apariţia emisiunilor monetare dedicate celor două capitale imperiale, Roma Veche şi Constantinopol – Noua Romă.

Dr. Constantin Ittu, cercetător ştiinţific,
Muzeul Naţional Brukenthal

Meditație

Despre împlinirea dorințelor

Noi, oamenii, ne-am obișnuit să trăim o viață amestecată cu propriile noastre dorințe. Aproape că nici nu mai suntem în stare să ne găsim viața printre dorințele pe care le avem, dorințe din ce în ce mai numeroase și cu pretenții tot mai mari. Știm totuși un lucru, și anume: că împlinirea dorințelor ne procură cea mai mare plăcere. Din această pricină însă, suntem aproape în permanență triști. De ce? Pentru că, așa cum arăta un teolog contemporan, *nici chiar în propriile lor plăsmuiri oamenii nu găsesc o liniște durabilă* [Wolfhart Pannenberg, *Ce este omul? Antropologia actuală în lumina teologiei,* trad. din limba germană de Ioan Milea, Ed. Herald, București, 2012, p. 13].

Există o legătură strânsă între dorințe, plăcere și tristețe, așa încât Sfântul Maxim Mărturisitorul vorbește despre sursa tristeților noastre ca fiind plăcerea, rezultată în urma împlinirii dorințelor. Cu cât mai multe dorințe, cu atât mai multă plăcere rezultată din împlinirea lor, apoi tristețea că totul este atât de efemer.

Dacă înlocuim cuvântul plăcere cu dorință, vom vedea că sursa tristeții noastre sunt dorințele noastre. Dar, în ultima vreme, până și dorințele noastre s-au transformat în interese. Într-o manieră mai *modernă*, interesul ar însemna căutarea individuală a utilului, succesul cu orice preț. Însă avertismentul în legătură cu promovarea în mod exclusiv a interesului este că efectul lui este cel al bumerangului. Astfel, *urmărirea brutală a scopurilor individuale este vătămătoare acestor scopuri și păcii în ansamblu, este vătămătoare ritmului muncii și bucuriilor și – prin efect invers – individului însuși* [Cf. Marcel Mauss, *Eseu despre dar,* în românește de Silvia Lupescu, Ed. Institutul European, Iași, 1993, p. 183-184].

De ce ținem să spunem aceste lucruri acum? Pentru că ne aflăm în prag de Crăciun, când dorințele noastre se cer împlinite. De ce? Pentru că de Crăciun se împlinesc dorințe. Dumnezeu Însuși împlinește dorința oamenilor. De fapt, singura dorință care ar trebui să-l motiveze pe om, să-l pună în mișcare: mântuirea. Prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu se împlinește în mod obiectiv această dorință. Dar oamenii, nu se mulțumesc niciodată doar cu atât. Ei vor altceva...

Totuși, de ce insistăm să vorbim despre aceste lucruri acum? Deoarece nu a trecut mult timp de când l-am prăznuit pe Sfântul Ierarh Nicolae, „dătătorul de daruri". Și oamenii sunt, astăzi, înnebuniți după cadouri. Ce este cadoul? Este darul jefuit de valoarea lui umană, este darul în dimensiunea lui strict materială. De aceea, Sfântul Nicolae nu a dăruit fetelor sărace câte o pungă cu bani. Nu. El le-a dăruit posibilitatea de a-și păstra intactă fecioria, așezarea sufletească. Cadoul este rudă apropiată cu interesul, fapt pentru care el se constituie în valoare de schimb, comercială. Darul are o valoare personală.

Ceea ce Îi cerem noi lui Dumnezeu în rugăciune nu este să ne facă un cadou, ci să ne dăruiască *darea cea bună* și *darul desăvârșit.* În cazul unei alte rugăciuni, denumită *Rugăciunea inimii,* se face, la un moment dat, recomandarea de a fi foarte atent cel ce o practică, să nu cumva să introducă odată cu numele lui Iisus în sufletul său și alte dorințe, străine, pe care mintea le poate amesteca cu rugăciunea.

Iisus, „numele cel preadorit", așa cum este pomenit în slujba acatistului, este Numele Vieții. Ori noi, repetând în permanență Numele lui Iisus și încercând să îl transformăm în ființa noastră, încercăm, de fapt, să ne umplem ființa de viață, ca să avem *viață din belșug*. Însă, dacă amestecăm dorințele noastre cu rugăciunea inimii, amestecăm dorințele noastre cu viața, încercăm să dăm viață sau să umplem de viață dorințele și rămânem noi goi de viață.

Este foarte concludent în acest sens episodul prezentat de Sfânta Evanghelie a Duminicii a douăzeci și cincea după Rusalii, cu omul căzut între tâlhari (Lc. 10, 25-37). Tâlharii sunt dorințele noastre care nasc patimi. Cu cât le hrănim mai mult, ele ne dezbracă de slava și de viața cu care ne-a înveșmântat Dumnezeu, ne tâlhăresc și ne lasă „abia vii", la marginea existenței, până când Hristos, Samarineanul milostiv, ne ridică și ne dăruiește viață. El ne dă viață, nouă, celor care, încercând să dăm viață dorințelor noastre, rămânem goi, dezbrăcați de viață.

În fond, trebuie să ne răspundem la o întrebare: Ce ne dorim noi? Să trăim noi sau să trăiască dorințele noastre? Ne lăsăm pe noi pradă dorințelor, în loc să dăruim lui Dumnezeu, așa cum spune psalmistul, toate dorințele inimii noastre.

Astfel, ajungem să ne dorim dorințele, din pricină că, avem impresia că în ele este viață. Dar în ele nu se află decât viața pe care le-o dăm noi și pe care n-o mai primim înapoi. Dacă ne familiarizăm atât de mult cu dorirea dorințelor, tot ce primim, fie și neașteptat, se transformă în element care ne înrobește, căruia îi cădem pradă. De aceea, oamenii s-au obișnuit să-i cumpere pe ceilalți prin cadouri, atenții, care, odată oferite sau odată primite, se transformă în *lanțuri*, în obiecte ale dorinței, însă, din păcate pentru noi, niciodată în viață. Viață nu poate dărui decât Fiul lui Dumnezeu ce Se naște în peștera Bethleemului, Dar de mântuire pentru toți oamenii.

De aceea, lumea, care este azi atât de plină de dorințe și de cadouri și atât de goală de dar și de viață, crede că darurile ne dau un plus de viață. Din acest motiv, oamenii ajung să își ofere cadouri lor înșiși. Cum este posibil așa ceva? Simplu. Făcând totul, dar absolut tot ce le stă în putință pentru a obține ceea ce își doresc. Nu contează prețul. Dorința sau, poate, interesul primează. Și nici măcar nu realizăm, nici măcar nu ne dăm seama cum ne cheltuim viața nu pentru a ne împlini pe noi sufletește, nu pentru a ne împlini viața, ci pentru a ne împlini dorințele. Oare chiar merită?!

Pr. Vasile GAFTON

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ANDREI FĂGĂRĂȘANUL,
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

Duminică, 3 noiembrie. Sub protia I.P.S. Andrei, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului şi Clujului, a slujit Sf. Liturghie în Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca.

Marţi, 5 noiembrie. A slujit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană.

Miercuri, 6 noiembrie. A slujit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană.

Vineri, 8 noiembrie. A slujit, în biserica cu hramul „Sf. Arhangheli Mihail şi Gavriil" din localitatea Mateiaş, Protopopiatul Rupea, jud. Braşov.

Sâmbătă, 9 noiembrie. A slujit la Schitul „Sfântul Ierarh Nectarie", loc. Şinca Veche, Jud. Braşov. În cadrul aceleiaşi zile a slujit Taina Sf. Botez pentru pruncul Dan Andrei, fiul P.C. Pr. Stanciu Alexandru, loc. Ucea de Sus.

Duminică, 10 noiembrie. A slujit Sfânta Liturghie în Parohia Perşani, Protopopiatul Făgăraş I. În cadrul aceleiaşi zile a săvârşit slujba înmormântării P.C. Pr. Sextil Bunea.

Luni, 11 noiembrie. A slujit Sfânta Liturghie în biserica cu hramul „Sf. M. Mc. Mina", Parohia Turnişor, Protopopiatul Sibiu.

Miercuri, 13 noiembrie. A oficiat Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană din Sibiu. În cadrul aceleiaşi zile a participat la Taina Sfântului Maslu în biserica cu hramul „Buna Vestire" din Sibiu.

Vineri, 15 noiembrie. A săvârşit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană din Sibiu.

Duminică, 17 noiembrie. A slujit Sfânta Liturghie în biserica cu hramul „Sf. Împăraţi Constantin şi Elena" din Sibiu.

Miercuri, 20 noiembrie. A slujit Sfânta Liturghie sub protia I.P.S. Irineu, Arhiepiscopul Craiovei şi Mitropolitul Olteniei, la Mănăstirea Bistriţa, Arhiepiscopia Râmnicului.

Joi, 21 noiembrie. A oficiat Sfânta Liturghie în Biserica „Intrarea în biserică a Maicii Domnului" din Parohia Lazaret II, Protopopiatul Sibiu.

Vineri, 22 noiembrie. A săvârşit Sfânta Liturghie în Capela Mitropolitană din Sibiu.

Duminică, 24 noiembrie. A slujit Sfânta Liturghie în biserica cu hramul „Sfântul Apostol Andrei", Mănăstirea Berivoi, jud. Braşov.

Joi, 28 noiembrie. Sub protia P.S. Visarion, Episcopul Tulcii, P.S. Sa a participat la Sfânta Liturghie şi slujba parastasului pentru P.C. Ierom. Arsenie Boca, la Mănăstirea Prislop.

Vineri, 29 noiembrie. Sub protia I.P.S. Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, P.S. Sa a participat la slujba Privegherii în Catedrala Mitropolitană din Sibiu şi la procesiunea cu Sfintele Moaşte ale Sf. Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei.

Sâmbătă, 30 noiembrie. Sub protia I.P.S. Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, P.S. Sa a participat la slujba Sf. Liturghii alături de un sobor de ierarhi, preoţi şi diaconi la sărbătoarea Sf. Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei.

Diacon Mureşan OVIDIU

Cuvânt duhovnicesc

Dumnezeiasca Liturghie – Darul Sfântului Duh

Sfânta şi Dumnezeiasca Liturghie este un dar făcut credincioşilor de către Duhul Sfânt. Este o mistagogie a Duhului, un mod prin care Dumnezeu şi toate lucrurile cereşti ni se descoperă. În Sfânta Liturghie nu există nimic care să nu fie descoperitor al Dumnezeirii şi al lucrării Sfintei Treimi. Sfânta Liturghie este partea cea mai accesibilă, cea mai familiară şi cea mai tihnită a adunării euharistice de slujbă pe care poate cineva să o priceapă în cel mai lesnicios mod, să se desfăteze în ea, să o prăznuiască, să o cuprindă mintea omenească, să se împărtăşească de ea.

Deoarece ştim şi credem că Dumnezeu este Tatăl nostru, şi biserica, mai ales atunci când liturghisim, o vedem ca fiind casa noastră. Intrăm, ieşim, ne bucurăm, ne închinăm, însemnându-ne cu semnul Sfintei Cruci, aprindem lumânări şi ne simţim în „Casa pe care Tatăl a zidit-o, Fiul a întărit-o şi Duhul Sfânt a înnoit-o, a luminat-o şi a sfinţit sufletele noastre" [*Slujba sfinţirii de biserici*, Ed. I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 2012, p. 62]. Biserica este casa noastră, iar adunarea credincioşilor de la slujbă este adevărata noastră familie. Sfânta Liturghie este familia noastră, pentru că la un loc cu noi şi cu cei care nu sunt de faţă, cu cei mutaţi dincolo, stau de faţă Sfinţii Îngeri care „doresc să privească şi să audă glasul Evangheliei Domnului Dumnezeu, să vadă cu ochii lor chipul Sfintei Jertfe şi să se îndulcească de Dumnezeiasca şi Sfânta Liturghie" [*Aghiasmatar*, Ed. I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 2002, p. 157]. Rugăciunile Bisericii, parastasele, Dumnezeieştile Liturghii cine ştie pe câţi dintre cei mutaţi de la noi îi vor ajuta şi îi vor ridica chiar şi din iad .

Intrăm, aşadar, în biserică, în casa noastră, şi ne bucurăm cu adevărat, este cel mai mare privilegiu pe care-l poate avea un creştin, de a trăi harul lui Dumnezeu, mântuirea noastră, roadele lucrării de răscumpărare a marelui Arhiereu. În biserică putem simţi cuvintele Apostolului care spune că „Hristos a intrat cu însuşi sângele Său şi a dobândit o veşnică răscumpărare" (Evrei 9, 12) [*Biblia*, Ed. I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 2002]. Hristos Domnul ridică mâinile la Cerescul Părinte pentru noi, El a intrat în Sfânta Sfintelor şi din acea zi nu încetează să-i îndemne pe Sfinţi să mijlocească şi ei, îndeosebi pe Maica Lui, Preasfânta Stăpâna noastră, pentru iertarea păcatelor noastre. Atunci când intrăm în biserică pentru a participa la Dumnezeiasca Liturghie nu săvârşim o faptă întâmplătoare, pentru că mergem la Cel care Şi-a dat viaţa pentru noi şi pentru a noastră mântuire, mergem la Hristos Răscumpărătorul. Hristos este pretutindeni. În mod principal, Hristos, a doua persoană a Sfintei Treimi, este de-a dreapta Tatălui în Sfânta Sfintelor. Prin urmare, atunci când intrăm în biserică, intrăm, ieşim şi iarăşi intrăm. Nu! Ci ne suim şi intrăm în Sfânta Sfintelor în ceruri. Cum deschidem uşile împărăteşti şi iese Hristos, Sfântul Potir, tot aşa deschidem uşile cerurilor şi intrăm noi, păcătoşii, în Ierusalimul cel de sus. Când intrăm în biserică străbatem distanţa dintre cer şi pământ şi ne suim lângă Sfânta Treime, aceasta este taina Bisericii noastre, de a sta împreună cu cetele Sfinţilor, ale îngerilor, împreună cu Serafimii şi Heruvimii care neîncetat Îl laudă pe Dumnezeu. Noi, credincioşii, ne pregătim de război ca să-l învingem pe diavol şi păcatul, care are putere în trupul nostru, în sufletul nostru, în inima noastră, intrând în biserică acest trup de-a dreapta tatălui iar Hristos ne arată Părintelui Ceresc. Această taină se descoperă de atâtea ori în biserică. Înaintea Vohodului celui Mic înălţăm la Dumnezeu o rugăciune: „Stăpâne Doamne, fă ca intrarea noastră să fie şi intrarea sfinţilor îngeri care slujesc împreună cu noi şi împreună slăvesc bunătatea Ta" [*Liturghier*, Ed. I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1995, p. 122]. Nu noi facem vohodul, îl fac îngerii pe care i-a trimis Dumnezeu. De aceea „Îngerii, care nu sunt toţi duhuri slujitoare, trimise ca să slujească pentru cei ce vor fi moştenitorii mântuirii" (Evrei 1, 14), vin să ne slujească asemenea copiilor de la Sf. Altar care ţin înaintea noastră sfeşnicele şi cădelniţele. Aşa este lucrarea îngerilor. Sfântul Spiridon, odată, pe când liturghisea, a zis: „Pace tuturor", iar îngerii i-au răspuns: „Şi duhului tău". Părinţii Bisericii aveau întotdeauna astfel de descoperiri şi vedenii, care continuă şi astăzi. Când urmează Vohodul cel Mare, preotul îşi înalţă ochii la cer şi coboară cele cereşti pe pământ. Tot aşa face Hristos, transmite preoţilor, pentru că El este prezent în mod nevăzut, iar preotul înaintea Sfintei Mese este un împărat care nu conduce oamenii, ci, înainte de toate, cetele sfinţilor şi ale îngerilor. Nimeni nu poate să facă ceva fără Dumnezeu în Sfânta Liturghie. Să ne gândim fiecare: cât de mare, cât de bogat, cât de înalt mă face Dumnezeu pe mine păcătosul. „Iată, s-a atins de buzele tale şi va şterge toate păcatele tale şi fărădelegile tale le va curăţi" (Isaia 6, 7). Dumnezeu a coborât asupra mea şi mă tem să nu mor, spune Isaia Proorocul. Aşa trebuie să spunem şi noi când mergem în biserică, să ne temem şi să ne bucurăm, să tremurăm, dar şi să salte inimile noastre, pentru că ne îmbrăţişează Dumnezeu. Să încercăm să corectăm în noi ceea ce aşteptăm noi de la alţii.

La sfârşitul Sfintei Liturghii cântăm: „Am văzut lumina cea adevărată", au văzut-o ochii noştri sufleteşti şi am simţit-o în viaţa noastră. Îngerii spuneau despre Maica Domnului, pe când se înălţa la cer „Ridicaţi, căpetenii, porţile voastre" (Psalmi 23, 7). Cu atât mai mult vom înălţa şi noi glasul pentru Împăratul Hristos către îngeri şi sfinţi ca să deschidă porţile şi va intra Împăratul Slavei.

Ştiind că Părintele Ceresc, Care este Păstorul cel bun, nu numai că nu ne dispreţuieşte când ne întoarcem la El, dar ne primeşte înapoi cu multă dragoste, să ne jertfim în uitare faţă de sine şi grijă faţă de alţii pentru a-i călăuzi pe calea mântuirii, a-i hrăni din lanurile Sfintei Liturghii şi a-i adăpa din Apa Vie din Sfintele Taine.

Dacă vom trăi astfel, având-L mereu în inimă pe Hristos, vom moşteni Împărăţia Cerurilor, care a fost pregătită pentru Sfinţi de la începutul lumii şi pe care nădăjduim să o moştenim cu toţii.

† ANDREI FĂGĂRĂŞANUL,
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

ZIUA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI

Mii de oameni au participat, la Alba Iulia, la manifestările organizate cu ocazia Zilei Naţionale. Cu această ocazie, la Catedrala Reîntregirii din oraşul Marii Uniri a fost oficiată Sfânta Liturghie de către Înaltpreasfinţitul Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, alături de Înaltpreasfinţitul Irineu, Arhiepiscopul Alba Iuliei, înconjuraţi de un sobor de preoţi şi diaconi. Momentul de mare înălţare sufletească şi de bucurie sfântă a fost urmat de o slujbă de Te Deum, în cadrul căreia cei doi ierarhi au adus laudă lui Dumnezeu şi au mulţumit pentru toate binefacerile revărsate asupra poporului român şi pentru darurile cu care El a înzestrat neamul românesc şi pământul nostru strămoşesc.

În cuvântul rostit la acest moment aniversar, IPS Arhiepiscop Irineu a spus: „Se cuvine să fim recunoscători Bunului Dumnezeu, Care ne-a aşezat aici, în acest paradis etnic. Suntem singurii care, de două mii de ani, nu ne-am clintit şi toţi vecinii noştri ne-au găsit în aceste ţinuturi. Suntem singurii care nu ne-am inventat şi n-am împrumutat credinţa, ci Dumnezeu ne-a plămădit ca popor creştin, trimiţându-l pe pământul Daciei pe Sfântul Apostol Andrei. La această sărbătoare naţională, să-I mulţumim Celui Preaînalt, în biserici şi mănăstiri, pentru modul providenţial în care a lucrat în sânul Neamului românesc. Datori suntem să ne ridicăm la acea simţire înaltă care a însufleţit pe bravii noştri înaintaşi ce ne-au lăsat o scumpă moştenire: România întregită. Trăiască România Mare! Mântuieşte, Doamne, poporul Tău şi binecuvântează moştenirea Ta!”.

Ziua Națională la Sibiu

Ziua Naţională a fost sărbătorită la Sibiu prin ample manifestări, care au debutat la Catedrala Mitropolitană cu Sfânta Liturghie, oficiată de Preasfinţitul Andrei Făgărăşanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi. Credincioşii au participat în număr mare la slujba religioasă şi au primit Sfânta Împărtăşanie.

După Sfânta Liturghie, a avut loc o ceremonie militară în centrul oraşului, festivitate încheiată cu depunerea de coroane de flori. La eveniment a participat PS Andrei Făgărăşanul, prefectul Ovidiu Sitterli, preşedintele Consiliului Judeţean, Ioan Cindrea, rectorul Academiei Forţelor Terestre şi comandantul Garnizoanei Sibiu, generalul Ghiţă Bârsan, ofiţeri, militari, politicieni şi sute de sibieni.

„Dăm slavă Bunului Dumnezeu pentru că ne-a învrednicit şi anul acesta să ajungem la marea sărbătoare de la 1 decembrie, când cler şi popor ne-am rugat pentru odihna tuturor ostaşilor căzuţi pe câmpurile de luptă. Mulţumim comandanţilor de la unităţile militare ale Garnizoanei Sibiu pentru această frumoasă manifestare românească”, a spus PS Episcop Andrei Făgărăşanul.

Manifestările au continuat cu o paradă militară pe bulevardul Corneliu Coposu, iar cei prezenţi au avut posibilitatea să admire defilarea a peste 1000 de militari, a maşinilor de luptă şi a altor elemente de tehnică militară folosite şi în teatrele de operaţiuni din Irak şi Afganistan.

Preasfinţitul Vasile Someşanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului şi Clujului, a fost prezent în Parohia „Sfântul Lazăr” din Cluj-Napoca, unde a oficiat Sfânta Liturghie. În cadrul cuvântului de învăţătură, ierarhul a vorbit credincioşilor despre iubirea desăvârşită a lui Dumnezeu pentru oameni şi despre păzirea poruncilor Lui.

Preasfinţitul Iustin Sigheteanul, Arhiereu-vicar al Episcopiei Maramureşului şi Sătmarului, a liturghisit şi a predicat în Biserica „Sfântul Apostol Andrei” din Baia Mare, apoi a săvârşit slujba de Te Deum la Statuia Ostaşului Român din Parcul Municipal şi a participat la festivităţile oficiale organizate de autorităţile judeţene şi locale cu ocazia Zilei Naţionale a României. (www.basilica.ro)

Nouă apariție editorială a Editurii Andreiana

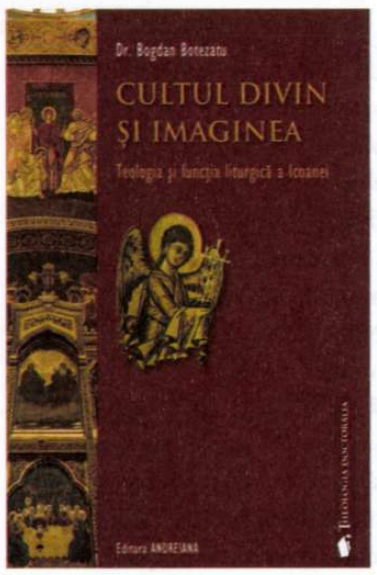

Frumuseţea şi unicitatea Ortodoxiei este dată de fericita îmbinare dintre cult, artă, istorie şi spiritualitate care sunt contopite într-un tot armonios. Toate aceste elemente componente nu joacă prin sine un rol propriu, ci ele au menirea ca împreună să descopere prezenţa nevăzută a lui Hristos din Biserică. Astfel, icoana şi cântarea încetează de a mai fi arte în sensul unei autoafirmări, ci teofanii care vorbesc despre universul transfigurat al vieţii viitoare de care omul se poate împărtăşi încă din lumea aceasta.

Astfel, arta Bisericii este, prin însăşi esenţa sa, o *artă liturgică*. Ea nu numai că serveşte drept cadru serviciului divin şi îl completează, ci i se conformează în totalitate. Arta sacră şi Liturghia alcătuiesc un întreg, atât prin conţinutul lor, cât şi prin simbolurile prin care se exprimă.

Ca şi Evanghelia şi Liturghia, icoanele slujesc tainei mari a prezenţei lui Dumnezeu în lumea aceasta. Criteriul suprem în zugrăvirea unei icoanei decurge din funcţia ei liturgică. Icoana, în întregul ei, trebuie să servească rugăciunii, trebuie chiar s-o exprime. Ea nu este doar frumuseţe divină re-prezentată artistic, ci ea este *locul unei prezenţe harice*, şi, ca şi simbolul, se arată în cult a fi ambianţa întâlnirii dintre *creat şi* necreat, dintre Dumnezeu şi om.

Corespondenţa ce există între reprezentarea materială şi chipul lui Dumnezeu din inima omului deschide perspectiva dimensiunii sacramentale a icoanei, capacitatea şi funcţia sa de-a purta şi a transmite omului prezenţa sfinţitoare a lui Hristos şi a sfinţilor Săi, pe de o parte, iar pe de altă parte, de-a înălţa către Dumnezeu rugăciunea Bisericii şi rugăciunea personală a oricărui creştin care priveşte cerul prin *fereastra de har şi de lumină* a icoanei creştine.

Reprezentarea iconografică a divinităţii are două temeiuri: unul *antropologic*, adică omul a fost creat *„după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu”* (Facere 1, 26), iar cel de-al doilea *hristologic*, adică Însuşi *Fiul lui Dumnezeu S-a făcut Om*, prin *Întrupare*.

Autorul acestei lucrări precizează că icoana *„conţine «două lumi»: harul şi arta. Descifrarea acestor două lumi ne ajută să înţelegem şi o definiţie ce se dă de multe ori icoanei ca ochi al lui Dumnezeu spre lume şi fereastră a sufletului spre cer”* (p. 4).

Lucrarea pe care domnul Prof. Dr. Bogdan Botezatu ne-o propune este structurată pe 6 capitole, 5 de analiză teoretică şi unul cuprinzând analiza picturii murale moldave, fiecare capitol cu subdiviziuni corespunzătoare, bine proporţionate.

În ceea ce priveşte *conţinutul lucrării*, menţionăm mai întâi *necesitatea* şi *actualitatea* temei abordate, pentru teologia ortodoxă şi pentru viaţa Bisericii, dată fiind studierea interdisciplinară a icoanei creştine, din punct de vedere dogmatic, liturgic şi al artei creştine pe care le implică subiectul tratat.

Lucrarea se adresează actualilor şi viitorilor păstori de suflete, cărora le oferă un model de evaluare teologică a semnificaţiei istorice şi teologice a prezenţei icoanei în biserică.

Lucrarea este rodul incontestabil al unei munci ştiinţifice asidue, al unei vocaţii şi al unei preocupări teologice remarcabile. Meritul autorului este acela de a fi încercat o analiză interdisciplinară a semnificaţiei teologice a icoanei şi a rolului ei în cultul Bisericii Ortodoxe. Autorul ne pune în faţă o lucrare de Teologie liturgică şi artă creştină, în care studiul icoanei este făcut prin coroborarea informaţiilor oferite de Mistica liturgică, de Teologia dogmatică, de Istoria bisericească şi de Teologia patristică.

Lucrarea atestă forţa de sinteză şi maturitatea teologică, capacitatea de a fructifica lecturi extinse şi temeinice din Sfinţii Părinţi şi teologii contemporani, dar şi avântul tineresc şi pasiunea autorului pentru tradiţia ortodoxă.

MITROPOLITUL LAURENȚIU

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA

COLEGIUL DE REDACȚIE

Senior-editori: Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Editor:*** Pr. Dr. Savu Popa – *Consilier cultural*. ***Secretar de redacţie:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** P.S. Andrei Făgărăşanul, Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediţie on-line:*** Dragoş Boicu

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român”, 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2014 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

Fondator:
Mitropolit Andrei Şaguna, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 161 • nr. 47-48

15 decembrie 2013

«PRUNCUL MÂNTUITOR, DARUL SUPREM AL PĂRINTELUI CERESC»

Cuvânt pastoral la Naşterea Domnului – 2013

† LAURENŢIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

«Taină minunată şi neobişnuită văd, cer fiind peştera, scaun de heruvimi – Fecioara, ieslea – sălăşluire, întru care S-a culcat Cel neîncăput, Hristos Dumnezeu, pe Care, lăudându-L, Îl slăvim!»
(Irmosul cântării a noua a Canonului Utreniei Crăciunului)

În aceste zile de împărătească prăznuire, inimile noastre sunt copleşite de bucuria primirii darului ceresc al întrupării Domnului. Astăzi ne cercetează pe noi de sus Mântuitorul nostru, Răsăritul răsăriturilor, Soarele dreptăţii, Care vine în lume pentru a ne lumina cu lumina cunoştinţei şi a ne oferi nouă viaţa Sa curată şi bucuria Sa deplină, ridicându-ne la Sine, pentru a fi veşnic împreună cu El în Împărăţia Sa. Precum într-o familie venirea în lume a unui copil e aşteptată cu ardoare, în acelaşi fel Sfânta Biserică, marea familie creştină, sărbătorind Crăciunul, se umple de bucuria venirii în lume a Fiului lui Dumnezeu. E bucuria actualizată şi mereu nouă a coborârii mântuitoare a lui Dumnezeu la om, e fericirea vederii, a auzirii şi a atingerii de El, pe care Biserica o exprimă în imnele liturgice ale acestei sărbători. Astăzi, şi noi putem exclama plini de bucurie, împreună cu **Sfântul Grigorie Teologul**, că *„Prunc nou ni S-a născut nouă acum, ca astfel Cel care ne-a dat viaţa să ne dea acum şi fericirea... Aceasta ne este prăznuirea de acum şi aceasta o sărbătorim: venirea lui Hristos la oameni, pentru ca, prin aceasta, să ne ducem noi la Dumnezeu, sau ca să ne reîntoarcem la El – căci aşa este mai potrivit să spunem –, pentru ca, odată ce am murit prin Adam, să ne facem din nou vii în Hristos, născându-ne, răstignindu-ne, îngropându-ne şi înviind împreună cu El”*[1].

Taina venirii lui Dumnezeu la noi este *„minunată şi neobişnuită”*, pentru că este revărsarea iubirii nemărginite a *Atotţiitorului* pentru mântuirea lumii. Dumnezeu vine acum la noi nu în tunete şi fulgere, ca pe muntele Sinai, ci ca un *Prunc smerit*, născut dintr-o Fecioară Preacurată, arătându-ne delicateţea iubirii Sale. El vrea să ne atragă la Sine prin ceea ce e mai curat, mai nevinovat şi plin de iubire: *un Prunc mic şi o Fecioară curată*, ca Maică a Lui. Ce ar putea trezi mai mult dragostea noastră faţă de El? Cum am putea mai bine să înţelegem iubirea Lui nespusă decât văzând o astfel de pogorâre negrăită? Iubirea ca dar al lui Dumnezeu vine la noi sub chipul smerit al unui prunc, născut în sărăcie şi simplitate, pentru a ne cerceta pe noi, cei aflaţi întru întuneric şi în umbra morţii, pentru a ne împărtăşi de blândeţea, smerenia, curăţia şi bunătatea Sa. Iată, semn ni s-a dat nouă astăzi: Prunc dumnezeiesc aflăm în ieslea simplă şi sărăcăcioasă, Prunc plin de bunătate, Care este bucuria mare a Bisericii, Prunc nou, Care S-a născut plin de tărie şi de pricepere, căci este *„Dumnezeu tare, stăpânitor, Domn al păcii”* (Isaia 9, 5), Prunc plin de curăţie şi de iubire altruistă, venit în lume în chip smerit şi încins cu scutece, ca să ne slujească nouă. *„El S-a făcut trup,* spune **Sfântul Ioan Gură de Aur**, *ca, Unul pe Care nu-L încape cerul, **să-L primească ieslea.** Şi pentru aceasta S-a pus în iesle, ca El, Cel ce le hrăneşte pe toate cu bunătate, să primească hrană de prunc de la Maică fecioară. Pentru aceasta a stat în braţe fecioreşti ca un prunc care suge Părintele veacurilor ce vor să fie, pentru ca şi nouă, ca şi magilor, să ni se facă apropiat...”*[2] Acest *Prunc Mântuitor*, născut în peştera Betleemului, este *Darul suprem şi desăvârşit* al Părintelui Ceresc faţă de umanitatea înstrăinată şi îndepărtată de El, prin păcat; Darul care descoperă măreţia iubirii jertfelnice, nemărginite a lui Dumnezeu faţă de noi, oamenii.

Iubiţi credincioşi,

Dumnezeu cel Unul în Sfânta Treime este iubire în Sine şi din această dragoste infinită, care poartă amprenta renunţării la Sine, El a creat lumea şi toate făpturile raţionale, dorind să împărtăşească această iubire tuturor creaturilor conştiente şi care pot răspunde acestei iubiri cu dragostea lor. El a dorit astfel să întemeieze o familie,

(continuare în p. 2)

† IRINEU,
Arhiepiscop
al Alba Iuliei

PASTORALĂ LA NAŞTEREA DOMNULUI – 2013

Iubiţi fii duhovniceşti,

După un drum lung şi obositor din Nazaretul Galileii până în Iudeea, Dreptul Iosif şi Fecioara Maria ajung în cetatea Betleem. Aici, ei nu găsesc loc de găzduire în nicio casă (cf. Lc. 2, 7), dar sunt primiţi, în cele din urmă, într-o peşteră săracă şi friguroasă. Acum se împlineşte cel mai mare miracol din istoria universală. Se naşte în timp Fiul lui Dumnezeu „Cel Unul-Născut” (In. 3, 16).

Cuvântul veşnic al Tatălui ceresc coboară precum roua asupra lumii chemate să-L primească pe Mesia al său. În liniştea profundă a nopţii ce învăluia toate lucrurile, răsună vocile îngerilor (cf. Lc. 2, 13-14) şi corul păstorilor, care ştiu să înţeleagă ceea ce este ascuns celor mari. În iesle este culcat Soarele dreptăţii, răsărit în mijlocul unui întuneric nesfârşit şi al umbrei morţii ce stăpânea omenirea (cf. Mt. 4, 16).

Drept-măritori creştini,

De câte ori serbăm Crăciunul ne gândim cu veneraţie la Preasfânta Fecioară Maria care, „la plinirea vremii” (Gal. 4, 4), este chemată să-L zămislească pe Acela în Care „va locui trupeşte toată deplinătatea dumnezeirii” (Col. 2, 9). La întrebarea ei: „Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu ştiu de bărbat?”, îngerul îi răspunde: „Duhul Sfânt Se va pogorî peste tine” (Lc. 1, 34-35). Duhul Sfânt, Domnul de viaţă dătător, este trimis să sfinţească pântecele Mariei şi să-i dea rodnicie în chip dumnezeiesc. Fiul lui Dumnezeu, zămislit ca om în sânul Fecioarei, este Hristos, adică Cel Uns de către Duhul Sfânt, căci „pe Iisus din Nazaret L-a uns Dumnezeu cu Duhul Sfânt şi cu putere” (Fapte 10, 38).

Maria, tânăra evreică, „fecioară logodită cu un bărbat care se chema Iosif, din casa lui David” (Lc. 1, 27), a fost aleasă de către Dumnezeu. În ciuda neascultării, Eva primeşte făgăduinţa unui urmaş care-l va învinge pe viclean, dar şi făgăduinţa de a fi mamă a tuturor celor vii (Fac. 3, 15 şi 20). Această femeie providenţială este fiica Sionului prin excelenţă, înzestrată de către Dumnezeu cu daruri vrednice pentru a fi Mama Mântuitorului lumii. Ea este „cea plină de har şi binecuvântată între femei” (Lc. 1, 28). Sfântul Vasile cel Mare († 379) zice: „Pentru că neamul omenesc n-a avut să ofere nimic mai curat, mai bun şi mai frumos duhovniceşte decât pe Maria, de aceea a fost ea umbrită de către Duhul Sfânt”.

La vestea că-L va naşte, prin puterea Duhului Sfânt, pe Fiul Celui Preaînalt, fără să cunoască bărbat, Preacurata

(continuare în p. 2)

«PRUNCUL MÂNTUITOR, DARUL SUPREM AL PĂRINTELUI CERESC»

(urmare din p. 1)

în sensul cel mai înalt al cuvântului, în care El să fie Tată şi să se bucure prin Sfântul Duh văzând alături de Fiul Său şi pe alţi fii după har, care Îl cunosc şi Îl iubesc pe El, pentru ca astfel Dumnezeu să fie totul în toate. Căderea omului în păcat a destrămat această familie, această comuniune, omul alegând să iubească altceva decât iubirea Ziditorului Său, ajungând sub tirania amară a diavolului şi a morţii. Însă Tatăl cel iubitor a vrut să-l împace pe om cu Sine şi a trimis în lume pe Fiul Său, Care, luând trup însufleţit din Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, S-a arătat în lume ca Dumnezeu desăvârşit şi Om desăvârşit, asemenea nouă în toate, afară de păcat, pentru a sfinţi firea omenească asumată şi a o face, prin jertfă, capabilă să sesizeze delicata prezenţă şi sensibilitate a dragostei jertfelnice a lui Dumnezeu.

Pentru a putea noi înţelege această taină a întrupării şi a refacerii comuniunii omului cu Dumnezeu, Sfânta Scriptură o compară cu *o nuntă* pe care Tatăl o face Fiului Său (Mt. 22, 1-14), pe Care Îl trimite în lume să ia de mireasă firea lui Adam cea căzută, firea celui care se răzvrătise împotriva Lui, firea care se tocise din pricina egoismului. *„Vezi ce bunătate şi coborâre de negrăit?,* se întreabă **Sfântul Simeon Noul Teolog.** *Vezi ce covârşitoare iubire de oameni? Vezi mărimea iubirii şi a bunătăţii? Fiecare din noi, oamenii, când vrea să aducă o mireasă fiului său se grăbeşte să ia pe fiica celui mai de vază, şi mai slăvit, şi mai bogat. Dumnezeu însă, Singurul Stăpânitor, Cel ce locuieşte în lumina neapropiată (I Tim. 6, 15-16), trimite pentru tine şi pentru mântuirea ta pe Fiul Său în lume să ia de mireasă pe fiica celui care s-a răzvrătit împotriva Lui."*[3] Iisus Hristos, Fiul Împăratului veşnic, vine în lume în chip smerit, sălăşluindu-Se într-o peşteră sărăcăcioasă, şi Îşi asumă firea lui Adam cea urâţită de păcat şi o împacă în Sine cu Dumnezeu, săvârşind această nuntă tainică şi mai presus de mintea şi înţelegerea noastră, în care s-a făcut un minunat schimb de daruri: Ziditorul a toate S-a unit cu firea noastră cea stricăcioasă şi săracă pentru a ne dărui nouă bogăţia Sa. *„O, ce minunată amestecare!,* exclamă **Sfântul Grigorie Teologul**. *Cel ce este Se face; Cel necreat Se creează, Cel nemărginit Se mărgineşte; Cel bogat sărăceşte – căci Se sărăceşte cu trupul meu, ca eu să mă îmbogăţesc cu Dumnezeirea Lui – şi Cel plin Se goleşte – căci Se goleşte pentru puţin timp de slava Sa, ca să mă împărtăşească pe mine de plinătatea Sa. Iată bogăţia acestei bunătăţi! Iată taina care s-a făcut cu mine!"*[4]

Hristos, ca un Prunc nevinovat, vine în lume ca să aducă pe toţi oamenii iarăşi în Casa Tatălui, la Sânul Părintesc, în Împărăţia cerurilor, în familia iubirii Preasfintei Treimi. Şi aceasta o exprimă limpede Sfânta Scriptură, când spune: *„Asemănatu-s-a Împărăţia cerurilor Împăratului care a făcut **nunţi** Fiului Său şi a chemat pe mulţi"* (Matei 22, 2-14). De ce oare nu spune textul biblic: *„A făcut nuntă Fiului Său"*, ci afirmă că *„a făcut nunţi"*, folosind în mod tainic pluralul. **Sfântul Simeon Noul Teolog** lămureşte acest pasaj, arătând că Sfânta Scriptura foloseşte aici pluralul pentru a indica faptul că *„pentru fiecare credincios şi fiu al zilei se săvârşeşte pururi aceeaşi nuntă în chip apropiat şi fără mare deosebire, Dumnezeu unindu-Se cu fiecare suflet nou botezat într-o nuntă preaneprihănită şi preacurată, înfăptuind astfel o taină ce întrece puterea noastră de înţelegere"*[5].

Hristos nu S-a născut doar trupeşte acum două milenii, ci Se naşte duhovniceşte în sufletul fiecărui credincios, prin Sfintele Taine, prin viaţa de asceză şi prin păzirea sfintelor porunci. *„Deci, fiecare din noi Îl putem zămisli pe El în sufletul nostru, nu în chip trupesc,* spune **Sfântul Simeon Noul Teolog,** *cum L-a zămislit Fecioara şi Născătoarea de Dumnezeu, ci înţelegător şi fiinţial, prin harul Sfântului Duh."*[6] Prin apa Botezului, Hristos intră în sufletul nostru, săvârşeşte cu fiecare din noi *o nuntă tainică*, ne aduce, apoi, prin Sfintele Taine, la Casa Părintelui ceresc, hrănindu-ne din ospăţul tainic al Trupului şi Sângelui Său, pentru a ne dărui viaţa Sa, puterea Sa, simţirile Sale curate şi a ne face trup din trupul Lui şi os din oasele Lui, după cum spune Sf. Apostol Pavel (Efes. 5, 29).

Iubiţii mei fii duhovniceşti,

Iată câte daruri ne aduce Praznicul de astăzi! Dumnezeu a venit pe pământ să ne ridice la cer, să facă cu fiecare din sufletele noastre o *nuntă tainică*, sărăcind de bunăvoie pentru a Se putea naşte în noi şi pentru a ne îmbogăţi pe noi cu viaţa Sa dumnezeiască. El a venit la noi că să ne ajute să ne *„îmbogăţim în Dumnezeu"*, folosindu-ne de darurile iubirii Sale pentru câştigarea vieţii veşnice, prin dezlipirea de bunurile trecătoare şi prin iubirea jertfelnică faţă de aproapele nostru. Doar în mireasma iubirii jertfelnice a Mirelui ceresc sufletele noastre îşi găsesc sensul şi scopul propriei existenţe. Drama cea mare a zilelor noastre este, însă, faptul că noi nu preţuim şi nu simţim în sufletele noastre această iubire negrăită, iar aceasta pentru că iubim mai mult cele trecătoare ale lumii acesteia, decât să-L iubim pe Cel care cu adevărat ne iubeşte şi vrea să-I răspundem prin dragostea noastră.

În perioada de pregătire a postului Naşterii Domnului, Sfânta Biserică ne-a hrănit spiritual şi ne-a îndrumat practic prin pilde, ca într-o adevărată şcoală a pocăinţei, cum să ne folosim în mod bineplăcut Lui de bunurile materiale, care vin de la El, cum să stăruim pe drumul câştigării veşniciei, pentru a dobândi *„sânul lui Avraam"*, precum săracul Lazăr (Lc. 16, 22); sau cum să ne ferim de gândirea străină de Dumnezeu, cea *„nebunească"* (cf. Ps. 13, 1), a celui căruia *din belşug i-a rodit ţarina* şi a dorit să ţină, egoist, totul numai pentru sine, uitând că viaţa aceasta este scurtă (Lc. 12, 20), neîmbogăţindu-se în Dumnezeu, prin ajutorarea celor lipsiţi. Dacă râvna şi dorinţa dobândirii veşniciei sunt lăudabile pentru *tânărul dregător bogat,* lipirea lui faţă de avuţiile moştenite nu l-a lăsat să-L urmeze pe Hristos, izvorul vieţii veşnice (Lc. 18, 24).

La învăţăturile Mântuitorului, cuprinse în aceste minunate pilde, s-au adăugat, în perioada acestui post, şi alte modele de urmat, de sfinţi iubitori de cei sărmani, precum cei doi Ierarhi: *Nicolae al Mirelor Lichiei* (6 dec.) şi *Spiridon al Trimitundei* (12 dec.).

Noi însă vrem să iubim şi lumea, dar şi pe Dumnezeu, uitând cuvintele Sfântului Apostol Iacob: *„Nu ştiţi oare că prietenia lumii este duşmănie faţă de Dumnezeu? Cine va vrea să fie prieten cu lumea se face vrăjmaş lui Dumnezeu"* (Iacov 4, 4).

Să nu uităm că toate sunt în mâna lui Dumnezeu şi că El este *Izvorul a tot binele*, a toate bunătăţile şi că la El trebuie să alergăm, pentru că El este singurul Care poate hrăni sufletele noastre şi Care poate rezolva toate problemele pe care le întâmpinăm în viaţa noastră.

Ca primitori ai atâtor daruri cereşti, să ne curăţim sufletele prin *Sfânta Spovedanie*, să ne hrănim sufletele cu Sfântul Trup şi Scumpul Sânge al Mântuitorului Hristos, să cinstim trupurile noastre prin *post* şi *rugăciune*, şi să nu uităm de săraci, de cei lipsiţi, pe care miluindu-i, Îl hrănim pe Hristos, ascuns în ei, şi *ne **îmbogăţim în Dumnezeu***.

Iubiţi credincioşi,

Vă binecuvântăm pe toţi prin cuvintele *Sfântului Grigorie Teologul,* care, astfel, ne îndeamnă să cinstim venirea în lume a Fiului lui Dumnezeu: *„Să sărbătorim deci nu ca la un praznic omenesc, ci ca la unul dumnezeiesc; nu lumeşte, ci mai presus de lume; nu cu cele ale noastre, ci cu cele ale Stăpânului nostru, ... nu în ospeţe şi necumpătări, ci în pacea şi bucuria Duhului Sfânt"*[7].

Sărbători fericite!
Un An Nou binecuvântat!
Întru mulţi şi fericiţi ani!

---

[1] *Cuvântarea* 38, 3-4.
[2] *PG* 56, 391D.
[3] *Filocalia*, 6, Bucureşti, 1977, p. 154.
[4] *Cuvântarea* 38, 13.
[5] *Filocalia*, 6, p. 156.
[6] *Ibidem*, p. 157.
[7] *Cuvântarea* 38, 4-5.

PASTORALĂ LA NAŞTEREA DOMNULUI – 2013

(urmare din p. 1)

Fecioară a răspuns cu ascultarea credinţei (cf. Rom. 1, 5), zicând: „Iată, roaba Domnului. Fie mie după cuvântul tău!" (Lc. 1, 38). Dându-şi consimţământul la Cuvântul lui Dumnezeu, Maria devine Născătoarea lui Hristos, punându-se în slujba tainei răscumpărării. În acest sens, Sfântul Irineu de Lyon († 202) spune: „Nodul neascultării Evei a fost desfăcut prin ascultarea Mariei; ceea ce a legat fecioara Eva prin necredinţă, a dezlegat Fecioara Maria prin credinţă". Maica Domnului este Mama celor vii, căci, dacă prin Eva a venit moartea, prin Maria ni s-a dăruit viaţa. Din ea S-a născut Hristos, Viaţa noastră (cf. In. 14, 6).

În Sfânta Evanghelie, Fecioara e numită „Mama lui Iisus" (In. 2, 1) şi „Maica Domnului" (Lc. 1, 43). Acela, pe Care ea L-a zămislit ca om de la Duhul Sfânt şi Care a devenit Fiul ei după trup, nu este altul decât Fiul veşnic al Tatălui, a doua Persoană a Sfintei Treimi. Deci, ea este, într-adevăr, Născătoarea lui „Dumnezeu arătat în trup" (I Tim. 3, 16). Sfântul Ignatie al Antiohiei († 107) ne lămureşte aceasta atunci când zice: „Domnul nostru este cu adevărat din neamul lui David după trup; Fiul lui Dumnezeu după voinţa şi puterea lui Dumnezeu este cu adevărat născut dintr-o Fecioară". Biserica vede în această zămislire feciorelnică împlinirea făgăduinţei divine făcute prin proorocul Isaia: „Iată, Fecioara va avea în pântece şi va naşte Fiu" (Is. 7, 14). Naşterea Pruncului Iisus n-a micşorat, ci a consfinţit integritatea feciorelnică a Mamei Sale.

Fecioara Maria L-a avut doar pe Iisus, ca fiu unic, însă maternitatea ei spirituală se extinde la toţi oamenii pe care El a venit să-i mântuiască. La piciorul crucii, când primeşte pe apostolul Ioan ca fiu (cf. In. 19, 26-27), ea experimentează bogăţia şi universalitatea iubirii lui Dumnezeu. Această iubire îi lărgeşte inima şi o face capabilă să îmbrăţişeze tot neamul omenesc, precum arată Sfântul Siluan Athonitul, care zice: „Pe Preacurata Maică a Sa, Domnul ne-a dat-o nouă. Ea este bucuria şi nădejdea noastră". Maica Domnului are mulţimea milostivirilor, pe care le împarte cu generozitate, fiindcă are multă dragoste pentru neamul omenesc şi, înainte de toate, faţă de păcătoşi. Ea ne este mereu alături pentru a împărtăşi pătimirea noastră, pentru a da putere încrederii noastre, pentru a ne fi alinare în numeroasele noastre dureri.

Iubiţi credincioşi,

Omenirea actuală aleargă cu stăruinţă şi încăpăţânare pe calea egoismului şi a păcatului, refuzând să se întoarcă la Dumnezeu, „Cel Ce voieşte ca toţi oamenii să se mântuiască şi la cunoştinţa adevărului să vină" (I Tim. 2, 4). Chiar cei buni sunt lipsiţi de energie spirituală şi fascinaţi de duhul lumii, din cauza mediului nesănătos şi corupt în care trăiesc. Privind în jur, ne îngrozim de lanţul nesfârşit al nelegiuirilor: relele nevindecabile ce se întind, violenţa şi ura care explodează, nenorocirile ce se succed şi războaiele şi ameninţările care se extind. Dar să nu disperăm, fiindcă Cel născut din Fecioară Se numeşte Iisus, adică Domnul „Care mântuieşte pe poporul Său de păcate" (Mt. 1, 21).

Astăzi, suntem chemaţi să ne schimbăm viaţa în bine, împodobind-o cu smerenia şi simplitatea, cu iubirea şi candoarea pururea Fecioarei Maria. Astăzi, mai mult decât oricând, avem nevoie să ne încredinţăm Stăpânei noastre cereşti, Mama speranţei sigure şi a mângâierii nesfârşite. Ea are de la Fiul ei biruitor sarcina de a ne conduce pe „drumul ce duce la viaţă" (Mt. 7, 14). Cu sprijinul ei matern, noi putem experimenta adevărata renaştere duhovnicească, încât Mântuitorul să coboare în sufletele noastre şi să ne dăruiască pacea Sa senină şi „bucuria mântuirii" (Ps. 50, 13). Cu aceste convingeri vă întâmpin pe toţi, de Crăciun, dorindu-vă, din toată inima, „Sărbători fericite!" şi tradiţionalul „La mulţi ani!".

† SOFRONIE,
Episcop
al Oradiei

PASTORALĂ
LA NAȘTEREA DOMNULUI – 2013

„Pentru noi S-a născut Prunc tânăr,
Dumnezeu Cel mai'nainte de veci."[1]

Drept-măritori creştini,

Astăzi sărbătorim naşterea după trup, din Fecioara Maria, a Celui născut, după firea dumnezeiască, din Tatăl, mai'nainte de veci. Astăzi serbăm naşterea din Maica-Fecioară, fără de tată, după firea omenească, a Celui deofiinţă cu Tatăl, Fiul lui Dumnezeu, *„Unul-Născut, Care din Tatăl S-a născut, mai înainte de toţi vecii: Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu făcut, Cel de o fiinţă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut"*[2]. Cel născut din Tatăl fără de maică, mai înainte de toţi vecii, după firea Sa dumnezeiască, Se naşte din Maică, fără de tată, *„la plinirea vremii"* (Galateni 4, 4), după firea Sa omenească.

După învăţătura de credinţă a Bisericii, Cuvântul veşnic al Tatălui Se întrupează, aşa cum ne descoperă Dumnezeu în prologul Evangheliei după Sfântul Ioan Teologul, Apostolul iubirii (Ioan 1, 14): *„Şi Cuvântul S-a făcut trup"*. Cuvântul lui Dumnezeu, Logosul divin necreat, Îşi asumă umanitatea noastră, în vederea răscumpărării, Se face om, *„întru toate după asemănarea noastră, afară de păcat"* (Evrei 4, 15). Şi, potrivit definiţiei dogmatice, formulate, sub inspiraţia Duhului Sfânt, de Sfinţii 630 de Părinţi de la Sinodul al Patrulea Ecumenic de la Calcedon, din 451, cele două firi, divină şi umană, se unesc în unicul ipostas al Fiului şi Cuvântului veşnic al lui Dumnezeu, în mod neschimbat, neamestecat, neîmpărţit şi nedespărţit.

Cel ce Se naşte, *„la plinirea vremii"*, din Fecioara este nu doar Fiul Omului, ci şi Fiul lui Dumnezeu, deofiinţă cu Tatăl, Dumnezeu-Omul, Domnul nostru Iisus Hristos. De aceea, cea care L-a născut nu este doar Fecioara Maria, Maica-Fecioară, ci Pururea Fecioara Maria, a cărei feciorie a fost păzită de Cel ce S-a născut dintr-însa, aşa cum, mai înainte, în Duh fiind, a profeţit Proorocul Iezechiel: *„Poarta aceasta va fi închisă, nu se va deschide şi niciun om nu va intra pe ea, căci Domnul Dumnezeul lui Israel a intrat pe ea. De aceea va fi închisă"* (Iezechiel 44, 2). Ea este fecioară înainte de naştere, în timpul naşterii şi după naştere, de aceea Pururea Fecioara Maria este reprezentată, în iconografia ortodoxă, purtând trei sori (stele sau luceferi) pe haina sa, maforionul ce-i acoperă capul şi umerii (pe frunte, pe umărul drept şi pe cel stâng, ultimul fiind adesea acoperit de prezenţa Mântuitorului Prunc binecuvântând, mai ales în icoana numită Hodighitria sau Îndrumătoarea).

Cinstiţi credincioşi,

Pe cea care L-a născut pe Cuvântul întrupat, pe Fiul lui Dumnezeu înomenit, pe Cel care, *„pentru noi oamenii şi pentru a noastră mântuire, S-a pogorât din ceruri şi S-a întrupat de la Duhul Sfânt şi din Maria Fecioara şi S-a făcut om"*[3], pe Domnul nostru Iisus Hristos, pe cea care L-a dăruit omenirii şi lumii pe Domnul, noi o numim Maica Domnului. Iar, după ce Sfinţii 318 Părinţi de la Sinodul întâi ecumenic de la Niceea, 325, din timpul Sfântului Împărat Constantin cel Mare, cel dintâi împărat creştin, au arătat, sub insuflarea Duhului Sfânt, pe temeiul Scripturii, în Simbolul de credinţă niceean, completat în 381, la Constantinopol, de Sfinţii 150 de Părinţi adunaţi la al Doilea Sinod Ecumenic, în Simbolul de credinţă niceo-constantinopolitan, rolul Maicii Domnului în iconomia întrupării Fiului lui Dumnezeu, Biserica a cinstit-o, în mod deosebit, de la Sinodul al Treilea Ecumenic de la Efes, din 431, numind-o Născătoare de Dumnezeu.

Sfânta şi Preacurata Fecioară Maria, Maica Domnului, a fost dintru început preacinstită în Biserica întreagă, de unde şi apelativul de Maica Precista, cea preacinstită, dar, îndeosebi din veacul al cincilea şi mai ales după Sinodul al Treilea Ecumenic de la Efes, 431, de când s-au generalizat, în întreaga lume creştină, sărbătorile Sfintei Fecioare şi datele lor calendaristice de ţinere, hiperdulia sau supravenerarea Maicii Domnului, Maica Celui ce este Capul Bisericii, deci Maica Bisericii, Cea care Îl poartă într-însa pe Cel ce ţine lumea, icoana Bisericii, a fost răspunsul pleromei eclesiale, răspunsul poporului lui Dumnezeu, răspunsul evlaviei creştine, la încercările de zădărnicire a unităţii Bisericii, la marile tulburări provocate de învăţăturile greşite, eronate, de credinţă, ereziile care au ameninţat pacea şi unitatea Bisericii, în primele veacuri creştine.

Astfel, ca răspuns la erezia lui Nestorie, un învăţat ierarh ajuns pe tronul arhiepiscopal de la Constantinopol, care, într-o faimoasă predică ce a stârnit o foarte mare gâlceavă în capitala Imperiului Roman de Răsărit, prin care el ataca tocmai pe Maica Domnului, în calitatea-i de Născătoare de Dumnezeu, Theotokos, Sfinţii 198 de Părinţi adunaţi în Soborul al Treilea al Bisericii din toată lumea, la Efes, în Asia Mică, unde a locuit Sfânta Fecioară şi unde se păstrează până astăzi casa Maicii Domnului, şi, în mod special, Sfântul Chiril, Arhiepiscopul Alexandriei Egiptului, au apărat unitatea Persoanei Mântuitorului nostru Iisus Hristos, respingând erezia nestoriană, care aducea împărţire în ipostasul unic al Cuvântului lui Dumnezeu întrupat, şi, totodată, pentru că cea care L-a născut, *„la plinirea vremii"*, nu a născut un simplu om sau doar pe Hristos, ci pe Cuvântul veşnic al lui Dumnezeu, ea nu este doar *„Antropotokos"* (născătoare de om) sau, aşa cum nebuneşte predica Nestorie, *„cel mult Hristotokos"* (născătoare de Hristos), ci ea este Născătoare de Dumnezeu, Theotokos.

Cel mai sugestiv chip al acestui adevăr dogmatic imuabil este, dacă facem un mic efort şi ne pregătim ochii duhovniceşti să vadă minunea, dipticul alcătuit din două preafrumoase icoane ale Ortodoxiei, anume icoana Naşterii Domnului, aşezată alături de icoana Adormirii Maicii Domnului. Dacă în cea dintâi o vedem pe Născătoarea de Dumnezeu lângă ieslea în care doarme Pruncul tânăr înfăşat, Care *„pentru noi S-a născut"*, *„Dumnezeu Cel mai'nainte de veci"*, în cea de a doua Îl vedem pe Dumnezeul înomenit, Cuvântul Tatălui întrupat din Fecioara, lângă racla Născătoarei de Dumnezeu adormite, Cea care, întru naştere fecioria a păzit[4], ţinând în braţe, ca pe un prunc înfăşat, sufletul celei ce L-a dăruit umanităţii şi lumii, prin naşterea feciorelnică, sufletul Maicii Sale, Născătoarea de Dumnezeu.

Iubiţi fii duhovniceşti,

Dacă în condacul Naşterii Mântuitorului ne bucurăm toţi credincioşii, cântând şi mărturisind că *„pentru noi S-a născut Prunc tânăr, Dumnezeu Cel mai'nainte de veci"*, în troparul sărbătorii Naşterii lui Hristos Dumnezeul nostru mărturisim că El este Soarele Dreptăţii şi Răsăritul cel de Sus, a Cărui naştere a adus lumii lumina cunoştinţei: *„Naşterea Ta, Hristoase, Dumnezeul nostru, răsărit-a lumii lumina cunoştinţei; că, întru dânsa, cei ce slujeau stelelor de la stea s-au învăţat să se închine Ţie, Soarelui dreptăţii, şi să Te cunoască pe Tine, Răsăritul cel de sus, Doamne, mărire Ţie."*[5]

Troparul redă, în cuvinte simple, bucuria, emoţia sfântă şi revelaţia mai presus de fire, pe care le-au trăit magii, doritori de Hristos şi învredniciţi de Dumnezeu să se închine Soarelui Dreptăţii, lui Hristos, Dumnezeul nostru, Cel ce este lumina Tatălui, *„Care luminează pe tot omul care vine în lume"* (Ioan 1, 9). El este Soarele care nu apune, Soarele care străluceşte întru dreptate, Dreptatea lui Dumnezeu, care înseamnă mila, iubirea, jertfa pentru omul căzut şi lumea prăbuşită împreună cu omul, adică exact scopul pentru care a coborât printre noi Fiul lui Dumnezeu, Soarele Dreptăţii, Cel de Sus răsărit, Răsăritul născut din Tatăl mai'nainte de toţi vecii, lumină din lumină, lumina cunoştinţei că Dumnezeu este iubire şi în iubirea Sa, a Preasfintei Treimi, ne cheamă şi pe noi, cei ce astăzi prăznuim naşterea după trup, din Pururea Fecioara Maria, Născătoarea de Dumnezeu, a Celui ce este Soarele Dreptăţii.

Lui, Soarelui Dreptăţii, Îi este închinată şi Catedrala noastră, numită de ierarhii ctitori ai Sfintei şi de Dumnezeu păzitei Eparhii Ortodoxe Române a Oradiei, Roman Ciorogariu şi Nicolae Popoviciu, *„Catedrala cu Soare"* sau *„Catedrala Soarelui"*, Catedrala Episcopiei Oradiei, maica duhovnicească a tuturor bisericilor din eparhie, Sfântul locaş de căpătâi al eparhiei, unde se află Cathedra, locul de unde ierarhul este aşezat pentru a învăţa poporul lui Dumnezeu mila, iubirea şi jertfa nesfârşită a Soarelui Dreptăţii pentru noi, toţi cei însetaţi de binecuvântarea, harul şi pacea Preasfintei Treimi. Dacă în vremile apuse în vechea Eparhie a Oradiei şi Agriei, niciodată desfiinţată oficial de stăpânirea habsburgică, ce a recunoscut-o în actele oficiale ale Cancelariei aulice, prin Diploma leopoldină de conferire a privilegiilor ilirice, din 1695, Catedrala era în Velenţa, de la reînfiinţarea, în 1920, a Episcopiei Oradiei, biserica parohiei din Oraşul Nou, numită *„cu lună"*, a slujit ca şi Catedrală provizorie, până la zidirea *„Catedralei cu Soare"*, *„Catedralei Soarelui"*, ne-a ajutat Preamilostivul Dumnezeu să ne putem închina Soarelui Dreptăţii în noua Sa Catedrală, împlinind visul înaintaşilor noştri.

Se împlinesc curând douăzeci de ani de la sfinţirea pietrei fundamentale, de către vrednicul de pomenire părinte patriarh Teoctist. Se cuvine să aducem mulţumire mare Preasfintei Treimi şi să ne înmulţim eforturile, îndreptând puţina noastră jertfă, cu precădere, spre Catedrala Soarelui Dreptăţii, spre Catedrala Soarelui ce nu apune, spre noua Catedrală a Mântuitorului, din oraşul de pe Crişul Repede, metropola Crişanei, cetatea de apărare a credinţei neamului nostru, la marginea dinspre apus a ţării, intensificându-ne lucrarea şi dăruindu-I Domnului cele ce I se cuvin, pentru a o vedea cât mai curând împodobită şi pregătită a-L primi pe Cel ce *„pentru noi S-a născut Prunc tânăr, Dumnezeu Cel mai'nainte de veci"*, nu doar în modestul paraclis al Sfinţilor de minuni făcători Nicolae, Spiridon şi Nectarie, smerită peşteră, caldă şi primitoare pentru Pruncul născut odinioară în ieslea de la Betleem, ci şi în Catedrala propriu-zisă, în Sfântul locaş închinat Lui, Pruncului Care este Soarele Dreptăţii, Răsăritul cel de Sus, ţel nobil, pentru care şi noi, precum magii oarecând, să ne deschidem vistieriile, pentru a-I dărui Domnului nostru Iisus Hristos, aur, tămâie şi smirnă, ale Sale dintru ale Sale, în toată splendoarea Sfintei Euharistii, în deplina frumuseţe a Casei Sale, pentru a putea primi binecuvântarea Soarelui ce nu apune, care să se întindă peste voi toţi, cei ce iubiţi podoaba (frumuseţea) casei Sale.

Sărbători fericite şi binecuvântate, dimpreună cu ani mulţi şi buni, plini de har şi întru sănătate deplină, de Naşterea lui Hristos, Soarele Dreptăţii, pace şi prosperitate, în noul An al milei Domnului!

---

[1] Condacul Naşterii Domnului, *Liturghier*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 2012, p. 399.

[2] Crezul, articolul 2, *Liturghier*, p. 170.

[3] Simbolul credinţei, articolul 3, *Liturghier*, p. 170.

[4] Troparul Adormirii Maicii Domnului, în *Liturghier*, p. 411.

[5] Troparul Naşterii Domnului, *Liturghier*, p. 398.

† Arhiepiscop
IOAN SELEJAN
al Episcopiei
Covasnei
și Harghitei

Cuvânt pastoral la sărbătoarea Nașterii Domnului

„Iată, vă vestesc vouă bucurie mare, care va fi la tot poporul! Că vi S-a născut vouă azi Mântuitor, Care este Hristos Domnul, în cetatea lui David." (Luca 2, 10-11)

Iubiți frați și surori în Domnul,

Călătoria noastră spre Peștera Betleemului s-a sfârșit. Aici am găsit Darul Cerului, pe Hristos Domnul.

Noi am călătorit doar câteva săptămâni împletind rugăciunea cu munca și cu frumoasele noastre colinde românești, însă drumul protopărinților noștri a fost mult mai lung.

După căderea sa, omul a fost izgonit din libertate, iar pământul era o cetate asediată de păcat.

Strămoșii noștri s-au învrednicit de bucuria Betleemului după mii de ani.

Oare, cine și cum a scurtat atât de mult drumul nostru spre Betleem?!

Hristos!

El S-a ostenit pentru noi atunci când călătorea spre Golgota.

Hristos Domnul a călătorit în această viață pământească între Betleem și Golgota, între starea de dar și dăruire.

Acestea sunt cele două repere fundamentale din viața creștinului. Numai pe acest drum – între Betleem și Golgota – Îl poți găsi și azi pe Hristos.

La Betleem Îl vedem pe Hristos înconjurat de îngeri, de păstori și de magi, iar la Golgota Îl vedem înconjurat de cei ce poartă sabie și piroane.

Nașterea lui Hristos nu s-a făcut în neștiut. De azi, noi am ieșit din neștiut.

Omul se îmbrăcase în neștiut ca să nu-L mai cunoască pe Cel Ce azi S-a făcut cunoscut lumii întregi.

Bucuria Betleemului se transformă în bucuria Jertfei pe Golgota, căci acolo unde este Hristos, nu poate fi decât bucurie în Duhul Sfânt.

Iubite călătorule, ce azi te bucuri cu îngerii, vei împărtăși aceeași bucurie cu Hristos și pe Golgota?!

Lumea în care trăim azi se mișcă în jurul unei axe existențiale, marcată aici, pe pământ, de cetatea lui David – Betleem – și Golgota Ierusalimului.

Cine nu se mișcă în jurul acestei axe se pierde în spațiile siderale unde nu mai luminează Soarele dreptății – Hristos.

Sfântul Ioan Gură de Aur a numit acest praznic dumnezeiesc al Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos ca fiind „*mama sărbătorilor creștine*".

De azi, în modul cel mai vizibil, omul nu se mai simte părăsit de Creatorul său, ci omul Îl ia în brațe pe Dumnezeu. A ajuns la limanul mult dorit de el, după ce a călătorit o viață cu nădejdea că, într-o zi, se va întâlni cu Cel Ce îl va izbăvi din robia păcatului.

Prin Fecioara Maria, omul Îi dă o sfântă îmbrățișare Fiului lui Dumnezeu.

Astăzi, Maica Domnului ține în ale Sale sfinte brațe și arată lumii Dumnezeiasca Prescură Care Se va frânge pentru noi spre iertarea păcatelor.

Să vă învrednicească Bunul Dumnezeu și pe frățiile voastre, iubite surori creștine, să purtați pe ale voastre brațe prescurile vii ale bisericii și neamului nostru, adică pruncii. Ei vor săvârși peste ani și veacuri liturghia neamului românesc.

Purtând pe brațele ei pe Fiul lui Dumnezeu, pe Cel Ce prin Nașterea din Fecioara Maria S-a făcut Om, ni se descoperă taina Fecioarei care naște neispitită de nuntă.

Acum se împlinesc profețiile proorocilor Vechiului Testament, dar și vestea cea bună adusă Fecioarei din Nazaret de Arhanghelul Gavriil.

Un arhanghel vestește taina Fecioarei și tot îngerii o descoperă în sfântul lor cânt: „*Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire!*" (Luca 2, 14).

Prin Întruparea Sa din Fecioara Maria, Hristos Domnul ne arată că pământul este paradisul unde El S-a născut, pentru ca noi să dobândim Raiul cel pierdut.

Hristos binecuvântează acest bulgăre de țărână pe care trăim noi azi și face din el o grădină pentru florile Raiului.

Orice prunc născut este o floare pe care o crește Hristos pentru Rai.

Oamenii sunt florile Raiului. De aici, de pe acest pământ, Dumnezeu Își răsădește flori în Rai spre bucuria Sa, a îngerilor și a sfinților.

Omule, tu ai fost creat din iubire și țărână spre bucuria Sfintei Treimi și a Cerului.

Mireasma ta este bucuria îngerilor.

O, de am fi conștienți că, de pe această minunată planetă albastră, Dumnezeu Își crește flori pentru Raiul bucuriei Sale, am păși mai cu sfială, iar fiecare pas al nostru ar fi mai cumpătat și nu am mai umbla pe căile rătăcirii.

Omule, tu trăiești printre florile Raiului. Nu le strivi! Nu le rupe, iubită mamă!

Aceste flori nu-s pentru pus în cimitir, ci în Rai. Nu-s sădite de Dumnezeu spre ofilire, ci spre desfătarea și bucuria îngerilor în Cer.

Omul ajunge prin lucrarea lui Dumnezeu și prin a sa stăruință floare în Cer.

Oameni buni, nu rupeți florile Cerului, nu rupeți florile lui Dumnezeu!

Oameni buni, trăiți ca florile neurându-vă unii pe alții, ci desfătându-vă întru bucuria cea sfântă adusă nouă azi, de Hristos, prin Sfânta Sa Naștere.

Nu cultivați ură, căci veți aduna roadele urii.

Dumnezeu seamănă iubire și culege mereu ură și dispreț din partea oamenilor. Iată un paradox al existenței umane.

Iubite frate creștine, de ce n-ai fi și tu o floare în Rai, unde nu se mai vorbește despre Dumnezeu, ci se vorbește cu Dumnezeu?!

Iubiții mei fii duhovnicești,

Mama este acea țărână binecuvântată din care odrăslesc mugurii Raiului. Ea este aceea care ne vorbește mai întâi despre Dumnezeu, dar nu înainte de a fi grăit ea cu Dumnezeu. În fața unei sfinte icoane și a unei tainice candele, Îl ruga pe Dumnezeu să-i dea pântecelui ei rod binecuvântat pe care să-l dăruiască apoi Cerului.

Oare, o mamă creștină are un alt ideal în această viață, decât acela ca rodul pântecelui ei să ajungă în Rai?

Mama este icoana de lângă leagănul pruncului ei.

O, mamă, țărână sfântă și însuflețită, binecuvântat să fie pântecele tău care rodește flori pentru Cer, florile Raiului!

O, ce mare dar a hărăzit Dumnezeu mamei ca ea să facă bucurie Cerului!

Copiii sunt prescurile vii ale părinților.

Câtă bucurie avem în suflete când vedem florile câmpului! După o vreme însă ele se usucă și pier.

Cu cât mai mult Se bucură Dumnezeu când vede că răsare o floare pentru Cer, purtată cu atâta grijă, pe brațele ei, de o binecuvântată mamă!

Sfântul Apostol Pavel a fost răpit până la al treilea cer: „*Cunosc un om în Hristos care (...) a fost răpit unul ca acesta până la al treilea cer (...) și a auzit cuvinte de nespus, pe care nu se cuvine omului să le grăiască*" (II Cor. 12, 2-4).

Câte și ce n-a văzut acolo! Și totuși s-a întors mut. Nu ne-a spus niciun cuvânt, n-a putut grăi nimic din Rai.

Dar ne-a lăsat Dumnezeu un loc aici pe pământ care este o icoană a Raiului, și anume brațele mamei.

Cât ești în brațele mamei, în rugăciunile ei, iubite frate creștine, ești într-un colț de rai.

O, dulce rai! O, dulce mamă! De mult am plecat de pe brațele tale, iar azi călătoresc spre a mea Golgotă!

Iubiți tineri, când sărutați mâna maicii voastre, să știți că voi dați o dulce sărutare raiul, iar când mama își sărută pruncul pe frunte, atunci ea îi binecuvântează mintea.

După cum toamna, firul de iarbă își ia rămas bun de la soare, tot așa și sufletul își ia rămas bun de la trup și apoi se vor întâlni în dulcea primăvară a Împărăției lui Dumnezeu.

Când vine ceasul despărțirii de mamă în această lume, fiii îi sărută mâna și atunci ei se despart de raiul cel pământesc.

Iubiți frați creștini,

Cu Întruparea și Nașterea Domnului începe un nou infinit, iar „*mâine*" devine un tărâm necunoscut.

Însă, celui ce umblă în lumina lui Hristos i se descoperă rațiunile divine, pe care urmându-le, nu se rătăcește.

Odată cu Nașterea lui Hristos în Peștera Betleemului pământul nu va mai fi niciodată o „*terra deserta*", așa cum vedem în vecinătatea noastră astrală.

De azi, pământul este udat de un Iordan al harului, iar râul Iordan în care S-a botezat Domnul are și el, de acum, mai multă istorie decât apă.

Pământul este de acum o planetă cu har, iar omul de azi are în fața sa un alt alfabet de gândire prin care i se descoperă, prin Evanghelia adusă de Hristos, cărarea care duce la ușa Raiului.

Binecuvântat să fie Dumnezeu că acest nou alfabet de gândire îl găsim și în graiul nostru strămoșesc.

Limba română este un sanctuar românesc în care nu poți intra oricum, ci cu respect și murmur de psaltire.

Limba noastră română a legat de multe ori rănile neamului nostru, căci limba poate vindeca un popor.

Iubiți credincioși,

În această noapte Sfântă a Nașterii Domnului cerul sărută pământul.

Hristos vine să restaureze omul și grădina în care l-a așezat.

Filozofii L-au căutat pe Dumnezeu în tot universul și nu L-au găsit, însă L-au găsit păstorii în Peștera din Betleem.

Noi Îl găsim azi în Sfântul Potir, pe sfintele altare ale bisericilor noastre.

Dumnezeu n-a dezlegat stele de la Carul Mare ca să-i conducă pe magi la Betleem. El aprinde o altă stea în univers care va anunța zorii veșniciei.

Iată, și stelele iubesc. Steaua i-a iubit pe magi și i-a condus spre Răsăritul veșniciei.

Steaua bătea la poarta Cerului să se deschidă pentru Adam.

Iubite frate, și tu ai în viața ta o stea. Ea este cât lacrima care a vărsat-o Hristos și pentru tine.

Doamne, mai dezleagă și pentru noi românii, azi, o altă stea, să nu mai rătăcim în sideralul spațiu.

Steaua magilor era luceafărul care îi conducea spre Soarele Hristos Cel Care va sfinți ziua cea fără de sfârșit – veșnicia.

Azi au apărut zorii zilei veșnice. Azi a răsărit Soarele Hristos Care va urca încet pe Golgota, de unde va lumina întreaga lume.

O, cât de sus este Altarul de pe Golgota! Aici timpul a fost botezat în Sângele lui Hristos.

Dumnezeu n-a creat întunericul, ci acesta a fost rezultatul păcatului omului. Și iată cum omul, din vasul harului, a devenit vas al păcatului, al întunericului.

La venirea lui Hristos, pământul era într-o strălucire neagră.

Azi a răsărit Soarele Hristos, iar Helios devine umbra luminii lui Hristos.

Omul nu se mai hrănește cu praf de stele, ci cu Pâinea Cerească, Cea Care azi a coborât la noi.

Hristos ne este de acum pâine și lumină, răsărit fără apus.

Timpul n-a putut stinge iubirea lui Dumnezeu pe care o are față de cununa creației Sale – omul.

Azi, la porțile timpului bat zorile veșniciei.

Peștera Betleemului se află în geografia sacră a pământului unde S-a născut Hristos. El ne învață să nu trăim viața altcuiva, ci doar a Lui.

Să trăiești în Hristos ca să viezi în El.

O singură lumină, o singură viață în Hristos. Toate celelalte vieți puse în fața noastră sunt pseudovieți.

Viața în Hristos se trăiește între cei doi poli ai geografiei sacre: Betleem și Golgota.

(continuare în p. 5)

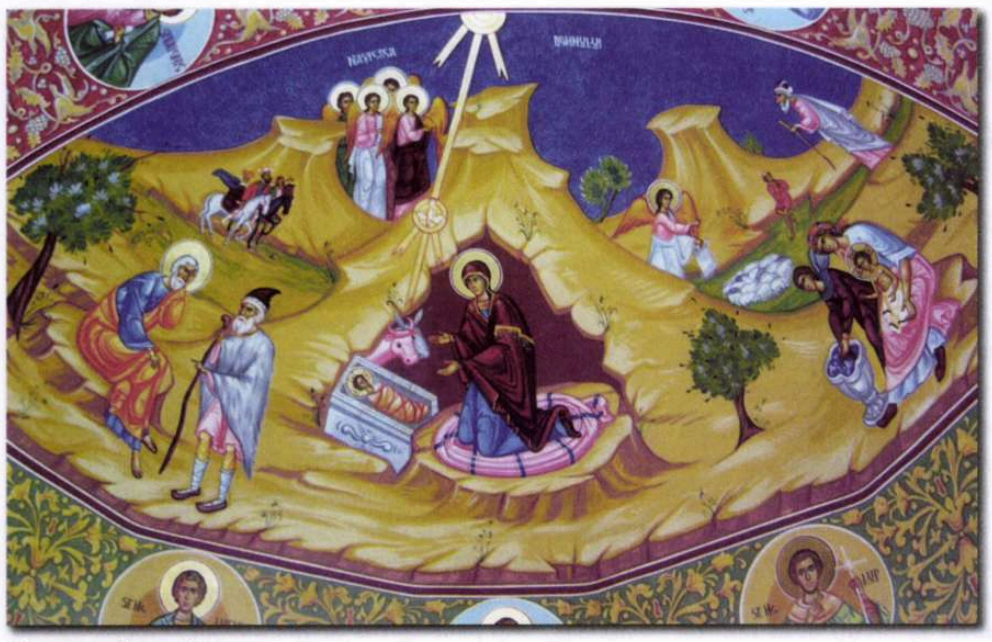

(urmare din p. 4)

Iubiți frați,

Se vorbește azi tot mai mult de libertatea conștiinței, dar mai puțin de responsabilitate. Europa este singurul continent care, demografic, este în scădere. Cine își asumă viitorul ei?

Va fi, oare, izgonit Hristos din Europa cum a fost izgonit odinioară din Gadara?

Noi nu dorim ca preoții să devină sociologi, ci oameni care administrează harul lui Dumnezeu în lume.

Omul se naște cu frica de cădere liberă în gol. Celelalte frici le învățăm în această viață, dar să nu ne fie frică să gândim în duhul Evangheliei lui Hristos.

Să nu dăm ascultare celor ce ne îndeamnă azi să nu gândim în acest duh, căci nu aceasta este voia lui Dumnezeu.

Hristos a venit să Se nască în peștera cea întunecată. Acolo eram eu căzut în adâncul păcatelor.

Dacă la Înviere Hristos Se coboară la iad ca să-i ridice pe cei căzuți, acum, la Naștere, Se coboară în adâncul peșterii ca să mă nască pe mine pentru viața veșnică.

Hristos S-a născut din veșnicie din Tatăl, iar pe mine m-a născut sub aripa timpului, în peștera din Betleem.

Noi, creștinii, ne-am născut din Hristos, prin har, în peștera din Betleem.

Pe actul meu de botez scrie că m-am născut în Betleem.

Fraților, să ne întoarcem acum, la acest Praznic Dumnezeiesc, către sfârșitul începutului vieții noastre creștine.

Doamne, Iisuse Hristoase, noi Te-am îmbrăcat în scutece, iar Tu ne-ai îmbrăcat în Tine.

Noi Te-am primit în peșteră, iar Tu ne primești în Cetatea cea de Sus a Ierusalimului Ceresc.

După cum marmura este martorul tăcut al istoriei, tot așa și Peștera Betleemului este martorul că acolo, Hristos a fost întâmpinat de păstori și slăvit de îngeri. Lui I s-au închinat magii aducându-i din depărtări scumpe daruri, însă trecătoare, iar El i-a împărtășit din darul veșniciei.

Hristos le-a pus magilor o picătură de veșnicie pe buzele lor.

Toți aceia care am fost botezați în numele Preasfintei Treimi purtăm pe ale noastre frunți semnul veșniciei, botezul fiind un act din veșnicie.

Nașterea lui Hristos este începutul veșniciei noastre.

Dumnezeu l-a creat pe om ca să aibă viață veșnică.

Tu trebuie să arzi ca o lumină într-un cuib de ceară.

Iubiți frați, timpul trece și vine veșnicia.

Drumul nostru pe sub soare este scurt, iar drumul până la poarta Raiului este de o prescură.

Dacă îți iei ca merinde o prescură când vei pleca din lumea aceasta, ea îți va ajunge până la poarta Raiului.

Ce taină mare se petrece și azi în paradisul pe care noi îl numim simplu: pământ!

Aici, Dumnezeu Își hrănește fiii cu prescură, iar în Rai cu lumina harului dumnezeiesc.

Aici prescură, acolo lumină! Iată hrana pentru veșnicie! Iată o sfântă și binecuvântată diadă!

Românul cultiva grâu și vița de vie, ceea ce îl făcea să se gândească mereu la prescură și la potir.

Hristos a venit să-l salveze pe om, căci acesta voia să evadeze de pe axa infinitului.

Iubiți credincioși,

În anul 2014 se împlinesc 300 de ani de când, în ziua de 15 august 1714, vrednicul Voievod al Țării Românești – Constantin Brâncoveanu – împreună cu cei patru fii ai săi și cu sfetnicul Ianache au fost martirizați la Constantinopol.

Țara Românească număra în vremea lui peste șase sute de mii de români creștini.

Atunci, la Constantinopol, moartea a frânt o stâncă românească.

În istoria neamului nostru românesc avem multe pilde de martiri.

Martirul este martorul vieții, iar călăul este martorul morții.

România este un antimis plin cu multe sfinte moaște pe care noi, azi, slujim lui Dumnezeu.

Doamne, du neamul nostru acolo unde dorul nu mai doare!

Iubiții mei fii duhovnicești,

Cu părintească dragoste vă îndemn să ascultați și să împliniți Evanghelia lui Hristos și învățătura Sfintei noastre Biserici Drept-măritoare, căci *„Dumnezeu întoarce omului după faptele lui și se poartă cu fiecare după purtarea lui”* (Iov 34, 11).

Vă încredințez dragostei celei jertfitoare a Domnului nostru Iisus Hristos și vă las pe brațele Maicii Domnului.

Să aveți parte de sărbători pline de bucurii duhovnicești!

Să nu uităm a ne ruga unii pentru alții și pentru al nostru sfânt pământ românesc, din care să nu mai rupeți florile lui Dumnezeu.

Bucurați-vă toți care astăzi v-ați împărtășit din Potirul veșniciei!

Maica Pruncului Iisus – o invitație la echilibru, discreție și cumpătare

† GURIE,
episcop al Devei și Hunedoarei

Iubiți credincioşi,

Văzându-L pe Pruncul Iisus în iesle, văzând-o pe Maica Domnului îngrijindu-L cu tandră afecțiune maternă, văzându-l pe Dreptul Iosif însoțindu-i cu atâta grijă protectivă, înțelegem care ar fi **climatul emoțional care trebuie să fie specific familiilor care se doresc a fi creștine;** acest climat trebuie să fie caracterizat de **o singură energie dominantă:** dragostea, exersată atât pe orizontală (între membrii familiei), cât și pe verticală (cu Dumnezeu). Nu trebuie uitat că dimensiunea orizontală a iubirii izvorăşte din dragostea care-L coboară pe Dumnezeu şi-L face Om. Doar această dragoste dumnezeiască se face cu adevărat scut şi adăpost firii omeneşti. Sub aripa dragostei dumnezeieşti, ne spune colinda, Pruncul este în aşa fel ocrotit, încât *„vântul bate, nu-L răzbate, / Neaua ninge, nu-L atinge / Laudați și cântați / Și vă bucurați!”* (colindul *„Astăzi s-a născut Hristos”*).

Dragostea adună la un loc cerul şi pământul! Colinda înregistrează că, odată cu Întruparea lui Dumnezeu în ieslea Betleemului, lumea cerească coboară alături de Maica Sfântă pentru a alcătui un sobor al dragostei ocrotitoare pentru Nou-Născutul: *„Cine Îi cânta, cine-L preamărea? / Îngerii din cer veniră, / Vesele cântări doiniră / Pruncului Iisus, / Micului Stăpân”* (colindul *„Ce-ați văzut păstori?”*); *„Copilașul când plângea, / Puiul când plângea, / Maica Sfântă lin cânta, / Maica lin cânta. / Linu-i lin și iarăși lin, / Bate vântul frunza lin, / Lin și iarăși lin”* (colindul *„Sus la Poarta Raiului”*).

Doar dragostea care L-a făcut pe Dumnezeu *să Se nască și să crească* pe pământ (în lumea noastră) poate genera dragostea care să țină veşnic casa soților şi care să aducă naşterea de copii. Dragostea ne poate ajuta să percepem corect, pozitiv, realitatea. Dacă vedem realitatea înconjurătoare cu ochii „îndrăgostitului”, lumea este fermecătoare, iar viața – cu adevărat – vrednică de a fi trăită. Dacă o privim „cu ochelarii” omului egocentric, lumea este o „vale a plângerii”, un adevărat iad, şi „mai bine ar fi fost să nu ne fi născut”. Energia dragostei schimbă deci percepția realității. **Cu cât iubim mai mult, cu atât îmbibăm cu mai mult sens existența noastră** şi a semenilor. Cu cât suntem ființe reci, neatinşi la inimă de flacăra iubirii, cu atât suntem mai nefericiți, mai paralizați în acțiuni, mai dezamăgiți de viață, mai lipsiți de pofta de a continua, având drept „dogmă” inconştientă a propriei existențe convingerea că „viața nu merită să fie trăită!...”.

Dar ce este dragostea? Este **energia care îmbibă cu sens întreaga existență!**

„Dumnezeu (Însuşi) este dragoste”, afirmă Apostolul iubirii (I Ioan 4, 8). Când **dragostea omenească se înstrăinează de Dumnezeu, Izvorul veşnic şi nesecat al iubirii, atunci ea devine săracă, neputincioasă şi se epuizează sub aripa timpului** [Aceasta pentru că noi, oamenii, nu suntem surse (ontologice), izvoare ale dragostei, ci doar „canale” ale ei, căi de comunicare a dragostei. Ea izvorăşte din Dumnezeu şi spre ea suntem noi „programați” să tânjim. Este o „hrană” a psihicului care, ignorată pe termen lung, anihilează robustețea psihică şi nevrotizează ființa umană] (sub eroziunea unei inter-relaționări de rutină, a superficializării raporturilor, a atenuării respectului reciproc, a neîncrederii [Neîncrederea în celălalt este la fundamentul geloziei; gelozia este o „iubire” patologică, posesivă, desfigurantă: „Ca iadu-i de grozavă gelozia!” – exclamă *Cântarea Cântărilor* (8, 6). Gelozia îl torturează pe celălalt, prin continuă învinuire, iar viața celor doi devine o prigoană perpetuă (cu extensie în viața publică); „Gelozia este tiranul regatului iubirii! – scria Cervantes; ea este cancerul dragostei conjugale; dacă nu va fi stârpită la timp, va duce la dezintegrarea familiei”. Montesquieu îi compătimea pe cei geloşi: „Există oameni foarte nenorociți, pe care nimeni nu-i consolează: bărbații geloşi; alții pe care toată lumea îi urăşte: bărbații geloşi; alții pe care toți oamenii îi disprețuiesc: tot bărbații geloşi”. Iar Boileau sfătuieşte: „Fugiți totdeauna de gelozie / A firilor vulgare, urâtă frenezie!”], a unei intimități rău înțelese, a suprasaturației păcătoase). **Dar dragostea este şi regenerabilă,** prin întoarcerea la Dumnezeu în experiența rugăciunii, în exercițiul postului, în gustarea înțelepciunii ascunse din cuvintele Scripturii şi ale Sfinților Părinți [*Prietenul cel mai bun este întotdeauna soțul, iar consolarea „cea mai întreagă”, soția!* – spunea Tudor Arghezi. *Bărbatul şi muierea într-o glăsuire să petreacă şi dragostea între ei neclintită să se găsească* – afirmă o zicală populară. *Femeia câştigă inima bărbatului ei mai puțin prin frumusețea sa şi mai mult prin bunele purtări* – zicea Sf. Ambrozie al Mediolanului; Thomas Morus reia ideea şi o nuanțează: *Soția câştigă dragostea soțului mai puțin prin farmece trupeşti, şi mai mult prin purtare cinstită, prin blândețe şi respect”*], în spatele cărora se ascunde o autentică experiență duhovnicească şi de viață. Se poate **întreține prin gesturi gingaşe** [**Darurile fac dragostea efervescentă**; ele trebuie să „puncteze” traseul vieții şi să indice momentele de reper, memorabile (ziua de naştere, onomastica religioasă, ziua căsătoriei, ziua primei întâlniri etc.). Sfântul Grigore de Nazianz spune că „nu valoarea darului, ci intenția celui care dă, aceasta naşte meritul”. Cf. Pr. Gheorghe Paschia, *Familia şi raporturile dintre membrii ei*, în rev. „Biserica Ortodoxă Română”, Bucureşti, nr. 5-6/1982, p. 102] constante [Ajutorul reciproc la treburile gospodăreşti zideşte comuniunea între soți: *„E o adevărată*

(continuare în p. 6)

Maica Pruncului Iisus – o invitație la echilibru, discreție și cumpătare. Femeia creștină – izvorul dragostei jertfelnice pentru familie

(urmare din p. 5)

frumusețe și o putere tare așezată bine, răsplătitoare cu fapta pentru cei ce se ajută unii cu alții" – scrie Clement Alexandrinul. „Bărbatul este cheia casei", iar „o femeie vrednică este coroana ei". *Ibidem*, p. 103]. *„Cine sta cu El, / Domnul mititel? / Sta Maria, Maica Sfântă, / Sta Iosif cu fața blândă, / Sta și senchina!"* (colindul *„Ce-ați văzut păstori?"*).

Drept-măritori creștini,

Dragostea care face nemuritoare unitatea dintre soți poate fi amenințată și slăbită atunci când viața familiei se înstrăinează de sfințenie. Când soții consimt la o viață în care plăcerea pătimașă reprezintă singura rațiune ce-i ține la un loc, dragostea se destramă. În mod deosebit femeia, soția-mamă, este chemată să susțină dragostea autentică. Soția-mamă este un adevărat preot al familiei! Ea trebuie să fie intransigentă cu **perspectiva pătrunderii subtile a oricărei patimi** [Părintele Dumitru Stăniloae ne învață că orice patimă este o reorientare (greșită) a elanului infinit pus de Dumnezeu în ființa noastră (spre a fi atrași „magnetic" de Divin), spre lucruri finite, trecătoare, perisabile, puțin valoroase sau chiar dăunătoare.] în propria casă; în această privință, ea are rolul de **înger păzitor al vetrei casei**! Ea trebuie să știe că **orice patimă începe prin a fi o simplă distracție**. Printre cele mai primejdioase, dar și mai ușor de pătruns patimi în viața soților, care macină dragostea și unitatea familiei, se numără beția. Fericitul Ieronim atrage atenția în acest sens: „Vinul va fi întrebuințat cu măsură, potrivit cu vârsta, cu sănătatea și cu temperamentul fiecăruia". Este adevărat că apetitul de vin poate apărea pentru a compensa un gol afectiv, un sentiment de diluare a iubirii, când apare o demotivare interioară. Ulterior însă, patima ia un control feroce al vieții: beția dobândește reacții de nebun, nu-și mai este propriul lui stăpân [„Beția este diavolul voluntar care se introduce în suflet prin plăceri" – spune Sf. Vasile cel Mare în *Omilia contra beției.* Sfântul Ioan Gură de Aur îl citează pe Seneca: „Beția este o nebunie de bunăvoie, o trădare a gândurilor, o nenorocire ridiculizată, o boală expusă batjocurii, o îndrăcire de bunăvoie și mai grea decât nebunia!"].

Iară Irod împărat, / Văzând că s-a înșelat, / Foarte rău s-a necăjit / Oaste mare a pornit, / În Betleem a intrat, / Mulți coconi mici a tăiat. / Pân' la paisprezece mii, / Toți prunci, mărunței copii, / De doi ani și mai în jos, / Ca să taie pe Hristos. / Muri în blestem de norod, / Nefiind el bucuros / De nașterea lui Hristos (colindul *„Trei crai de la Răsărit!"*).

Atitudinea față de omul în stare de ebrietate trebuie să fie înțeleaptă: *„Bețivul nu se ceartă și nu se sfătuiește decât atunci când este treaz"* și *„omului beat să-i bați în strună"* – stipulează înțelepciunea populară. Beția este foarte periculoasă și pentru că, pe termen lung, ea duce la sărăcie: bețivul este devoratorul mijloacelor de întreținere, abdicând de la îndatorirea sa de susținător al familiei; din generator de resurse pentru familie el devine consumatorul dominant dintr-o casă. Propria patimă nesățioasă devine totalitară și atotdistrugătoare. *„Numa' omu' păcătos / Le-a făcut toate pe dos / El ușa a încuiat, / Lăcaș Domnului n-a dat!"* (colindul *„Din Raiul cel luminos!"*).

Soția-mamă este cea **capabilă să mențină în familie un climat emoțional** compatibil cu rugăciunea, meditația, pacea etc. [Este perfect adevărată și reciproca: **o femeie certăreață constituie o povară psihică strivitoare pentru soț, stârpind nenumărate energii:** „Mai bine să locuiești în pustiu decât cu o femeie certăreață și care îți face necaz" (Pilde 21, 19). Cearta presupune revărsarea în casa preotului a unor energii satanice răvășitoare: cuvinte grele, insulte, sudalme, poate chiar injurii. Sfântul Ioan Gură de Aur atenționează: „Nu vă certați între voi, căci nimic nu poate fi mai amar decât cearta, nimic nu poate fi mai supărător ca zâzania dintre bărbat și femeie, căci certurile și luptele pe tăcute contra persoanelor iubite sunt pline de amărăciune" (*Explicarea Epistolei către Efeseni, Omilia a 20-a).* „Mai bine pâine neagră cu dragoste curată, decât albă ca zăpada și plină de sudalme" (Pr. Gheorghe Paschia, *art. cit.,* p. 105). **Cearta este antecamera divorțului**, a înstrăinării interioare, prelungirea climatului de tensiune dintr-o casă constituind semnalul unei despărțiri apropiate]. Ea trebuie să știe să fie un izvor continuu de dragoste și dăruire, un balsam ce alungă întristarea și amărăciunea. Grație feminității ei, poate emana delicatețe și sensibilitate, pregătind inimile pentru primirea harului. În plan secundar trebuie să se manifeste vocația ei de gospodină, puterea de a se exprima în arta culinară, exercițiul igienei casei, preocuparea pentru curățenie și cochetăria aranjamentului locuinței. Ierarhia priorităților nu trebuie răsturnată. Femeia trebuie să se situeze la punctul de intersecție a vocațiilor Martei și Mariei. *„Cine coasă la fereastră / O coroană preafrumoasă? / Este Maica lui Hristos, / Mesia, chip luminos. / Coroană de îngeraș / Pentru Iisus copilaș, / Coroană de trandafiri, / Ce aveau să fie spini* (colindul *„Coroană de trandafiri!"*).

În familia de origine oamenii își petrec întreaga copilărie și o mare parte a tinereții. Aici ei trăiesc un **timp dilatat**, întrucât atât traumele, cât și bucuriile par infinite în copilărie, interminabile, nesfârșite. *„Copile, cu ochi senini, / Tu iarăși vii printre străini, / În peșteră cu paie reci / Tu capul iarăși ți-l apleci. / Să te jertfești de mila lor, / Copil cu suflet plin de dor / Copilule, sărman copil, / Curat ca roua din april. / De câtă vreme tu petreci / La ușa inimilor reci, / Dar câți ți-or mai descuia azi / Copil cu lacrimi pe obraji..."* (colindul *„Copile, cu ochi senini!"*).

Percepția timpului este diferită în copilărie față de maturitate. Tocmai de aceea climatul, atmosfera, trăirile din copilărie își pun amprenta definitiv asupra unui om, marcându-l psihic, pozitiv sau negativ, pentru întreaga viață. *„Noapte de vis, cu bucurii, / Ne simțim iar copii / Lângă bradul cel minunat / Toți cu dragoste ne-am adunat / Noapte sfântă ai sosit / Visul ni l-ai împlinit"* (colindul *„Noapte de vis"*).

Dragii mei creștini hunedoreni,

Sfântul Apostol Petru ne propune grija pentru omul interior, **transferul ferm și explicit al accentului de pe exterior pe interior:** „Podoaba voastră să nu fie *cea din afară* – împletirea părului, atârnatul podoabelor de aur și îmbrăcarea hainelor –, ci să fie omul cel tainic al inimii, întru nestricăcioasa podoabă a duhului blând și liniștit, care este de mare preț înaintea lui Dumnezeu. Că așa se împodobeau odinioară sfintele femei care nădăjduiau în Dumnezeu" (I Petru 3, 3-5). Deci Apostolul propune ieșirea femeii creștine din **climatul concurențial specific lumii profane, în care „contează cine arată mai bine",** iar acest „mai bine" e stabilit după criterii pur pământești, după valori perisabile.

Adevăratele valori, cele cerești, sunt cele pe care Mântuitorul le-a proclamat în lume. Iată ce adevăruri subtile proclamă colindul *„Sara Crăciunului nost'"*: *„Iar oamenii din cetate / I-au răspuns cu răutate: / «Du-te, du-te și ne lasă / Că n-ai loc la noi în casă!» / Atunci Preasfânta Fecioară / Ieși din oraș afară. / Și-au ajuns la cei săraci, / La un grajd cu niște vaci. / Sosi vremea la Maria, / Ca să nască pe Mesia. / Și-a născut un prunc frumos / Și-L numea Iisus Hristos. / Care, cu puterea Sa, / Va înțelepți lumea!"*.

Să ne ajute Dumnezeu pe toți să urmăm exemplul de smerenie și echilibru al Maicii Domnului, să convertim valorile pământești în valori cerești, să ne umplem inimile de dragoste și casele de bucurie sfântă, urmând îndemnului colindelor: ***„Sculați creștini degrabă / Și-aduceți un prinos / Și faceți loc la masă / Micuțului Hristos!..."***.

Sărbători fericite!* și *„La mulți ani!"

La slăvitul Praznic al Naşterii Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, cu smerenie rugăm pe Cel Atotputernic să ne dăruiască tuturor sănătate sufletească şi trupească, întru toate bună sporire, iar în Noul An să reverse asupra noastră şi asupra lumii întregi harul păcii, al iubirii şi al bucuriei duhovniceşti. Întru mulți şi fericiți ani!

Redacţia „Telegraful Român"

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE

Senior-editori: Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Editor:*** Pr. Dr. Savu Popa – *Consilier cultural*. ***Secretar de redacție:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** P.S. Andrei Făgărășanul, Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediție on-line:*** Dragoș Boicu

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacția „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2014 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU